Milliyet

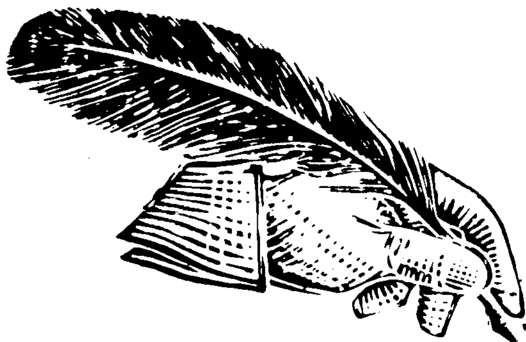
Dünya'nın En Güzel Hikâyeleri Antolojisi

Milliyet 'in okurlarına armağanıdır

Dünya'nın En Güzel Hikâyeleri Antolojisi

Milliyet Tesisleri'nde basılmıştır
Ağustos/88

Amerikan hikâyeleri

Kara Kedi

Yazarı: Edgar Allan Poe

Anlatacağım bu şaşılası hikâyeye inanacağınızı sanmıyor, sizi de inanmaya zorlamıyorum. Benim, kendimin inanmadığım bir şeye sizleri inandırmağa kalkışmam delilik olur. Buna karşın deli değilim ve düş de görmedim. Ama yarın öleceğim için, bugün içimi dökmek istiyorum. Amacım herkese açık, kısaca, çeşitli düşünceler, görüşler ileri sürmeden, evimde olup bitenleri anlatmak. Bu olaylar en sonunda beni dehşete düşürüp şiddetli, çok büyük sıkıntılar içinde kıvrandırdılar ve yıkıntımın nedeni oldular. Gene de bunları açıklamaya çalışmayacağım. Bana dehşetten başka bir şey vermeyen bu olaylar, başkalarına korkunç gelmediği gibi, abartılmış da gelebilir. Belki, ileride, benden daha sakin, daha bilinçli ve daha az etki altında kalan birisi, anlatacağım şeylerin birbirlerini doğal biçimde izleyen olaylardan başka bir şey olmadığını ortaya koyup, gördüğüm karabasanı gerçek basitliğine indirecektir.

Çocukluğumdan beri, uysallığım ve herkese, her şeye acıma duygum dikkati çekerdi. Bu acıma duygusu bende o kadar aşırıydı ki, arkadaşlarımın alaylarından yakamı kurtaramazdım. Özellikle hayvanlara çok düşkündüm ve ailem bir sürü yavru beslememe göz yummak zorunda kalırdı. Zamanımın çoğunu bu hayvanlara ayırıyor, en zevkli dakikalarımı onları besler ve severken duyuyordum. Bu acaip huy yaşım ilerledikçe daha belirgin bir hal almaya başladı ve belli başlı zevklerimden biri olup çıktı. İnsana çok bağlı ve düşkün bir köpeği sevmiş olanlara bu zevkin derecesini anlatmam gereksiz. Bencillikten tamamiyle uzak ve çıkar gözetmeksizin kendini adamış hayvanın sevgisi ile, insanın hiç de sağlam temellere dayanmayan arkadaşlığı birbirinden çok farklıdır.

Genç yaşımda evlendim ve karımın zevklerinin de benimkilere uygun olduğunu görerek çok sevindim. Benim evcil hayvanlara düşkünlüğümü gören karım, rasladığı acaip hayvan çeşitlerini eve taşıdı. Kuşlarımız, mercan balığımız, güzel bir köpeğimiz, tavşanlarımız, küçük bir maymunumuz ve bir kedimiz oldu. Olağanüstü iri ve güzel olan bu kedi kapkara ve son kerte kurnazdı. Kurnazlığından söz ederken köhne inançlara hiç de bel bağlamayan karım eski bir inanışa göre bütün kara kedilerin kalıp değiştirmiş cinler olduğunu söyler dururdu. Benim şimdi burada sözünü edişim, salt hatırıma geldiği içindir. Adı Pluto olan bu kedi en çok sevdiğim, uğraştığım hayvandı. Onu sadece ben beslerdim. Evin içinde nereye gitsem arkamdan gelirdi. Sokakta bile beni izlememesi için güçlük çekerdim.

Arkadaşlığımız bu şekilde yıllarca sürdü. Ne yazık ki, içkici oldum, (söylemeye utanıyorum) huyum suyum tamamiyle değişti, kötülüğe doğru yöneldi. Her geçen gün biraz daha sinirli, hırçın, başkalarının duygularına karşı saygısız oldum. Karıma da ağzıma geleni söylüyordum. Zamanda işi daha ileri götürerek dayak atmaya kadar vardırdım. Bu arada evdeki hayvanlar da huyumdaki değişiklikten paylarını almakta gecikmediler. Yalnız bakımsız bırakmakla kalmayarak, onlara kötü davranmağa da başladım. Buna karşın Pluto'ya olan aşırı sevgim, ona karşı sert davranmamı engelledi sayılır. Ama tavşanları, maymunu ve hattâ köpeği çevremde görünce tepelemekten kendimi alamıyordum. Alkolün etkisiyle hastalığım gittikçe arttı. Artık epey yaşlanmış ve dolayısiyle huysuzlaşmaya başlamış olan Pluto da tekmelerden sopalardan «nasibini» almağa başladı.

Bir gece şehrin meyhanelerini dolaşıp zilzurna eve döndüğümde, kedinin benden kaçmak ister tavırlar takındığını görür gibi oldum. Hayvanı yakaladım; kedi korkudan şaşkına dönerek elimi ısırdı. O anda sanki şeytan içime girdi ve sanki bir kötülük ruhuma sahip olmuş gibi, her yanım kötülük etmek zevkiyle titredi. Cebimden sustalı çakımı çıkardım, açtım ve zavallı hayvanın, boynundan yakalayarak, bir gözünü

oydum. Bu yabanıllık sırasında titriyor, utancımdan yerin dibine geçiyordum. Sabahleyin aklım başıma gelince yaptıklarımı korku ve pişmanlıkla ansıdım. Ama bu duygular uzun sürmedi, yeniden içki âlemlerine dalarak yapmış olduğum bu kötülüğü belleğimden sildim. Bu arada kedi yavaş yavaş iyileşti. Oyulmuş olan gözünün çukuru her ne kadar korkunç görünüyorsa da, ıstırap çeker bir durumu yoktu. Her zamanki gibi evin içinde dolaşıp duruyordu ya, pek tabiî olarak beni görünce korkuyla kaçmaktaydı. Eskiden beni pek seven hayvanın bu hareketini görünce ilkin üzüldüm, ama bu duygu giderek tiksintiye dönüştü. Bundan sonra beni uçurumun kıyısına getiren KÖTÜLÜK bütün ruhumu sardı. Bu ruhsal durumu felsefede bulmak mümkün değildir. Yaşadığıma inandığım kadar, kötülüğün de insanlığın ilk ve temel içgüdülerinden biri olduğuna, insan karakterine yön veren belli başlı duyguların birini oluşturduğuna inanıyorum. Sadece yapılmaması gerektiği için, saçma yada kötü bir hareketi yüzlerce kez yapmamış insan var mıdır? Bütün bilincimize ve mantığımıza karşın, sırf kabul edilmiş oldukları için bozma eğilimi duyduğumuz töreler, düzenler yok mudur? İşte bu kötülük isteği beni uçuruma sürükleyen son güç oldu. Sırf eziyet etmek, huyuma aykırı davranış olmak için suçsuz hayvanlara kötülük ediyordum. Bir sabah, kedinin boynuna bir ip geçirip, onu bir ağacın dalına astım. Bunu yaparken gözlerimden yaşlar boşandı ve acı bir pişmanlık duydum. Bu günahı, ruhumun hiçbir şekilde bağışlanma olanağına kavuşamaması için işlemiştim.

Aynı günün gecesi «Yangın var!» çığlıklarıyla uyandım. Ateş her yanı sarmıştı ve bütün ev alev alev yanıyordu. Karım, ben ve hizmetçi, kendimizi zorlukla dışarı atabildik. Hiçbir şeyi kurtarmak mümkün olmamıştı. Elimde avucumda ne varsa yangın hepsini silip süpürmüş, beni acınası bir durumda bırakmıştı. Bu yıkımla, işlemiş olduğum cinayet arasında bir ilişki kuramayacak kadar bozguna uğramış durumdaydım. Ama her şeyi eksiksiz anlatmak, size tam bilgi vermek istiyorum. Yangının ertesi günü yıkıntıyı dolaştım. Birazı söz dışı, evin bütün duvarları yıkılmıştı. Yıkılma-

yan, sadece, evin ortasında olup, yatağımın başucunun dayandığı duvardı. Sıva yeni olduğundan, yangın burasını yıkamamıştı. Bu duvarın çevresine bir sürü insan toplanmış, büyük bir dikkatle gözlerini bir yere dikmiş bakıyordu. «Çok garip, çok tuhaf..» diye söylenmeleri bende merak uyandırdı. Yaklaştım ve duvara bakınca, sanki özellikle çizilmiş gibi, kocaman bir kedinin biçimini gördüm. Biçim kusursuzdu, âdeta örnekti. Hayvanın boynunda bir ip vardı.

Bunu görünce, —bakmaktan bile çekiniyordum— şaşkınlık ve korku içinde kaldım. Nedir ki, biraz düşününce, sorunu iyi kötü çözümledim. Kediyi, ansıdığıma göre, eve bitişik olan bahçedeki ağaca asmıştım. Yangın çıkar çıkmaz bir sürü insan bahçeye dolmuştu. Bunlardan biri kedinin boynundaki ipi kesmiş ve herhalde, evde uyuyanları uyandırmak niyetiyle, hayvanı pencereden içeri fırlatmış olacaktı. Bu arada yıkılan duvarlar öldürmüş olduğum hayvanı sağlam kalan duvar üzerine sıkıştırmış ve alevlerin etkisiyle fosfor işe karışınca, gördüğüm biçim ortaya çıkmıştı. İşi mantığımı ve sağduyumu kullanarak çözümlemiş olmama karşın, fecî manzara hayalimi altüst etmekten geri kalmadı. Aylarca kedinin korkunç şekli zihnimden çıkmadı ve bu arada pişmanlığa benzer ama ondan çok uzak bir duyguya yakalandım. Daha da ileri giderek kedinin yokluğunu duymağa başladım. Daha sık olarak dalıp çıktığım meyhanelere gidip gelirken aynı renk ve benzerlikte bir kedi aramaya koyuldum. Bir gece, yarı ayık durumda pis bir meyhanede otururken gözüm büyük bir cin yada rom fıçısının üzerinde duran kara bir cisme takıldı. Bir iki dakikadan beri aynı yere baktığım halde bu kara cismi neden görmemiş olduğuma şaştım. Fıçıya yaklaştım ve bu kara cismin kara bir kedi olduğunu gördüm. Bu, Pluto kadar iri ve bir yanı söz dışı, tıpatıp Pluto'ya benzeyen bir kediydi. Pluto'nun bütün tüyleri kapkaraydı, bu kedininse göğsünü kaplayan ak tüyleri vardı. Hayvana dokununca hemen yattığı yerden kalktı, mırladı, kafasiyle elimi okşadı ve bu tanışıklıktan duyduğu sevinci belirtti. Tam istediğim, aradığım kediydi bu. Meyhaneciye, hayvanı bana satmasını önerdim. Kedinin sahibi olmadığını ve

zaten onu ilk defa gördüğünü söyleyerek, alıp götürmeme izin verdi.

Hayvanı okşamayı sürdürdüm. Eve gitmek üzere kalktığımda baktım, benimle gelmek istiyor. Çıktım, hayvan da arkamdan gelmeye başladı. Arada sırada durarak, onu okşuyordum. Sonra birlikte yürüyorduk. Eve hemen alıştı ve karımın baş gözdesi oldu. Ben buna fena halde içerledim ve hayvandan tiksinmeye başladım. İstediğimin tam tersi olmuştu. Hayvanı görmek bile istemiyordum. Ama Pluto'ya yaptıklarımı düşününce bayağı utanıyor bu yüzden kediye kötü davranmaktan çekiniyordum. Bir süre hayvana vurmadım, ama zamanla ona karşı büyük bir kin duymağa ve ondan vebadan kaçar gibi kaçmağa başladım. Bu kinimin nedeni, kediyi eve getirdiğimin ertesi günü, tıpkı Pluto gibi, bir gözünün oyuk olduğunu görmemdi. Gelgelelim bu durum, karımın kediye karşı daha acıyıcı, koruyucu davranmasına yol açtı. Çünkü daha önce söylediğim gibi, karımda acıma duygusu son kerte aşırıydı. Kediye olan tiksintim arttıkça, hayvan tersine, bana daha çok sokuluyordu. Evde nereye gitsem adım adım arkamdan geliyor, oturduğum iskemlenin yanına uzanıyor yada kucağıma çıkarak yaltaklanıp duruyordu. Ayağa kalkıp yürüsem ayaklarımın arasına dolanıyor yada tırnaklarını pantolonuma geçirerek üstüme doğru tırmanmaya çalışıyordu. Böyle anlarda kediyi bir vuruşta yoketmek istiyordum; ama biraz, daha önceki kötü anının yılgısı ve —evet, buna inanın!— daha çok da hayvandan korkum dolayısiyle böyle bir şey yapamıyordum. Bu korkuyu tanımlayacak sözcük bulamıyorum. Bu cezaevi köşesinde —açıklamaya utanıyorum— bu korku akla gelebilecek en budalaca bir karabasanın sonucuydu. Karım birçok kez kedinin beyaz tüylerine dikkatimi çekmişti. Beyaz tüyler, asmış olduğum Pluto ile bu kedi arasındaki biricik ayrımı belirtiyordu. İlk gün dikkatimi çekmemişti, ama zamanla, yavaş yavaş bu tüyler gözümde belirli bir biçim almağa başladı. Bu biçim, korku ve dehşetin ta kendisini temsil eden ölüm ve karabasan makinası da darağacının biçimiydi. Artık insanlık duygusunu tamamiyle yitirmiş bir yaratık durumuna gelmiştim. Benim yeri-

mi sanki canavar ruhlu bir yaratık almıştı. Gece gündüz bir dakika huzur kalmamıştı bende. Gündüzleri bu canavar ruhlu yaratık benim yerimi alıyor, geceleri ise sonu gelmeyen korkunç karabasanların ağırlığı altında eziliyordum. Bu sürekli karabasanların etkisiyle, iyilik kavramının son kırıntıları da silindi gitti ruhumdan. Beynimde sadece kötülük düşünceleri yer etti. Uğursuz ve korkunç düşünceler bir an olsun yakamı bırakmaz oldu. Herkesten, her şeyden gittikçe daha çok iğrenip tiksinmeye başladım. Sonucunda, sürekli bir bunalım içinde bulunuyordum ve karım bütün bunlara göğüs germek zorunda kalıyordu.

Bir gün bir iş dolayısiyle karımla birlikte oturduğumuz yıkıntı evin bodrumuna indik. Kedi ayaklarımın arasında dolaşarak beni az kalsın merdivenlerden aşağı düşürüyordu. Kızgınlıktan çılgına dönerek orada duran bir baltayı yakaladım ve korkumu unutarak hayvana vurmak üzere kaldırdım. Eğer kaldırdığım gibi de indirebilseydim, kediyi o anda öldürecektim. Nedir ki, karım kolumu yakalayarak vurmama engel oldu. Bu araya girmeye çok fena sinirlenerek kolumu kurtardım ve baltayı bütün şiddetiyle karımın beynine yerleştirdim. Bir tek söz söylemeden düştü, öldü.

Bu cinayeti işledikten sonra hiçbir vicdan sızısı duymadan ölüyü gizlemek işine giriştim. Ne gündüz, ne de gece, komşulara göstermeksizin cesedi evden çıkaramayacağımı biliyordum. Çeşitli çözüm yolları düşündüm. Bir ara, cesedi küçük parçalara bölerek yakmayı tasarladım. Daha sonra, mahzenin altını kazarak oraya gömmeyi daha uygun buldum. Bundan başka, ölüyü bahçedeki kuyuya atmak, bir sandığa yerleştirip, sanki bir eşya imiş gibi bir hamal çağırtarak taşıtmak da aklıma gelmedi değil. En sonunda bütün bunlardan çok daha iyi olduğuna hükmettiğim bir yol buldum. Cesedi, ortaçağda papazların işkence ile öldürdüklerine yaptıkları gibi duvara gömmeye karar verdim.

Gerçekten de, bu iş için mahzen çok uygundu. Duvarları yer yer dökülmüş ve sıkı bir sıva ile yeniden badalanmıştı. Islaklık dolayısiyle sıva sertleşme olanağını bulamamıştı. Bundan başka, duvarlardan birinde önceleri ocak olarak kullanılmış bir çıkıntı vardı. Bu

çıkıntı sonradan doldurulmuş olup, mahzenin öbür kısımlarından ayırdedilemiyordu. Bu çıkıntıyı örten tuğlaları yerlerinden çıkartarak cesedi o boşluğa yerleştirmek, sonra tuğlalarla duvarı yeniden örmek işten bile değildi. Böylece kimse işin farkına varamazdı. Kestirilerimde aldanmadım; bir küskü ile tuğlaları yerlerinden söküp, ölüyü duvarın iç bölümüne yerleştirdim ve çok çaba harcamadan duvarı gene eskisi gibi ördüm. Kimseye bir şey sezdirmeden kireç, kum ve fırça sağlayarak bir harç kardım ve bununla tuğlaların üstünü güzelce sıvadım. Hiç kimse duvarın yeniden örüldüğünü anlayamazdı. İş bitince başarıma pek sevindim doğrusu. Duvarın eski durumu ile yeni durumu arasında en küçük bir ayrılık yoktu. Yere düşmüş kireç parçalarını büyük bir titizlikle teker teker topladım. İşin mükemmelliğinin verdiği övünçle sağa sola bir göz gezdirdim, her şey yerli yerindeydi.

Daha sonra bütün bu işlerin nedeni olan kediyi araştırmaya başladım. Çünkü bu pis hayvanın canını cehenneme yollamayı kesinlikle kararlaştırmıştım. Eğer o dakikada elime geçirebilseydim işi tamamdı, ama pis hayvan benim durumumdan herhalde başına gelecekleri anlamış olacak ki, ortalıkta yoktu. Kedinin ortalarda olmaması bende âdeta rahatlık uyandırdı. Geceleyin de ortada görünmeyince, ilk olarak, vicdanımda cinayetin ağır yükünü taşırken, rahat bir uyku çektim. İkinci ve üçüncü gece kedi gene görünmedi. Ben de rahat bir soluk aldım. Hayvan herhalde korkmuş, evden kaçmıştı. Artık rahattım, işlemiş olduğum cinayet pek umurumda değildi. Bu arada sudan bir soruşturma yapıldıysa da, kuşku uyandıracak hiçbir şey çıkmadı. Üstelik evde bir arama da yaptılar, ama pek tabiî, bir şey bulamadılar. Geleceğe güvenle bakıyordum artık. Cinayeti izleyen dördüncü gün ansızın polisler gene geldiler ve evi baştan aşağı araştıracaklarını bildirdiler. Duruma güvenim olduğu için hiç kaygılanmadım. Polisler aramada beni de yanlarına aldılar. Bakılmadık kıyı bucak bırakmadılar. En sonunda üçüncü yada dördüncü kez, yeniden mahzene inildi. Kılım kıpırdamadı. Vicdanı rahat bir adam gibi, en küçük bir kaygı belirtisi göstermedim. Mahzeni boydan

boya dolaştım. Kollarımı göğsüme kavuşturarak olup biteni seyre daldım. Polisler bir şey bulamamışlar, gitmeye hazırlanıyorlardı. Neşemden yerimde duramıyordum. Hiç değilse bir şeyler söyleyip onların suçsuzluğuma ilişkin inançlarını bir kat daha arttırmak istiyordum. Polisler mahzenin merdivenlerini çıkmağa başlamışlardı. En sonunda kendimi tutamayıp:

— Baylar! dedim. Kuşkularınızı giderdiğim için çok sevinçliyim. Hepinize sağlıklar, iyi günler dilerim. Ayrıca, biraz daha nazik olmanızı da dilerim. Güle güle baylar, bu ev çok sağlam yapılmıştır. (Tezce bir şeyler söylemek istediğimden, ne söyleyeceğimi bilemiyordum.) Evet baylar, çok sağlam yapılmış bir evdir bu. Bu duvarlar.. ne o, gidiyor musunuz baylar? bu duvarlar çok sağlamdır.

Sözün burasında işi daha ileri vardırarak, elimdeki bastonla, ölünün bulunduğu bölüme hızla vurdum. Ama.. Tanrı beni şeytanın gazabından korusun. Daha vurmamı bitirmemiştim, ki, duvardan önce bebek ağlamasına benzer kesik kesik iniltiler, sonra sürekli ve tiz bir çığlık yükselmeğe başladı. Bu çığlık sanki cehennemin ta dibinden gelen ve zebanilerin topuzları altında inleyen kötü ruhların ulumalarına benziyordu. O andaki düşüncelerimi anlatma olanağım yok. Bayılma kertesine gelerek karşı duvara doğru sendeledim.

Merdivenleri çıkmakta olan polisler bir an korku ve şaşkınlıktan donakaldılar. Sonra zaman yitirmeden altı çift kol hemen işe koyuldu. Kısa bir zamanda alçıları söküp tuğlaları yerlerinden çıkardılar. Çürümeye yüz tutmuş ve pıhtılı kana bulanmış karımın ölüsü dimdik bir şekilde, polislerin şaşkınlık ve korku dolu bakışları arasında, ortaya çıktı. Başının üstünde, beni cinayete sürükleyen, şimdi de darağacına gönderecek olan uğursuz kedi, keskin dişlerini gösteriyor ve pırıl pırıl parlayan tek gözüyle bana bakıyordu!

Canavarı cesetle birlikte duvara gömmüşüm..

Çeviri: Mehmet Aktar

Kızıl Ölümün Maskesi

Yazarı: Edgar Allan Poe

«Kızıl Ölüm» uzun süredir kırıp geçiriyordu kenti. Hiçbir salgın böylesine öldürücü, böylesine korkunç olmamıştı. Totemi, kandı; mührüyse, kanın kızılı ve ürküsü. Keskin sancılar, ansızın başdönmeleri, sonra gözenekleri boğan bir kanamayla ölüm. Kurbanın gövdesinde, özellikle yüzünde beliren kızıl lekeler, onu dostlarının yardımından, sevgisinden yoksun bırakan hastalık belirtileriydi. Hastalığın açığa çıkması, ilerlemesi ve bitmesi ise yarım saatlik bir işti.

Ama Prens Prospero mutluydu, yürekliydi, akıllıydı. Ülkesindeki halkın yarısı hastalıktan yok olup gidince, saraydaki şövalyelerle leydiler arasından sağlığı ve neşesi yerinde olan bin kişi çağırttı huzuruna, onlarla birlikte kale gibi bir manastıra, uzaklara çekildi. Çok büyük, çok görkemli bir yapıydı bu, prensin o acayip, o ince beğenisinin bir örneği. Kocaman, sağlam bir duvarla çevrilmişti. Demir kapılar gömülüydü bu duvara. Saraylılar kapılardan girdikten sonra, demirci ocakları, çekiçler getirildi ve sürgüler eritilip kapatıldı. Amaç, içerdekilerin umutsuzluk ya da çılgınlık nöbetlerine tutulup dışarı çıkmalarını, dışardan da içeri girilmesini önlemekti. Manastır, erzakla doldurulmuştu tıkabasa. Bu tedbirler alındıktan sonra saraylılar, kolaylıkla meydan okuyabilirlerdi salgına. Dış dünya, kendi başının çaresine baksındı. Bu zamanda yas tutmak ya da tasalanmak saçmaydı. Prens, eğlence adına, zevk adına ne varsa hepsini toplamıştı bir araya: Soytarılar vardı, şarkıcılar vardı, balerinler, çalgıcılar vardı, güzellik vardı, şarap vardı. Bütün bunlar ve güvenlik vardı içerde. Dışardaysa Kızıl Ölüm.

Manastıra çekilişinin beşinci ya da altıncı ayında,

ay sonuna doğru, salgının doruğunu bulduğu sıralar, Prens Prospero, konukları onuruna aklın alamıyacağı kadar görkemli bir maskeli balo düzenledi.

Her türlü duyguyu kamçılayan bir baloydu bu. Ama önce size balonun verildiği salonları anlatayım. Hepsi altı salondu, bir de Prens'in özel odası. Çoğu kere bu odalar içiçedir, uzun ve kesintisiz bir görünümleri vardır; kapılar iki yana sürüldü mü her yer rahatça görülebilir. Prens'in acayip şeylere olan düşkünlüğünden beklenebileceği gibi, burada durum bambaşkaydı. Bölümler öylesine karışık bir şekilde sıralanmıştı ki, ancak bir bölümü, belki biraz fazlasını görebiliyordu bakan. Her on sekiz - yirmi metrede, keskin bir dönemeç ve her dönemeçte yepyeni bir izlenim.. Sağdaki ve soldaki duvarların tam ortasında uzun ve dar bir Gotik pencere, odanın girintisini - çıkıntısını adım adım izleyen kapalı bir geçite açılıyordu. Bu pencerelerin camları renkliydi; ama pencerenin açıldığı odanın döşemesindeki baskın renge göre değişiyordu bu renkler. Doğu uçtaki oda, masmavi döşenmişti; sözgelimi - camlar da canlı mavidendi. İkinci salonun süsleri, halıları erguvan rengindeydi ve burada camlar da erguvandı. Üçüncü oda baştanbaşa yeşildi, camları da. Dördüncü, turuncu döşenmiş, turuncu ışıklarla aydınlanmıştı, beşinci beyaz, altıncı mor. Yedinci salon işe, tavanı boydan boya kaplayıp duvarlardan aşağı sarkan kara kadife kilimlerle kefenlenmişti; kilimler, aynı kumaştan, aynı renk bir halının üstünde kıvrımlanıyordu. Yalnız bu odada, camların rengi uymamıştı döşemenin rengine. Burada kızıldı camlar - koyu kan rengi. Yedi odanın hiçbirinde, şuraya buraya serpiştirilmiş, tavandan sarkıtılmış altın süs yığınlarının arasında bir tane lâmba ışığı ya da şamdana raslanmıyordu. Ne lâmba ışığı ne şamdan ışığı vardı bu içiçe odalarda. Ama geçitin odalara bakan bölümlerinde, her pencerenin tam karşısında, üç ayaklı demir bir sehpa üstünde bir

ateş yanıyor, renkli camların arasından süzülerek ışığa boğuyordu bitişikteki odayı. Ortalığı, cicili bicili, acayip görüntüler kaplıyordu. Gelgelelim batıdaki siyah odada, kan renkli camlardan geçip koyu döşemeye yansıyan yalaz, ürkünç bir etki yapıyor ve girenlerin yüzlerinde öyle çılgın bir anlatım yaratıyordu ki, konuklardan ancak bir iki tanesi içeri adım atacak yürekliliği gösterebildiler.

Yine bu odada, batıdaki duvara, muazzam bir fildişi saat dayanmıştı. Sarkacı sağa sola sallanırken, donuk, ağır, tekdüze bir ses çıkarıyordu; yelkovan dönüp de saat başını çalacağı sırada, saatin tunç ciğerlerinden duru, tiz ve derin bir ses kopup geliyordu, tatlı, ezgi dolu bir ses; ama öyle acayip bir tonu, öyle garip bir vurgusu vardı ki bu sesin, her saat başı orkestradaki çalgıcılar ister istemez bir an duralayıp kulak veriyorlardı, valsçilerin dönmeleri de yarıda kalıyordu ve neşeli konuklar durgunlaşıyorlardı bir süre; saatin vuruşları birbirini izledikçe, en coşkunların bile sarardığı, daha yaşlı başlıların karmaşık düşüncelere, düşlere dalmışcasına ellerini alınlarından geçirdikleri gözden kaçmıyordu. Ama yankılar bir kere dinmeyegörsün, hemen içten bir kahkaha sarıyordu kalabalığı; çalgıcılar birbirlerine bakıp kendi sinirliliklerini, saçmalıklarını kınarcasına gülüşüyorlar, saatin bir dahaki vuruşunda katiyen böylesi duygulara kapılmayacakları konusunda söz veriyorlardı fısıldaşarak; ne var ki, altmış dakikalık süre dolunca (ki bu, uçan Zaman'ın üç bin altı yüz saniyesi demektir), saatin vuruşu yine duyuluyor, yine eski tedirginlik eski iç titremesi, eski dalgınlık.

Bütün bunlar bir yana, gerçekten neşe dolu, görülmemiş bir şölendi bu. Prens'in beğenileri ne tuhaftı. Renkleri ve etkilerini çok iyi biliyordu. Günün sevilip tutulan kalıplarından kaçınmıştı. Tasarıları cesur ve ateşliydi; inançları, barbarca bir parıltı taşırdı. Bazılarına göre, delinin biriydi. Ama yakın

adamları, onun deli olmadığına inanırlardı. Buna kesinlikle inanabilmek için onu duymak, görmek, ona dokunmak gerekiyordu.

Bu şenliğin hazırlıklarıyla kendisi ilgilenmiş, yedi odanın düzenlenmesini kendi üstlenmiş, konukların giysileriyle bile kendisi uğraşmıştı. Gerçekten acayipti maskeliler. Parlak, görkemli, şaşırtıcı, dokunaklı - **Hernani**'den bu yana görülenlerin tümü yer almıştı şenlikte. Elleri kolları uyumsuz, acayip görevler yüklenmiş çiçekli-yapraklı figürler vardı. Ancak bir delinin hayal gücünden doğabilecek ateşli düşler vardı. Güzelden, düşkünden, acayipten bir sürü şey vardı ortalıkta, korkunçtan, az; iğrençten, çok. Yedi odada, bir aşağı bir yukarı düşler geziniyordu. Ve bunlar - düşler - içeri dışarı girip çıkıyor, odalardan durmamacasına renk alıyor, orkestranın çaldığı çılgın müziği kendi adımlarının yankısı sanıyorlardı. Durun, işte kadifeli salondaki fildişi saat çalıyor! Bir an, her şey durdu, saatin sesinden başka gürültü duyulmadı. Düşler, durdukları yerde dondular. Neyse, seslerin yankısı dindi - bir an sürmüştü zaten - ve şimdi kaygısız, yarı ölgün bir kahkaha yüzüyor havada, onların ardından. İşte müzik coşuyor yeniden, düşler canlanıyor, eskisinden daha büyük bir neşeyle bir o yana salınıyorlar, bir bu yana, sehpalarda ışığı süzen camlardan renk alıyorlar. Gelgelelim, odaların en batısına düşen yedinci odaya maskelilerin hiçbiri ayak basmıyor artık; çünkü gece tükenmek üzeredir ve kan-rengi camlardan daha da al bir ışık sızmaktadır, ve kuzgunî döşeme ürkütücüdür, ve her kim ki kuzgunî halıya basar, onun kulağına yanıbaşındaki fildişi saatin vuruşu gelir, oysa öteki bölmelerin uzak şenliğine dalanlar böyle duymamaktadır saati.

Ama öteki bölmeler tepeleme doluydu, orada hayatın nabzı çılgınlar gibi atıyordu. Şenliğin çalkantısı her yanı tutmuştu, ta ki saat gece yarısını vurmaya başlayana kadar. O sırada, demin de söylediğim gibi

müzik durdu, valsçiler yerlerinde kalakaldılar; her şey eski tedirgin durgunluğuna büründü. Şimdi saat on iki kere vuracaktı, belki de bu yüzden, daha saatin son vuruşlarının son yankıları eriyip gitmeden, kalabalıktakilerin birçoğu, daha önce hiç kimsenin gözüne çarpmamış bir maskeli konuğun farkına varacak vakit buldular. Yeni konuk üstüne söylentiler önce kulaktan kulağa yayıldı, sonra kalabalıktan hoşnutsuzluk ve şaşkınlık belirtisi sayılabilecek bir homurtu, bir mırıldanma, en sonunda da korku, ürkü ve iğrenti yükseldi.

Size betimlediğim türden bir düşler ve gariplikler dünyasında sıradan biri böyle ilgi uyandıramazdı. Doğrusunu söylemek gerekirse, en akla gelmedik maskeler bile kullanılmıştı baloda; ama yeni gelen, herkesten ileri gitmiş, Prens'in geniş hoşgörüşünü bile aşmıştı. En atak kimselerin yüreklerinde bile duygulu damarlar görülür arasıra. Bütün bütüne bitmiş, tükenmiş, hayatla ölümü aynı derecede anlamsız bulanların bile alaya alamayacağı durumlar vardır. Bütün konuklar, yabancının giysilerinde ve takındığı tavırda hiçbir şakacılık, hiçbir incelik belirtisi olmadığı kanısında birleştiler. Yabancı, sıska, uzun boyluydu; tepeden tırnağa bir kefene bürünmüştü. Yüzünü gizle-yen en yakından inceleyen bile, onu bir cesetten ayırdedemezdi. Yine de bütün bunları hoş karşılayabilir, hiç değilse kötüye almayabilirdi çılgınca eğlenen konuklar. Ne var ki yabancı, Kızıl Ölüm olmaya öykünmüştü. Üstü başı kan içindeydi - geniş alnı, yüzünün her yeri o kızıl korkuyla beneklenmişti.

Prens Prospero, gözleri bu düşsel yaratığa takılınca, (yabancı, oynadığı rolün gereklerini yerine getirmek istercesine, ağır ve ciddî adımlarla dolaşıyordu valsçilerin arasında) ilk anda korkuyla, belki de tiksintiyle irkildi, ama çok geçmeden yüzü öfkeden kıpkırmızı kesildi.

Yanıbaşında duran saraylılara dönerek, «Kimdir bu?» diye bağırdı. «Bize bu çirkin oyunu oynamaya kim cesaret edebilir? Hemen yakalayın onu ve maskesini çıkarın, çıkarın da gün doğarken burçlardan kimi sallandıracağımızı öğrenelim!»

Prens Prospero bu sözleri söylerken doğudaki mavi odadaydı. Sesi, yedi odada birden çınladı - çünkü Prens, cesur, güçlü kuvvetli bir adamdı: müzik, o elini sallar sallamaz, durmuştu.

Prens, birkaç soluk yüzlü saraylıyla birlikte, mavi odada duruyordu. O konuşurken yanındakiler yabancıya doğru seğirttiler önce; o sırada yakınlarında bulunan yabancı da kararlı ve ağır adımlarla konuşana yaklaştı giysileriyle, davranışlarıyla çevredekiler üstünde öyle tuhaf, öyle açıklanmaz bir korku yaratmıştı ki, hiç kimse onu yakalamaya yeltenmedi; böylece, önüne hiçbir engel çıkmadan Prens'e, aralarında bir metre kalana kadar yaklaştı ve koca kalabalık, sözbirliği etmişcesine ortalığı boş bırakıp duvarlara doğru çekilirken o, baştan beri dikkati çeken ağır, ölçülü adımlarıyla, yine hiçbir engelle karşılaşmadan mavi odadan mora geçti, mordan yeşile, yeşilden turuncuya, oradan beyaza ve siyaha. O anda, öfkeden ve bir anlık korkaklığın verdiği utançtan deliye dönen Prens Prospero, yerinden fırladı, koşarak geçti altı odayı; peşinden kimse gelmiyordu, herkes korkudan donmuştu sanki. Prens'in elinde bir hançer vardı, gerileyen yabancıya hızla yaklaştı, bir metre kalmıştı aralarında, son bölmeye, kadife odanın bitimine ulaşan yabancı, durdu ansızın, dönüp Prens'le yüzyüze geldi. Keskin bir çığlık duyuldu - parıldayan hançer siyah halının üstüne düştü, derken Prens Prospero yığıldı halının üstüne. Umutsuzluktan gelen vahşi bir cesaretle siyah odaya atıldı şenlikçiler, fildişi saatin gölgesinde dimdik, kıpırdamadan duran yabancıyı yakaladılar, ama hırpaladıkları mezar giysilerinin, cesetsi maskesinin altında elle tutulur bir

beden olmadığını görünce anlatılmaz bir dehşete kapıldılar.

Kızıl Ölüm'ün varlığı böylelikle açığa çıkmış oldu. Geceleyin bir hırsız gibi gelmişti. Ve konuklar neşelerinin kana batmış şöleninde teker teker yıkıldılar, yıkıldıkları yerde öldüler. Ve şenlikçilerin sonuncusu tükenirken fildişi saatin hayatı da tükendi. Ve sehpalardaki alevler söndü. Ve karanlık ve Çürüme ve Kızıl Ölüm hepsini korkunç boyunduruğuna aldı.

Çeviri: Tomris Uyar

Bomba

Yazarı: B.Traven

Üç güzel kızı vardı kızılderili Llaca'nın.. üçü de evlenme çağındaydı. En küçüğü onüç en büyüğü onaltısındaydı. Günün birinde genç Salvatores çıkageldi. Birkaç hafta fundalıkta mangal kömüründe çalışmış, elli pesos biriktirmiş, kendine yeni bir mintan, bir pantalon bir de şapka almıştı. Yatıp kalktığı yerin parasını da ödeyince, elinde pek bir şey kalmamıştı, ama geçen pazar sabaha değin süren dansta Llaca'nın üç kızını görünce aklı başından gitmişti. Punduna getirip bir türlü dansa kaldıramamıştı kızları, öteki delikanlılar daha hızlı çıkmış, atlatmışlardı Salvatores'i.

Pazar günü aklına birşey gelmişti, pazartesi, salı, çarşamba benimseyiverdi aklına geleni; cuma olunca kendi de inandı, cumartesi günü de kalktı gitti kızların babasına. «Hangisini istiyorsun?» dedi kızların babası. «Nah, işte şunu!» Bianca daha ondördündeydi, ama yüzü en güzel olanıydı. «Bak hele.. ağzının tadını biliyorsun kerata.. Adın ne senin?» Bütün adlarını saydı Salvatores, yazamazdı, ama bir solukta söyleyebilirdi adını. Kızların babası: «Peki, kaç paran var?» dedi. «18 pesos'um var».. oysa dokuz pesos'u kalmıştı cebinde. «Olmaz, dedi adam, Bianca'yı veremem bu paraya. Bana yeni bir pantalon gerekiyor, bizim kaşık düşmanına da yeni kundura ister. Bianca'yı isteyecek kadar gözün yükseklerdeyse, anasını babasını hırpani gezdiremezsin! Bana yeni bir pantalonla karıma bir çift kundura alamazsan, bizim aileye girmeğe kalkışma.. Ver bakalım tabakanı.»

Sigaralar sarılıp tüttürüldükten sonra Salvatores dayanamadı: «Peki, ötekini alırsam?» Elvira'yı göstermişti.. Elvira en yaşlılarıydı, onaltısında olanı. «Bak hele, dedi adam gene, göründüğün kadar alık değilsin. İşin gücün var mı? Çalışıyor musun?»

«Bir eşeğim var!»

«Atın yok mu?»

Bu sorular Salvatores'i sıkmıştı. Bir kaç kez tükür-

dükten sonra: «Bir dayım var, dedi, Zacatecas'ın oralarda madende çalışır. Ben de evlenip onun yanına gideceğim, madende çalışacağım. Günde üç Pesos veriyorlarmış.« «Güzel para, dedi adam, ama cebindeki onsekiz pesos'la düğünü yapamayız oğlum.» «Ne gider ki, düğüne? Papazdan vaz geçeriz, evlenme cüzdanıda istemez» dedi Salvatores.

«O ıvırzıvırdan zaten vaz geçtik, dedi adam, para mı dayanır o işlere? ama hiç değilse iki çalgıcı istemez mi? dans olmasın mı? iki şişe Tequila da mı içmiyeceğiz? Ne derler sonra? Elvira'yı babası metres verdi, nikâhları kıyılmadı, demezler mi? olmaz olmaz, kızlarımı düğünsüz derneksiz evlendiremem.. başka kapıya oğlum.»

Pazarlığa oturdular, beş aşağı beş yukarı şu sonuca vardılar: Salvatores daha birkaç hafta fundalıkta çalışacak; hiç değilse iki şişe içki, bir kilo kahve, üç kilo şeker, bir çift kundura (kaynanaya) bir de pantalon (kaynataya) alacak kadar para biriktirecek, bir de çalgıcıların parasını ödeyecek.

Düğün oluncaya kadar boşuna kira vermemek için, buraya, kaynatasının yanına taşınabilirdi, öteye verdiği kiranın üçte birini burara verir, hem de evlât gibi bakılırdı.Yatağını şuracığa, köşeye serebilir, hele bir battaniye daha bulabilirse Elvira'yı da koynuna alabilirdi geceleri. Salvatores buraya taşındıktan sonra, nasıl olsa Elvira'yı koynuna alacaktı... Hiç değilse gizli kapaklı olmasındı bu işler.. «Namusunuzla yatarsınız koyun koyuna» dedi kayınpeder. Salvatores bir battaniye daha almağa razı olunca, sıra Elvira'ya geldi. Bu konuşmayı bütün aile dinlemişti nasıl olsa; Elvira hemen «peki», dedi, «Sacatecas'a giderim elbet.» Böylece önemli bir iş sonuçlanmış oldu.

Dokuz pesos yerine 18 pesos'um var demişti; dokuz pesos daha bulması gerekiyordu. Üç hafta yerine beş hafta çalışması gerekecekti belki. Bu arada gömleği yırtılırdı elbet, düğün günü yeni bir gömlek alınmalıydı. Nerden bulacaktı gerekli parayı?. Tanrı büyüktür; nitekim bir Amerikalının çiftliğinden iki inek yok oluverdi o sıralarda!

Düğün günü geldi çattı.. Baba Llaca'nın yeni sarı

keten pantalonu, kaynananın da gıcır gıcır kunduraları vardı. Çalgıcılar, dans, içki herşey yolundaydı; Elvira da Salvatores'in karısı oluverdi. Salvatores'i kızdırmadan, namusuna dokunmadan kimse alamazdı, kaçıramazdı Elvira'yı artık. Salvatores iki battaniyesini, bir kahve tenceresini, Machetesi'ni bir de baltasıyla Elvira'sını eşeğe yüklediği gibi tuttu madenin yolunu.

Bir hafta işsiz kaldı, sonra bir bakır ocağında buldu iş. Güçtü işi, ama vız geliyordu Salvatores'e. Boş zamanlarında bir kulübecik yaptı; bu kulübede Elvira'sıyla mutlu günler geçirmeğe başladı. Elvira yemeği pişiriyor, çamaşırlarını yıkıyor, pantalonlarını, gömleğinin söküklerini dikiyor, soğuk gecelerde - o çevrenin geceleri hep soğuktur - yatağını ısıtıyordu Salvatores'in. Çok mutluydular, karı koca geçinip gidiyorlardı; Elvira da yakınmıyordu kocasından, sarhoş bir adam değildi Salvatores. Bu yaşam, ölünceye dek böyle sürebilirdi, günün birinde başka bir delikanlı çıkıp Elvira'nın gizli kalmış yanlarını deşmemiş olsaydı! Salvatores bir akşam eve geldiğinde boş buldu kulübesini, Elvira battaniyenin birini, tarağını, iki entarisini almış gitmişti. Bu demekti ki, Elvira dönmeyecek bir daha, vaz geçmişti Salvatores'in karısı olmaktan. Çevrenin kulübelerinde gizli kapaklı şeyler olamazdı. Salvatores on kulübeye göz attıktan sonra Elvira'nın sesini duydu kulübelerin birinde... gülüyor, konuşuyor, şakalaşıyordu. Aralıktan baktı Salvatores: Elvira yeni sevgilisinin yanındaydı, atıyor kahkahaları; ne güzel de gülüyordu. Kulübede iki çift daha vardı. Hepsi sevinçli, hepsi mutlu görünüyordu, oturmuş eğleniyoılardı. Adını anan yoktu Salvoteres'in, unutulmuştu, silinmişti, sanki hiç yaşamamıştı Salvatores.. Bu çok kodu ona!

Bizden olmayanların davranışlarını inceleyip, nedenlerini aramak alıklıktır; hele kendi duygularımıza göre incelemeğe kalkışıp bir benzerlik bulmaya da yeltenirsek, büsbütün alıklık etmiş olur, görürüz aldandığımızı. Bu türlü davranışları araştırmak bir sonuca vardırmaz bizi.. tasa kazılmış eski yazıları çözmeğe uğraştığımızda ayni şey gelmiyor mu başımıza!

Diyeceğim, sözgelişi Kafkas ırkından bir yargıç başka bir ırktan birini yargılamağa kalkışırsa hep haksız-

lık etmiş olacaktır.

Salvatores karısını bu durumda yakalayınca nasıl davrandı? İşte ben size onu anlatacağım: Niçin bu türlü davrandığını inceleyecek değilim. Niçin böyle davrandığını incelemeğe kalkarsam koskoca bir kitap yazmam gerekirdi...

Elvira'yı böyle sevinçli, böylesine mutlu görünce Salvatores, kesti umudunu... Bu kadın bir daha dönmez bana dedi, bu yeni sevgiliye daha gönül vermişe benzer diye geçti usundan. Salvatores bu sonuca varınca rahatladı; yaşamın bu bölümünü kapatması gerekiyordu.

Meksikalı kızılderililere has düşünü ve el - çabukluğu ile, en ilkel araçlarla işe yarar bir bomba hazırladı hemen. Bomba dinamitsiz olmaz elbet, biraz dinamit aşırdı, kapsülle fitil de uydurdu bombasına. Elinde bombası, yaklaştı kulübeye. Konuklar dağılmamıştı daha, geceyi orada geçireceklerdi belki. Bu kulübelerin kapıları yoktur; fitili ateşleyip bombayı içeri atmak işten değildir. Salvatores de öyle yaptı, fitili ateşledi attı bombayı, atar atmaz da kaçtı kulübenin çevresinden.. Hiç birşey yapmamış gibi, kendi kulübesinin yolunu tuttu. Bombanın patlayıp patlamaması onu ilgilendirmiyordu artık... O üstüne düşeni yapmıştı ya yeter.. Patlarsa ne iyi, patlamasa gene iyi... Salvatores namusunu temizlemek için elinden gelen tek şeyi yapmıştı, sonuç ilgilendirmezdi onu artık. Ölmez de yaşarlarsa iş kapanmış sayılırdı; Salvatores bir daha başını çevirip bakmazdı Elvira'ya, karısını kaçıran adam da umurunda olmazdı artık... Kızdığını attığı bombayla göstermiş, namusunu temizlemişti.

Gelgelelim, gülüşüp oynaşan kulübedekiler için iş büsbütün başkaydı. Meksika'nın maden bölgelerinde yaşayan insanlar, birdenbire kulübelerinin ortasına bir konserve kutusunun düştüğünü görünce - hele bu kutunun ucunda bir de ip sallanıyorsa - hepsinde şafak atardı. Bombayı görmeleriyle, kendilerini kulübenin dışına atmaları bir olur... Bağırıp çağırmaya, ötekilerine seslenmeye bile vakit yoktur. Herkes kendi paçasını kurtarmağa bakar. Elvira'nın kulübesinde de böyle oldu. Çil yavrusu gibi dağılıverdiler... Elvira ile yeni sev-

gilisine hiç birşey olmadı, çok korktular o kadar... Ötekilere de pek birşey olmadı, ama iki kadından biri kulübeyle havaları boyladı. Konserve kutusunun düştüğünü duymamış, görmemişti; arkası dönüktü, ocakta kahve pişiriyordu.. Gönüldeşlerinin ses çıkarmadan çil yavrusu gibi kaçıştıklarını fark etmemişti. Boyladığı bu hava yolculuğunda nereye ineceğini kestiremediği için, binbir parça olarak düştü öteye beriye, ağaçların dallarına takılı kaldı zavallıcık.

İki gün sonra Salvatores'in çalıştığı yere bir polis geldi. Salvatores işten başını kaldırmadan soruları yanıtladı. Sigara sarmak için durduğunda etraflıca bilgi verebilirdi.

«Juan Guenel'in kulübesine bir bomba atmışsın?»

«Attım, ne olacak? Bu beni ilgilendiren bir iştir, sizi değil..»

«Ama bir kadın öldü!»

«Olabilir. Ölen benim karım değil mi? Ne istersem yapamaz mıyım karıma. Bunca zaman yedirdim içirdim, üstüne başına yaptım. Üstelik düğünde çalgı da tutmuştum.» Salvatores haklıydı, yasa dışı birşey yapmamıştı.

«Ama ölen senin karın değildi, Juan Guenel'in karısı öldü.»

«Öyleyse hiç ilgilendirmez bu iş beni, tanımam bile Juan'ın karısını, ben onu değil, karımı öldürmek istemiştim; yazık olmuş kadıncağıza, bana hiçbir kötülüğü dokunmamıştı.. Talihine küssün ne yapalım, kaza sayılır; kazalardan ötürü de beni sorumlu tutamazsanız... Gözünü açsaydı, görseydi bombanın kulübeye düştüğünü!» Kendini böylece savunduktan sonra, gene baltaya sarıldı başladı çalışmağa.

Bir ay sonra mahkemeye çağırdılar Salvatores'i. Başta Yargıç olmak üzere, bütün mahkeme o çevrenin iş - güç sahibi kişilerinden biraraya gelmişti. Üyelerden ikisi maden işçisiydi, üçüncü üye çevrenin fırıncısı, dördüncü üye madenin kantinini işletendi, beşinci üye de gene o çevrenin kunduracısıydı; hepsi işgüç sahibi, çalışan kişilerdi... Kendileri gibi çalışan birinin hapse girmesi işlerine gelmezdi, dışarda kalıp para harcaması onlarca daha önemliydi; ne var ki, adalet de yerini bulmalıydı, suçluysa çekmeliydi suçunu. Salvatores'e akıl

öğrettiler. Sakın dediler, mahkemede ağzını açıp tek söz etme.. Çok sıkışırsan «bilmiyorum» dersin çıkarsın işin içinden. Salvatores, verdikleri öğüdü dinledi. Pek aldırdığı da yoktu, hapse atarlarsa atsınlar, ne çıkardı? Birkaç yıl keyif çatardı içerde... Kurşuna da dizseler vız geliyordu ona..

Mahkemeye girer girmez oturdu, hemen bir sigara sardı tüttürmeğe başladı, bugün nasıl olsa asmıştı işi, isterse akşama dek sürsündü mahkeme. Üyeler de sigaralarını sardılar, yaktılar. Mahkeme sırasında içmeyi yasak etseler, bu işlere bakacak tek üye bulamazlardı, çok önemlidir sigara.

«Suçlu karşı komamış, ben yaptım demiş. Tanık olarak bir polis var elimizde, ona herşeyi anlatmış.» Savcı, apaçık bir işi savunmaktaydı. Üyelerden biri başkana: «Sorun bakalım, dedi, Salvatores ben yaptım diyor mu?» Salvatores hiç istifini bozmadı, «bilmiyorum» dedi. Başka bir üye, Salvatores'in imzaladığı kâğıdı görmek istedi. «Salvatores'in okuması yazması olmadığından, alınan ifadeyi polis imzalamış» dediler. «Hem Salvatores «bombayı ben attım» demiş, imzanın önemi yok, biz memurumuza inanıyoruz.» Üyelerden biri: Neden memura inanalım da Salvatores'e inanmıyalım diye şaştı. Bir başka üye de şunu istedi: Salvatores kalksın, burda önümüzde söylesin bakalım, öldürmüş mü öldürmemiş mi? başka türlü onu suçlu çıkaramayız!

«Kendini suçlu sayıyor musun Salvatores?» dediler. Salvatores boynunu büktü «bilmiyorum» dedi, gene bir sigara sarmağa başladı. Savcı son kozunu oynadı, bütün tanıkları çağırdı. Elvira, yeni sevgilisi, ve ölmeyen o üç arkadaş girdiler içeri. Bütün çevrenin bildiğini onlar da biliyordu elbet. Salvatores'in onurlu bir adam olduğunu, namusuna leke sürdürmeyeceğini, kocasını aldatan bir kadına nasıl davranılacağını herkes gibi, onlar da biliyordu, ama hepsi ağız birliği edip, bombanın kimin tarafından atıldığını söylemediler. Görmedik, bilmiyoruz, dediler. «Salvatores atmış olamaz mı?» sorusuna, odur belki, belki de bir başkasıdır, ama bilmiyoruz. Guennel'in eski sevgilisi de olabilir, hoş o altı aydır başka bir kadınla, başka bir yerde yaşıyor, ama çok kıskanç biriydi.. bilinmez ki, belki de odur. Elvira

üstelik şunları da söyledi: «Ben Salvatores'i iyi tanırım, dedi, karısıydım, ama eski kocamın tanımadığı, görmediği bir kadını öldürmek için bomba atacağını aklım almıyor. Böyle bir şey yapacak adam değildir o...»

Mahkemenin yeminli üyeleri bir odaya çekildi, kafakafaya verdiler, on dakika sonra döndüler kararı okudular: «Oy birliği ile Salvatores'in serbest bırakılmasına......»

Salvatores elini kolunu sallayarak, tanıklarla birlikte güle oynaya bir meyhaneye gitti. Elvira, yeni kocası, öteki gönüldeşleriyle bir şişe Tequila içildi.. Bardaksız içtiler hem de, şişe ağızdan ağıza dolaştı. Öğleden sonra da işinin başına döndü Salvatores.

Ertesi günün akşamına dans vardı. Salvatores orada başka bir kadın seçti kendine. Bu kadın Elvira'dan daha güzeldi; o gece Salvatores'in kulübesine geldi, ertesi günü de gidip eşyalarını getirdi. O günün akşamında ikisi kulübedeyken ne görsün kadıncağız - hem de tam Frijolesleri masaya koyacağı sırada - fitili yanmakta olan konserve kutusu durmuyor mu kulübenin ortasında? Dar attı kendini dışarı. Ama Salvatores'den tek bir pantalon düğmesi bile kalmadı geriye... Kadıncağızın elinde bir düğme kalsaydı hiç değilse, dulluğuna ağlayabilirdi..

Çeviri: Adalet Cimcoz

Martha Jean

Yazarı: Erskina Caldwell

Kasabanın batı ucunda, kumar oynadığımız yerden sepetlenince soluğu doğru Nick'in orada aldık; ıslak, pis bir geceydi, dışarda dolaşılacak gibi değildi. Sulu sepken yağıyor, rüzgâr bıçak gibi kesiyordu. Yolda iki üç kişiyle karşılaştık; hepsi de buz gibi rüzgârdan korunmak için, iki büklüm olmuş, soğuktan uyuşmuş parmaklariyle şapkalarını, paltolarının yakalarını tutuyorlardı.

Tipik: «Niye ses çıkarmadın bizi dışarı atmalarına, Hal?» dedi. «Herkese açık bir oyundu, seyretmek de yasak değil ya. Hem, buna gelene kadar, ben daha ne yerlerde yutuldum, kimse de ağzını açıp bir şey demedi.»

Tipik, yanından geçtikleri, elektrik direğine bir yumruk attı, sonra dönüp bir de tekme yapıştırdı.

«Canına yandığımın kışı,» dedi. «Eve gidelim.»

«Nick'in orası sıcaktır,» dedim. «Gel gidip bir bakalım.»

Sobanın çevresinde gene her akşamki insanlar vardı. Soba gürül gürül yanıyor, onlar da ellerini kızarmış saçlara tutmuş ısınıyorlardı. Como, zenci kapıcı, ateşi canlandırdı, kapıya, camlarına çarpan sulu sepkene sırtını çevirip durdu.

Tipik'le ben içeri girince Nick, yerden biter gibi, karşımıza dikildi.

«Bu gece erken kapayacağım,» dedi. «Şimdi doğru evlerinize gidersiniz. Hem de bir değişiklik olur. Sizi böyle erkenden gelmiş görünce kim bilir ne şaşırır evdekiler.»

Tipik: «Yani bizi kovuyor musun?» diye sordu.

Nick: «Böyle gecede iş olur mu?» dedi. «Beş para bile kazanılmaz, boşu boşuna ısıtıyorum burayı, elektrik de yanıyor üstelik, neme gerek.»

Ben: «Merhaba, Nick,» dedim. «Gelecek haftaya kadar bana bir dolar ödünç versene. Bak, ne oldu. Oyuna oturmuştum...»

«Bu gece borç yok, çocuklar. Şimdi kapatıyorum hem.»

Como titredi.

«Eğer izin verirseniz, Mr. Nick,» dedi, «şurada, sobanın yanında, kıvrılıp yatayım bu akşam. Orada, bizim evde, benim karı...»

«Sonra yarım ton kömür yak değil mi?»

Como: «Küçük bir teneke dolusundan çok yakmam, bütün gece,» dedi. «Bu soğukta dışarı çıkarsam, şimdi, zatürree olur ölürüm.»

Nick: «Yarım saat sonra yolu tutarsın, Como,» dedi. «Buradan çık git de, nereye gidersen git, beni ilgilendirmez.»

Sıcak odadan ayrılma zamanının geldiğini duyan kalabalık sobaya biraz daha sokuldu.

Nick sobanın arkasına dolanıp, benim yanıma geldi. Baş parmağını kaburga kemiklerimin arasına bastırarak: «Hadi bakalım, Hal,» dedi. «Ne oldu sana böyle? Gene zilsin galiba. Ne içiyorsun, ne yiyorsun, ne de makinelerin yanına uğradığın var.»

«İyice yoldular beni, bu gece, Nick,» dedim. «Eğer oyundan atmasalardı, gene doğrulurdum ya.»

Nick omuz silkti, duvarın dibindeki masalarda sıra sıra duran kumar makinelerine doğru yürüdü. Bir iki sarsıp, para çıkan yerlerini yokladı, bazan onun bunun bıraktığı bir şeyler olurdu oralarda.

Sobanın başına dönerken: «Hiçbirinizde iş yok,» dedi. «Niye gidip üç beş kuruş kazanmıyorsunuz şu makinelerde oynamak için? Hele Tipik'in bütün hafta cebinde meteliği yoktu.»

Tipik: «Ne oldu sana böyle, Nick?» dedi. «Ne yapayım istiyorsun yani? Gidip, önüme ilk çıkan bankayı mı soyayım?»

«Bana altı dolar borcun var. Ödeme zamanı geldi artık.»

«Bakalım, bir şeyler yaparız.»

Como sobaya kömür boşaltırken, birden kapı ardına kadar açıldı, odaya sulu sepkenle karışık, buz gibi bir hava doldu. Herkes o yana baktı, içeri bir kız gidiyordu.

Nick: «Kapıyı kapa,» dedi.

Como koştu, kapadı.

Nick'in batakhanesine bir kızın gelmesine hepimiz şaşırmıştık. Ben, o güne kadar, oraya bir kızın girdiğini, ne görmüştüm, ne de duymuştum. Erkeklere göre bir yerdi orası, kumar makineleriyle, bilârdo masalariyle doluydu. Köşede, sözde yemek için, bir tezgâh vardı ama, öyle gelip yemek yenecek bir yer değildi. Bol bol içki, birkaç sandviç, hepsi o kadar.

Kız kapının önünde durmuş, titriyordu. Saçlarından, paltosundan sular damlıyor, sulu sepken taneleri, odanın sıcaklığiyle, eriyordu. Papuçları sırılsıklamdı.

Tipik: «Bu da nesi?» dedi. «Köşebaşındaki kızlara benzemiyor. Hiç görmedim bunu ben.»

Como gelip sobaya bir kova kömür daha attı. Her yanı yanı kızarmıştı sobanın.

Tipik: «Garanti evden kaçmış bu,» dedi.

Nick, yanına gitmiş, kızı tepeden tırnağa süzüyordu. Kız ondan şöyle bir uzaklaştı. Nick hemen kapının önüne durmasaydı dışarı atacaktı kendini.

Tipik: «Tam yerine düştü,» dedi. «Hani böyle evden kaçmış taşralı kızlara göre yerdir burası.»

«Çok kalmaz,» dedim. «Nereye düştüğünü anlar anlamaz tutar yolu.»

Tipik, sobanın çevresinde oturan adamlara baktı.

«Hani eğer bu kör olası...»

Bu sırada Nick, kıza bir şey söyledi, Tipik onun ne söylediğini duymak için sustu hemen.

«Eğer içinizden biri bu kıza sulanmaya kalkarsa,» dedim, «göz yummam bakın, canına okurum. İtlik etmeyin.»

Tipik benim söylediklerime kulak asmadı. Kapıya doğru gitmiş, Nick'in kıza ne söylediğini duymaya çalışıyordu.

Kız mendilini çıkarıp gözlerinde toplanan yaşları sildi.

Nick: «Ne istiyorsun?» diye sordu.

Kız kafasını iki yana salladı.

Nick: «Eğer bir istediğin yoksa, niye geldin buraya?» dedi. «Ne oldu, ha?»

Kız gene kafasını salladı. On beş, on altı yaşlarında kadardı, köşe başındaki kızların hepsinden de daha gü-

zeldi. Pazar sabahları kiliseye din dersine giderlerken gördüğümüz kızlara benziyordu.

«Karnın aç mı?»

Kız cevap vermedi. Ama burayı ayak üstü yemek yenen bir yer sanıp geldiği belliydi.

Nick: «Como,» diye bağırdı, «biraz kahve, birkaç sandviç getir. Hadi, durma.»

Como: «Peki, patron,» dedi. Ellerini sobaya iyice yaklaştırıp ısıttı, tezgâhın arkasına koştu.

Nick de kızı tezgâha doğru götürdü, yüksek iskemlelerden birine oturttu. Kendi de hemen yanına, kapıya doğru, oturdu.

Sobanın çevresindekiler onlara bakıp bakıp kafalarını sallamaya, göz kırpmaya başladılar.

Como kahveyi ısıtmıştı. Nick kıza adını sordu.

O hiç duralamadan: «Martha Jean,» dedi.

Nick biraz daha yanaştı.

«Nerede oturuyorsun?»

Martha Jean kafasını iki yana salladı, gözleri doldu gene. Nick'e yeterdi bu kadarı. Başka bir şey sormadı.

Nick ayağa kalkarken: «Bitirince, bir dilim de kek ver, Como,» dedi.

Como kafasını salladı.

«Kek yok ki, Mr. Nick.»

Nick parladı.

«Sana kek ver dedim, Como, papuç suratlı herif,» diye bağırdı. «Sana kek ver dedim, o kadar.»

Como korku içinde, kafasını sallıyarak: «Peki, efendim, patron.» dedi.

Nick, ellerini ovuştura ovuştura, sobaya doğru geldi, gözlerini Martha Jean'dan ayırmıyordu. Kalabalığa bir göz attı, sonra Tipik'e bakarak: «Hadi artık, dağılın bakalım,» dedi. «Evlerinize, yahut nereye giderseniz gidin. Kapatıyorum artık.»

Kimse yerinden kımıldamadı.

Nick, Tipik'i sobadan öteye doğru iteledi.

«Bir daha gelişinde, şu bizim altı doları da unutma,» dedi.

Tipik: «Ne oluyorsun, Nick?» dedi. «Bana hiç böyle asılmazdın eskiden. Ne oldu sana böyle?»

Nick: «Dün gece kötü bir rüya gördüm,» dedi. «Se-

ni taş duvarlı, koca bir binaya soktular, verdiler elektriği, kuyruğu titrettin. Eh, alacağımın arkasına düştüm ben de.»

Adamlardan birkaçı sobadan uzaklaştı, ama dışarı çıkan olmadı.

Nick beni sertçe iteledi.

«Ne bu acele, Nick?» dedim.

«O benim bileceğim iş. Hadi, durma.»

«Kız ne zaman gidecek?»

«Burada kalacak Martha Jean.»

«İşte bu olmaz, Nick,» dedim. «Kız buraya, yemek yemeye geldi. Bana dokunan bir şey yok ucunda, gene de onun öyle köşe başındaki kızlar gibi itilip kakılmasına göz yumacak değilim.»

Nick: «Böyle atıp tutmak senin için pek iyi olmaz sonra, Hal,» dedi. «Ne zaman istesen borç vermiyor muyum sana? İyi bir iş oldu mu, hep sırtını bana dayamıyor musun? Karının kardeşi ikide bir kodese girince, kim kefil oluyor? Ne oldu sana böyle?»

Nick beni daha sertçe iteledi.

«Ne yapacaksın kıza?» dedim.

«O benim bileceğim iş,» dedi. «En iyisi nedir, senin için, bilir misin, Hal. çok konuşmadan buradan çıkar, evin yolunu tutarsın.»

Sobanın başındakiler kalkıp kapının yanına toplanmış, kıza bakıyorlardı. Tipik paltosunu düğmeliyor, çıkmaya hazırlanıyordu.

Nick beni iteleye iteleye kapıya doğru götürürken: «Bu gece eve gidince, Hal,» dedi, «söyle seninkilere, sana ya evde bir iş bulsunlar, oyalan, yahut da eline para tutuşturup öyle salıversinler sokağa. Makinelerde oynamadıktan sonra, ne yapayım seni burada?»

Nick dönüp tezgâha gitti, kız önündekileri yemiş, bitirmişti, onu kolundan tutup sobaya doğru getirdi. Kız ondan kurtulmaya savaştı, geldiğinden beri kafasını kaldırıp kimsenin yüzüne bakmamıştı.

Nick kızı sobanın yanına oturttu, sarıldı.

«Üşüyor musun, Martha Jean?» diye sordu.

Adamlardan birkaçı çıkıp gitmişlerdi. Parasız kaldığımız bir zaman olur da, borç vermez diye, hepsinin ödü kopuyordu Nick'ten. Sonra yarışlar için, nereden

alırsa alır, bize öyle haberler verirdi ki, bir kesecek olsa onları hiçbirimizin cebi para görmezdi. Nick, kumar makineleriyle, eninde sonunda, o paraları alırdı elimizden ya, neyse. Hepsi de onun adamıydılar, yapın dediği bir şeyi yapmamaya korkuyorlardı.

Tipik'le ben kapıda durmuş, Nick ile Martha Jean'i seyrediyorduk.

«Bu gece kalacak bir yerin var mı?» diye sordu kıza.

Kız kafasını salladı. Tepeden tırnağa titredi.

«Ne kadar oldu bu kasabaya geleli?»

«Bugün geldim,» dedi Martha Jean.

«İş mi arıyorsun?»

«Evet.»

Nick kızı sıktı kollarının arasında.

«Artık üzülme bunlar için.» dedi. Yanağını yanağına yaklaştırdı. «Ben işlerini yoluna korum senin.»

Martha Jean ondan uzaklaşmaya çalıştı, ama adam iki koluyla sarılmış, sıkı sıkı tutuyordu.

Nick: «Como,» dedi. «Yukarı çık da Martha Jean'e bir yer hazırla. Ön odayı hazırla, yeni yatağı, koltukları olan odayı. Hadi, durma.»

Como: «Peki, efendim, patron,» dedi. Ellerini nar gibi kızarmış sobaya tutup ısıttı.

Martha Jean ilk olarak gözlerini yerden kaldırdı. Yüzünden korkusu okunuyordu. Tipik'le bana bakınca, dayanamadım, ona doğru yürüdüm. Kapana tutulmuş bir tavşan gibi bakıyordu.

Nick dönüp bana bir göz attı.

Yukarıdan Como'nun ayak sesleri duyuluyordu. Sobanın başına bir an önce gelebilmek için, oradan oraya, acele acele koşup duruyordu.

Kıza: «Onunla kalmak ister misin burada?» dedim. İyice yakınlaşmıştım. «Yoksa gitmek mi istiyorsun?»

Martha Jean bir şey söyleyecekti, söyleyemedi, ağlamaya başladı. Nickten kurtulmak için kıvranıp duruyordu.

Nick kızgın kızgın: «Ben sana ne dedim, Hal?» dedi. «İnanmadın bana, değil mi?»

Dönüp baktı, kafasını salladı.

«Söylemedim mi ben sana böyle atıp tutman iyi olmayacak senin için diye. İnanmadın bana, değil mi?»

Bir an kızı bırakıp topuklarının üstünde döndü. Kenara çekilmeme kalmadan yumruğu kafama yedim. Sonra kendimi yerde buldum, her şey dönüp duruyordu tepemde.

Tipik'in nerede olduğunu kestiremiyordum, bana yardım ettiği yoktu. Nick beni yere yıkınca, ona karşı koyamayacağımı anladım. Eğer Tipik yardım etmiş olsaydı, iş başka türlü olurdu elbette. Ama Tipik, Nick'ten alacağı borçları, yarış haberlerini düşünüyordu. Kapıdaydı, çıkmak üzereydi.

Ayağa kalkmamla, Nick'in üzerime yürüyüp itmesi bir oldu. Odanın öbür ucuna, Tipik'in üstüne uçtum, o kapıyı açmış, beni dışarı götürmeye çalışıyordu.

Ondan kurtulup gene daldım içeri.

Nick, Martha Jean'i kucaklamış, merdivene doğru götürüyordu. Kız tırmalamaya, yumruklamaya başladı. Nick onu zor tutuyordu. Sonunda, yüzünü tırmalayınca, yere atıverdi.

«Como,» diye bağırdı.

Como merdivenden hızla indi.

Nick beni göstererek: «Çıkar şunu dışarı, kapıyı da kilitle, Como,» dedi. «Çıkmazsa, at dışarı.»

Nick, Martha Jean'i yeniden kucakladı. Ufak, tefek çok genç bir kızdı, kendini koruyacak, kurtulabilecek gibi değildi. Nick kafasını koluna sıkıştırıp ellerini de avucunun içine alınca hiçbir şey yapamıyordu.

Como, sobayı karıştırmak için kullanılan, demir çubuğu alıp bana doğru geldi. Korkusundan ölecekti nerdeyse. Taş çatlasa vuramıyacağını biliyordum, ama Nick'ten öyle korkuyordu ki, beni dışarıya çıkarmaya uğraşıyormuş gibi yapıyordu. Tipik gitmişti.

«Bırak şu demiri elinden, Como,» dedim.

Como: «Mr. Hal,» dedi. «Mr. Nick böyle kızdığı zaman hiç karışmayın daha iyi. İyiliğinde olduğu gibi, kızgınlığında da yapmayacağı şey yoktur onun.»

«Sus, Como,» dedim.

Nick, Martha Jean'i merdivenin üstüne çıkarmıştı. Birden onu oraya bırakıp aşağı, benim üzerime doğru koştu. Yumruğumla karşılamaya hazırlandım ama, o bir sıçradı, uçtu sanki havada, tepeme iniverdi. Ke-

miklerim ezildi sandım. Kendime geldiğim zaman, buzlu kaldırımda yüzükoyun yatıyordum.

Kapı kilitlenmişti, alt katta bir tek ışık kalmıştı. Odanın gerisinde, o tek ışığın altında, bir yandan sobaya kömür boşaltan, bir yandan da pencereden dışarı, sokağa bakan Como görülüyordu.

Paltomun yakasını kaldırıp, yoldan aşağı doğru, savrula savrula gelen sulu sepkenden, rüzgârdan korunmaya çalışarak, karşı kaldırıma geçtim. Orada durup, iki üç kere, Tipik'e bağırdım. Cevap vermedi, gitmişti demek. Öyle bir geceydi ki, sokakta kimsecikler yoktu.

Yukarıda, Como'nun açtığı odada, Nick ceketini çıkarmış, Martha Jean'i de soymaya uğraşıyordu. Kız ondan kaçıyordu, odanın o köşesinden öbür köşesine atıyordu kendini. Nick, baktı olmayacak, kızı yakalamaktan vazgeçti, ceketini eline alıp gelişigüzel savurmaya başladı.

Kız önce yüzünü, kafasını korumaya çalıştı, sonra ceket sırtına hızla inince, yüzükoyun yere yuvarlandı. Nick eğilip kaldırdı onu. Ayağa kalkınca gene kaçtı adamdan. Nick ceketini kızgınlıkla savurdu, ceket tavandan sarkan elektrik lâmbasına çarpında oda birden kapkaranlık oldu.

Caddede titreye titreye durdum. İğne gibi batan, kamçılayan, kesen sulu sepkenden, rüzgârdan gözlerimi açamıyordum; odadaki ışık söndükten sonra zaten onları açmak çok zordu. Derken Como aşağıdaki son ışığı da söndürünce, dönüp caddeden yukarı doğru, ağır ağır yürüdüm.

Bir ara Martha Jean'in çığlığını duyar gibi oldum, durdum, uzun uzun dinledim, bir şey duyulmuyordu. Daha sonra duyduğum çığlıkların ise onun çığlıkları mı, yoksa evlerin köşelerine çarpan rüzgârın çıkardığı sesler mi olduğunu bilmiyorum.

Çeviri: Mehmet Fuat

Sana Bakıyoruz, Agnes

Yazarı: Erskina Caldwell

Bundan kurtulmanın bir çaresi olmalı. Her zaman olduğu gibi, odada oturduğum sürece, durmadan yüzüme bakacakları yerde, bu bahiste bir şey söyleseler, buna benzer yılbaşı günlerinin sonu gelecek... Ama hiç biri tek kelime söylemiyor, oturup durmadan bana bakıyorlar. Niçin bahsini etmiyorlar? Neden bir şey yapmıyorlar? Halbuki biliyorlar pekâlâ! Artık hepsi biliyor, ama yine de konuşmadan sadece yüzüme bakıyorlar.

Babam bana göndermiş olduğu parayla ticaret okuluna gitmediğimi pekâlâ biliyordu. Ama neden lâfını etmiyor? Beni trene bindirirken: «Agnes, iyi bir hanım kız olmağa çalış,» demişti. Tren hareket etmezden az evvel bana elli dolar vermiş ve Ekim ayından itibaren her ay aynı parayı göndereceğini vadetmişti.

Birmingham'a vardığım zaman bir güzellik enstitüsüne gittim. Babamın verdiği parayla manikürcü olmanın yolunu buldum. Evdekiler, ticaret okulunda steno öğrendiğimi sanıyorlardı, oysa ben, üç koltuklu bir berber dükkânında manikürcüydüm... Nerede çalıştığımı çok geçmeden hepsi de herhangi bir vesileyle öğrenmiş olacaklardı... Peki ama, şimdi ne diye bildiklerini saklıyorlar? Neden bir şey söylemiyorlar?.

Babacığım, stenograf olacağım yerde niçin bir manikürcü olduğumu sorsana... Sor da; sana neden üç koltuklu bir berber dükkânında artık manikürcü bile olmadığımı anlatayım. Ama bir şey söyle... Bildiğini, benim ne iş yaptığımı bildiğini söyle... Allahaşkına orada gün boyunca oturup hiç lâf etmeden bana öyle bakma... Bir şey söyle, babacığım...

Oturup, sadece bakmakla, durumumu nasıl öğrenebilirsin? Benim bir stenograf olmadığımı ve kasabadaki herkesten ne kadar farklı bir insan olduğumu nasıl bilebilirsin?

Nashville'e gidişimi nasıl öğrendinse oraya niçin gittiğimi de sorsana... Sor baba, n'olur sor... Öyle karşımda oturup bana bakacağına, bir şeyler söyle... Buna daha bir dakika bile tahammül edemem... Sor da sana bütün gerçeği anlatayım...

Nashville'deki bir berber dükkânında iş buldum. Orası, Birmingham'dakinden daha ucuz, erkeklerin gelip ellerini boynumdan aşağıya, elbisemin altına sokarak beni sıkıştırdıkları bir yerdi. Hayatımda bildiğim en ucuz dükkânlardan biriydi bu... Sonra Memphis'e gittim ve bir süre oradaki bir berberde çalıştım. Hiçbir zaman stenograflık etmedim. Tek bir satır steno bile okuyamam. Halbuki, —şimdiye kadar onu da unutmadımsa eğer— manikküre ait her şeyi bilirim.

Daha sonra New Orleans'a gittim. St. Charles gibi güzel bir yerde çalısmak istiyordum. Ama, oradakiler de tıpkı sizin gibi bakıp adama ihtiyaçları olmadığını söylediler. Annemin bana şu anda baktığı aynı gözlerle baktılar ve fazla bir şey söylemediler... Zaten kimse bana bir şey söylemiyor, ama hepsi de aynı bakışla süzüyor...

New Orleans'da az ücretli bir berber dükkânında çalışmağa mecbur oldum. Burası, Memphis ve Nashville'dekinden de düşük bir yerdi. «Canal Street» yakınındaydı ve buraya gelen erkekler de aynen Birmingham, Nashville ve Memphis'dekiler gibi hareket ediyordu. Dükkâna gelip, ellerini elbisemin altından göğsüme sokarlar ve beni sıkıştırırlardı. Sonra oturur, bana o zamana kadar ömrümde duymadığım konulardan bahsederlerdi... Berberler de aynı şeyleri konuşurlardı, ama hiç biri bu

bahiste lâf etmezdi. Biliyorlardı, biliyorlardı ama, söylemiyorlardı.

Kısa bir süre sonra dışarda, çalışma saatleri dışında daha fazla para kazanmağa başlamıştım. İşi bırakıp ucuz bir otele yerleşmeme sebep de buydu... Otel kâtibi bana aynı gözlerle bakar, ama o da bu konuda konuşmazdı.

Herkes aynı şekilde davranıyor... Yüzüme bakıyor ve susuyor... Beş yıl önce, Birmingham'daki ticaret okuluna devam etmek üzere evden ayrıldığımdan beri başıma gelen her şeyi ailem biliyor. Ama, karşımda oturup yüzüme bakıyor ve akıllarına gelen başka her konuyu konuştukları halde, geçim için neler yaptığımı asla sormuyorlar...' Birmingham'da hangi müessesede çalıştığımı, stenografiden hoslanıp hoşlanmadığımı hiç sormuyor, ima dahi etmiyorlar... Bana niçin müdürüm hakkında sual sormuyorsunuz? Demek ki bir müessesede çalışmadığımı biliyorsunuz... Bana ait her şeyi biliyorsunuz... O halde neden susuyorsunuz? Biriniz bahsediverse, şimdi buradan gider ve bundan sonraki yılbaşlarında gelmezdim. Beş yıldan beri her yılbaşı geliyorum. Bu süre içinde her şeyi öğrenmiş olmanız gerekir... O halde neden bir şey söylemezsiniz?.. Söyleyin, söyleyin de artık her şey bitsin...

N'olursun anne, Birmingham'daki işimden memnun olup olmadığımı sorsana... Bana: «Çalışma saatiniz fazla mı, Agnes? Oturduğun yer rahat mı? Aldığın maaş yetiyor mu?» diye sor... Bir şey söyle... Bir şey sor... Sana yalan söylemiyeceğim, anneciğim... Gerçeği anlatabilmem için bir sual sormanı bekliyorum... Bir kimseye, herhangi bir kimseye anlatmak ihtiyacındayım. Her yılbaşı, karşıma oturup bana öyle bakma... New Orleans'da ucuz bir otelde oturduğumu ve stenograf olmadığımı herkes biliyor. Hattâ artık manikürcü bile değilim.

Hayatımı kazanmak için ne yaptığımı sor, anneciğim... Her gelişimde, böyle hiç söz etmeden karşımda oturma...

Bu bahsi açmaktan niçin herkes çekiniyor? Oysa ki kızmıyacağım, ağlamıyacağım... Bu yükten kurtulduğuma o kadar sevineceğim ki, güleceğim bile... N'olur çekinmeyin ve her gelişimde gözlerinizi bana dikip bakacağınıza, konuşun...

Elsie, gün boyunca oturup benim tavırlarımı süzüyor. Birmingham'a ziyaretime gelmeyi hiç teklif etmiyor. Niçin sormuyorsun, Elsie? Sor da sana neden gelemiyeceğini anlatayım. Hadi, beni ziyarete gelip gelemiyeceğini sorsana... Bak bunun neden mümkün olmadığını anlatayım sana: Çünkü, benimle gelirsen, erkekler ellerini senin de göğsüne sokarlar... İşte bunun için Birmingham'a gelemezsin. Birmingham'da olduğumu biliyorsun, değil mi Elsie? O halde bana şehir hakkında sual sorsana... Bir şey söyle, Elsie... Kimse bana bir şey sormıyacak mı, söylemiyecek mi?

Bu konuyu konuşmaktan çekinmem ben... Çünkü artık yetişkin bir kadınım. Benim yaşımdaki herhangi bir kadınla konuşur gibi konuşun benımle... Ufak bir şey söyleyin ki anlatmak fırsatını bulayım. Sonra da buradan gidip hiç gelmiyeyim.

Bir saat önce Lewis eve gelip salona oturdu, ama bana dair hiçbir sual sormadı, hiç konuşmadı O halde hakkımda nasıl bilgi sahibi olabilir? Sadece bakmakla benimle konuşmuş olur musun, Lewis? Herkes böyle mi düşünüyor? N'olursun, herkesin benim hakkımda ne bildiğini söyle... Eğer biliyorlarsa, neden bir şey söylemiyorlar?. Bu bahsi açıverdin mi, her şey sona erecek. Artık yılbaşlarında eve gelmiyeceğim. Böyle hiç lâf etmeden karşımda oturmalarına da katlanmak zorunda kalmıyacağım

Lewis hâlâ piyanonun taburesinde hiç konuşmadan oturuyor... Peki ama durumumu nasıl öğren-

din, Lewis? Sana biri mi söyledi, yoksa kendin mi öğrendin? Bir şeyler söylemeni bilsen nasıl istiyorum. Bunu yapsan her şey bitecek ve bundan böyle evin semtine bile uğramıyacağım.

Annem adresimi sormuyor. Sanki evin üst katına çıkıp orada bir yıl uyuyor ve yılbaşlarında aşağıya iniyormuşum gibi davranıyor bana... Anneciğim ben bütün bir yıl evden uzak kaldım. Bu uzun süre içinde neler yaptığımı merak edip sormak istemez misin? N'olur anneciğim, hadi sor... Sana gerçeği, hakkımdaki bütün gerçekleri anlatayım. Bana mektup yazmak ya da benden mektup almak ihtiyacını hiç mi duymuyorsun? Mektupla evdekilerin nasıl olduklarını bildirmek için adresimi öğrenmek istemez misin? Her gidişimde, etrafıma toplanıp gözlerini bana dikiyorlar, ama hiç biri tekrar ne zaman geleceğimi sormuyor. Acaba niçin sormuyorlar? Annem sebebini söyleyiverse hepimiz için daha iyi olacak... O zaman ne ben eve gelirim, ne de onlar böyle bütün gün oturup bana bakmak zorunda kalırlar... Niçin benimle konuşmuyorsun anneciğim? Allahaşkına karşımda böyle oturma...

Annem evlenmek hakkında niyetimi hiç sormadı. Oysa ki bugün ben banyo odasındayken Elsie'ye bahsettiğini duydum. Elsie benden altı yaş küçük olduğu halde ona soruyor da, Birmingham'a steno öğrenmeğe gittiğimden beri beş yıldır bana lâfını etmiyor. Kasabada, eskiden tanıdığım kimselerden söz etmiyorlar... Hattâ ayrılırken «güle güle» dahi demiyorlar.

Babam, beni durmadan süzeceği yerde, bu konuyu açıverse, alıp basımı gider, bir daha da hiç gelmezdim. Ömrüm oldukça eve ayak basmazdım... Birmingham'da Lewis'e bir iş bulup bulamıyacağımı neden sormuyor, acaba? Babacığım, Lewis'i Birmingham'a götürmemi ve ilk günlerde onun hareketlerine göz-kulak olmamı teklif etsene, ne olur...

Hadi babacığım, yalvarırım sor bunu... İstersen başka şey sor... Anlatmak için bana fırsat ver... Yalnız n'olur karşımda oturup bana öyle bakma... Lewis'in bir işi olmasını istemez misin? Burada işsiz güçsüz gezmesine razı olmazsın, değil mi babacığım? Her gece yemekten sonraları şehre inip saat on ikilere kadar kumar oynamasını arzu etmezsin, değil mi? Ona Birmingham'da bir iş bulmamı teklif etsene, babacığım, hadi söylesene...

Herhangi bir kimseye kendimden bahsetmeliyim... Gerçi siz biliyorsunuz, ama bildiklerinizi dahi anlatmak ihtiyacındayım. Ancak o zaman buradan gider ve bir daha yılbaşı için gelmem.

Birmingham'a ilk gittiğimde, babamdan aldığım parayla manikürcülük öğrenmek istemiş ve bir berber dükkânında iş bulmuştum. Dükkânın, perdeyle bölünmüş hücresinde, gün boyunca küçük bir masanın başında oturuyordum. Adamın biri gelmiş ve elini göğsümden aşağıya sokarak beni sıkıştırmıştı. Ben de avazım çıktığı kadar bağırmıştım. Sonra Nashville'e, Memphis'e ve New Orleans'a gittim. Her defasında dükkânın arka tarafındaki o manikür masasında otururdum. Gelen erkekler de ellerini elbisemin altına sokarlardı.

Evdekiler bu bahsi açıverseler, her şey bitmiş olacak... Fakat onlar oturup bakıyor ve bütün gün başka şeyler konuşuyorlar... Dört beş yıldan beri hep aynı şey. Birmingham'daki ticaret okuluna stenografi öğrenmeğe gittiğimden beri hep aynı... Orada bulunduğum sürece, berber dükkânlarında manikürcülük ettiğimi babam biliyor .. Biliyor ama, söylemiyor. N'olur babacığım, söylesene... Bir şey söyle de sana hayatımı nasıl kazandığımı anlatayım. Gerçi biliyorsun, ötekiler de biliyorlar. Ama siz söz açmadıkça ben anlatamam ki... Anneciğim sen konuş, Lewis konuşsun, biriniz, herhangi biriniz konuşun...

Allah rızası için bu defa bir şey söyleyin ki, önümüzdeki yılbaşı da gelip, sizin bakışlarınız altında bütün gün bu salonda oturmıyayım... Herkes bana **bakıyor, ama konuşmuyor.** Ben giyinirken annem Elsie'yi odamdan dışarı çağırıyor. Babam ikide bir Lewis'i çarşıya gönderiyor. Halbuki konuşsalar her şey bitecek... Ama gün boyunca salonda oturup sadece bakıyorlar... Her yemekten sonra annem, benim kullandığım tabakları sıcak suda kaynatıyor. Söyleseler de bari hiç gelmesem... Odadan çıktığım zaman babam, oturduğum sandalyeyi alkollü bezle siliyor... Peki ama, sebebini niçin söylemiyorsun, babacığım?

Hepsinin gözleri bende... Annem, babam, Lewis ve Elsie, odanın öbür yanında oturuyor ve bütün gün beni süzüyorlar. Sorsalar kendilerine gerçeği anlatacağımı biliyorlar mı acaba? Babacığım sor da sana bütün gerçeği anlatayım. Ondan sonra da eve ayak basmıyayım... O zaman elindeki alkollü bezin gereği kalmaz, fırlatır atarsın. Hadi sor... Allah rızası için bir şey söyle...

Her yılbaşı, böyle oturup bana bakıyor ve hiç konuşmuyorlar. Salonda bulundukları sürece sanki birbirlerine de aynı şeyi söylüyorlar: Sana bakıyoruz, Agnes...

Çeviri: Mustafa Yurdakul

Cinayet

Yazarı: John Steinberk

Bu olay, birkaç yıl önce, orta California'da Monterey kasabasında geçti. Canon del Catillo, Santa Lucia düzlüğünde sıra sıra tepeler, burunlar arasında uzanan vâdilerden biridir. Esasen Canon del Castillo'dan birkaç ufak arroyo dağlara bıçak gibi saplanır, bunlar meşe ormanlı, zehirli meşe ve adaçayı ile sıkı sıkı örtülü bir dizi dağ geçididir. Geçidin başında taştan kocaman bir şato vardır, tıpkı Haçlıların zaptettikleri yerlere diktikleri şatolar gibi payandalı, kulelidir. Ancak yakından bakınca, şatonun zaman, su ve aşınmanın garip bir tesadüfle yumuşak taşı oymasından meydana geldiği anlaşılır. Halbuki uzaktan, harabeye dönmüş mazgalların arasındaki siperleri, kapıları, kuleleri, hattâ ok atılan yarıkları görmek için fazla bir hayal kudretine lüzum yoktur.

Şatonun dibinde, geçidin hemen hemen düz olan yerinde, eski bir çiftlik binası vardır, yağmurdan, rüzgârdan yıkık dökük bir ahır, bir de eğri büğrü hayvan yemliği vardır. Ev boştur; rüzgârın şatodan aşağılara estiği gecelerde kapıları paslı menteşelerinde gıcırtıyla gidip gelir, çarpar. Eve pek gelen giden olmaz. Bazen birkaç çocuk boş odaları gezer, boş dolaplara göz gezdirir, kendilerinin de pek akıllarının yatmadığı cinlere perilere bağıra çağıra meydan okurlar.

Toprağın sahibi Jim Moore, eve gidip gelen olmasından hoşlanmaz. Vâdinin daha aşağılarında yeni evinde, ata binip gelir, çocukları kovar. Meraklı, cansıkıcı insanları uzaklaştırmak için çite bir de «GİRİLMEZ!» levhası asmıştır. Arasıra eski evi yıkmayı bile düşünür, ama sallanan kapılar, donuk, kimsesiz pencerelerle garip, fakat kuvvetli bir alâka, evi ortadan kaldırmasına engel olur. Evi yakacak olursa, hayatının büyük ve önemli bir kısmını yok etmiş sayılır. Etine dolgun ama, hâlâ güzel olan karısıyla kasabaya indiği vakit, herkes arkasından hayret ve hayranlıkla bakar. Kendi de farkındadır bunun.

Jim Moore eski evde doğup büyümüştü. Ahırın de-

lık deşik, yıkık dökük her tahtasını, aşınmış, düzlenmiş her yemliği karış karış bilir. Otuzuna geldiği vakit anası da babası da ölmüştü. Böylece kendi başına buyruk oluşunu sakal bırakarak kutladı. Domuzları sattı, bir daha da domuz beslememeğe karar verdi. Sonunda sürüsüne damızlık olarak Guernsey cinsinden bir boğa aldı. Cumartesi geceleri Monterey'e gidip, kafayı çekmeğe, Üç Yıldız barındaki şamatalı kızlarla çene çalmağa başladı.

Jim Moore, bir yıl içinde Jelka Sepic adında Yugoslav bir kızla evlendi. Pine Canyon'lu ağır, durgun bir çiftçinin kızıydı. Bu yabancı akrabaları pek de öğünülecek gibi değildi, ama Jim, karısının güzelliğine hayrandı. Jelka'nın gözleri güvercin gözü gibi iri, ürkekti. Burnu incecikti, keskindi, dudakları dolgun, yumuşaktı. Teni, Jim'i hep şaşırtır, bir geceden öbür geceye daha da güzel bulurdu. Jelka yumuşacık, sâkin ve zarifti, üstelik tam ev kadınıydı. Jim, düğün gecesi kızın babasının söylediklerini hatırladıkça kan beynine fırlardı. Düğünde bira içip kafası dumanlanan ihtiyar, Jim'in kaburgalarına dirseğiyle vurmuş, mânâlı mânalı gülmüştü. Giderken ufacık kapkara gözleri şiş, kırış kırış gözkapaklarının arkasında neredeyse kaybolmuştu.

«Enayilik etme,» demişti. «Jelka, Slavdır. Amerikalı kızlara benzemez. Aksilik ederse, döversin. Fazla iyiyse, gene döv. Ben anasını döverim. Babam da anamı döverdi. Slav kızı! Döve döve kemiklerini kırmayan adam değildir.»

Jim: «Ben Jelka'yı dövmem,» demişti.

İhtiyar, yılışık yılışık gülmüş, Jim'i gene dirseğiyle tartaklamıştı: «Enayilik etme. Bir gün anlarsın.» Sonra da gene yuvarlana yuvarlana bira fıçısına doğrulmuştu.

Çok geçmeden Jim, karısının Amerikalı kızlara benzemediğini anlamıştı. Çok sâkindi. Hiçbir zaman lâfa o başlamaz; sade kocasının suallerine cevap verirdi, o zaman da ancak sâkin, kısacık cevaplar olurdu bunlar. Dualarını ezberlercesine kocasını öğrenmiş, ezberlemişti. Evlendikten biraz sonra evde Jim'in bir dediğini iki etmedi. İyi bir ev kadınıydı, ama hiçbir zaman

arkadaş olamadı. Hiç konuşmazdı. İri iri gözleri kocasının ardında gezinir, kocası gülecek olursa, o da bazen gülerdi, ama uzaktan uzaktan, belirsiz bir gülüşle. Yün örgüsü, söküğü, dikişi bitip tükenmezdi. Öylece oturur, kendi becerikli ellerini seyreder, sanki bu minicik beyaz ellerin bu kadar marifetli oluşuna kendi de şaşar, gurur duyardı. Tıpkı bir hayvana benzerdi, hattâ o kadar ki, Jim, atını okşadığı zaman içinden gelen o aynı hisle çok zaman karısının başını okşardı.

Evde Jelka'nın eşi yoktu. Kupkuru, kavurucu çiftlikten, yahut aşağıdaki tarladan ne zaman dönerse dönsün, Jim'in yemeği daima dumanı üstünde, sıcacık hazır beklerdi. Jelka, yemek yerken oturur, kocasını seyreder, başlıyacağı vakit tabakları önüne iter, boşalınca bardağını doldururdu.

Evliliklerinin ilk günlerinde Jim, çiftlikte olanları anlatır, Jelka anlamasa da, nazik olmağa çalışan bir yabancı edasıyla gülerdi.

«Aygır bugün dikenli tele takıldı.»

Jelka, ne merak, ne ilgi taşımayan, içine kapanık bir sesle: «Ya?» derdi.

Çok geçmeden Jim bir türlü karısının iç âlemine yaklaşamıyacağını anladı. Ayrı bir hayatı varsa bile, o kadar uzaktı ki, Jim'in erişmesine imkân yoktu. Gözleri ile aralarında çektiği sed öylesine kuvvetliydi ki, kaldırılamazdı, çünkü ne kasdî ne de düşmancaydı.

Geceleri kocası, dümdüz kara saçlarını, inanılmayacak kadar yumuşak, altın omuzlarını okşadığı vakit, kollarında hazdan inilderdi. Ancak kollarının arasında, heyecanın son noktasına çıktığı vakit Jim, karısının ayrı bir hayatı; ateşli, arzu dolu bir hayatı olduğunu anlardı. Ama, arkasından hemen tetikte, insanı zıvanadan çıkaracak derecede vazifesine bağlı iyi bir eş oluverirdi.

Jim: «Ne diye benimle hiç konuşmazsın?» diye sorardı. «Benimle konuşmak istemiyor musun?»

«Peki,» derdi, «ne söylememi istiyorsun?» Jim'in kendi ırkının lisanıyla, ama o ırka yabancı olan bir kafayla konuşurdu.

Aradan bir yıl geçince Jim, kadınların ahbaplığını, ıvır zıvır gevezelikleri, çığlık çığlığa alayları, arı namusu olmayan bayağılıkları aranmağa başladı. Gene ka-

sabaya iniyor, kafayı çekiyor, Üç Yıldız'daki şamatacı kızlarla gönül eğlendiriyordu. Kızlar da onun kuvvetli, kendine hâkim tavrını, her zaman gülmeğe hazır halini severlerdi.

«Karın nerede?» derlerdi.

«Ahırda.» Bu, beylik şakaları olmuştu artık.

Cumartesileri öğleden sonra ata eyeri takar, belki bir geyiğe rastlayacak olurum diye tüfeği eyer kınına asardı. Her seferinde de: «Yalnız gidişime canın sıkılmıyor ya?» diye sorardı.

«Hayır, canım sıkılmıyor.»

Jim birden sordu: «Ya biri gelecek olursa?»

Bir an kadının bakışları sertleşti, sonra güldü. «Kovarım,» dedi.

«Ben yarın öğleyin dönerim. Hayli uzak, karanlıkta gelinir gibi değil.» Jim'e öyle geldi ki, karısı nereye gittiğini biliyor, ama ne itiraz ediyor, ne de istemediğini gösteren en ufak bir harekette bulunuyordu. Jim: «Sana bir çocuk lâzım,» dedi.

Jelka'nın yüzü birden aydınlanıvermişti. İçinden gelerek: «İnşallah, bir gün Allah verir,» dedi.

Jim, bu yalnızlığından dolayı karısına acırdı. Geçitteki öbür kadınlarla görüşse, yalnızlığı az-çok giderilirdi, ama ahbaplık edecek yaradılışta da değildi. Ayda bir defa filân küçük arabaya atları koşar, o gün öğleden sonra vaktini anası, yığın yığın kardeşleri, kuzenleriyle geçirirdi.

Jim: «Ne de eğleneceksin ya,» derdi. «Akşama kadar deli saçması diliniz ördekler gibi takur tukur konuşacak. O, ekşi suratlı çam yarması kuzeninle kıkırdaşıp duracaksınız. Bir kusurun olaydı hiç durmaz sana musibet yabancı adını yapıştırırdım.» Kadının, pişirmeden önce ıstavroz çıkarıp ekmeği takdis edişini, her gece yatağın dibinde diz çöküşünü, sandık odasında duvarda asılı dinî resmi hatırladı.

Toz toprak içinde, sıcak Haziran ayında bir Cumartesi günüydü. Jim, tarlada yulaf biçiyordu. Gün uzundu. Orak son yulafları da biçtiği vakit saat altıyı geçmişti. Tıkır tıkır öten makineyi ahırın avlusuna götürdü, âlet edevat kulübesine koydu, sonra atları çözdü. Pazar akşamına kadar otlasınlar diye atları tepelere saldı. Mutfağa girdiği vakit, Jelka yemeği sofraya koyu-

yordu. Elini yüzünü yıkayıp sofraya oturdu.

«Yorgunum,» dedi, «ama Monterey'e giderim gene. Tam ayın on dördü.»

Jelka'nın sâkin bakışlarında bir gülüş belirdi.

Jim: «Ne yapalım biliyor musun?» dedi. «Arabayı hazırlıyayım. Seni de götüreyim.»

Jelka gene güldü, başını salladı: «Hayır, dükkânlar kapanmış olur. Ben burada kalayım.»

«Peki, öyle olsun, ben de ata eyeri takayım. Gideceğimi sanmıyordum. Hayvanların hepsini salmıştım. Ama, belki kolayca bir at yakalarım. Sahi, gitmek istemiyor musun?»

«Daha erken olsaydı, alış-veriş yapabilseydim, ama sen oraya vardığın vakit saat onu bulmuş olur.»

«Yok, dur bakayım, eh, atla, dokuzu biraz geçe varırım.»

Jelka'nın dudakları bir başına güldü, gözleri belki bir şey ister diye kocasındaydı. Bütün gün çalışıp yorulduğu için belki bir şey isteyebilirdi.

«Ne düşünüyorsun?»

«Ne mi düşünüyorum? Evlendiğimiz günden beri bana bunu sorarsın.»

Jim, sinirlenerek ısrarla sordu: «Peki ne düşünüyorsun?»

«Kara tavuğun altındaki yumurtaları düşünüyorum.» Kalktı, duvardaki kocaman takvime yaklaştı. «Yarın, yahut Pazartesi civciv çıkarır.»

Traşı bitip, mavi şayak elbisesini, yeni çizmelerini giydiği vakit, ortalık hemen hemen kararmıştı.

Jelka bulaşıkları yıkamış, kap-kacağı kaldırmıştı Jim mutfağa girince baktı, karısı lâmbayı pencerenin dibindeki masaya koymuş, başında kahverengi yün bir çorap örüyordu.

«Neden bu gece burada oturuyorsun?» diye sordu. «Hep şurada otururdun. Bazen çok garip şeyler yapıyorsun.»

Jelka, gözlerini uçan ellerinden ayırdı: «Ay,» dedi, «bu gece ayın on dördü dememiş miydin? Ayın çıkışını görmek istiyorum.»

«Amma da aptalsın. O pencereden göremezsin ki! Yönünü daha iyi bilirsin sanırdım.»

Jelka dalgın dalgın güldü: «Öyleyse ben de yatak

odasının penceresinden bakarım.»

Jim, kara şapkasını giyip evden çıktı. Boş karanlık ahırdan geçerken, raftan bir yular aldı. Çimenli yamaçta, yüksek bir sesle, tiz bir ıslık çaldı. Atlar otlamayı bırakıp ona doğru yöneldiler. Beş on adım ötede durdular. Usul usul doru atına yaklaştı, elini hayvanın budundan sağrısına, sonra boynuna kaydırdı. Yular kayışı tokasında çıt diye kapandı. Jim döndü, atı ahıra getirdi. Eyeri yükledi, sıkı sıkı bağladı, atın dimdik kulaklarından gümüşlü başlığı geçirdi, boynunda bağladı, boyun ipini düğümledi, kangalın ucunu eyer ipine bağladı. Yuları geçirdi, atı eve doğrulttu. Dağdaki tepelere ışıl ışıl, tatlı bir kızıllık, taç gibi yayılmıştı Vâdide gün ışığı bütün bütün kaybolmadan dolunay çıkacaktı.

Mutfakta, Jelka hâlâ pencerenin önünde yün örüyordu. Jim odanın bir köşesinden 30-30'luk tüfeğini aldı. Fişekleri hazneye doldururken: «Ayın parıltısı tepelere vurmuş,» dedi. «Çıkışını görmek istiyorsan dışarı çık. Ay doğarken pek tatlı bir kırmızı olacak.»

Jelka: «Şimdi çıkarım,» dedi. «Şu sırayı bitireyim de.» Jim gitti, karısının parlak, yumuşak başını okşadı.

«Allah rahatlık versin. Ben herhalde yarın öğleyin dönerim.» Kadının buğulu, kara gözleri, kocasının kapıdan çıkışını gözledi.

Jim, tüfeğini eyer kınına soktu, ata binip, atı geçitten aşağı sürdü. Sağında, karaltılı tepelerin ardında, koca al ay çabuk çabuk yükseliyordu. Günün son ışıkları, doğan ayın aydınlığına eklenince, ağaçların çizgilerini katmerlendiriyor, tepelere esrarlı, yepyeni bir hal veriyordu. Tozlu meşeler ışıldıyor, parıl parıl yanıyordu, altlarında gölgeleri kadife karasıydı. Jim'in solunda, biraz ilerisinde kocaman uzun bacaklı bir at ile yarım gövdesinin gölgesi uzayıp gidiyordu. Yakında, ırak çiftliklerden, gece seslenmelerine koyulan köpeklerin havlayışları duyuluyordu. Horozlar, gün tez doğdu sanıp, öttüler. Jim atını tırısa kaldırdı, nal seslerinin yankısı arkadaki şatodan geri geliyordu. Jim, Monterey'de Üç Yıldız Barı'ndaki sarışın May'i düşündü. «Gecikeceğim,» dedi, «belki de kızı bir başkası alır.» Ay, artık iyiden iyiye tepeleri aşmıştı.

Jim bir mil yol aldıktan sonra karşıdan doğru gelen nal sesleri duydu. At üstünde bir adam, atı eşkin sürüp, dizginleri çekti, durdu: «Sen misin Jim?»

«Evet. Vay, merhaba George?»

«Ben de size gidiyordum. Sana bir diyeceğim var; benim toprağın tepesindeki kaynak başını bilirsin ya?»

«Evet, biliyorum.»

«İşte, bugün oradaydım. Sönmüş bir ateş, bir de buzağı kafası buldum. Derisi ateşteydi, yarı yanmıştı. Ama çıkardım, üstünde senin damgan vardı.»

Jim: «Tuh, Allah kahretsin,» dedi. «Ateş ne kadarlıktı?»

«Küllerin altında toprak hâlâ sıcaktı. Dün gece yakılmış olacak. Bak Jim, ben seninle gelemiyeceğim. Kasabaya inmem gerek, ama varıp bir haber salayım dedim, belki göz-kulak olmak istersin.»

Jim sükûnetle sordu: «Kaç kişiydiler dersin?»

«Bilmem. Pek sıkı bakmadım.»

«Pekâlâ, öyleyse ben gidip bir bakayım. Ben de kasabaya iniyordum. Ama madem hırsızlar başgöstermiş, daha fazla hayvandan olmak işime gelmez. Kusura bakmazsan, senin toprağından geçeceğim, George.»

«Ben de gelirdim seninle ama, kasabaya inmem gerek. Tüfeğin var mı?»

«Var, var. Şurada, bacağımın altında. İyi ki haber verdin, eksik olma.»

«Ne olacak canım? Dilediğin yerden geç. Haydi, uğurlar ola.»

Komşu, atını çevirdi, atını gene eşkin sürüp, gerisin geriye yola koyuldu.

Jim birkaç dakika ay ışığında oturdu, gözleri kendi kat kat kırık gölgesindeydi. Tüfeğini eyer kınından çıkardı, bir kurşun aldı, eyer kaşının üstünden tuttu. Yoldan, sola saptı, küçük bayırı aştı, meşe ormanını geçti, çimenli yuvarlak tepeyi de aşıp, öbür yöndeki geçide girdi.

Yarım saat sonra, ateşin yakıldığı yeri buldu. Ağır, sert buzağı kafasını çevirdi, ne kadar zamandır ölü olduğunu anlamak için, top topraklı dilini yokladı. Yarı yanmış deride damgasını görmek için de bir kibrit çaktı. Sonra, gene atına bindi, yer yer çimenli tepeleri

aşıp, kendi toprağına girdi.

Tepelerin üstünde ılık yaz rüzgârı esiyordu. Ay, göğün ortasına yaklaşırken, kızıllığını kaybetmiş, koyu çay rengi almıştı. Dağların arasında çakallar bağrışıyorlar, aşağılarda çiftliklerde köpekler mahzun küskün havlayışlarını çakal seslerine ekliyorlardı. Daha aşağıda koyu yeşil meşelerle sarı sarı yaz otlarının rengi ay ışığında seçiliyordu.

Jim, çan seslerinden kendi sürüsünü buldu, sâkin sâkin otluyorlardı. Birkaç geyik de onlarla beraber karnını doyuruyordu. Durdu, rüzgârda nal sesleri, insan sesleri arandı.

Atını eve doğrulttuğu vakit, saat on biri geçmişti. Kum taşından şatonun batı kulesini dolandı, gölgeliği aşıp, gene ay ışığına çıktı. Aşağıda, evinin, ahırının damı donuk donuk parlıyordu. Yatak odasının penceresinden arkaya bir ışık yolu sızıyordu.

Jim, çayırdan inerken otlayan atlar başlarını kaldırdılar. Başlarını döndürdükleri vakit gözleri al al parlıyordu.

Jim ağılın çitine varınca, ahırda bir atın nal sesini duydu. Dizgini çekti. Dinledi. Ahırda atın ayağını vuruşu gene duyulmuştu. Jim, tüfeğini alıp sessizce attan indi. Atı salıverdi, usul usul ahıra yaklaştı.

Karanlıkta, saman çiğnerken atın dişlerinin gıcırtısını duyuyordu. Atın bulunduğu samanlığa gelinceye kadar ilerledi. Bir an dinledikten sonra, tüfeğinin dipçiğinde bir kibrit çaktı. Samanlığa, eyerli, yularlı bir at bağlanmıştı. Gem, atın boynuna indirilmiş, kolan gevşetilmişti. At, çiğnemeyi bıraktı, başını ışığa döndürdü.

Jim üfleyip kibriti söndürdü, hemen ahırdan çıktı. Su teknesinin kenarına oturup, suya baktı. Kafasında düşünceler öyle ağır ağır sıralanıyordu ki, düşüncelerini hemen kelimelere çeviriyor, hafif hafif söyleniyordu:

«Pencereden baksam mı? Hayır. Başımın gölgesi odaya düşer.»

Elindeki tüfeğe baktı. Elle tutulduğu, silindiği yerlerde kara cilâsı aşınmış, maden gümüş gümüş parlıyordu.

Sonra birden karar vererek kalktı, eve doğru ilerledi. Merdivenlerde, ayağını uzatıyor, bütün ağırlığı ile

basmadan tahtaları kolluyordu. Bodrumda çiftliğin üç köpeği çıktı, silkindi, gerindi, homurdandılar, sonra kuyruklarını sallayarak yatmağa gittiler.

Mutfak karanlıktı, ama Jim her bir eşyanın nerede olduğunu biliyordu. Elini uzattı, masanın köşesine, iskemlelerden birinin arkasına havlu asacağına dokunarak ilerledi. Odada öyle yavaş yürüyordu ki, kendi bile ancak nefesini, pantolonunun paçalarının birbirine değişini, cebindeki saatin tik-tak'larını duyuyordu. Yatak odasının kapısı açıktı, mutfağın döşemesine bir yol ay ışığı sızıyordu. Jim sonunda kapının dibine gelip içeri baktı.

Ay ışığı bembeyaz yatağa vuruyordu. Jim baktı, Jelka sırtüstü yatmış, çıplak kolu alnını, gözlerini örtüyordu. Başı öteye dönük olduğu için, adamın kim olduğunu anlayamadı. Jim nefesini tutmuş, bakıyordu. Jelka, uykusunun arasında kımıldadı, adam da başını çevirip içini çekti; Jelka'nın çam yarması, ekşi suratlı kuzeniydi.

Jim döndü, hemen mutfaktan geçip, arka merdivenleri indi. Avluyu geçip gene su teknesinin yanına vardı, kenarına oturdu. Ay kireç beyazıydı, aksi suda yüzüyor, atların ağzından düşmüş samanları, arkaları aydınlatıyordu. Jim, suda aşağı yukarı, boydan boya gidip gelen sivrisinek kurtlarını, hattâ, teknenin dibinde yosunun içinde yatan ufak bir keler gördü.

Birkaç kuru, sert hıçkırıkla ağladı, kendi de şaştı, çünkü aklı çimenli tepelerde, bir başına garip garip esen yaz rüzgârındaydı.

Birden aklı, düşünceleri, babası bir domuz vurduğu vakit anasının hayvanın boğazından akan kanları toplamak için leğen tutuşuna gitti. Anası uzakta durmuş, kan elbiselerine sıçramasın diye kolunu uzatarak leğeni tutmuştu.

Jim elini teknenin içine soktu, ay ışığından kırık dökük, uzayan kısalan ışık çizikleri suyun üstüne dağıldı. Islak elleriyle alnını serinletti, ayağa kalktı. Bu defa o kadar usulca yürümüyordu, ayaklarının ucuna basarak mutfağı geçti, yatak odasının kapısı önünde durdu. Jelka kolunu kıpırdattı, gözlerini biraz açtı. Sonra, birden gözleri kocaman kocaman açıldı, ıslak ıslak par-

ladı. Jim, karısının gözlerinin içine baktı, yüzünde hiçbir ifade yoktu. Jelka'nın burnundan ufacık bir damla inip, üst dudağının çukurunda kaldı. O da Jim'e bakıyordu.

Jim tüfeğini doğrulttu. Çeliğin ufacık sesi bütün eve yayıldı. Yataktaki adam, uykusu arasında kıpırdadı. Jim'in elleri titriyordu. Tüfeği omuzuna yerleştirdi ve sallanmaması için sıkıca tuttu. Nişangâhın arasında adamın saçları, kaşları arasında beyaz bir kare görüyordu. Ön nişangâh bir an için sallandı, sonra sabitleşti.

Kurşun havayı yırtıp geçti. Jim hâlâ namlunun üstünden bakıyordu, koca yatağın tüfek ateşinden sarsıldığını gördü. Adamın alnında ufacık, kara, kansız bir delik vardı. Ama arkada, beyni, kemikleri yatağına yapışmıştı.

Jelka'nın kuzeni gırtlağından hırıldadı. Yorganın altından elleri koca koca ak örümcekler gibi sürünerek çıktı, bir an kıpırdadı, sonra titreyerek düştü, kaldı.

Jim ağır ağır gözlerini Jelka'ya çevirdi. Kadının burnu akıyordu. Gözleri Jim'den ayrılmış, tüfeğin ucuna dikilmişti. Soğuktan donmuş bir köpek yavrusu gibi inildiyordu.

Jim birden ne yapacağını bilmez bir şaşkınlık, korkuyla döndü. Çizmesinin topukları mutfağın döşemesini dövüyordu, ama dışarda gene ağır ağır ilerledi, su teknesine gitti. Boğazında tuzlu bir tad vardı, kalbi güçlükle, acı ile atıyordu. Şapkasını çekip çıkardı, başını suya daldırdı. Sonra eğilip yere kustu. Evde, Jelka'nın dolaştığını duyuyordu. Köpek yavrusu gibi inildiyordu. Jim doğruldu; bitikti, başı dönüyordu.

Yorgun, bezgin ağılı geçti, çayıra çıktı. Islık çalar çalmaz eyerli atı yanına geldi. Ne yaptığını bilmeden, eyer kolanını bağladı, ata bindi, vâdiye inen yola koyuldu. Kapkara bodur gölgesi, altında koyup gidiyordu. Ay tâ tepelerde, bembeyaz kayıyordu. Köpekler kaplarına sığamıyor, yeknesak bir âhenkle havlıyorlardı.

Gün doğuşunda, çift atlı bir araba, çiftliğin avlusuna giriyor, civcivleri ürkütüp dağıtıyordu. Arabada şerif vekili ile sorgu memuru oturuyordu. Arkada, yük arabasında Jim Moore eyerine hafifçe dayanmıştı. Yorgun iğdiş atı, arkadan geliyordu. Şerif vekili tekerlek

takozunu indirdi, dizginleri takoza bağladı. Adamlar indiler.

Jim sordu: «Benim de içeri girmem lâzım mı, bir daha görecek halim yok.»

Sorgu memuru dudağını uzattı, şöyle bir düşündü: «Yok canım,» dedi, «gelmesen de olur, biz gidip işin icabına bakar, şöyle etrafa bir göz kulak oluruz.»

Jim ağır ağır su teknesine ilerledi: «Ne olur,» dedi, «biraz temizleyiverin, olmaz mı? Anlarsınız işte.»

Adamlar eve girdiler.

Birkaç dakika sonra çıktılar. Kaskatı cesedi aralarında taşıyorlardı. Ceset bir yorgana sarılmıştı. Güçlükle yük arabasına koydular. Jim adamların yanına sokuldu: «Ben de şimdi sizinle mi geleceğim?»

Şerif yardımcısı: «Karınız nerede, Mr. Moore?» diye sordu.

Jim bezgin bir tavırla: «Bilmem,» dedi, «buralarda bir yerdedir.»

«Onu da öldürmediğinizden eminsiniz ya?»

«Hayır, ona dokunmadım. Onu da bulur öğleden sonra getiririm. Yani, şimdi sizinle beraber gelmemi istiyorsanız.»

Sorgu memuru: «İfadenizi aldık,» dedi. «Çok şükür gözlerimiz de kör değil, ne dersin Will? Tabiî resmen cinayet işlemekten suçlusunuz; ama hemen hallederiz bunu. Bu civarlarda hep böyle olur. Karınıza pek sert davranmayın, Mr. Moore.»

Jim: «Ona ilişmem,» dedi.

Durdu, arabanın kalkıp gidişini seyretti. Ağır ağır, ayaklariyle toprağa tekmeler attı. Sıcak Haziran güneşi tepelerin üstünden göründü, haince yatak odası penceresini ışıldattı.

Jim ağır ağır eve girdi, dokuz ayak uzunluğunda tam takım bir boğa kamçısı aldı. Avluyu geçip ahıra girdi. Samanlığa çıkan merdiveni tırmanırken, tiz, köpek uluyuşunu andıran ağıt gene başlamıştı.

Jim ahırdan çıkarken Jelka'yı sırtında taşıyordu. Su teknesinin yanında yavaşça karısını yere indirdi. Kadının saçlarına samanlar takılmıştı. Gömleğinin arkası

kan içindeydi.

Jim, mendilini muslukta ıslattı, kadının parça parça dudaklarını yıkadı, yüzünü yıkadı, sonra saçını arkaya itti. Jelka'nın donuk kara gözleri kocasının her hareketini kolluyordu.

«Canımı yaktın,» dedi. «Çok fena yaktın canımı.»

Jim ağır ağır başını salladı: «Öldürmeden ancak bu kadar elimden geldi.»

Güneş yeri kasıp kavuruyordu. Birkaç sinek kan aranarak uçuşuyordu.

Jelka şişmiş dudaklariyle gülümsemeğe çabaladı: «Kahvaltı ettin mi?»

«Hayır. Etmedim.»

«Öylerse sana bir iki yumurta pişireyim.» Jelka güçlükle ayağa kalktı.

Jim: «Yardım edeyim sana,» dedi. «Yardım edeyim de gömleğini çıkar. Kuruyup sırtına yapışacak. Canını yakar.»

«Yok. Kendim çıkarırım.» Sesinde garip bir uğultu vardı. Kara kara gözleri, bir an ılık bir bakışla kocasına dikildi, sonra döndü, topallıyarak eve girdi.

Jim, su teknesinin kenarında oturmuş, bekliyordu. Baktı, duman bacadan çıkıp havaya yayılmıştı. Birkaç dakika sonra Jelka mutfak kapısından seslendi:

«Haydi, Jim! Kahvaltın hazır.»

Sıcacık tabakta, dört tane yağda pişmiş yumurta, dört dilim domuz eti hazırlanmış, bekliyordu. «Kahve neredeyse hazır olur.»

«Sen yemiyecek misin?»

«Hayır. Şimdi yemem. Ağzım çok acıyor.»

Jim iştahla yedi, sonra başını kaldırıp karısına baktı. Simsiyah saçları taranmış, yumuşacıktı. Temiz beyaz bir gömlek giymişti. Jim: «Öğleden sonra kasabaya ineceğiz,» dedi. «Kereste ısmarlıyacağım. Geçidin daha aşağısında yeni bir ev yaparız.»

Jelka'nın gözleri, yatak odasının kapalı duran kapısına gitti, sonra gene kocasına döndü: «Peki,» dedi, «iyi olur.» Bir an sonra sordu: «Beni gene döver misin, bu yaptığım için?»

«Hayır, bu iş için bir daha dövmem.»

Jelka'nın gözleri gülüyordu. Kocasının yanındaki iskemleye oturdu. Jim elini uzattı, karısının saçını, ensesini okşadı.

Çeviri: Filiz Ofluoğlu

Ak Bıldırcın

Yazarı: John Steinberk

Oturma odasında, ocağın tam karşısında, yastıklı sedirden tâ tavana kadar yükselen bir pencere vardır, kurşun üzerine kakmalı pırıl pırıl yanan küçük çerçevelerle ayrılmıştır. Bu pencereden, hele bir de sedire oturmuşsanız, bahçenin berilerine kadar, hattâ alçacık dağın tepesine kadar manzara gözünüzün önündedir. Bahçedeki çınarların altında gölgelik bir çimenlik uzanır; her çınarın dibinde bakımlı bir parça toprak bulunur, üstünde sinerarya çiçekleri yetişir; öyle kocamandırlar ki; ağırlıklarından sapları eğiktir; renkleri çeşit çeşittir, aldan tutun da, moruna kadar rengârenk. Çimenliklerin kenarında miniminnacık ağaçlar gibi küpe çiçekleri ekilmiştir Küpe çiçeklerinin önünde alçacık bir havuz akar, çimene uygun bir canlılığı vardır.

Bahçenin bitiminde dağın yamacı başlar. Üstünde akdikenler, bodur meşeler, çalılar, yaz kış yaprağını dökmiyen meşeler yetişir. Ön tarafına çıkmadıkça, evin kasabanın ucunda oldugunu anlıyamazsınız.

Mary Teller, yani Mrs. Harry E. Teller, pencerenin de, bahçenin de en uygun yerlerde olduğunu biliyordu. Bu bilgisinin de kuvvetli bir sebebi vardı. Evin de, bahçenin de tam nerede olacağını daha yıllarca önce kestirmemiş miydi? Daha toprak, dağın kucağında bomboşken, binlerce defa evi de bahçeyi de gözünün önüne getirmemiş miydi? Hattâ, tam beş yıl kendisiyle alâkadar olan her genci acaba bahçeye, uyacak mı diye incelememiş miydi? Tutup da, «Bu adam acaba böyle bir bahçeden hoşlanır mı?» dememişti de. «Acaba bahçe böyle bir adamdan hoşlanır mı?» demişti kendi kendine. Çünkü bahçe demek kendi demekti, kendi de elbette hoşlanacağı bir

adamla evlenecekti.

Harry Teller ile tanıştığı zaman, bahçe bu adamdan hoşlanır gibi olmuştu. Evlenme teklif ettikten sonra, bütün erkekler gibi, suratını asıp cevap beklerken, Mary tutup da kocaman bir pencereden, çimenlikli, sinerarya çiçekli bir bahçeden, mese ağaçları ve vahşi bir tepeden dem vurunca, adam herhalde pek şaşırmış olsa gerekti.

Harry fazla düşünmeden: «Tabiî,» demişti.

Mary: «Saçma mı buldun yoksa?» diye sormuştu.

Adam hâlâ suratını asmış bekliyordu.

«Hayır, ne münasebet?»

Mary, o anda Harry'nin evlenme teklif etmiş olduğunu hatırladı, hemen kabul etti ve kendini öptürdü. Sonra: «Çimenliğin yanında bir de çimento havuz olacak,» dedi. «Neden, biliyor musun? O dağda ne kadar çok kuş vardır bilemezsin, ağackakanlar, yaban kanaryaları, al kanatlı karatavuklar, sonra serçeler, değil mi?»

Güzeldi Mary, tekrar tekrar öpmek istiyordu, o da ses çıkarmadı. «Ya küpe çiçekleri?» dedi. «Küpe çiçeklerini unutma. Sıcak diyarların Noel ağaçlarına benzer. Çimenliği hergün tırmıkla taramalıyız ki, meşe yaprakları birikmesin.»

Harry güldü: «Ne garip şeysin sen! Yer daha alınmadı, ev yapılmadı, bahçe ekilmedi, sen tutmuş, meşe yapraklarını dert ediniyorsun. Öyle güzelsin ki, bir nevi açlık duyuyorum.»

Bu lâf Mary'yi biraz ürküttü. Can sıkıntısını andıran hafif bir bakış belirdi yüzünde. Ama gene de kendini öptürdü, sonra Harry'yi evine yolladı, kendisi de odasına çıktı. Odasında mavi bir yazı masası ve ıvır zıvır yazmak için bir defteri vardı. Sapı tavus kuşu tüyünden kalemini aldı, üst üste, «Mary Teller» imzasını attı. Bir iki defa da Mrs. Harry E. Teller diye yazmıştı.

II

Toprak alındı, ev yapıldı, evlendiler. Mary dikkatle bahçenin plânını çizdi. İşçiler çalışırken bir an bile başlarından ayrılmadı. Her şeyin nerede olacağını karışı karışına biliyordu. Çimento işçilerine havuzun biçimini çizdi. Kalb biçiminde bir havuzdu ama, dibinde sivrisi yoktu. Kuşlar kolayca içebilsin diye kenarları hafifçe eğikti.

Harry hayran hayran karısını seyrediyordu. «Bu kadar güzel bir kızın böyle becerikli olduğunu kim bilebilirdi,» dedi.

Bu lâf Mary'nin pek hoşuna gitti, öyle mesuttu ki; dayanamadı: «Sen de, istediğin bir şey varsa, ekiver,» dedi.

«Hayır, Mary. Aklındakileri bahçede göstermeni o kadar istiyorum ki, karışmam. Sen bildiğin gibi yap.»

Bu sözden ötürü kocasını bir kat daha sevdi. Hem zaten kendi bahçesiydi bu. Kendi yaratmış, azmetmişti, hattâ itinayla renkleri bile kararlaştırmıştı. Harry tutup da bahçeye hiç yakışmayan çiçekler ekmek isteseydi, hiç de hoş olmıyacaktı.

Nihayet yeşil çim de hazırlandı toprağa gömülü saksılarda sineraryalar açtı. Küçücük küpe çiçeği fidanları öyle dikkatlice yerleştirildi ki, bir tek yaprağı bile bozulmadı.

Kocaman pencerenin dibindeki sedir, canlı, renkli, solmayan kumaştan yastıklarla doldu, burası günün büyük bir kısmında güneş alırdı.

Mary hepsi tamamlanıp tasarladığı gibi yapılıp bitinceye kadar bekledi. Sonra bir akşam, Harry işten dönünce, elinden tuttu, pencerenin dibindeki sedire getirdi, hafif, tatlı bir sesle: «İşte,» dedi, «tam istediğim gibi.»

«Güzel olmuş, hem de çok güzel.»

«Bitti diye bir bakıma üzüldüm. Ama aslında

çok memnunum. Bahçeyi hiç değiştirmiyeceğiz değil mi Harry? Bir fidan solacak olursa, yerine hemen aynını dikeriz.»

«Garip mahlûk seni!»

«Bunu ne zamandır tasarlıyordum. Artık benden bir parça oldu. Bir şey değişirse, sanki bir parçam kopmuş gibi olacak.»

Harry, karısına dokunmak için elini uzattı, sonra geri çekti.

«Seni öyle seviyorum ki,» dedi. Sustu. «Ama korkuyorum da senden.»

Mary sâkin sâkin güldü. «Sen mi? Benden mi korkuyorsun? Seni korkutacak neyim var?»

«Ne bileyim, erişilmez bir halin var. Bir anlaşılmazlık var sende. Belki kendin de farkında değilsindir. Sen de bahçen gibisin, kesin ve değişmez. Dolaşmağa çekiniyorum. Bitkilerinden birini bozarım diye.»

Mary sevinmişti. «Sevgilim,» dedi, «bunu sen yaptırdın bana. Bahçeyi benim yapan sensin. Evet, sevgilimsin sen.» Bıraktı, kendini öptürdü.

III

Yemeğe misafir çağırdıkları vakit karısiyle iftihar ederdi. Öyle güzel, öyle sâkin, öyle kusursuzdu ki! Vazolar dolusu çiçeklerine diyecek yoktu, bahçesinden sanki kendinden bahsediyormuş gibi, alçak gönülle, çekinerek bahsederdi. Bazan misafirlerini bahçeye çıkarırdı. Küpe çiçeğini gösterir, çiçek sanki bir insanmış gibi: «Bunun muvaffak olup olmıyacağını bilmiyordum,» derdi. «Aklını başına toplayıp yola gelinceye kadar hayli karnını doyurdu.» Kendi kendine hafifçe gülerdi.

Bahçede çalışırken tadına doyum olmazdı. Canlı, renkli, çiçekli bir elbise giyerdi: etekleri uzundu, kolsuzdu. Bir yerde eski moda bir güneş şapkası eli-

ne geçirmişti. Ellerini korumak için dayanıklı eldivenler giyerdi. Harry, bir elinde torba, bir elinde kepçe dolaşıp, çiçeklerin dibine gübre koyarken karısını seyretmeğe bayılırdı. Geceleri çıkıp sümüklüböcekleri öldürüşleri de pek hoşuna giderdi. Mary el fenerini tutar, Harry de hayvanları öldürürdü. Sümüklüböcekleri ezer, kaygan, fıkır fıkır bir yığın haline sokuverirdi. Bu manzaranın Mary'yi tiksindirdiğini bilirdi, ama ışık, kıl kadar sekmezdi. «Metin kız,» derdi içinden. «Bu nazlı güzelliğin ardında büyük bir metanet var.» Mary bu gece avcılıklarına heyecan da katardı. «İşte şurada kocaman bir tane var. Sürüne sürüne geliyor,» derdi. «O büyük koncaya göz dikmiş. Gebert, gebert hemen!» Av bitince, memnun, mesut eve girerlerdi.

Mary kuşlardan yana pek üzgündü. «Su içmeğe gelmiyorlar,» diye sızlanırdı. «Pek az gelen var. Acaba neden gelmiyorlar?»

Belki de buralarda bir kedi vardır.»

«Belki daha alışmamışlardır. Sonra gelirler.

Mary'nin yüzü al al oldu, soluyarak nefes alıyordu. Güzelim dudakları ileriye doğru büzüldü.

«Kedi varsa, zehirli balık koyarım bahçeye!» diye bağırdı. «Kuşlarımın peşinde kedi istemem!»

Harry karısını yatıştırmağa mecbur kaldı. «Ne yaparız biliyor musun? Bir hava tüfeği alırım. Kedi gelince, patlatırız. Öldürmez ama, canını yakar Bir daha da uğramaz.»

Mary biraz sâkinleşmişti: «Peki,» dedi, «bu daha iyi.»

Oturma odası geceleri pek hoş olurdu. Ateş bir alev tabakası biçiminde yanardı. Ay varsa, Mary ışığı söndürür, pencereden serin, mavi bahçeye, meşelerin karartısına bakarlardı.

Dışarısı görülmemiş bir sükûnetteydi, sonsuzdu.

Bahçenin bittiği yerde yamacın koyu çalılığı başlardı.

Mary bir gün: «İşte düşman bu» demişti. «Kaba-saba, karmakarışık, vahşi dünya, içeriye burnunu sokmak isteyen dünya bu. Ama giremiyecek, küpe çiçekleri bırakmaz. Küpe çiçekleri zaten bu iş için orada, kendileri de biliyor. Kuşlar girebilir. Onlar da vahşi açıklıklarda yaşıyor, ama bahçeme huzur ve su için geliyorlar.» Hafifçe, tatlı tatlı güldü. «Bütün bunlarda anlaşılmaz bir derinlik var Harry. Ne olduğunu kendim de pek bilmiyorum. Bıldırcınlar artık inmeğe başladılar. Bu akşam havuzda en az bir düzine vardı.»

Harry: «Keşke kafanın içini okuyabilseydim,» dedi. «Oradan oraya sekip duruyor, ama sâkin, derli toplu bir kafa bu. Kendinden o kadar emin ki!»

Mary gidip biraz kocasının kucağında oturdu. «Hayır, kendinden o kadar emin değil. Bilmiyorsun bilmediğine de sevindim.»

IV

Bir gece, lâmbanın ışığında Harry gazetesini okurken, Mary yerinden fırladı: «Bahçe makasını dışarda unuttum,» dedi. «Çiğden paslanacak.»

Harry gazetesinin üstünden baktı: «Ben gidip alamaz mıyım?»

«Hayır, kendim giderim. Bulamazsın zaten.» Bahçeye çıktı, makası buldu; sonra pencereden oturma odasına baktı. Harry hâlâ gazetesini okuyordu Oda berraktı, tıpkı bir resim gibi, tıpkı başlamak üzere bekliyen bir tiyatro sahnesi gibi... Ocakta, alevden bir perde dalgalanıyordu. Mary olduğu yerde kıpırdamadan durup bakıyordu. Bir dakika önce üstünde oturduğu kocaman, derin koltuk oracıktaydı. Dışarı çıkmamış olsa şimdi ne yapacaktı? Sadece iç varlığı, fikri ve görüşü dışarı çıkmış, Harry'yi orada koltukta bırakmış olaydı? Yuvarlacık kolları

ve uzun parmakları koltuğun kenarında duracaktı. İnce, narin yüzü yandan görülecekti, ocağa dönük olacaktı. Mary: «Acaba ne düşünüyor?» diye fısıldadı. «Acaba aklından ne geçiyor? Kalkacak mı yerinden? Hayır, oturup duruyor öylece Elbisenin yakası çok geniş, omuzlarından yana kaçıyor. Ama güzel duruyor. Sanki dikkatsizce giyilmiş gibi, fakat derli toplu ve güzel. İşte şimdi gülüyor. Hoş bir şey düşünüyor olmalı.»

Mary birdenbire kendine geldi ve ne yaptığının farkına vardı. Pek hoşlanmıştı. «İki tane ben vardı,» diye düşündü. «Tıpkı iki hayat yaşamak, kendini görmek gibi! Fevkalâde bir şey bu. Acaba her istediğim zaman görebilir miyim? Başkaları bana baktıkları vakit ne görüyorlarsa onu gördüm. Haryy'ye anlatmalıyım.» Sonra, yeni bir manzara canlandı; kendini olanları anlatmağa, tarif etmeğe çabalarken gördü. Harry'yi de gazetesinden gözlerini ayırıp, dikkat, şaşkınlık, hattâ acı dolu bir bakısla bakarken kördü. Hep anlamak isterdi, ama bir türlü beceremezdi. Mary bu akşamki hayalini anlatacak olsa, sualler soracaktı. Anlattığını anlamağa çalışırken, altından girip üstünden çıkardı. Sonunda hayali berbat edecekti. Mary'nin anlattıklarını bozmak istemezdi ama, elinde değildi. Böyle hayal meyal şeylerde fazla açıklık isterdi. Hayır. söyliyemezdi. Sonra başka zamanlar da bahçeye çıkıp aynı şeyi yapmak istiyecekti, halbuki Harry hayalini bozarsa yapamazdı.

Harry'nin gazetesini kucağına koyup kapıya baktığını pencereden gördü. Hemen çabuk çabuk içeri girdi, ne için bahçeye çıktığını isbat edercesine makası göstererek: «Bak, neredeyse paslanacaktı. Sabaha kadar kararıp, berbat bir şey olacaktı,» dedi.

Harry başını salladı, güldü. «Gazetelere göre, bu yeni istikraz senetleri ile başımız derde girecek.

Bir sürü güçlük çıkarıyorlar. Borç isteyenlere elbet birinin ödünç vermesi lâzım.»

«Ben istikrazdan anlamam. Biri bana şehirde hemen hemen bütün otomobillerin sizin şirkete rehinli olduğunu söylemişti.»

Harry güldü. «Hepsi değil tabiî. Ama bir hayli. Ortalık biraz sıkışınca biz kazanırız.»

«Ne korkunç, sanki fırsattan istifade gibi bir şey.»

Harry gazetesini katladı. Yanındaki masaya koydu. «Hayır, fırsattan istifade olduğunu zannetmiyorum. Halkın paraya ihtiyacı var, biz de veriyoruz. Faiz nisbetini kanun tâyin eder, biz işin bu kısmına karışmayız.»

Mary biraz önce pencereden görmüş olduğu gibi, güzel kollarını, parmaklarını koltuğun kenarına uzattı. «Herhalde pek de haksızlık olmasa gerek,» dedi. «Ama sanki insanların sıkıntılı günlerinden istifade ediyormuşsunuz gibi.»

Harry uzun bir zaman düşünceli bir yüzle ateşe baktı. Mary, kocasını görüyor, kend söylediklerinden ötürü üzüldüğünü anlıyordu. Ne olacak, varsın o da ticaretin ne olduğunu anlasın diye düşündü. İnsan bir işi yaparken, düşünürken olduğundan daha doğru bulur. Aklının ve düşuncelerinin biraz temizlenmesi, silinip süpürülmesi Harry'ye iyi gelir, dedi.

Biraz sonra Harry dönüp karısına baktı. «Sevgilim, işimin yolsuz olduğunu sanmıyorsun ya?»

«Yok canım, zaten istikraz işinden bir şey anlamam ki! Yolsuz olup olmadığını nereden bileyim?»

Harry israr ediyordu: «Ama sana yolsuz gibi mi geliyor? İşimden utanıyor musun? O zaman ben de işimi sevemem.»

Mary birden pek sevindi, pek keyiflendi. «Utanmıyorum canım, sen de! Herkes hayatını kazanmak-

ta hürdür. İnsan en iyi başarabildiği işi yapar.»

«Emin misin bundan?»

«Elbette canım, aman!»

Daha sonra kendi küçük yatak odasındayken, Mary bir tıkırtı duydu ve kapı topmağının çevrildiğini, sonra tekrar döndüğünü gördü. Kapı kilitliydi. Bu bir işaretti. Mary bazı şeylerden bahsetmesini hiç sevmezdi. Kilit bir sualin cevabıydı; kesin, tez, şaşmaz bir cevaptı. Harry'nin hali de tuhaftı. Kapıyı hep sessizce yoklardı. Sanki teşebbüs ettiğini Mary'nin anlamasını istemezdi. Ama Mary her zaman bilirdi. Sevimli, ince adamdı. Tokmağı çevirip de kapalı bulunca, sanki utanırdı.

Mary ışığı söndürdü. Gözleri karanlığa alışınca, yarım yamalak ay ışığında bahçesine baktı. Harry pek nazikti, hem de anlayışlıydı. Meselâ o köpek hâdisesinde. Eve koşarak, gerçekten koşa koşa girmişti. Yüzü öylesine kızarmıştı, öylesine heyecanlıydı ki, Mary'nin ödü kopmuştu. Bir kaza oldu sanmıştı. Bu korkudan akşama başı ağrımıştı. Harry: «Joe Adams var ya,» diye bağırmıştı. «Küçük köpeği yavrulamış. Bana da bir yavru verecek Saf kan mahlûklar... Çilek gibi kırmızı kırmızı!» Harry köpek yavrularından birini pek içten istiyordu. Alamıyacağı için de Mary çok üzüldü. Köpeğin bahçede çiçeklerin üstüne bir şeyler yapacağını, hattâ çiçek tarhlarını eşeliyeceğini, en kötüsü de kuşları havuzdan kaçıracağını anlatınca, Harry anladı. Daha karışık şeylere, meselâ karısının bahçeden gördüğü hayale belki aklı ermezdi ama, köpek meselesini anlamıştı. Daha sonra, akşam geç vakit başı ağrıyınca Harry, karısını teselli etmiş, gül suyu ile başını oğmuştu. Bu başağrısı, hayal genişliğinin bir cilvesiydi. Mary köpeği bahçede görmüş, gerçekten görmüştü. Eselenip toprakta delikler açıyor, çiçekleri alt üst ediyordu. Sanki gerçekten oluyormuş gibi feciydi. Harry utanmıştı, ama karısı-

nın hayalinin bu kadar geniş olması onun suçu değildi ya! Mary suçu kocasında bulmuyordu, zavallı adamcağız nereden bilecekti?

V

Akşam üzeri, geç vakit, güneş tepenin ardında kaybolduktan sonra üç beş dakika geçmişti. Mary buna tam bahçe vakti derdi. O saatte işini gören mektepli kız dönmüş, mutfakta işin başına geçmiş olurdu. Bu, hemen hemen kutsî bir andı. Mary bahçeye çıkar, çimenliği geçer, meşelerden birinin arkasındaki açılır kapanır iskemleye otururdu. Oturduğu yerden kuşların havuzdan su içişini seyrederdi. Bahçeyi gerçekten içine sindirirdi. Harry işten dönünce evde kalır, gazetesini okur; Mary rüya dolu gözlerle içeri girinceye kadar beklerdi. Rahatsız edilirse Mary üzülürdü.

Yaz yeni girmişti. Mary mutfağa bir göz attı. Her şeyin yolunda olduğunu gözden geçirdi. Oturma odasına girip hazırlanmış ateşi yaktı. Artık bahçeye çıkabilirdi. Güneş az önce tepenin ardında batmış, akşamın mavi mavi alaca karanlığı meşelere kurulmuştu.

Mary: «Sanki milyonlarca hayal meyal görünür periler bahçeme iniyor,» diye düşündü. «Teker teker seçilemiyor ama, milyonlarcası bir araya gelince havanın rengi değişiyor.» Bu güzel düşünceden dolayı kendi kendine güldü. Pırıl pırıl sinerar-yalar havaya renkten bulutlar uçuruyordu. Küpe çiçeği fidanları tomurcuk yüklüydü. Tomurcuklar al al Noel ağacı süslerini, çiçekler de bale elbisesi giymiş kızları andırıyordu. Küpe çiçekleri öyle uygun düşmüştü ki, tam mânasiyle uygun düşmüştü. Beri taraftaki düşmanı: Çalıları, kaba saba, başıboş ağaçları ürkütüyordu.

Mary, akşam vakti, çimenliği astı, iskemlesine geldi, oturdu. Kuşların havuza inmek için toplan-

dığını duyuyordu. «Toplanıyorlar,» diye düşündü. «Akşam vakti bahçeme geliyorlar. Kimbilir ne kadar hoşlanıyorlardır. Ben de bahçeme ilk defa gelmeği ne kadar isterdim. Keşke iki kişi olabilseydim. «Merhaba, bahçeye gelsene Mary,» «Ah, ne de güzelmiş!» «Evet, ben de bilhassa bu saatlerde pek severim. Yavaş Mary, kuşları ürkütme,» «Çıt çıkmadan oturuyordu. Bekleyiş dolu bir heyecanla dudakları aralıktı. Fidanların arasında bıldırcınlar cıvıl cıvıldı. Bir ağaçkakan havuzun kenarına kondu. İki küçük sinekkuşu suyun üstüne uçuştular, kanat vura vura havada kaldılar. Sonra bıldırcın, minicik garip adımlarla koştu geldi. Hepsi, bıldırcın sağ salim geldi mi diye başlarını çevirdiler. Önderleri, kara bir soru işaretini andıran göğüslü, iri kıyım bir tanesi, «Haydi gelin,» borusunu çaldı, sürü hep birden su içmeğe indi.

İste o masallara denk şey bundan sonra oldu. Fidanların arasından beyaz bir bıldırcın çıktı. Mary donmuştu. Evet, bıldırcındı bu, hiç şüphe yoktu, süt beyaz bir bıldırcın. Aman ne hârika şeydi bu! Mary'nin tâ içinde sevinçten bir titreme, bir kaynaşma oldu. Nefesini tutuyordu. Oya gibi ak bıldırcın havuzun öbür tarafına geçti, âdi bıldırcından uzaklaştı. Durdu, etrafına baktı, sonra gagasını suya daldırdı. Mary içinden: «Aaa!» diye bağırdı. «Bu bana benziyor.» Derin bir haz bütün vücudunu sarmıştı.

«Benim iç âlemime benziyor. Tam bir safiyet halinde ortaya çıkmıs iç âlemim. Bu, bıldırcınların kraliçesi olsa gerek. Şimdiye kadar başımdan gelip geçmiş en güzel şeyler bu bir tek şeyde toplanmış!»

Ak bıldırcın gene gagasını daldırdı, sonra başını arkaya atıp yutkundu.

Hâtıralar kabardı kabardı, Mary'nin içini doldurdu. Hüzün, daima hüzün... Gelen paketler; asıl

haz sicimi çözmekteydi, yoksa içindeki...

İtalya'dan gelen o harikulâde şeker! «Yeme yavrum, tadından çok duruşu güzel.» Mary şekeri yememişti, ama seyretmek işte şimdiki gibi bir hazdı.

«Mary ne güzel kız! Tıpkı Gentiana gibi. Öyle sâkin ki!» Tıpkı şimdiki gibi bir haz duymuştu bunu işitince.

«Mary yavrum, metin ol. Baban... sizlere ömür.» İlk şaşkınlık ânı, işte şimdiki gibi bir hazdı.

Ak bıldırcın bir kanadını geriye açtı, tüylerini gagasıyla düzeltti. «İşte güzel ve iyi olan ben. Bu, benim özüm, benim kalbim.»

VI

Bahçedeki mavi hava morardı. Küpe tomurcukları miniminnacık kandiller gibi ışıl ışıldı. Ansızın fidanların altından bir gölge çıktı. Mary'nin ağzı açıldı. Korkudan kolu kanadı bağlanmıştı. Boz kedi, ölüm gibi çalıların arasından fırladı, sürüne sürüne havuza, su içen kuşlara yanaştı. Mary dehşetle bakıyordu. Eli kupkuru boğazına gitti. Sonra kendine geldi. Avazı çıktığı kadar bağırdı. Bıldırcın kanat çırpa çırpa uçtu gitti. Kedi tekrar çalıların arkasına kaçtı. Mary hâlâ bağırdıkça bağırıyordu. Harry: «Mary, ne oldun?» diye haykırarak evden fırladı.

Kocası dokununca, Mary titredi. Hıçkıra hıçkıra ağlamağa başladı. Harry, karısını kucağına alıp eve taşıdı, odasına götürdü. Mary titreye titreye yatağında yatıyordu. «Ne oldu sevgilim? Ne korkuttu seni?»

Mary: «Kedi,» diye inledi, «kuşlara saldıracaktı.» Kalktı oturdu. Gözleri yanıyordu. «Harry, muhakkak zehir koy. Bu gece muhakkak kediye zehir koy.»

«Haydi yat, güzelim. Bu gece büyük bir korku geçirdin.»

«Zehir koyacağına söz ver,» Mary dikkatle kocasının yüzüne bakınca, isyankâr bir parıltı farketti. «Söz ver.»

«Yavrucuğum, ya zehiri bir köpek yerse? Hayvanlar zehirlenince çok acı çekerler.»

Mary: «Bana ne!» diye bağırdı. «Bahçemde ne olursa olsun hayvan istemem.»

«Hayır, yapamam bunu. Dünyada yapamam. Ama sabahleyin erkenden kalkar, yeni hava tüfeğini alır, kediye atarım. Bir daha da gelmez. Hava tüfeği sert atar. Öyle canını yakar ki, kedi ölse unutmaz.»

Bu, reddettiği ilk şeydi. Mary nasıl karşı koyacağını bilmiyordu. Ama başı da çok ağrıyordu. Ağrı fazlalasınca, Harry zehir koymağı kabul etmediği için gönlünü almak istedi. Alnını, gülsuyu ile oğuyordu. Mary acaba ak bıldırcından bahsetsem mi, diye düşündü. İnanmazdı ki! Ama belki ne kadar önemli olduğunu anlarsa ked'yi zehirlerdi. Sinirleri yatışıncaya kadar bekledi, sonra söyledi: «Sevgilim, bahçede beyaz bir bıldırcın vardı.»

«Beyaz bıldırcın mı? Güvercin olmadığından emin misin?»

Al işte! Daha başından işi bertat etmişti. Mary: «Bıldırcını tanırım ben,» diye bağırdı. «Ta yanıbaşımdaydı. Beyaz bir bıldırcın.»

«Görülecek şey doğrusu. Hiç duymamıştım.»

«Gördüm diyorum sana.»

Harry hemen karısının alnına gülsuyu koydu. «Herhalde doğuştan olsa gerek. Kanatlarında sıbağ noksandır, yahut da buna benzer bir şey.»

Mary'nin sinirleri gene bozulmağa başlıyordu. «Anlamıyorsun. O, bıldırcın bendim, kimsenin erişemediği gizli, ben ta içimde gömülü olan ben.» Harry'

nin yüzü anlama mücadelesiyle karmakarışıktı «Anlıyamıyor musun sevgilim? Kedi bana saldıracaktı. Beni öldürecekti. Onun için zehirlemeni istedim.» Dikkatle kocasının yüzüne baktı. Hayır, anlamamıştı, anlıyamazdı. Ne diye söylemişti sanki? Bu kadar âsabı bozuk olmasa, dünyada söylemezdi.

Harry: «Saatin zilini kurarım.» dedi. «Yarın sabah kedinin ağzının payını veririm.»

Saat onda Mary'yi yalnız bıraktı. O gidince Mary kalkıp kapıyı kilitledi.

Harry'nin çalar saati sabahleyin Mary'yi uyandırdı. Odası hâlâ karanlıktı, ama pencereden sabahın kursunî ısığını görebiliyordu. Harry'nin sessizce giyindiğini duydu. Sessiz sedasız ayaklarının ucuna basarak Mary'nin kapısının önünden geçti, dışarı çıktı. Mary uyanmasın diye kapıyı yavaşça kapadı. Yeni, pırıl pırıl hava tüfeği elindeydi. Tertemiz, boz renkli sabah havasından omuzlarını kaldırdı, canlı, hafif adımlarla ıslak çimenlerin üstünden geçti. Bahçenin köşesine gitti, ıslak otların üstüne yüzükoyun yattı.

Bahçe aydınlandı. Bıldırcınlar madenî bir sesle ötüşmeğe başlamışlardı bile. Küçük, kahverengi küme, çalıların kenarına gelip başlarını çevirdiler. Koca önderleri, «Haydi gelin!» diye bağırınca, hepsi koşar adımlarla havuza geldiler. Biraz sonra, arkalarından ak bıldırcın da geldi. Havuzun öbür kenarına gitti, gagasını suya daldırdı, başını arkaya attı. Harry tüfeği doğrulttu. Ak bıldırcın başını büktü, ona doğru baktı. Hava tüfeği hain bir fısıltıyla patladı. Bıldırcınlar çalılığa uçtular. Ama ak bıldırcın yere düştü, bir an titredi, sonra çimenlerin üstüne serildi.

Harry ağır ağır bıldırcına yaklaştı, eline aldı. Kendi kendine: «Öldürmek istemiyordum,» dedi. «Sadece ürkütmek istiyordum.» Elindeki ak kuşa

baktı. Başından, tam sağ gözünün altından vurulmuştu. Harry küpe çiçeklerinin dibine gitti, bıldırcını çalılığa attı. Sonra da tüfeği yere bıraktı. Yamacın tepesine çıkarıp, bir yaprak yığınının altına gömdü.

Mary, kapısının önünden geçerken kocasının ayak sesini duydu. «Harry, kediyi vurdun mu?»

Harry kapının dışından: «Bir daha gelmez,» diye cevap verdi.

«İnşallah öldürmüşsündür. Nasıl olduğunu söylemesen daha iyi.»

Harry oturma odasına girdi, kocaman bir koltuğa oturdu. Oda hâlâ alaca karanlıktı, ama geniş pencereden bahçenin parıldadığını, çimenlikteki meşelerin güneş ışığında al al yandığını görüyordu.

Kendi kendine: «Alçağın biriyim ben,» dedi. «Hayvanın, alçağın biriyim; canı gibi sevdiği bir şeyi öldürdüm.» Başını eğdi, yere baktı. «Çok yalnızım.» dedi. «Tanrım, ne kadar yalnızım!»

Çeviri: Filiz Ofluoğlu

Dünya Başkenti

Yazarı: Ernest Hemingway

Madrid, Paco adında gençlerle doludur (Paco, Francisco'nun küçültülmüş şeklidir), orada bir de hikâye anlatırlar. Bir baba, taşradan Madrid'e gelerek **El Liberal** gazetesine şöyle bir ilân vermiş: «Paco, salı günü Montana oteline gel. Kusurunu bağışladım. Baban.» Bu ilânı okuyup da ctele koşan sekiz yüz delikanlıyı dağıtmak için **Guardia Civili'n** bütün bir süvari bölüğünü olay yerine göndermek gerekmiş. Ama, bizim sözünü edeceğimiz, şu Luarca pansiyonunda sofra garsonluğu eden Paco'nun kusurunu bağışlıyacak bir babası yoktu.. Sadece iki ablası vardı. onlar da Luarca pansiyonunda çalışırlardı. Luarca'da eskiden çalışmış ve dürüstlüğüyle, çalışkanlığıyla kendini sevdirerek köyüne ve köyünün ürünlreine itibar kazandırmış bir kadının köylüsü olmaları sayesinde bulmuşlardı bu işi; ablaları Madrid'e kadar otobüs parasını vermiş, ona bu garson çıraklığı görevini sağlamışlardı. Estramadure'nin bir köyünden geliyordu, bu köyde hayat şartları son derece ilkel, yiyecek az, en basit rahatlık araçları da hiç bilinmiyen şeylerdi. Ayrıca da şu kadarcıktan beri kıyasıya çalışmaktan hiç de geri kalmamıştı hani.

Düzgün yapılı, kıvırcık siyah saçlı, güzel dişli, ablalarını kıskandıracak kadar pürüzsüz tenli bir çocuktu, güler yüzlüydü: kendiliğinden, esrarsız bir gülümseyişi vardı. Ayağına çabuktu, işini canla başla görür, güzel bulduğu ablalarını da çok severdi; kendisini durmadan şaşırtan Madrid'den hoşlanmıstı, işini seviyordu. Bol ışık altında tertemiz örtüler ve peçetelerle çalışıyor, geceleri tertemiz bir elbise giyiyordu, mutfaktaki yemeğin bolluğuna da diyecek yoktu doğrusu, âdeta bir masal hayatı yaşıyor-

muş gibi her şeyi eşsiz buluyordu.

Luarca'da oturan ve pansiyonun yemek salonunda karınlarını doyuranlar sekiz on kişiydi ama üç garsonun en küçüğü olan Paco için itibarlı müşteriler yalnız boğa güreşçileriydi.

İkinci sınıf matador'lar bu pensiyonda otururlardı, çünkü Calle San Jeronimo'nun kurumu iyi şöhret kazanmıştı, yemekler mükemmel, pansiyon ücretleri de düşüktü. Bir boğa güreşçisi için, refah değilse bile itibar gösterişine sahip olmak şarttır İspanya'da çünkü erdemlerin en başında yiğitlikten sonra gösteriş ve vekar gelir.

Bir torero'nun daha iyi ya da daha pahalı bir otelde oturmak için Luarca'dan çıktığı görülmüş değildir; ikinci sınıf bir toreador asla birinci sınıfa geçemez; ama Luarca'dan aşağı düşüş de pek gecikmezdi, çünkü eline biraz para geçen biri orada otorabilirdi, müsteri istemedikçe de hiçbir zaman hesap pusulasını burnuna dayamazlardı, tâ pansiyon sahibesi müsterinin durumunu büsbütün umutsuz buluncaya kadar.

Sözünü ettiğimiz sıralarda Luarca'da üç matador'la iki pek usta pikador ve bir mükemmel banderillero vardı (1). Aileleri Sevilla'da oturduğu için bahar mevsimi boyunca Madrid'de kalmak zorunda olan pikador'larla banderillo'lar için Luarca pansiyonu bir lükstü; ama gelecek mevsim hünerlerini gösterecek torero'lar hesabına aylıkla tutulmuşlardı ve iyi para alıyorlardı, öyle ki boğa güreşlerinin bu daha önemsiz aktörleri belki de üç matador'un üçünden de fazla para tutacaklardı. Üç matador'dan biri hastaydı ve hastalığını gizlemeye çalışıyordu; öteki şöhretinin bir yenilik olmaktan çıktığını görüyordu, üçüncüsü ise korkağın biriydi.

Bu korkak adam, günün birinde matador olarak çalışmaya başladığı ilk mevsimin daha başlarında

göbeği altından korkunç bir yara alana kadar, eşsiz cesaret ve büyük bir maharet göstermişti, o başarılı günlerinin içten tavırlarından, yukardan atmalarından büsbütün yoksun kalmamıştı. Son derece neşeli adamdı, olur olmaz şeylere durmadan gülerdi. Meşhur olduğu sıralarda lâtife ve muzipliklere pek düşkündü. Ama sonraları vazgeçmişti bu huyundan. Şakacılık kendinden emin adamın huyudur; oysa artık o kendine güvenini yitirmişti. Bu matadorun zeki ve pek açık bir yüzü vardı. Halinde tavrında kibarlık göze çarpardı.

Hasta olan matador bunu belli etmemeye çok gayret ediyor ve sofraya gelen her yemekten bir miktar almayı asla ihmal etmiyordu. Pek çok mendili vardı, bunları odasında kendisi yıkardı, son zamanlarda da güreş elbiselerini satmıştı. Noel'den önce bir elbisesini düşük fiyatla okutmuştu, bir başka elbisesini de nisanın ilk haftasında. Elbiseleri hayli pahalıya mal olmuş, daima itina ile bakılmıştı. şimdi bir elbisesi kalmıştı. Hastalanmadan önce, pek umut verici, hattâ sansasyonel bir başlangıç yapmıştı, okuması yazması olmadığı halde Madrid'deki ilk güreşleri bakımından Belmonte'den bile üstün olduğunu söyliyen gazete kupürlerini hâlâ saklıyordu. Küçük bir masada yemeğini tek başına yiyor, gözlerini nadiren tabağından kaldırıyordu.

Vaktiyle bir yenilik olarak şöhret yapmış olan matador, pek ufak tefek, pek kara kuru ve pek kibirli bir şeydi. O da yemeklerini ayrı masada yer, seyrek gülümser, hiçbir zaman gülmezdi. İnsanları pek ağır başlı olan Valladolid'den geliyordu, kabili-

(1) Matador, boğa güreşinin asıl kahramanı, sonradan meydana çıkarak kılıçla boğayı öldürendir. Pikador'lar at sırtında sahada dolaşarak mızraklariyle hayvanı kızdırırlar. Banderillo'lar da, banderilla denen ucu sivri kancalı bayrakları hayvanın omuzlarına saplarlar.

yetli adamdı da, ama -cesaret ve kendine güven gibi meziyetleri sayesinde- kendisini halka sevdirmesine vakit kalmadan üslûbu eskimişti, o yüzden adı boğa güreslerine hiç müşteri çekmez olmuştu. Orijinal tarafı boyunun kısalığıydı, o kadar kısa boyluydu ki boğanın boynuzları ardını göremezdi. Ama kısa boylu torero az değildi, her halde halkın maymun iştahlı muhabbetini kazanmasını bir türlü becerememisti.

Pikador'lardan bir tanesi zayıf, kır saclı, kartal profilli, çelimsiz yapılıydı. Ama demir gibi kolları ve bacakları vardı, her gece çok çok içer, pansiyondaki bütün kadınlara iştahlı gözlerle bakardı. Öteki ise dev yapılı, kapkara, yağız yüzlü, yakışıklı oğlandı, kızıl derilileri andıran saçları, kocaman kocaman elleri vardı. İkisi de yaman pikador'lardı, gerçi ilki kabiliyetinin büyük bir kısmını içki ve hovardalık uğrunda saçıp savurmuş sayılırdı, ötekinin de herhangi bir matador'un yanında bir mevsimden fazla kalamayacak kadar inatçı ve huysuz diye adı çıkmıştı.

Banderillero yaşını başını almış. saçlarına kır düşmüş, yaşına rağmen civa gibi canlı, sofraya otur duğu zaman hali vakti yerinde bir tüccar hissi veren bir adamdı. Bacakları gelecek mevsimde işine yarayacak kadar sağlamdı henüz, zaten bacaklarından hayır kalmadığı zaman bile işini becerecek, daha uzun zaman iş bulacak kadar zekâsı ve tecrübesi vardı. Tek fark şu olacaktı ki bacaklarının çevikliği kalmadığı zaman daima korku duyacaktı, oysa şimdi arena'da ve arena dışında hep sakin ve kendinden emin bir hali vardı.

O akşam, çok içen kartal yüzlü pikadordan, o da çok içen pazar ve çarşılarda müzayede ile saat satan yüzü çilli adamdan ve köşedeki masada çok değilse

bile kâfi miktarda içen iki galice papazından başka herkes yemek odasından çıkmıştı. O zamanlar Luarca'da şarap da pansiyon ücretine dahildi, garsonlar da biraz önce saat satıcısının, sonra pikador'un, bir de iki papazın masalarına yeni Valdepenas şişeleri getirmişlerdi.

Üç garson salonun bir ucunda duruyorlardı. Müessesenin usulüne göre hizmet etmekle mükellef oldukları müşterilerin hepsi salondan çıkmadıkça oradan ayrılamazlardı. Fakat papazların sofrasına bakan garson bir anarşist-sendikalist toplantıya gideceğinden Paco onun yerini almaya razı olmuştu.

Yukarda, hasta matador, yalnız başına yüzükoyun yatağına uzanmıştı. Artık yeniliğini kaybetmiş olan matador, kahveye kadar şöyle bir uzanmadan oturmuş pencereden dışarıya bakıyordu. Ödlek matadorsa Paco'nun büyük ablasını odasına çekmiş, kızın gülerekten reddettiği bir şeyi yaptırmaya çalışıyordu ona. Kıza diyordu ki:

«Hadi gel, küçük yabani.»

«Hayır,» diyordu kız. «Neden yapacakmışım?»

«Beni memnun etmek için.»

«Karnınızı doyurdunuz, şimdi de çerez yerine mi istiyorsunuz beni?»

«Bir defacık canım. Ne çıkar sanki?»

«Bırakın beni. Bırakın beni, lûtfen.»

«Ne olur sanki...»

«Bırakın diyorum size.»

Aşağıda, yemek odasında, mitinge geç kalan garsonların uzun boylusu:

«Şu kara domuzlara da bakın, içerler ha içerler.» diye söyleniyordu.

İkinci garson:

«Yakışık almaz böyle lâflar,» dedi. «Efendiden müşteri bunlar, sarhoş olmuyorlar ya.»

Uzunu:

«Ben dediğimi bilirim,» dedi. «İspanya'nın başı-

na belâ kesilen iki şey var: Papazlarla boğalar.»

İkinci garson:

«Herhalde papaz da, boğa da ayrı ayrı ele alınınca zararsız mahlûklardır.»

Paco hiç ağzını açmamıştı. Büyük garsonun papazlar aleyhinde atıp tuttuğunu ne zaman duysa heyecanlanırdı. Onun nazarında uzun boylu garson ihtilâli temsil ediyordu, ihtilâlse romantik bir serüvendi. O hem iyi bir katolik, hem ihtilâlci olmak, hem böyle düzenli bir görevde çalışmak, hem de boğa güreşçiliği etmek isterdi.

«Hadi git mitinge, Ignacio, senin işine bakarım ben.»

Yaşlı garson:

«İki kişi kalacağız,» dedi.

«Bir kişi bile fazla gelir,» dedi. «Git mitinge.»

Uzunu:

«**Pues me voy,**» dedi. «Eksik olma.»

Bu arada, yukarda, Paco'nun ablası, kafa koldan sıyrılan bir güreşçi ustalığıyle matadorun kollarından kendini kurtarmış, ona çıkışıyordu:

«Amma azgın şeyler ha. Torero artığı sen de. Korkudan ödünüz patlar be! O kadar erkeksen çık da er meydanında göster kendini.»

«Bırak şu orospu ağzını ulan.»

«Orospu dediğin de bütün kadınlar gibi kadındır, ama ben orospu değilim.»

«Değilsen olacaksın.»

«Herhalde günahı senin boynuna olmıyacak.»

Terslenince korkaklığı depreşen matador:

«Defol git,» diye bağırdı.

«Gideyim mi? Sanki kalmaya can atıyorum da. Yalnız yatağınızı yapmamı istemiyor musunuz? Görevimdir, bilirsiniz!»

Matador:

«Bırak beni,» diye bağırdı. Yakısıklı geniş yüzü ağlayacakmış gibi karmakarışık oldu:

«Seni gidi orospu! Kaşarlanmış orospu!»

Kız kapıyı kapayarak:

«Matador,» dedi. «Matadorum benim.»

Odada kalan matador yatağına oturmuştu.

Yüzü hâlâ kasılıydı, arenada uzaktan devamlı bir gülümseme gibi görünen bu kasıntı ilk sıra seyircileri için korkunç bir manzara teşkil ediyordu. Yüksek sesle: «Ya bu!» diyordu. «Ya bu! Ya bu!»

Formunda olduğu zamanları hatırlıyordu, tam üç yıl evveldi bu. Sıcak bir Mayıs ikindisi, sırma işlemeli ağır gömleğinin omuzlarındaki ağırlığı hatırlıyordu, o zamanlar henüz sesi kahvede neyse güreş meydanında da oydu. Omuzların en üstündeki tozlu bir noktayı, geniş boynuzların, ölüm saldırışma hazırlandığı sırada aşağı eğilen boynuzların üstündeki kısa tüylü, kara adalelerin tümsek teskil ettiği yeri kılıcının ucuyla nasıl da nişanlardı. Hâlâ kılıcın biraz sertçe bir tereyağ toprağına girer gibi saplanışını duyuyordu, avucu kabzaya dayanıyor, sol kolu aşağıda çaprazlanmıs, sol omuzu ileride, bütün ağırlığı sol bacağından kalkarak göbeği altına geçmişti, boğa başını kaldırdığı zaman, boynuzu dibine kadar içinde kaybolmuştu, başkaları yetişip kendisini kurtarıncaya kadar boynuzun üstünde iki defa havalanmıştı. Onun için şimdi sıra ölüm saldırışına gelince -ki seyrek olurdu bu- artık boynuzlara bakamaz olmuştu. Her boğa güreşinden önce neler çektiğini bir orospu parçası nereden bilecekti? Kendisiyle alay eden kahpeler, ne çekmişlerdi sanki? Orospuydular işte, ellerinden ne geldiğini de bilirlerdi pekâlâ...

Aşağıda, yemek odasında, masasında oturan pıkador, papazları seyrediyordu. Odada kadınlar bu-

lunduğu zaman onlara bakardı. Kadın olmayınca bir yabancıyı seyretmekten hoşlanırdı. Şimdilik kadın da yabancı da bulunmadığından iki papazı küstah ve memnun bir tavırla dikiz ediyordu. O böyle oturmuş onları seyrederken, müzayedeyle saat satan yüzü çilli adam ayağa kalktı, peçetesini katladı, ısmarladığı son şişeyi masada yarı dolu bırakarak dışarı çıktı. Parasını ayrıca ödemek zorunda olsaydı şişeyi tamamlardı.

İki papaz gözlerini pikador'a kaldırmadılar. Bir tanesi diyordu ki:

«İki gündür, onu göreceğim diye bekliyorum; bütün gün sıra beklediğim halde kabul etmiyor beni.»

«Ne yapmalı acaba?»

«Hiç. Yapacak ne var ki? Hükûmete karşı gelinemez ya!»

«On beş gün oldu geleli, daha bir sonuç yok. Bekle babam bekle, hâlâ kabul edecekler.»

«Yoksulluk bölgesinden geliyoruz. Parasız kalınca tekrar oraya döneriz.»

«Yoksulluk bölgesine. Madrid'de işleri kalmamış da Galice'yi düşünecekler. Sefil bir vilâyetiz biz.»

«Rahip Basilio'nun yaptığına hak vereceği geliyor insanın.»

«Bizim Basilio Alvarez'e de fazla güvenim yoktu hani.»

«İnsan dünyayı Madrid'de öğreniyor. Madrid İspanya'yı öldürüyor.»

«Bari huzura kabul etsinler de isterlerse dileğimizi gene reddetsinler.»

«Hayır, bekleye bekleye çile doldurmamız gerekiyor.»

«Görürüz bakalım. Ben de herkes gibi sabretmesini bilirim.»

Tam o sırada pikador kalktı, papazların masası-

na doğru yürüdü, karşılarına dikildi, kır saçlı o kartal yüzüyle gülümseyerek yüzlerine baktı.

Papazlardan biri yanındakine:

«Bir boğa güreşçisi bu,» dedi.

«Hem de yaman cinsinden,» dedi, pikador. Sonra yemek odasından çıktı, sırtında kısa bir gri ceket, dar kalçaları vardı; yürürken sesi çıkan yüksek ökçeli yarım çizmelerinin üstünde sıkışmış külot pantaloniyle salına salına, kendinden emin bir halde yürür, kendi kendine gülümserdi. Ufacık, dar bir profesyonel dünya, her gece alkolün verdiği bir kendini beğenme ve zaferler, bir küstahlık dünyası içinde yaşardı. Şimdilik bir puro yakıp şapkasını gözleri üstüne yıkarak koridoru döndü, kahveye girdi.

Yemek odasında en sona kalmaktan utanç duyan papazlar hemen pikador'un ardından çıktılar. Artık orada Paco ile yaşlı garsondan başka kimse kalmamıştı. Onlar da masaları topladılar, şişeleri mutfağa götürdüler.

Mutfakta genç bulaşıkçı vardı. Paco'dan üç yaş büyüktü, çok ağzı bozuk ve hırçın biriydi.

Garson ona bir kadeh Vadepenas doldurup uzatarak: «Al şunu,» dedi.

«Eyvallah.»

Delikanlı kadehi aldı.

«Tu, Paco,» diye sordu garson.

«Teşekkür ederim,» dedi Paco.

Üçü birlikte içtiler.

Yaşlıca garson:

«Ben gidiyorum,» dedi.

«Hayırlı geceler,» dedi.

O gidince iki genç yalnız kaldılar. Paco, papazlardan birinin kullanmış olduğu bu peçeteyi aldı, ökçelerini yere sımsıkı basıp dikilerek peçeteyi yere doğru eğdi, başı da bu hareketini izleyerek, kolları-

nı ağır bir veronica dönüşü ile kaldırdı. Yarı çarketti, sağ ayağını hafifçe ileri koyarak ikinci geçişi yaptı, düşsel boğaya karşı biraz mesafe kazandı, sonra ağır, nefis, mükemmel ahenkli bir hareketle üçüncü geçişi yaptı, sonunda peçeteyi vücuduna çekerek ve kalçalarını bir **Media Veronica** hareketiyle geri atarak döndü.

Enrique adındaki bulaşıkçı alaycı ve tenkitçi bir gözle ona bakıyordu.

«Ya boğa, o nasıl ki acep?» dedi.

«Çok cesur,» dedi Paco. «Bak.»

Dimdik vücudu, ince ve metin silûeti ile kolay, zarif ve cazip dört geçiş daha yaptı.

Bulaşık teknesi yanında elinde bir şarap kadehi, önlüğü beline düğümlü, duran Enrique:

«Ya boğa?» diye sordu.

«Yaman hayvan,» dedi Paco.

«Bırak Allahını seversen, yahu!» dedi Enrique.

«Neden?»

«Bak.»

Enrique önlüğünü çıkardı; düşsel boğayı huylandırarak, gitar tarzında dört ağır, mükemmel veronica çıkardı ve bir yandan uzaklaşırken önlüğü, boğanın burnu dibinde gerilmiş bir yay gibi döndüren bir **rebolera** ile sona erdirdi.

«Hele şuna bak,» dedi. «Bir de oturmuş burada bulaşık yıkıyorum.»

«Korku belâsı,» dedi Enrique. **Miedo.** Meydanda boğanın karşısında olsan sen de dört buçuk atarsın.»

«Sebep?»

«Hayır,» dedi Paco. «Korkmazdım ben olsam.»

«Leche!» dedi Enrique. «Korkmayan var mı? Ama bir torero, korkusuna hâkim olup boğa ile uğraşmasını bilir. Ben bir amatör boğa güreşine katıldım, o kadar korkmustum ki durmadan kaçıyordum. Herkes buna şaşıyordu. Ama sen de olsan korkardın. Korku olmasa İspanya'nın bütün kundura boya-

cıları toreador kesilirdi başımıza. Sen bir köylü olduğun için benden de fazla korkardın.»

«Hayır,» dedi Paco.

Hayalinde az mı döğüşmüştü boğa ile! Boğanın boynuzlarını, ıslak burun deliklerini, kulağının titreyişini, sonra başını eğerek saldırışını, ayaklarının toprakta çıkardığı kuru sesleri, kendisi pelerinini çevirirken boğanın duman duman tüterek yanıbaşından geçişini kaç kereler görmüştü; sonra hayvan dönüp yeniden saldırınca gene pelerini havaya atar, tekrar, tekrar, tekrar ayni hareketleri yaparak sonunda o eşsiz **media veronica**'sı ile hayvanı âdeta beline dolar ve sürtünerek geçişleri sırasında ceketinin yaldızlı süsleri arasında takılmış boga kıllariyle, rahat adımlarla uzaklaşırken, boğa, ipnotizma edilmiş gibi orada öylece kalakalır, halk da deli gibi alkışlar, alkışlardı. Hayır, korkmasına imkân yoktu. Hattâ korkacak olsa bile, gene de aynı şeyleri yapacağını biliyordu. Kendinden şüphesi yoktu.

«Korkmam ben,» dedi.

Enrique bir kere daha: **«Leche»** dedi. Sonra atıldı:

«Deneyelim bir, istersen.»

«Nasıl?»

«Dinle,» dedi Enrique. «Boğayı gözünün önüne getiriyorsun, ama boynuzları unutuyorsun. Boğa öylesine kuvvetlidir ki, boynuzlar bıçak gibi keser, süngü gibi adamı delip geçer, topuz gibi öldürür. Nah işte (masanın bir gözünü çekip iki bıçak aldı) işte boynuzlar. Bunları bir iskemlenin ayaklarına bağla. Sana boğalık edip iskemleyi başımın önüne tutarım. Bıçaklar boynuzlardır. O vakit de geçişlerini yapabilirsen aşkolsun derim sana.»

Paco:

«Ver bana önlüğünü,» dedi. «Bu işi yemek odasında yapacağız.»

«Hayır,» dedi Enrique, birdenbire hırçınlığı geçmişti. «Yapma bunu, Paco.»

«Yok,» dedi Paco, «Korkmam ben.»

«Bıçakların üstüne üstüne geldiğini görünce korkarsın.»

«Görürüz bakalım korkuyor muyum. Ver sen bana önlüğünü.»

Enrique, ağır ve ustura gibi keskin bıçakları iki kirli peçeteyi sapla demirin birleştikleri noktaya dolayıp iskemlenin ayaklarına sımsıkı sararak düğümlediği sırada, Paco'nun ablaları olan iki oda hizmetçisi, Greta Garbo'yu **Anna Christie** filminde görmek için sinemaya gidiyorlardı. İki papazdan biri olan don ve fanile yelekle oturmuş dua kitabını okuyor, öteki gecelik entarisiyle dualar mırıldanıyordu. Hasta olan dışında, bütün torero'lar, her geceki gibi. Mormosa kahvesine gitmişlerdi: Uzun boylu pikador orada bilârdo oynuyor, ciddî tavırlı ufak tefek matador, yanında yaşlı banderillero ile düsünceli işçiler olduğu halde kalabalık bir masada, önünde bir sütlü kahveyle oturuyordu.

Kır saçlı ayyaş pikador önüne bir şişe cezalas rakısı koymuş, cesareti kırılmış matadorla, matadorluğu bırakıp banderillero'lukta karar kılmış bir başka boğa güreşçisi ve hayli yıpranmış iki orospunun oturdukları masayı zevkle seyrediyordu.

Saat satıcısı, sokak köşesinde ahbaplariyle konuşuyordu. Luarca'daki garsonların en uzun boylusu anarşist-sendikalist toplantıya gitmiş, söz söylemek için fırsat bekliyordu. Yaşlıca garson, Alvarez kahvesinin taraçasında bira içiyordu. Luarca'nın patronu olan kadın, yatağına girmiş yastığı dizleri arasına sıkıştırmış, uyuyordu; tombul, dürüst, temiz, iyi tabiatlı, pek sofu olan bu kadın öleli yirmi yıl olan kocasını hatırlayıp onun için dua etmekten bir gün

bile geri durmamıştı. Odasında yalnız olan hasta matador, yüzü yastığa gömülü olarak yatağına uzanmış. ağzına bir mendil tutuyordu.

Şimdi bomboş yemek odasında, Enrique bıçakları iskemlenin ayaklarına bağlama işini tamamlıyordu. Bıçaklar ileri doğru çevrili olarak iskemleyi kaldırıp başının üstünde tuttu, bıçaklar, her biri başının bir tarafında, dimdik ileri uzanıyordu.

«Ağır be.» dedi. «Dur, Paco. Çok tehlikeli iş bu Gel vazgeç.»

Yüzünden terler akıyordu. Paco tam karşısında durmuş, önlüğü, iki köşesi birer topak halinde iki elinde bükülmüş, boğanın gözlerini kendine çekmek istercesine gerip toplayarak:

«Dosdoğru hücum et,» dedi. «Kaç kere istersen saldır.»

«Geçişi ne zaman durdurmak lâzım geldiğini nasıl bileceksin. Daha iyisi üç defa yapalım, sonra da bir **media.**»

«Oldu,» dedi, «ama dosdoğru hücum et. Hadi, torito! Gel, bakalım boğacığım, gel!»

Enrique, başını eğerek üzerine koştu, Paco karnına değercesine geçen bıçağın tam önüne havalandırdı önlüğünü ve yanından geçtiği zaman onun için, ucu kadar sivri ve parlak olan gerçek bir beyaz boynuzdu bu. Enrique geçtikten sonra çark edip yeniden saldırınca, kanlı sağrılarla şimşek gibi karşısından sıyrılıp geçen şey, buram buram tüten kocaman bir cisimdi, bir kedi gibi dönüp geri geldi, o da ağır ağır pelerini çeviriyordu. Sonra boga gene çarketti, Paco, yalın ucun saldırışını gözetlediği için sol ayağını birkaç santim ileri attı, bıçak bu sefer yanından geçip gitmedi, bir şarap tulumuna dalar gibi kolaylıkla giriverdi içine, birdenbire çeliğin etindeki katılığı üstünde ve etrafında köpüklü bir kaynaşma ol-

du, Enrique barbar bağırdı:

«Aman, aman! Dur, çıkarayım! Dur, çıkarayım!» Paco. önlük-pelerini elinden bırakmadan ileri doğru iskemlenin üstüne yıkıldı, Enrique iskemleyi çekiyor ve içindeki bıçağı döndürüyor, döndürüyordu.

Artık bıçak çıkmıştı, Paco, gitgide yayılan ılık kan birikintisi ortasında oturuyordu.

«Peceteyi üstüne koy. Bas! Sıkı bas!» dedi Enrique. «Doktor çağırmaya gidiyorum. Kanı durdurmalısın.»

Paco:

«Lâstik bir vantuz lâzım,» dedi

Güreş meydanlarında böyle bir şey kullandıklarını görmüştü.

Enrique ağlayarak:

«Dosdoğru hücum ettim,» diyordu. «Sana sadece tehlikeyi göstermek istiyordum.»

Çok uzaklardan gelir gibi bir sesle Paco:

«Merak etme,» dedi. «Getir doktoru.»

Arenada olsa hemen onu kucaklar ameliyat masasına yetiştirirlerdi. Oraya varmadan uyluk damarı boşalırsa o zaman papazı çağırırlardı.

Peçeteyi göbeği altına sıkı sıkı basan Paco:

«Papazlardan birine de haber ver.» dedi. Başına gelenlere bir türlü akıl erdiremiyordu.

Ama Enrique, Calle San Jeronimo'yu koşarak geçti, sağlık imdat postasına gitti. Paco, yapayalnızdı, ilkin oturuyordu, sonra iki büklüm oldu, sonunda paçavra gibi yere serildi, ta her şey bitene kadar tıkacı açtığınız zaman banyodan boşalan kirli sular gibi canının uçup gittiğini hissediyordu. Korkuyordu, çok mecalsiz kalmıştı: Bir dua okumak istedi, başını hatırladıysa da elinden geldiği kadar hızlı hızlı sövlemiye başlayınca büyük bir bitkinlik duydu, yüzükoyun yere uzandı, çabucak bitiverdi iş. Kesilen bir uyluk damarı umulmadık bir hızla boşalır.

Sağlık imdat postasının doktoru, Enrique'yi kolundan tutan bir polis memuriyle birlikte merdivenleri çıkarken Paco kızkardeşleri hâlâ Gran Via sinemasındaydılar ve Greta Garbo'nun filmini acı bir hayal kırılışı ile seyrediyorlardı; çünkü büyük yıldız bu filmde fakir bir dekor içinde oynuyordu, oysa onlar Garbo'yu hep lüks ve tantana içinde görmeye alışmışlardı. Salondakiler filmi beğenmiyor, ıslık çalıp ayaklarını vurarak öfkelerini belli ediyorlardı. Otelin öteki insanları, kazanın olduğu sıradaki hareket ve durumlarına devam ediyorlardı, yalnız iki papaz dualarını bitirmiş uyumaya hazırlanıyorlardı, kır saçlı pikador konsomasyonunu iki bayat orospunun oturdukları masaya götürmüştü. Az sonra onlardan biriyle dışarı çıktı. Korkak matadorun içki ikram ettiği kızdı bu.

Genç Paco'nun bütün bunlardan haberi olmamıştı, bu insanların ertesi gün ve daha sonraki günler neler yapacaklarını da hiç bilmiyecekti. Onların nasıl yaşadıkları ve hayatlarının ne şekilde sona ereceği hakkında en küçük bir bilgisi olmamıştı. Hattâ bu hayatın bir gün sona ereceği bile aklına gelmezdi. İspanyolların dediği gibi, düşleriyle birlikte ölmüştü. Ömrü boyunca boş umutlarının bir tekini kaybetmeye vakit bulamamış, sonunda, duasını bile tamamlayamamıştı.

Hattâ bir hafta süreyle bütün Madrid'i hayrete düsüren Garbo'nun filminden hayal kırılışına uğramaya bile vakit bulamamıştı.

Çeviri: Muzaffer Reşit

Kızılderililer Köyü

Yazarı: Ernest Hemingway

Gölün kıyısında, kumların üstüne çekilmiş, başka bir sandal daha vardı. İki kızılderili orada durmuş, beklemekteydiler.

Nick ile babası sandala binip arkaya oturur oturmaz, kızılderililer onu iterek kumlardan kurtardılar; biri, kürek çekmek üzere, içine atladı. George amca kendi sandallarının arkasına oturmuştu. Genç kızılderili onu da iterek kumlardan kurtardı, sonra George amcaya kürek çekmek üzere, içine atladı.

İki sandal karanlıkta yola koyuldu. Nick epeyce önlerinde, sisin içinde ilerleyen, öbür sandalın kürek seslerini duyuyordu. Kızılderililer, küçük vuruşlarla, hızlı hızlı kürek çekiyorlardı. Nick arkasına, babasının koluna yaslandı. Göle açılınca, soğuk kendini iyice belli etmişti. Onları götüren kızılderili de bütün gücüyle kürek çekiyordu ama, öbür sandal hep önlerinde, sisin içinde, ilerdeydi.

«Nereye gidiyoruz, babacığım?» diye sordu Nick.

«Kızılderililerin köyüne. Bir kızılderili kadın hastalanmış da.»

«Ya,» dedi Nick.

Koyun karşı kıyısına vardıkları zaman, öbür sandalı kumların üstüne çekilmiş buldular. George amca karanlıkta püro içiyordu. Genç kızılderili sandalı kumsalın ta yukarılarına çekti. George amca kızılderililerin ikisine de birer püro verdi.

Elinde bir fener taşıyan genç kızılderilinin arkasına takılıp kumsaldan ayrıldılar, çiğden sırılsıklam olmuş bir çayırdan geçtiler. Sonra bir ormana girdiler, küçük bir patikadan oduncuların açtığı yola, tepeye doğru uzanıp giden yola çıktılar. İki yanındaki ağaçlar kesilmiş olduğu için, bu yol çok daha aydınlıktı. Genç kızılderili durdu, elindeki feneri üfleyip söndürdü, hep birlikte yol boyunca yürüdüler.

Bir dönemeci kıvrıldıkları sırada karşılarına havlıyan bir köpek çıktı. İleride, kulübelerin ışıkları görünüyordu, ağaç kabuğu soyarak geçinen kızılderililerin

kulübeleri. Başka köpekler de saldırdı üstlerine. İki kızılderili onları köye doğru kovaladılar. Yola en yakın kulübenin penceresinde ışık vardı. Kapısının önünde, elinde bir lâmba tutan, yaşlı bir kadın duruyordu.

İçerde, tahta bir ranzada, genç bir kızılderili kadın yatmaktaydı. İki gündür doğurmaya çalışıyordu. Köyün bütün yaşlı kadınları ellerinden geleni yapmışlardı. Erkekler, kadıncağızın haykırışlarını duymamak için, yolun ta yukarılarına kaçıyor, karanlıkta oturup sigara üstüne sigara içiyorlardı. Nick, iki kızılderili ile birlikte, babası ile George amcanın arkasından kulübeye girerken, kadın gene haykırdı. Alt ranzada yatıyordu, yorganın altında pek kocamandı. Kafasını yana çevirmişti. Üst ranzada kocası vardı. O da üç gün önce balta ile ayağını kesmişti, hem de adamakıllı kesmişti. Pipo içmekteydi. Odanın içi kötü kötü kokuyordu.

Nick'in babası sobanın üstüne su koymalarını söyledi; sonra, su ısınırken, Nick'le konuşmaya başladı.

«Çocuk doğuracak bu kadın, Nick,» dedi.

«Biliyorum,» dedi Nick.

«Atma,» dedi babası. «Beni dinle. Doğum sancısı çekiyor denir buna. Çocuk doğmak, kadın da doğurmak istiyor. Bütün adaleleri çocuğu doğurtmaya çalışıyor. O yüzden de böyle bağırıyor işte.»

«Anlıyorum,» dedi Nick.

Tam o sırada kadın haykırdı.

«Ah, babacığım, bağırmasını kesecek bir şey veremez misiniz ona?» diye sordu Nick.

«Hayır. Uyuşturucu şeyler yok yanımda,» dedi babası. «Ama bağırması hiç de önemli değil. Önemli olmadığı için de, ben duymuyorum bile.»

Üst ranzadaki koca duvara doğru döndü.

Mutfaktaki kadın doktora suyun ısındığını işaret etti. Nick'in babası mutfağa gitti, kocaman ibrikteki suyun aşağı yukarı yarısını bir leğene boşalttı. İbrikte kalanının içine de, katlanmış bir mendilden çıkardığı şeyleri koydu.

«Bunlar iyice kaynamalı,» dedi; sonra, leğendeki sıcak suyun içinde, kendi getirdiği bir kalıp sabunla, ovuştura ovuştura, ellerini yıkamaya başladı. Nick babasının sabunlu ellerini oğuşturuşuna bakıyordu. Babası bir yan-

dan elerini, dikkatle, iyice yıkarken, bir yandan da konuşuyordu.

«Dinle, Nick, çocukların önce kafaları çıkar dışarı, ama bazan da öyle olmaz. İşte o zaman, herkesin başını derde sokarlar. Belki de bu kadını ameliyat etmem gerekecek. Birazdan anlarız.»

Ellerinin temizlendiğine aklı yatınca, içeri odaya geçip işe girişti.

«Şu yorganı kaldırır mısın, George?» dedi. «Ben dokunmak istemiyorum da.»

Az sonra, ameliyat başlayınca, kadını George amca ile üç kızılderili adam sıkı sıkı tuttular. Bir ara, kadın George amcanın kolunu ısırdı; George amca: «Hay dişi köpek seni!» diye söylendi; onun bindiği sandalda kürek çekmiş olan genç kızılderili güldü. Nick babasına leğeni tutuyordu. Doğum epeyce sürdü.

Babası çocuğu çekip çıkardı, havaya kaldırdı, nefes almaya başlaması için arkasına vurdu, sonra yaşlı kadına verdi.

«Bak, bir oğlan, Nick,» dedi. «Doktor olmak ister misin sen de?»

Nick: «İsterim,» dedi. Babasının yaptıklarını görmemek için, kafasını çevirmişti.

«İşte. Bu da oldu,» dedi babası; leğenin içine bir şey koydu.

Nick hiç bakmadı leğene.

«Şimdi,» dedi babası, «birkaç dikiş yapmak gerekiyor. Baksan da olur, bakmasan da, Nick, canın nasıl isterse. Yardığım yeri dikeceğim.»

Babası işini bitirdi, doğruldu. George amca ile üç kızılderili de doğruldular. Nick leğeni mutfağa götürdü.

George amca koluna baktı. Genç kızılderili onun biraz önceki halini hatırlayarak gülümsedi.

«Oksijen basalım üstüne, George,» dedi doktor.

Kızılderili kadına doğru eğildi. Kadının hiç sesi çıkmıyordu, gözleri de kapalıydı. Yüzü bembeyazdı. Çocuktan da, bütün bu olan bitenlerden de haberi yoktu.

«Sabah gene gelirim ben,» dedi doktor; doğruldu. «St. Ignace'dan gelecek olan hastabakıcı da öğlene doğru burada olur, ne lâzımsa getirir o zaten.»

Maçtan sonra soyunma odasına toplanan futbolcular gibi, kendinde bir coşkunluk, bir gevezelik hissediyordu.

«Bu tıp dergilerine yazılacak bir şey, George,» dedi. «Bir çakı ile sezaryen yapıp, sonra da, üç metre boyunda, barsaktan yapılma mesina ile dikmek.»

George amca duvara dayanmış, koluna bakıyordu.

«Büyük adamsın, biliyoruz,» dedi.

«Şu mağrur babaya da bir göz atmalı. Bu ufak tefek işler en çok onları üzer,» dedi doktor. «Doğrusu, hiç sesini çıkarmadan, iyi dayandı bu adamcağız.»

Kızılderilinin kafasını örten battaniyeyi çekti. Parmakları ıslanmıştı. Bir elinde lâmbayı tutarak aşağı ranzanın kıyısına basıp yükseldi, dikkatle baktı. Kızılderili yan yatmıştı, yüzü duvara dönüktü. Bir kulağından öbür kulağına kadar, gırtlağı boydan boya kesilmişti. Vücudunun ağırlığiyle çukurlaşmış olan ranzanın ortası kan dolu bir havuza dönmüştü. Kafası sol kolunun üstündeydi. Açık ustura battaniyenin arasında, ağzı yukarı doğru, öylece duruyordu.

«Nick'i çıkar kulübeden, George,» dedi doktor.

Ama lüzum kalmamıştı artık. Babası, elinde lâmba ile, kızılderilinin kafasını düzeltilken, Nick mutfağın kapısında duruyordu, her şeyi iyice görmüştü.

Oduncuların açtığı yoldan göle doğru yürürken, gün ışığı belirmeye başlamıştı.

«Seni buraya getirdiğime çok pişmanım, Nickie,» dedi babası; ameliyattan sonraki neşesinden, canlılığından ufacık bir iz bile kalmamıştı. «Bu korkunç şeylerle karşılaştırmamalıydım seni.»

«Kadınlar hep böyle zor mu doğururlar?» diye sordu Nick.

«Hayır. Binde bir olur böylesi.»

«Niye kendini öldürdü adam, babacığım?»

«Bilmiyorum, Nick. Bu gibi şeylere dayanamayan bir insandı herhalde.»

«Kendini öldüren erkekler çok mudur, babacığım?«

«Pek çok değildir, Nick.»

«Ya kadınlar?»

«Hiç denebilir.»

«Hiç mi öldürmezler?»

«Yok. Öldürenler de olur bazan.»

«Babacığım?»

«Evet.»

«George amca nereye gitti?»

«Gelir birazdan.»

«Ölmek zor mudur, babacığım?»

«Hayır, çok kolay gibi geliyor bana, Nick. Ama bilinmez ki.»

Sandala binmişlerdi; Nick arkaya, babası küreğe. Tepelerin üstünde güneş yükseliyordu. Suda bir çember çizen bir levrek havaya fırladı. Nick elini göle daldırmıştı. Sabah ayazında, su insana ılık geliyordu.

Bu erken saatinde günün, gölde, sandalın arkasında, öylece oturmuş, karşısında kürek çeken babasına bakarken, sanki hiçbir zaman ölmiyecekmiş gibi bir duygu canlanmıştı Nick'in içinde.

Çeviri: Mehmet Fuat

KIRMIZI YAPRAKLAR

Yazarı: William Fauekner

İki kızılderili, çiftliği geçip tutsak mahallesine doğru yürüdüler. Topluluktaki tutsakların oturduğu iki sıra ev — beyaz badanayla tertemiz, fırınlanmış yumuşak tuğladan —, çıplak ayak izleri ve toprakta sessizce duran el-işi oyuncaklarla kaplanmış yolun uysal gölgesinde karşı karşıya sıralanmıştı. Hiçbir yaşama belirtisi yoktu ortalıkta.

«Ne bulacağımızı biliyorum,» dedi ilk kızılderili.

«Ne bulamıyacağımızı,» dedi ikinci. Öğle olduğu halde yol tenhaydı, kulübelerin kapıları boş, sessiz; sıvanmış, çatlak bacaların hiçbirinden yemek dumanı yükselmiyordu.

«Evet. Şimdiki Adam'ın babası ölünce de böyle olmuştu.»

«Eskiden Adam olanın demek istiyorum.»

«Haa.»

İlk kızılderilinin adı Three Basket'tı (1). Altmış yaşındaydı belki. İkisi de bodur adamlardı, topluca şehirliler gibi, göbekli; kocaman kafaları; Siam ya da Sumatra'da yıkık bir duvara oyulmuş, sisten çıkmışçasına görünen, kafalar gibi bulanık bir sessizliğin toprak renkli yüzleri. Güneş yapmıştı bunu, zorlu güneş, zorlu gölge. Yanık topraktaki sazlara benziyordu saçları. Theree Basket kulağına tutturulmuş mineli bir enfiye kutusu taşıyordu.

«Bunun iyi bir yol olmadığını her zaman söyledim. Eski zamanlarda mahalleler yoktu, zenciler yoktu. İnsanın zamanı kendinindi. Zamanı vardı. Şimdi insan, onun çoğunu terlemeyi çalışmaya üstün tutanlara iş aramakla geçiriyor.»

«Atlar, köpekler gibi onlar.»

«Bu akla uygun dünyada bir hiç gibi onlar. Terden başka hiçbir şey onları kandırmıyor. Beyazlardan da kötüler.»

«Sanki Adam'ın kendisi onlara iş bulmak zorunda değilmiş gibi.»

«Doğru söyledin. Tutsaklığı sevmem. İyi yol değil.

Geçmiş günlerde iyi yol vardı. Şimdi yok.»

«Eski yolu da hatırlamıyorsun ama.»

«Hatırlayanları dinledim. Bu yolu da denedim sonra. İnsan terlemek için yaratılmadı.»

«Öyle. Bak, ter ne yapmış etlerine.»

«Evet. Kara. Tadı da acı.»

«Yedin mi?»

«Eskiden. Gençtim o zamanlar; iştah bakımından daha cesurdum. Değiştim şimdi.»

«Evet. Yenilemiyecek kadar değerliler şimdi.»

«Etlerinde hoşlanmadığım acı bir tad var.»

«Ne olursa olsun, beyazlar onların yerine at verirken yenilemiyecek kadar değerliler.»

Yola saptılar. Sessiz, çelimsiz oyuncaklar — tahtalar, paçavralar, tüylerden yapılmış tanrı putlarına benzeyen nesneler — paslı eşiklerin yanında, kemikler ve sukabağından yapılmış kırık kaplar arasında toprağa uzanmıştı. Ama hiç ses yoktu kulübelerde, yapılarda hiç bir surat; dünden, Issetibbeha öldüğünden beri olmamıştı. Ama ne bulacaklarını biliyorlardı onlar.

Ayın belirli bazı durumlarında zenciler, gece inip te davulları sakladıkları dereye gitmeden önce, törenlerine başlamak için ortadaki kulübede — ötekilerden biraz daha büyük bir ev — toplanırlardı. Daha önemsiz takımlarını, anlaşılmaz süslerini, kırmızı balçıkla üstlerine simgeler çizilmiş sopalardan meydana gelen tören araçlarını bu odada saklarlardı. Çatıdaki bir deliğin altında, döşemenin ortasında, bir ocakla soğumuş odun külleri ve sarkıtılmış demir bir kap vardı. Pancurları kapalıydı pencerelerin; iki kızılderili girince, parlak günışığından sonra bir kıpırtı, gözlerin oynadığı koyuluktan başka bir şey göremediler; odanın zencilerle dolu olduğu anlaşılıyordu. İki kızılderili eşikte durdu.

«Haa,» dedi Basket. «Bunun iyi bir yol olmadığını söyledim.»

«Burada kalmak istemiyorum,» dedi ikinci.

«Kara adamın kokusudur bu kokladığın. Bizimki gibi kokmaz.»

«Burada kalmak istemiyorum.»

---

(1) Three Basket - Üç sepet.

«Senin korkunun da bir kokusu var.»

«Kokladığımız Issetibbeha'dır belki de.»

«Haa. O bilir. Burada ne bulacağımızı bilir o. Öldüğü zaman, bugün burada ne bulacağımızı biliyordu.» Odanın ağır alacakaranlığından zencilerin gözleriyle kokuları sarmıştı onları. «Ben, bildiğiniz Three Basket'ım,» dedi Basket odaya. «Adam'dan geliyoruz. Aradığımız gitti mi? Hiçbir şey söylemedi zenciler. Kokuları, gövdelerinin kokuları, durgun sıcak havada dalgalanıyor gibiydi. Sanki tek kişiymiş gibi uzak, anlaşılmaz bir şeyi düşünerek dalmışlardı. Tek bir ahtapot gibiydiler. Kocaman bir ağacın ortaya çıkarılan kökleri ve ışıksız, çirkin yaşayışının bükülmüş, kalın, pis kokulu kıvrımları üstüne ansızın bölünen toprak gibi. «Hadi,» dedi Basket. «Ödevimizi biliyorsunuz. Aradığımız gitti mi?»

«Bir şey düşünüyorlar,» dedi ikinci. «Burada kalmak istemiyorum.»

«Bir şey biliyorlar,» dedi Basket.

«Onu saklıyorlar, öyle mi sanıyorsun?»

«Hayır. O gitti. Dün gecedenberi yok, gitti. Şimdiki Adam'ın büyükbabası ölünce de böyle olmuştu. Üç günümüzü almıştı onu yakalamak. Tam üç gün Doom (1) yerde, «Atımla köpeğimi görüyorum. Tutsağımı görmüyorum ama. Ona ne yaptınız ki sessizce yatmama izin vermiyorsunuz?» diyerek yatmıştı.»

«Ölmek hoşlarına gitmiyor.»

«Haa. Sarılıyorlar. Her zaman zorluk çıkarıyor bu bize. Onursuz, uygunsuz insanlar. Her zaman zorluk.»

«Hoşlanmıyorum buradan.»

«Ben de. Ama yabanî onlar; törenleri hiçe sayıyorlar. Bunun için bu yolun kötü olduğunu söylüyorum.»

«Haa. Sarılıyorlar. Güneşte çalışmayı bir başkanla toprağa girmekten üstün tutuyorlar. Ama gitmiş o.»

Bir şey söylememişti zenciler; hiç ses çıkarmamışlardı. Beyaz gözleri, yabanî, yatışmış, yuvarlanıyordu; ağırdı koku, pisti. «Evet, kokuyorlar,» dedi ikinci. «Ne yapacağız şimdi?»

«Gidip Adam'la konuşalım.»

---

(1) Doom - Kıyamet, yargı, ölüm.

«Moketubbe dinler mi?»

«Ne yapabilir? Hoşlanmaz bundan. Ama Adam o şimdi.»

«Haa. Adam o. Kırmızı topuklu ayakkabıları her zaman giyebilir artık.» Dönüp çıktılar. Kapının çerçevesinde kapı yoktu. Kulübelerin hiçbirinde kapı yoktu.

«Zaten giyiyordu,» dedi Basket.

«Issetibbeha'nın görmediği zamanlar. Ama Adam o olduğu için ayakkabılar onun artık.»

«Haa. Isttetibbeha'nın hoşuna gitmezdi. İşitirdim. Moketubbe'ye söylediğini biliyorum: 'Adam olduğun zaman ayakkabılarım,' derdi. Ama Moketubbe Adam şimdi; onları ayakkabılarım,» derdi. Ama Moketubbe Adam şimdi; onları giyebilir.»

«Haa,» dedi ikinci. «Adam o şimdi. Issetibbeha'nın görmediği zamalnar giyerdi onları; Isetibbeha'nın da bunu bilip bilmediği belli değildi. Sonra yaşlı olmıyan Issetibbeha ölü oldu; ayakkabılar Moketubbe'nin şimdi, çünkü Adam o. Ne dersin buna?»

«Bir şey demem,» dedi Basket. «Ya sen?»

«Ben de,» dedi ikinci.

«Iyi,» dedi Basket. «Akıllısın.»

II

Ev, meşe ağaçlariyle çevrili, bir tepeciğin üstündeydi. Kıyıya vuran buharlı bir geminin güvertesindeki — Issetibbeha'nın babası Doom'un tutsaklariyle birlikte söküp yuvarlak selvi gövdeleri üstünde on iki mil boyunca kendi toprağına çektiği — kamaradan meydana gelen önü bir kat yükseklikteydi. Beş gün sürmüştü kamaranın taşınması. O zamanlar evi yalnız tuğladan bir duvardı. Gemiyi duvara, şimdi süslü kornişlerdeki sıyrılmış yalnız kaplamaların kafesli kapılar ve altın harflerle yazılı kamara adları üstünde kemerlendiği yere dayamıştı.

Üç çocuktan biri olan Doom, ailenin anne yanından bir Mingo, bir başkan adayı olarak doğmuştu. Bir gemiyle Kuzey Missisipi'den, toplumdaki yere kendininki gibi yüzünden belli olmayan bir adamla, Chevalier Soeur Blonda de Vitry'yle tanıştığı New Orleans'a — de-

likanlıydı o zamanlar, New Orleans da bir Avrupa şehriydi — kadar yolculuk etmişti. New Orleans'da, ırmağın üstünde kumarcılar, kaatiller arasında Doom, efendisinin koruyuculuğu altında, bir başkan, Adam, ailenin erkekler yanında kalacak toprağın mirasçısı olarak göstermişti kendini; onu **du homme**, dolayısıyla Doom, olarak adlandıran da Chevalier de Vitry'ydi.

Her yerde birlikte görünüyorlardı — cesur, anlaşılmaz, melez yüzlü bodur kızılderiliyle Carondelet'in arkadaşı, General Wilkinson'ın yakını olduğu söylenen vatandaşlıktan çıkarılmış Parisli. Arkalarında, Doom'un kazandığına inanılan paraların efsanesiyle, gidişlerinden sonra bir süre kardeşleri tabancavla dolaştığı yerlerde Doom'u arayan genç bir kadına, oldukça zengin bir Batı Kızılderili ailesinin kızına dair söylentiler bırakarak eski, belirsiz çevrelerinden kayboldular ikisi de.

Altı ay sonra kadının kendi de, yanındaki zenci hizmetçiyle birlikte ağaçlık bir yerde indikleri St. Louis gemisine binerek kayboldu. Bir at ve arabayla dört kızılderili karşıladı onu; artık Doom'u başkan olarak bulduğu çiftliğe, ağır ağır yolculuk ederek — çünkü karnındaki çocuk büyümüştü — üç günde vardılar. Dayısiyle oğlunun ansızın öldüğünden başka bir şey söylemedi Doom, nasıl başkan olduğunu anlatmadı. Geyiklerin sığır gibi otladıkları, parka benzeyen kırk beş dönümlük eşsiz ormanın ortasına beceriksiz tutsakların kurduğu tuğla bir duvarla, ona yaslanan, odalara bölünmüş, kemik ve süprüntülerle dolu, eğik çatısı sazlarla, yapraklarla kaplı bir kaç sırıktan meydana gelmişti evi. Doom'la kadın, Issetibbeha doğmadan kısa bir zaman önce, semerine üç galonluk bir viski damacanasiyle pamuktan bir şemsiye bağlı bir katırın üstünde gelen gezgin-papazla tutsak-satıcısı karışımı bir adam tarafından evlendirilmişlerdi. Ondan sonra, beyazların yaptığı gibi, daha çok tutsak alıp toprağının bazı yerlerini ekmeye başlamıştı Doom. Ama hiçbir zaman yeteri kadar iş bulamamıştı zencilere. Çoğunluğu, tam bir tembellik içinde, bazı zamanlar konukları eğlendirirken Doom'un onları köpeklerle yarıştırması hariç, Afrika ormanlarından getirilmiş bir yaşayışı sürdürüyorlardı.

Doom öldüğünde Issetibbeha, oğlu, on dokuzunday-

dı. Toprağın, ve kendine hiç faydası dokunmayan beş kat artmış karalar sürüsünün sahibi oldu. Kendi Adam sayıldığı halde, topluluğu yöneten amcalar, amcaoğullarıydı; sonunda zencilerin durumunu görüşmek için toplandılar, geminin kapıları üstündeki altın adlar altında, düşünceli, toplandılar.

«Onları yiyemeyiz,» dedi biri.

«Neden?»

«Çoklar da ondan.»

«Doğru,» dedi bir üçüncü. «Bir kere başlayınca hepsini yememiz gerekecek. O kadar et te insan için iyi değildir.»

«Geyik eti gibidir belki de. O zaman insana zararı dokunmaz.»

«Bir kaçını öldürüp te yemesek,» dedi Issetibbeha.

Bir süre ona baktılar. «Neden?» dedi biri.

«Doğru,» dedi bir ikinci. «Yapamayız bunu. Çok değerliler; kendilerine yapacak iş bulmak için bizi ne kadar tedirgin ettiklerini hatırlayın. Beyazların yaptığı gibi yapmalıyız.»

«Nasıl?» dedi Issetibbeha.

«Onları beslemek için toprağı temizleyip mısır yetiştirmek, sonra da üretip satmak. Toprağı temizleyip yiyecek yetiştirelim, sonra zencileri üretip parayla beyazlara satalım.»

«Ama parayla ne yapacağız?» dedi bir üçüncü.

«Bakalım,» dedi ilki.

Düşünceli, ağır, oturdular.

«İş demektir bu,» dedi üçüncü.

«Zenciler yapsın,» dedi ilki.

«Haa. onlar yapsın. Terlemek kötüdür. Nemlidir. Gözenekleri açar.»

«Gece havası girer sonra.»

«Haa. Zenciler yapsın. Terlemeyi sever gibi görünüyorlar.»

Böylece zencilerle toprağı temizleyip tohum ektiler. O zamana kadar tutsaklar, köşesine eğik bir çatı kurulmuş ağılda, domuz ağılı gibi, oturuyorlardı. Ama mahalleler, kulübeler kurmaya, genç zencileri çiftler halinde birleşmek için kulübelere bırakmaya başlamışlardı artık; beş yıl sonra Issetibbeha, Memphis'li bir tüc-

cara kırk baş sattı; parayı alarak, New Orleans'dan sonra dayısının yönetiminde, denizaşırı bir yolculuğa çıktı. O sıralarda derincesine trajik, tuhaf bir ekşimede yerleşen dikkatli, dişsiz yüzüyle perukalı, korseli Chevalier Soeur Blonde de Vitry yaşlı bir adamdı Paris'te. Issetibbeha'dan üç yüz dolar ödünç aldı, karşılığında da bazı çevrelere soktu onu; bir yıl sonra Issetibbeha yaldızlı bir karyola, ışığında Pompadour'un, Louis onun pudralı omuzundan aynadaki suratına sırıttığı zamanlar, saçlarını yaptığı söylenilen iki şamdanla kırmızı topuklu bir çift terlik getirdi evine. Ayaklarına küçük geldi, denizaşırı yolculuğunda New Orleans'a kadar ayakkabı giymemişti çünkü.

Terlikleri eve ince bir kâğıda sarılı getirip, oğlu Moketubbe'nin oynaması için çıkardığı zamanların dışında, sedir ağacı taşlariyle dolu olan bir heybenin boş gözünde sakladı. Üç yaşındayken Moketubbe'nin, terliklerle karşılaşıncaya kadar derin, ölçüsüz bir uyuşukluk içinde görünen geniş, düz, Moğolumsu bir yüzü vardı.

Güzel bir kadındı Moketubbe'nin annesi; bir gün Issetibbeha onu kavun tarlasında gömlekle çalışırken görmüştü. Durup geniş, sert kalçalarını, kusursuz sırtını, duru yüzünü seyretmişti bir süre. Dereye balık avlamaya gidiyordu o gün, ama durdu; orada, habersiz kızı seyrederken kendi annesini, o şehir kadınını, yelpazeleri, oyaları, zenci kanıyla o kaçağı, o üzücü olayın bayağılığını hatırlıyordu belki de. O yıl Moketubbe doğdu; üç yaşındayken bile ayakları terliklere sığmıyordu. Durgun, sıcak ikindilerde terliklerle, durumu korkunç bir tanımayışla, boğuşurken Issetibbeha sessizce kendi kendine gülerdi. Bir kaç yıl Moketubbe'yle ayakkabılara güldü, Moketubbe on altı yaşına gelinceye kadar onları giymeye çalışmaktan vazgeçmemişti çünkü. Sonra bıraktı. Ya da Issetibbeha öyle sanıyordu. Ama Issetibbeha'nın karşısında denemeyi bırakmıştı yalnız. En yeni karısı Issetibbeha'ya, Moketubbe'nin ayakkabıları çalıp sakladığını söyledi. Issetibbeha gülmeyi bıraktı o zaman; kadını gönderdi; yalnızdı artık. «Haa,» dedi. «Ben de yaşamaktan hoşlanıyorum anlaşılan.» Meketubbe'yi çağırttı sonra. «Sana veriyorum onları,» dedi.

Moketubbe yirmi beşindeydi o sıralar, bekârdı. Is-

setibbeha uzun boylu değildi, ama on beş santim daha uzundu oğlundan, kırkbeş kilo kadar da hafif. Solgun, geniş, tembel yüzü ve su toplamış elleri, ayaklariyle Moketubbe etle kaplanmıştı şimdiden. Ona bakarak, «Artık onlar senin,» dedi Issetibbeha. Girdiği zaman Moketubbe ona bir kere bakmıştı, kısa, akıllı, örtülü bir bakış.

«Sağol,» dedi.

Issetibbeha ona bakti. Moketubbe'nin bir şey görüp görmediğini, bir şeye bakıp bakmadığını kestiremedi. «Ne değişir terlikleri sana vermezsem?»

«Sağol,» dedi Moketubbe. Issetibbeha enfiye kullanıyordu o zamanlar; beyaz bir adam ona tozu nasıl dudağına koyup ince bir sakız parçasıyla nasıl dişlerine sürmesi gerektiğini göstermişti.

«Neyse,» dedi. «Sürekli yaşıyamaz insan.» Oğluna baktı; boş bakışı, görmeden, geri döndü; bir an için daldı sonra. Ne düşündüğü kestirilemezdi, yarı yüksek sesle söylediklerinden başka: «Haa. Doom'un amcasının kırmızı topuklu ayakkabılar yoktu. ama.» Oğluna — şişman, tembel — baktı yeniden. «Bütün bunların dışında, insan bir şey yapmak ister; çok geç olmadan da nedir, bilinemez.» İnce ince kıyılmış geyik derisiyle kaplı tahta bir iskemlede oturuyordu. «Bir şey yapamaz; o da ben de, taşıdığı aynı hantal etten bozulmuşuz. Bir şey yapamaz. Ama bu benim yüzümden mi?»

Beş yıl daha yaşadı, öldü sonra. Bir gece hastalandı; kokarca derisinden bir elbise ve yanmış çubuklarla doktor geldiği halde, öğleden önce öldü.

Dün oldu bu; mezar kazıldı; halk kızarmış köpek etini, külde pişirilmiş patatesi, bir de mısırı yemek ve cenazeye katılmak için arabalarla, at sırtında, yayan, on iki saattir geliyordu.

III

Öteki kızılderiliyle birlikte eve dönerken, «Üç gün sürecek,» dedi Basket. «Üç gün sürecek, yemek yetmiyecek; daha önce de gördüm.»

İkinci kızılderilinin adı Louis Berry'di (1). «Bu havada kokar üstelik.

«Haa. Bir dertten, bir belâdan başka bir şey değiller.»

«Üç gün sürmez belki de.»

«Uzağa kaçarlar. Haa. Toprağa girmeden önce bu Adam'ın kokusunu duyacağız. Gör de bak.»

Eve yaklaştılar.

«Artık ayakkabıları giyebilir,» dedi Berry. «Adam'ın önünde giyebilir artık»

«Bir süre giyemez,» dedi Basket. Berry ona baktı. «Avın başında o bulunacak.»

«Moketubbe mi?» dedi Berry. «İster mi dersin? Konuşmayı bile yorgunluk sayan bir adam.»

«Başka ne yapabilir ki? Yakında kokmaya başlayacak olan kendi babası.»

«Doğru,» dedi Berry. «Ayakkabılar için borcu da var üstelik. Aslında onları satın aldı. Ne dersin?»

«Sen ne dersin?»

«Bir şey demem.»

«Ben de. Issetibbeha'nın artık ayakkabılara ihtiyacı yok. Varsın Moketubbe alsın; Issetibbeha aldırmaz.»

«Haa. Adam ölmeli.»

«Haa. Varsın ölsün; hâlâ Adam var.»

Sundurmanın ağaç kabuğundan çatısı, geminin üstünde, soyulmuş selvi direklerle tutturulmuştu; kötü havalarda katırlarla atların bağlandığı çiğnenmiş toprağı döşemesiz bir kaldırım gölgeliyordu. İki kadınla bir adam oturuyordu güvertenin burnunda. Kadınlardan biri bir kuşun tüylerini yoluyor, öteki de mısır soyuyordu. Yaşlı adam konuşuyordu. Kunduz derisinden bir şapkayla uzun bir keten cübbenin içinde, yalınayaktı.

«Köpeklerin olacak bu dünya,» dedi. «Beyaz adamlar tarafından yıkılacak. Beyazlar zencileri bize hileyle sürmeden önce, yıllarca ne güzel yaşadık. Eskiden yaşlı adamlar gölgede oturup pişmiş geyik etiyle mısır yer, tütün içer, onurdan, önemli olaylardan konuşurlardı; biz ne yapıyoruz şimdi? Yaşlılar bile kendilerini, o terlemeyi sevenlerle uğraşarak mezara sürüklüyor.» Basket'la Berry güverteden geçerlerken durup onlara baktı. Gözleri huysuz, aldatıcıydı; bir sürü buruşuk vardı yüzünde. «O da kaçtı,» dedi.

«Öyle,» dedi Berry. «Gitti.»

«Biliyordum. Söyledim onlara. Doom öldüğünde nasıl olduysa bunda da öyle olacak, üç hafta sürecek tam. Görün de bakın.»

«Üç hafta değil, üç gün sürmüştü,» dedi Berry.

«Orada mıydın?»

«Hayır,» dedi Berry. «Ama öyle duydum.»

«Ben oradaydım ama,» dedi yaşlı adam. «Tam üç hafta bataklıklardan, çalılardan-» Onu konuşur bırakarak yürüdüler.

Bir zamanlar geminin salonu olan yer, usulca çürüyen bir iskeletti şimdi; cilâlı döşeme, pervazlarda saklı ve derin biçimlerle zaman zaman parlayıp solan oymalar; dayanıklı pencereler perdeli gözlere benziyordu. Bir kaç çuval tohum ve hiçbir şeyi desteklemeyen iki yayın dingilinde narin kıvrımlarla paslandığı bir araba-önü duruyordu içinde. Köşedeki söğüt kafeste bir tilki yavrusu durmadan, sessizce koşuyordu; kemikleri çıkmış üç döğüş horozu tozda, geziniyorlardı; yer, kurumuş pisliklerivle dolmuş, çopurlanmıştı.

Tuğla duvarı geçip çatlamış kütüklerden yapılı büyük bir odaya girdiler. Arabanın arkası oradaydı, soyulmuş gövde yatıyordu yanında; arkasında öteki döğüş horozlarının başları, durgun, boncuk gibi gözleri, yıpranmış ibikleri görünen pencere söğüt çubuklarla kaplıydı. Kurumuş balçıkla döşeliydi yer; bir köşede elle yontulmuş iki kayık küreğiyle kaba bir saban duruyordu. Tavandan, Issetibbeha'nın Paris'ten getirdiği yaldızlı karyola, geyik derisinden dört şeritle asılmış, sarkıyordu. Ne döşeği vardı, ne de yayları; iskeleti boydan boya deriyle örtülmüştü.

Issetibbeha en son karısını, genç olanı, yatakta uyumaya zorlardı. Doğuştan soluk darlığı vardı kendinde; gecelerini, yarı uzanmış, tahta iskemlesinde geçirirdi. Yatağa yatırırdı karısını, sonra, her gece üç dört saat yaptığı gibi uyur uyanık karanlıkta oturur, uyur gibi yaparak onun yaldızlı, kurdeleli yataktan usulca sıvışıp şafak sökmeden biraz önceye kadar yerdeki yorganın üstünde yatışını dinlerdi. Sonra sessizce yeniden yatağına girerdi kadın, yanında, karanlıkta Issetibbeha sessizce güler gülerken, uyur gibi yapardı.

Şamdanlar derinden şeritlerle, on galonluk bir viski fıçısının da bulunduğu, köşeye dayalı iki çubuğa bağlanmıştı. Moketubbe'nin oturduğu tahta iskemlenin karşısında balçıktan bir ocak vardı. Bir buçuk metreden belki beş santim daha uzundu Moketubbe, yüz on kilo geliyordu. Çuha bir ceket giymişti, gömleği yoktu; yuvarlak, düzgün, bakır göbeği keten bir donun üstünden çıkıyordu. Kırmızı topuklu terlikler vardı ayağında. İskemlesinin arkasında, elinde püsküllü kâğıttan yapılmış yelpaze bulunan bir delikanlı dikiliyordu. Kapalı gözleri, düz burnuyla geniş, sarı yüzü, ve kanat gibi açılan uzamış kollariyle Moketubbe, hareketsiz, oturuyordu. Derin, acılı, tembel bir hava vardı yüzünde Basket'la Berry girdiğinde gözlerini açmadı.

«Şafaktan beri giyiyor mu onları?» dedi Basket.

«Şafaktan beri,» dedi delikanlı. Yelpaze durmadı. «İşte görüyorsunuz.»

«Haa,» dedi Basket. «Görüyoruz.» Moketubbe kımıldamıyordu. Bir heykel, cübbeli, çamaşırlı, çıplak göğüslü bir Malaya tanrısı gibi görünüyordu; önemsiz kırmızı topuklu ayakkabılarla.

«Sizin yerinizde olsaydım onu rahatsız etmezdim,» dedi delikanlı.

«Bizim yerimizde değilsin,» dedi Basket. Berry'le birlikte oturdu. Delikanlı yelpazeyi durmadan sallıyordu. «Ey Adam,» dedi Basket. «Dinle.» Moketubbe kımıldamadı. «O kaçtı,» dedi Basket.

«Söylemiştim size,» dedi delikanlı. «Kaçacağını biliyordum. Söylemiştim size.»

«Haa,» dedi Basket. «Önceden bilmemiz gerekeni sonradan söyleyen ilk kişi sen değilsin. Siz parlak zekâlı adamlardan birkaçı bunu önlemek için dün neden hiçbir şey yapmadınız?»

«Ölmek istemiyor.» dedi Berry.

«Nasıl olsa bir gün ölecek, ama bu kandırmaz insanı,» dedi delikanlı. «Beni de kandıramaz, babalık.»

«Dilini tut,» dedi Berry.

«Yirmi yıl,» dedi Basket, «kendi soyundan olan ötekiler tarlalarda terlerken, o gülgede Adam'a hizmet etti. Madem ki terlemek istemedi, neden ölmek istemesin öyleyse?»

«Çabuk olacak hem,» dedi Berry. «Uzun sürmez.»

«Öyleyse onu yakalayıp söyleyin,» dedi delikanlı.

«Sus,» dedi Berry. Mokeuubbe'nin yüzüne bakarak oturdular. Belki ölmüş bile olabilirdi. Sanki etin içine o kadar gömülmüş ki soluk alışı bile görünmeyecek kadar derinde oluyor gibiydi.

«Dinle, ey Adam,» dedi Basket. «Issetibbeha öldü. Bekliyor. Köpeğiyle atı var. Ama tutsağı kaçtı. Ona kabını tutan, onun yemeğinden yiyen, kaçtı. Itetibbeha bekliyor.»

«Haa,» dedi Berry.

Moketubbe kımıldamamış, gözlerini açmamıştı.

«Tam üç gün Issetibbaha aşağıları aradı,» dedi Basket. «Eve, yemeğe bile gelmedi, tâ ki zenciyi buluncaya kadar. Doom'a, babasına, 'İşte köpeğin, atın, zencin; dinlen,' dedi. Issetibbeha, dünden beri ölü olan, dedi bunu. Şimdi de Issetibbeha'nın zencisi kaçtı. Atiyle köpeği onunla birlikte bekliyor, ama zencisi kaçtı.»

«Haa,» dedi Berry.

Moketubbe kımıldamamıştı. Gözleri kapalıydı; miskin, koca biçiminde büyük, ete işlemeyen, etin ötesinde, derin bir durgunluk vardı. Oturarak yüzüne baktılar onun.

«Baban daha yeni Adam'ken oldu bu,» dedi Basket. «Babasının toprağa girmek için beklediği yere tutsağı geri getiren de Issetibbeha'ydı.» Moketubbe'nin yüzü kımıldamamıştı, gözleri kımıldamamıştı. Bir süre sonra Basket konuştu: «Ayakkabıları çıkar.»

Delikanlı ayakkabıları çıkardı. Sanki sudan, denizden, uçsuz bucaksız etinin ötesinden canlanıyormuş, yükseliyormuş gibi çıplak göğsü kımıldayarak solumaya başladı Moketubbe. Gözleri açılmamıştı ama.

Berry dedi ki: «Avın başında o bulunacak.»

«Haa,» dedi Basket. «Adam o. Avın başında o bulunacak.»

IV

Bütün gün boyunca, Issetibbeha'nın uşağı, ambarda saklanmış, Issetibbeha'nın ölüşünü seyretti. Kırk yaşında Gine'li bir adamdı. Düz bir burnu, kapanık küçük bir yüzü vardı; gözlerinin iç köşeleri kırmızıydı bi-

raz, çıkık dişetleri de dört köşe, geniş dişlerinin üstünde soluk mavimsi bir kırmızılıktaydı. On dört yaşında, daha dişleri sıralanmadan, bir tüccar Kamerun'dan almıştı onu. Yirmi üç yıldır Issetibbeha'nın uşağıydı.

Bir gün önce, Issetibbeha'nın hasta olduğu gün, alaca karanlıkta mahalleye dönmüştü. O telâşsız saatte yemek dumanları ağır ağır sokağı geçiyor, kapıdan kapıya — aynı et ve ekmek kokusunu karşısındakine taşıyarak — savruluyordu. Kadınlar pişiriyordu onları; erkekler yolun başında toplanmış, onun çıplak ayaklarını, dikkatli, garip bir alacakaranlığa uzatarak evden, bayırdan inişine bakıyorlardı. Bekliyen adamlara biraz parlak göründü gözbebekleri.

«Issetibbeha ölmedi daha,» dedi tutsakların başı.

«Ölmedi,» dedi uşak. «Kim ölmedi?»

Yüzleri onunki gibiydi alacakaranlıkta, değişik yaşlar, maymunların ölüm maskeleri gibi olan yüzlerin gerisinde anlaşılmazcasına mühürlenmiş düşünceler. Garip alacakaranlıktan ateşlerin, yemeğin kokusu — başka bir dünyadanmış gibi — yolun, tozdaki çıplak çocukların üstünde keskin ve ağır esiyordu.

«Gün batıncaya kadar yaşarsa şafağa kadar yaşar,» dedi biri.

«Kim diyor.»

«Talk diyor (1)»

«Haa. Talk diyor. Bilmediğimiz bir şey var.» Aralarında dikilen uşağa, gözbebekleri biraz parlak, baktılar. Derin, ağır ağır soluyordu. Çıplaktı göğsü, biraz terliyordu. «Bilir o. Bilir.»

«Davulları konuşturalım haydi.»

«Haa. Davullar söylesin.»

Karanlık basınca davullar başladı. Onları derenin aşağısında saklıyorlardı. Oyulmuş selvi gövdelerinden yapılmışlardı; saklı tutuyorlardı zenciler; neden olduğunu da kimse bilmiyordu. Bir bataklığın kıyısına, çamura gömmüşlerdi; on dört yaşında bir çocuk bekliyordu onları. Ufak tefek biriydi, dilsizdi de; bütün gün, üstünde sivrisineklerden bir bulut, çamurda otururdu; sivrisineklerden korunmak için gövdesini örttüğü çamur ve, boynuna asılı, içinde hâlâ kara bir et parçasının yapıştığı bir domuz kemiği olan iplik torbayla bir

tele geçirilmiş iki ağaç kabuğunun dışında, çıplaktı. Avucundaki dizlerine salyası akardı durmadan; ara sıra arkasındaki çalılardan sessizce kızılderililer çıkar, orada dikilir, bir süre ona baktıktan sonra çeker giderlerdi; kendi hiç bilmezdi bunu.

Karanlığa, karanlık sonrasına kadar saklandığı ambarın samanlığından davulları duyabiliyordu zenci. Üç mil ötedelerdi, ama aşağıda, ambarın içindelermiş gibi, sürekli vuruşlarını duyabiliyordu. Ateşi de görür gibiydi; bakır parıltılar içinde alevlere, ve alevlerden, dönen kara butları da. Ama ateş yoktu ki. Orada, baltayla yontulmuş ılık, eski kirişler boyunca fısıltıyla çatırdayan sıçan ayaklariyle birlikle uzandığı o tozlu samanlıktakinden fazla bir ışık yoktu. Tek ateş — davulu unutmuş, dalgın; kocaman, ağır memelerinin dolgun, düz uçlarını oğlanların ağızlarına veren kadınların çömeldiği yerde — sivrisinekleri kaçırmak için yankılandı, ateş yaşama demekti çünkü.

Gemide, Issetibbeha'nın bağlı şamdanlar ve sarkıtılmış yatak altında, karılarının arasında öldüğü yerde, bir ateş vardı. Dumanı görebiliyordu; günbatımından hemen önce doktorun kokarca derisinden ceketiyle çıkıp geldiğini, balçıkla sıvanmış iki çubuğu geminin güvertesinde, puruvada, nasıl ateşe verdiğini görmüştü. Samanlığın fısıltı karanlığına, kendi kendini cevaplandırarak, «Demek ki ölmedi daha,» dedi zenci; iki sesi duyabiliyordu, kendini ve kendini:

«Kim ölü değil?»

«Sen ölüsün.»

«Haa, ben ölüyüm,» dedi sessizce. Davulların olduğu yerde olmak istedi. Çıplak, eğri, yağlı, görünmeyen bacaklariyle çalılardan yaylanıp davulların arasına fırladığını kurdu. Ama yapamazdı bunu, yaşayıştan ölümün olduğu yere fırlamıştı çünkü; ölüme fırlamış ölmemişti, çünkü ölüm insanı aldığı zaman yaşamanın bu ucundan alıyordu. Sıçan ayaklarının ince fısıltısı eriyen esintilerle öldü kirişlerde. Bir zamanlar sıçan yemişti. Bir çocuktu o zamanlar; Amerika'ya yeni gelmişti. Bir metre yüksekliğindeki güverte-arasında, New Orleans'lı sarhoş kaptanın yukarıdan, on yıl sonrasına kadar İncil olduğunu bilemediği bir kitaptan makamla parçalar

okuyuşunu duyarak tropik bölgelerde doksan gün geçirmişlerdi. Öylece ambarda oturarak, insanla arkadaşlık etmekten bacaklariyle gözünün kurnazlığından olmuş uygar sıçanı gözetlemişti; elinin az görülür bir hareketiyle onu zorluk çekmeden yakalamış, bu kadar zamandır sıçanları nasıl olup ta kaçırdığına şaşarak, ağır ağır yemişti onu. O zaman tüccarın, Unitarian kilisesinde bir papaz yardımcısı, kendine vermiş olduğu tek, beyaz elbisesini giyiyor, kendi yerli dilini konuşuyordu yalnız.

Kızılderililerin beyazlardan satın aldığı pantolonuyla kalçalarının çevresinde bir deriye asılmış muska sayılmazsa, çıplaktı şimdi. Muska bir engereğin kafasıyla bir şeytan minaresinden yapılmıştı. Yılanı kendi öldürmüş, zehirli kafasından başka her yerini yemişti. Evi, gemiyi gözetliyerek, davulları dinleyerek, kendini davulların arasında kurarak, samanlıkta yatıyordu.

Bütün gece yattı orada. Ertesi sabah kokarca derisinden ceketiyle doktorun çıkıp katırına binerek uzaklaştığını gördü; katırın ince ayaklarının altındaki son tozlara, durgun, baktı; hâlâ soluk aldığının farkına vardı, sonra, hâlâ soluk alışı, hâlâ hava isteyişi kendine acayip geldi. Sonra yatarak sessizce gözetledi — gidiş zamanını bekliyerek, gözbebekleri sessiz bir ışıkla biraz parlak, soluğu hafif, alışkın —, Louis Berry'nin çıkıp göğe baktığını gördü. Işık iyiydi o zaman, beş kızılderili pazar elbiseleriyle geminin güvertesine çökmüşlerdi bile; öğleye doğru yirmi beş oldular. O ikindi, etle patatesin pişirileceği çukuru kazdılar; yüz kadar konuk — terbiyeli, sessi, Avrupa süsleri içinde dik, sabırlı — gelmişti, Issetibbeha'nın kısrağını Berry'nin ahırdan çıkarıp bir ağaca bağlayışını gözetledi, Issetibbeha'nın iskemlesi yanında yatan yaşlı tazının Berry'le birlikle evden çıkışını gözetledi sonra. Berry onu da ağaca bağladı; yüzlerce acıyla bakarak orada oturdu köpek. Sonra havlamaya başladı. Güneş batarken hâlâ havlıyordu; zenci, ambarın arka duvarından inip daha şimdiden alacakaranlık içindeki derenin kollara ayrıldığı yere geldi. Koşmaya başladı sonra. Tazının, arkasında havlayışını işitiyordu; derenin yanında, hâlâ koşarken, başka bir zenciyi geçti. İki adam — biri hareketsiz, öteki koşan —

bir an sanki iki değişik dünya arasındaki gerçek sınırdan baktılar birbirlerine. Ağzı kapalı, yumrukları sıkılı, geniş burun kanatları durmadan körüklenerek karanlığın içine koştu.

Karanlıkta koştu. İyi biliyordu oraları, çünkü, katırının üstünde, Issetibbeha'nın kısrağının tilki ya da kedinin yolunu izleyerek Issetibbeha'yla sık sık avlanmıştı; arkasına düşecek adamlar kadar biliyordu. Onları ilk, ikinci gün güneş batmadan biraz önce gördü. Derenin aşağısında — kıvrımdan önce — otuz mil koşmuştu o zamana kadar; takibi ilk, bir papaya çalılığında yatarken gördü. İki kişiydiler — gömlekli, hasır şapkalı —, titizce katlanmış pantolonlarını kollarının altında taşıyorlardı, silâhları yoktu. Orta yaşlı, şişmandılar, hızlı hareket edemezlerdi nasıl olsa; onun yatarak kendilerini gözetlediği yere dönmeleri on iki saat alırdı. «Demek ki geceyarısına kadar dinlenebilirim,» dedi. Yemek kokularını duyacak kadar yakındı çiftliğe, otuz saattir bir şey yemediği için ne kadar acıkmış olacağını düşündü. Kendi kendine, «Ama dinlenmek daha önemli,» dedi. Papaya çalılığında yatarak, dinlenme çabasının — dinlenmek için acelenin, gereksinmenin — kalbini, koşarken olduğu gibi nasıl çarptırdığını söyledi kendi kendine. Dinlenmeyi ve, altı saat hatırlamasına yeter değilmiş gibi, nasıl dinlenmek gerektiğini unutmuştu sanki.

Karanlık basınca harekete geçti yeniden. Gidecek bir yeri olmadığından geceleyin usul usul, sessizce ilerlemeyi düşünmüştü; ama harekete geçer geçmez, soluyan ciğerlerini göğüsliyerek, geniş burun kanatları tıkanmış, kamçılayan geceden alevlenerek, bütün hıziyle koşmaya başladı. Bir saat kadar koştu, ansızın durduğunda yönünü kaybetmişti, bir saat süre sonra, vuran kalbi davulların sesinden çözüldü. Sesten, iki mil ötede oldukları anlaşılıyordu; sivrisinekleri kaçırmak için yakılan ateşle keskin dumanı duyuncaya kadar sesi takip etti. Aralarında dikildiği zaman durmadı davullar; yalnız tutsakların başı, onun — burun kanatları alevli, çarpıntılı; çamurla bulanmış yüzünde sanki ciğerleri tarafından çalıştırılıyormuş gibi durmayan gözbebeklerinin sönmüş ışığı — sürüklenen ateşte soluyarak

dikildiği yere geldi.

«Seni bekledik,» dedi tutsakların başı. «Git şimdi.»

«Git mi?»

«Ye de git. Ölüler, yaşayanlarla arkadaşlık edemez; bilirsin bunu.»

«Haa. Bilirim.» Birbirlerine bakmadılar. Davullar durmamıştı.

«Yiyecek misin?» dedi tutsakların başı.

«Aç değilim. Bu ikindi saklanırken bir tavşan yakalayıp yedim.»

«Öyleyse biraz pişmiş et al yanına.»

Yapraklara sarılı pişmiş eti alarak derenin aşağısına indi yeniden; bir süre sonra davulların sesi kesildi. Şafağa kadar durmadan yürüdü. «On iki saatim var,» dedi. «Belki de daha çok, izi geceleyin takip ettiler çünkü.» Çömelerek eti yedi; ellerini kalçalarına sildi sonra. Kalkıp pantolonunu çıkardı, bir bataklığın yanına yeniden çömelerek çamurla kapladı kendini — yüzünü, kollarını, gövdesini, ayaklarını — başı eğik, dizlerini tutarak yeniden çömeldi. Ortalık, gözün görebileceği kadar aydınlanınca bataklığa çekilerek yeniden çömeldi, öylece uyudu. Hiç rüya görmedi. İyi oldu kımıldadığı, çünkü geniş gün ışığı ve yükselmiş güneşte ansızın uyandığında iki kızılderiliyi gördü. Titizce katlanmış pantolonlarını hâlâ taşıyorlardı; onun saklanmış olduğu yerin karşısında — şişman, yumuşak bakışlı, hasır şapkaları ve gömleklerinin kuyruklariyle gülünç — durdular.

«Yorucu bir iş bu,» dedi biri.

«Evde, gölgede olsaydım daha iyiydi,» dedi öteki. «Ama toprağın kapısında bekleyen Adam var.»

«Haa.» Sessizce çevrelerine baktılar; eğilerek gömleğinin kuyruğundan bir pıtrak demeti ayırdı biri. «Allah kahretsin şu zenciyi,» dedi.

«Haa. Bize bir denemeden, bir belâdan başka ne oldular ki?»

Öğleden hemen sonra bir ağacın tepesinden çiftliğe baktı zenci. Atla köpeğin bağlandığı iki ağaç arasına kurulmuş hamaktaki Issetibbeha'nın gövdesini, kadınlar, küçük çocuklar, yaşlı adamlar, kebap olan etten dumanın ağır ve kalın estiği uzun çukurda parlak küme-

lerle otururlarken geminin çevresindeki alanın arabalar, atlar, katırlarla, yaylı arabalar ve binek atlariyle dolmuş olduğunu gördü. Adamlarla büyük çocukların hepsi — pazar elbiseleri titizce katlanıp ağaç çatallarına sıkıştırılmış — izinde, derenin aşağısında, arkasında olmalıydılar. Evin, geminin salonunun, kapısı yanında bir küme adam vardı, onları gözetledi; bir süre sonra Moketubbe'yi güderiyle incir sırıklarından yapılmış bir tahtıravan içinde çıkardıklarını gördü; yapraklı köşesinde zenci, av, Moketubbe'ninki kadar derin bir görünüşle, değişmez kaderine baktı sessizce. «Haa,» dedi sessizce. «Öyleyse gidecek. Gövdesi on beş yıldır ölü olan Adam, o da gidecek.»

İkindinin ortasında bir kızılderiliyle yüz yüze geldi. Ayakta, birer kütük üstünde bataklığı geçiyorlardı ikisi de — zenci zayıf, kuru, dayanıklı, yorulmaz, umutsuz; kızılderili şişman, yumuşak bakışlı, en büyük, en yüksek gönülsüzlüğün, durgunluğun gözle görülür belirtisi. Kımıldamadı kızılderili, ses çıkarmadı; kütükte dikilip zencinin, bataklığa atlayışına, kıyıya yüzerek sazlara dalışına baktı.

Gün batımından hemen önce, devrilmiş bir kütüğün arkasına uzandı. Bir karınca çizgisi, kütüğün üstünde ağır ağır ilerliyordu. Bir çeşit dalgınlıkla onları yakalayıp usulca yemeye başladı, bir konuğun sofrada tuzlu fındık yiyişi gibi. Bütün bütüne oransız, salyalı bir tepki yaratan tuzlu bir tadı vardı onların da. Kırılmayan çizginin kütüğe, kararlı, korkunç bir şaşmazlıkla unutturan kaderine tırmanışına bakarak usulca yedi onları. Bütün gün bir şey yememişti; kalıplaşmış çamur maskesinde kızarmış uçlarla kımıldadı gözleri. Gün batımında, derenin kıyısına, bir kurbağa gördüğü yere doğru sürünürken bileğiyle dirseği arasını bir engerek sert, ağır bir vuruşla soktu ansızın. Kolu koyunca, iki jilet kesiği gibi uzun kesik bırakarak hantalca vurdu; hızı ve kızgınlığiyle yarı yayılmış, kendi hantallığı, öfkesiyle bütün bütüne çaresiz görünüyordu o an için. «Ah anam,» dedi zenci. Onun, kafasına dokunarak kalın, yatık, hantal vuruşlarla kolunu yeniden, yeniden kamçılayışına baktı. «Ölmek istemiyorum,» dedi. Sonra, kelimelerin kendileri çıkıncaya kadar, bilmediğini

anladığı bir şeymiş, ya da isteğinin derinliğini, boyunu bilmezmiş gibi, aynı şeyi — «Ölmek istemiyorum» — sessizce, usul, ağır bir şaşkınlıkla söyledi yeniden.

V

Moketubbe terlikleri de aldı yanına. Kımıldadığı zamanlar uzun bir süre giyemiyordu onları, sallanarak dinlediği tahtıravanda bile; onun için kucağında, karaca derisinden bir karenin üstünde duruyorlardı — ancak, canlı, miskin, şişman kalıbın üstünde yatan, suçu ve nesnesini burmadan bütün gün boyunca bir öldürülmüş için taşıyan adamların sallayışlariyle bataklıklardan, çalılardan geçirilen pullu, parlak deriden yüzleri, tokasız dilleri, kırmızı topuklariyle çatlamış, bozulmuş terlikler. Moketubbe'ye, kendisi ölümsüz, sanki lânetlenmiş canlar — felâketini kuran canlılar ve lânetlenişinin unutkan ortakları olan ölüler — tarafından hızla cehennemden geçiriliyormuş gibi geliyordu.

Biraz dinledikten sonra — tahtıravan oturan çemberin ortasında, Moketubbe de kapalı gözleri, o an için durgun, kaçınılmaz bir önceden bilmeyle dolu olan yüziyle içinde hareketsiz — bir süre terlikleri giyebilirdi. Yüzüne hazırsızlık çeken kimselerin o acı, uysal, derincesine dikkatli görünüşü gelirken delikanlı kocaman, yumuşak, su toplamış ayaklarını zorlayarak onları giydirdi. Sonra devam ettiler yollarına. Sallanan tahtıravanın içinde hareketi tükenmişçesine tembel, ya da cesaret, dayanma gibi kurallara yakışır değerler yüzünden hiç kımıldamıyor, hiç ses çıkarmıyordu Moketubbe. Bir süre sonra tahtıravanı indirip ona, tapınılan putlar kadar sarı, terle boncuklanmış yüzüne baktılar. O zaman Three Basket ya da Had-Two-Fathers (1) diyordu ki: «Çıkarın onları. Onur, yerine getirildi.» Ayakkabıları çıkarıyorlardı. Değişmiyordu. Moketubbe'nin yüzü; yalnız solgun dudaklarından zayıf bir ah-ah-ah- sesiyle girip çıkan soluğu duyulmaya başlıyordu; gözcülerle öncüler gelinceye kadar oturuyorlardı yeniden.

«Daha değil mi?»

«Daha değil. Doğuya gidiyor. Gün batımına kadar

Mouth of Tippah'a (2) varır. Döner sonra. Yarın yakalıyabiliriz onu.»

«İnşallah. O kadar çabuk olmadı.»

«Haa. Üç gün oldu şimdiye kadar.»

«Doom öldüğünde yalnız üç gün sürmüştü.»

«Ama yaşlı bir adamdı o. Bu genç.»

«Haa. İyi bir takip. Yarın yakalanırsa bir at kazanacağım.»

«Kazansın.»

«Haa. Bu iş iyi değil.»

Çiftlikte yemeğin bittiği gündü o. Konuklar evlerine dönüp ertesi gün bir hafta yetecek kadar yemekle geldiler. O gün Issetibbeha kokmaya başladı; öğle yaklaşıp ta rüzgâr esmeye başlayınca aşağılarda koklayabiliyorlardı onu. Ama zenciyi o gün de yakalayamadılar, ertesi gün de. Gözcüler tahtıravana geldiklerinde altıncı günün akşamı, alacakaranlığıydı; kan bulmuşlardı. «Kendi kendini yaralamış.»

«Kötü değildir inşallah,» dedi Basket. «Issetibbeha'yı, kendine yardımı dokunmayacak biriyle gönderemeyiz.»

«Üstelik Issetibbeha'nın bakıp yardım edeceği biriyle,» dedi Berry.

«Bilmiyoruz,» dedi gözcü. «Kendini saklamış. Dönüp bataklığa sokulmuş. Nöbetçiler bıraktık.»

Tahtıravanla birlikte koşuyorlardı şimdi. Zencinin bataklığa sokulduğu yer bir saat ötedeydi. Aceleyle, heyecanla Mokutubbe'nin hâlâ terlikleri giydiğini unutmuşlardı; gidecekleri yere vardıklarında Moketubbe bayılmıştı. Terlikleri çıkarıp ayılttılar onu.

Bataklığın çevresinde bir çember kurdular karanlıkta. Tatarcıklarla, sivrisineklerle örtülü, oturdular; akşam yıldızı — alçak, batıya yakın — ışıdı, başlarının üstünde burçlar dönmeye başladı. «Zaman bırakacağız ona,» dediler. «Yarın, başka bir adıdır bugünün.»

«Haa. Zaman bırakalım.» Sonra durup, tek bir kişi gibi bataklığın uzandığı karanlığa diktiler gözlerini. Bir süre sonra ses kesildi, gözcü karanlıktan çıktı.

---

(1) Had-Two-Fathers - İki-Babası-Vardı.

(2) Mouth of Tippah - Tippah'ın Ağzı.

«Kaçmak istedi.»

«Çevirdiniz mi onu?»

«Döndü. Bir an için üçümüz de korktuk. Karanlıkta sürünüşünü koklayabiliyorduk, bilmediğimiz başka bir şeyi de koklayabiliyorduk. Onun için korktuk; kendi söyleyinceye kadar. Kendini orada vurmamızı, karanlık olduğu için yüzü — geldiğinde — görmeyeceğini söyledi. Kokladığımız o değildi ada, ne olduğunu söyledi. Bir yılan sokmuş onu. İki gün önce. Şişmiş kolu; kötü kokuyormuş. Ama o zaman kokladığımız o değildi, şişkinlik inmişti çünkü, kolu bir çocuğunkinden büyük değildi. Gösterdi bize. Kolu elledik, hepimiz; bir çocuğunkinden büyük değildi. Kolunu kesip atabilmesi için kendine bir balta vermemizi söyledi. Ama yarın da bugündür.»

«Haa. Yarın, bugündür.»

«Biraz korktuk. Sonra bataklığa çekildi yeniden.»

«Bu iyi.»

«Haa. Korktuk. Adam'a söyliyeyim mi?»

«Bana bırak,» dedi Basket. Gitti. Gözcü, zenciye dair anlatarak, oturdu. Basket döndü. «Adam iyi diyor. Yerine dön.»

Usueca uzaklaştı gözcü. Tahtıravanın çevresine çöküp birer birer uyudular. Gece yarısından bir süre sonra zenci uyandırdı onları. Karanlıktan keskin ve ansızın çıkan sesiyle bağırmaya, kendi kendine konuşmaya başlamıştı; sustu sonra. Şafak söktü; beyaz bir leylek fulya gök boyunca usul usul kanat çırptı. Basket uyanıktı. «Gidelim artık.» dedi. «Bugün oldu.»

İki kızılderili gürültülü hareketlerle bataklığa girdi. Zencinin yanına varmadan durdular, şarkı söylemeye başlamıştı çünkü. Onu — çıplak, çamurla kaplı, bir kütüğe oturmuş, şarkı söylerken — görebiliyorlardı. Bitirinceye kadar biraz uzakta sessizce oturdular. Yüzü yükselen güneşe kalkmış, kendi diliyle bir şeyler söylüyordu. Yabanî, hüzünlü bir nitelikte ve dolgundu sesi. Oturarak, sabırlı, bekliyerek, «Biraz zaman bırakalım ona,» dedi kızılderililer. Zenci sustu, yaklaştılar. Arkaya, çatlamış çamur maskeden onlara baktı zenci. Kırmızıydı gözleri, dudakları kısa, dört köşe dişlerinin üstünde çatlamıştı. Çamurdan maske, yüzünde — onu

oraya koydu koyalı zayıflamış gibi — gevşek duruyordu; sol kolunu göğsüne dayamıştı. Dirsekten aşağısı kara çamurla kaplanmış, biçimini kaybetmişti. Kokusunu duyabiliyorlardı onun, ekşi bir koku. Zenci, biri koluna dokununcaya kadar sessizce onlara baktı. «Gel,» dedi kızılderili. «İyi kaçtın. Utanma.»

VI

Benekli, parlak sabahta çiftliğe yaklaşırlarken zencinin gözleri, bir atınkiler gibi, yuvarlanmaya başladı. biraz. Yemek pişirilen çukurdan çıkan duman, toprağın parlak, dik, katı elbiseli bekleyen konukların — kadınlar, çocuklar, yaşlı adamlar — arasına esiyordu. Aşağıya gözcüler yollamışlardı; Issetibbeha'nın gövdesi — yaşarken oturduğu evin çevresinde onun ölümünü hâlâ koklayabiliyorlardı — atı ve köpeğiyle, mezarın beklediği yere taşınmıştı. Moketubbe'nin tahtıravanını taşıyanlar bayırı tırmanırlarken, konuklar mezara doğru gitmeye başlamışlardı.

Uzun, kapalı, çamurla kaplı yüzü hepsinin üstünde beliren zenci en uzunlarıydı. Bırakılmış altı umutsuz günün umutsuz çabası birden üstüne fırlatılmış gibi zorlukla soluk alıyordu; ağır ağır yürüdükleri halde izlerle dolu çıplak göğsü yükselip, yaşlanmış sol kolunun üstüne düşüyordu. Sanki hiç görmüyormuş, sanki bakışlarına yakalanan hiç bir görüntü yokmuş gibi durmadan bir o yana, bir bu yana bakıyordu. Ağzı, büyük, beyaz dişlerinin üstünde biraz açılmıştı; solumaya başladı. Zenci durmayan, tutulan, yabanî gözlerle yüzlerine bakarken şimdiden yürümeye başlamış olan konuklar, bazıları ellerinde et parçalariyle, durup onu seyrettiler.

«Yemek yiyecek misin önce?» dedi Basket. İki kere söylemek zorunda kaldı.

«Evet,» dedi zenci. «Doğru. Yemek iştiyorum.»

Ortaya doğru çekilmeye başlamıştı kalabalık; en kenardakilere kadar uzandı söz: «Önce yemek yiyecek.»

Gemiye vardılar. ««Otur,» dedi Basket. Zenci, güvertenin kenarına oturdu. Soluyordu hâlâ, göğsü yükselip iniyordu; başı bir yandan bir yana dönen beyaz

gözleriyle, durgun değildi. Görememezlik, görme yoksunluğundan değil de, içten, umutsuzluktan geliyor gibiydi. Yemek getirdiler; yemeye çalışan zenciye baktılar sonra. Yemeği ağzına atıp çiğnedi, ama çiğnerken ağzının köşelerinden çenesine, kurumuş çamurla kaplı, göğsüne dizlerindeki tabağa sızıyordu yemek; ağzı çiğnenmiş yemekle dolu, açık, gözleri geniş, durmayan, soluyarak, soluyarak. Sabırlı, bağışlamaz, bekleyerek baktılar ona.

«Gel,» dedi Basket sonunda.

«Su istiyorum» dedi zenci. «Su istiyorum.»

Kuyu, bayırın biraz aşağısında, mahallenin yakınındaydı. Isetibbeha'nın, iskemlesinde kestirerek öğle yemeğini ve uyumak için uzun ikindiyi, zencinin, uşağın da bırakılmayı beklediği o dingin saatlerin, öğle saatlerinin gölgeleriyle beneklenmişti bayır. Sonra mutfak kapısında oturarak yemek pişiren kadınlarla konuşurdu zenci. Mutfağın ötesinde, mahalle arasında uzanan yol, karşıdan karşıya konuşan kadınlar ve tozda abanoz oyuncaklara benzeyen çocukların üstüne esen yemek dumanlariyle sessiz, dingin olurdu.

«Gel,» dedi Basket.

Zenci, hepsinden uzun, aralarında yürüdü. Konuklar Issetibbeha'nın, atın, köpeğin beklediği yere doğru gidiyorlardı. Zenci uzun, durmayan yüzü, soluyan göğsüyle ilerledi. «Gel,» dedi Basket. «Su istedin.»

«Evet,» dedi zenci. «Evet.» Arkasına, eve, sonra da bugün hiçbir ateşin yanmadığı kapılarda hiçbir yüzün, tozlarda hiçbir çocuğun görünmediği mahalleye soluyarak baktı. «Buraya vurdu; bir, iki, üç kere burayı soktu. 'Ah anam.' dedim.»

«Gel,» dedi Basket. Zenci, sanki bir ayak değirmeninin üstündeymiş gibi, dizleri, başı yükseğe kalkarak yürüyüşüne devam ediyordu. Bir atınkiler gibi, parlak, tutulmuş bir ışık vardı gözlerinde. «Su istedim,» dedi Basket. «Al, işte.»

Kuyuda bir maşrapa vardı. İyice doldurup zenciye verdiler, içmeye çalışmasını seyrettiler sonra. Maşrapayı kalıplanmış yüzüne eğerken de durmamıştı gözleri. Boğazının işlemesine, maşrapanın iki yanından parlak

suyun çenesine, göğsüne akışına bakıyorlardı. Sonra su bitti. «Gel,» dedi Basket.

«Dur,» dedi zenci. Maşrapayı yeniden batırıp yüzüne, durmayan gözlerinin altına eğdi. Yeniden, boğazının işleyişine, yutulmayan suyun bölünerek çenesini, oradan da yollar yaparak göğsünü kaplayışına baktılar. Sabırlı, üzgün, terbiyeli, bağışlamaz, beklediler; soydaş, konuk, akraba. Boş maşrapanın hâlâ yükselmesine, kara boğazın boş yere, umutsuzca içer gibi yapmasına rağmen su kesildi sonra. Suyun gevşettiği bir parça çamur, göğsünden sürüklenip çamurlu ayaklarında kırıldı; boş maşrapada soluğunu duydular: ah-ah-ah.

Zenciden maşrapayı alıp yeniden kuyuya asarak, «Gel,» dedi Basket.

Çeviri: Ülkü Tamer

Yüz Karası

Yazarı: Jack London

Bu artık sondu. Avrupa'nın bir merkezinden diğerine kuş gibi konan Subienkow'un ıstırap ve dehşetle dolu yolu nihayet burada, her zamankinden daha uzakta Rus Amerikasında sona eriyordu. Kolları arkasında bağlı, karların içine oturmuş, işkence sırasının kendisine gelmesini bekliyordu. Önünde karlar arasına yığılmış ıstırabından inleyen devâsâ Kazağa merakla bakıyordu. Erkekler bu devle işlerini bitirip şimdi onu kadınlara terketmişlerdi. Adamın çığlıkları kadınların canavarlıklarının erkeklerinkini geçtiğini gösteriyordu.

Subienkow baktı ve titredi. Ölümden korkmuyordu. Basit bir ölüme titremiyecek kadar hayatını Varşova'dan Nulato'ya uzanan yorucu yolda ellerinde uzun zaman taşımıştı. Fakat işkenceyi doğru bulmuyordu. Bu, ruhunu isyana sevkediyordu. Ve bu isyan katlanmaya mecbur olduğu basit acılardan değil, fakat ıstırabın onu sokacağı bayağı manzaralardandı. Kendisinden evvel giden Big İvan'la ötekiler gibi yalvaracağını, dua edeceğini biliyordu. Bu hoş değildi. Cüretli bir tebessüm ve bir lâtife ile ölmek - ahh, işte böyle olmalıydı. Fakat iradesini kaybetmek, etinin ağrıları ile ruhunu bozmak, maymun gibi saçma sapan konuşup çırpınmak, en aşağılık bir hayvan vaziyetine düşmek - işte müthiş olan buydu.

Kaçmağa fırsat olmamıştı. Tâ ilk baştan, Polonya'nın istikbalinin ateşli rüyasını gördüğünden beri kaderin ellerinde bir kukla olmuştu. Tâ ilk baştan beri, Varşova'da, St. Petersburg'da, Siberya madenlerinde, Kamçatka'da, kürk hırsızlarının gemilerinde kader onu bu sona doğru sürüklüyordu.

Şüphesiz ki dünyanın temellerinde ona bu son hazırlanmıştı - o kadar zarif ve hassas, hayalperest, şair ve ressam olan ona. Daha onun yeryüzüne geleceği hayal bile edilmeden önce, onu meydana getiren titrek hassasiyet çıkınının kabalık ve vahşet içinde yaşaması, dün-

yanın en son sınırlarından daha uzak bu gece memleketlerinde ölmesi kararlaştırılmıştı.

İçini çekti. Demek önünde yatan Big İvan'dı - dev Big İvan, sinir diye bir şeyi olmıyan adam, demir yapılı, bir öküz kadar soğukkanlı denizler korsanı Kazak, öyle ki alelâde insana sancı olan onda basit bir gıdıklama idi. Ne âlâ, ne âlâ, Big İvan'ın sinirlerini ve ruhunun titreyen köklerine giden yolları bulmayı bu Nulato kızılderililerine bırakın. Bunu gerçekten de yapıyorlardı. Bir insanın bu kadar ıstırap çektikten sonra hâlâ yaşaması akıl almaz bir şeydi. Big İvan sinir sisteminin zayıflığını şimdi ödüyordu. Şimdiye kadar ötekilerden iki misli fazla yaşamıştı.

Subienkow Kazağın ıstıraplarına daha fazla dayanamayacağını hissetti. İvan niçin ölmüyordu? Bu haykırma durmazsa delirecekti. Fakat durduğu zaman da kendi sırası gelmiş olacaktı. Yakaga, daha henüz bir hafta evvel kaleden tekmeliyerek kovduğu, yüzüne kamçısını indirdiği Yakaga, umutla gülümseyerek onu bekliyordu. Onun işine Yakaga bakacaktı. Kuşkusuz, ona daha zarif daha sinir parçalayıcı işkenceler hazırlamıştı. Ah! İvan'ın haykırışına bakılırsa iyi bir nokta yakalamışlardı. Üzerine eğilmiş kadınlar ellerini çırpıp gülerek geri çekildiler. Subienkow yapmış oldukları dehşetli işi gördü ve histerik bir şekilde gülmeye başladı. Kızılderililer onun bu gülüşüne şaşkınca bakakaldılar. Subienkow duramıyordu.

Bu böyle devam edemezdi. Kendini tuttu, ağzının kenarındaki çizgiler yavaş yavaş kayboldu. Başka şeyler düşünmek için çabaladı ve kendi hayatını düşünmeye başladı.

Annesini, babasını, küçük benekli midilli atını, ona dans etmesini öğreten ve gizlice Voltaire'in eski yırtık bir eserini veren Fransız mürebbisini hatırladı. Bir kere daha Paris'i, kasvetli Londra'yı, neş'eli Viyana'yı, Roma'yı gördü, Kralı Varşova'da tahtında oturan hür bir Polonya rüyasını gören çılgın gençler grubunu bir kere daha gördü. Ah, işte uzun yolculuk oradan başlamıştı. Neyse en uzun yaşıyanları o olmuştu. St. Petersburg'da idam edilen iki kişi ile başlıyarak, teker teker o cesur ruhları hatırladı. Geride bir hapishanede dövülerek

öldürülmüş, ötede, Kazak gardiyanlar tarafından dövülüp kötü muamele edilerek aylarca yürüdükleri, sürgünlerin kan izleriyle boyanmış yolda, bir diğeri yığılıp kalmıştı. Daima zulümdü - hayvanca vahşice zulüm!

Madenlerde, kırbaç altında, hummadan ölmüşlerdi. Son ikisi ise kaçtıktan sonra, Kazaklarla yaptıkları savaşta ölmüşlerdi ve sadece o, karlar arasında yatar bıraktığı bir yolcunun para ve kâğıtları ile Kamçatka'ya kaçabilmişti.

Vahşetten başka bir şey olmamıştı. Sanat galerilerinde, tiyatrolarda geçen bütün o yıllar vahşetle örtülmüştü. Hayatını kan pahasına satın almıştı. Herkesi öldürmüştü. O yolcuyu pasaportu için öldürmüştü. Usta bir insan olduğunu bir günde iki Rus subayı ile düello ederek isbat etmişti. Kürk hırsızları arasında bir yer kazanmak için kendini göstermeliydi. O yeri mutlaka kazanmalıydı. Arkasında bütün Siberya ve Rusya'yı kateden binlerce yıllık eski yol vardı. O yoldan kaçamazdı.. Biricik yol ilersi; karanlık ve buzlu denizde Bering'den Alaska'ya idi. Yol vahşetten vahşete gitmişti. Kürk hırsızlarının çürük gemilerinde aç ve susuz, o fırtınalı denizin dayanılmaz kasırgaları ile sallanarak insanlar sersemlemişlerdi. Üç kere Kamçatka'dan doğuya açılmıştı. Üç keresinde de binbir çeşit ıstırap ve güçlükten sonra kurtulanlar tekrar Kamçatka'ya dönebilmişlerdi.

Kaçmak için bir yol kalmamıştı. Geldiği yola dönemezdi, zira orada onu madenler ve kamçı bekliyordu.

Tekrâr, dördüncü ve son defa doğuya doğru yola çıkmıştı. Ünlü Ayıbalığı Adalarını ilk bulanlarla beraberdi; fakat kürk servetini paylaşmak için onlarla beraber Kamçatka'ya dönmemişti. Geriye dönmemeye yemin etmişti. Avrupa'nın o çok sevdiği merkezlerine kavuşmak için ileri gitmesi gerektiğini biliyordu. Bunun için gemiler değiştirmiş ve yeri bilinmeyen memlekette kalmıştı. Arkadaşları Slav avcılar ve Rus serüvencileri Yeni Dünyanın vahşileri arasında kendilerine kandan bir yol açmışlardı. Kürk haracını vermeyen köylerde bütün ahaliyi öldürmüşler, sonra da gemi kumpanyaları onları katliâma uğratmıştı. Bir Finli ile o, böyle bir kumpanyanın elinden tek kurtulanlardı. Issız bir Aleutian adasında yalnız ve aç bir kış geçirmişler ve bindebir raslan-

tıyla baharda başka bir kürk gemisi tarafından kurtarılmışlardı.

Ama her yerde o müthiş vahşet onu sarmıştı. Geri dönmeyi reddederek gemiden gemiye geçtiği sırada güneyi keşfe çıkan bir gemiye binmişti. Bütün Alaska sahili boyunca vahşi yerlilerden başka kimseye rastlamamışlardı. Her ada koyunda, yada asıl karanın kayalıkları altında demir atmak ya bir savaş yada bir fırtına demekti. Ya ölüm vaadeden rüzgârlar esiyor ya da bu deniz serüvenlerinin top barutunun meziyetlerini öğrenmeye gelen, yüzleri savaş renkleriyle boyalı yerlilerle dolu savaş kayıkları çevrelerini asrıyordu. Kıyı kıyı güneye, esrarlı California'ya kadar geldiler. Denildiğine göre burada Meksika'dan savaşa savaşa yol açarak gelen İspanyol serüvencileri vardı. O, bu İspanyollardan umutlanmıştı. Onlara gidebilirse sonrası kolaydı - bir iki yıl, ne önemi vardı ki? - sonra Meksika'ya giderdi, ondan sonra bir gemi ve en sonunda Avrupa. Fakat hiç bir İspanyola rastlamadılar. Sadece vahşetin aynı aşılmaz duvarı ile karşılaştılar. Yüzleri harp için boyanmış, dünyanın derinliklerinin sâkinleri onları kıyılardan geri atmışlardı. Sonunda bir kayıkları yakalanıp da içindeki bütün denizciler öldürülünce kaptanlar keşiften vazgeçmiş ve tekrar kuzeye dönmüşlerdi.

Yıllar geçmişti. Michaelowsky Redoubt inşa edildiği zaman Tebenkoff'un emrinde askerdi. Kuskokwim'de iki sene geçmiş, iki Haziran ayında da Kotzebue Sound'da bulunmuştu. Burası bu ayda kabilelerin mal mübadele yeriydi; burada Siberya'nın benekli geyik postları, Diomedes fildişleri, Kuzey Buz Denizi kıyılarından deniz aygırı derileri, kabileden kabileye geçen acaip taş yığınları vardı, bunların nereden gelip nereye gittiklerini kimse bılmezdi; bir kere de İngiliz yapısı bir av bıçağı görmüştü. Subienkow burasının coğrafya öğrenilecek bir yer olduğunu biliyordu. Zira Norton Sound'dan, King Island'dan, St. Lawrence'den, Cape Prince of Wales'den ve Point Barrow'dan gelen Eskimolarla tanışıyordu. Bu yerlerin başka isimleri de vardı ve uzaklıkları günlerle ölçülürdü.

Bu mübadeleci vahşilerin geldikleri yer çok geniş bir bölge idi, taş yığınları, o çelik bıçak ise müteaddit mü-

badelelerle daha da uzak bir yerden geliyordu. Subienkow tehdit ediyor, yaltaklanıyor, rüşvet veriyordu. Her uzaktan gelen turist ya da yabancı bir yerli ona getiriliyordu. Tarif ve hayal edilemeyen tehlikeler atlatılıyor, vahşi hayvanlar, düşman kabileler, aşılmaz ormanlar, yüksek dağlardan bahsediliyordu; ama her zaman geriden beyaz derili, sarı saçlı, mavi gözlü, şeytanlar gibi döğüşen ve durmadan kürk isteyen adamların hikâyeleri geliyordu. Bunlar doğudaydılar, çok çok uzak doğuda. Kimse onları görmemişti. Sürüp gelen kelimelerdi sadece.

Güç bir okuldu. İnsan coğrafyayı, yabancı şivelerden hakikatle masalı karıştıran ve mesafeleri yolun güçlüğüne göre değişen uykularla ölçen cahil zihinlerden iyi öğrenemezdi. Ama nihayet Subienkow'a cesaret veren bir söylenti dolaşmaya başladı: Doğuda bu mavi gözlü insanların bulunduğu büyük bir nehir vardı. İsmi Yukon'du. Michaelowsky Redoubt'un güneyine Rusların Kwikpak dedikleri diğer büyük bir nehir boşanırdı. İşte söylentiye göre bu iki nehir birdi.

Subienkow Michaelowsky'ye döndü. Bir kere Kwipak'a bir keşfe çıkmak için ısrar etti. Nihayet yarı Rus olan Malakoff, Kamçatka'dan gelen serüvenciler arasında en vahşi, en yırtıcı olanlarının başına geçti. Subienkow onun yardımcısı idi. Kwikpak'ın geniş deltasının kıvrımlarını aştılar, kuzey kıyısındaki alçak tepeleri geçip cephane ve mübadele eşyası ile dolu deri kayıklar içinde iki ilâ beş mil genişliğinde bir boğazdan akan nehrin beş millik akıntısına karşı beş yüz mil gittiler. Malakoff müstahkem mevkilerini Nulato'da inşa etmeye karar verdi. Subienkow daha ileri gitmeleri için ısrar ediyordu. Fakat çabucak Nulato'da kalmaya razı oldu. Uzun kış yaklaşıyordu. Beklemek daha iyi olacaktı. Ertesi yaz erkenden, buzlar eridiği zaman yoluna devam eder ve Hudson's Bay Kumpanyasının istasyonlarından birine varırdı. Malakoff, Kwikpak'ın Yukon olduğu söylentisini işitmemişti. Subienkow da bunu ona söylemedi.

Kalenin yapılmasına başlandı. İşçileri zorla çalıştırıyorlardı. Birbirine bağlı kütüklerden duvarlar, Nulato Kızılderililerinin haykırış ve inlemeleriyle yükseldi. Sırtlarına kırbaçlar iniyordu ve bunu indiren de deniz kor-

sanlarının demirden elleriydi. Bazan kaçan yerliler oluyordu, bunlar yakalandığı zaman geri getiriliyor, kalenin önünde onlar ve kabileleri kamçının meziyetlerini öğreniyorlardı. Kırbaç altında ikisi ölmüş; bazıları hayatları boyunca sürecek yaralar almış; geri kalanı da derslerini kavramışlar, bir daha kaçmamışlardı. Kale bitmeden karlar uçuşmaya başlamıştı, o zaman da kürk vaktiydi. Kabilenin üzerine ağır bir vergi koymuşlardı.

Darbeler, kırbaçlar devam ediyor; kürk vergisinin ödenmesi için kadınlarla çocuklar rehin olarak alınıp sadece kürk hırsızlarının bildikleri bir vahşetle muamele ediyorlardı.

Evet, o bir Kan ekimi olmuştu, şimdi de harman zamanı gelmişti. Kale bitmişti. Onun ateşinin ışığında kürk hırsızlarının yarısı doğranmıştı. Öteki yarısı işkence altında can vermişlerdi. Sadece Subienkow kalmıştı, yahut Subienkow'la Big İvan, eğer karlar arasındaki o inleyen, hırlayan şeye Big İvan denilebilirse, Subienkow Yakaga'yı kendisine gülerken gördü. İnkâr edemezdi. Kırbacın izi hâlâ yüzündeydi. Ne de olsa Subienkow kabahatı onda bulamazdı; fakat Yakaga'nın ona yapacağı şeyleri düşünmek hiç de hoşuna gitmiyordu. Reis Makamuk'a başvurmayı düşündü; fakat muhakemesi böyle bir başvurmanın faydasız olduğunu söyledi. Sonra bağlarını çözüp döğüşerek ölmeyi düşündü. Bu çabuk bir son olurdu. Fakat bağlarını çözemezdi ki. Geyik derisi kayışlar ondan daha güçlüydü. Bunları kurarken aklına bir şey geldi. Makamuk'a işaret ederek, kıyı lehçesini bilen bir tercümanın getirilmesini istedi.

«Ey Makamuk,» dedi. «Ben ölmemeye karar verdim. Ben büyük bir adamım ve ölmek aptallık olur. Gerçekte, ölmeyeceğim. Ben bu sersem gibi değilim.»

Bir zamanlar Big İvan olan o inildeyen şeye baktı ve ayağı ile nefretle dürttü.

«Ben ölmeyecek kadar akıllıyım. Büyük bir ilâcım var benim. Bu ilâcı sadece ben bilirim. Madem ki ölmüyorum bu ilâcı seninle değişirim.»

Makamuk sordu: «Bu ne ilâcıdır?»

«Acaip bir ilâçtır.»

Subienkow sanki sırrını açıklamaktan nefret edermiş gibi bir iki dakika kendi kendine düşündü.

«Sana söyleyeceğim. Bu ilâçtan deriye biraz sürülürse deri taş gibi, demir gibi sert olur, öyle ki bir kesici âlet onu kesemez. Bıçağın en güçlü darbesi bile hiç kalır yanında. Kemik bıçak toprak olur, sizlere verdiğimiz o demir bıçakların keskin yanı da kıvrılır. Bu ilâcın esrarını sizlere söylemem için bana ne verirsin?»

Makamuk tecrüman aracılığı ile cevap verdi: «Hayatını bağışlarım.»

Subienkow hakaret edercesine güldü.

«Ölene kadar evinde esir olacaksın.»

Polonyalı daha fazla hakaretle güldü.

«Elimi ayaklarımı çöz de konuşalım.» dedi.

Reis işaret etti; Subienkow serbest kalınca bir sigara sarıp yaktı.

Makamuk: «Bu konuşma çok saçma.» dedi. «Böyle bir ilâç yoktur. Olamaz. Keskin bir kenar her ilâçtan daha güçlüdür.»

Reis kuşkulanıyordu, ama yine de tereddütlü idi. Kürk hırsızlarının bin türlü şeytanlıklarını görmüştü.

«Sana hayatını bağışlayacağım fakat esir olmayacaksın.» dedi.

Subienkow oyununu sanki bir tilki derisi için pazarlık edermiş gibi soğukkanlılıkla oynuyordu.

«Çok büyük bir ilâçtır bu. Hayatımı kaç kere kurtardı. Bir kızak, köpekler ve benimle nehrin aşağısına, Michaelowski Redoubt'a bir uykuluk yol kalıncaya kadar gelecek altı tane avcı isterim.»

Reisin cevabı: «Burada yaşayıp, şeytanlıklarını bize de öğretmelisin,» oldu.

Subienkow omuzlarını silkti ve sesini çıkarmadı. Buz gibi havaya sigarasının dumanlarını üfleyerek merakla dev Kazağın artıklarını gözden geçirdi.

Makamuk birdenbire, Polonyalının boynundaki bir Kamçatka kavgasında yediği bir bıçak darbesinin canlı izini işaret etti.

«İlâç işe yaramıyor. Kesici şey ilâçtan daha güçlü.»

«O darbeyi indiren güçlü bir adamdı.» (Subienkow düşündü.) «Senden de güçlü, en güçlü avcıdan da güçlü, hattâ bundan bile güçlü.»

Tekrar çarığının ucile, bilinçsiz, korkunç bir yığın halinde yatan, fakat hurdahaş olmuş vücudunda hâlâ

hayat bulunan kazağa dokundu.

«Hem ilâç zayıftı. Zira orada, bu memlekette çok bol olduğunu gördüğüm özel bir çeşit bitki yoktu. Burada ilâç güçlü olacak.»

Makamuk: «Seni nehrin aşağısına göndereceğim,» dedi, «kızak, köpekler ve altı avcı da senin olacak.»

«Tereddüt ettin.» diye Subienkow soğukça cevap verdi. «İlk başta şartlarımı kabul etmemekle ilâcıma hakaret etmiş oldun. Şimdi daha fazla istiyorum. Yüz tane kunduz derisi istiyorum.» (Makamuk alaycı bir tavırla dudak büktü.» «Yüz kilo da kurutulmuş balık istiyorum.» (Makamuk başını salladı, zira balık bol ve ucuzdu.) «İki kızak istiyorum - biri benim için, öteki kürklerimle balıklarım için. Tüfeğim de geri verilmeli. Eğer beğenmedinizse biraz sonra fiat yükselecektir.»

Yakaga reise bir şeyler mırıldandı.

Makamuk sordu: «Ama ilâcının gerçek olduğunu nasıl anlayacağız?»

«Bu çok kolay. Önce ormana giderim...»

Yakaga yeniden Makamuk'a bir şeyler fısıldadı. Makamuk kuşku ile başını salladı.

Subienkow devam etti: «Benimle birlikte yirmi avcı da gönderebilirsiniz. İlâcı yapmak için o bitkilerle bazı kökleri toplamak gerek. Sonra iki kızağı getirip, içlerine balıkları, derileri ve tüfeği yerleştirir, benimle gidecek altı avcıyı da hazırlarsınız - işte ondan sonra da her şey hazır olduğu zaman ben ilâcı enseme sürüp boynumu şu kütüğün üzerine dayarım. Sen kendin baltanı üç kere vurursun.»

Makamuk, kürk avcılarının bu en son ve en olağanüstü tılsımı karşısında ağzı açık bakakaldı.

Polonyalı acele ile devam etti: «Fakat her darbeden önce taze ilâç sürmeliyim. Balta keskin ve ağırdır, bir yanlışlık olmasını istemem.»

Makamuk kabul ederek: «Ne istediysen olacak.» diye haykırdı.

«İlâcımı yapmaya hazırlan.»

Subienkow sevincini gizledi. Umutsuz bir oyun oynuyordu, yanılmamalıydı. Mağrur bir eda ile konuştu.

«Acele etmedin. İlâcımı tahkir ettin. Bunu temizlemek için kızını bana vermelisin.»

Kızı gösterdi; bu sipsivri bir köpek dişli, şaşı gözlü acaip bir mahlûktu. Makamuk kızmıştı, fakat Polonyalı soğukkanlılığında devam ederek yeni bir sigara sardı ve yaktı.

«Acele et.» diye tehdit etti. «Çabuk olmazsan daha da çok isterim.»

Bunu izleyen sessizlikte gözünden Kuzey manzaraları silindi ve bir kere daha ana vatanını, Fransa'yı gördü ve bir kere de, köpek-dişli kıza bakınca, başka bir kızı, gençliğinde ilk defa Paris'e gittiği zaman tanıdığı şarkıcı ve dansöz bir kızı hatırladı.

Makamuk sordu: «Kızı niçin istiyorsun?»

Subienkow kıza tartan bakışlarla bakarak: «Benimle birlikte nehrin aşağısına gelmesi için. İyi bir eş olur. Hem de senin kanından biriyle evlenmek ilâcıma yakışır bir şereftir.»

Yeniden o şarkıcı ve dansöz kızı hatırladı ve ondan öğrendiği bir şarkıyı yüksek sesle mırıldandı. Eski hayatını yeniden yaşıyordu, fakat bu, düzensiz ve kişisellikten uzak bir şekilde idi; hayatının hâtıra resimlerine herhangi bir insanınkilermiş gözüyle bakıyordu. Reisin âni olarak sessizliği yırtan sesi onu korkuttu.

Makamuk, «İstediğin olacak,» dedi. «Kız seninle birlikte gidecek. Fakat ensene üç darbeyi ben indireceğim.»

Subienkow saklamadığı bir kaygu ile, «Ama her seferinde ilâcı yeniden süreceğim,» diye cevap verdi.

«Her vuruştan sonra ilâcı yeniden süreceksin. İşte kaçmaman için seninle gidecek avcılar da burada. Haydi şimdi ormana git de ilâcı topla.»

Makamuk ilâcın değerine Polonyalının açgözlülüğü sonucunda inanmıştı. Yoksa bu ilâç o kadar değerli olmasa ölümün gölgesindeki bir adam kalkar da kocakarı gibi pazarlık eder miydi?

Polonyalı ve muhafızları ağaçlar arasında kaybolduktan sonra Yakaga: «Hem ilâcı öğrendikten sonra onu kolayca öldürebilirsin,» dedi.

Makamuk, «Nasıl olur?» diye itiraz etti; «İlâcı buna imkân vermez ki.»

Yakaga, «İlâcı sürmediği bir yeri olur herhalde,» diye cevap verdi. «O kısmından mahvederiz onu. Belki de kulaklarıdır; çok âlâ, mızrağı bir kulağından so-

kar öbüründen çıkarırız. Ya da gözleri olabilir. İlâç göze sürülemeyecek kadar güçlü olmalıdır herhalde.»

Reis başını salladı, «Akıllısın Yakaga. Eğer başka şeytanî şeyleri yoksa öldürürüz.»

Subienkow ilâcı için ham maddeler bulmakta gecikmedi. Eline ne geçerse topladı, çam dikenleri, söğüt ağacı kabuğu, biraz çam tahtası, ve avcılara karların altından çıkarttığı yosunlar. Birkaç donmuş kök malzemesini tamamladı, sonra kampa döndüler.

Makamuk'la Yakaga yanına çömelerek kazanda kaynayan suya attığı şeylerin cinsine ve miktarına bakmaya başladılar.

Subienkow, «Dikkat edin önce yosunlar atılmalı,» dedi.

«Ve - a, evet, bir şey daha var - bir insan parmağı. Hey, Yakaga gel bir parmağını keseyim.»

Fakat Yakaga ellerini arkasına gizleyerek kaşlarını çattı.

Subienkow yalvardı, «Sadece küçük bir parmak.»

Makamuk emretti «Parmağını ver, Yakaga.»

Yakaga etraflarında işkence ile öldürülen insanların artıklarını göstererek hırladı. «Burada parmak çok.»

Polonyalı itiraz etti, «Canlı bir insanın parmağı olmalıdır.»

«O halde canlı bir insan parmağını alacaksın.» Yakaga yerde yatan Kazağa yaklaşarak bir parmağını kesti.

Kanlı ganimetini Polonyalının önündeki karlara fırlatarak, «Henüz ölmedi,» dedi. «Hem de iyi bir parmak, zira kocaman.»

Subienkow parmağı kazanın altındaki ateşe atarak, şarkı söylemeğe başladı. Böylece ciddiyetle söylediği bu şarkı Fransızca bir aşk şarkısıydı.

Sonra açıkladı: «Bu söylediğim kelimeler olmazsa ilâcın hiç bir değeri kalmaz. Kelimeler ona asıl gücünü verir, işte hazırlandı bile.»

Makamuk, «Kelimeleri yavaşça söyle de öğreneyim,» diye emretti.

«Deneyden önce olmaz. Balta üç kere boynuma çarpıp geri döndükten sonra sana kelimelerin tılsımını öğreteceğim.»

Makamuk kaygu ile sordu. «Fakat ya ilâç iyi değilse?»

Subienkow hiddetle ona döndü. «Benim ilâcım daima iyidir. Ama eğer iyi değilse beni de ötekiler gibi yaparsınız. Beni de parça parça kesin!» Kazağı işaret etti. «Ona yaptığınız gibi. İlâç soğudu. İşte böyle enseme sürüyor ve şu tılsımı söylüyorum.»

İğrenç şeyi ensesine iyice sürerken, büyük bir ciddilikle Marseillaise'in bir satırını hafifçe mırıldandı.

Bir çığlık, gösterisini yarıda kesti. Dev Kazak, canlılığının son bir şahlanışı ile dizleri üzerine kalkmıştı. Big İvan ispazmoza tutulup karlar arasında çırpınırken Nulato'lardan kahkahalar, hayret ve takdir ünlemleri yükseldi.

Subienkow bu manzaradan fenalaştı ama duygularını yenerek kendini hiddetlenmiş gibi gösterdi.

«Bu böyle olmaz.» dedi. «Onun işini bitirin, sonra deneyi yaparız. Hey, Yakaga, şunun sesinin kesilmesine yardım et.»

Bu yapılırken Subienkow Makamuk'a döndü.

«Unutma ki çok hızlı vuracaksın.. Bu çocuk oyunu değil. Al şu baltayı da şu kütüğe vur bakalım, erkek gibi indirebiliyor musun?»

Makamuk söz dinledi, azim ve enerji ile iki kere vurarak büyük bir parça kopardı.

«Çok iyi.» Subienkow Çarın polisleri tarafından Varşova'da tutuklanışından beri kendini saran vahşetin sembolü gibi çevresinde duran vahşi yüzlere baktı. «Makamuk, baltanı al da şöyle dur. Ben yatacağım. Elimi kaldırınca vur, bütün gücünle vur. İlâç iyidir ve balta enseme çarptıktan sonra geri fırlayacaktır.»

Koşulu köpeklere, balık ve kürklerle dolu iki kızağa baktı. Tüfeği derilerin üstünde duruyordu. Muhafızı olacak altı avcı da kızakların yanında idi.

Polonyalı, «Kız nerede?» diye sordu. «Deneye başlamadan önce onu da kızakların yanına getirin.»

Bu da tamamlandığı zaman Subienkow karların arasına yattı ve başını uyumaya hazır yorgun bir çocuk gibi kütüğün üzerine dayadı. O kadar kasvetli yıllar yaşamıştı ki yorgundu.

«Seninle ve gücünle alay ediyorum, ey Makamuk,»

dedi. «Vur, hızlı vur.»

Elini kaldırdı. Makamuk baltayı, kütük yarmak için kullandığı geniş baltayı kaldırdı. Parlak çelik donuk havada parıldadı, bir saniye Makamuk'un başı üzerinde durakladı, sonra Subienkow'un çıplak ensesine indi. Eti ve kemiği yararak alttaki keresteye kadar girdi. Şaşkın vahşiler başın kan damlayan kütükten bir metre öteye fırladığını gördüler.

Büyük bir şaşkınlık ve sessizlik vardı, sonra akıllarına ilâç diye bir şey olmadığı düşüncesi geldi. Kürk hırsızı hepsinden akıllı çıkmıştı. Bütün esirler arasında sadece o işkenceden kurtulmuştu. Oynadığı koz bu idi. Bir kahkaha tufanı yükseldi. Makamuk utançtan başını eğdi. Kürk hırsızı onu kandırmıştı. Bütün kabilesi önünde onun yüzünü kara çıkarmıştı. Hâlâ gülmekteydiler. Makamuk döndü ve başı eğili olarak oradan uzaklaştı. O andan sonra artık Makamuk olamayacağını biliyordu. Yüz karası olacaktı; utancı ölünceye kadar geçmeyecekti ve kabileler baharda balık avı, yazda trampa için toplandıkları zaman ateşler çevresinde kürk hırsızının nasıl bir vuruşta yüz karası eli ile rahatça öldüğü hikâyesi dolaşacaktı.

Genç bir küstahın «Yüz karası kimdi?» diye sorduğunu şimdiden işitiyordu. «Yüz karası» diye cevap verilecekti. «Kürk hırsızının kafasını kesmeden önce Makamuk olan adamdı.»

Çeviri: Mehmet Harmancı

Teknik Hata

Yazarı: O.Henry

Kan dâvalarının, memleketimizin greypfurtlarından, un çorbalarından ve balaylarından da çok önemsenen ürünleri olduğuna inandığım için, onlara özel bir ilgi duymamışımdır. Bununla beraber, eğer izin verirseniz size Kızılderililer Bölgesi'nde geçen, benim de bir basın temsilcisi, bir kamp yoldaşı ve elinden birşey gelmeyen bir suç ortağı olarak rol aldığım bir kan gütme olayını anlatmak istiyorum.

Sam Durkee'nin çiftliğinde konuktum. Orada nallanmamış midillilerden düşerek, üç kilometre ötedeki kurtların çenelerine yumruk sallayarak epey vakit geçirdim. Sam, yirmi beş yaşlarında, karanlık basar basmaz — her ne kadar istemiyerek de olsa — uslu uslu evinin yolunu tutmakla ün yapmış, yaşadığı hayatın sertleştirdiği bir adamdı.

Creek Kavmi içinde, Tatum adını taşıyan bir aile vardı. Bana söylediklerine göre Durkee'lerle Tatum'lar yıllardan beri kan gütmekteydiler. Her iki aileden de pek çok insan öbür dünyayı boylamıştı, ama daha bir sürü Nabukadanazar'ın onların izinden gideceği anlaşılıyordu. Her iki ailede de birer genç kuşak büyüyüp, gelişmekte, aileler arasındaki kin de aynı şekilde büyümekteydi.

Yalnız, bir şeye dikkat ettim; namuslu döğüşüyorlardı doğrusu. Şimdiye kadar hiç biri mısır tarlasında pusu kurarak, düşmanının pantolon askıları arasına arkadan nişan almış değildi — belki de sadece, orada mısır tarlası bulunmadığı veya kimse pantolon askısı kullanmadığı için. Yine iki aileden kimsenin evine, ya da hiç kadına veya çocuğa da zarar gelmiş değildi. O zamanlarda — şimdi de öyle olduğunu göreceksiniz — onların kadınları güven içindeymiş.

Sam Durkee'nin bir sevgilisi vardı. (Eğer hikâyemi satmağı tasarladığım yer, uydurma hikâyeler basan bir dergi olsaydı, «Mr. Durkee nişanlısından çok memnundu» derdim.) Kızın adı Ella Baynes idi. Kendilerini

tamamiyle birbirlerine vermiş ve birbirlerine büyük bir güven besler gözüküyorlardı; birbirlerine güven besleyen, ya da beslemeyen bütün çiftler gibi.

Ella Baynes, başkalarına haksızlık etmiş sayılmayacak kadar güzeldi; koyu kahverengi, gür saçları da güzelliğine ayrı bir katkıda buunuyordu. Sam bir gün beni sevgilisiyle tanıştırdı, ama bu tanışma kızın Sam'a olan sevgisinden bir şey eksiltmedi; işte o zaman bu çiftin birbirlerini gerçekten de sevdiklerini anladım.

Miss Baynes, Sam'ın çiftliğinden otuz kilometre uzakta, Kingfisher'da oturuyordu. Sam'ın bütün ömrü, kendi çiftliğiyle Miss Baynes'in oturduğu yer arasında, at sırtında mekik dokumakla geçiyordu.

Günün birinde Kingfisher'a, herhangi bir erkeğin yüz çizgilerinden ayrı bir özelliği bulunmayan, ufak tefek, gözü pek bir insan geldi. Adamın kasabadaki iş hayatı ve özellikle, kasabada oturanların soyadlarıyla ilgili soruşturmalarda bulundu. Kendisinin Muscogee'li olduğunu söylüyordu; sarı papuçları, süslü kravatiyle Muscogee'lilere de benziyordu hani. Bir gün postayı getirmek için atla kasabaya indiğimde kendisiyle tanıştım. Adının Beverly Travers olduğunu söyledi, ama nedense bu adı pek yakıştıramadım ona.

O sıralarda çiftlikteki işler pek sıkışık olduğundan, Sam kasabaya inecek vakit bulamıyordu. Beceriksiz, genellikle elinden hiçbir iş gelmeyen bir konuk olduğumdan, un fıçıları, kartpostal, pasta mayası, tütün ve Ella'nın mektupları gibi ufak tefek şeyleri getirmek üzere kasabaya inme işini ben üzerime almıştım.

Bir gün, yarım düzine sigara kâğıdı ve araba tekerleklerine bir çift lâstik çember almak için kasabaya inmiştim. Bizim sözde Beverly Travers'i, yanında Ella Baynes olduğu halde, sarı arabasını, yapışkan, kara balçığın elverdiği kadar şatafatla kasabanın dışına doğru sürerken gördüm. Bu haberin Sam'ın ruhuna hiç de feraklık vermiyeceğini bildiğimden, dönüşte kasabadan getirdiğim havadisleri anlatırken, bu noktaya dokunmaktan dikkatle kaçındım. Ne var ki, ertesi sabah, Sam'ın arkadaşlarından, Kingfisher'de bir hayvan yemi deposu işletmekte olan, uzun boylu, Simmons adın-

da bir eski kovboy dörtnala çiftliğe geldi, konuşmağa başlayana kadar da bir sürü sigara sarıp yaktı. Konuşmağa başladığı zaman söyledikleri ise şunlar oldu:

«Biliyor musun, Sam, kendisine Bevel-edged (1) Travels diye bir ad takmış herifin biri Kingfisher atmosferinin havasını iki haftadan beri bozuyordu. Kimdi bu herif, biliyor musun? Amcan Newton'un geçen şubat vurduğu ihtiyar Gopher Tatum'un oğlu Ben Tatum'un ta kendisiydi. Bu sabah ne yaptı, biliyor musun? Kardeşin Lester'i öldürdü — mahkeme binasının önünde vurdu..»

Sam'ın söylenenleri duyduğundan pek emin değildim. Yerdeki yoncalardan kopardığı bir sürgünü ağzına atmış, yüzünde ciddî bir ifadeyle çiğniyordu. Nihayet konuştu:

«Demek öyle yaptı, ha? Lester'i öldürdü demek?»

«Öyle,» dedi Simmons. «Başka şeyler de yaptı. Senin kızla, yani Miss Baynes'le beraber kaçtı. Belki bilmek istersin diye düşündüm de haber vermek için geldim.»

Sam, çiğnemekte olduğu sürgünü ağzından çekip, «Çok teşekkür ederim, Jim,» dedi. «Geldiğine çok sevindim, sahiden de çok sevindim.»

«Eh, zannedersem artık dönmem gerek benim. Depodaki oğlan samanı çöpten ayırdedemez. Lester'i arkadan vurdu herif.»

«Arkadan mı vurdu?»

«Evet; Lester atını bağlarken.»

«Çok teşekkür ederim, Jim.»

«Ne kadar çabuk haber alırsan, o kadar memnun olacağını düşündüm.»

«Gel bir kahve iç de, öyle gidersin, Jim.»

«Yok, yok, olmaz; depoya dönmem gerek.»

«Sonra, demiştin ki ... ...»

«Evet, Sam, onları arabayla giderlerken herkes gördü. Arabanın arkasına da elbise bohçasına benzer bir şey bağlıydı. Arabaya Muscogee'den getirdiği atları koşmuştu herif. Onlara hemen yetişmek biraz güç olacak.»

«Peki, hangi ... ...»

«Şimdi söyliyecektim. Guthrie yolundan gittiler;

ama ne yana sapacaklarını kimse bilemez — anlarsın ya.»

«Pekâlâ, Jim, sağolasın.»

«Bir şey değil, Sam.»

Simmons bir sigara sardı ve midillisini mahmuzladı. Yirmi metre kadar ilerde dizginlere asılıp, geriye döndü, bağırdı:

«Yardım istemezsin, tabiî, değil mi?»

«Hayır, teşekkürler.»

«İstemiyeceğini biliyordum... Neyse, hadi eyvallah!»

«Sam cebinden kemik saplı bir çakı çıkardı ve sol çizmesinde kurumuş bir çamur parçasını kazıdı. Ben önce, Sam'ın çakının ağzı üzerine Vendetta yemini edeceğini ya da bir çingene bedduası okuyacağını sandım. Gördüğüm ve okuduğum birkaç kan davası genellikle böyle başlamıştır, ama bu seferki ötekilerden bavka türlü başlayacağa benziyordu. Eğer bir oyun bu şekilde sahneye konulmuş olsaydı, mutlaka ıslıklanır, seyirciler onun yerine Belasco'nun insanı heyecandan ürperten melodramlarından birini isterlerdi.

Sam, derin düşüncelere dalmış gibi, «Acaba aşçı soğuk fasulye bıraktı mı hiç?» dedi.

Zenci aşçı Wash'u çağırdı ve biraz soğuk fasulye kalmış olduğunu öğrenince, çaydanlığı ateşe koyup, koyu bir kahve yapmasını emretti. Ondan sonra, Sam'ın yatıp kalktığı, silâhlarını, köpeklerini ve en sevdiği atların eyer takımlarını bulundurduğu odaya geçtik. Sam, çekmecelerin birinden üç ya da dört tane altıpatlar çıkardı ve ıslıkla, dalgın dalgın «Kovboyun Kederi» adlı parçayı çalarak, tabancaları gözden geçirdi.

Sonra adamlarına, çiftlikteki atlardan en yavuz iki tanesini eyerleyip, hazır etmelerini emretti. Şu kan davası konusunda, dikkat ettim, memleketin her bölgesinde, üzerinde titizlikle durulan, son derece ince, olduğu kadar da katı görgü kuralı var. Kan davası güden kişinin yanında bu kelimeyi kullanmamak, bu konuya hiç dokunmamak zorundasınız. Böyle bir şey yaparsanız eğer, teyzenizin çenesindeki benle alay et-

menizden daha çok takdir toplar hareketiniz. Daha sonraları, yazılı olmayan başka bir kuralın daha bulunduğunu anladım, ama sanırım, bu yalnız Batı'ya özgü bir kuraldır.

Yirmi dakika sonra, daha akşam yemeği vaktine iki saat olmasına karşın, Sam'la ben, yeniden ısıtılmış fasulyeyle, sıcak kahve ve sığır söğüşünü atıştırmağa başlamıştık bile.

«Uzun bir yolculuktan önce yenilen sıkı bir yemeğin yerini hiç bir şey tutmaz,» dedi Sam. «İyice doyur karnını.»

Birden, içime bir kurt düştü. «Niye iki at eyerlettin?» diye sordum. Sam, «Bir, iki — bir, iki işte,» dedi, «sayı saymasını bilmez misin sen?» Hesap yapışında bir anlık bir pişmanlık ve azar havası esti.

O kızıl yolda, öç ve adalet uğruna onunla yan yana at koşturmak istemiyebileceğim düşüncesinin aklına gelmediği belliydi. Bu kadarı, yüksek matematik konusuydu. Ardı sıra sürüklemek için beni seçmişti Sam. Fasulyeden daha fazla atıştırmağa başladım.

Bir saat sonra Batı yönünde eşkinle at sürüyorduk. Atlarımız Batının gür yoncalarıyla beslenmiş, güçlü Kentucky hayvanlarıydı. Ben Tatum eğer, altımızdaki, kan davaları dünyasının göbeğinde doğmuş otokarların toynaklarının çıkardığı düzenli pat patları duymuş olsaydı, cezasının, kendi hayvanlarının izleri üzerinden sinsi sinsi yaklaşmakta bulunduğunu anlardı. Kendi adamlarının ve yardımcılarının bulunduğu bölgeye girene kadar, Ben Tatum için kaçmaktan başka çıkar yol olmadığını biliyordum.

Yolculuk süresince Sam, yağmur ihtimalinden, sığır eti fiyatlarından ve su bardaklarından meydana getirilen bir cins çalgıdan söz etti. Sanki dünyada onun bir kardeşi, sevgilisi yada düşmanı bulunmadığını sanırdınız. Bazı öyle konular vardır ki, «Hiç Kısaltılmamış» diye başlık vurulan hikâyelere bile sığamıyacak kadar büyüktür. Kan davası kurallarının bu yönünü bildiğim, ama yeterince tecrübe sahibi olmadığım için, meseleyi aşırı derecede önemseyip, bir iki güldürücü fıkra anlattım. Sam, tam gerektiği biçimde güldü — yani, ağzıyla güldü. Gözüm Sam'ın ağzına takılınca, keş-

ke bu hikâyeleri anlatmadan duracak kadar mizah anlayışım olsaydı dedim kendi kendime.

Onlara önce Guthrie'de rasladık. Yorgun argın, çamur içinde, aç bir halde, çam kütüklerinden yapılma bir otele indik, bir masaya çöktük. Kaçaklar karşı köşede oturuyorlardı. Yemeklerinin üzerine eğilmişlerdi, ama ara sıra endişeli endişeli çevrelerine bakıyorlardı. Kız, kahverengi, desensiz, yarı parlak, kol ağzıyla yakası dantelâlı bir sak ile — şu, akordeon pilili mi nederler, işte öyle — bir eteklik giymişti. Başında, tüylü süslü, geniş kenarlı bir hasır şapka vardı, şapkasına da burnuna kadar inen, koyu kahverengi bir tül takmıştı. Adam, koyu renkli, düz bir elbise giymişti, saçları da kısa kesilmişti. Her hangi bir yerde raslayabileceğiniz tipte bir adamdı.

İkisi de oradaydılar işte — cani ve çaldığı kadın. Biz de oradaydık — kuralların haklı tuttuğu intikamcı ile bu satırları yazan fazlalık.

Fazlalığın yüreğinde, hiç değilse bir kerecik, öldürme içgüdüsü depreşti. Bir an için düellocuların kavgalarına o da —sözle— karıştı.

Fısıltı halinde, «Ne bekliyorsun daha, Sam?» dedim. «Şimdi biritiver işini?»

Sam melânkolik bir iç çekişle, «Sen bilmiyorsun, ama o biliyor,» dedi. «Biliyor O. Burada, beyazlar arasında bir kural vardır, Mr. Tenderfoot: (1) bir erkeği, yanında kadın varken vuramazsın. Şimdiye kadar bu kuralın çiğnendiğini hiç görmedim. Bozamazsın bu kuralı. Onu bir erkek topluluğu içinde yada yalnız başınayken yakalamam gerekiyor. İşte onu burada temizlemeyişimin nedeni bu. O da biliyor bunu. Herkes bilir zaten. Demek böyle, Mr. Ben Tatum! (parlak heriflerden biriymiş bu da). Otelden ayrılmalarına meydan bırakmadan, onu sürüden ayırıp, bu hesabı kapatacağım!»

Akşam yemeğinden sonra kaçak çift hemen ortadan kayboluverdi.

Sam, her ne kadar bütün dehlizleri, merdiven altlarını, odaları arayıp taradıysa da, kaçaklar bilinmedik bir yoldan sıvışmış, yakalarını Sam'dan kurtarmışlardı; sabahleyin, akordeon pilili, kahverengi etekli, peçeli bayanla, kısa saçlı, ufak tefek genç adam ve oynak at-

ların çektiği iki kişilik araba ortadan kaybolmuş bulunuyordu.

At üstündeki yolculuğumuzun hikâyesi sıkıcıdır; onun için, orasını atlayacağım. Kaçaklara yolun birinde yine yetiştik. Elli metre kadar gerilerindeydik. Dönüp bize baktılar; sonra, atlarını hiç kamçılamadan arabayı sürmeğe devam ettiler.

Artık hızlı gidiş onlar için bir kurtuluş sayılmazdı. Ben Tatum bunu biliyordu. Biliyordu ki, onun için biricik kalkan, kan davalarıyla ilgili görenek ve geleneklerdi. Eğer Ben Tatum yalnız başına olsaydı, Sam Durkee meseleyi hiç kuşkusuz usulü dairesinde hallediverirdi hemen. Gelgelelim Ben Tatum'un yanında, onun da, Sam'ın da tetik kullanan parmaklarını hareketten alıkoyan bir şey vardı. Adam pek de yüreksize benzemiyordu.

Buradan da, kadınların bazen iki erkek arasındaki mücadeleyi kızıştıracağına, geciktirebileceği sonucunu çıkarabilirsiniz. Ama bilerek, ya da isteyerek değil. Kadın denilen yaratıkların kuraldan muraldan haberleri yoktur.

Altı kilometre sonra, Batı'nın gelecekteki büyük şehri, Chandler'a vardık. Kovalananların da, kovalayanların da atlarının açlık ve yorgunluktan canları çıkmıştı.

İnsanlar için tehlike, hayvanlar için de dinlenme vaadeden, bir tane otel vardı topu topu; böylece, gökkubbeyi çatlatacak kadar tanınan sesli kocaman çanın çalmasıyla, dördümüz tekrar yemek salonunda buluştuk. Salon, Guthrie'deki kadar büyük değildi.

Elma tatlılarımızı yerken, Sam'ın, köşede oturan avlarımızı büyük bir dikkatle süzdüğünü gördüm. Kız sırtında hâlâ, yakası ve kol ağızları dantelâlı elbiseyi taşıyordu. Tülü de burnuna kadar indirilmişti. Kısa saçlı adam da başını yemek tabağının üstüne eğmişti.

---

(1) Amerika'da, özellikle Batı eyâletlerinde, dışardan gelmiş, görenekleri bilmeyen kimselere verilen ad; «Çaylak»; «Acemi» anlamına gelir.

Sam'ın benimle ve kendi kendisiyle konuşur gibi, «Bir kadının yanındaki erkeği vurmana izin vermeyen bir kural vardır, ama yıldırımlar hakkı için, seni, bir erkeğin yanındaki kadını vurmaktan kimse alıkoyamaz,» dediğini duydum.

Ben daha onun ne demek istediğini iyice anlayamadan, Sam, şimşek hızıyla sol koltuğunun altından otomatik bir kolt çıkarıp, kahverengi elbisenin — yakası ve kol ağızları dantelâlı kahverengi elbisenin örttüğü vücuda altı kurşun sıktı. Koyu renk elbiseli, başından ve hayatından bir kadının en haşmetli şeyi kırpılmış olan genç, masanın üzerine uzattığı kollarına dayadı. Bu sırada sağdan, soldan koşanlar, Sam'a kan davası kuralları yükümlülüğünü teknik bir şekilde bir yana itmek fırsatını vermiş olan Ben Tatum maskarasının kadın kılığındaki cesedini yerden kaldırmağa uğraşıyorlardı.

Çeviri: Mete Ergin

Harlem'de Bir Facia

Yazarı: O.Henry

Harlem'de (1) bir gün misis Fink bir kat aşağıda oturan misis Cassidy'ye uğramıştı.

Misis Cassidy yüzünü ziyaretçisine doğru uzatarak iftiharla:

— Bak, ne güzel, dedi.

Gözlerinden birinin çevresi morarmış, şişerek gözünü yarı yarıya kapatmıştı. Dudağı yarılmış, kanıyordu. Omuzunun her iki yanında kırmızı parmak bereleri vardı.

Misis Fink komşusunun bu halini kıskandığını gizleyerek:

— Böyle bir şey şey benimkinin aklından bile geçmez, dedi.

Misis Cassidy:

— En aşağı haftada bir dayak atmayan erkeğe koca demem vallahi, cevabını verdi. Bu son dayak pek berbattı. Dayanılır tarafı yoktu. Hâlâ başım dönüyor. Ama affettirmek için artık bir hafta uğraşır, kul köle olur. Her istediğimi yapar. Bu çürüğü görüyorsun ya en aşağı ipek bir bulûzla iki tiyatro bileti eder.

Misis Fink halinden hoşnutmuş gibi görünerek:

— Benimki karısına el kaldırmayacak kadar incedir, diye cevap verdi.

Misis Cassidy güldü:

— Hadi canım sen de! Kıskandığını söyle de kurtul. Seninki el kaldırmayacak kadar halsiz, tembel, eve gelir gelmez koltuğa çöküp gazete ile kültür fizik yapıyor. Saklama. Doğru değil mi? diye sordu.

Misis Fink başını sallayarak:

---

(1) Harlem, New York'un zenci mahallesidir.

— Mister Fink'in evde gazete okuduğu yalan değil, ama kendi zevki için beni pestile çevirmediği de gerçek, dedi.

Misis Cassidy mutlu bir eşin şen kahkahalarıyla güldü. Mücevherlerini gösteren bir kadının gururlu hali ile kimonosunun yakasını açtı.

Çevresi sarı, zeytunî bir halka ile çevrilmiş olan bir çürük daha gösterdi. Geçmek üzere bulunan bu berenin tatlı hâtırasını hâlâ sürdürüyordu.

Misis Fink bunu da gördükten sonra yelkenleri suya indirdi. Ciddî bakışları yumuşayarak kıskanç bir hayranlıkla parladı.

Mame Cassidy ile eski dosttular; bir yıl önce henüz bekârken, kâğıt fabrikasında çalıştıkları sırada içtikleri su ayrı gitmezdi. Kalkıp da Mame'e gösteriş yapacak değildi ya!

Merakla:

— Vurduğu zaman acımıyor mu? diye sordu.

Mrs. Cassidy neşeli bir tavırla:

— Acımak da söz mü, diye haykırdı. Yıkılan bir duvar altında kaldın mı hiç? Dayağı yerken enkaz altından çıkarılıyormuş gibi geliyor insana! Jack'ın sol yumruğu iki matineye, bir etekliğe; sağ eli ise Coney Island'da gezinti ile altı düzine Fransız ibrişimine bedeldir.

Misis Fink gözlerini şaşkınlıkla açarak:

— İyi ama niye dövüyor? diye sordu.

Misis Cassidy hoşgörür bir eda ile:

— Hiç... Kafası tütsülendi mi tamam, dayak fasılları genellikle cumartesi akşamları olur, dedi.

Gerçek âşıklısı:

— Buna neyi sebep gösteriyor? diye ısrar etti.

— Sebep ister mi? Evli değil miyiz? Jack eve kafayı tütsüleyip geliyor. Beni karşısında görüyor. Başka kimi dövebilir? Başka kimi dövmeye hakkı vardır ki? Bazan yemeğin hazır olmadığını, bazan ha-

zır olduğunu bahane eder. Öyle sebep araştırmaya pek meraklı değildir. Evli olduğunu hatırlayıncaya kadar çeker, hatırladı mı koşup gelir, beni güzelce bir ıslatır. Cumartesi günleri sivri uçlu eşyaları ortadan kaldırırım. Jack işe girişince başımı delmesin diye... Sol yumruğu insanın soluğunu keser. Bazan ilk hamlede yere serilirim. Ama iyice gezmek veya yeni bir şeyler aldırmak niyetinde olduğum hafta, biraz daha dayanırım. Dün gece de biraz fazlaca karşı koydum. Jack bir aydır siyah ipekli bir bulûz istediğimi biliyordu. Bir göz morarmasının yetmeyeceğini düşündüm. İstersen dondurmasına bahse girişelim. Bu gece bulûzu getirecektir.

Misis Fink derin derin düşündü:

— Dediğin doğru, benimki şimdiye kadar elini kaldırmış değil; eve yorgun geliyor. Dışarıya gezmeye de çıkmıyoruz. Sandalyesini ısıtmaktan başka işi yok. İstediği alıyor, ama yüzünü öyle bir asış asıyor ki, sevinmeye imkân kalmıyor.

Misis Cassidy kolunu dostunun omuzuna atarak:

— Vah zavallı vah! diye teselliye başladı. Herkesin kocası Jack gibi olmaz a! Bütün kocalar ona benzese hiç boşanma olmaz. İşitirsin, bir sürü hoşnut olmayan karılar vardır. Kocaları bunlara hiç olmazsa haftada bir güzel bir kötek çekse, sonra da kendilerini affettirmek için sevse, okşasa, güzel çikolatalar alsa, vallahi her şey yoluna girer. Ben erkekliklerini gösteren kocalardan hoşlanırım. Sarhoş olduğu zaman dövsün, ayık olduğu zaman sevsin, okşasın. Ne döven, ne okşayan kocadan Allah saklasın.

Misis Fink içini çekti.

Koridorda birden bir gürültü duyuldu. Mr. Cassidy bir tekme ile kapıyı ardına kadar açarak girdi. Her iki elinde de paketler vardı. Karısı koşup boynuna sarıldı. Beresiz gözü sevgiyle aydınlanmıştı Pasifiklerde yaşayan Maori'lere mensup bir kızı elde etmek isteyen âşığı başına vurup sersemlettikten

sonra çekip kulübesine götürür... Âşığının kulübesinde kendisine gelen kızın bakışları nasıl sevgiyle ışıldarsa misis Cassidy'nin de sağlam gözü öyle aydınlandı.

Cassidy:

— Merhaba, canımın içi, deyip paketleri bıraktı kadını yakaladığı gibi sarılıp havaya kaldırdı.

— Tiyatroya bu akşam için bilet aldım. Bu paketlerden birinde istediğin ipekli blûz var... Günaydın, misis Fink, sizi görmemiştim. Fink ne âlemde? dedi.

Misis Fink:

— Teşekkür ederim, iyi. İzninizle; nerede ise gelir, yemeği hazırlayacağım. «Mame» istediğin modeli yarın getiririm, diyerek ayrıldı.

Yukarı çıkınca oturup ağladı. Boş yere gözyaşı döktü. Ama bu bizim kavrayışımızın dışında, ancak kadınların anlayabileceği anlamsız bir ağlayıştı. «Keder»in repertuvarında eşi bulunmayacak ölçüde «hüzünlü» bir gözyaşı parçası! Ama bu gelip geçici bir hüzündü. Kocası Martin onu niye hiç dövmemişti? Jack Cassidy kadar güçlü, onun kadar cüsseliydi. Yoksa karısını sevmiyor muydu? Kavga da etmezdi; eve gelince tembel tembel sağda solda dolaşır; sessiz gürültüsüz, oturur, keyif çatardı. Karısına iyi bakardı ama hayatın tuzundan biberinden haberi yoktu.

Misis Fink'in düş gemisi pek sakindi. Kaptan yemek sofrası ile hamak arasında mekik dokuyordu. Ah, şöyle güverteye çıkarak ayağını yere vurup ortalığı tir tir titretse ne olurdu? Misis Fink zevk adamlarının limanlarına uğrayarak neşeli bir seyahat yapmak arzusundaydı. Artık bu biteviyelikten bıkıp usanmıştı. Elindeki toz bezini fırlatıp kocasına bu hayattan bıktığını anlatacaktı. Bir an için misis Cassidy'den nefret eder gibi oldu. Yaralarını, berelerini, kucak dolusu hediyeleri, hararetli öpücükleri gözönüne getirdi. Kavgacı, gaddar, sevmesini bilen

kocası ile pek fırtınalı bir hayat süren Mame'ye imrendi.

Mister Fink saat yedide eve gelirdi. Ev kediliği ruhuna işlemişti. Bir kere içeriye girdi mi, kapının eşiğinden dışarı ayak atmayı hiç de arzulamazdı. Koşup tramvaya zorla yetişen adam, büyük bir av yutan kobra yılanı ya da bir kütük gibi yerinden kımıldamayı hiç istemezdi.

Yemeği özenle hazırlamış olan misis Fink:

— Nasıl beğendin mi? diye sordu.

Fink:

— Güzel, diye homurdandı. Karnını doyurduktan sonra da ayakkabılarını çıkarıp gazetelerini okumak üzere oturdu.

Yeni bir Dante çıksın da evinde ayakkabısını çıkarıp çorapla oturan erkeğin cehennem ateşlerinde nasıl yanacağını anlatsın.

Böyle bir erkeğe ipekli, yünlü ya da pamuklular içinde görev veya başka bağlar yüzünden katlanan sabırlı bayanlar siz söyleyin; bu gibi erkekler böyle bir yergiye lâyık değiller midir?

Ertesi gün işçi bayramıydı. Mister Cassidy ile mister Fink güneşin bir devri süresince serbesttiler. İşçiler resmi geçitler düzenleyerek böbürlenerek yürüycek ya da eğleneceklerdi.

Misis Fink o sabah misis Cassidy'nin modelini erkenden götürdü. Mame Cassidy yeni ipek blûzunu giymişti. Bereli gözü ile bayram havasına uymuş, parlıyordu. Jack kendini affettrmek için kesenin ağzını açmıştı. O günkü programları pek dolgundu; piknikler, parkta gezintiler vesaire...

Misis Fink üst kattaki dairesine çıkarken kıskançlığından çatlıyordu. Mame Cassidy ne mutluydu! Yaralanıp bereleniyordu ama hemencecik mükâfatını görüyordu. Ama mutluluk denilen nesne Mame Cassidy'nin tekeli altına girmiş değildi ya? Martin Fink'in Jack Cassidy'den aşağı bir insan olmadığına

hiç şüphe yoktu. Karısını sevilmekten elbette ilelebet yoksun bırakmazdı. O da karıcığına bir gün ilgi gösterecekti. Misis Fink'in aklına birdenbire parlak bir düşünce geldi. Yüreği hopladı, nefesi kesildi. Jack gibi yumrukları kullanmasını, sonra da pişmanlık getirip yumuşamasını bilen başka kocalar bulunduğunu Mame'ye ispat edecekti.

Bayram; Fink ailesi için sözden ibaret kalıyordu. Misis Fink'in iki haftalık çamaşırı akşamdan ıslatılmış; mutfakta bekliyordu. Mister Fink çorapla oturmuş gazete okuyordu. İşçi bayramını böyle geçireceklerdi.

Misis Fink'in kıskançlığı arttıkça artıyordu. Aynı zamanda cüretli kararını uygulamak konusundaki azmi de güçleniyordu. Kocası şımdiye kadar onu dövmekten çekinmişse, erkekliğini ispat etmekten ve kocalık hak ve yetkilerini kullanmaktan kaçınmışsa onu görevini yapmaya teşvik ve tahrik etmek gerekti.

Mister Fink piposunu yaktı, çoraplı ayağının parmaklariyle topuğunu kaşıdı. Onun cenneti buydu işte: Kurulup keyifle gazete sütunlarında dünyayı dolaşmak!... Yıkanan çamaşırların hışırtıları arasında; kalkan kahvaltının kokusu ile hazırlanmakta olan öğle yemeğinin iştah verici buharını içine çekerek keyif çatmak! Fink'in akıl yormadığı işler arasında hayalinden bile geçirmediği bir şey varsa, o da karısını dövmekti.

Misis Fink sıcak suyu açarak çamaşırları leğenlere koydu. Bu arada alt kattan misis Cassidy'nin neşeli kahkahası duyuldu. Sanki yukarıda dayaktan yoksun olarak yaşayan arkadaşı ile alay ediyordu. Mutluluğunu göstererek onu tahrik ediyordu. Misis Fink'in sabrı tükendi. Kocasına görevini hatırlatmak zamanının geldiğine karar verdi.

Okumasına dalmış olan Fink'e yaklaşarak birden bomba gibi gürledi:

— Haylâz, tembel herif seni; benim canım çıksın, sen keyif çat. Senin gibi mendebur için ne başımın zoru. Erkek misin, mutfak kedisi mi, anlayalım, diye haykırdı.

Mr. Fink şaşkınlıktan donakaldı. Gazete yere düştü. Misis Fink bu tahrikin yeterli olmayacağını düşünüyor, kocasının onu dövmekten yine kaçınmasından korkuyordu. Giriştiği işi tamamlamak için erkeğin üzerine atlayıp suratına bir yumruk indirdi O sırada kalbinin kocasına karşı tatlı bir aşkla dolduğunu hissetti. Uzun süredir Martin'e karşı böyle bir sevgi duymamıştı. Kalk da hükmünü göster be adam! Misis Fink özlem ve sabırsızlıkla bekledi. Şimdi kolunu kaldıracak, yumruğunu indirecekti; karısını sevdiğini göstermek, ona ne derece bağlı olduğunu ispat etmek için harekete geçecekti.

Fink yerinden fırladı. Maggie kolunu sallayarak bir yumruk da çenesine kondurdu. Tamamdı, istediği olacaktı. Karşı darbeyi beklemek üzere bir an için gözlerini kapadı. Bu korkunç, ama aynı zamanda mutlu bir andı. Kendi kendine kocasının sevgili adını mırıldandı. Bütün benliği ile arzuladığı darbe için ileri doğru uzandı.

Aşağıdaki katta mister Cassidy utanarak, üzülerek binbir defa pişmanlık getirerek Mame'nin gözünü pudralıyor, karısını o günkü gezintisi için hazırlıyordu. Yukarıdan öfkeyle yükselen bir kadın sesi işitiliyordu. Ayak patırdıları, itışmeler, kakışmalar, devrilen sandalye gürültüleri geliyordu. Karı koca kavgası belirtileri.

Mister Cassidy:

— Martin'le Maggie, dedi. Kavga ettiklerini hiç bilmiyordum. Gidip bakayım; yardımcıya ihtiyaçları var mı?

Misis Cassidy'nin bir gözü pırlanta gibi parladı. Bereli gözü ise küçük bir elmas gibi ışıldadı.

Anlam vermeksizin:

— Vay, vay, dedi. Acaba? Acaba? Dur ben gidip bakayım.

Koşarak merdivenleri bir solukta çıktı. Kapının eşiğini geçmeye vakit bulamadan misis Fink'in mutfaktan şaşkın şaşkın kendini dışarı attığını gördü.

Misis Cassidy sevinip:

— Maggie'ciğim, istediğin oldu mu? Dediğini yaptı mı? diye sordu.

Misis Fink başını dostunun omuzuna dayayıp umutsuzia hıçkırarak ağlamaya başladı.

Misis Cassidy, Maggie'nin yüzünü ellerine alarak kaldırdı. Yaşlar akıyor; kızarıp soluyordu, ama düz, pembe cildi olduğu gibi duruyordu. Ne bir yara, ne ufacık bir bere vardı.

Mame:

— Söyle yavrum. Anlat. Pek mi canını yaktı. söyle, yoksa gidip bakacağım.

Misis Fink'in yüzü yeniden ümitsizcesine arkadaşının bağrına gömüldü.

— Allahını seversen kapıyı açma; dedi. Kimseye de söyleme. İçinde sakla... kılıma... kılıma bile dokunmadı. Çama... çamaşırları yıkıyor.

Çeviri: Nuri Eren

Arjantin hikâyesi

Araya Giren Kadın

Yazarı: Jorge Luis Borges

Bu hikâye, ağabeysi Cristian'in 1890 larda Moron mahallesinde tabiî bir şekilde ölümünden sonra, cenaze gecesinde Nilsen'lerin küçüğü Eduardo tarafından anlatıldı, derler. Buna inanmak güç ama, gerçek şu ki, o uzun, unutulmuş gecede, bardak bardak çay içilirken biri bir başkasından bu hikâyeyi duymuş ve Santiago Daboye'ye anlatmıştı ve ben de ondan öğrendim. Yıllarca sonra gene aynı hikâyeyi, olayın olduğu Turdera'da bana anlattılar. Biraz daha uzun olan ikinci şekli, pek az fark ve değişiklikle Santiago'nun hikâyesine uyuyordu. Bende şimdi bunu yazıyorum, çünkü yanılmıyorsam bu hikâye o zamanlar şehir dışında yaşıyan o insanların karakterini kısa ve trajik bir hava içinde özetliyor. Hikâyeyi aslı gibi çevireceğim, fakat edebi tutkunun etkisiyle bazı noktaların üzerinde daha ısrarla durup, bir iki şey ekliyeceğimi sanıyorum.

Onlar Turdera'da Nilsenler olarak bilinirlerdi. O bölgenin papazı, kendinden önceki papazın, ailenin evinde siyah ciltli ve gotik harflerle yazılı eski bir İncil gördüğünü hatırladığını bana söylemişti. İncilin arka sayfalarında elle yazılmış isimler ve tarihler varmış. Evdeki tek kitap olan, Nilsenlerin bu karamsar vakayinamesi, birgün kaybolacak herşey gibi kaybolmuştu. Bugün artık yerinde durmayan büyük evleri kırmızı tuğladan yapılmıştı. Koridordan iki avlu görünüyordu; biri kırmızı fayansla döşeli, öbürü topraktan. Ailenin fertlerinden başka kimse gelmezdi bu eve; Nilsenler yalnızlık içinde sürdürdükleri yaşamlarını kimsenin bozmasına izin vermezlerdi. Harap odalarındaki ranzalarında uyurlardı; hayatlarındaki lüks şeyler atları, gemleri, kısa ağızlı bıçakları, Cumartesi geceleri giydikleri renkli elbiseleri ve insanı çarpan şeker kamışı likörüydü. O iki zenci melezin damarlarında belki de adlarını hiç duymadıkları Danimarka veya İrlanda kanı akardı... O bölgedekiler bu Kızıl saçlılardan korkuyorlar-

dı; muhakkak bir kimseyi öldürmüşlerdir diyorlardı. Bir keresinde polisle dövüşmüşlerdi. Küçük kardeş bir gün Juan Iberra ile kavgaya tutuşmuş, oldukça iyi döğüşmüştü ve Iberra'yı tanıyanlar için bunun önemi büyüktür. Nilsenler at sürücülüğü, deri yüzücülüğü, at hırsızlığı yapmışlar ve bazan da kumarbazlık etmişlerdi. Sarhoşken ve kumar oynadıkları zamanlardaki cömertlikleri hariç, cimrilikleri ile ünlüydüler. Akrabalarının kimler olduğunu, nereden geldiklerini kimse bilmez. Bir öküz arabaları ve bir de dingilleri vardı. Görünüşleri Costa Brava'ya çılgınlık getiren gençlerden daha başkaydı. Bu ve onların hakkında daha bilmediğimiz şeyler, bu iki kardeşin birbirine ne derece bağlı olduklarını açıklamaktadır. Birini kızdırmak, iki düşmanla karşılaşmak demekti. Nilsenler pek pervasızlardı, fakat o güne kadar aşk maceralarına ait olaylar genelevlerin ve salonların içinde kapanıp kalmıştı. Cristian, Juliana Burgos'u kendiyle birlikte yaşaması için eve getirince bunun dedikodusunu yapanlar olmuştu tabii. Cristian'ın evine bir bakıcı kazandırdığı gerçekti, fakat kadını ucuz, bayağı inci boncukla donattığı ve fiestalarda, fakir ev partilerinde onunla gösteriş yaptığı da meydandaydı. Hem bu partilerde çalkalanmak, sarmaş dolaş olmak yasaktı; halk daha aralarından ışık görünecek kadar birbirinden uzak dansederlerdi o zamanlar. Juliana'nın cildi çukulata rengindeydi ve iri gözleri vardı; birisi ona baktı mı hemen gülümserdi. Çalışmanın ve ihmalin kadınları yıprattığı bu basit mahallede Juliana yüzüne bakılır bir tipti.

İlk zamanlar Eduardo da onlarla beraber her yere gidiyordu. Bir süre sonra, tam ne için olduğunu bilmiyorum ama bir iş için Arrecifes'e gitti. Dönüşünde yolda bulduğu bir kızı beraberinde getirmişti, fakat bir kaç gün sonra onu başından defetti. Bundan sonra Eduardo suratını asar oldu, barda kendi başına kafasını çekiyor ve herkesten kaçıyordu. Cristian'ın kadınına aşıktı. Mahalledekiler onun durumunu kendinden önce anlamış, iki kardeş arasındaki gizli yarışmayı keşfetmelerinden haince bir zevk duyuyorlardı.

Bir akşam geç saatte köşeden eve doğru gelen Eduardo, Cristian'ın kara atının direğe bağlanmış olduğunu gördü. Ağabeysi sırtına en iyi kılığını giymiş, avluda bek-

liyordu. Kadın elinde çay kupasıyla bir aşağı bir yukarı dolaşıp duruyordu. Cristian:

«Farios'lardaki partiye gidiyorum. Juliana burada kalıyor. Onu arzuluyorsan istediğini yap» dedi, Eduardo'ya.

Sesinin tonu yarı emir verir, yarı da davetkâr bir havadaydı. Eduardo bir an hareketsiz ona bakakaldı, ne yapacağını bilemiyordu. Cristian kalktı, Eduardo'ya veda etti ve sanki orada sadece bir eşya parçasıymış gibi Juliana'ya bir şey demedi ve atına binerek bir an bile düşünmeden tırısa kalkıp gitti.

O geceden sonra kadını paylaştılar. O mahallenin erdemini alt-üst eden bu hayasız birliğin ayrıntılarını hiç kimse bilemiyecekti. Bu durum birkaç hafta devam etti, fakat daha fazla süremezdi. İki kardeş aralarında Juliana'nın adını hiç söylemiyorlardı ve hatta onu çağırırken bile; fakat birbiriyle çekişecek sebepler arayıp buluyorlardı. Deri fiatlarını tartışırken gerçek anlaşmazlıklarının nedeni başkaydı. Cristian sesini yükseltip bağırır Eduardo ise susardı. Farkına varmadan birbirlerini gözlüyorlardı. Erkeklerin hakim olduğu bu muhitte, bir erkek, kendi kendine bile, bir kadının önemli olabileceğini itiraf etmezdi. Kadın sadece arzu edilen ve sahip olunan bir nesneydi fakat iki kardeş de ona aşıktı. Bir bakıma bu hal gururlarını kırıyordu.

Bir öğleden sonra Eduardo, Lomas meydanında Juan Iberra'ya rastladı ve Juan, elde ettiği o güzel şeyden dolayı Eduardo'yu tebrik etti. İşte o zaman Eduardo sinirlenip Juan'a hakaret etti; onun önünde kimse Cristian'la alay edemezdi.

Kadın ise uysal bir hayvan gibi her ikisine de boyun eğiyordu, fakat kimi yeğlediğini de saklamıyordu. Bu kuşkusuz ortaklığı reddetmiyen fakat bunu kendi hazırlamış olmayan genç kardeşti.

Birgün Juliana'ya ön avluya iki sandalya çıkararak kendilerini yalnız bırakmalarını emrettiler; onların konuşacakları bir konu vardı. Kadın konuşmanın uzun süreceğini sandığı için öğlen uykusuna yattı, fakat az sonra onu uyandırdılar. Bütün eşyasını torbasına doldurmasını ve annesinin ona bıraktığı küçük haç ile cam tesbihi de unutmamasını söylediler. Hiçbir açıklamada bulunmadan onu arabaya bindirdiler ve sessiz ve sıkıcı bir yolculuk başladı. Yağmur yağmıştı, yerler çamur içindeydi ve Mo-

ron'a vardıklarında gece saatin onbiriydi. Kadını genelevin madamına sattılar. İş tamamlanmıştı; Cristian parayı aldı ve daha sonra yarısını kardeşine verdi.

O çirkin sevdanın düğümüne dolanıp kalmış oldukları Turdera'ya geri dönünce Nilsenler, erkekler alemindeki erkekçe hayata yeniden başlamaya karar verdiler. Kumara, horoz döğüşüne daldılar, arasıra da alem yaptılar. Her ikisinin de kurtulduklarını sandıkları anlar vardı belki, ama her biri sebepli veya sebepsiz ortadan kayboluveriyordu. Sene sonundan bir süre önce genç kardeş başkentte bir işi olduğunu söyledi. Cristian Moron'a gitti ve orada daha önce adı geçen evin parmaklığına bağlı olan Eduardo'nun kara atını tanıdı. İçeri girdi, kardeşi içerde oturmuş sırasını bekliyordu. Cristian şöyle dedi ona :

«Böyle devam edersek atları yorgunluktan öldüreceğiz. Kadın yakınımızda olursa daha iyi.»

Genelevin sahibiyle konuştu ve kemerinden bir miktar para çıkarıp verdi ve Juliana'yı aldılar. Kadın Cristian'la birlikteydi; Eduardo onları görmemek için atını mahmuzlayıp önden gitti.

İka kardeş eski hayatlarına yeniden başladılar. Buldukları iğrenç çare başarısızlığa uğramıştı; her ikisi de hileye başvurmuşlardı. Kâbil'in ruhu yakınlarda dolanıyordu, fakat Nilsenler arasındaki sevgi çok kuvvetliydi. Allah bilir ne güçlükleri, ne tehlikeleri yenmişlerdi beraber. Böylece birbirlerine karşı kızgınlıklarını yabancılardan, köpeklerden, aralarını açan Juliana'dan çıkarıyorlardı.

Mart ayı sona ermek üzereydi, fakat sıcaklar devam ediyordu. Eduardo, bir pazar bardan eve gelince (pazarları halk eve erken dönerdi), Cristian'ın öküzlere dingili taktığını gördü. Cristian :

«Haydi gel, Pardo'nun derilerini götürmemiz lâzım. Arabaya yükledim onları, hava serinken gidelim.» dedi.

Sanırım Pardo'nun pazarı güney tarafında bir yerdeydi. İlkin kağnı yolundan gittiler, sonra bir yan yola saptılar. Kararan gecenin içinde tarlalar etrafa yayılıyordu...

Bir otlağın yanından geçtiler; yaktığı pürosunu yere atan Cristian, sakin bir sesle :

«Haydi iş başına kardeş» dedi. «Sonra da işin gerisini akbabalar yapar. Kadını bugün öldürdüm. İnci bon-

cuğuyla birlikte koyalım onu buraya. Artık bize hiçbir zararı dokunamaz.»

İki kardeş, ağlamaklı bir şekilde kucaklaştılar. Şimdi onları bağlayan bir bağ daha vardı: feci bir şekilde kurban ettikleri kadın ve onu unutma zorunluluğu.

Çeviri: Bedia Turgay Ahmad

Avusturya hikâyesi

Herkesin Dostu: ANTON

Yazarı: Stefan Zweig

Hayatta pek az kimsenin başarabildiği iki zorlu iş vardır. Hemćinsleri arasında tek düşman kazanmadan yaşamak ve iç hürriyeti sayesinde şu yeryüzünün en büyük kuvveti olan paranın tahakkümünden kurtulmak.

O nev'i şahsına münhasır adamla tanışmam pek basit bir şekilde oldu. O sıralarda küçük bir şehirde oturuyordum ve bir gün ikindi vakti köpeğimi gezdirmeğe çıkmıştım. Birdenbire köpek acayip hallere girmeye başladı: Delicesine yerlerde yuvarlanıyor, inleyip uluyarak ağaçlara sürtünüp duruyordu.

Hayvana ne oldu diye düşünürken yanımda birinin yürüdüğünü fark ettim: Otuz yaşlarında, yoksul kılıklı, yakasız, şapkasız bir adamdı. Dilenci sandım, elimi cebime götürmek üzereydim. Fakat yabancı adam, eski bir dostunu görmüş gibi açık mavi gözleriyle bana sakin sakin gülümsedi. Köpeği göstererek:

— Zavallıya bir kene musallat olmuş, dedi. Gel, şunu çıkaralım.

Teklifsiz ahbaplarmışız gibi benimle senli benli konuşuyordu, fakat o kadar tatlı bir bakışı vardı ki teklifsizliğinden alınmadım. Bir tahta kanapeye doğru yürüdük, yanında oturdum. Keskin bir ıslıkla köpeği çağırdı.

Tuhaf değil mi, yabancılardan daima sakınan Kaspar bu daveti iyi karşıladı: Gelip başını yabancının dizine koydu, o da, uzun hassas parmaklariyle hayvanın postunu yoklamaya koyuldu. Nihayet

memnun bir tavırla «Ah!» dedi ve bir ameliyeye girişti, canı yanmış olmalıydı ki köpek bir kaç kere inledi. Ama hiç de kaçmaya çalışmadı. Birdenbire adam onu salıverdi.

Gülerek ve havada bir şey göstererek:

— İşte! dedi, şimdi kaçabilirsin, civanım!.

Köpek tabanları yağlarken, yabancı kalktı ve bir baş işaretiyle «Allahaısmarladık» diyerek gitt' Gidişi o kadar ani olmuştu ki zahmetine karşılık kendisine bir şey vermeye, hattâ teşekkür etmeye bile vakit bulamamıştım. Geldiği gibi, ayni sakin ve kararlı haliyle sessizce uzaklaşmıştı.

Eve dönünce hâlâ bu adamın acayip hareketini düşünüyordum, bu hâdiseyi ihtiyar aşçıma anlattım.

— Anton'dur, dedi. O her şeye yetişir.

Mesleği ne olduğunu, hayatını kazanmak için ne iş gördüğünü sordum. Sualime şaşmış gibi:

— Hiç, cevabını verdi, meslek mi? Ne yapacak mesleği o?

— Canım, geçinmek için herkesin bir mesleğe ihtiyacı yok mu?

— Anton'un yok. Herkes ona lâzım olan şeyleri candan çıkarıp verir. Paraya kıymet vermez o. İhtiyacı yoktur paraya.

Doğrusu şaşılacak şeydi. Dünyanın bütün öteki şehirlerinde olduğu gibi kasabamızda da her dilim ekmeğe, her bardak biraya karşılık para ödemek şarttı. Bir yatakta yatmak, sırtını örtmek için de gene para lâzımdı! O yıpranmış pantolonlu adam böyle bir kanuna karşı gelip gene de dertsiz, kaygısız yaşamaya nasıl muvaffak oluyordu?

Esrarlı metodunu keşfetmeye karar verdim ve aşçının doğru söylediğini fark ettim. Anton dedikleri adamın hiç bir belli işi yoktu. Sabahtan akşama kadar, gelişi güzel sokaklarda dolaşmaktan başka bir şey yapmıyordu ama gözü kapalı gezmiyordu Yanlış koşulmuş bir at görse arabacıyı durduruyo.

ve aksaklığı gösteriyordu. Bir tahta perdenin çürümekte olduğunu fark edecek olsa sahibini çağırıp boyasını tazelemesini tavsiye ediyordu. Umumiyetle bu gibi işleri ona havale ederlerdi, çünkü herkes bilirdi ki onu sevk eden hırs ve tamah değil sadece hizmet etmek ihtiyacıdır.

Sonradan onun ne çeşitli işler başardığını gördüm! Bir sefer, ona bir kunduracı dükkânında oturmuş, ayakkabıları tamir ederken rastladım; bir başka sefer bir ziyafette şef garsonluk ettiğine şahit oldum; bir seferinde de çocukları gezmeye götürüyordu. Dikkat ettim kimin bir ihtiyacı olsa hemen Anton'a baş vuruyordu. Bir gün pazarda elma sattığını gördüm: Lohusa yatağında yatan satıcı kadının yerini almıştı.

Bütün şehirlerde belli bir meslekleri olmayan bir sürü insan bulunduğunu bilirim. Ama Anton ötekiler gibi değildi: Gördüğü işin büyüklüğü ne olursa olsun gününü geçirmek için lâzım olandan fazla para almaya kat'iyen yanaşmazdı. İşleri yolunda olduğu zamansa hiç bir şey almazdı.

— Bir ihtiyacım olursa sonra gelir sizi yoklarım, derdi.

O partal kılıklı ve hayırsever adamcağızın kendisi için yeni bir iktisadî sistem icat etmiş olduğunu fark ettim. İnsanların dürüstlüğüne güveniyordu. Tasarruf hesabına para yatıracak yerde, hemşehrilerinin minnet duygularını bir banka hesabı gibi kullanıyordu. Varı yoğu, bu gözle görünmez tasarruf hesabında yatıyordu, kendilerine âdeta bir lûtufta bulunur gibi, bedelini istemeyi düşünmeden hizmeti dokunan adama karşı borçlarını inkâr etmek en yüzsüz insanların bile aklından geçmezdi.

Ne kadar itibarı olduğunu anlamak için sokaktan geçişini seyretmek kâfiydi. Herkes ona güler yüzle «merhaba» der, herkes elini sıkardı. Bu dert-

siz adam; havı dökülmüş ceketiyle sokakta, çiftliğini teftiş eden bir mülk sahibi haliyle dolaşırdı. Canının istediği eve girebilir, canının istediği sofraya oturabilirdi: Her şey emrine amadeydi. Yarını düşünmemek ve kadere rıza sırrına ermiş olan bir adamın başkaları üzerinde ne kadar nüfuz sahibi olabileceğini hiç bir zaman bu kadar iyi kavramamıştım.

Doğrusu, ne yalan söyleyeyim, o kene faslından sonra Anton'a rastladıkça sanki bir yabancı imişim gibi yalnız küçük bir baş işaretiyle selâm vermesine biraz alınıyordum. Herhalde bana bir hizmeti dokunduğunu hatırlatmak istemiyor olmalıydı. Bununla beraber, bu kayıtsızlık karşısında sanki büyük bir arkadaş topluluğundan kenarda bırakılmışım gibi bir his duydum. Onun için ne zaman evde bir tamir işi çıksa - meselâ akan bir oluk - aşçıya Anton'u çağırtmasını söylerdim.

Nerden çağıracaksın, demişti. Bir yerde durmaz ki. Ama ona bir haber salarım.

Böylece bu acayip adamın yeri yurdu olmadığını öğrendim. Ama gene de ona ulaşmak son derece kolay bir işti. Sanki bir telsiz telgraf onu bütün şehre bağlardı. Rastladığımız ilk insana «Anton'a ihtiyacım var» demeniz kâfiydi. Bir haber, ağızdan ağıza dolaşır, nihayet içlerinden biri kendisiyle burun buruna gelirdi. Gerçekten, o sefer de hemen o gün öğleden sonra geldiğini gördük. Her tarafa bir göz attı, bahçeden geçerken bir çitin budanmaya, bir ağaççığın yeri değiştirilmeye ihtiyacı olduğunu işaret etti. Nihayet oluğu tetkik etti ve işe koyuldu.

İki saat sonra tamir işinin bittiğini haber veriyor ve daha teşekkür etmeme vakit bırakmadan çıkıp gidiyordu. Ama bu defa aşçıya kendisine bol para vermesini tenbih etmiştim. Kadıncağıza, Anton memnun oldu mu, diye sordum.

— Tabiî oldu, dedi, o her zaman memnundur. Ona altı şilin vermek istedim ama yalnız iki şilin ka-

bul etti. Bugüne de yarına da yetermiş. Ama dedi ki eğer beyin eski bir pardesüsü varsa eğer...

Bu adama - bir adamın verilenden daha azını aldığına ilk defa rastlıyordum ihtiyacı olan bir şeyi verebileneğim için ne kadar sevindiğimi tarif edemem. Hemen arkasından koştum:

— Anton! Anton! Sana bir pardesü vereceğim!

Bakışlarının huzurlu aydınlığıyla bir kere daha karşılaştım. Bir insanın kendisine lüzumu kalmamış bir pardesüyü, büyük ihtiyacı olan bir başkasına vermesi onun nazarında pek tabiî bir şeydi.

Aşçıya bütün eski elbiselerimi getirttim. Anton yığını gözden geçirdi, içinden bir pardesü çekip ayırdı, prova etti ve:

— Bu benim işime yarar, dedi.

Bu sözü, bir mağazada önünde çıkarılan mallar arasından bir tanesini beğenen bir bey tavriyle söylemişti. Sonra öteki elbiselere bir göz attı:

— Bu ayakkabıları, Salsergrasse'deki Fritz'e verebilirsin, dedi. Bir çift kunduraya ihtiyacı var. Bu gömlekleri de Square'deki Jozeph'e versen iyi olur. Biraz tamir eder, olur biter. İstersen, onları senin namına kendilerine götüreyim.

Bunları, size kendiliğinden bir lütufta bulunan bir insanın asîl tavriyle söylemiştir. Eşyalarımı, hiç tanımadığım insanlara götürüp dağıtması için kendisine teşekkür etmenin yerinde olacağını düşünmüştüm.

Gömleklerle ayakkabıları sararken ilâve etti:

— İyi adamsın doğrusu, dedi, bunları veriyorsun.

Sonra çıkıp gitti.

Doğrusunu isterseniz kitaplarım hakkında pohpohlu tenkitlerden hiç biri bu saf iltifat kadar hoşuma gitmemişti. Sonraki yıllarda, Anton'u sık sık düşünürdüm, hem de bir minnet hissiyle, çünkü bana onun kadar manevî yardımda bulunmuş az insan

vardır. Çok defa, manasız bir takım küçük para meselelerini kendime dert ettiğim zamanlar, ihtiyaçları günün zaruretlerini aşmadığı için günü gününe sakin ve itimatlı bir hayat yaşayan o adamı hatırladım. Her seferinde aynı neticeye vardım.

«Bu karşılıklı güvenin sırrını herkes öğrenebilse dünya yüzünde ne polis olurdu, ne mahkeme, ne hapishane... Paraya da lüzum kalmazdı. Her ferd o adam gibi, kendinden elinden geldiği kadar çok şey veren, buna karşılık kat'î ihtiyacı olandan fazlasını kabul etmeyen o adam gibi yaşasaydı içinden çıkılmayacak kadar karışık iktisadî sistemimiz biraz düzelmiş olmaz mıydı?»

Seneler var ki Anton'dan bahsedildiğini işitmedim. Ama hakkında bir endişe duymuyorum: Tanrının ve bizzat insanların -ki bu daha nadir bir hâdisedir- onu asla yüz üstü bırakmıyacaklarını biliyorum.

Çeviri: Muzaffer Raşit

Bulgar hikâyesi

Meçhul Köylü

Yazarı: Yordan Yovkov

Her bayram olduğu gibi, meyhane ağzına kadar doluydu. Ama açık pencerelerden, gene de, gecikmiş köylülerin girdiği görülüyordu. Adamlar ağır ağır, ciddî, sanki artık çalışmak zorunda olmadıkları şu günde yorgunluk üzerlerine çökmüş gibi yürüyorlardı. Hepsi temiz, geniş beyaz kollu gömlekler giymişlerdi; duruyorlar, taşın üzerinde bile otların bittiğine şaşarak şuraya buraya bakıyorlardı. Ne çok yeşillik! Kahvehanenin içinde otururken bile insanın gözlerinin önünde yemyeşil halkalar danseder gibi oluyordu.

Bazı köylüler kapının eşiğinden selâmlıyor, fakat içeri girmekte acele etmiyorlardı, çünkü meyhanenin orta yerinde Yovi dikilmiş, söylev verir gibi konuşuyordu durmadan :

— Her yanı dolaştım : Mamerlika taraflarına, Duraç yoluna kadar gittim. Bre kardeşler, tarlalar öylesine güzel ki, insan gözünü bir türlü ayıramıyor. Çavdar benim boyuma ulaşmış bile. Bu geceki yağmur gerçi biraz yatırmış ama, güneşte gene dikelirler. Ya sonbaharda ektiklerini göreydin Bay Aleksi, Çatarlaka tarafına ektiklerini... —Bunları muhtara söylüyordu.— Göreceksiniz ya çok geçmeden! Benim lâfım bu kadar.

— Ama benim de oralarda ekinim var Yovi, söylesene nasıl buldun benimkileri?

— Onlar da güzel, Mihal, hepsi birbirinden güzel.

İhtiyar İvan da :

— Doğru, dedi, tarlalar çok güzel. Ekmeden kimse ne biçeceğini bilemez ama, Tanrı isterse pek bol ürün alacağız. Yalnız bütün bunlara göz kulak olmak gerekecek. Bu konuda, dinle bak Aleksi, sen ki muhtarsın, ne diyeceğim sana...

Fakat muhtarla konuşan başka köylüler olduğundan,

ihtiyar İvan biraz beklemek zorunda kaldı.

— Dinle Aleksi, diye sözüne devam etti, adamlarına, yeni kır bekçilerine söyle de çok dikkatli olsunlar. Köyde işleri yok onların, tarlalarda bulunmaları gerek.

— Biliyorum İvan, söyledim onlara, tarlaları iyi korumak gerekiyor, dedim, sahipleri öyle istiyor, yoksa hepinize yol veririm, dedim. Gözünüzü açın! Bir tarlada hayvan yakalayacak olursanız götürüp kapatın da, hemen sahibine bir para cezası keselim, dedim!

— Hayır, Aleksi, para cezası olmaz! Sopaya çekmeli, anlıyor musun, sopaya!

— Amma hainsin sen, dede! Halbuki çobanlarına hep tarlalara burunlarını sokmamalarını söylesen çok daha iyi edersin.

— Ben mi? Benim çobanlarım mı? Ağzından çıkanı kulağın işitsin. Benim çobanlarım ha! Sen bana baksana. Nice zamanır iki altın borcun var da hâlâ ödeyemiyorsun! Katır kafalı! Benim çobanlarımmış ha!..

Muhtar araya girdi:

— Hadi, hadi kavga etmeyin. İştivan, sen gençsin, sabırlı ol! Sen de kızma dede. Dinleyin bakın ne diyeceğim size: Muhtar benim, yani yasaların bekçisi ben sayılırım ve ne yaptığımı da bilirim. Kimseden ders alacak değilim. Bundan böyle tarlalarda biri yakalanacak olursa, ister çoban olsun, ister sığırtmaç, ister benimki, ister bizimki ister sizinki olsun, önemi yok, hemen para cezası! Herkes bellesin bunu!

Hiç kimse henüz içmemişti ve tartışma orada son buldu. Ancak en önce gelen taşçı Toraçko hemen hemen sarhoştu. Evi oracıkta, yokuşun tepesindeydi. Toraçko bir zamanlar biraz daha geniş yer istemiş ve çevresini kazmaya, bellemeye koyulmuştu. «Tepeye karşı savaşıyorum ben!» diyordu. Ama aslında, orada çok iyi taş bulmuş ve taşçı olmuştu. Şimdi evinin çevresinde her zaman satılık taş yığınları bulunurdu. Bu kocaman yığınlar kale duvarlarına benziyordu. Bunun için Toraçko, derdi ki: «Kimseyle ilgilenmem ben! Port-Artür'de oturuyorum çünkü!» Fakat bunu sarhoşken söyler ve Port-Artür yerine «Portartar!» derdi.

Toraçko susuyordu. Tartışma devam ettiği sürece dikkatle dinlemişti. Kimseyle fikir birliğine varmaz, kimse-

ye hak vermezdi o. Sarhoş olmak için bir programı vardı ve söz almak sırası henüz gelmemişti onca. Bunun için ancak sağa sola öfkeli bakışlar atmakla yetinip dinliyor ve sanki: «Kendimi tutmasaydım, size gösterirdim ben» diyordu. Sonra masaya vurarak daha rakı istedi.

Genel konuşma yatışmış, başka konuşmalara girişilmişti. Muhtar bir köşede dostlarıyla politika tartışıyordu.

— Dragan gene kente gitmiş. Kaymakama şikâyet etmiş, seçimlerin iptalini istemiş.

— Hadi canım, yapamaz bunu, bırakmazlar ki!

— Ben yokken karısı bize gelmiş. Karıma demiş ki: «Ne edeceğimi bilemiyorum. Bizim Dragan politikayla aklını kaçıracak. Düşünde sıçrayıp, «Seçimleri durdurun!» diye bağırıyor.»

Herkes kahkahayla güldü.

— Karısı benimkine, «Bu ne demek?» diye sormuş.

— Ee, senin karın ne cevap vermiş?

— Demiş ki: «Hadi, hadi! Çalışacak yerde o, bütün gün kahvede oturursa böyle, değil seçimleri, açlığınızı bile durduracak şey bulamazsınız siz!»

Yeniden ve daha yüksek bir kahkaha koptu. Muhtar biraz eğildi ve çevresine bir göz attıktan sonra fısıldamaya başladı.

Başka bir masada ihtiyar İvan, kavgasını unutmuştu bile ve anlatıyordu:

— Böyle konuşmakla yanılıyorsun Mihal. Bugünkü bayram, büyük bir bayramdır. Kutsal kıral Konstantin ile kıraliçe Helena, haçı bugün bulmuşlardır. İsa'nın üzerine gerildiği o çarmıhı. Hacı Zlati kutsal yerlerden döndüğünde bu çarmıhın küçücük bir parçasını getirmişti, kıymık kadar bir şey. O zaman ben de küçüktüm, gördüm. Bütün hastalıklara karşı çok etkiliymiş.

— Ne palavra ama!

— Ne o Mihal, yoksa protestan mı oldun sen?

İhtiyar İvan gülümsedi ve karşılık vermeden bir cigara yakıp kamıştan yapılmış uzun çubuğuna yerleştirdi.

Kır bekçisi İlya, eski tüfeği omuzunda, meyhaneye girdi. Uzun boylu, güneşten yanmış bu adam, sanki yeşil kırların tazeliğini getiriyordu. Muhtarın orada olduğunu görünce, kahveden çıktı ve tanınmadık bir köylüyü iterek tekrar içeri girdi.

Gök gürültüsü gibi sesiyle :

— Muhtar efendi, dedi, bu adamı yakaladım. Atını tarlalara salıvermişti. Tatar Hristo'nun arpa tarlasında, hemen bağların orada buldum onu. »

Konuşmalar kesildi, bakışlar meçhul adama yöneltildi; ufak tefek, partal kılıklı biriydi. Giysilerinden, o yöreye yabancı olduğu görülüyordu. Gözünde, ona şaşı görünüşü veren bir beyaz nokta vardı.

İhtiyar İvan gürledi :

— Duyuyor musun, muhtar? Ne diyordum ben sana?

Tatar Hristo da söze karıştı :

— Benim arpa tarlamda mıydı dedin? Benim arpamda ha?

Yerinden kalktı, masayı dolaştı ve görünüşte sakin olmasına rağmen, birdenbire meçhul köylünün üzerine atıldı.

— Ne soysuz adamsın sen? Böyle başkasının tarlasına nasıl girer, başkasının malını nasıl çiğner, başkasının zahmetlerini nasıl hiçe sayarsın? Kimsin sen? Ne iş yaparsın? Haydut!

Kıpkırmızı kesilmiş, gözleri yuvalarından uğramış, boynunun damarları şişmiş Tatar Hristo, tanınmadık adama yumruğunu kaldırmış, vurmaktan kendini güç alıkoyuyordu.

İhtiyar İvan :

— Vur ona! İndir kafasına! diye bağırıyordu.

Muhtarın sesi gürledi :

— Durun! Yasalar vardır! Hristo, yerine dön sen!

Tanınmadık adama sordu :

— Ne yapıyordun o tarlada?

— Öyle değil, muhtar efendi, tarlaya girmedim ben. Beygirim hasta. Yolun kıyısında durdum, tam o tarlanın kenarında. Kendi kendime: «Dur bakalım, dedim, otlamaya başlayacak mı acaba? Çünkü hayvan eğer hastaysa otlamaz.» Ve beygir bir şeye dokunmadı. Bir tek başağa bile...

İlya, yırtıcı kuş bakışlarını tanınmadık köylüye dikerek :

— Yalan söylüyor muhtar efendi! diye bağırdı. Yalan söylüyor, tarlanın ortalık yerindeydi tam.

Muhtar :

— Para cezası, dedi. Yüz leva ceza. Hadi, hemen öde bakalım!

— Yüz leva mı? Nereden bulayım yüz levayı ben?.. Yüz leva. Fakirin biriyim ben, param yok. Yüz leva!

— İlya, ara üstünü! Bakalım ne kadar parası var görelim.

Fakat İlya'nın bir harekette bulunmasına kalmadan meçhul adam kuşağından, ipi boynuna geçirilmiş, eski, mavi, ağzı büzmeli bir para kesesi çıkardı. Ağır ağır ve binbir güçlükle araştırdı içini. Kol yenleri üzerine birçok öteberi koyduğu görüldü. Önce bir çakmaktaşı ile kav çıkardı, sonra dörde katlanmış bir yirmi levalık banknot, biraz ufak para ve düğmeler.

O zaman beklenmedik bir şey oldu. Toraçko yerinden fırladı; masayı itip bağırdı:

— Bu adamı rahat bırakır mısınız siz! Ne biçim insanlarsınız?

Sarhoş olduğuna hiç kuşku yoktu. Toraçko, olduğu yerde bir sallandı, tanınmadık köylünün üzerine atıldı, ellerini omuzlarına koydu, kollarının arasına alarak gözyaşlarını tutamadı.

— Ah kardeşim; Kardeşimi Seni mi buldular para isteyecek?

İki yanağından öptü, yerine döndü ve sessiz, oturdu.

Meyhanede büyük bir sessizlik oldu. Yalnız ihtiyar İvan sakalının içinden mırıldanıyordu :

— Ha... onu kucakladı, öptü... Hain!

O zaman muhtar dedi ki :

— İlya, bırak onu! Bu defalık bağışlıyoruz seni, ama şunu iyi bil ki, bir daha sefere affetmeyiz!

Bu kez korkudan değil de, sevinçten titreyerek köylü henüz kesesini kuşağına yerleştirmişti ki, dışarıdan bağırıldığı duyuldu:

— Hey, kimindir bu beygir? Yere düşmüş, geberecek! Şöyleyin, kimindir bu?

Köylü bir sıçrayışta kendisini dışarıda buldu ve ötekiler de ardından çıktılar. Adam doğru söylemişti : Beygiri hastaydı. Yardımına koştular, kimi kafasından, kimi kuyruğundan tutarak ayağa kaldırmayı başardılar. Atı da sahibine benziyordu: Sıska, cılız, tüyleri dikleşmiş bir hayvandı. Donuk, bulanık gözlerini gören, onu kör sanırdı.

Biriken köylüler hep bir ağızdan bağırışarak öğütler veriyorlardı. İhtiyar İvan, beygirin karnının şiş oluşuna işaretle müshil salık verdi. Bir başkası, mutlaka soğuk almış olacağından hayvanı ovalamak gerektiğini öne sürüyordu. Hemen bir avuç kuru ot alan Tatar Hristo, hayvanın karnını ve sırtını ovalamaya başladı ve yorgunluktan bitkin düşünceye kadar sürttü durdu.

Muhtar:

— Şimdi sırtına bir şey at onun, dedi. İyileşir, hiç korkma. Şimdi de azıcık gezdir, hareketsiz kalmamalı.

Sonra İlya'ya dönerek ekledi:

— Eve koş da biraz ekmek peynir iste, şu adama verelim de yesin azıcık.

Ve muhtar efendi, ardında köylüleri yeniden meyhaneye girdi. Meçhul köylü dışarıda yalnız kaldı, atını gezdirdi.

Öğleyin kimi evine döndü, kimi meyhanede kalıp içmeye devam etti, ama kimse hâlâ beygirini dolaştıran meçhul köylüyle ilgilenmedi. Fakat hayvanın durumu iyiye gitmiyor ve köylü gittikçe daha çok kaygılanıyordu.

Gece oluyordu. Meyva ağaçlarının sık yaprakları koyulaşıyordu; artık ne kırlar, ne tarlalar gözüküyordu. Dağın kara doruğunun üzerinde yıldızlar parıldadılar. Hava sıcaktı.

Küçük beygir, artık daha fazla ayakta duramıyarak arabanın yanına yığıldı. Köylü, karanlıkta onun yanıbaşından ayrılmadı. Sokaktan kimse geçmiyordu, ama meyhanede hâlâ ışık vardı. Zurna çalındığı duyuluyor, raçenitsa dansı oynanıyordu. Taşçı Toraçko çıktı, gözüyle köylüyü aradıysa da göremedi. Tehlikeli bir şekilde sallandı, sonra bağırdı:

— Kimseye aldırış etmem ben! Portarter'da oturuyorum!..

Ve kendi sokağını geçtiğinden, geri dönerek tepeye giden yola saptı.

Tanınmadık köylü yalnız kaldı. Ona yardım edecek kimse yoktu, zaten olsa da elinden bir şey gelmezdi ki. Yere yığılmış beygirinin yanıbaşına çömelerek başını dizlerine koydu. Acı dolu bir göz, koskocaman açılmış, yıldızların aydınlığını yansıtarak bakıyordu ona.

Çeviri: Nihal Önol

Çekoslavak hikâyesi

Yakubun Kuyusu

Yazarı: İvan Vyskocil

Küçüklüğümde hep bir arabam olsun isterdim. Yetişkinlerin arabası olur, diye düşünürdüm kendi kendime. Bir arabam oluncaya dek kendimi büyümüş saymayacaktım. Yirmi sekiz yaşımda hâlâ yetişkin bir insan değilim diye üzülüyordum. Yeterli kazanç sağlamayan bir doğa şiirleri derlemesi yayımladım. İki tane filim senaryosu yazdım; ve bir araba satın alabildim. Aldım da n'oldu?

Bir arabam olduğu için kendimi olgunlaşmış sayıyordum. Böylece kendi arabamla zamandan kazanacak herkes gibi tıramvaylara asılarak gitmek, itilip kakılmak zorunda kalmayacaktım. Arabamda kimse beni itip kakamazdı.

Arabam olunca, ansızın, okyanuslar kadar boş zamanım olduğunu anladım. Şöyle bir gezintiye çıkayım, dedim, daha önce dolaşmak için bütün günümü alan, şimdi ise iki saat içinde gezebileceğim yerlerde. Gerçekten arabam olmadığı zamanlarda, orda burda oturur, her türlü insanla konuşur ya da çeşitli şeyler görebilmek için, ötede beride dolaşırdım. Şimdi arabam olduğu için her yere çabucak gidip geliyorum. Arabamdan dolayı kendimi öyle olgun duyuyorum ki! Her büyük adamın, olgun insanın az zamanı vardır, benim de zamanım az olduğu için, her yere arabamla gidip geliyorum; böylesi daha rahat ve çabuk oluyor. Artık bütün vaktimi arabamla geçiriyorum. İstediğim zaman istediğim yere gidiyordum.

Bu «istediğim yer» bana öyle bir tuzak oldu ki! Bütün gün akşama dek araba sürüyordum. Çabucak ve ra-
56 Hanspulka yolundan götüreyim mi?»

Başını sallayıp onayladı. 56 Hanspulka yoluna sürhat gidiyordum gideceğim yere, ama, gerçekte nerelere gideceğimi de bilmiyordum. Arkadaşlarım böyle araba sürmeyi bırakmamı, işimin başına dönmemi salık verdiler. Arabamı da garaja koymalıymışım. Fakat, böyle yapar-

sam, gerekli yere yürüyerek gitmek zorunda kalacaktım: yürümek hiç işime gelmiyordu. Yürümekle hem çok zaman yitirecek, hem de ötede beride her türlü insanla çene çalacaktım. Vitrinleri seyretmek de cabası! Düşündüm: Arabanın garajda durmasının yararı neydi? Bir araba daima işlemelidir. Eh, bensiz de kendi kendisine çalışamazdı ya!

Arabayı garajdan çıkardığım zaman, bir an duraklasam, hemen «bir yere rahatça ve çarçabuk gidebilme dürtüsü» tarafından zorlanırdım. En rahat yer, arabamın içiydi doğrusu.

Ama bu kez de sokakta dolaşanlara, tıramvaylarda yolculuk edenlere imrendim. Taksi şoförlerine de. Direksiyon başında beklerlerdi, birisi arabaya binecek, şoföre nereye gideceğini söyleyecek ve o belirli yere doğru yola koyulacaklar. Yaşamları o denli yalındı ki!

Arabamı sokağa çıkardım. Bütün kalbimle birisinin kapıyı açıp, arabama binmesini diledim. Binsin ve 56 Hanspulka yoluna ya da 6 Santoska sokağına gitmemizi istesin. Hemen sürerdim arabayı.

Kapı çıtladı, arabaya bir kadın bindi ve arka kanepeye oturdu.

İşte! Motoru çalıştırdım.

«Nereye?» diye istekle sordum.

«Siz sürün» dedi kadın.

«Süreyim mi? Buradan başka bir yer olmalı gideceğiniz... sizi götürebilmem için, bana yardımcı olmalısınız.»

Bana yardımcı olamayacağını söyledi. Eğer arabayı sürmeyi istemezsem, yine inebilirmiş.

«Hayır, hayır,» dedim, «Kalın olduğunuz yerde, sizi düm arabayı.

«Hayır» diye başını yine salladı. «Buradan değil, burası Hanspulka yolu. Devam edin.»

«Sizi, 6 Santoska sokağına götüreyim mi?»

«Evet, oraya götürün isterseniz.»

6 Santoska yolunda yalnızca yavaşladım, arabayı sürmeye devam ettim. Eğlenmeye başlamıştım.

«Nereye gidiyoruz?» diye sordu.

«Her halde şimdi bulunduğumuz yerden başka bir yere, öyle değil mi?»

«Hayır, beni 4 Vyspa sokağına götürün.»

4 Vyspa sokağına saptım. Bu, kadının arabama bin-

diği ve gezimize başladığımız sokaktan başkası değildi. Akasya çiçekleri ile kaplı yüksek taş bir duvarla sona eren çıkmaz bir sokak.

Kadın arabadan indi. Kılığımı inceledi, sonunda başını sallayarak, bir şeyler yemek için beni evine çağırdı. Hafif loş; vazolar, heykeller, resimlerle bir çeşit stüdyo olan çatı katına çıktık. Alçak bir divanın üzerine oturdum. Öteye beriye atılı duran kitaplara göz gezdirdim; yıldızlara, bazı çiçeklere, Jizera vadisine ait kitaplar.

Kadın öbür odaya geçti. Geri döndüğünde, üzerinde elişi simlerle kuş desenleri işli Çin usulü bir ev ceketi vardı.

Kahve ve bisküi getirdi. Sessizce kahvemizi yudumluyorduk. Bana baktı.

«Geleceğini biliyordum, Jacob.» dedi.

Kiminle konuştuğunu anlamak için çevreme bakındım. Yalnızdık. Ben Jacob değildim, hiç bir zaman da olmadım. Bu dağınık dalgalı saçlı, benimle içten konuşan kadını tanımıyordum. Söyleyecek bir şey düşünemedim. Kahvemi yudumlamayı sürdürdüm.

«Seni bekledim Jacob, hep bekledim. Her şeyi bağışlamıştım. Kız lisesinde, bağımsızlık günü, ıhlamur ağacı dikim töreninde, giysilerimi çıkarttığım zaman, beni nasıl iğfal ettin!»

Acımasızca bir susuştan sonra, kısık sesle «Merak ediyorum,» dedi, «Ihlamurların büyüdüğünü gördün mü? Gidip baktın mı onlara?»

Başımı salladım. Hiç bir ıhlamur ağacı görmeye gitmemiştim. Penceremin önünde ıhlamurlar vardı. Ama onları her zaman görüyordum. Kız lisesinde ıhlamur dikilip dikilmediğini de anımsayamadım. Onları kimin diktiği hakkında da bir bilgim yoktu. Her halde belediye dikmiştir. İsterse liseli kızlar dikmiş olsun. Ben onlardan hiç birini iğfal etmedim!

«Hiç değişmemişsin Jacob, gidip ağaçlara bakmadın. Diyeceğini biliyorum: beş yıl sonra evlendin. Oysa bunu yapmak zorunda değildin, öyle aptalsın ki! Neden senin için bir sivrisinek ısırığı bile benden daha önemli? Babusice deresini, beni kollarına alıp nasıl geçirdiğini anımsıyor musun? Yeni tafta elbisemi giymiştim. Sense beni derenin ortasında düşürüvermiştin kollarından. Sonra da eli-

ni ısıran sivrisineği öldürmek için beni bırakmak zorunda kaldığını söylemiştin. Sivrisinek senden kurtulmuştu. İyice ıslanmıştım. Biliyorum, tekrar tekrar özür diledin. Islanmıştım, topallıyordum, sen elini bana uzatırken gülmüştün. Sen daima bayağı bir insandın Jacob. Ama sıcak kanlıydın. Kızımız Lucy...»

Ayağa kalktım.

«Otur Jacob, dinle. Sık sık seninle böyle oturur, havadan sudan konuşurduk, hattâ senin yokluğunda bile. Kızımız Lucy...»

«Özür dilerim Madam, ben Jacob değilim!»

Bana baktı ve ışığı yaktı,

«Jacob değilsiniz, ne yazık!»

«Neden yazık olsun Madam, ben Joseph'im.»

«Yazık, çünkü içtiğiniz kahve Jacob için hazırlanmıştı.»

«Ya! o halde, Jacob'un kahvesini içmeden önce söylemediğim için beni bağışlayın.»

«Hayır, hayır, asıl siz beni bağışlayın; içtiğiniz kahve zehirliydi.»

O anda vücudumu yavaşça saran bir üşüme duydum. Kollarım ve parmaklarım bana ait değildi sanki. Gözlerim kapanıyor, yapışkan bir karanlık beynime yürüyordu. Güçlükle.

«Zehirliyse... öyleyse... izin verin... Jacob'un... yerini... alayım...» dedim.

İrkildi ve ayağa kalktı. «Hasta mısınız?» dedi. Bu sorudaki duygusuzluk yıktı beni.

«Evet... hasta... zehir et... kisini... gö... gösteriyor...»

«Ne zehiri, kötü bir şey mi yediniz?»

«Siz... söylediniz... ya... kahve... zehirliydi...»

Bir an ayakta mıhlandı kaldı. Sonra kahkaha ile gülmeye başladı,

«Evet, zehirliydi: üzüntülerimle, genç kızlığımın öfkesiyle. Benim bütün...»

Soluksuz kalıncaya dek güldü. Alaca karanlık çevremizi sarmıştı.

Kahkahalar arasında kendimi odadan dışarı attım. Her yerde onun kahkahaları çınlıyordu.

Arabama yığılırcasına atladım, ayağımı sonuna değin gaz pedalına dayadım.

Karanlıkla ve bir anlık çılgınlığımla, sokağın yüksek duvarla kapalı bir çıkmaz olduğunu tamamen unutmuştum.

Çeviri: Kemal Bek

Fransız Hikâyeleri

Erostrate

Yazarı: J.Paul Sartre

İnsanları yüksekten görmek gerek. Işığı söndürüyor ve pencerenin önüne geçiyordum; yukarıdan seyredilebileceklerinin farkında bile değildi onlar. Önceden görünüşe özen gösterirler, kimi zaman da arkalarına, ama tüm çabaları boyu bir yetmişi aşmayan seyircilere göre hesaplanmıştır. Bir melon şapkanın bir altıncı kattan nasıl görüneceğini kim düşünmüştür kuzum? Omuzlarıyla kafalarının tepesini canlı renkler ve gösterişli kumaşlarla savunmayı unutur onlar.İnsan'ın o büyük düşmanıyla, dikine dalıcı görünüşle savaşmayı bilmezler. Eğiliyordum ve gülmeye başlıyordum; onca gururlandıkları o ünlü «ayakta duruş» nerede kalmıştı artık; kaldırımların üzerinde eziliyorlardı ve yarı sürüngen iki uzun bacak omuzlarının altından çıkıyordu.

Altıncı katın balkonundan; işte tüm ömrümü orada geçirmeliydim ben. Ahlâksal üstünlükleri maddesel simgelerle desteklemek gerekir yoksa bu üstünlükler silinir gider. Yoksa, açıkçası, insanlar üzerindeki üstünlüğüm nedir benim? Bir konum üstünlüğü, hepsi o kadar; içimdeki insanın üstünde bir konuma yerleşiyor ve onu seyrediyorum. İşte bunun içindir ki Notre - Dame'ın kulelerini, Eiffel kulesinin sahanlıklarını, Delambre sokağındaki altıncı katımı seviyordum. Tüm bunlar kusursuz simgelerdir. Arasıra sokağa inmek gerekiyordu yeniden, örneğin işime gitmek için. Boğuluyordum.

İnsanlarla bir düzeyde olunduğu zaman, onlara karınca gözüyle bakmak çok daha güçtür; *dokunurlar* çünkü. Bir defasında sokakta ölmüş birini gördüm. Burnunun üzerine düşmüştü. Sırtüstü çevirdiler, kanıyordu. Açık gözlerini, o kuşku verici havasını, ve tüm o kanı gördüm. Kendi kendime diyordum ki : «Bir şey değil bu, taze boyadan baskın bir etkileyici yönü yok. Burnunu kırmızıya boyamışlar hepsi bu.» Ama bacaklarımdan ve boynumdan beni yakalayan pis bir tatlılık hissettim, bayıldım. Beni bir eczaneye götürdüler, omuzlarıma şaplaklar indirdiler, alkol içirdiler. Onları öldürebilirdim.

Benim düşmanım olduklarını biliyordum ama onlar bilmiyordu bunu. Birbirlerini seviyorlardı, dirsek dirseğe yaklaşıyorlar, birbirlerine destek oluyorlardı; ben ise, bana şuradan buradan el vurup destek olabilirlerdi belki çünkü beni kendilerine benzer sanıyorlardı. Ama gerçeğin en küçücük bir bölümünü bile sezebilecek olsalardı, beni döverlerdi. Zaten daha sonra yaptılar bunu. Beni ele geçirdiklerinde ve kim olduğumu öğrendiklerinde, iyice bir ıslattılar, karakolda, tam iki saat vurdular, tokatladılar, yumrukladılar, kollarımı büktüler, pantolonumu çekip çıkardılar ve en sonunda da, kelebek gözlüğümü yere attılar ve ben dört ayak onu arar dururken gülerek arkamı tekmelediler. Zaten sonunda beni döveceklerini ötedenberi öngörmekteyim; güçlü değilim ve kendimi savunmayı bilmem. Uzun zamandır beni kollayanlar vardı. Salt eğlenmek için, ne yapacağımı görmek için sokakta beni itip kakarlardı. Ben bir şey demezdim. Anlamamış gibi görünürdüm. Ama sonunda beni ele geçirdiler. Onlardan korkuyordum; bir

önseziydi bu. Herhalde tahmin edersiniz ki benden nefret etmek için daha ciddi nedenleri vardı.

Bu açıdan, işler, kendime bir tabanca satın aldığım günden başlayarak çok daha yoluna girmişti. İnsan, patlayabilen ve gürültü çıkartabilen o şeyleri üzerinden hiç ayırmadığı zaman kendini güçlü buluyor. Pazar günü tabancayı alıyor, pantolonumun cebine rastgele indirip sonra da gezmeye çıkıyordum, genellikle bulvarlarda. Bir yengeç gibi pantolonumu çekiştirdiğini hissediyordum, kalçamın üzerinde soğukluğunu duyuyordum. Ama giderek, vücudumun değmesiyle ısınıyordu. Az çok dik yürüyordum, önündeki şeyin her adımda tedirgin ettiği bir adama benziyordum. İkide birde bir su dökme yerine giriyordum - orada bile çok dikkat ediyordum çünkü o zaman yanınızda başkaları bulunuyor, tabancamı çıkartıyor, elimde tartıyor, kara kareli kabzasına bakıyor, yarı kapalı bir gözkapağını andıran kara tetiğini seyrediyordum. Ötekiler, dışarıdan, iki yana açılmış bacaklarımla pantolonumun alt bölümünü görenler beni işiyor sanırlardı. Ama ben, su dökme yerlerine hiçbir zaman işemem.

Bir akşam, aklıma, insanların üzerine ateş etmek geliverdi. Bir cumartesi akşamıydı, Léa'yı, Montparnasse sokağındaki bir otelin önünde müşteri bekleyen o sarışını aramaya çıkmıştım. Bir kadınla hiç yakın ilişkide bulunmadım; kendimi kirlenmiş duyardım. Evet, anlaşıldı, kadınların üzerine biniliyor ama onlar da sizden bir şeyler alıyorlar ve işittiğime göre, asıl kazançlı çıkan kadınlar oluyormuş. Ben kimseden hiçbir şey istemem, ama bir şey vermek de istemem. Veya bana isteklerime tiksintiyle boyun eğecek soğuk ve sofu bir

kadın gerekirdi belki de. Her ayın ilk cumartesisi Léa ile Duquesne otelinin bir odasına çıkardım. O soyunur ve ben de hiç dokunmadan onu seyrederdim. Kimi zaman, pantolonum kendi kendine ıslanırdı; kimi zaman da işimi bitirmek için eve dönmeye zamanım kalırdı. O akşam Léa'yı her zamanki yerinde bulamadım. Biraz bekledim ve göremeyince onu gribe yakalanmış sandım. Ocak ayı başlarındaydı ve hava çok soğuktu. Üzülmüştüm; ben İmgelemi güçlü biriyimdir ve o akşamdan almayı tasarladığım zevki hayalimde iyice canlandırmış bulunuyordum. Odessa sokağında sık sık gözüme çarpan, azıcık olgun ama etleri sıkı ve topluca bir esmer de vardı ya; ben olgun kadınlardan nefret etmem; soyunduklarında ötekilere oranla daha çıplak görünürler. Ama o kadın benim alışkanlıklarımdan habersizdi ve uluorta ona açılmak beni utandıracaktı. Sonra da yeni tanışlardan çekinirim ben, güvenmem; bu gibi kadınlar pekâlâ kapının ardına bir serseri gizleyebilir ve iş bittikten sonra herif birden ortaya çıkıp paranızı alabilir. Ayrıca yumruk yemezseniz kendinizi mutlu sayarsınız o zaman. Bununla birlikte, o akşam bilmem hangi yüreklilikle, eve uğrayıp tabancamı alıp serüveni denemeye karar verdim.

Bir çeyrek sonra kadının yanına yaklaştığımda silâhım cebimdeydi ve artık hiçbir şeyden korkmuyordum. Yakından bakılınca oldukça acınacak bir hali vardı. Karşı komşuma, çavuşun karısına benziyordu ve buna çok sevindim çünkü nice zamandır komşumu çıplak görmeyi istiyordum. Çavuş gittiğinde pencere açık giyinirdi ve ben de çok zaman perdemin ardına gizlenerek onu çıplak yakalamayı denemiştim. Ama temizliğini odanın ta dibinde yapıyordu.

Stella otelinde bir tek boş oda kalmıştı, dördüncü katta. Çıktık. Kadın oldukça ağırdı ve her basamakta soluklanmak için duruyordu. Ben ise hiç oralı değildim; göbeğime karşın, gövdem kurudur ve dört katla soluğum öyle kolay kolay kesilmez. Dördüncü katın sahanlığında sağ elini yüreğinin üzerine koydu, şiddetle soludu. Sol elinde de odanın anahtarını tutuyordu.

Bana gülümsemeye çalışarak :

— Çok yüksekmiş, dedi.

Ses çıkarmadan anahtarı elinden alıp kapıyı açtım. Tabancamı sol elimde tutuyordum, cebimde öne doğru kaldırmıştım ve ancak elektrik düğmesini çevirdikten sonra bıraktım onu. Oda boştu. Musluğun üzerine temizlenmek için bir yeşil sabun koymuşlardı. Gülümsedim; benim ne yıkanma yerleriyle, ne yeşil sabunlarla alışverişim vardır. Kadın arkamda hâlâ soluklanıyordu ve bu beni coşturuyordu. Döndüm, dudaklarını uzattı. İttim onu.

— Soyun, dedim.

Kumaş kaplı bir koltuk vardı; rahatça yerleştim. Sigara içmediğime bu gibi durumlarda üzülürüm işte. Kadın entarisini çıkardı, sonra bana kuşkulu kuşkulu baktı.

Arkaya doğru kaykılarak sordum :

— Adın ne senin?

— Renée.

— Pekâlâ, Renée, elini çabuk tut, bekliyorum.

— Sen soyunmayacak mısın?

— Hadi, hadi, dedim ona, sen bana bakma.

Külotunu ayaklarına dek indirdi, sonra yerden alıp özenle, sütyeniyle birlikte entarisinin üzerine bıraktı.

— Seni gidi küçük ahlâksız, seni gidi küçük tembel seni, demek tüm işi küçücük karına bırakıyorsun öyle mi?

Bir yandan da bana doğru bir adım attı ve elleriyle koltuğumun dayanacak yerlerine tutunarak önüme, bacaklarımın arasına diz çökmeye kalkıştı. Ama onu sert bir hareketle kaldırdım:

— İstemem bunu, istemem, dedim.

— Peki ama ne yapmamı istiyorsun?

— Hiç. Yürü, gezin, senden başka bir şey istediğim yok.

Beceriksizce enine boyuna gezinmeye koyuldu. Kadınları çıplak yürümek kadar zor duruma düşüren bir şey yoktur. Tabanlarına basmaya alışık değillerdir. Aşifte, sırtını kamburlaştırıyor ve kollarını sarkıtıyordu. Benimse keyfime diyecek yoktu; orada öyle, gırtlağımadek giyimli, hattâ eldivenlerimi bile çıkartmamış, koltuğa rahat rahat kurulmuştum ve şu olgun kadın, buyruğum üzerine çırılçıplak soyunmuş, çevremde dört dönüyordu.

Başını bana doğru çevirdi ve görünüşü kurtarmak için, çapkın çapkın gülümsedi :

— Beni güzel buluyorsun ha? Göz banyosu yapıyorsun ha?

— Sana ne bundan?

Ansızın canı sıkılmış gibi sordu :

— Bana baksana sen, beni böyle daha uzun zaman yürütmeye niyetin var mı kuzum?

— Otur.

Karyolanın üzerine oturdu ve sessiz bakıştık. Tüyleri diken diken olmuştu. Duvarın öte yanında bir çalar saatin tiktakı duyuluyordu. Birden ona:

— Ayır bacaklarını, dedim.

Bir an duraksadıktan sonra dediğimi yaptı.

Bacaklarının arasına baktım ve burnumu çektim. Sonra öyle şiddetle gülmeye başladım ki gözlerimden yaş geldi. Ona sadece :

— Anlıyor musun? dedim.

Ve yeniden gülmeye başladım.

Bana şaşkın, baktı sonra kıpkırmızı kesilerek bacaklarını kapadı. Dişlerinin arasından :

— Serseri, dedi.

Ama ben büsbütün güldüm, o zaman bir sıçrayışta kalkıp sandalyenin üzerindeki sütyenini aldı.

— Hey, yavaş ol, dedim, daha bitmedi ki. Sana birazdan elli frank vereceğim ama paramın karşılığını isterim.

Sinirli sinirli külotunu giyiyordu.

— Bıktım artık, anlıyor musun. Ne istediğini bilmiyorum. Ve eğer beni, alay etmek için yukarıya çıkardınsa...

O zaman cebimden tabancamı çıkartıp ona gösterdim. Bana ciddi ciddi baktı, bir şey demeden külotunu bıraktı.

— Yürü, dedim, gezin.

Beş dakika daha gezindi. Sonra işi ona bıraktım. Pantolonumun ıslandığını duyunca kalkıp bir elli franklık banknot uzattım. Aldı.

— Hoşça kal, diye ekledim, herhalde aldığın paraya karşılık seni fazla yordum sayılmaz.

Odadan çıktım, onu odanın ortasında bir elinde sütyeni, öbür elinde elli franklık banknot ile çırılçıplak bıraktım. Parama acımıyordum; onu çok şaşırtmıştım halbuki bu gibi kadınlar kolay kolay şaşırmazlar. Merdiveni inerken düşünüyordum : «İşte benim istediğim, hepsini şaşırtmak.» Bir çocuk gibi sevinçliydim. Yeşil sabunu da almıştım ve eve döndüğümde onunla sıcak suyun al-

tında uzun uzun ellerimi yıkadım, sonunda parmaklarımın arasında incecik bir zar haline geldi, uzun süre emilmiş bir nane şekerini andırdı.

Ama gece, sıçrayarak uyandım ve kadının yüzü, tabancamı gösterdiğim zamanki bakışı, her adımında zıplayan semiz karnı gözümün önüne geliverdi.

Ne kadar da aptallık ettim, diye düşündüm. Ve acı bir pişmanlık duydum; sırası gelmişken tetiği çekmeliydim, o göbeği kalbura çevirmeliydim. O gece ve onu izleyen üç gece, göbeğin çevresinde halka olmuş altı küçük kırmızı delik gördüm düşümde.

Bundan sonra artık tabancamsız çıkmaz oldum. İnsanların sırtına bakıyor ve yürüyüşlerine göre, ateş edecek olsam, nasıl düşeceklerini hayalimde canlandırıyordum. Pazarları klasik konserlerin dağılma saatinde gidip Chatelet tiyatrosunun kapısına dikilmeyi huy edinmiştim. Altıya doğru, bir zil sesi duyuyordum ve yer gösterici kadınlar, camlı kapıları açıp çengellerle tutturuyorlardı. Bu, başlangıçtı; halk yavaş yavaş çıkıyordu; insanlar, yüzer gibi yürüyorlardı, gözleri hâlâ düş âleminde yürekleri güzel duygularla dolmuş. Çevrelerine şaşkın şaşkın bakınanlar çoktu; sokak onlara masmavi görünüyor olmalıydı. O zaman gizemli, gülümsüyorlardı; bir evrenden bir başkasına geçiyorlardı. Ben ise onları evrende bekliyordum. Sağ elimi cebime daldırmıştım ve vargücümle silâhımın kabzasını sıkıyordum. Bir an sonra kendimi onlara ateş ederken *görüyordum.* Ağızlık gibi deviriyordum onları, birbirlerinin üzerine düşüyorlardı ve sağ kalanlar, paniğe kapılmış, kapıların camlarını kırarak gerisin geriye tiyatroya doğru çekiliyorlardı. Çok sinir bozucu bir oyundu bu; sonunda

ellerim titremeye başlıyor ve kendimi toplamak için Dreher'e gidip bir konyak içmek zorunda kalıyordum.

Kadınları öldürmeyecektim. Onların kalçalarına ateş edecektim. Veya oynayıp zıplasınlar diye, baldırlarına.

Henüz hiçbir karara varmamıştım. Ama herşeye karar vermiş gibi davranıyordum. İkinci derecede ayrıntıları düzenlemekle başladım işe. Denfert - Rocherau panayırında bir ateş yerinde kendimi alıştırmaya koyuldum. Gerçi pek rast getiremiyordum ama insanlar geniş hedeflerdir, hele rastgele ateş edildiği zaman. Sonra reklâmını yapma işini ele aldım. Tüm çalışma arkadaşlarımın dairede toplanmış oldukları bir günü seçtim. Bir pazartesi sabahını. Genel olarak ellerini sıkmaktan tiksindiğim halde onlara pek cana yakın davrandım. Günaydın demek için eldivenlerini çıkartırlardı düğmelerini çözüşlerinde, eldiveni indirip parmakları boyunca yavaş yavaş kaydırışlarında, avuçlarının yağlı ve buruşuk çıplaklığını ortaya çıkartışlarında pek edepsizce bir şeyler olurdu. Ben ise eldivenlerimi hiç çıkarmazdım.

Pazartesi sabahı pek iş yoktur. Ticaret servisindeki daktilo bize makbuzları getirmişti, Lemercier onunla tatlı tatlı şakalaştı ve kız çıktığında, tüm çekici yönlerini, bıkkın bir yetkinliklle incelediler. Sonra Lindbergh'den söz ettiler. Lindbergh'i seviyorlardı. Onlara dedim ki :

— Ben kara kahramanları severim.

— Zencileri mi yani? diye soran, Massé idi.

— Hayır, Kara büyü'deki gibi kara demek istiyorum. Lindbergh bir beyaz kahramandır. Beni ilgilendirmez.

Bouxin, iğneler gibi konuştu :

— Atlantik'i baştan başa geçmeye kalkın bakalım, kolay mı?

Onlara kara kahraman anlayışını açıkladım : Lemercier özetledi :

— Yani bir anarşist.

— Hayır, dedim usulca, anarşistler kendilerine göre severler insanları.

— Öyleyse kafadan sakat biri olacak.

Ama mürekkep yalamış olan Massé, o anda söze karıştı :

— Ben sizin vermek istediğiniz örneği tanıyorum. Adı Erostrate'dir. Ünlü olmak istiyordu ve bunun için de dünyanın yedi harikasından biri olan Efes tapınağını yakmaktan başka çare bulamadı.

— Peki, bu tapınağın mimarının adı neydi?

— Anımsamıyorum, demek zorunda kaldı. Hattâ adı bilinmiyor bile sanıyorum.

— Sahi mi? Ama Erostrate'nin adını anımsıyorsunuz öyle değil mi? Gördünüz ya, hiç de yanlış hesaplamamış demek.

Konuşma bu sözlerle son buldu, ama içim rahatlamıştı; sırası geldiğinde anımsayacaklardı bu konuşmayı. O günedek Erostrate'nin adını hiç duymamış olan ben ise, onun öyküsünden daha da yüreklendim. Ölümünün üzerinden iki bin yılı aşkın bir zaman geçtiği halde yaptığı iş hâlâ kara bir elmas gibi parıldıyordu. Yazgımın kısa ve acıklı olacağına inanmaya başlıyordum. Bu, beni önceleri korkuttu, sonra alıştım. İnsan bir yönden bakacak olursa korkunç geliyor ama başka bir yönden de azımsanmayacak bir güçlülüğe ve güzelliğe bürünüveriyor. Sokağa indiğimde bedenimde yabancı bir güç buluyordum. Tabancam, patlayan ve gü-

rültü çıkartan o nesne yanımdaydı. Ama güvenimi artık ondan değil, kendimden alıyordum ben; tabancaların, hava fişeklerinin ve bombaların türünden bir yaratıktım. Ben de, bir gün gelecek, yaşantımın karanlık sonunda, patlayıverecektim ve dünyayı bir magnezyum çakıntısı gibi şiddetli ve kısa bir alevle aydınlatacaktım. O sıralarda, ardarda birkaç gece aynı düşü gördüğüm oldu. Bir anarşisttim, Çarın geçeceği yola çıkmıştım ve üzerimde korkunç bir silah bulunuyordu. Verilen saatte Çar, alayıyla birlikte geziyor, bomba patlıyor ve havaya uçuyorduk, ben de, Çar da, altın yaldızlı şeritler takınmış üç subayı da, kalabalığın gözleri önünde.

Artık haftalar boyu daireye uğramaz olmuştum. Bulvarlarda, gelecekteki kurbanlarım arasında geziniyor veya odama kapanıp tasarılar kuruyordum. Ekim başında işime son verdiler. O zaman boş vakitlerimi aşağıdaki mektubu kaleme almakla geçirdim ve tam yüziki tane örneğini çıkardım :

«Bayım,

«Ünlü bir kişisiniz ve eserleriniz otuz bin basılıyor. Nedenini söyleyeyim size; insanları seviyorsunuz da onun için. İnsancıllık kanınıza işlemiş; talihiniz varmış doğrusu. Başkalarıyla birlikteyken pek mutlu oluyorsunuz; türdeşlerinizden birini görür görmez, onu tanımasanız bile, ona karşı içinizden bir yakınlık duyuyorsunuz. Gövdesini, kıpırdanışını, istedikçe kapatıp açtığı bacaklarını, özellikle ellerini beğeniyorsunuz; her elinde beş parmak bulunması ve başparmağını ötekilere karşı getirebilmesi hoşunuza gidiyor. Yanıbaşınızda oturan biri, masanın üzerinden bir fincan aldığında, zevkten kendinizden geçiyorsunuz çünkü salt in-

sanlara özgün bir alış yolu vardır ve yapıtlarınızda bu yolun maymuna oranla daha az çevik, daha az atik olduğunu sık sık belirtmişsinizdir ama geri durmamışsınızdır, değil mi? İnsanın etini, yeniden sağlığına alışmaya çabalayan bir ağır yaralınınkine benzer tutumunu, her adımda yürümeyi yeniden icad eder halini ve vahşi hayvanların dayanamayacağı o ünlü bakışını hep seviyorsunuz. Demek ki size, insana insandan söz etmek için uygun düşecek konuşma dilini bulmak pek kolay gelmiştir; edepli ama çılgın bir dildir bu. İnsanlar oburca bir açgözlülükle kitaplarınıza saldırırlar, rahat bir koltuğa yerleşip okurlar onları, kendilerine karşı beslediğiniz o büyük ve mutsuz sevgiyi düşünürler ve bir çok şeyden, çirkin olmaktan, korkak olmaktan, aldatılmış olmaktan, bir ocakta maaşlarının artmamış olmasından avuntu bulurlar. Ve son romanınız üzerine herkes; insansever bir davranış, demekte elbirliği eder.

«Sanıyorum ki, insanları sevmeyen bir insanın nasıl olabileceğini merak eder, öğrenmek istersiniz. İşte ben, oyum, ve insanları öylesine az seviyorum ki az sonra yarım düzine kadarını öldüreceğim; niçin *yalnızca* yarım düzinesini? Çünkü tabancamın ancak altı kurşunu var da ondan. Ne canavarca bir davranış, değil mi? Üstelik, tümüyle politikaya ters düşen bir davranış? Ama söyledim ya size, onları *sevemiyorum*. Neler duyduğunuzu çok iyi anlıyorum. Ama insanlarda sizi çeken şey beni tiksindiriyor. Ben de sizin gibi, sol eliyle bir ekonomi dergisinin sayfalarını çevirirken, gözünü dizelerden ayırmaksızın özenle bir şeyler çiğneyen insanlar gördüm. Eğer fokların yemek yiyişini seyretmeyi yeğ buluyorsam bunda suç benim mi? İnsan, ne yaparsa yapsın, mutlaka yüz çizgileri oynar.

Ağzı kapalı çiğnerken ağzının köşeleri iner çıkar dinginlikten ağlamaklı şaşkınlığa aralıksız geçiyor gibi olur. Biliyorum, siz bundan hoşlanıyorsunuz, bunu, Aklın uyanıklığı diye adlandırıyorsunuz. Ama benim midemi bulandırıyor işte; neden bilmem, doğuştan böyleyim anlaşılan.

«Eğer ? ramızda yalnız zevk yönünden bir ayrılık olsaydı, sizi rahatsız etmezdim. Ama herşey, sanki siz lütuflara ermişsiniz de ben ermemişim gibi olup bitiyor. Salçalı ıstakozu sevip sevmemekte özgürüm ama, insanları sevmeyecek olursam, alçağın biriyim ve aralarında yerim yok. Yaşamın anlamını zorla ele geçirmiş onlar. Umarım ne demek istediğimi anlıyorsunuz. İşte otuz üç yıl var ki, üzerlerine : «Buraya insancıl olmayan giremez» yazılı kapılar yüzüme kapanıp durmakta. Neye el attımsa vazgeçmek zorunda kaldım; bir seçim yapmak gerekiyordu: bu, ya saçma ve başarısızlığa mahkûm bir girişimdi, ya da ergeç onların yararına dönmeliydi. Salt onlara yöneltmediğim düşüncelerimi kendimden kopartıp ayırmayı, toparlayıp dile getirmeyi başaramıyordum bir türlü; hafif organik kıpırtılar gibi bende kalıyorlardı. Kullandığım araçların bile onlara ait olduğunu seziyordum; örneğin sözcükler: salt *kendine özgü* sözcükler isterdim ben. Ama elimdeki sözcükler kimbilir kaç bilinçte sürünüp durmuş olanlardır; başkalarında edindikleri alışkanlık uyarınca benim kafamda da kendiliklerinden diziliveriyorlar ve size yazarken onları kullanıyorsam da, bir yandan müthiş tiksiniyorum. Ama son olacak bu. Söyledim size; insanları sevmeli yoksa aralarında ancak ufak tefek işlerle uğraşmanıza izin verirler. İşte ben ufak tefek işlerle uğraşmak istemiyorum. Birazdan tabancamı alacağım, sokağa ineceğim ve onlara *karşı bir*

iş başarılabilir mi bir deneyeceğim. Hoşça kalın bayım, belki de karşılaşacak olduğum, sizsiniz. O zaman beyninizi nasıl bir zevkle patlatacağım hiçbir zaman öğrenemeyeceksiniz. Aksi halde - ve bu daha büyük bir olasılıktır - yarınki gazeteleri okuyunuz. Orada, Paul Hilbert adında birinin, bir aşırı öfke bunalımı içerisinde, Edgar - Quinet bulvarından geçen beş kişiyi vurduğunu okuyacaksınız. Büyük günlük gazetelerin nasıl yazdıklarını siz herkesten iyi bilirsiniz. Onun için «pek öfkeli» olmadığımı anlarsınız. Tersine, çok soğukkanlıyım ve en derin saygılarımı kabulünüzü rica ederim bayım.

«Paul HILBERT.»

Yüz iki mektubu yüz iki zarfa yerleştirdim ve zarfların üzerine yüz iki fransız yazarının adresini yazdım. Sonra tümünü, altı karne pulla birlikte bir çekmeceye koydum.

Bunu izleyen on beş gün sokağa pek az çıktım, yavaş yavaş işleyeceğim cinayetle uğraştım. Arasıra baktığım aynada, yüzümdeki değişiklikleri görmekten zevk alıyordum. Gözler büyümüştü, tüm suratı yiyorlardı. Kelebek gözlüğünün altında kapkara ve yumuşacıktılar, gezegenler gibi döndürüyordum onları. Güzelim sanatçı veya katil gözleriydi bunlar. Ama cinayetleri işledikten sonra çok daha derinden değişeceğimi umuyordum. O iki güzel kızın, hanımlarını öldüren ve evini soyan iki hizmetçinin fotoğraflarını görmüştüm. *Önceki ve sonraki* fotoğraflarını görmüştüm. *Önce,* suratları pike yakalarının üzerinde akıllı uslu çiçekler gibi salınıyordu. Sağlık ve iştahlı bir dürüstlük fışkırıyordu üzerlerinden. Saçları hafifçe kıvrıtılmıştı. Ve kıvrık saçlarından, yakalarından ve fo-

toğrafçılara ziyarete gitmiş hallerinden de daha güven verici bir şey, bu iki kızkardeşin birbirine benzemesiydi; bu benzeyiş, çok olumlu etki bırakıyor, ailenin kan bağlarını ve ortak kökenini belirgin kılıyordu. *Sonra*, yüzleri yangın gibi ışık saçıyordu. Boyunları, ileride kafaları kesilecekmiş gibi çıplaktı boyunları. Her yerde çizgiler, korkudan ve nefretten doğmuş iğrenç çizgiler, sanki tırnaklarını çıkarmış bir hayvan suratlarında dört dönmüş gibi, ette kıvrımlar, delikler. Ve o gözler, hep kapkara, dipsiz, kocaman gözler benimkiler gibi. Ama artık iki kardeş birbirlerine benzemez olmuşlardı. Ortak cinayetin anısını herbiri kendince taşıyordu. İçimden : «Mademki, diyordum, bu saf yetim kız görünüşünü böylesine değiştirmek için bir rastlantı sonucu işlenmiş müthiş bir cinayet yetiyor, ya ben salt kendimin tasarlayıp düzenlemiş olduğum bir cinayetten ne değişiklikler ummam?» Beni ele geçirecekti bu cinayet, aşırı insansı çirkinliğimi altüst edecekti... bir cinayet, onu işleyenin yaşamını ikiye böler. Belki arasıra geriye dönmek arzulanır ama, o cinayet orada, arkanızdadır artık, yolunuzu keser o parıltılar saçan maden. Ben kendi cinayetimin tadını çıkartmak, ezici ağırlığını duymak için sadece bir saat istiyordum. O saati elde edebilmek için herşeyi yoluna koyacaktım; cinayeti, Odessa sokağının yukarısında işlemeye karar verdim. Onlar ölülerini toplarken kaçmak için o çılgın telâştan yararlanacaktım. Koşacak, Edgar-Quinet bulvarını karşıdan karşıya geçecek ve hızla Delambre sokağına sapacaktım. Oturduğum binanın kapısına varmam için otuz saniye yetecekti. O sırada arkamdan gelenler henüz Edgar - Quinet bulvarında olacaklar, izimi yitireceklerdi ve yeniden bulmaları için hiç kuşkusuz bir saat gereke-

cekti. Onları evimde bekleyecektim ve kapıma vurduklarını duyduğumda, tabancamı yeniden dolduracak ve ağzıma sıkacaktım.

Artık daha savurgan yaşar olmuştum; Vavin sokağında anlaştığım bir dükkân bana sabah akşam lezzetli yemekler gönderiyordu. Garson çırağı kapıyı çalıyor, ben açmıyordum, birkaç dakika bekliyor sonra kapıyı aralıyor ve yere bırakılmış uzun bir sepetin içerisinde, dumanı tüten dolu tabakları görüyordum.

27 Ekim günü, aksamın altısında, cebimde on yedi buçuk frank kalmıştı. Tabancamla mektup tomarını alıp aşağı indim. İşimi yaptıktan sonra daha çabuk dönebilmek için kapıyı kapamadım. Kendimi iyi hissetmiyordum, ellerim buz gibiydi, kan beynime çıkmıştı, gözlerim kaşınıyordu. Dükkânlara, okullar oteline, kurşun kalemlerimi satın aldığım kırtasiyeciye bakıyor, tanımıyordum onları. Kendi kendime: «Nedir bu sokak?» diyordum. Montparnasse bulvarı çok kalabalıktı. Beni itiyorlar, kakıyorlar, dirsekleri ve omuzlarıyla bana vuruyorlardı. Bense kendimi koyvermiştim, sürükleniyordum, aralarından sıvışmak için güç bulamıyordum. Aniden kendimi bu kalabalığın ortasında korkunç derecede yalnız ve küçücük buluverdim. İsteselerdi canımı nasıl da yakabilirlerdi! Cebimdeki silahtan dolayı korkuyordum. Bana, orada bulunduğunu anlayacaklarmış gibi geliyordu. Sert sert yüzüme bakacaklar ve o erkek pençeleriyle beni dürtüklerken neşeli bir kızgınlıkla, «Hey ama... ama» diyeceklerdi. Linç edilecektim! Beni kafalarının üzerinden fırlatacaklar ve bir kukla gibi gene kollarının arasına düşüverecektim. Tasarımın gerçekleştirilmesini ertesi güne bırakmayı daha

akıllıca bir davranış buldum. On altı frank seksen santime gidip *La Coupole* lokantasında yemek yedim. Cebimde kalan yetmiş santimi de pis su kanalına atıverdim.

Üç gün odamdan çıkmadım, ne bir şey yedim, ne uyudum. Perdeleri sıkı sıkı kapatmıştım ve ne pencereye yanaşmaya, ne de ışık yakmaya kalkışabiliyordum. Pazartesi günü biri kapımın zilini çaldı. Soluğumu tuttum ve bekledim. Bir dakika sonra kapı gene çalındı. Ayaklarımın ucuna basarak gittim gözümü anahtar deliğine yapıştırdım. Bir parça kara kumaş ile bir düğmeden başka bir şey göremedim. Herif bir daha çaldı sonra merdiveni indi; kimdi bilmiyorum. Gece, içaçıcı hayaller gördüm, hurma ağaçları, akan su, bir kubbenin üzerinde mor bir gökyüzü. Susamamıştım çünkü saat başı gidip, musluktan içiyordum. Ama acıkmıştım. Esmer genel kadını da gene gördüm. En yakın köye yirmi fersah uzaklıkta, Causses Noires bölgesinde yaptırmış olduğum bir şatodaydı. Çırılçıplaktı ve benimle yalnızdı. Tabancamla korkutarak onu diz çökmeye ve dört ayak koşmaya zorladım; sonra onu bir direğe bağladım ve yapacağım şeyi uzun uzadıya anlattıktan sonra da, kurşun yağmuruna tuttum. Bu görüntüler beni öylesine altüst etmişti ki, kendimi rahatlatmak zorunluluğunu duydum. Sonra, kafamın içi bomboş, karanlıkta kıpırtısız kaldım. Eşya çatırdamaya başladı. Saat sabahın beşiydi. Odamdan çıkmak için ne isterlerse verirdim ama sokaklarda yürüyen insanlar yüzünden aşağıya inemiyordum.

Güneş doğdu. Artık açlığımı duymuyordum ama terlemeye başladım; gömleğim sırılsıklam olmuştu. Dışarıda güneş vardı; o zaman düşündüm:

«O, kapalı bir odada, karanlıkta sinmiş O. O, üç gündür ne bir şey yedi, ne uyudu. O. Kapıyı çaldılar ve O açmadı. Birazdan O sokağa inecek ve O öldürecektir.» Kendi kendimden korkuyordum. Akşamın altısında yeniden açlığımı duydum. Öfkeden çılgına dönmüştüm. Bir süre eşyaya çarptım durdum sonra odalarda, mutfakta, helada elektrikleri yaktım. Vargücümle türkü çağırmaya koyuldum, ellerimi yıkadım ve çıktım. Tüm mektuplarımı kutuya atmam tam iki dakika sürdü. Onar onar atıyordum. Zarfların birkaçı ister istemez buruştu. Sonra Montparnasse bulvarı boyunca Odessa sokağınadek çıktım. Bir gömlekçinin aynası önünde durdum ve orada yüzümü gördüğüm zaman: «Bu akşam olmalı» diye düşündüm.

Odessa sokağının yukarısına, sokak lambasının direğinin yakınına dikildim ve bekledim. İki kadın geçti. Kolkola girmişlerdi, sarışını diyordu ki :

— Tüm pencerelere halılar asmışlardı ve figüranlığı köyün ileri gelenleri yapıyordu.

Öteki sordu :

— Meteliksiz miymişler?

— Günde beş altın getiren bir işi kabullenmek için ille de meteliksiz mi olmalı?

Esmer, gözü kamaşmış gibi :

— Beş altın, ha! dedi ve sonra tam yanıbaşımdan geçerken ekledi : Sonra, atalarının giysilerini giymek de ayrıca kimbilir nasıl hoşlarına gitmiş, eğlenmişlerdir.

Uzaklaştılar. Üşüyordum ama çok da terliyordum. Az sonra üç erkeğin geldiğini gördüm; bıraktım geçsinler; altı kişi gerekliydi bana. Soldaki bana bakarak dilini şaklattı. Gözlerimi kaçırdım.

Saat yediyi beş geçe ardarda yürüyen iki grup, Edgar - Quinet bulvarından sökün etti. Bir erkekle bir kadın ve iki çocuk vardı. Arkalarından da üç yaşlı kadın geliyordu. Öne doğru bir adım attım. Kadın kızmış gibiydi ve küçük oğlanı kolundan tutmuş tartaklıyordu. Adam yayvan bir sesle:

— İnsanı çileden çıkartıyor şu yumurcak, dedi.

Yüreğim öylesine hızlı çarpıyordu ki kollarım ağırlaşmaya başlamıştı. İlerledim ve karşılarına kıpırtısız dikildim. Cebimde parmaklarım, tetiğin çevresinde yumuşacıktı.

Adam beni itip geçmeye çabalarken :

— Bağışlayın, dedi.

Dairemin kapısını kapatmış olduğum aklıma geldi ve canım sıkıldı; onu açmak için pek değerli bir zaman yitirmem gerekecekti. İnsanlar uzaklaştılar. Geri dönüp farkında olmadan peşlerine takıldım. Ama, artık onlara ateş etmeyi canım istemiyordu. Bulvarın kalabalığına karışıp yittiler. Bense duvara yaslandım. Saatin sekizi ve dokuzu vurduğunu işittim. Kendi kendime yineliyordum : «Zaten *ölü* olan tüm bu insanları öldürmek niye?» ve içimden gülmek geliyordu. Bir köpek gelip ayaklarımı kokladı.

Şişman adam yanımdan gelip geçince yerimden sıçradım ve peşlerine takıldım. Melon şapkasıyla pardesüsünün yakası arasında kırmızı ensesini görüyordum. Biraz yalpalanıyor ve şiddetle soluyordu, kalantor bir görünüşü vardı. Tabancamı çıkardım; parlak ve soğuktu, tiksindiriyordu beni, onu ne yapacağımı artık pek iyi ansıyamıyordum. Bir ona bakıyordum bir herifin ensesine. Ensenin kıvrımı bana gülümsüyordu, sırıtkan ve acı bir ağız gibi. Tabancam lâğıma fırlatayım mı diye

içimden geçirdim.

Ansızın herif döndü ve öfkeyle baktı bana. Bir adım geriledim :

— Şey... size şeyi soracaktım da...

Dinler gibi görünmüyordu, ellerime bakıyordu. Binbir güçlükle tamamladım :

— Neşe sokağının nerede olduğunu söyleyebilir misiniz acaba ?

Suratı koskocamandı ve dudakları titriyordu. Bir şey demedi, elini uzattı. Bir adım daha geriledim ve dedim ki :

— Şey, ben şeyi soracaktım...

O anda, haykırmaya başlayacağımı *anlamıştım*. İstemiyordum bunu; karnına üç kurşun boşalttım. Aptal aptal dizlerinin üstüne düştü ve kafası sol omuzuna yuvarlandı.

— Serseri, dedim ona, pis serseri!

Kaçtım. Öksürdüğünü duydum. Çığlıklar ve arkamdan bir koşuşma da duydum. Biri sordu : «Ne oldu, dövüş mü var?» diye. Sonra hemen ardından bağırıştılar : «Tutun katili, yakalayın katili!» Bu çığlıkların benimle ilgili olduğunu sanmıyordum. Ama bana pek iç örtücü geliyordu, tıpkı çocukluğumdaki yangın söndürme araçlarının canavar düdükleri gibi. İç örtücü ve azçok da gülünç. Bacaklarımın var gücüyle koşuyordum.

Yalnız ne var ki bağışlanmaz bir yanlışlık yapmıştım. Odessa sokağından Edgar - Quinet bulvarına doğru çıkacak yerde, *Montparnasse bulvarına doğru iniyordum.* Bunun farkına vardığımda iş işten geçmişti artık; kalabalığın tam orta yerindeydim, şaşkın yüzler bana doğru dönüyordu (sorguçlu yeşil bir şapka giymiş, aşırı boyalı bir kadınınkini anımsıyorum), ve Odessa sokağındaki bu-

dalaların arkamdan katili yakalayın diye bağrıştıklarını duyuyordum. O zaman aklım başımdan gitti; bu kalabalığın içinde boğulup ölmek istemiyordum. İki kez daha ateşledim tabancamı. İnsanlar yaygarayı bastılar, kaçışmaya başladılar. Koşarak bir kahveye daldım. Kahvedekiler ben geçerken yerlerinden kalktılar ama beni durdurmaya kalkışmadılar, kahveyi boydan boya geçtim, tuvalete girip kapandım. Tabancamda bir kurşun daha kalmıştı.

Bir dakika geçti. Soluk soluğaydım, göğsüm kesik kesik inip kalkıyordu. Her şey olağanüstü bir sessizlikteydi, sanki insanlar özellikle susuyormuş gibi. Silahımı gözlerimedek kaldırdım ve o küçük, yuvarlacık deliğini gördüm; kurşun oradan çıkacaktı; barut suratımı yakacaktı. Kollarımı yanıma sarkıttım ve bekledim. Az sonra ayaklarının ucuna basa basa yaklaştılar; ayakların yere sürtünüşüne bakılırsa, epeyce kalabalık olmalıydılar. Biraz fısıldaştılar, sonra sustular. Ben ise hep öyle kesik kesik soluyordum ve kapının öte yanından, soluk aldığımı duyduklarını sanıyordum. Biri yavaşça yaklaştı ve kapının tokmağını sarstı. Yana, duvara yapışmış olmalıydı, kurşunlarımdan sakınmak için. Birdenbire canım, tabancamı ateşlemek istedi, ama son kurşun banaydı.

«Ne bekliyorlar?» diye soruyordum kendi kendime. *Hemen* kapıya yüklenir ve kırarlarsa, kendimi öldürmeye zaman bulamam ve beni canlı olarak ele geçirirler.» Ama aceleleri yoktu, bana ölmek için bol bol, istediğim kadar zaman bırakıyorlardı. Serseriler, korkuyorlardı.

Az sonra bir ses yükseldi :

— Hadi, açın, size bir kötülük gelmeyecek.

Bir sessizlik oldu, sonra gene aynı ses:

— Siz de biliyorsunuz ki kaçamazsınız artık.

Karşılık vermedim, hep öyle kesik kesik soluyordum. Kurşunu sıkmaya kendi kendimi yüreklendirmek için içimden: «Beni ele geçirecek olurlarsa döverler, dişlerimi kırarlar, belki de bir gözümü patlatırlar» diye geçiriyordum. Acaba o şişko herif ölmüş müydü, bilmek istiyordum. Belki de onu sadece yaralamıştım... ve öteki iki kurşun da belki kimseye rastlamamıştı... Bir şeyler hazırlıyorlardı, yoksa ağır bir nesneyi mi sürüklüyorlardı zemin tahtaları üzerinde? Hemen silahımın namlusunu ağzıma soktum ve vargücümle ısırdım. Ama bir türlü tetiği çekemiyordum hattâ parmağımı tetiğe geçiremiyordum bile. Herşey yeniden derin bir sessizliğe gömülmüştü.

O zaman tabancayı atıp onlara kapıyı açtım.

Çeviri: Mihal Önol

Ceza Sömürgesi

Yazarı: Franz Kafka

Subay, «Eşsiz bir âlet» dedi yolcuya; ve kendisine hiç de yabancı olmayan makineyi hayran hayran süzdü. Yolcu, büyüğe saygısızlık ve hakaret suçuyla ölüme mahkûm edilen bir askerin idamında bulunmayı teklif eden komutanın çağrısını, sırf nezaket gereği kabul etmişe benziyordu. Sömürgeliler de bu idama pek ilgi göstermemişti zaten. Bu küçücük, kumlu vâdide, dört yanı yalçın kayalıklarla çevrili bu çukurda, subaydan, yolcudan ve saçı başı dağılmış, ağzı açık aptalın biri olan hükümlüden; bir de, hükümlünün ayaklarına, bileklerine ve boynuna gerilmiş ve birleştirici halkalarla birbirine tutturulmuş zincirlerin bağlı olduğu ağır bir zinciri elinde tutan askerden başka, kimsecikler yoktu. Uysal bir köpek gibiydi hükümlü; öyle ki, görenler, «Bu adam serbest bırakılsa, dolaydaki tepelerde uslu uslu gezinir, idam saati gelince çalınan bir ıslıkla da koşa koşa geri gelir» derdi.

Yolcunun, makineye pek aldırdığı yoktu; hükümlünün arkasında, âdeta gözle görülür bir ilgisizlikle ileri geri dolaşıyordu. Subay bu sırada, kâh, derinlemesine toprağa gömülü makinenin altına sokularak, kâh, üst kısımları gözden geçirmek için merdivene çıkarak, ufak tefek bozuklukları düzeltiyordu. Bu gibi işleri makinistlere bırakmak pekâlâ mümkün olduğu halde —makineye büyük bir sevgiyle bağlı olduğu için midir, işin yabancı ellere bırakılmasına engel olan başka nedenler bulunduğu için midir, nedir— subay, büyük bir istekle çalışıyordu. En sonunda, «tamam» diye bağırıp, merdivenden aşağı indi. Son derece zayıf görünüyor ve boyuna ağzından soluyordu; boynuna, iniformanın yakasının altından geçirdiği iki, ince kadın mendili bağlanmıştı. «Bu üniformalar medarlarda pek sıkıcı olsa gerek,» dedi yolcu; oysa subay, onun makineyle ilgili şeyler sormasını bekliyordu. Yağlı, kirli ellerini orada bulunan bir su kovasında yıkayarak «Kuşkusuz» dedi, «ama bizim için vatan demektir bu elbiseler; vatanımızı unutmağa gön-

lümüz razı olmaz.» Havluyla elini kurularken, hemen, «Hele şu makineye bir bakın!» diye ekledi; eliyle makineyi gösteriyordu. «Buraya kadar her şeyin, elle hazırlanması gerekir; sonra, o kendi kendine çalışır.» Yolcu, evet der gibi başını sallayıp, ardı sıra sürüdü. Subay, her türlü ihtimale karşı tedbir almak istercesine, «Bazan işlerin ters gittiği de olur, kuşkusuz,» dedi. «İnşallah bugün bir şey olmaz; ama ihtimalleri de hesaba katmak gerek. Makinenin hiç durmadan on iki saat çalışması gerekir. Fakat bu arada bir terslik olursa, bu sadece önemsiz bir şeyden ileri gelir, ki hemen düzeltilebilir.»

Bir yanda yığılı hasır iskemlelerden birini çekerek, «Oturmaz mısınız?» dedi; yolcu bunu reddedemeyecek durumdaydı. Subay şimdi bir mezarın kenarında oturuyordu; çabucak bir göz attı içine. Fazla derin değildi. Mezarın bir yanında, kazılmış toprak yığını, öbür yanında da makine vardı. «Bilmem ki?» Yolcu elinin birini belli belirsiz salladı; subayın canına minnetti bu; artık makineyi kendisi anlatabilirdi. «Bu âleti,» dedi, dirsek sapının birine tutunup, «eski komutan icat etmişti. İlk denemelerinde ben de hazır bulunmuştum; ve tamamlanıncaya kadar her işine emeğim geçti. Fakat icat şerefi sadece onundur. Eski komutanımızın adını işitmişliğiniz var mı? Hayır mı? Öyleyse, size şunu söyliyeyim ki, bu sömürgedeki bütün örgüt onun eseridir. Biz dostları, daha o ölmeden önce şuna inanmıştık; sömürgenin örgütü öylesine mükemmeldir ki, gelecek yeni komutan —kafasında binbir tasavvur bulunsa dahi—, bir şeyi değiştiremez; hiç olmazsa yıllarca değiştiremez. Ve düşündüklerimiz doğru çıktı; yeni komutan bu gerçeği kabul etmek zorunda kaldı. Ne yazık ki, eski komutanımızı tanımak nasibolmadı size! Fakat...» dedi, kendi kendinin sözünü keserek, «sözü boşuna uzatıyorum, işte makinesi önünüzde. Gördüğünüz gibi, üç kısımdan ibarettir. Zamanla her kısma bir ad takıldı. Alttakine «Yatay» denir, üsttekine «Nakkaş»; bu ortadaki, inip çıkana da «Tırmık». «Tırmık mı?» dedi yolcu. Pek dikkatle dinlemiyordu; gölgesiz vâdide gün ışığı son derece şiddetliydi; oldukça güçtü derli toplu düşünmek. Subayın, —üzerindeki o daracık, sımsıkı üniformanın, sayısız düğmeli ve ağır apoletli ceketine karşın— konusuna coşkuyla devam ederek, bir yandan anlatıp, bir yandan da elin-

deki anahtarla vidaları sıkıştırmasına hayran olmuştu. Askere gelince, onun durumu da yolcununkine benziyordu. Başı öne sarkık, hükümlünün zincirini bileğine dolayarak, tüfeğine dayanmış, hiçbir şeye kulak astığı yoktu. Yolcu buna hayret etmiyordu, çünkü Fransızca konuşuyordu subay; ne askerin, ne de hükümlünün bir tek Fransızca söz bilmediği kesindi. Böyle olduğu halde, mahkûmun, subayın izahatını takibetmeğe uğraşması dikkate değer bir şeydi. Subay parmağıyla nereye işaret etse, uykulu bir halde, ısrarla gözlerini oraya dikiyor, yolcu sözünü kesip bir şey sorunca, subay gibi o da başını çeviriyordu.

«Evet, tırmık,» dedi subay. «Tam ona göre bir ad. İğneler. tırmıkta olduğu gibi yerleştirilmiştir, işleyişi de aşağı yukarı tırmığınkine benzer; fakat çalışma alanı belli ve tek olup daha sanatkârca yapılmıştır. Neyse, birazdan görürsünüz. Hükümlü buraya, yatağın üzerine yatırılır - çalıştırmadan önce makineyi size şöyle bir anlatmak istiyorum. O zaman işleyişini daha iyi izlersiniz. Hem, nakkaştaki dişli çarklardan biri iyiden iyiye yıprandı artık; çalışırken fazla gıcırdıyor; öyle ki kendi sesinizi bile işitemezsiniz kolay kolay; ne yazık ki burada yedek parça bulmak güç. Neyse, işte yatak, size söylediğim gibi. Üzeri bir tabaka ham pamukla kaplanmıştır; nedenini daha sonra anlarsınız. Bu ham pamuğun üstüne hükümlü yüzükoyun yatırılır, çırılçıplak tabiî; işte, sımsıkı bağlamak için de kayışlar; bunlar eller için, bunlar ayaklar; bunlar da boyun için. Yatağın başucunda, yani demin söylediğim gibi adamın yüzükoyun yatırıldığı yerde, doğrudan doğruya ağzına gidecek bir şekilde ayar edilebilen, keçeden yapılmış küçük bir tıkaç vardır. Bağırıp dilini ısırmasını önlemek için düşünülmüştür bu. Tabiî, keçe ağzına zorla sokulur; yoksa boynu kopar kayışın altında.» «Ham pamuktan mı?» diye sordu yolcu, ileri doğru eğilip. «Elbette,» dedi subay, gülümseyerek, «kendiniz bakın.» Yolcunun elini tutup yatağın üzerinde gezdirdi. «Ham pamuğa benzememesi, özellikle bu iş için hazırlanmış olmasındandır. Birazdan anlatırım size ne işe yaradığını.» Yolcu, makineyle ilgilenmeğe başlamıştı; bir eliyle gözlerini güneşe siper edip, âleti baştan aşağı süzdü. Kocaman bir şeydi. Yatakla

nakkaş aynı büyüklükte olup, kara tahtadan yapılmış, iki sandığa benziyordu. Nakkaş, yatağın aşağı yukarı iki metre yukarısında asılıydı; köşelerinden, gün ışığında pırıl pırıl yanan dört pirinç çubukla tutturulmuştu birbirine. Tırmık, sandıkların altındaki çelik bir şeridin üzerinde mekik gibi işliyordu.

Subay, yolcunun daha önceki umursamazlığını pek farketmediği halde, uyanmakta olan ilgisini hemen sezmiş, rahat rahat seyredebilsin diye açıklamalara son vermişti. Hükümlü de yolcuyu taklit ediyor, başını kaldırmış, —tabiî eliyle gözlerini siper edemeden— makineyi seyrediyordu.

İskemlesine yaslanıp, ayak ayak üstüne atarak, «iyi» dedi yolcu, «adam yüzükoyun yatar.»

Şapkasını biraz arkaya doğru itip, elini sıcaktan yanan yüzünde gezdirerek, «Evet» dedi subay, «dinleyin şimdi! Yatağın da, nakkaşın da birer elektrik . bataryası vardır; yatağınki kendisine, nakkaşınki ise, tırmığa gereklidir. Adam bağlanır bağlanmaz, yatak çalışmağa, hem sağa-sola, hem aşağı-yukarı, çok küçük fakat çok süratli titreşimlerle hareket etmeğe başlar. Hastanelerde de buna benzer makineler görebilirsiniz; ama bizim yatağın hareketleri çok dikkatle hesaplanmıştır; ve tırmığın hareketlerine göre işlemesi gerekir. Asıl hükmü yerine getiren âlet de, tırmıktır.»

«Peki, hüküm nasıl yerine getirilir?» diye sordu, yolcu.

Subay, «Onu da mı bilmiyorsunuz?» diyerek şaşkınlıktan dudağını ısırdı. «Bağışlayın, açıklamalarım derli toplu olmuyor, galiba. Özür dilerim. Malûm a, bu izah işini komutan yapardı; ama yeni komutan bunu ihmal ediyor; fakat böyle önemli bir misafire...» Yolcu her ne kadar iki eliyle bu iltifatı reddetmeğe çabaladıysa da, olmadı, subay ısrar ediyordu, «...böyle önemli bir misafire, bizde hükmün yerine getirilmesine dair bilgi vermemek... bir yaşıma daha bastım; bu ne biçim...» tam ağır bir söz söyliyecekti ki, hemen kendini tuttu, sadece, «haberim yoktu,» dedi. «Suç bende değil. Her neyse, bizdeki ceza usulünü benden daha iyi anlatacak kimse yoktur kuşkusuz; çünkü burada...» ceketinin iç cebini gösteriyordu, «çünkü burada eski komutanımızın çizdi-

ği, makineyle ilgili plânlar var.»

«Komutanın kendi plânları mı?» diye sordu yolcu. «Demek her şeyi kendinde toplamıştı, ha? Asker, yargıç, makinist, kimyager ve lâyihacı?»

«Evet, her şey demekti o,» dedi subay, başıyla onaylayarak; cam gibi bakışlarla boşluğu süzüyordu. Sonra dikkatle ellerini gözden geçirdi; plânlara dokunabilecek kadar temiz değildiler anlaşılan; gidip kovada ellerini yeniden yıkadı. Derken, deriden yapılmış küçük bir evrak çantası çıkarıp, «Hükümlerimiz pek şiddetli olmasa gerek,» dedi. «Hangi emre karşı gelmişse hükümlü, gövdesine Tırmıkla yazılır. Sözgelimi, bu hükümlünün» —subay, adamı gösteriyordu,— «gövdesine BÜYÜKLERİNE SAYGI GÖSTER! diye yazılacaktır.»

Yolcu adama baktı, subay kendisini gösterirken, başı eğik, söylenenleri kaçırmamak için kulak kesilmiş, dinliyordu. Ama, birbirine sımsıkı yapışmış kalın dudaklarının kımıldanışından, bir tek sözcük bile anlamadığı belliydi.

Yolcunun kafasından bir sürü soru geçiyordu, fakat adamın bu hali karşısında sadece, «Kararı biliyor mu?» diye sordu. «Hayır,» dedi subay; açıklamalarını sürdürmeğe can atıyordu, fakat yolcu sözünü kesti. «Giydiği hükümden haberi yok mu bu adamın?» «Hayır,» dedi subay, yeniden; daha dikkatli bir soru sormasına meydan vermek istiyormuş gibi, biraz bekleyip, «Ona bunu bildirmekte mânâ yok,» dedi. «Nasıl olsa gövdesiyle, bizzat öğrenecek.» Yolcunun cevap vermeğe niyeti yoktu; fakat mahkûmun bakışlarının kendisine çevrildiğini hissetti; bu bakışlar ona, «Siz bunları doğru buluyor musunuz?» diye soruyordu sanki. Yaslandığı iskemlesinden ileri doğru uzanıp başka bir soru sordu, «Ama hüküm giydiğini biliyordur kuşkusuz?» «Hayır, onu da bilmiyor,» dedi subay, yolcuya gülümseyerek; sanki ondan, şaşırtıcı, daha başka sözler bekliyordu. Yolcu alnını silip, «Bilmiyor ha?» dedi. «Savunmasının fayda etmediğinden de habersiz, desenize.» «Savunma hakkı verilmedi ki,» dedi subay; bakışlarını çevirmiş, yolcuyu, apaçık gerçekleri dinlemenin vereceği utançtan kurtarmak istermiş gibi, kendi kendine konuşuyordu. Yolcu, «Ama kendisini savunması için ona fırsat verilmiş olması gerek.» deyip ayağa kalktı.

Subay, makine hakkında bilgi verememek tehlikesiyle karşı karşıya olduğunu anlayınca, yolcunun yanına gelip kolundan tuttu; ve, bütün dikkatin kendisine çevrildiğini sezdiği için, dimdik duran hükümlüye doğru eliyle işaret edip —bu sırada asker zinciri şiddetle çekti— «Mesele şu,» dedi. «Ben bu ceza sömürgesine yargıç tâyin edildim; genç olduğum halde; çünkü bütün ceza işlerinde eski komutanın yardımcısı bendim ve benim kadar bu makineden anlayan yoktur. Başlıca kuralım da şudur: Suçtan kuşkulanılamaz. Öbür mahkemeler bu ilkeye uyamazlar elbette, çünkü türlü düşüncelerin etkisi altındadırlar; ve onların kararlarını dikkatle gözden geçiren daha yüksek mahkemeler vardır. Ama buradaki durum öyle değil; hiç olmazsa eski komutanın zamanında öyle değildi. Yeni gelenin, benim kararlarıma karışmak istediği oldu, tabiatiyle, fakat onu bundan uzaklaştırmasını bildim ve bileceğim. Olayı dinlemek istersiniz herhalde; çok basit, hepsi gibi. Bu sabah yüzbaşının biri bana, kendisine hizmetçi tâyin edilen bu adamın, kapısının önünde uyuduğunu, ödev arasında uyuduğunu bildirdi. Bilirsiniz ya, ödevi her saat vuruşunda ayağa kalkıp, yüzbaşının kapısına selâm vermektir. Çok titizlik isteyen, gerekli bir ödevdir bu; hem hizmetçilik, hem de nöbetçilik etmek zorunda olduğu için daima tetikte bulunması gerekir. Dün gece yüzbaşı, adamın ödevini yapıp yapmadığını öğrenmek ister. Saat tam ikiyi vururken kapıyı açınca, bir de bakar ki, adam kıvrılıp yatmış, uyuyor. Kırbacını kavradığı gibi, yüzüne veriştirir. Adam kalkıp af dileyeceği yerde, efendisinin bacaklarına sarılıp sarsarak «Bırak kırbacı elinden, yoksa diri diri yerim seni!» diye bağırır. İşte size delil. Yüzbaşı bir saat önce bana geldi; ifadesini alıp hükmü ekleyiverdim. Derken suçluyu zincire vurdum. Mesele gayet basit: Önce adamı çağırtıp sorguya çekseydim, işler çatallaşırdı. Tutar bana bir sürü yalan uydurur, yalanını yüzüne vursam, bu sefer yeni yalanlarla, eski yalanlarını savunmaya kalkışırdı; daha neler neler... Şimdi ise elimdedir, bir yere koyvermem. Bilmem anlatabildim mi? Ama boşuna zaman yitiriyoruz, şimdiye kadar başlamamız gerekirdi idam törenine; oysa ben daha makinenin tanıtılmasını bile bitiremedim.» Yolcu-

yu iskemlerine doğru iterek, kendisini makinenin yanına gidip başladı: «Gördüğünüz gibi Tırmığın biçimiyle insan gövdesi arasında benzerlik vardır; işte insan gövdesinin yerini tutan Tırmık, bunlar da bacakları andıran Tırmıklar. Başın yerinde sadece ucu sivri bir demir bulunmaktadır. Bilmem anlatabildim mi?» Dostça bir tavırla yolcuya doğru eğildi; en geniş açıklamalara bile girişmeğe hazırdı.

Yolcu kaşlarını çatmış, tırmığı seyrediyordu. Adlî usulün bu türlüsü hoşuna gitmemişti. Olağanüstü tedbirlerin alınması ve askerî disiplinin son derece sıkı olması gereken bir ceza sömürgesinde bulunduğunu unutuyordu anlaşılan. Subayın dar kafasının alamayacağı, yeni bir usul —ağır ağır da olsa— yeni bir usul getirmek isteyen, yeni komutana umut bağlanabileceğini düşünüyordu. Bu düşünce akışının etkisiyledir ki, «Komutan idam töreninde bulunacak mı?» diye sordu. Bu doğrudan doğruya yöneltilen soru karşısında ürkerek, «Belli değil,» dedi subay; yüzündeki dostça ifade kayboluvermişti. «İşte bunun içindir ki, vakit kaybetmemeliyiz. Hiç hoşuma gitmese de, vereceğim bilgiyi kısa kesmek zorunda kalacağım. Fakat yarın, makine temizlendikten sonra —bunun tek sakıncası fazla kirlenmesinde— evet temizlendikten sonra, bütün ayrıntıları size kısaca anlatırım. Şimdilik, sadece ilkeler, —Adam yüzükoyun uzandığı zaman, yatak titremeğe başlayınca, Tırmık, gövdesinin üzerine doğru indirilir. O, —iğneleri, adamın derisine nerdeyse değecek bir halde— kendi kendisini ayar eder; ve dokunma başlar başlamaz, çelik şerit gerilip sert bir kuşak haline gelir. Derken hükmün ifası başlar. Cahil bir seyirci cezalar arasında fark gözetmez, Tırmık tam bir düzenle yapar işini; titrerken, sivri uçları, yatağın titreşimiyle titreyen gövdenin derisine saplanır. Asıl hükmün yerine getirilişi seyredilebilsin diye, Tırmık camdan yapılmıştır. İğnelerin cama yerleştirilmesi teknik bir mesele arzediyordu; fakat birçok denemelerden sonra bu güçlüğü de yendik. Her güçlüğü göze almıştık iş için. Şimdi herkes camdan bakıp, gövdenin üzerinde şekillenen yazıyı görebilir. Birazcık yaklaşıp iğneleri görmek istemez misiniz?»

Yolcu yavaşça ayağa kalktı; makinenin yanına gi-

dip, Tırmığın üzerine doğru eğildi, «Türlü şekilde tertiplenmiş iki çeşit iğne vardır,» dedi subay, «her uzun iğnenin yanında bir kısası bulunur. Uzun iğne yazıyı yazar, kısa iğne ise, yazıyı kirletmesin diye su fışkırtıp, çıkan kanı temizler. Kanla su karışarak, şu küçük oluklardan bu büyük oluğa geçer, oradan da, bir boruyla mezarın içine akar.» Subay, kanla suyun akış yolunu parmağiyle çizerek gösteriyor, tasvirin mümkün olduğu kadar canlı olması için, —akıntıyı önlemek istermiş gibi—, iki elini borunun ağzında tutuyordu. O, bu işle uğraşırken yolcu, başını geri çekip bir elini arkasında gezdirerek, iskemlesini aradı. Dehşet içinde bir de baktı ki, hükümlü de subayın çağrısına uyup gelmiş, Tırmığı yakından seyrederek subayın hareketlerini izlemekte... Uyuklayan askeri, zinciriyle sessizce sürüklemişti anlaşılan; camın üzerinden eğilmiş ileri doğru uzanıyordu. Bu iki efendinin neye baktığını, kararsız bakışlarla anlamağa çalıştığı, besbelliydi; ama anlatılanlardan hiçbir şey anlamadığı için, işin içinden bir türlü çıkamıyor, ordan oraya bakınıp, ikide bir gözlerini camın üzerinde gezdiriyordu. Belki bu suçtur diye, yolcu onu uzaklaştırmak istedi. Fakat subay, bir eliyle yolcuyu sımsıkı tutarak, öbür eliyle toprak yığınından bir kesek alıp, askere fırlattı. Asker irkilerek gözlerini açtı; hükümlünün nasıl böyle bir şeye cüret ettiğini görür görmez tüfeğini bırakıp, ökçelerini toprağa sımsıkı bastırarak, adamı gerisin geri çekmeğe başladı. Sendeleyerek düştüğü için, yerde yuvarlanıp zincirlerini şakırdatan hükümlüyü küçümseyen bakışlarla seyrediyordu. «Ayağa kaldır şunu!» diye haykırdı subay; suçlunun, yolcunun dikkatini kendi üzerine çektiğini farketmişti. Nitekim yolcu, Tırmığın üzerinden ileri doğru uzanmış, ne yapıldığını görmek için dikkatle bakıyordu. Tekrar, «Adama göz kulak ol!» diye bağırdı. Ve makinenin yanından ayrılıp suçluyu kollarının altından kavrayarak, askerin yardımile ayağa kaldırdı; fakat ayakları tutmaz olmuştu adamın.

Subay döndüğü zaman, «Hepsini gördüm artık,» dedi yolcu. «Asıl en önemli şeyi görmediniz» dedi beriki; yolcunun kolundan tutup yukarı doğru işaret etti. «Nakkaştadır, Tırmığın hareketlerini yöneten dişli

çarklar ve bütün bu makine sistemi, hükmün gerektirdiği yazıya göre ayar edilir. Ben hâlâ eski komutanın çizdiği plânları kullanıyorum, işte bakın.» —deri çantadan birkaç kâğıt çıkardı— «elinize veremiyeceğim için af buyurun, benim varım yoğumdur bu kâğıtlar. Siz şöyle oturun, ben kâğıtları önünüze tutarım, siz de birer birer, iyice görürsünüz.» Birinci kâğıdı açtı. Yolcu beğendiğini anlatan bir şeyler söylemek istiyordu, fakat bütün gördüğü, arap saçı gibi karışık, ordan burdan kesişen çizgilerden ibaretti, kâğıdın yüzündeki boş yerleri bile farkettirmiyecek kadar sıktı, bu çizgiler. «Okuyun,» dedi subay. «Okuyamıyorum,» dedi yolcu. Ama oldukça okunaklı,» dedi subay. «Evet, çok ustaca yazılmış.» dedi yolcu, kaçamaklı bir dille, «fakat bir türlü sökemiyorum.» Kâğıdı kaldırıp, «Evet» dedi subay gülerek, «okul çocukları okusun diye yazılmadı bu. Uzun boylu incelemek ister. Çalışsanız, eminim ki, siz de bir gün okuyabilirsiniz. Elbette ki yazı o kadar basit olamaz; adamı derhal öldürmek için hazırlanmadı bu; aradan, ortalama, on iki saat geçmesi gerek; altıncı saat dönüm noktası sayılır. İşte bunun içindir ki, asıl yazı sayısız süslerle çevrilmiş olup, sadece dar bir kuşak içinde gövdeyi dolanır; gövdenin geri kalan kısmı süslemeye ayrılır. Tırmığın ve bütün âletin başardığı işi, bilmem şimdi takdir edebiliyor musunuz? Bakın!» Merdivene çıkarak, tekerleğin birini çevirip, aşağıya bağırdı: «Dikkat, yana çekilin!» Ve makine çalışmağa başladı. Bir de tekerlek gıcırtısı olmasaydı, diyecek yoktu. Subay, tekerleğin çıkardığı gürültüye şaşırmış gibi, yumruğunu salladı; ve yolcudan özür dilercesine kollarını açıp, makinenin çalışmasını aşağıdan seyretmek üzere, merdivenden indi. Makinede aksayan bir yer vardı, kendisinden başka kimse anlayamazdı bunu; yine yukarı çıkıp, iki eliyle, Nakkaşın içinde bir şeyler aradı; sonra, çabucak inmek için, merdivene aldırmadan, demir çubukların birine tutunup, aşağı kaydı ve gürültüye karşın sesini duyurabilmek için, yolcunun kulağına, var gücüyle bağırdı: «Görebiliyor musunuz? Tırmık yazmağa başlıyor; sırta yazılan birinci kısım bitince, ham pamuk tabakası hareket edip, gövdeyi yavaşça döndürerek, Tırmığa taze bir zemin

yazırlar. Bu sırada, gövdenin yazılan kısmı, kanı emip harfleri ikinci bir defa oyulabilir duruma getiren ve özellikle bu iş için hazırlanmış olan ham pamuğun üzerindedir. Tırmığın kenarındaki şu dişler, gövde dönerken, yaralara yapışan pamuk parçalarını koparıp mezarın içine atarak, Tırmığa çalışma olanağı sağlar. Tırmık bu şekilde yazıyı gittikçe derinleştirerek, tam on iki saat durmadan çalışır. İlk altı saat boyunca hükümlü henüz eskisi gibi sağdır; sadece acı duyar. İki saat sonra da keçe tıkaç ağzından çıkarılır, çünkü bağırmağa gücü yetmez artık. Yatağın başucundaki elektrikle ısınan şu leğene biraz, sıcak pirinç suyu konur; hükümlü, canı çekerse, istediği kadar, dilinin elverdiği kadar bu sudan içebilir. Hiçbiri kaçırmaz bu fırsatı. Henüz kaçıranı görmedim ve şimdiye kadar pek çok kimse geçti elimden. Yalnız altıncı saattedir ki, adam bütün iştahını kaybeder. Ve ben çoğu zaman tam o sırada, buraya diz çöküp seyre koyulurum. Adam son lokmasını binde bir yutar; ağzının içinde evirir çevirir, sonra mezarın içine tükürür. Hemen geri çekilirim; yüzüme tükürür yoksa. Ama öyle bir durulur ki, altıncı saatte! En aptallarının bile, o anda içine aydınlık doğar. Bu aydınlık önce gözlerin çevresinde belirir; derken, yayılır. O anda öyle bir büyü vardır ki, insanın Tırmığın altına yatası gelir. Ondan sonra artık fazla bir şey olmaz; adam yazının anlamını anlamağa başlar; dinliyormuş gibi dudaklarını büzer. Yazıyı gözle okuyup çözmenin ne denli güç olduğunu demin gördünüz; fakat bizimki onu yaralarıyla çözer. Kuşkusuz, çok zor bir iş; okuyup bitirebilmesi için altı saat daha ister. O zamana kadar Tırmık hakkından gelip, mezarın içine atar; adam, kanlı su ile ham pamuğun üstüne yuvarlanır. Artık hüküm yerine getirilmiş demektir; gömme işini de biz, askerle ben, yaparız.»

Yolcu, kulağını subaya vermiş, elleri ceketinin ceplerinde, makinenin işleyişini seyrediyordu. Hükümlü de seyrediyordu, ama hiç bir şey anlamadan. Biraz öne doğru eğilip, hareket eden iğnelere merakla bakarken, asker, subaydan aldığı bir işaret üzerine, bıçağiyle, gömleğini ve pantalonunu arkasından kesip yırtıverdi; adam kesilen paçaları, yere düşerken, yakalayıp çıplak

yerini örtmek istedi, fakat asker kendinini tuttuğu gibi havaya kaldırarak, giysisinin geri kalan kısmını da silkeleyip attı. Subay, makineyi durdurdu; ve bu anî sessizlikte adam, Tırmığın altına yatırıldı. Zincirler çözülüp yerine kayışlar bağlandı, ilkin rahatlar gibi oldu, adam. Derken Tırmık biraz daha indirildi; zayıf bir adamdı çünkü. İğnelerin uçları değer değmez, derisine bir ürperme yayıldı; asker, sağ elini kayışla bağlarken, sol elini bir raslantıyla yolcunun bulunduğu yere doğru, şiddetle savurdu. Subay, idam usulünün yolcunun üzerinde bıraktığı etkiyi —kısaca da olsa, bu kendisine açıklanmıştı— etkiyi yüzünden okumak istiyormuş gibi, yan gözle boyuna onu seyrediyordu.

Bilek kayışı koptu; asker pek fazla sıkmıştı anlaşılan. Subay işe karışmak zorunda zorunda kaldı; asker kopan kayış parçasını gösterdi. Subay yanına gidip —yüzü hâlâ yolcudan yanaydı— «Çok karışık bir makinedir bu,» dedi, «ikide bir ârıza yapar, ya bir şey kırılır, ya da bir şey kopar; ama bir pire için yorgan yakılmaz elbet. Sözgelimi, bu kayış meselesini halletmek işten bile değildir; onun yerine zincir kullanacağım; gerçi sağ kola rastlayan titreşimlerin duyarlığı biraz bozulacak ama, zararı yok.» Zinciri bağlarken, ekledi: «Makine için ayrılan tahsisat son derece azaldı. Eski komutanın zamanında, serbestçe kullanabileceğim bir miktar para ayrılırdı. İçinde her çeşit yedek parçaların bulunduğu bir de ardiye vardı. Doğrusunu söylemek gerekirse; âdeta israf edercesine kullanırdım bu parçaları; o zamanlar tabiî; yeni komutanın ikide bir bahane bulup, eski usullerimizi kötülediği bugünkü günde değil. Makinenin para tahsisatını kendi üzerine aldı; şimdi yeni bir kayış istetsem, delil olarak eski kopuk kayışı görmek istiyorlar; yeni kayışın gelmesi için de aradan en az on gün geçmesi gerek; o da doğru dürüst bir şey olsa bari. «İyi ama, makineyi kayışsız nasıl çalıştırsın bu adam?» diye soran olmuyor.»

Yolcu düşünüyordu; başkalarının işine karışmak çok can sıkıcı bir şeydir. Kendisi ne sömürgeliydi, ne de sömürgenin bağlı olduğu devletin vatandaşı. Bu türlü idam usulünü doğru bulmadığını söylese, ya da bizzat engel olmağa kalkışsa, ona, «Sen yabancısın, ken-

di işine bak!» diyebilirdi. Ve buna hiçbir cevap veremez, ancak, bu işe hayret ettiğini, kendisinin sadece gözlemci olarak geldiğini, başka milletlerin adliye örgütlerinde değişiklikler yapmak niyetinde olmadığını söyliyebilirdi. Gelgelelim, kendisini tutamıyordu. Usuldeki adaletsizlik, hükümdeki insaniyetsizlik ortadaydı ve kimse kalkıp ta onun bu işte bir çıkarı olduğunu iddia edemezdi; çünkü hükümlü yabancının biriydi; vatandaşı olmadığı gibi, adamı sevimli bulmuş filân da değildi. Yüksek makamlardan aldığı tavsiye mektupları vardı yanında; burada son derece nezaketle karşılanmıştı; ve bu idam törenine çağırılması, düşüncelerinin saygı göreceğine bir belirti sayılabilirdi. Hele komutanın, bu usulden yana olmadığı —demin bunu kulağiyle işitmişti— subaya karşı âdeta düşmanca bir tavır takındığı da hesaba katılınca, işler daha bir kolaylaşıyordu.

Yolcu tam o sırada subayın öfkeyle bağırdığını işitti. Subay, keçe tıkacı hükümlünün ağzına daha yeni, güç belâ sokmuştu ki, adam, bastırılmız bir bulantının zoruyla, gözlerini yumup kusmağa başladı. Subay, çabucak onu tıkaçtan uzaklaştırıp başını mezara doğru çekti; ama geç kalmıştı, adamın ağzından boşananlar makinenin her yanına bulaşıyordu. «Bütün suç bu komutanda!» diye bağırdı subay, önündeki pirinç çubukları deli gibi sarsalıyordu, «şu pisliğe bakın, ahıra döndü makine.» Titreyen elleriyle yolcuya, olanları gösteriyordu. «Saatlerce dil döktüm komutana, suçlu idamdan önce bütün gün hiçbir şey yemesin diye. Fakat yeni ve yumuşak yasamız bunu doğru bulmuyor. Komutanın hanımları, adama, öbür dünyaya göçmeden önce, tıka-basa şekerleme yediriyorlar. Ömrü kokmuş balık yemekle geçen bir adama şekerleme yedirilir mi hiç! Bunlar neyse; ama neden bana yeni bir tıkaç göndermezler, bilmem ki; üç aydır istemekten dilimde tüy bitti. Yüzlerce kişinin, can çekişirken salyaları aka aka kemirdiği keçe tıkacı, ağzına alınca nasıl içi bulanmaz insanın?»

Hükümlü. başı yerde. sessizce beklerken. asker onun yırtık gömleğiyle makineyi temizliyordu. Subay, yolcuya doğru ilerledi; belirsiz bir ön seziyle bir adım

geri atan yolcuyu kolundan tutup bir yana çekti. «Sizinle biraz, özel konuşmak istiyorum,» dedi. «Mümkün mü?» «Tabiî,» dedi yolcu; gözlerini yere indirip dinlemeye başladı.

«Şu anda görüp takdir etmek fırsatı elinizde olan bu idam usulüne açıktan açığa taraftarlık edebilecek kimse kalmadı sömürgemizde. Tek taraftarı benim; ben eski Komutanın kurduğu geleneğin de tek taraftarıyım, aynı zamanda. Bu usulün uygulama alanını genişletecek durumda değilim artık; bütün gücümü, büsbütün ortadan kalkmaması için harcıyorum. Eski Komutanın sağlığında sömürge, onun taraftarları ile doluydu; ondaki azim bende de var bir dereceye kadar, ama gücünün zerresi bile yok; bu yüzden bütün taraftarlar ortadan kayboldular; gerçi bunların çoğu hâlâ buradadır, fakat hiç biri kendisini açığa vurmak istemez. Bugün, yani idam günü, çay-evine gidip anlatılanları dinleseniz, belki sadece bir takım belirsiz sözler işitmiş olursunuz. Bizim taraftarlarımızdır onlar; fakat şimdiki komutanın yönetimi altında işime yaramazlar ki. Sorarım size: Bu Komutanla onu etkileyen kadınların yüzünden böyle bir eser, böyle ömürlük bir eser —makineyi gösteriyordu— heba mı olsun? Buna göz yumulur mu? Birkaç gün kalmak için adamıza gelen bir yabancı bile buna göz yumabilir mi hiç? Fakat kaybedecek vaktimiz yok, her an bir darbe indirebilirler yargıçlar ödevimize; beni aralarına almadan, toplantılar yapılıyor Komutanın dairesinde; sizin bugün buraya gelişiniz bile bana anlamlı görünüyor; ne alçaktır onlar! Sizi araç olarak kullanıyorar; sizi, adamıza gelen bir yabancıyı. Şimdi nerde o eski idamlar! Törenden bir gün önce vâdi tıklım tıklım dolardı; sadece seyre gelirdi herkes; sabahın erken saatinde Komutan hanımlariyle görünür; çalınan borularla bütün ahali coşup taşardı; derken herşeyin hazır olduğunu bildirdim; yüksek memurlar —kimin haddine düşmüştü törende bulunmamak— evet, yüksek memurlar, makinenin çevresinde yer alırlardı; şu gördüğünüz hasır iskemle yığını, o devrin yürekler acısı bir hâtırasından başka bir şey değildir. Makine iyice temizlenip parlatılırdı, diyebilirim ki, her idam töreni için yepyeni parçalar kullanırdım. Komutan, yüzlerce seyircinin önünde, hüküm-

lüyü kendi eliyle —bu arada herkes ayağının ucuna basıp yükselerek, hiçbir şeyi gözden kaçırmamağa çalışırdı— evet, hükümlüyü kendi eliyle, Tırmığın altına yatırırdı. Bugün sıradan bir askere, gösterilen iş vaktile benim işimdi, baş yargıcın işiydi; ve bana şeref verirdi bu. Derken, idam töreni başlardı! Makinenin işleyişine engel olan, ahenksiz gürültüler duyamazdınız o zamanlar. Birçok kimseler, kumların üzerinde uzanıp, gözleri kapalı dinlemeyi, seyretmeye tercih ederlerdi; herkes bilirdi ki, adalet yerini bulmaktadır. Keçe tıkaçla yarı yarıya boğulan hükümlünün ah'larından başka kimse bir şey işitemezdi, o sessizlikte. Son günlerde makine kimseye, tıkacın boğamayacağı derecede güçlü bir ah çektiremez oldu; o yazıyı yazan iğnelerin uçlarından ekşi bir sıvı damlardı; bugün bize yasaktır bu sıvıyı kullanmak. Neyse, derken altıncı saat gelirdi! Yakından görmek isteyen herkesin isteğini yerine getirmek mümkün değildi. Komutan tam bir anlayışla, önce çocukların görmelerini doğru bulurdu; bendeniz tabiî ödevim gereği her zaman yakında bulunmak imtiyazına sahiptim, iki kolumda iki küçük çocuk, çömelip seyrederdim. Acı çeken adamın yüzündeki o değişen ifadeyi nasıl da içimize sindirirdik; ve sonunda yerine getirilen adaletin o yanıp sönen ışığıyla nasıl da yıkardık yanaklarımızı! Ne günlerdi o günler dostum?» Belli ki subay unutmuştu kime hitap ettiğini; yolcuyu kucaklayıp başını omuzuna koydu. Yolcu, fena halde sıkılarak, subayın başının üzerinden bakmağa başladı. Asker temizlik işini bitirmiş, bir kaptan leğene pirinç suyu boşaltıyordu. Kendine geldiği anlaşılan hükümlü bunu görür görmez, diliyle uzanmak istedi. Fakat pirinç suyu daha sonrası için konduğundan, asker bir türlü bırakmıyordu; ama kirli ellerini leğene daldırarak, —hükümlü istekle bakarken— yudum yudum içmesi de aynı derecede uygunsuz bir hareketti.

Subay çabucak kendini topladı. «Sizi rahatsız etmek istememiştim,» dedi. «O günlere kimseyi inandıramazsınız artık. Neyse ki, makine hâlâ işliyor ve hâlâ etkili olabilmekte; bu vâdide böyle yalnız başına durduğu halde etkili olabilmekte. Artık eskisi gibi yüzlerce insan çevresine üşüşmüyorsa da, makine yine cesedi son derece bir incelikle mezara göndermesini biliyor. O zamanlar mezarı sağlam bir çitle çevirmek zorunda kalmıştık;

şimdi o çitin yerinde yeller esiyor.»

Yolcu başını çevirip şöyle bir bakındı. Subay sandı ki, yolcu vâdinin hüzünlü yalnızlığını düşünüyor; ellerinden tuttuğu gibi —gözleri gözleriyle karşılaşsın diye— kendisinden yana çevirerek, sordu: «Şu yüz kızartıcı manzarayı görüyorsunuz değil mi?» Fakat yolcu bir şey demedi. Subay, onu bir süre rahat bıraktı; bacaklarını ayırmış, elleri kalçalarında, dimdik durarak yere bakıyordu. Derken, teşvik edercesine yolcuya gülümseyerek, dedi ki: «Dün Komutan çağrıyı size verirken yanıbaşınızdaydım. Gözlerimle gördüm. Komutanı bilirim. Hemen sezdim maksadını. Gerçi bana karşı tedbirler alacak derecede güçlüdür ama, böyle bir şeyi göze alamaz henüz; fakat sizin kararınızı, yani ünlü bir yabancının kararını, bana karşı kullanmak niyetinde olduğu besbelli. Dikkatle hesap etmiştir: Bu sizin adada ikinci gününüz, eski Komutanı ve onun usullerini biliyorsunuz, kafanız Avrupa'ya özgü bir düşünüş yöntemine göre işler, belki ilke olarak idam cezasının, özellikle bu türlü ölüm makinelerinin, genel olarak aleyhindesinizdir; sonra, halkın bu idam usulünden yana olmadığını —eskiyip yıpranmış bir makineyle yapılan bayağı bir törenden başka nedir ki bu—, evet, bu idam usulünden yana olmadığını da göreceksiniz; şimdi bütün bunları hesaba katarsak, benim usullerimi (Komutanın fikrince tabiî) doğru bulmamanız mümkün değil midir? Doğru bulmayınca da, düşündüğünüzü gizlemezsiniz, (hâlâ Komutanın açısından bakarak konuşuyorum), çünkü siz, kendi deneyleriyle vardığı sonuçlardan emin olan bir adamsınız. Gerçi, nice ulusların acayipliklerini görüp anlayış göstermesini bilmiş olduğunuz için, bizim usullerimize karşı sonuna kadar cephe almanız beklenemez; kendi ülkenizde olsa, belki. Ama Komutanın buna ihtiyacı yoktur ki. Şöyle bir çıtlatmak yeter. Bunun, kendi düşüncemiz olması da gerekmez; maksadı uğruna kullanabilir mi? Tamam. Kurnazca sorularla ağzınızdan lâf alacaktır, eminim. Hanımları sizi ortaya alıp, kulak kesilecekler; şöyle bir şey söylemeniz mümkündür; pekâlâ: «Bizim orda adaletin yerine getirilmesi başka türlü olur», ya da, «bizim orda hükümlüye, hüküm giymeden önce, kendisini savunması için fırsat verilir», ya da, «Biz işkence usulünü daha orta-çağda bırakmıştık.» Bütün bu sözler,

size tabiî gelebileceği kadar, doğrudur da; aslında, benim usullerimi hiçbir hükme bağlamayan, birer zararsız sözdür bunlar. Ama böyle düşünmez ki Komutan! İskemlesini yana iterek, balkona fırlayışını, arkasından hanımlarının koşuşunu görür gibiyim, sesini işitiyorum nerdeyse —hanımları onun sesini gök gürültüsüne benzetirler—, evet, şöyle diyor: «Yeryüzünün bütün ülkelerindeki ceza usullerini incelemek için gönderilen ünlü bir batılı uzman, demin, adaletin yerine getirilmesinde uyguladığımız eski usulün insanlığa aykırı olduğunu söyledi. Böyle bir kişi böyle bir hükme vardıktan sonra, bu eski usullerin kullanılmasına izin veremem artık. Bugünden sonra kararım şudur ki» v.b. Araya girip, böyle bir şey demediğinizi, usullerim için «insanlığa aykırı» gibi bir sıfat kullanmadığınızı, tersine, derin deneylerinizin sizi, bu usullerin son derece insanî ve insanlık onuruna son derece uygun olduğu sonucuna götürdüğünü, makineyi çok beğendiğinizi söylemek isteyebilirsiniz; ama iş işten geçmiştir; hanımlarla dolu olduğu için, balkona geçemezsiniz; dikkati üzerinize çekmeğe uğraşabilirsiniz; bağırmak isteyebilirsiniz; fakat hanımın biri, eliyle ağzınızı kapatıverir; artık eski Komutanla ikimiz, mahvolduk demektir.»

Yolcu az kalsın gülüverecekti; o kadar güç sandığı iş, bu kadar kolaydı demek. Kaçamaklı bir dille dedi ki: «Benim hükmüme pek fazla değer veriyorsunuz; Komutan tavsiye mektuplarımı okudu, ceza usulü üzerine uzman olmadığımı bilir. Düşüncemi söyleyecek olursam, basbayağı bir kimse olarak söylerim ki, bu herhangi bir kimseninkinden daha etkili olmaz; ve anladığıma göre, bu sömürgede geniş çapta gücü olan Komutanın düşüncesinden, çok daha az etkilidir benim düşüncem. Usulünüze karşı takındığı tavır, dediğiniz gibi, kesin olarak, düşmanca ise, korkarım geleneğinizin sonu yaklaşmıştır; benim önemsiz yardımıma bile gerek kalmıyor.»

Artık anlamış mıydı subay? Hayır, anlamamıştı hâlâ. Başını şiddetle salladı; pirinç suyundan uzak duran hükümlü ile askere çabucak bir göz atıp, yolcuya yaklaşarak, yüzüne bakmadan, ceketindeki bir noktaya gözlerini dikip, deminkinden daha yavaş bir sesle dedi ki: «Siz, Komutanı tanımıyorsunuz; kendinizi —bağışlayın—

bize göre bir çeşit yabancı yerine koyuyorsunuz; fakat, ınanın bana, hükmünüze pek fazla değer verilemez. İdam töreninde yalnız bulunacağınızı işittiğim zaman, sevinmiştim sadece. Komutan bunu bana bir darbe olarak hazırlamıştı, ama ben onu kendi yararıma kullanacağım. Kimse kulağınıza yalan bir şey fısıldayıp, kaş göz işaretleriyle aklınızı çelmeden —ki tören kalabalık olduğu zaman kaçınılmaz bu gibi şeylerden— evet, aklınızı çelmeden, açıklamamı dinlediniz, makineyi gördünüz ve biraz sonra da idam törenini seyredeceksiniz. Şimdiden hükmünüzü vermişsinizdir, kuşkusuz, hâlâ zihninizi kurcalayan ufak tefek şeyler varsa, töreni görünce bunlar da kaybolacaktır. Sizden şimdi şunu rica ediyorum: Komutana karşı bana yardım ediniz!» Yolcu hemen sözünü kesip, «Nasıl olur?» diye bağırdı, «İmkânsız bir şey bu. Ne yardım edebilirim size, ne de engel olabilirim. Burada hiçbir şey gelmez elimden!» «Gelir!» dedi subay. Yolcu, subayın yumruklarını sıktığını, âdeta korku içinde gördü. Daha ısrarlı bir tavırla: «Gelir!» diye yineledi subay. «Parlak bir düşüncem var. Siz, hükmünüzün etkisiz kalacağına inanıyorsunuz. Bense, etkili olacağına inanıyorum. Diyebilirim ki haklısınız; peki, bu geleneğin korunması için, etkisiz olana bile başvurmak gerekmez mi? Öyleyse düşüncemi dinleyin. Sizin yapacağınız ilk gerekli şey; bu gördüklerinize dair verdiğiniz hüküm konusunda elinizden geldiği kadar bir şey söylememek. Size doğrudan doğruya bir şey sorulmadıkça, ağzınızı açmamalısınız; söyledikleriniz de kısa ve genel olsun; öyle davranın ki, sorunu tartışmamayı yeğlediğiniz artık tahammülünüzün kalmadığı, ağzınızı açacak olursanız çok sert bir dil kullanacağınız, anlaşılıversin. Size yalan söylemiyorum, hâşâ; sadece, kısa cevaplar verin; sözgelimi, «Evet, törende bulundum,» yada, «Evet, anlattılar» gibi. İşte bu kadar.

«Göstereceğiniz her türlü sabırsızlığa yeter derecede neden bulunabilir, sizin için; gerçi Komutan buna başka türlü anlam verir, ama zararı yok. Kuşkusuz o, maksadınızı yanlış anlayıp kendi keyfine göre yorumlayacaktır ki, benim tasarım da bununla ilgili: Yarın Komutanın dairesinde, bütün memurların katılacağı bir toplantı yapılacak; başkan: Komutan. Bu toplantıları

halkın da seyretmesine neden olacak soyda bir adamdır o. Seyircilerle, her zaman tıklım tıklım dolu olan bir çıkıntılı saçak yaptırırdı. Bu toplantılara katılmak için beni de zorluyorlar, ama içim bulanıyor her seferinde! Neyse, siz bu toplantıya kesinlikle çağrılacaksınız; hele bugün size söylediğim gibi hareket ederseniz, bu çağrı önemli bir dilek haline gelir, yok anlaşılmaz bir nedenden dolayı çağrılmazsanız, siz kendiniz bir çağrı isteyin; mutlaka alırsınız. Demek yarın, Komutanın locasında hanımlarla oturuyorsunuz? Orada bulunduğunuzdan emin olmak için o, boyuna yukarı bakıyor. Yalnız dinleyicileri etkilemek için gündeme alınan birtakım saçmasapan, gülünç şeylerden sonra —bunların çoğu liman işleridir, sadece liman işleri!— Evet, bu gülünç şeylerden sonra, sıra bizim ceza usulünün tartışılmasına gelir. Komutan meseleyi sunmazsa, yada vaktinde sunmazsa, gereğine bakarım. Hemen ayağa kalkıp, bugünkü idam töreninin yapıldığını bildiririm. Kısaca, tek tümceyle. Bu olağan bir şey değil, ama ben böyle demeç vermesini de bilirim. Komutan her zamanki gibi, dostça gülümsemeyle bana teşekkür eder, derken kendini tutamaz, arayıp da bulamadığı fırsat eline geçmiştir artık. «Şimdi bildirildiğine göre» diyecektir, yada buna benzer bir şeyler, «Bir idam töreni yapılmış. Şunu da söylemek isterim ki, bu töreni, gelişiyle sömürgemizi son derece onurlandıran ünlü araştırıcı da seyretmiştir. Toplantımızın bugünkü oturumunda bulunması, bu olayı daha bir önemli kılmakta. Şimdi ünlü araştırıcıdan, gelenekli idam usulümüz ve idamdan önceki aşamalar üzerinde verdiği hükmü bize bildirmesini rica etsek nasıl olur?» Tabiî alabildiğine bir alkış tufanı ve genel bir onaylama; benim istediğim de bu zaten. Sonra, Komutan sizi başıyla selâmlayıp şöyle diyecektir: «Öyleyse, burada toplananlar adına, sizden rica ediyorum.» Ve siz, locanın önüne doğru ilerlersiniz. Ellerinizi herkesin görebileceği bir yere dayayın, yoksa hanımlar kapıp, parmaklarınızı sıkarlar. Derken, artık konuşabilirsiniz. Bilmiyorum, bu anı beklerken duyacağım heyecana nasıl dayanabileceğim. Sakın, konuşurken kendinizi sıkmayın, gerçeği yüksek sesle bağırın; hükmünüzü, sarsılmaz inancınızı Komutanın yüzüne doğru haykırın.

Fakat, huyunuza uygun olmadığı için, belki böyle birşey yapmak hoşunuza gitmez, belki de bunlar sizin orada başka türlü yapılır; ama zararı yok; etkisinden birşey kaybetmez, ayağa kalkmadan birkaç söz söyleyin, hattâ fısıldasanız da olur; altınızda oturan memurlar işitsin, yeter; halkın bu usule taraftar olmadığından gıcırdayan tekerlekten, kopuk kayıştan, kirli keçe tıkaçtan söz açmanıza da gerek yok; hayır, onları bana bırakın; şu sözüme inanın ki, suçlamalarım, onu toplantı sonundan dışarı atmasa bile, dize getirip, «Ey eski Komutan, önünde saygıyla eğiliyorum!» dedirtecektir. İşte düşüncemi söyledim; bana bu işte yardım edecek misiniz? Bunu istiyorsunuz tabiî; hem, yapmak zorundasınız da.» Subay, yolcuyu iki kolundan tutup, çabuk çabuk soluyarak, gözlerinin içine baktı. Son sözü öyle yüksek bir sesle bağırmıştı ki, askerle hükümlü korkudan sıçrayarak kulak kesilmişti; tek sözcük anlamadıkları halde, yemeği yarıda bırakmış, yolcuya bakıyor, bir yandan da ağızlarındaki lokmayı çiğniyorlardı.

Yolcu, vereceği cevabı daha başlangıçta hazırlamıştı; tereddüt etmiyordu, çok şeyler görüp geçirmişti hayatında; saygı değer bir kimseydi ve hiçbir şeyden korkusu yoktu. Ama hükümlü ile askere bakıp, bir an duraladı. Bir şey söylemesi gerekti; sonunda, «Hayır,» dedi. Subayın gözleri birkaç defa kırpıştı; fakat bakışlarını yolcunun üzerinden ayırmadı. «Açıklamamı ister misiniz?» diye sordu yolcu. Subay, evet der gibi, sessizce başını salladı. Bunun üzerine, «Usulünüzü doğru bulmuyorum,» dedi yolcu. «Bana sırrınızı açmadan önce bile —sırrınızı hiçbir zaman açığa vurmayacağıma emin olabilirsiniz— evet, daha başlangıçta, acaba bu işe karışmak bana düşer mi, karışırsam, ufacık ta olsa bir başarı elde edebilir miyim, diye kendi kendime sormuştum. Kime yönelmem gerektiğini öğrendim artık: Komutana, tabiatiyle. Siz bunu çok iyi belirttiniz; fakat kararımı daha fazla güçlendirmiş değilsiniz; tersine içten inancınız beni çok duygulandırdı, ama düşüncemi etkilemez bu.»

Subay, sesini çıkarmadı; makineye döndü; pirinç çubuğun birini sıkıca kavrayıp, her şeyin yerli yerinde olup olmadığını anlamak istercesine geriye doğru yasla-

narak, Nakkaşı gözden geçirdi. Askerle hükümlü anlaşmış gibiydi; kayışlarla sımsıkı bağlandığı için güç belâ kımıldadığı halde hükümlü, işmarla askere bir şeyler anlatıyordu; üzerine doğru eğilince, kulağına ne fısıldadıysa, asker evet der gibi başını salladı.

Yolcu, subayın yanına gidip dedi ki: «Niyetimin ne olduğunu henüz bilmiyorsunuz. Usulünüz hakkında ne düşündüğümü Komutana söyleyeceğim, elbette; fakat genel bir toplantıda filân değil, özel olarak; burada fazlaca kalacak değilim zaten, herhangi bir toplantıda bulunmam olanaksız; yarın sabah erkenden uzaklara gidiyorum; hemen yola çıkmasam bile, artık gemimde olurum.»

Subay, söylenenleri dinler görünmüyordu. Kendi kendine, «Demek usulümüzü inandırıcı bulmadınız?» dedi; ve, çocukça bir şeye gülümseyen, fakat bu gülümseme gerisinde kendi düşüncelerini sürdüren ihtiyarlar gibi gülümsedi. «Öyleyse zamanı geldi artık.» dedi sonunda ve parlak gözleriyle birdenbire yolcuya baktı; biraz meydan okuyan, biraz da, yardım için yalvaran bir ifade vardı bu gözlerde. «Neyin zamanı geldi?» diye sordu yolcu huylanarak; fakat cevap alamadı.

Subay, yerli diliyle: «Serbestsin!» dedi hükümlüye. Adam, ilkin inanamadı. «Evet, serbestsin artık!» dedi subay. Hükümlünün yüzünde ilk defa olarak gerçek bir canlılık uyanmaya başladı. Doğru muydu? Yoksa bu, yine değişmesi mümkün olan, subayın geçici bir isteğinden mi ibaretti? Yoksa yabancı mı yalvarmıştı bağışlanması için? Neydi bu? İnsan, bu soruları hükümlünün yüzünden okuyabilirdi. Fakat fazla devam etmedi. Ne olursa olsun, gerçekten serbest olmak istiyordu; Tırmığın elverdiği ölçüde çabalamağa başladı.

«Kayışlarımı koparacaksın,» diye bağırdı subay, «rahat dur! Şimdi çözeriz.» Kendisine yardım etmesi için askere işaret edip, işe koyuldu. Hükümlü kendi kendine gülüyordu. Yüzünü, bir subaydan yana, bir askerden yana çeviriyor, yolcuyu da ihmal etmiyordu.

«Dışarı çek şunu» diye emretti subay. Üst yanda Tırmık bulunduğu için, biraz özen isteyen bir işti bu. Nitekim hükümlü sabırsızlanıp çırpındığı için sırtı yer yer tırmalanmıştı

Subayın, artık hükümlüye pek aldırdığı yoktu. Yolcunun yanına gelip, cebinden küçük deri çantayı çıkardı; kâğıtları karıştırarak, içinden aradığını bulup yolcuya gösterdi, «Okuyun!» dedi. «Okuyamam,» dedi yolcu, «söyledim size, bu yazılardan bir şey anlamadığımı.» «Yakından bakmaya çalışın.» dedi subay ve birlikte okuyabilmek için yolcunun yanına sokuldu. Fakat bu da yarar sağlamayınca, yolcunun, yazıyı izleyebilmesi için serçe parmağını kâğıdın üzerinde, değdirmeden —sanki, kâğıdın yüzünü, temasiyle kirletmeye cesaret edemiyormuş gibi— parmağını değdirmeden gezdirerek, yazının ana hatlarını çizdi. Yolcu, hiç olmazsa, bu işte subayı memnun etmek için çaba gösterdi, fakat bir türlü sökemiyordu: «ÂDİL OL!» diye yazılı orada,» dedi. «Artık okuyabilirsiniz tabiî.» Yolcu, kâğıdın üzerine öyle eğilmişti ki, subay, elini sürer diye korkarak, hemen geri çekti; yolcu bir şey söylemedi, ama yazıyı hâlâ sökemediği besbelliydi. «Âdil ol!» yazılı orada.» diye tekrar etti subay. «Belki.» dedi yolcu, «inanıyorum size.» «Peki, öyleyse,» dedi subay; hiç olmazsa biraz tatmin olmuştu; merdivene çıktı; kâğıdı dikkatle Nakkaşın içine yerleştirdi; bütün dişli çarkları yeni baştan düzenliyor gibiydi; belki dışarıdan görünmeyen, son derece küçük tekerleklerin de gözden geçirilmesini gerektiren, zahmetli bir işti bu; öyle ki, subayın başı ara sıra Nakkaşın içine girip gözden kayboluyordu; işte böyle bir dikkatle hazırlamak zorundaydı makineyi.

Yolcu, aşağıdan, onun çalışmasını hiç ara vermeden seyrettiği için boynu ağrımağa, gözleri gökyüzünü dolduran gün ışığıyla kamaşarak, sızlamağa başladı. Askerle hükümlü başbaşa vermiş çalışıyordu. Adamın, daha önce mezarın içine atılan gömleğiyle pantalonu, askerin süngüsünün ucuyla çıkarılmıştı. Gömlek fena halde pislendiği için, sahibi onu kovadaki suyla yıkadı. Gömlekle pantalonu giyince, askerle birlikte kahkahayla gülmekten kendini alamadı, çünkü esvabın arkası yırtıktı. Hükümlü, askeri eğlendirmeği kendisine ödev bilmiş olacak ki, yere çömelip zevkten dizini döven askerin önünde, yırtık pırtık elbisesiyle sağa sola dönüp, boy gösteriyordu. Fakat, efendilere saygı gösterisi olarak, ikisi de birdenbire neşelerini tutup, kendilerine çeki-düzen verdiler.

Subay, sonunda yukarıdaki işini bitirirce makineyi baştan aşağı şöyle bir gözden geçirdi, gülümseyerek; derken, o âna kadar açık duran nakkaşın kapağını örtüp aşağı indi; önce mezarın içine, sonra da hükümlüye bakıp, esvabın çıkarıldığını memnunlukla görünce, elini yıkamak üzere su kovasının yanına gitti; suyun, iğrenilecek derecede pis olduğunu yeni farkediyordu; ellerini yıkayamadığı için üzülmeye başladı; sonunda kuma soktu ellerini —bu son çare hoşuna gitmemişti ama ne yapsın, mecburdu— derken dimdik doğrulup ceketinin düğmelerini çözmeğe başladı. Tam o sırada, yakasının üzerinden bağlamış olduğu iki kadın mendili elinin üstüne düştü. «Al şu mendillerini!» deyip hükümlüye doğru fırlattı. Ve yolcuya «Hanımların armağanı» diye açıkladı.

Önce üniformasının ceketini, sonra bütün esvabını, üzerinden çabuk çabuk çıkardığı halde, her birini sevgiyle, özenle tutuyor, hattâ, ceketindeki gümüş kordonu parmaklariyle okşayıp, püsküllere ikide bir fiske vuruyordu. Bu sevgiyle karışık özen kuşkusuz, üzerinden çıkardığı esvabını istemiye istemiye mezarın içine atmasından ileri geliyordu. En son kalan, küçük kılıcıyla, kılıç kayışı idi. Kılıcı kınından çıkarıp kırdı; sonra parçalarını toplayıp, kınıyla, kayışıyla birlikte, öyle bir şiddetle fırlattı ki, mezarın içi gürültüyle doldu.

Artık çırılçıplaktı. Yolcu, dudağını ısırıp hiçbir şey söylemedi. Ne olacağını çok iyi biliyordu, ama subayı, ne yaparsa yapsın önlemeye hakkı yoktu. Candan bağlandığı ceza usulünün sonu yaklaştıysa —belki de, bu işi kendisine ödev bilen yolcunun işe karışmasının bir sonucu olarak— subay doğru hareket ediyor demekti; yolcu da, onun yerinde olsa, aynı şeyi yapardı.

Askerle hükümlü, ne olduğunu ilkin anlayamadı; daha doğrusu baktıkları bile yoktu. Hükümlü, mendillerini geri aldığı için seviniyordu; fakat sevinmesi uzun sürmedi; asker, ansızın elinden kapıp, kayışının altına soktu, şimdi de hükümlü mendilleri oradan çekip almak için uğraşıyordu ama, askerin fırsat verdiği yoktu. Aralarında yarı şaka, yarı ciddî bir güreş başladı. Ancak anadandoğma çıplak kaldığı zaman farkettiler, subayı. Büyük bir yazgı değişmesine tanıklık edileceği düşün-

cesi, özellikle hükümlüyü çok etkilemişti. Şimdi de subayın başına gelecekti kendi başına gelen; belki de son hadde kadar. Besbelliydi yabancının böyle emrettiği. Demek öcü alınacaktı. Kendisi sonuna kadar acı çekmemişti ama, öc son hadde kadar alınmalıydı. Birdenbire beliren kaba, sessiz bir sırıtış, yüzünde takıldı kaldı.

Fakat subay makineye dönmüştü. Makineden iyi anladığı daha başlangıçta belliydi, ama şimdi öyle bir kullanışı, makinenin öyle bir itaat edişi vardı ki, görüp de şaşmamak elde değildi. Elini şöyle bir uzatmasiyle Tırmığın —subayı çekip alabilecek şekilde ayar edilinceye kadar— birkaç defa kalkıp inmesi bir oldu; kenarına dokunur dokunmaz yatak titremeğe başladı; keçe tıkaç tam ağzının önüne geldi; subayın, tıkacı ağzına almak istemediği besbelliydi; fakat ancak bir an sürdü bu, sonra boyun eğip, kabullendi. Her şey hazırdı; yalnız kayışlar yana sarkmıştı, ama zaten gereksizdi onlar, subayın bağlanmağa ihtiyacı yoktu. Derken, kayışlar hükümlünün gözüne ilişti; ona göre, tören tam sayılmazdı, kayışlar bağlanmadıkça; askere sevinçle işaret edip, ikisi birden subayı bağlamak üzere makineye doğru koştular. Beriki, Nakkaşı çalıştıran kaldıracı itmek için ayağının birini uzatmıştı; adamların geldiğini görünce ayağını çekip kendisini bağlattı. Fakat kaldıraca uzanamazdı artık; ne asker bilirdi yerini, ne de hükümlü; yolcu ise hiçbir şeye el sürmemeğe karar vermişti. Gereği de yoktu zaten; kayışlar bağlanır bağlanmaz makine çalışmağa başladı; yatak titredi; iğneler, derinin üstünde titreşip parıldadı; Tırmık, kalkıp indi. Yolcu seyretmekteydi; Nakkaşın içindeki bir tekerleğin gıcırdaması gerektiğini unutmuştu; her şey yerli yerindeydi; ufacık bir vızıltı bile duyulmuyordu.

Makine, böyle sessiz sessiz çalıştığı için, dikkati çekmiyordu. Yolcu bir ara askerle hükümlüye baktı. Hükümlü ötekine nisbetle daha bir canlanmıştı; makinenin her şeyiyle ilgileniyor, kâh eğilip, kâh ayak ucuna basıp doğrularak, şehadet parmağiyle askere birtakım ayrıntıları gösteriyordu. Yolcunun canını sıktı bu. Sonuna kadar orada kalmaya karar vermişti ama, bu ikisinin halini seyretmeye dayanamıyordu. «Haydi siz evinize gidin!» dedi. Asker gitmeğe razıydı, fakat hüküm-

lü bu emri bir ceza saymıştı sanki. Saygıyla el bağlayıp, kalmasına izin verilmesi için yalvarmağa başladı; yolcu hayır dercesine başını sert sert sallayınca, bu sefer diz çöktü. Yolcu emir vermenin fayda etmediğini anlamıştı; tam yanlarına gidip kovalıyacaktı ki, o sırada, yukarıdan, Nakkaşın içinden bir gürültü duydu. Başını kaldırıp baktı. O dişli çark yine bir iş çıkaracak mıydı? Fakat bambaşka bir şeydi bu. Nakkaşın kapağı yavaşça kalkıp, trak diye açıldı. Dişli bir çarkın dişleri göründü, sonra yükseldi ve çok geçmeden bütün tekerlek meydana çıktı; sanki çok büyük bir güç, Nakkaşı sıkıştırdığı için tekerleğe yer kalmamıştı; tekerlek yükseldi, yükseldi ve Nakkaşın kenarına gelince düştü, kumun üzerinde biraz yuvarlandıktan sonra yan üstü kalakaldı. Fakat onun arkasından bir ikinci tekerlek daha çıkıyordu; onun arkasından da başkaları, irili ufaklı, hattâ gözle farkedilemiyecek kadar küçük bir sürü tekerlek, aynı sona uğruyor; fakat her bakışta insan, «Eh artık Nakkaş tamamiyle boşalmıştır» demeğe kalmadan yeni yeni tekerlekler meydana çıkıp düşüyor, kumun üzerinde yuvarlanarak, yan üstü kalakalıyordu. Bu acayip olay karşısında, hükümlü, yolcunun emrini büsbütün unutmuştu; dişli çarklar onu büyülemişti âdeta; yakalamaya uğraşıyor, aynı zamanda da, yardım etmesi için askeri zorluyordu. Fakat her seferinde, elini korkuyla geri çekiyordu; çünkü tam o sırada düşüp sıçraya sıçraya üzerine doğru gelen bir başka tekerler onu ürkütüyordu.

Yolcunun canı müthiş sıkılmıştı; makine, gözünün önünde parçalanıyordu; sessiz sessiz çalışması bir hileden ibaretti; subaydan yana çıkması gerektiğini söyleyen bir duygu vardı içinde; çünkü artık kendini koruyacak bir durumda değildi subay. Bütün dikkatini yuvarlanan dişli çarklar çektiği için, makinenin geri kalan kısmına bakmayı unutmuştu; son dişli çark da Nakkaştan ayrılınca, Tırmığın üzerine doğru eğildi; bu sefer, hiç beklemediği, daha tatsız bir şeyle karşılaştı. Tırmık yazmıyor, sadece saplanıyordu; yatak ise gövdeyi döndürmeden, sadece titreyerek, iğnelere doğru kaldırıyordu. Yolcu bir şeyler yapmak istiyordu makineyi durdurmak için; subayın özlediği nefis bir işkence değildi bu;

düpedüz cinayetti. Ellerini uzattı. Fakat tam o sırada, Tırmık, eskiden yalnız on iki saatte yaptığı gibi, gövdeyle birlikte kalkıp yana çekildi. Gövdenin üstündeki sayısız deliklerden susuz kan boşanıyordu; çünkü su fıskiyeleri de çalışmaz olmuştu. Sonuncu hareket de başarılamadı; uzun iğnelerin ucuna yapışıp kalan gövde bir türlü düşmüyor, her bir yanından sel gibi kan boşanırken, mezarın üstünde asılı duruyordu. Eski yerine dönmeye uğraşan Tırmık, sanki yükünden henüz kurtulamadığını anlamış gibi orada, mezarın üstünde kalakalmıştı. Yolcu, askerle hükümlüye, «Gelin, yardım edin!» diye bağırıp, subayın ayaklarından tuttu. Ötekiler de başından tutarsa, subay, yavaşça iğnelerden kurtarılabilir diye düşündüğü için, ayaklarından itmek istemişti, fakat onlar gelip gelmemekte tereddüt ediyorlardı; hattâ hükümlü arkasını dönmüştü; bunun üzerine yolcu, yanlarına gidip onları subayın başına doğru itelemek zorunda kaldı. Tam o sırada, —âdeta elinde olmadan—, cesedin yüzüne baktı. Hayattaki gibiydi; vadedilen kurtuluştan eser yoktu; makinede başkalarının bulduğu şeyi bulamamıştı subay; dudaklar birbirine sımsıkı yapışmıştı; gözler açıktı; durgun ve inanç dolu bakışlariyle, hayattaki ifadenin tıpkısı vardı, bu gözlerde; alnına, büyük demirin ucu saplanmıştı.

Yolcu, arkasında askerle hükümlü, sömürgenin ilk evlerine varınca, asker bunlardan birini gösterip, «İşte çay-evi,» dedi.

Duvarlariyle tavanı tütünden kararmış, derin, alçak ve mağaramsı bir boşluk vardı, evin zemin katında. Bu boşluğun önü tamamiyle yola açıktı. Bu çay-evi, hepsi de harap bir halde bulunan sömürgenin öbür evlerinden —Komutanın muhteşem karargâhının çevresindeki evler de dahil— öbür evlerden pek az farklı olmasına karşın, yolcunun üzerinde âdeta eski bir tarihsel eser etkisi bırakmış, ona geçmiş günlerin gücünü duyurmuştu. Ardından yürüyen arkadaşlarıyla birlikte evin yanına gitti; yolun üzerindeki iki boş masanın arasında durup, içeriden gelen ağır, serin havayı burnuna çekti. «Eski Komutan burada gömülüdür,» dedi asker. «Papaz, kilisenin avlusuna gömülmesine izin vermediği için bir süre gömecek yer bulunamamıştı; sonunda buraya gömdüler. Subay size bunun sözünü etmemiştir, kuşku-

suz; çünkü onun kadar onu utandıran bir şey yoktur. Hattâ, geceleyin birkaç defa mezarı kazıp adamı çıkarmaya kalkıştı ama, her seferinde kovaladılar.» Askere inanmayan yolcu: «Mezar nerede?» diye sordu. Askerle hükümlü hemen önüne düşüp, kollarını mezarın bulunduğu yöne uzatarak, onu arka duvara götürdüler. Burada, birkaç masaya oturmuş müşteriler vardı. Doklarda çalışan işçiler oldukları besbelliydi; kısa, parlak ve kara sakallı, güçlü kuvvetli adamlardı. Hiçbirinin üzerinde ceket yoktu; gömlekleri yırtık pırtık, yoksul, zavallı yaratıklardı, bunlar. Yolcu yaklaşırken, içlerinden biri ayağa kalkarak, duvarın dibine çekilip, gözlerini ona dikti. «Yabancı gelmiş.» diye bir fısıltı dolaştı aralarında, «mezarı görmek istiyor.» Masalardan birini yana çektiler; altında sahiden bir mezar taşı vardı. Üstü bir masayla örtülebilecek kadar alçak, basit bir taştı bu. Küçücük harflerle yazılmış bir yazıt vardı üzerinde; yolcu, okuyabilmek için diz çökmek zorunda kaldı. Şöyle deniyordu: «Burada eski Komutan yatıyor. Ona bağlı olup, adları artık bilinmeyenler kazdı bu mezarı; bu taşı onlar diktiler. Bir kehânete göre Komutan, bir zaman geçtikten sonra, mezarında doğrulup, bu evde taraftarlarını başına toplayarak, sömürgeyi yeniden ele geçirecektir. İman edip, bekliyesiniz!» Yolcu yazıtı okuyup ayağa kalkınca, çevresine dinelenlerin gülümsediklerini gördü; sanki yazıyı onlar da okumuş, gülünç bulmuşlardı; sanki yolcunun da kendileri gibi düşüneceğini umuyorlardı. Yolcu bunu görmemezlikten gelip adamlara birkaç kuruş dağıttı ve masa, mezar taşının üstüne çekilinceye kadar, orada bekledi; sonra çay-evinden ayrılıp, limana doğru yollandı.

Askerle hükümlü, kendilerini alıkoyan birkaç tanıdıkla karşılaşmıştı, çay-evinde; ama hemen silkinip kurtulmuş olacaklar ki, yolcu daha rıhtımın basamaklarını yarılamadan, arkasından koşa koşa geldiler. Belki son dakikada kendilerini de götürmesi için onu zorlamak istiyorlardı. Yolcu aşağıda, kayıkçının biriyle gemiye gitmek üzere pazarlık ederken, askerle hükümlü basamakları uluorta indiler; ama ağızlarını açmadan; çünkü bağırmağa cesaret edemiyorlardı. Son basamağa

geldiklerinde, yolcu kayığa binmişti artık; kayıkçı fora ediyordu. Kayığa atlıyabilirlerdi; fakat yolcu, bordadan aldığı düğümlü bir halatı havaya kaldırarak, tehdit etmiş, atlamalarına engel olmuştu.

Çeviri: A.Turan Oflazoğlu

Bilardo Partisi

Yazarı: Alphonse Daudet

İki günden beri çarpıştıkları ve geceyi de, sırtta çanta, sel gibi yağan yağmurun altında geçirdikleri için, askerler, yorgunluktan bitkindiler, Ama yine, ana yolların su birikintileri, sırsıklam olmuş tarlaların çamuru içinde, tam üç saatten beri, elde silâh, soğukta beklemekten imanları gevriyordu.

Yorgunluk, bundan evvelki geceler, su içindeki üniformaları ile, ağırlaşmış, dermanları kesilmiş, ısınmak için, ayakta durabilmek için birbirlerine sokuluyorlar. Yanındakinin çantasına dayanarak ayakta uyuyanlar bile var. Bu uykuda pörsümüş, sarkmış suratlarda bezginlik ve mahrumiyetler daha çok belli oluyor. Yağmur, çamur... ateş yok, çorba yok, basık ve karanlık bir gökyüzü, her taraftan kokusu gelen düşman. Ne kasvetli hal...

Burada ne yapıyorlar? Neler olup bitiyor?

Namluları ormana çevrilmiş topların bir şeyler bekler gibi bir hali var. Pusuya yatmış makineli tüfekler; gözlerini ufka dikmiş. Herşey hücuma hazırlanmış gibi. Neden hücum edilmiyor? Ne bekleniyor? Emir bekleniyor ve umumî karargâhtan da bir türlü emir gelmiyor.

Şu umumî karargâh da, pek uzakta değil. Yağmurla yıkanmış kırmızı tuğlaları, yamaçta yeşillik kümeleri arasında parıldayan şu XIII. Louis biçimindeki güzel şato da Allah için bir Fransız mareşalinin filâmasını taşımağa lâyık, tam mânasiyle bir saray. Bahçeyi yoldan ayıran geniş bir hendekle taştan bir parmaklığın arkasında çimenler, yekpare ve yemyeşil, kenarları çiçek açmış saksılarla çevrili, dosdoğru sahanlığa kadar çıkıyor. Öbür tarafta, şatonun teklifsiz ve kuytu tarafında, iki yanı taflanlı yollar aydınlık birer gedik açmış, kuğuların yüzdüğü havuz

bir ayna gibi uzanıyor, muazzam bir güvercinliğin pagoda biçimindeki çatısı altında tavuslar ve yaldızlı sülünler tiz perdeden bağrışarak kanat çırpıyorlar ve kuyruklarını yelpaze gibi açıyorlar. Şatonun sahipleri gitmiş ama ortalıkta öyle bir terkedilmişlik hali, harbin o koyu adamsendeciliği hissedilmiyor. Ordu komutanının filâması, çimenlerin en gösterişsiz kır çiçeklerine varıncaya kadar her şeyi korumuş. Muharebe meydanının bu kadar yakınında ortalığın intizamından, yeşillik kümelerinin düzgün sıralanışından, hıyabanların sessiz derinliğinden gelen böyle bir zenginlik huzur ve sükûniyle karşılaşmak, insanı hayret ve heyecan içinde bırakıyor.

Öte tarafta yollara o çirkin çamuru yığan ve tekerlek izlerini bir kat daha oyan yağmur, burada tuğlaların kızıllığını, çimenlerin yeşilliğini canlandıran, portakal ağaçlarının yapraklarını, kuğuların beyaz tüylerini cilâlıyan zarif ve kibar bir insan sağanağından başka bir şey değil. Her şey parıldıyor, her şek sâkin. Hakikaten damın üstünde dalgalanan bayrakla parmaklığın önünde nöbet tutan iki asker olmasa, burasının umumî karargâh olduğu kimsenin aklına gelmez. Atlar ahırlara çekilmiş, istirahatte. Şurada burada hizmet erlerine rastgeliniyor, emirberler kışla kıyafetleriyle mutfakların civarında dolaşıyorlar, yahut kırmızı pantalonlu bir bahçıvan, hiç istifini bozmadan tırmığını geniş hıyabanların kumları üstünde gezdiriyor.

Pencereleri sahanlığa açılan yemek salonuna bakacak olursanız, yarı yarıya, kaldırılmış bir sofra görürsünüz. Buruşmuş bir sofra örtüsü üstünde tıpası atılmış şişeler, buğulu, boş ve bulanık kadehler, bütün bir ziyafet sonu; davetliler gitmiş. Yandaki odadan, haykırmalar, kahkahalar, yuvarlanan bilyeler ve tokuşturulan kadehlerin gürültüsü geliyor. Mareşal, partisine başlamıştır ve işte bu sebeple ordu emir bekliyor. Mareşal partisine başladı mı, dün-

ya yerinden oynasa, kimse sonunu getirmesine mâni olamaz.

Bilârdo!..

O büyük cengâverin zayıf tarafı bu. O şimdi muharebedeymiş gibi ciddî, büyük üniforması sırtında, göğsü nişanlarla dolu, yemeğin, oyunun ve içkinin hararetiyle gözleri parlamış yanakları alev alev, oradadır. Yaverler tetik üstünde, hürmetkâr, her isteka çekişinde hayran ve mest, etrafını sarmış. Mareşal bir sayı yaptı mı, hepsi yazmıya koşuşuyor; mareşalin canı bir şey içmek istedi mi hepsi kadehini doldurmaya davranıyor. Bir apulet ve sorguç hışırtısı ve bir şalip ve kordon şıkırtısıdır gidiyor. İnsan, duvarları meşe kaplamalı bahçelere ve merasim avlularına açılan bu yüksek tavanlı salonda, bu kadar şirin gülücükler, bu kadar ince saray reveransları görünce, Compiègne'deki sonbahar âlemlerini hatırlıyor ve ötede, yollar boyunca titreşip duran ve yağmur altında pek karanlık kümeler halinde bekleşen o ıslak kaputları biraz olsun unutuveriyor.

Mareşalin karşısındaki oyuncu, çakı gibi, kıvırcık, beyaz eldivenli, genç bir kurmay yüzbaşısı. Bilârdoda üstüne adam yok; dünyadaki bütün mareşalleri alt edecek kabiliyette. Fakat âmirinin saygı ile arkasında durmasını biliyor. Partiyi kazanmamaya, ayni zamanda kolayca kaybetmemiye dikkat ediyor. Yani sizin anlıyacağınız, istikbali parlak bir subay.

Aman, delikanlı dikkat. Gözümüzü dört açalım. Mareşalin on beş sayısı var. Sizinse on. Oyunu sonuna kadar bu minval üzere götürmek lâzım. Ötekiler gibi dışarıda, ufku boğan seller altında, bir türlü gelmiyen emirleri bekliyerek, güzelim üniformanızı kirletecek, kordonlarınızın yaldızını karartacak yerde, bunda muvaffak oldunuz mu, terfiinizi çantada keklik bilin.

Hakikaten de pek meraklı bir parti. Bilyeler se-

ğirtiyor, birbirine değiyor, renkleri birbirini çaprazlıyor. Masanın kenarları da pek hassas, çuha kızışıyor. Ansızın, gökyüzünde bir top mermisinin alevi parlayıp sönüyor. Boğuk bir gürültü camları sarsıyor. Herkeste bir ürperme. Endişe ile birbirlerine bakışıyorlar. Yalnız mareşalin ne gördüğü, ne işittiği var. Masanın üzerine eğilmiş geri tepmeli mükemmel bir kulpo hazırlamakla meşgul. Geri tepmeli kulpolar onun zaten en kuvvetli tarafı...

Ama işte bir şimşek daha, arkasından bir daha. Top sesleri, ardarda, birbirini kovalıyor. Yaverler pencerelere üşüşüyor. Acaba Prusyalılar hücuma mı kalktı?

Mareşal, istekasını tebeşirliyerek:

— Pekâlâ, varsın hücum etsinler, diyor. Sıra sizde yüzbaşı.

Kurmay heyeti hayranlık içinde. Bir top kundağına yaslanarak uykuya dalmış olan Turenne, tam muharebe zamanında bilârdosu başında bu kadar sakin duran şu mareşalin yanında hiç kalır. Bu esnada gürültünün şiddeti artıyor. Topların sarsıntısına makineli tüfeklerin çatırdayışı ve yaylım ateşlerinin gümbürtüsü karışıyor. Kenarları siyah, kızıl bir buhar yığını, çimenlerin ötesinden gökyüzüne yükseliyor. Bahçenin dip tarafı tutuşmuştu. Ürken tavuslarla sülünler güvercinlikte feryada başlıyorlar. Arap atları, barut kokusunu duyunca, ahırların içinde şaha kalkıyorlar. Umumî karargâh telâşa düşmek üzeredir. Haber, haber üstüne. İrtibat atlıları dörtnala geliyor. Mareşali istiyen isteyene.

Ama mareşale yaklaşmak kabil mi? Size hiçbir şey oyununu bitirmesine mâni olamaz demedim miydi?

— Sıra sizde yüzbaşı.

Ama yüzbaşının bazan unutkanlığı tutuyor. Eh, ayıplanmaz, gençlik bu! Bakın şimdi büsbütün kendinden geçti, oyununu unuttu ve üstüste iki seri

yaptı. Neredeyse partiyi kazanacak. Bu sefer mareşal adamakıllı kızıyor. Erkek çehresinde şaşkınlık ve hiddet peyda oluyor. Tam o sırada karnı yere değercesine hızla gelen bir at, avluya girip devriliyor. Üstü başı çamur içinde bir yaver, emir dinlemiyerek bir sıçrayışta sahanlığa geçiyor:

— Mareşal! Mareşal!

Nasıl karşılandığını görmelisiniz. Mareşal, hiddetten çatlamak raddelerine gelmiş, horoz ibiği gibi kıpkırmızı, elinde istekası ile pencerede görünüyor:

— Ne var? Bu ne hal? Burada nöbetçi yok mu?

— Fakat mareşal...

— Peki, anladık... Biraz sonra... Emir bekleyin, hay canına! ve pencere gürültü ile kapanıyor.

Emir beklensin!

Zaten o zavallıların da bundan başka bir şey yaptıkları yok. Rüzgâr, yağmurla kurşunu tam suratlarına yapıştırıyor. Başkaları, elde silâh, neden kımıldamadıklarını bile anlamaksızın, boşu boşuna dururken, nice taburlar ezilip gidiyor. Ama ne yapsınlar? Emir bekliyorlar... Fakat ölmek için emre hacet kalmadığından, yüzlerce asker, çalıların arkasında, hendeklerin içinde, o sessiz büyük şatonun tam karşısında can veriyor. Hattâ vurulup yere düştükleri zaman bile, kurşunlar yine onları didik didik ediyor ve yaralarından Fransa'nın cömert kanı sessizce akıp gidiyor... Yukarda, bilârdo salonunda da vaziyet müthiş sıkışık. Mareşal sayıca yine önde ama küçük yüzbaşı da kendini aslanlar gibi müdafaa ediyor.

On yedi! On sekiz! On dokuz!..

Sayıları yağmağa insan zor yetişiyor. Muharebe gürültüsü gittikçe yaklaşıyor. Mareşal bir tek sayı için oynuyor. Artık mermiler bahçeye düşmeğe başladı. İşte bir tanesi, havuzun üstünde patlıyor. Ayna çatlıyor, kanlı bir tüy kasırgası içinde bir kuğu, ürkmüş, yüze yüze kaçıyor. Artık bu son vuruş..

Şimdi, derin bir sessizlik. Hıyabanlar üzerine düşen yağmurla bir de yamacın altında, ıslak yollardan koşuşan bir sürünün ayak patırdısı gibi gelen karışık bir gürültüden başka bir şey duyulmuyor... Ordu bozgun halindedir. Mareşal, oyununu kazandı.

Çeviri: Sabri Esat Siyavuşgil

Saç

Yazarı: Guyde Maupassaut

Hücrenin duvarları badanalı, ama çıplaktı. Yetişilmesin diye çok yüksek açılmış dar ve parmaklıklı bir pencere bu küçük, aydın, ama uğursuz daireye ışık veriyor ve hasır bir iskemlede oturan deli bize sabit, belirtisiz ve teklifsiz gözlerle bakıyordu. Bu, çukurlaşmış yanakları ve bir iki ayda ağardığı anlaşılan hemen bembeyaz saçlarıyla çok zayıf bir adamdı. Giydiği elbise, kurumuş uzuvları, darlaşmış göğsü ve derine kaçmış karnı için pek geniş görünüyordu. Kendisinin düşüncesinin yediği, tıpkı bir meyveyi bir kurt yer gibi bir düşüncenin kemirdiği belliydi. Orada, bu kafanın içinde delilik, delice düşünce, inatçı, tırnaklayıcı, oyucu bir şeydi. Yavaş yavaş vücudu eritiyordu. Evet o görünmez, o dokunuımaz, o avuca alınmaz o madde yoksulu fikir, eti rendeliyor, kanı içiyor, hayatı söndürüyordu.

Bu adamın bir vehme kurban olması nasıl işti? Zavallı adam insanı üzüyor, korkutuyor ve acındırıyordu. Hangi muammalı, korkunç ve yere vurucu hayal bu alnın arkasında duruyor ve onu biteviye kımıldanan derin çizgilerle karıştırıyordu?

Doktor bana: «Bu, gördüğüm erken-bunama vakalarının en gariplerinden biridir, dedi. Hastaya dehşetli öfke buhranları geliyor. Kendisi karasevda getirmiştir. Bir çeşit ölüseverdir. Bir hâtıra defteri var ki bize aklındaki zoru bütün dal budağıyle gösteriyor. Deliliğine bu defterde âdeta elle dokunulabilir. Eğer sizi ilgilenidrirse gözden geçirmenize engel yok.»

Doktoru dairesine kadar izledim. Orada elime bu zavallı adamın anılarını verdi ve: «Okuyun da sonra bana düşüncenizi söylersiniz.» dedi.

İşte defterin içindekiler:

Otuz iki yaşıma kadar sakin ve aşksız yaşadım. Hayat bana çok basit, çok iyi ve çok kolay görünüyordu. Zengindim. O kadar çok şeyle ilgilenirdim ki hiçbir şey için tutku duymazdım. Yaşamak ne iyiydi! Her gün canımın istediklerini yapmak için mutlu uyanıyor ve gölgesiz bir yarın, bir gelecek beklemek huzuru ile rahat rahat yatıyordum.

Birkaç metresim olmuştu ama hiçbirinde, sahip olduktan sonra, kalbimin arzudan çıldırdığını ve ruhumun aşkla didiklendiğini hiç duymamıştım. Böyle yaşamak ne hoş şeydi. Ama yine sevmek en iyisi, yalnız korkunç şey bu! Gene de herkes gibi sevenlerin duyacağı yakıcı mutluluk, herhalde benimkinin yanında eksik kalır. Çünkü beni aşk, inanılmaz bir şekilde gelip buldu.

Zengin olduğum için hep antika ve eski öteberi arıyordum. Çok kere de bu şeylere dokunmuş görünmez elleri, beğenerek bakmış gözleri ve bunları sevmiş kalbleri düşünürdüm. Çünkü eşya da sevilir! Geçen yüzyıldan kalma küçük bir cep saatine, saatlerce baktığım çok oldu. Minesi ve işlemeli altını ile bu saat ne güzel, ne minik şeydi. Ve hâlâ bir kadının, ince işlenmiş bir mücevhere sahip olmak isteği ile onu aldığı günkü gibi işliyordu. Çırpınmaktan, kendi makine hayatını yaşamaktan hiç durmamıştı ve geçmiş bir yüzyıldan beri daima muntazam tiktakına devam ediyordu. Onu, kalbi kendi kadın kalbine karşı çarparak ilk defa göğsünde, kumaşların ılıklığı içinde taşıyan kimdi acaba? Hangi el onu sıcak parmaklarının ucunda tutmuş, evirmiş çevirmiş ve sonra derisinin nemi ile onun bir an için buharlanan porselen çobanlarını silmişti? Bu çiçekli kadran üzerinde belirli bir saati, aziz ve kutsal saati kollayan gözler ne çeşitti?

Bu nefis ve az bulunur parçayı seçmiş olan kadını ne kadar görmek ve tanımak isterdim! Oysa o ölmüştü! Ben eskiden yaşamış kadınları arayan bir

isteğin esiriyim. Hep vaktiyle sevmiş kadınları uzaktan sevmekteyim! Artık masal olmuş sevgilerin hikâyesi boyuna içimi acı ile doldurur. Ey güzellik, gülümseyişler, çocukça sokulmalar ve umutlar! Sizler sonsuz olmayacak mıydınız?

Kaç geceler hep sabahlara kalarak geçmişin o kadar güzel, o kadar duygulu, o kadar uysal ve öpülsünler diye kolları açılmış, sonra da ölmüş zavallı kadınları için ağladım. Onlar öldü, ama öpüş sonsuzdur. Dudaktan dudağa, yüzyıldan yüzyıla, devirden devire geçer. İnsanlar onu toplar, verir ve ölürler.

Geçmiş beni çekiyor, hal korkutuyor; çünkü gelecek ölümdür. Her yapılana acıyor, bütün yaşamışlara ağlıyorum. Elimden gelse zamanı durdurur, saati işlemekten alıkoyardım. Ama o yürüyor, ilerliyor, geçiyor ve yarının yokluğu adına benliğimden her saniye bir parça alıyor. Ve ben bir daha yaşamayacağım.

Elveda dünün kadınları! Sizi seviyorum!

Bununla beraber acınmama bir sebep de yok. Çünkü ben de onu, beklediğim kadını buldum ve inanılmaz zevklerin tadını aldım.

Güneşli bir sabah Paris'te içim ferah, ayakların oynak, dükkânlara bir keyif gezgininin o bulutlu ilgisiyle bakarak gelişigüzel dolaşıyordum. Ansızın bir antikacıda onyedinci yüzyıla ait İtalyan işi bir dolap gördüm. Çok güzel, çok güç bulunur şeydi. Onu, o zamanlar ünlü olan Viteli isminde bir sanatçıya nisbet ettim.

Sonra geçtim.

Bu dolabın hayali, neden beni geri döndürecek kadar sıkı sıkıya izledi? Onu bir daha görmek için tekrar mağazanın önünde durdum ve büyülendiğimi duydum.

Şu büyülenme ne garip şey? Bir eşyaya bakarsınız ve yavaş yavaş o, bir kadın yüzüymüş gibi, sizi büyüler, şaşırtır ve etkiler. Onun çekiciliği, şek-

linden, renginden eşyalık çehresinden gelen buruk çekimi içine akar ve siz bu şeyi hemen sever, özler ve istersiniz. Artık bir sahip olma ihtiyacının pençesindesinizdir. Önce az sezilir, sanki korkak, ama gittikçe büyüyen ve şiddetle kabarıp yenilmez olan bir ihtiyaç.

Dükkâncılar bu gizli, ama artan isteği bakışınızın alevinden anlar gibidirler.

Dolabı aldım ve çabucak evime taşıttım, odama yerleştirdim.

Ah! Bir kolleksiyoncunun yeni satın alınmış ufak tefekle geçirdiği balayını öğrenmemiş olanlar ne zavallıdırlar! Bu ufak tefek, sanki ettenmişler gibi gözle ayrı, elle ayrı okşanırlar. Hemen hemen her dakika yanlarına gelinir. Nereye gidilirse gidilsin, ne yapılırsa yapılsın, hep onlar düşünülür. Sevgili hayalleri sokakta, âlem içinde, her yerde daima sizinle beraberdir. Evnize döner dönmez, hattâ şapkanızı ve eldivenlerinizi çıkarmadan bir âşık inceliğiyle onları seyretmeye koşarsınız.

Ben de, tamam sekiz gün, bu dolaba taptım. Her saniye kapaklarını, çekmecelerini açıyor, onu, sahibolmanın bütün özel hazlarını duyarak kıyamadan elliyordum.

Bir akşam da bir levhasının kalınlığını yokluyordum ki orada gizli bir göz olması gerektiğine hükmettim. Hemen kalbim çarpmaya başladı. Geceyi, başaramadan, sırrı açmaya çalışmakla geçirdim.

Ertesi günü bir kaplama yarığına ince bir demir sokarak meseleyi çözümledim. Bir kapak kaydı ve ben, siyah bir kadife zemin üzerine tutturulmuş, harikulâde bir kadın saçı gördüm!

Evet bir saç demeti, herhalde derinin üstünden kesilmiş ve sırma bir telle bağlanmış, sarışın, hemen hemen kızıl saçlardan gür bir örgü.

Şaşırmış, alıklaşmıştım! Titriyordum. Bu esrarlı çekmece ile onun içindeki umulmadık şeyden eski,

zor duyulur bir koku, sanki bir koku ruhu yükseliyordu.

Saçı yavaşça, hemen hemen tapınırcasına aldım ve yuvasından çıkardım. Hemen çözüldü ve bir yıldızın ateşten kuyruğuna benzeyen yaldızlı dalgasını, koyu ve hafif parlak ve yumuşak, yerlere kadar uzattı.

İçimi garip bir heyecan kapladı. Ne görüyordum? Bu saç ne zaman, nasıl ve ne diye buraya konmuştu? Bu hâtırada hangi sergüzeşt, hangi dram gizliydi?

Onları kim kesmişti? Bir ayrılık gününde bir sevgili mi? Bir intikam saatinde bir koca mı? Yoksa bir umutsuzluk anında, bunları alnında taşıyan kadın mı?

Acaba bu sevgi hazinesi oraya, yaşayanlar dünyasına bırakılan bir rehin gibi bir manastıra girilirken mi atılmıştı? Yoksa genç ve güzel ölü tabutuna konurken içi yanan sevgili onun başındaki süsü, ondan saklayabileceği bu tek şeyi, onun etinin bu tek çürümeyecek canlı kısmını acıdan kudurduğu zamanlar hâlâ sevip okşayabileceği ve öpeceği bu biricik şeyi yanına alıkoymak mı istemişti?

Yapılmış olduğu vücuttan küçük bir zerre bile kalmamışken bu saçın böyle sağlam durması garip değil miydi?

Parmaklarımın üzerinden akıyor, derimi acayip bir okşama, bir ölü kadın okşaması ile gıdıklıyordu. Ağlayacakmışım gibi yüreğimin yufkalaştığını hissettim.

Onu ellerimde uzun, uzun bir zaman tuttum. Sonra beni, içinde gizli bir ruh kırıntısı kalmışçasına yavaş yavaş heyecana getiriyor sandım. Ve hemen zamanla solar gibi olmuş kadifesinin üzerine koyarak çekmeyi ittim, dolabı kapadım, hayal kurmak için sokaklara daldım.

Kafam hüzünle, acı ile, bir aşk öpüşünden sonra

ruhta kalan çeşitten bir acı ile dolu, rasgele yürüyordum. Sanki ben de önce yaşamış ve bu kadını tanımıştım.

Tıpkı bir hıçkırık yükselir gibi, Villon'un şu dizileri geldi dudaklarıma:

Söyleyin bana, Flora, güzel Roma'lı kız
Nerde ve hangi ülkede şimdi?
Ya Archipiada ve onun amcakızı Thais ne oldu?
Nerde o, bir başka âlem güzeli olan
Ve ırmakların, göllerin üzerinden
Ses alınca konuşmaya başlayan Echo?
Ama nerede o eski karlar şimdi?

. . . .

Berrak sesle şarkı söyleyen
Zambak gibi beyaz kraliçe
İri ayaklı Berthe, Bietris, Alys
Ve Maine eyaletinin sahibi Harembourges
Ve İngilizlerin Rouen'da yaktığı
Lorraine'li güzel Jehanne nerde?
Nerdeler, aziz meryem anamız?
Ama nerde o eski karlar şimdi?

. . . .

Evime dönünce meraklı ganimetimi tekrar görmek için dayanılmaz bir istek duydum. Onu gene ellerime aldım ve bu dokunuşla bütün vücudumdan uzun bir titreme geçtiğini farkettim.

Saçın her dakika kafamda canlı durmasına rağmen birkaç gün gene kendime hakim oldum.

Yalnız sokaktan döndüğüm zamanlar onu görmem ve ellemem şarttı. Dolabın anahtarını bir sevgilinin kapısı açılırken duyulan heyecanla çeviriyordum. Çünkü ellerimde ve yüreğimde parmaklarımı bu cansız saçların büyülü ırmağına daldırmak ihtiyacı, o karışık, acayip, devamlı ve ihtiraslı ihtiyaç beliriyordu.

Sonra okşamam bitip de dolabı kapadım mı onu

orada, sanki canlı bir varlıkmış gibi gizlenmiş ve hapis kalmış sanmaya başlıyordum. Öyle kuruyor ve yine özlüyordum. O vakit yeniden içimde onu almak, yoklamak, onun soğuk, kaygın, dürten, çıldırtan, insanı kendinden geçirten dokunuşu ile ölesiye hırpalanmak ihtiyacı doğuyordu.

Bu şekilde bir ay mı, iki mi, ne kadar yaşadım bilmiyorum. O hep bana musallat, hep benimle beraberdi. Bir aşk bekleyişi içindeymiş gibi, sonu yine öpüşmeye varan bir itiraf dinlemişim gibi hem mutlu, hem üzgündüm.

Onu derimin üstünde duymak, dudaklarımı onun aralıklarına sokmak, onu öpmek ve ısırmak için tek başıma bir odaya kapanıyordum. Yumağını yüzümde gezdiriyor, akışını içiyor ve dünyayı sarışın görmek için gözlerimi onun yaldızlı dalgasına boğuyordum.

Onu seviyor, evet seviyordum. Artık ne ondan geçebiliyor, ne de bir saat onu görmeden durabiliyordum.

Ve bekliyor... bekliyordum. Neyi? Bilmiyorum. Onu işte.

Bir gece odamda yalnız olmadığım sanısı ile ansızın uyandım. Bir uykusuzluk humması içinde çırpınırken saça dokunayım diye kalktım. Bana her zamankinden daha yumuşak, daha canlı gibi geldi. Ölüler döner mi? Yağdırdığım öpüşler beni mutluluktan öldürecekti. Onu kaptığım gibi yatağıma götürdüm ve sahip olunacak bir metresmişçesine dudaklarıma bastırarak yattım.

Evet ölüler döner! O da döndü. Ciddî söylüyorum, ben onu gördüm, tuttum ve ona sahip oldum. Tıpkı yaşadığı zamanki gibi iri, sarışın ve etli idi. Ter göğsü, rebap şeklinde kalçaları vardı. Vücudunun bütün dönüm ve bükümlerini kollayarak boynundan ayaklarına giden o dalgalı ve tanrısal çizgiyi okşadım.. okşadım..

Evet ona her gün, her gece sahip oldum. Ölü, güzel ölü, o sevgili, esrarlı ve bilinmeyen ölü her gece geri geldi.

Mutluluğum o kadar büyüktü ki saklayamadım. Onun yanında insanınkine üstün bir eriyiş, derin ve anlatılmaz bir haz duyuyordum. Erişilmeze, görünmeze, ölüye sahip olmak hazzı! Hiçbir âşık bunun kadar yakıcı, bunun kadar korkunç bir zevk tatmamıştır.

Mutluluğumu saklamak elimden gelmedi. Onu öyle seviyordum ki yanından hiç ayrılmak istemedim. Nereye gitsem birlikte taşıdım. Şehirde karım gibi gezdirdim ve metresim gibi tiyatroya, parmaklıklı localara götürdüm. Ama onu gördüler, keşfettiler.. Elimden kaptılar. Ve beni bir suçlu gibi içeriye attılar. Evet, onu benden aldılar.. Ah! Ne alçaklık!..

Defter burada duruyordu. Bulanan gözlerimi doktora kaldırırken birdenbire tımarhanede müthiş bir çığlık, bir âciz öfke ve kuduz arzu gürlemesi yükseldi. Doktor:

— Dinleyin, dinleyin... dedi, bu edep tanımaz deliye günde beş defa duş yaptırmak gerekiyor. Bertrand çavuş da ölü kadın sevmekten hiç anlamaz.

Şaşkınlık, ürküntü ve acımadan heyecanlanmış, kekeledim:

— Ama... şu saç... gerçekten var mı?

Doktor kalktı, küçük şişeler ve âletlerle dolu bir dolap açtı ve bana, kabinesinin ortasında altın bir kuş gibi uçan uzun bir sarışın saç halkası fırlattı.

Onun hafif ve okşayıcı dokunuşunu ellerimde duyunca titredim. Kalbim hem tiksinme, hem de arzu ile çarptı. Cinayetlere karışmış eşyaya dokunuyormuşum gibi nefret, gizli ve ahlâksızca bir şeyin tahriki karşısında kalmışım gibi istek duyuyordum.

Doktor omuzlarını kaldırarak:

— İnsan kafası neler yaratmaz! dedi.

Çeviri: Enver Behiç Koryak

Bir Üstadın Doğuşu

Yazarı: André Maurois

Ressam Pierre Douche, eczacı çömleğindeki çiçeklerle tabakta patlıcanları tasvir eden bir natürmort'u bitirmek üzereyken romancı Paul-Emile Glaise atölyeye girdi. Glaise, çalışan dostunu bir iki dakika seyrettikten sonra kesip attı:

«Olmadı.»

Öteki, şaşırarak başını kaldırdı ve bir patlıcanın parlatılmasını yarı bıraktı.

Glaise sesini yükselterek :

«Olmadı» dedi, «Olmadı, hiç bir zaman bir iş beceremeyeceksin. Mesleğinin ehlisin, yeteneklisin, dürüstsün, ama resmin yavan, cancağızım. Göze çarpmıyor, haykırmıyor. Beş bin tabloluk bir salonda, uykulu ziyaretçiyi seninkiler önünde durduracak hiç bir şey yok... Yok, Pierre Douche, hiçbir zaman başarılı olamayacaksın. Yazık doğrusu.»

Saf Douche içini çekti :

«Niçin? Ne görüyorsam onu yapıyorum. Daha fazlasını da istediğim yok.»

«İstemelisin, dostum; bir karın, üç çocuğun var. Sütün litresi on sekiz kuruş, yumurtanın tanesi bir frank. Alıcıların sayısından fazla tablo ve anlayandan çok ahmak var. Peki, tanılmayanlar kalabalığından sıyrılmanın çaresi ne, Pierre Douche?»

«Çalışmak mı?»

«Şakayı bırak. Tek çaresi ahmakları uyandırmak, heybetli işler becermektir. Kuzey kutbunda resim yapacağını ilân et. Mısır kralı kıyafetinde dolaş. Bir okul kur. Sözlerine dinamik çıkarımlar gibi bilgince sözcükler kat, beyannameler kaleme al. Hareketi ya da sessizliği, akı ya da karayı, daireyi veya dört köşeyi inkâr et. Kırmızı ile sarıdan başka renk kabul etmeyen neo-homerik resmi, silindir biçimi,

sekiz yüzeyli, dört boyutlu resmi icat et...»

O sırada acayip ve tatlı bir koku, Madam Kosnevska'nın geldiğini haber verdi. Bu Pierre Douche'un zarifliğine hayran olduğu güzel bir Polonyalı kadındı. Üç yaşında çocukların şaheserlerini büyük masraflarla basan pahalı dergilere abone olan kadın, orada Douche'nin adı geçmediği için onun sanatını küçümsüyordu. Bir sedire uzanarak başlamış resme baktı, sarı saçlarını salladı; ve düş kırıklığına uğramışçasına biraz gülümsedi. Baygın ve edalı sesiyle :

«Dün zenci sanatının parlak dönemine ilişkin bir sergiye gittim. Ah! O ne incelik, o ne ustalık, ne güç o!»

Ressam ona göstermek üzere beğendiği bir portreyi çevirdi.

Kadın dudaklarının ucu ile bir «Hoş» dedi ve baygın, edalı, kokulu, çıkıp gitti.

Pierre Douche paletini bir köşeye attı ve kendini sedire bıraktı, «Sigorta müfettişi, banka memuru, polis olacağım. Ressamlık mesleklerin en aşağılığı. Sersemlerin sağladığı basarı sahtekârlara kısmet oluyor. Eleştirmenler ustalara değer verecek yerde, barbarları teşvik ediyorlar. Bıktım artık, vazgeçiyorum» dedi.

Paul-Emile bu sözleri dinledikten sonra bir sigara yaktı ve uzun boylu düşündü.

«Snoblarla sahte sanatçılara hakettikleri dersi vermek ister misin? Büyük bir ciddilikle, sır verircesine; Kosnevska ile daha bazı sanatseverlere on yıldan beri yeni bir tarz hazırladığını haber verebiliyor musun?»

Saf Douche şaşkınlıkla :

«Ben mi?» dedi.

«Dinle... Senin düşünsel - çözümsel okulunu kurduğunu iki esaslı makale ile dünyaya ilân edeceğim. Sana gelinceye kadar, portreciler, cahillik

yüzünden, insanın yüzünü incelerlerdi. Ne saçma şey! İnsanın asıl kimliği bizde uyandırdığı düşüncelerdir. Örneğin, bir albayın portresi mavi ve yaldız zemin üzerine beş kocaman şerit, bir köşede bir at, öbür köşede nişanlar. Bir sanayicinin portresi bir fabrika bacası, bir masa üzerinde kapalı bir yumruktur. Pierre Douche dünyaya nasıl bir yenilik getirdiğini anlıyor musun, bana bir ay içinde düsünsel - çözümsel yirmi portre hazırlayabilir misin?»

Ressam acı acı gülümsedi :

«Bir saatte» dedi, «İşin hazin tarafı şu ki, bu iş başarıya erişebilir Glaise.»

«Deneyelim.»

«Ama atıp tutmasını beceremem.»

«O halde, dostum, biri senden açıklama istedi mi, bir süre susar, sonra karşındakinin yüzüne piponun dumanını salıvererek «Siz hiç nehir gördünüz mü?» dersin...»

«Peki, ne demek bu?»

«Hiç, onun için pek güzel bulacaklar, seni keşfedip iyice açıklasınlar, pohpohlasınlar, sonra işin içyüzünü anlatarak hallerine güleriz.»

İki ay sonra, Douche sergisinin hazırlıkları bir zafer havası içinde hazırlanıyordu. Güzel madam Kosnevska, baygın, edalı, kokulu, yeni büyük adamının yanından ayrılmıyordu.

Durmadan :

«Ah! O ne incelik, o ne ustalık, ne güç o? Ne zekâ! Ne yenilik! Bu şaşırtıcı bireşimleri nasıl başardınız, dostum?»

Ressam biraz durdu, piposunun dumanını salıverdi ve, «Hanımefendiciğim» dedi, «Siz hiç nehir gördünüz mü?» dedi.

Heyecanlanan güzel Polonyalı kadının dudakları baygın ve edalı mutluluklar vadetti.

Tavşan yakalı pardesüsü ile genç ve parlak eleştirmen Lévy-Coeur bir topluluğun ortasında tartışıyordu: «Çok güçlü» diyordu. «Çok güçlü!» «Ben kendi hesabıma, modele bakarak resim yapmaktan daha aşağılık bir şey olamayacağını her zaman tekrarlayıp dururum. Peki ama, Douche, söyleyin bakalım, bu düşünce nereden geldi aklınıza. Benim yazılarımdan mı?»

Pierre Douche uzun bir süre durdu, adamın burnuna büyük bir duman bulutu salıverdi, sonra: «Siz hiç nehir gördünüz mü, beyim?» dedi.

Oteki :

«Pek güzel!» diye doğruladı, «Pek güzel!»

O sırada ünlü tablo tüccarı, atölyeyi devrettikten sonra ressamı kolundan tutup bir kenara çekti :

«Douche, dostum» dedi, «Yaman adamsınız Bunları sürebiliriz. Yaptıklarınızı bana ayırın. Size haber vereceğim güne kadar tarzınızı değiştirmeyin, sizden yılda elli tablo alırım... Oldu mu?»

Douche karşılık vermeden esrarlı bir tavırla piposunu tüttürdü.

Yavaş yavaş atölye boşaldı. Paul-Emile Glaise gidip son ziyaretçinin ardından kapıyı kapadı. Merdivenlerde takdir mırıltılarının uzaklaştığı duyuldu. Sonra ressamla yalnız kalınca, romancı ellerini neşeyle ceplerine soktu ve müthiş bir kahkaha attı. Douche şaşkınlıkla ona baktı.

«E, söyle bakalım, dostum» dedi, «Nasıl, herifleri kafese koyduk mu? Tavşan yakalı küçüğün dediklerini duydun mu? Ya güzel Polonyalı kadının. Ya durmadan «Ne yeni, ne yeni!» diye tekrarlayan üç genç kızın sözlerini? Ah! Pierre Douche, insanların ahmaklığına son olmadığını bilirdim ama, bu defaki umutlarımı da aştı.»

Bir gülme krizine tutulmuştu. Ressam kaşlarını çattı, öteki katıla katıla gülerken birdenbire :

«Budala!» dedi.

Romancı köpürdü :

«Budala mı? Bu kadar büyük bir işi becerdikten sonra halâ bana...»

Ressam yirmi çözümsel portreyi gözleriyle şöyle bir süzdü ve inancın verdiği güçle :

«Evet, Glaise» dedi, «Budalasın. Bu resimde bir şeyler var...»

Romancı sonsuz bir şaşkınlıkla dostuna bakakaldı.

Bunun üzerine Pierre Douche bir süre durdu, piposundan büyük bir duman salıvererek :

«Sen hiç nedir gördün mü?..» dedi.

Çeviri: Yaşar Nabi

Yeşilli Kadın

Yazarı: Gerges Duhamel

Her sabah görevim gereği koğuşa gidip gelirken yorganın karmakarışıklığı içinde Rabot'yu, daha doğrusu Rabot'nun başını, o kadar da değil, Rabot'nun gözünü görürdüm. Onda biraz da samanlar arasına gizlenerek sizi korku ile süzen bir kobay hali vardı.

Her defasında, yanından geçerken Rabot'ya dudaklarımı büzerek sol gözümü kapamaktan ibaret teklifsiz bir işaret yapardım. Hemen Rabot'nun gözü, solgun hasta yüzünde bir kırışık çizerek kapanırdı; hepsi bu kadar: Selâmlaşıp birbirimize içimizi dökmüş olurduk.

Rabot hiç gülmezdi, eski bir yetimhane çocuğuydu, küçükken meme emmediği besbelliydi; çocuklukta alınmamış besinin yerini hiçbir şey tutamaz.

Rabot'nun saçları kızılımtraktı, soluk yüzü çillerle doluydu. O kadar küçük bir beyni vardı ki, hem tavşana, hem kuşa benzerdi. Yabancı biri kendisine birşey söyleyecek olsa alt dudağı titremeye başlar. çenesi bir ceviz kabuğu gibi buruşurdu. Ona önce dayak yemeyeceğini anlatmak gerekti.

Zavallı Rabot! Onun güldüğünü görmek için neler vermezdim. Tersine her şey onu ağlatırdı. Aylardanberi her gün yenilenen bitmek tükenmek bilmez korkunç pansımanlar Rabot'nun arkadaşları ile oynamasına engel olan zorunlu hareketsizlik, hele Rabot'nun hiç oyun bilmemesi, hiç bir şeyle ilgilenmemesi...

Ben, galiba onunla samimî olan tek insandım; dedim ya, bu yalnız yatağının yanından geçerken sol gözümü kapatmaktan ileri geliyordu.

Rabot sigara içmezdi. Sigara dağıtıldığı zaman, Rabot payını alır, yatakta çok kalmaktan şekli bozulmuş, uzun, zayıf parmaklarını oynatarak kısa bir süre onlarla oyalanırdı. Hasta bir köylünün parmak-

ları güzel değildir; nasırlarıyla çevikliğini kaybedince bu eller hiç bir şeye benzemez.

Rabot, sigaralarını arkadaşlarına ikram etmek isterdi sanırım; hele başkasına bir şey vermek için söz söylemek ne güç iştir. Sigaralar masa üstünde tozlanır, Rabot savaşa sürüklenmiş, olup bitenlerden habersiz bir saman çöpü gibi, ipince ve dimdik arkaüstü yatmakta devam ederdi.

Bir gün bir kurmay subayı odaya girdi ve Rabot'ya doğru yürüdü.

— Bu mudur? dedi. Pekâlâ. Ona askerî madalya ile savaş haçını getiriyorum.

Rabot'ya küçük bir kâğıt imzalattı ve onu oyuncaklarıyla başbaşa bıraktı. Rabot gülmüyordu; kutuyu önüne, yorganın üstüne koymuştu. Onu sabahın dokuzundan akşamın üçüne kadar seyretti.

Saat üçte subay tekrar geldi ve dedi ki:

— Yanılmışım, bir yanlışlık oldu. Madalyalar Rabot'ya değ,il, Raboux'ya verilecekmiş.

Sonra mahfazayı geri aldı, makbuzu yırttı ve gitti.

Rabot saat üçten gece dokuza kadar ağladı, sonra uyudu. İyi bir müdür olan Mösyö Gossin genelkurmaya gitti ve tıpkı ötekilere benzeyen bir madalya ve bir haçla geri döndü; hattâ Rabot'ya yeni kâğıt bile imzalattı.

Rabot artık ağlamadı. Ama yine de yüzünde bir gölge kaldı, oyuncaklarını günün birinde tekrar elinden almalarından korkuyormuş gibi güvensizliğe benzer bir gölge.

Aradan birkaç hafta geçti. Çok kere Rabot'nun yüzüne bakıyor, güldüğü zaman bu yüzün ne hale geleceğini tahmine çalışıyordum. Nafile bir zahmet: Rabot'nun gülmek bilmediği, kafasının bu işe elverişli olmadığı ortadaydı.

İşte o zaman Yeşilli Kadın ortaya çıktı.

Bir sabah bu kadın, herkes gibi, kapılardan bi-

rinden içeri girdi. Ama herkese benzemiyordu: Onda bir melek, bir kraliçe, bir bebek hali vardı. Kıyafeti ne hastahanede çalışan hastabakıcılara benziyordu, ne de yaralı kocalarını, oğullarını ziyarete gelen kadınlara. Hattâ sokakta raslanan kadınlara bile benzemiyordu. Çok daha güzel, çok daha görkemliydi. Daha çok duvar takvimlerinde, altına ressamın «Hülya», «Hüzün» ya da «Şiir» sözlerini yazdığı resimleri perileri andırıyordu.

Çevresinde süslü püslü subaylar vardı, en önemsiz sözlerini büyük bir dikkatle dinliyor, kendisine karşı coşkun bir hayranlık gösteriyorlardı.

Onlardan biri:

— Buyrun, efendim, dedi, bir iki yaralı görmek istiyordunuz..

Kadın koğuşta iki adım attı, birdenbire durdu ve derin bir sesle:

— Zavallılar! dedi.

Bütün koğuş gözlerini açtı, kulak kabarttı. Mery piposunu yere bıraktı; Tarrisant koltuk değneklerini değiştirdi (heyecanlandığı zamanlar böyle yapardı); Domenge ile Burnier oyunu kestiler ve dalgınlıkla göstermemek için iskambil kâğıtlarını karınları üstüne bastırdılar. Poupot kımıldamadı, çünkü kötürümdür, ama bütün gücüyle dinlediği farkedildi.

Yeşilli Kadın önce zenci Sarri'ye doğru gitti, etiketi okuyarak:

— Senin adın Sarri mi? dedi.

Zenci başını salladı, Yeşilli Kadın, sahnede oynayan kadınların sesi gibi tatlı ve ahenkli bir şiveyle sözüne devam etti:

— Sen güzel memleketini, kızgın kum çölü içindeki serin ve kokulu vahanı bırakarak Fransa'da dövüşmeye geldin. Ah! Sarri! Karanlık bir heykel gibi, bal ve hindistan cevizi sütü ile dolu testiyi başında taşıyarak genç kadının palmiyeli yol boyunca geri döndüğü saatlerde Afrika akşamları ne güzeldir.

Subaylar takdirle dolu sözler fısıldaştılar, fransızca bilen Sarri başını sallayarak heceledi:

— Hindistancevizi... Hindistancevizi...

Yeşilli Kadın tahta zemin üzerinde kayarak uzaklaştı bile. Rabot'nun yanına geldi ve telgraf teline konan bir kırlangıç hafifliğiyle usulca yatağın ucuna ilişti.

— Rabot, dedi, sen bir kahramansın!

Rabot cevap vermedi, ama âdeti üzere, tokat yemekten korkan bir çocuk gibi gözlerini kırptı.

Yeşilli Kadın:

— Ah Rabot, diyordu. Güzel Fransa'mızı koruyan sizlere ne kadar minnet borcumuz var. Ama Rabot, sen şimdiden en büyük armağana, şan ve şerefe eriştin!

Savaşın sevinçli harareti! Süngü güneşten parlarken ileri atılmanın tatlı acısı! Düşmanın kanlı böğrüne intikam kılıcını saplamanın zevki, sonra herkesin paylaştığı için tanrılaşmış ıstırap; kahramanı bir tanrı yapan kutsal yara! Ah! Güzel hâtıralar. Rabot!

Yeşilli Kadın sustu ve salonda dinî bir sessizlik hüküm sürdü.

İşte o zaman umulmadık bir şey oldu. Rabot bir tuhaflaşmıştı. Yüzü buruştu, allak bullak oldu. Kemikten ibaret göğsünde kısa aralarla boğuk bir ses çıktı ve herkes Rabot'nun güldüğünü anladı.

Bir saate yakın güldü. Yeşilli Kadın çoktan gitmişti ama, Rabot bir nöbete tutulmuş gibi, öksürür gibi, can çekişir gibi hâlâ gülüyordu.

Bu olaydan sonra Rabot'nun hayatında bir değişiklik oldu. Ne zaman kederli, ağlamaklı olsa «Rabot, Yeşilli Kadını getirecekler» dediniz mi hemen gülmeye başlardı.

Çeviri: Yaşar Nabi

Mateo Falcone

Yazarı: Prosper Merimée

Porto-Vecchio'dan çıkılıp da kuzey-batıya, adanın içlerine doğru gidilince arazinin hızla yükseldiği görülür, kocaman kayaların tıkadığı, arasıra hendeklerin kestiği dolambaçlı patikalarda üç saatlik bir yürüyüşten sonra çok geniş bir fundalığın kenarına varılır. Fundalık adaletin pençesinden kaçanların vatanıdır. Haber verelim ki, Korsika çiftçileri, tarlasını gübrelemek zahmetinden kurtulmak için bir orman parçasını ateşe verirler; ama alevler gereğinden fazla yeri kaplayacakmış varsın kaplasın, onu mu düşünecekler? Yanmış ağaçların küllerinden bereketi artan bu toprakları ekince iyi bir ürün alacağından emindir. Toplaması zahmetli olan samanları bırakıp başaklar kaldırıldıktan sonra, toprağın altında kalarak yanmamış olan ağaç kökleri, ertesi bahara çok gür sürgünler verir, bunların boyu bir iki yıl içinde iki metreyi aşar. İşte bu sık çalılığa «maki» adını verirler. Bu fundalık gelişigüzel birbirine girmiş ve karışmış türlü türlü ağaçlardan meydana gelmiştir. İnsan burada, ancak elinde baltayla kendine yol açabilir, öyle sık ve gür fundalıklar vardır ki yaban koyunları bile içine giremez.

Eğer bir adam öldürdünüzse Porto-Vecchio fundalığına gidin, bir tüfek, biraz barut ve beş on kurşunla orada güven içinde yaşarsınız, kukuletalı kahverengi bir yamçı almayı unutmayın, altta şilte, üstte yorgan görevini yapar. Çobanlar size süt, peynir, kestane verirler, artık polisten ya da ölünün akrabalarından korkacak bir şeyiniz kalmamıştır, yalnız cephane yenilemek için kente ineceğiniz zaman ayağınızı denk almak şartiyle.

18... de Korsika'da bulunduğum sıralarda Mateo Falcone'nin bu fundalığa yarım fersah uzaklıkta bir

evi vardı. Memlekete göre hayli zengin adamdı; kişizadeler gibi, yani işsiz güçsüz yaşar, bir çeşit göçebe olan çobanların dağlarda otlattığı sürülerinin geliriyle geçinirdi. Anlatacağım olaydan iki yıl sonra kendisine rasladığımda bana en çok elli yaşında görünmüştü. Gözünüzün önüne ufak tefek ama dinç bir adam getirin; kömür gibi kara kıvırcık saçlar, iri ve civa gibi gözler, çizme içi renginde bir cilt. Nişancılıkta ustalığı, nişancıları pek bol olan memleketinde bile dillerde gezerdi. Örneğin, Mateo bir yaban koyununa asla iri saçma ile ateş etmezdi; yüz yirmi adım uzaklıktan, kafasına veya küreğine nişanladığı tek kurşunla hayvanı yere sererdi. Geceleri de tüfeğini gündüzki kadar kolaylıkla kullanırdı, hele ustalığına örnek olarak öyle bir şey anlattılar ki, Korsika'ya yolu düsmeyenler kolay kolay inanamazlar. Seksen adım ötede yanan bir mum. mumun önüne de bir tabak büyüklüğünde şeffaf bir kâğıt koyarlarmış. Metao tüfeği omuzlayıp nişan alırmış, sonra mumu söndürürlermiş, aradan bir dakika geçince, zifiri karanlıkta ateş eder ve yüzde seksen kâğıdı delermiş.

Bu pek yüksek meziyetle Mateo Falcone büyük bir ün kazanmıştı. Tehlikeli bir düşman olduğu kadar eşsiz bir dosttu da; hem, iyilik yapmaktan hoşlanır, yoksulları korur bir adamdı. Porto-Vecchio ilçesinde herkesle iyi geçinirdi. Ama onun hakkında kötü bir söylenti de vardı: Corte kasabasından kız almıştı, sözde orada, sevişte olduğu kadar döğüşte de pek tehlikeli sayılan bir rakibi bir çırpıda ortadan kaldırıvermiş. Bu adam penceresinde asılı küçük bir aynanın önünde traş olurken bir kurşun yemişti. İşte bu işi yapanın, Mateo olduğunu ortalığa yaymışlar. Mesele örtbas edildikten sonra Mateo evlenmişti. Karısı Giuseppa ona önce üç kız (adam çileden çıkmıştı), nihayet bir de oğul vermişti. Mateo oğlunun adını Fortunato koymuştu: o ailesinin umudu, adının vârisiydi. Kızları hayırlı kocalara vermişti: babaları gere-

ğinde damatlarının hançerleriyle şişhanelerine güvenebilirdi. Oğlu henüz on yaşındaydı, ama ilerisi için şimdiden umutlar veriyordu.

Bir sonbahar günü, Mateo fundalığın bir düzlüğünde otlayan bir sürüsünü yoklamak için karısıyla birlikte erkenden yola çıktı. Küçük Fortunato da birlikte gitmek istiyordu ama yol uzundu; hem evi bekleyecek birinin kalması gerekti; babası razı olmadı; buna sonra kimbilir ne kadar pişman olmuştur.

Babası gideli iki saat olmuştu, küçük Fortunato, güneşe karşı rahatça uzanmış mavi dağları seyrediyor ve gelecek pazar günü şehirde dayısı «onbaşı»nın (1) evine akşam yemeğine gideceğini düşünüyordu. Ansızın silâh sesiyle dalgınlıktan uyandı. Ayağa kalktı ve gürültünün geldiği yana döndü. Ardında düzensiz aralıklarla atılan ve gitgide yaklaşan başka silâh sesleri geldi; sonra ovadan Mateo'nun evine giden patikada dağlılar gibi külâhlı sakallı, üstü başı partal, tüfeğine yaslanarak güçlükle sürüklenen bir adam göründü. Kalçasına bir kurşun yemişti.

Bu adam bir haydut'tu (1) gece şehirden barut tedarikine gitmiş, dönüşünde Korsika'lı kolcuların (2) pususuna düşmüştü. Zorlu bir savunmadan sonra, çekilmeyi başarmıştı, her kayanın arkasından durup peşine düşen kolculara ateş ediyordu. Ama askerle arasındaki uzaklık azdı, yarası yüzünden, ele düşmeden fundalığa varmaya gücü kalmamıştı.

Fortunato'ya yaklaşarak dedi ki:

— Sen Mateo Falcone'nin oğlu musun?

---

(1) Onbaşı Korsika'da bir asillik ünvanıdır. Eskiden Korsika köylüleri, derebeylerine karşı ayaklandıkları zaman başlarına geçirdikleri adamlara Caporali - onbaşılar demişler. Bugün arazisi, hısımları veya müşterilerinin bolluğuyla bir köyde büyük nüfuza sahip olan, âdeta köy ağalığı edenlere de bu adın verildiği olur. Korsika'lılar eski bir gelenek üzere beş gruba ayrılırlar: kişizadeler (ki bunlar da ikiye ayrılırlar), onbaşılar, hemşehriler, avam ve yabancılar.

— Evet.

— Ben Gianetto Sampiero'yum. Sarı yakalılar(3) peşime takıldı. Sakla beni. Daha öteye gitmeye takatim kalmadı.

— Seni izni olmadan saklarsam sonra babam ne der?

— Aferin oğlum, iyi etmişsin der.

— Ne malûm?

— Çabuk sakla beni; geliyorlar.

— Bekle babam gelsin.

— Bekleyeyim mi? Hay Allah müstahakını versin! Beş dakika sonra buradadırlar. Haydi, sakla beni çabuk, yoksa seni öldürürüm.

Fortunato büyük bir soğukkanlılıkla cevap verdi:

— Tüfeğin boş, «carchera»nda (1) fişek kalmamış.

— Bıçağım var.

— İyi ama benim kadar hızlı koşamazsın ki...

Bir sıçrayışta ondan uzaklaştı.

— Sen Mateo Falcone'nin oğlu değil misin? Evinin önünde beni yakalamalarına gönlün razı olur mu?

Çocuk haline acımış gibi göründü. Yaklaşarak sordu:

— Seni saklarsam ne verirsin bana?

Haydut, kemerine asılı bir meşin çantayı karıştırdı, herhalde barut parası diye ayırmış olduğu beş franklık bir bozuk para buldu. Fortunato gümüş parayı görünce gülümsedi, parayı kavradı ve Gianetto'ya:

---

(1) Bu sıfat orada polisçe arananlara verilir.

(2) Jardarmalarla birlikte polis hizmetinde kullanılmak üzere bir süreden beri hükümet tarafından toplanan asker.

(3) Kolcuların o zaman taşıdıkları üniforma sarı yakalı, kahverengi bir elbiseydi.

— Hiç merak etme, dedi.

Evin yanındaki büyük bir kuru ot yığınının içinde hemen kocaman bir delik açtı. Gianetto oraya büzüldü ve çocuk, biraz hava geçmesine imkân verecek, ama altında bir adam olduğunu hissettirmeyecek şekilde üstünü örttü. Üstelik, vahşilere yaraşır hayli ustaca bir hile düşündü. Gidip de bir dişi kedi ile yavrularını aldı, ot yığınının üstüne yerleştirdi, böylece oraya bu yakınlarda dokunulmamış sanacaklardı. Sonra evin yakınlarındaki patikada kan izlerini görünce, bunları güzelce tozla örttü. Bu işi de bitince, güneşe karşı rahatça uzandı.

Bir iki dakika sonra, sarı yakalı kahverengi üniforma giymiş bir başgediklinin komutası altında altı asker Mateo'nun kapısı önündeydi. Bu Falcone'nin uzaktan hısımı olurdu. (Korsika'da hısımlık derecelerinin her yerden çok gözetildiği bilinmektedir.) Adı Tiodoro Gamba'ydı: birçoğunu kovalamış olduğu haydutların pek korktukları, gayretli bir adamdı.

Fortunato'ya yaklaşarak:

— Merhaba, hısımım, dedi, koca adam olmuşsun be! Şimdi buradan geçen oldu mu?

Çocuk saf bir tavırla:

— Yok ağabey, daha senin kadar büyümedim, cevabını verdi.

— Büyürsün, merak etme. Onu bırak da, buradan bir adam geçti mi, onu söyle?

— Bir adam mı?

— Evet, kara kadifeden sivri külâhlı, sarı kırmızı işlemeli ceket giymiş biri, ha?

— Sivri külâhlı. sarı kırmızı işlemeli ceket giymiş biri mi?

— Evet, çabuk söyle, sorduklarımı tekrarlama!

— Bu sabah papaz efendi, Piero adlı atı üstünde buradan geçti. Baban nasıl? dedi, ben dedim ki...

— Vay bacaksız vay! Bana külâh giydirmeye mi kalkıyorsun? Çabuk söyle, Gianetto ne yana gitti?

Aradığımız odur; elimle koymuş gibi biliyorum, bu yana saptı herif.

— Ne biliyorsun?

— Ne mi biliyorum? Senin adamı bal gibi gördüğünü biliyorum.

— İnsan uyurken gelip geçenleri görür mü?

— Uyumuyordun, kerata; tüfek seslerinden uyanmıştın herhalde.

— Demek, tüfekleriniz çok ses çıkarıyor sanıyorsunuz, ağabey? Babamın şişhanesi daha hızlı patlar.

— Hay Allah müstahakını versin piçkurusu! Gianetto'yu gördüğüne eminim. Belki de saklamışsındır onu. Haydi arkadaşlar girin eve, bakın bakalım herif orada olmasın. Tek ayakla gidiyordu: öyle seke seke fundalığa erişmeye kalkacak kadar sersem değildir. Hem kan lekeleri de burada kesiliyor.

Fortunato için için eğlenerek:

— Babam ne diyecek bakalım; evde yokken evine girildiğini öğrenirse ne der bakalım babam?

Başgedikli Gamba çocuğu kulağından yakalayarak:

— Kerata! dedi, biliyor musun ki istersem sana bu ağızları şıp diye bıraktırırım? Kılıcımın tersiyle beş on tane indirdim mi dilin çözülüverir.

Fortunato hâlâ bıyık altından gülüyordu, sonunda azametle söylendi:

— Babam Mateo Falcone'dir.

— Yumurcak, biliyor musun ki seni Cortre'ye ya da Bastia'ya götürebilirim? Seni bir zindanda samanlar üstünde yatırır, ayağına zincirler vurdururum. Gianetto Sanpiero'nun nerede olduğunu söylemezsen asarım seni.

Bu gülünç tehdit üzerine çocuk bir kahkaha kopardı.

Tekrarladı:

— Babam Mateo Falcone'dir.

Askerlerden biri yavaşça:

— Başefendi, dedi, Mateo ile bozuşmayalım.

Gamba kararsız görünüyordu. Askerleriyle fısıl fısıl bir şeyler konuşuyordu. Bütün evi gezmişlerdi. Bu uzun sürecek bir iş değildi, çünkü bir Korsikalı'nın kulübesi dört köşe bir odadan ibarettir. Eşya namına da bir masa, sıralar, sandıklar, av eşyası, kab kacak. Küçük Fortunato o sırada kedisini okşuyor, askerlerle hısımının şaşkınlığına sevinir görünüyordu.

Başgedikli ile mangası ne yapacağını bilmiyorlardı; geldikleri yana dönmek için artık ciddî ciddî ovaya doğru bakmaya bile başlamışlardı. Başkanları, Falcone'nin oğlundan yoluyla bir şey koparamayacağını anladığından, son bir gayret harcayarak tatlılıkla ve bir şeyler vererek onu yola getirmeyi denemek istedi:

— Kardeş, dedi, pek gözü açık bir oğlana benziyorsun! Bu gidişle büyük adam olacaksın. Ama bana karşı kötü davrandın; hısımım Mateo'nun canı sıkılacak olmasa seni birlikte götürürdüm.

— Etme!

— Ama Mateo gelince ona işi anlatacağım, yalan söylediğin icin kan getiresiye dövecek seni.

— Allah bilir!

— Görürsün... Ama dur... Hadi, inadı bırak, sana bir şey vereyim.

— Ben sana bir şey söyleyeyim mi, ağabey: daha fazla gecikirsen Gianetto fundalığa varacak, o zaman da cihan bir araya gelse onu ele geçiremez.

Başgedikli cebinden bir gümüş saat çıkardı, on ekü ederdi; Fortunato'nun saate bakarken gözleri parladığını görünce, çelik köstekten tutup saati göstererek ona dedi ki:

— Maskara! Şöyle bir saatin olsa da boynuna taksan pek hoşuna giderdi, Porto-Vecchio sokaklarında tavus kuşu gibi kabara kabara dolaşırdın; gelen

geçen sorardı: «Saat kaç!» Sen de onlara, «İşte saat, bakın!» derdin.

— Büyüdüğüm zaman dayım onbaşı bana bir saat alacak.

— Güzel; ama dayın oğlunun saati var... Hem de, doğrusu, bunun kadar güzel de değil... Oysa o senden küçük.

Çocuk içini çekti.

— Söyle bakalım, bu saati ister misin?

Göz ucuyla saate bakan Fortunato, kendisine bütün bir piliç gösterilen bir kediye benziyordu. Kedi işin ciddî olmadığını sezdiği için pençesni uzatmaya cesaret edemez, ve nefsine yenilmekten korkarak zaman zaman gözlerini öte yana çevirir; ama durmadan da dudaklarını yalar, sanki hal diliyle efendisine: «Şakanız da pek zalimce!» der gibidir.

Bununla birlikte, başgedikli Gamba, saati uzatırken ciddî görünüyordu; ama çocuk acı bir gülümseyişle ona:

— Ne diye eğleniyorsun benimle? dedi.

— Ne eğlenmesi be yahu! Yalnız bana Gianetto'nun yerini söyle, saat senindir.

Fortunato inanmış bir tavırla gülümsedi; sonra, kara gözlerini başgediklinin gözlerine dikerek sözlerine ne derece güven caiz olduğunu orada okumaya çalışıyordu.

— Dediğimi yap, sana bu saati vermezsem şu apoletlerimi söksünler! Arkadaşlar tanığımdır, sözümden dönmem gayri.

Bunları söylerken saati durmadan yaklaştırıyordu, o kadar ki, saat adeta çocuğun solgun yanaklarına dokunuyordu. Çocuğun yüzünden, içinde konukseverlik duygusuyla tamahkârlığı arasında geçen çatışma okunuyordu. Çıplak göğsü kabarıp iniyor, boğulur gibi oluyordu. Saat da bir yandan sallanıyor, dönüyor, arada burnuna dokunuyordu. Sonunda yavaş yavaş sağ elini saate doğru kaldırdı: parmaklarının

ucuyla dokundu; saati avucuna almış tartıyordu, ama başgedikli kösteğin ucunu bir türlü bırakmıyordu... Kordonu mavimsiydi... Madeni yeni silinmisti... Güneşte pırıl pırıl yanıyordu. Çocuğun içi gidiyordu.

Fortunato sol elini kaldırdı, omuzu üstünden şahadet parmağıyla, yaslandığı ot yığınını gösterdi. Başgedikli hemen anladı. Kösteğin ucunu bıraktı; Fortunato artık saatin tek sahibi olduğunu hissetti. Bir geyik çevikliğiyle fırladı ve ot yığınından on ayak uzaklaştı, askerler yığını didiklemeye baslamışlardı.

Otların kımıldandığını görmekte gecikmediler; içinden bir adam çıktı; bıçağı elindeydi; ama ayağa kalkmaya davranırken soğumuş yarası ayakta durmasına meydan vermedi. Yere düştü. Başgedikli üstüne atıldı, bıçağını elinden aldı. Karşı koymasına olanak bırakmadan sımsıkı bağladılar.

Yere uzatılan ve bir odun demeti gibi kıskıvrak bağlanmış olan Gianetto kendisine yaklaşan Fortunato'ya başını çevirdi. Öfke ve tiksinmeyle:

— Orospu çocuğu! dedi.

Çocuk, ondan aldığı paraya artık hakkı olmadığını hissederek gümüş parayı adama attı; ama haydut bu harekete aldırmadı bile. Büyük bir soğukkanlılıkla başgedikliye dedi ki:

— Gamba kardaş, yürüyecek halde değilim; beni şehre kadar götürmek zorunda olacaksınız.

Zalim takipçisi atıldı:

— Demin bir yaban keçisinden hızlı koşuyordun; ama merak etme seni yakaladığıma o kadar memnunum ki, bir fersah uzaklığa seni sırtımda taşısam yorulmam. Hem, arkadaş, ağaç dallarından sana bir sedye yapıp kaputunu üstüne sereriz; Crespoli çiftliğinde de at buluruz.

Tutuklu:

— Pekâlâ, dedi, yalnız, sedyeye biraz saman da koyun ki daha rahat edeyim.

Askerlerin bir kısmı, kestane dallarıyla bir çeşit

sedye çırpıştırmaya, bir kısmı da Gianetto'nun yarasını sarmaya uğraşırlarken, Mateo Falcone ile karısı, ansızın fundalığa çıkan bir patikanın dönemecinde göründüler. Kadın kocaman bir kestane çuvalını sırtlamıs. iki büklüm ilerlivor, kocası ise biri omuzunda, biri de elinde iki tüfekten başka yükü olmadığı için kurula kurula yürüyordu; çünkü bir erkeğin silâhlarından başka yük taşıması şanına yakışmaz.

Askerleri görünce, Mateo'nun ilk aklına gelen şey, bunların kendisini tutuklamaya geldikleri oldu. Ama nereden aklına gelmişti bu? Mateo'nun hükûmetle bir alış-verişi mi vardı? Yok. İyi bir şöhret sahibiydi. Namuslu bir adam diye bilinirdi; ama Korsika'lı ve dağlıydı, dağlı Korsikalılar içinde de, vicdanlarını iyice karıştıracak olurlarsa orada adam vurmak, bıçak oynatmak gibi birtakım ıvır zıvır keşfetmeyecek pek az kimse çıkar. Mateo'nun vicdanı, herkesinkinden rahattı, çünkü on yıldan fazladır ki tüfeğini bir adama çevirmiş değildi; ama ne de olsa ihtiyatlı adamdı, gerekirse kendisini iyice savunacak bir durum aldı. Giuseppa'ya:

— Hatun, dedi, çuvalını yere koy, tetik dur.

Kadın hemen dediğini yaptı, Mateo omuzuna asılı olan ve kendisini rahatsız edebilecek tüfeği ona verdi. Elindekini doldurdu, yolun kenarındaki ağaçların dibinden en küçük bir düşmanca davranışla karşılaştı mı kendisini hemen en kalın ağacın arkasına atıp siper almaya hazır bir halde ağır ağır ilerledi. Karısı, yedek tüfeğini ve fişekliğini taşıyarak pek yakından peşinden geliyordu. Çarpışma başladı mı, bir ev kadınının görevi, kocasının tüfeklerini doldurmaktır.

Öte yandan başgedikli, Mateo'nun bu şekilde adımlarını saya saya, tüfek elde ve parmak tetikte yürüdüğünü görünce pek telâşa düştü.

— Ya kazara Mateo, Gianetto'nun hısımı ise, ya da dostu ise ve onu korumaya kalkışırsa, iki tüfeğin

ateşi, postaya verilmiş bir mektup kadar emin olarak aramızdan iki kişiyi temizler. Ya akrabalığa bakmadan beni nişanlayacak olursa!..

Şaşkınlık içinde, cesurca bir karar verdi, eski bir ahbap sıfatıyle yanına yaklaşıp kendisine meseleyi anlatmak için Mateo'ya doğru tek başına yürüdü; ama kendisini Mateo'dan ayıran kısa uzaklık ona korkunç uzun göründü.

— Vay, iki gözüm, nerdesin, ne âlemdesin bakalım? Beni tanıdın ya, hısımın Gamba.

Mateo, hiç cevap vermeden durmuştu, öteki söylerken tüfeğinin namlusunu usulca kaldırıyordu, öyle ki başgedikli yanına geldiği zaman namlu havaya çevrilmişti.

Başgedikli ona elini uzatarak:

— Merhaba, kardeş (1) dedi. Hanidir görüşemedik.

— Merhaba kardeş.

— Yolum düştü de sana, hem hısımım Pepo'ya geçerken bir merhaba diyeyim, dedim. Bugün uzun bir takip yaptık; ama zahmetimize değdi, güzel bir av ele geçirdik. Gianetto Sanpiero'yu yakaladık.

— Allah razı olsun. Geçen hafta bir süt keçimizi çalmıştı.

Bu sözler Gamba'nın yüzünü güldürdü.

Mateo:

— Ne yapsın biçare! dedi, karnı açtı.

Biraz küçük düsen basgedikli devam etti:

— Herif arslanlar gibi dövüştü; askerlerimden birini öldürdü, bu da yetmezmiş gibi Chardon çavuşun da kolunu kırdı; ama üzülmeye değmez. Fransızın biridir (1). Sonra öyle ustaca saklanmıştı ki şeytan bile yerini bulamazdı. Bizim Fortunato olmasaydı herifi bulamayacaktım.

Mateo:

---

(1) Buon giorno, tratello, Korsikalıların mûtad selâmı.

— Fortunato mu? diye haykırdı.

Guiseppa:

— Fortunato! diye tekrarladı.

— Evet, Gianetto nah şuradaki ot yığınının altına yatmış; ama bizim Fortunato adamın yerini gösterdi. Dayısı onbaşıya söyleyeceğim, ona bu zahmetine karşılık güzel bir armağan göndersin. Savcıya göndereceğim raporda hem onun adını, hem de seninkini belirteceğim.

Mateo alçak sesle:

— Yazıklar olsun! diye mırıldandı.

Askerin yanına gelmişlerdi. Gianetto sedyenin üstüne uzanmış; yola çıkmaya hazırdı. Mateo'yu Gamba'nın yanında görünce acayip bir gülüşle gülümsedi; sonra evin kapısına dönüp eşiğine tükürerek:

— Kalleşin evi! dedi.

Falcone hakkında bu kalleş sözünü ancak kellesini koltuğuna almış biri söyleyebilirdi. Tekrarlanmasına gerek kalmayacak bir bıçak sallayışla hakaretin cezasını verirdi. Oysa Mateo, bitkin bir adam gibi elini alnına götürmekten başka bir şey yapmadı.

Fortunato, babasının geldiğini görünce eve girmişti. Az sonra bir süt çanağıyle çıktı, gözlerini yere indirerek çanağı Gianetto'ya uzattı.

Haydut, adamı yerin dibine geçirecek bir sesle:

— Defol oradan! diye bağırdı.

Sonra askerlerden birine dönerek:

— Arkadaş, dedi, biraz su ver.

Asker matrasını uzattı, haydut, biraz önce çarpışmış olduğu adamın verdiği suyu içti. Sonra ellerini arkasında değil, göğsü üstünde kavuşturacak şekilde bağlamalarını istedi.

— Rahat yatmayı severim, diyordu.

Hemen istediğini yerine getirdiler, sonra başge-

---

(1) Korsikalıların Fransızları sevmediklerine telmih.

dikli hareket işaretini verdi, Mateo'ya veda etti, ama cevap alamadı ve ovaya doğru hızlı adımlarla indi.

Mateo, on dakika kadar ağzını açmadı. Tüfeğine yaslanmış korkunç bir öfkeyle gözlerini oğlundan ayırmıyordu. Çocuk korku içinde bir anasına, bir babasına bakıyordu.

Sonunda Mateo sakin, ama kendisini tanıyanları korkutacak bir sesle:

— Güzel bir başlangıç! dedi.

Çocuk yaşlı gözlerle, dizlerine kapanmak ister gibi ilerliyerek:

— Babacığım! diye haykırdı.

Ama Mateo bağırdı:

— Irak dur benden!

Çocuk babasından bir iki adım ötede durdu, taş kesildi ve hıçkırmaya başladı.

Guiseppa yaklaştı. Saatin, bir ucu Fortunato'nun gömleğinden dışarı sarkan kösteğini Mateo görmüştü.

Sert bir sesle sordu:

— Kim verdi sana bu saati?

— Başgedikli ağabey.

Falcone satai kavradı, var gücüyle bir taşa çarparak bin parça etti.

— Hatun, dedi, bu çocuk benden mi?

Guiseppa'nın esmer yanakları bir tuğla kırmızısına döndü:

— Ne diyorsun, Mateo? Ağzından çıkanı kulağın işitiyor mu?

— Öyleyse, bu çocuk, bütün sülâlemiz içinde bu kalleşliği yapan ilk insandır.

Fortunato'nun hıçkırıkları ve iç çekişleri tekrar hızlandı. Falcone o yaban kedisi gözlerini ondan hiç ayırmıyordu. Sonunda tüfeğinin dipçiğiyle yere vurdu, sonra tüfeği omuzladı ve Fortunato'ya peşinden gelmesini seslenerek tekrar fundalığın yolunu tuttu. Çocuk isteneni yaptı.

Giuseppa Mateo'nun arkasından koşup kolunu tuttu. Kara gözlerini kocasının gözlerine dikerek, titreyen bir sesle ona içinden geçenleri anlatmak ister gibi:

— Oğlundur, dedi.

Mateo cevap verdi:

— Karışma babası benim.

Giuseppa çocuğunu bağrına bastı ve ağlayarak kulübesine girdi. Meryem Ananın bir sureti önünde dize gelerek kendinden geçercesine dualar etti. Bu sırada Falcone patikada iki yüz adım kadar yürüdü, bir küçük hendek görünce durdu ve hendeğe girdi. Toprağı tüfeğinin dipçiğiyle yokladı, yumuşak ve kazmaya elverişli buldu.

— Fortunato, şu iri taşın yanına gir.

Çocuk, dediğini yaptı, sonra diz çöktü.

— Dua et.

— Babacığım, babacığım, öldürme beni.

Mateo korkunç bir sesle:

— Dua et! diye tekrarladı.

Çocuk kekeleyerek ve hıçkırarak, Pater ve Credo dualarını okudu. Babası, her duanın sonunda yüksek sesle Amin! diyordu.

— Bütün bildiğin dualar bu kadar mı?

— Baba, Ave Maria ile teyzemin bana öğrettiği ilâhiyi de biliyorum.

— Çok uzun sürer ama ziyanı yok.

Çocuk ilâhiyi bitkin bir sesle tamamladı.

— Bitirdin mi?

— Ne olursun babacığım, kıyma bana! Bağışla! Bir daha yapmam! Onbaşı dayıma yalvarırım Gianetto'yu affederler!

Hâlâ söylemeye devam edivordu; Mateo tüfeğini doldurmuş; Allah taksiratını affetsin diyerek nişan alıyordu.

Çocuk kalkıp babasının ayaklarına kapanmak

için son bir gayretle davrandı; ama vakit bulamadı. Mateo ateş etti. Fortunato cansız yere serildi.

Mateo, cesede bir göz atmadan, oğlunu gömmek için bir bel küreği almak üzere kulübeye gitti. Henüz birkaç adım atmıştı ki tüfek sesi üzerine telâşla koşan Giuseppa'ya rasladı.

Kadın:

— Ne yaptın? diye haykırdı.

— Adalet yerini buldu.

— Nerede çocuk?

— Hendekte. Şimdi gömeceğim. Hristiyanca öldü; ruhuna bir âyin yaptıracağım. Damadım Tiodoro Bianchi'ye haber verin, gelip bizimle otursun.

Çeviri: Yaşar Nabi

İngiliz hikâyesi:

Jen Balosu

Yazarı: Katherine Mansfield

Balo'nun ne zaman başlamış olduğunu, Leila, pek kestiremiyordu. Belki de ilk kavalyesi arabaydı. Gerçi arabada yalnız değildi, genç Sheridan'larla paylaşıyordu onu —üç kız, bir de erkek kardeşleri, bir de Leila— tam beş kişiydiler arabanın içinde, ama bu hiçbir şeyi değiştirmezdi. O kendi köşesinde oturmuş, elini kenardaki yastığa dayamıştı, tıpkı tanımadığı bir adamın ceketinin kolu gibi geliyordu eline bu yastık; birlikte dönerek, vals ederek, sokak lâmbalarının, evlerin, parmaklıkların, ağaçların yanından geçip gidiyorlardı.

«Sahi daha önce hiç baloya gitmedin mi, Leila? Ama, yavrum, bu kadar talihsizlik...» Sheridan'ların kızları bir türlü inanamıyorlardı.

Leila, yumuşak bir sesle: «En yakın komşumuz on beş mil ötedeydi» dedi; elindeki yelpazeyi açıp kapadı.

Ah, ne kadar zordu, onlar gibi kayıtsız durmak! Fazla gülmemeye çalışıyordu; aldırmamaya çalışıyordu. Ama her şey öyle yeni, öyle heyecan vericiydi ki... Meg'in yaseminleri; Jose'nin amber gerdanlığı; Laura'nın küçük, koyu renk kafası - beyaz kürkünün üstünde, tıpkı karların içinde açmış bir çiçek gibi. Hiçbir zaman unutmıyacaktı bunları. Yeğeni Laurie'nin, yeni eldivenlerinin içinden çıkan kâğıtları attığını görünce, içinde bir acı duydu. O kâğıtları bir hatıra olarak saklamak isterdi. Laurie öne doğru eğildi, elini Laura'nın dizine koydu.

«Bak sevgilim,» dedi. «Üçüncüyle dokuzuncu, her zamanki gibi. Anladın mı?»

Ah, ne güzel şey bir erkek kardeşi olmak! Leila iyice heyecanlanmıştı, eğer vakit olsaydı, eğer mümkün olsaydı, oturup bir güzel ağlıyacaktı; tek çocuktu o, hiç kardeşi yoktu; kimse gelip: «Anladın mı?» diye sormazdı ona; yahut Meg'in, o anda Jose'ye söylediği sözler: «Saçlarının hiç bu geceki kadar güzel olduğunu görmemiştim»; böyle sözler söyleyecek bir kızkardeşi olsaydı; ağlamak geliyordu içinden.

Ama, vakit yoktu. Balo'nun verildiği yere gelmişlerdi bile; önleri, arkaları arabalarla doluydu. Durmadan kıpırdanan, yelpaze gibi ışıklar, yolu iyice aydınlatıyordu; kaldırımın üstünde koşuşan çiftler, havada uçar gibiydiler; küçük, saten ayakkaplar, kuşlar gibi, birbirini kovalıyorlardı.

«Yanımdan ayrılma, Leila; sonra kaybolursun» dedi Laura.

«Hadi, kızlar, acele edelim» dedi Laurie.

Leila, iki parmağını, Laura'nın pembe kadife ceketinin üstüne koydu; ışıklar içinde yıkanan, büyük fenerin altından geçip ilerlediler, kapısında «Bayanlar» yazılı olan, küçük bir odaya girdiler. Burası öyle kalabalıktı ki, sırtlarındakileri çıkarmak için bile zor yer buldular; hele gürültüsü, sağır ediciydi. Karşılıklı duran iki sıranın üstü, paltolar, pardesüler, kürkler, atkılarla doluydu. Beyaz önlük giymiş, iki yaşlı kadın, oradan oraya koşuyor, sıraların üstüne kucak dolusu eşya taşıyorlardı. Herkes öbür uçtaki küçük tuvaletle aynanın önüne gitmiye uğraşıyordu.

Odayı, büyük, titrek bir havagazı alevi aydınlatıyordu. Bekliyecek hali yoktu o alevin; dans etmiye başlamıştı bile. Kapı açılıp dışardan müzik sesi gelince, tavana doğru, kıvrıla kıvrıla yükseldi.

Esmer kızlar, sarışın kızlar saçlarını düzeltiyor, kurdelâlarını yeniden bağlıyor, korsajlarının ucuna mendillerini sıkıştırıyor, mermer rengi, bembeyaz eldivenlerini düzeltiyorlardı. Hepsi de gülüm-

sedikleri için, Leila hangisine baksa, gözüne güzel görünüyordu.

«Görünmiyen tokalar da yok mu?» diye bağırdı bir ses. «Ne kadar güzel! Bir tek toka bile görmüyorum.»

«Sırtımı pudralasana, hadi şekerim» diye bağırdı bir başkası.

«Bir iğne iplik istiyorum. Eteğimdeki danteller boydan boya yırtılmış» diye haykırdı bir üçüncüsü.

Sonra: «Bize de, bize de!» İçinde programlar duran, hasır sepet elden ele geçiyordu. Küçük, yarı pembe, yarı gümüş rengi, sevgili programlar! Pembe kalemleri! Püskülleri! Sepetten bir program alırken, Leila'nın parmakları titriyordu. Yanındakilere sormak geldi içinden: «Ben de alacak mıyım?» Sonra okudu: «Wals 3. **Başbaşa Bir Sandalda.** Polka 4. **Tüylerin Uçuşu.»** Tam bu sırada, Meg bağırdı; «Hazır mısın, Leila?» Holdeki kalabalığın arasından geçip dans edilen salonun büyük kapılarına doğru ilerlediler.

Dans daha başlamamıştı, üstelik orkestra da büsbütün susmuştu; salonda öyle bir gürültü vardı ki, orkestra çalsa bile sesini duyurabileceğe benzemiyordu. Leila, Meg'e iyice sokulmuş, onun omuzunun üzerinden bakıyordu; tavandan sarkan, küçük, titrek, renk renk bayraklar bile konuşuyordu sanki. Utangaçlığını unutmuştu Leila; baloya gitmek üzere giyinirken, papuçlarının biri elinde, biri ayağında, yatağın kenarına nasıl oturduğunu, annesine —Sheridan'lara telefon edip onun gelemiyeceğini söylemesi için— nasıl yalvardığını unutmuştu. Dağ başındaki, ıssız evlerinin verandasına oturup, ay ışığında yavru baykuşların «Daha et» diye bağırışlarını dinlemek isteği, bütün benliğini saran o özleyiş, birdenbire yok olmuş, yerini bir sevince, tadına doyum olmaz, dayanılmaz bir sevince bırakmıştı. Yelpazesini sıkı sıkı tuttu, parlak, altın rengi parkelere, çiçekle-

re, fenerlere, dans etmiyenlere ayrılmış olan, yük sekçe yerdeki kırmızı halıya, yaldızlı koltuklara, kö şedeki orkestraya baktı: «Ne güzel» diye düşündü Zor nefes alıyordu, «Ne kadar güzel!»

Bütün kızlar, kapının yanında, bir arada duru yorlardı, öbür yanda da erkekler vardı; kızlara göz kulak olmak için gelen, yaşlı kadınlar ise, koyu renk renk elbiselerinin içinde, aptal aptal gülümsiyerek, cilâlı döşemenin üstünde, küçük, dikkatli adımlarla yürüyor, kırmızı halının oraya, yüksekçe yere doğru gidiyorlardı.

Meg, kızları birer birer dolaşarak, Leila'yı gösteriyor, «Yeğenim» diyordu. «Adı Leila. Taşradan yeni geldi. İyi davranın kızcağıza. Kavalye bulun, benim misafirim.»

Yabancı yüzler, Leila'ya gülümsüyordu tatlı tatlı, boş boş. Yabancı sesler cevap veriyordu: «Elbette, şekerim.» Ama, Leila, kızların aslında kendisini görmediklerini hissediyordu. Gözleri erkeklerdeydi. Neden başlamıyordu erkekler? Ne bekliyorlardı? Orada durmuş, eldivenlerini düzeltiyor, parlak saçlarını sıvazlıyor, birbirlerine bakıp gülümsüyorlardı. Sonra, birdenbire, sanki yapmaları gereken işin bu olduğunu, o anda anlamışlar gibi, parkelerin üstünde kayarak geldiler. Kızlar sevinmiş, telâşlanmışlardı. Uzun boylu, sarışın bir adam, Meg'e doğru uçtu, programını alıp bir şeyler yazdı. . Meg onu Leila'ya yolladı. «Bir dans lütfeder misiniz?» Sarışın adam eğilip gülümsedi. Sonra, tek gözlüklü esmer bir adam geldi; sonra, yeğeni Laurie bir arkadaşını getirdi; sonra, Laura, ufak tefek, çilli, çarpık boyunbağlı bir adamla göründü. Derken, epeyce yaşlı - şişman, saçları dökülmüş, yarı kabak kafalı bir adam gelip Leila'nın programını eline aldı, mırıldandı: «Dur bakayım, dur bakayım!» Uzun bir zaman, isimlerle kapkara olmuş, kendi programiyle

onunkini karşılaştırdı. Bayağı yoruluyordu adam; Leila utandı. «Ah, üzülmeyin» dedi. Ama şişman adam cevap vereceği yerde bir şeyler yazdı, sonra ona bakarak gülümsedi. «Bu güzel, küçük yüzü hatırlıyor muyum?» dedi yavaşça. «Daha önce gördüm mü bir yerde?» O sırada, orkestra çalmıya başladı; şişman adam yok oldu. Parlak döşemenin üzerinden uçarak gelen, grupları çiftlere bölen, çiftleri çevire çevire bütün salona dağıtan, büyük müzik dalgası, onu da önüne kattığı gibi götürüvermişti...

Leila dans etmeyi yatılı okulda öğrenmişti. Her cumartesi, öğleden sonra, öğrenciler, din derslerinin verildiği, oluklu saçtan yapılma, küçük bir barakaya koşarlardı. Londralı Miss Eccles, seçkin öğrencilere, orada, dans dersi verirdi. Barakanın içi toz kokardı; duvarlarda patiska bezler üzerine yazılmış yazılar asılıydı; kahverengi kadifeden, tavşan kulağı gibi bir şapka giyen, ufak tefek, ürkek bakışlı, zavallı bir kadın, güm güm piyano çalar, Miss Eccles de uzun, beyaz sopasiyle kızların ayaklarına vurup dururdu; o baraka ile bu salon arasında dağlar kadar fark vardı; burada dans etmek bambaşka bir şeydi. Eğer kavalyesi gelmez de, Leila, öylece durup bu eşsiz müziği dinlemek, altın rengi parkelerin üzerinden akan, kayan çiftleri seyretmek zorunda kalırsa, düşüp ölürdü, yahut bayılırdı, yahut kollarını kaldırıp karanlık pencerelerin birinden dışarı, yıldızlara doğru uçardı.

«Bizim dansımız, sanırım...» Birisi eğildi, gülümsedi, kolunu uzattı. Neyse, ölümden kurtulmuştu kızcağız. Bir el belini yakaladı. Leila kendini bıraktı, havuza düşmüş bir çiçek gibi. suyun üstünde kaymaya başladı.

Çekingen bir ses, kulağının dibinde kekeledi. «Parkeler çok güzel, değil mi?»

«Son dercee güzel, insan kayıyor üstünde» dedi Leila.

«Pardon!» Çekingen ses şaşırmış gibiydi. Leila, söylediğini tekrar etti. Kısa bir duraklama oldu, sonra ses yankıdı: «Ah, evet!» Gene savrula savrula dönmeye başladılar.

Adam güzel dans ediyordu. Erkeklerle dans etmek, kızlarla dans etmiye benzemiyor, diye düşündü Leila. Kızlar durmadan çarpışırlar, birbirlerinin ayaklarına basarlardı; sonra, kavalye olan kız, insana öyle bir sarılırdı ki...

Çiçekler artık ayrı ayrı durmuyorlardı; dalgalana dalgalana akıp giden, pembe, beyaz bayraklar gibiydiler.

Ses yeniden duyuldu: «Geçen hafta, Bell'lerin balosuna gelmiş miydiniz?» Yorgun bir sesti bu. Leila, acaba durmak ister mi, sorsam mı, diye düşündü.

«Hayır, bu daha ilk balom.»

Kavalyesi, kısa bir kahkaha attı. «Ah, nasıl olur!» İnanamamıştı.

Leila pek heyecanlıydı. «Evet, gerçekten ilk olarak baloya geliyorum» dedi. Bunu bir başkasına söyliyebilmiş olmak, ona enikonu bir rahatlık vermişti. «Anlıyacağınız şimdiye kadar hep taşrada yaşadım, bütün hayatımca...»

Tam o sırada, müzik durdu, gidip duvara dayalı duran iki sandalyeye oturdular. Leila, pembe saten ayakkabılarını altına topladı, yelpazelenmeye başladı. Hayatından pek memnundu, önlerinden geçip yaylı kapıların arkasında kaybolan öbür çiftleri seyrediyordu.

Jose, altın rengi kafasını sallıyarak: «Eğleniyor musun, Leila?» diye sordu.

Laura, geçerken ona hafifçe göz kırptı; Leila. bir an kendini küçük bir çocuk gibi hissetti. Doğrusu, kavalyesi pek konuşkan değildi. Adam öksürdü mendini cebine soktu, yeleğini aşagı çekti, kolundaki küçük bir ipliği alıp yere attı. Konuşmazsa konuş-

masın. Orkestra başlamış, ikinci kavalyesi yerden bi ter gibi karşısına dikilmişti bile.

«Parkeler hiç de kötü değil» dedi yeni ses. Acaba söze hep parkelerle mi başlanır? Arkasından: «Salı günü Neave'lerin balosuna gelmiş miydiniz?» Leila ona da anlattı hepsini. Ama, nedense, kavalyeleri pek öyle ilgilenmiyorlardı, tuhafına gidiyordu bu. Çünkü heyecan verici bir şey anlatıyordu. İlk balosu! Daha her şeyin başlangıcındaydı. Sanki gecenin bile ne olduğunu yeni öğreniyordu. Onun bildiği gece karanlık, sessiz, çoğu zaman güzel —ah, evet— ama azıcık da üzüntü verici bir şeydi. Asık suratlıydı. Ama, artık, bir daha, hiç öyle olmıyacaktı gece, göz kamaştırıcı br parlaklıkla açılmış, çiçeklenmişti.

«Bir dondurma ister misiniz?» dedi kavalyesi. Yaylı kapılardan geçip yemek odasına gittiler. Leila'nın yanakları ateş gibi yanıyordu, korkunç derecede susamıştı. Küçük, cam tabaklarda, dondurmalar ne güzel görünüyordu, kaşıklar ne kadar soğuktu, onlar da donmuş, buz tutmuşlardı! Leila ile ikinci kavalyesi, tekrar dans salonuna geldikleri sırada, şişman adam kapının yanında durmuş, bekliyordu. İyice yaşlıydı; kırmızı halılı, yüksekçe yerde, bekliyordu. Annelerin, babaların yanında oturacak yaştaydı. Leila, onu öbür kavalyeleriyle kıyaslayınca, pek kılıksız buldu. Yeleği ütüsüzdü, eldivenin bir düğmesi kopuktu, ceketinin üstüne sanki tebeşir tozu serpilmişti.

«Hadi bakalım, küçük hanım» dedi şişman adam. Sıkı sıkı tutmadı Leila'yı, elini hafifçe kızın beline koydu, yumuşak hareketlerle ilerlediler, dans eder gibi değil de, yürür gibi. Ama, adam, parkelerin güzelliği üzerine tek kelime söylemedi. «Baloya ilk olarak geliyorsunuz, değil mi?» diye mırıldandı.

«Nerden anladınız?»

«Aa,» dedi şişman adam, «ihtiyarlar böyledir iş-

te!» Leila'yı, kötü dans eden bir çiftin yanından geçirirken, hafifçe soludu. «Anlıyacağınız, otuz yıldır bu işin içindeyim.»

«Otuz yıl mı?» diye bağırdı Leila. Onun doğumundan on iki yıl önce başlamıştı demek!

«Akla durgunluk veriyor, değil mi?» dedi şişman adam. Leila, onun kabak kafasına baktı, bayağı acımıştı adama.

«Hâlâ canlılığınızı kaybetmemiş olmanız ne kadar hoş» dedi.

«Nazık küçük hanım,» dedi şışman adam, onu kendine doğru çekip, çalmakta olan valsin birkaç notasını mırıldandı. «Elbette» dedi, «Hiçbir şey bu kadar dayanıklı olamaz. Ha-yır» dedi şişman adam, «Siz benim yaşıma gelmeden çok daha önce, siyah kadifeler giyip şu yüksek yerde oturacak, dans edenleri seyredeceksiniz. Bu güzel kollar, kısa, güdük tombul kollar haline gelecek, siyah, kemik bir yelpaze ile tempo tutacaksınız; şimdi kullandıklarınıza hiç benzemiyen bir yelpaze.» Şişman adam ürperir gibi oldu. «Şu zavallı, ihtiyar hanımcıklar gibi gülümsiyerek, parmağınızla kızınızı gösterecek, yanınızda oturan bir yaşlı hanıma, kulübün balosunda terbiyesiz bir adamın onu nasıl öpmiye kalkıştığını anlatacaksınız. Kalbiniz sızlayacak,» şişman adam, kızı kendine doğru iyice çekti, sanki kalbi sızlıyacak diye ona acıyordu, «Çünkü o zaman sizi kimse öpmek istemiyecek artık. Bu cilâlı parkelerin kötülüğünden söz açacak, onların üstünde yürümenin ne kadar tehlikeli olduğunu anlatacaksınız. Ha, Mademoiselle Uçanayak?» dedi şişman adam yavaşça.

Leila kısa bir kahkaha attı, ama pek öyle kahkaha atacak gibi hissetmiyordu kendini. Doğru muydu, doğru olabilir miydi bütün bunlar? Korkunç derecede doğru görünüyorlradı. Bu ilk balo, sadece son balosunun başlangıcı mıydı? Müzik değişivermişti; bir üzgünlük gelmişti seslere; orkestradan

sanki büyük bir iç çekişi yükseliyordu. Ah, her şey ne kadar çabuk değişiyor! Niçin saadet sonsuz değil? Sonsuz olsa, hiç de uzun gelmezdi insana.

Leila soluk soluğa kalmıştı. «Durmak istiyorum,» dedi. Şişman adam, onu kapıya doğru götürdü.

«Hayır» dedi Leila, «Dışarı çıkmıyacağım. Oturmıyacağım da. Burada ayakta duracağım, teşekkür ederim.» Duvara yaslandı, eldivenlerini yukarı çekti, gülümsemeye çalıştı. Ama, içinde, küçük bir kız, önlüğünü yüzüne kapatmış hıçkıra hıçkıra ağlıyordu. Niçin söylemişti sanki bunları, niçin onun bütün hayallerini yıkmıştı böyle?

«Yok, küçük hanım,» dedi şişman adam, «Bu sözlerimi sakın ciddiye almayın.»

«Ne diye alacak mışım!» dedi Leila, kafasını arkaya attı, alt dudağını ısırdı...

Gene çiftler geçti önlerinden. Yaylı kapılar açılıp kapandı. Orkestra yeni bir parça çalmıya hazırlandı. Ama Leila artık dans etmek istemiyordu. Evde olmak, yahut verandada oturup yavru baykuşların ötüşünü dinlemek istiyordu. Karanlık pencerelerden, yıldızlara doğru baktı; ışıl ışıldı, kanatlanmış gibiydi yıldızlar...

Tam o sırada, hafif, yumuşak, iç açıcı bir müzik başladı, kıvırcık saçlı bir genç gelip onun önünde eğildi. Dans etmek zorundaydı; ayıp olmasın diye, hiç olmazsa Meg'i bulana kadar. İsteksiz isteksiz ortaya yürüdü; kibirli bir hareketle, elini adamın koluna koydu. Ama, bir dakika içinde, bir dönüşten sonra, ayakları kaymıya, kaymıya başladı. Işıklar, çiçekler, elbiseler, pembe yüzler, kadife koltuklar, hepsi, büyük, güzel bir tekerlek gibi, dönüp duruyorlardı. Bir sonraki kavalyesi, onu şişman adama çarptırdı, şiman adam dönüp: «Pardon,» dedi. Leila ona pırıl pırıl gözlerle baktı. Adamı tanımamıştı bile.

Çeviri: Mehmet Fuat

İsrail hikâyesi:

George

Yazarı: Efrain Kişon

Truda teyzem Broadway'in eğlenece semtinde, sekizinci bulvarla kırkikinci sokağın birleştiği yerde oturur. Dolayısiyle türlü aygıtlarla sıkı sıkıya kapalıdır kapısı.

Kapı zilini çaldığımda kapının küçük deliğinde onun ürkek gözü göründü.

— Yalnız mısın? Yanında başka kimse var mı? diye sordu Truda teyzem.

Yanımda başka kimsenin bulunmadığına onu inandırdıktan sonra anahtarı iki kez çevirdi, sürgüleri çekti, elektronik alarm aygıtını muvakkaten durdurdu, zinciri gevşetti ve elinde tabanca, bana kapıyı açtı:

— Hadi gir içeri, dedi.

Kapıyı sıkı sıkı kapayan teyzem, ev sahibinin daha evvelsi gün ıslak bir havlu ile nasıl öldürüldüğünü anlattı. Bunun üzerine hemen oracıkta, New-York'da kalacağım on beş gün içinde evinden bir kez bile dışarı çıkmıyacağımı kararlaştırdık.

— İki aydır evden dışarı adım atmış değilim, dedi teyzem, yol ortasında güpegündüz adam öldürüldüğü bu zamanda hayatımı niye tehlikeye atayım. New-York'da insan bıçağı sırtına ne vakit yiyeceğini bilemez. İyisi mi evimizde rahat rahat oturup güzel yemekler pişirerek televizyon seyredelim.

Çarşıya gitmeye hacet yok anlaşılan. Her şey eve kadar getiriliyor. Süpermarketin adamı kapıyı çalınca teyzem dükkâna telefon ederek adam hakkında bilgi aldıktan sonradır ki kapıyı açtı.

— Kendilerini çamaşırhane veya telefon şirketinden gönderildiklerini söyleyen kimseler kapıyı açar açmaz baltayla uçuruyorlar adamın akafasını, diye açıkladı teyzem.

Karım, kendisine krokodil derisinden siyah lake bir çanta getirmem şartiyle New-York gezisine razı olmuştu.

Teyzem yakın bir çanta mağazasından bir örnek getirmem için üç gün üç gece beni kandırmaya çalıştı. Dördüncü gün kendim gitmekte ayak direğimi görünce:

— Ne halin varsa gör, diye çıkıştı ve öğütlemekten geri kalmadı: «Duvar kenarından ayrılma ve çabuk dön.»

Sabahleyin, insanların gece aldıkları uyuşturucu hapların etkisiyle baygın dolaştıkları saatlerde sokaklardan bir gölge gibi geçip bir sürü sarhoşla karşılaştıktan, bir düzüne kadar aşifte ile bir kaç hayduttan yakamı sıyırdıktan sonra sağ selâmet çanta mağazasına varabildim. Pek tabiî ki mağazanın camlı kapısı kapalıydı. Mağaza sahibi kadın camın ardından beni iyice inceledikten sonra Truda teyzeye telefon ederek hakkımda bilgi istedi. İşini bitirince gelip kapıyı açtı.

— Kuşkulu davrandığımdan ötürü özür dilerim, dedi. Geçen hafta karşıki bakkal dükkânını soyup satıcı kadını tavana astılar da..

Halkın güveni büsbütün yitmiş meğer. Bu güvensizlik duygusu beni de etkilemeğe başlamıştı. Bir solukta, siyah krokodil derisinden lâke çantayı seçip aldım.

— Daha güzel örneklerim var. Örneğin altın kaplamalı şu mavi çanta size daha çok yakışacak.

— Çantayı karıma alıyorum, dedim.

Şaşırmıştı:

— Bu zamanda kimin kadın kimin erkek olduğunu kestirmek o kadar güçleşti ki, dedi, uzun saçlı olmadığınızdan sizi kadın sanmıştım.

Eve dönerken neler geldi başıma anlatayım.

Pornografi kurumlarından üçünü rahatsız edilmeden geçmiş, 43. sokağın köşesine varmıştım ki karşıma iri yarı, pejmürde kılıklı bir ihtiyar çıkmış, yumruğunu burnuma dayamıştı. Dişlerinin arasından:

— Hey! para ver, diye homurdandı.

Yosef Lapid'in yolculuk kitabını anımsadım. Bu kitabında: «Nazik durumlarda İbranice konuş!» diye öğütlüyordu. İri yarı zenciye eski dilimizde:

— Beyefendi, beni rahat bırakın, yoksa kıyameti koparırım. Dağ başında değiliz, diye çıkıştım.

Sakin sakin yoluma devam edip Truda teyzenin evine vardım. Başıma gelen ilginç olaydan ötürü mutlu ve heyecanlıydım. Teyzem başımdan geçenleri işitince sarardı. Baygınlıklar geçirerek;

— Aman Tanrım! dedi. Onlara karşı gelmenin tehlikeli olduğunu bilmiyorsun demek. Seni öldürebilirdi oracıkta.

— Silâhlı değildi, dedim.

— Silâh taşımayan yoktur, diye diretti. Hem kafanı da işlet biraz: Sekizinci Bulvar, karşında gözlerini kan bürümüş bir zenci, tek başınasın da, aç kesenin ağzını be oğlum. Dedim ya. evde kalsan daha iyi edersin.

Kim dinler?!

Dönüş işlemlerini tamamlamak için 'El-Al' bürosuna gitmem gerektiğini ileri sürerek dışarı attım kendimi. Yol boyunca ağır ağır yürüyor, arada bir durup sinema resimlerini seyrediyor, nasıl çocuk yapıldığını yeniden öğreniyordum. Epey eğlenmiştim. Keyfim yerine gelmişti. Eve döneceğim sırada kırküçüncü caddenin köşesinde bizimki yine yakama yapışmasın mı?! Çelik parmaklariyle beni tutup havaya kaldırdı:

— Para, para isterim, diye homurdandı.

Öksürdüm:

— Ne diye vereyim, dedim. Ezik bir burnu, kıpkırmızı gözleri vardı.

— White pig olduğun için. Beyaz domuz seni .

Çevreme baktım: kimsecikler yoktu. İnsanlarla dolup taşan cadde bir solukta boşalmıştı. Ötede iki polis memuru baletvari adımlarla tüymeye bakıyorlardı. Bu durumlarda hemen karar vermek gerekiyordu. Şimşek hızıyla cebimden para çantamı çıkarıp iki dolar sıkıştırdım kara panterin eline. Silkinip kendimi kurtardım ve koşa koşa eve gittim.

— Borcumu ödedim, diye muştuladım teyzeme «iki dolarımı aldı».

Truda teyze yine bayılacak gibi oldu:

— İki dolar mı dedin? diye fısıldadı, yalnız iki dolarcık mı vermeye cesaret ettin?

— Makbuzsuz, dedim kekeliyerek, üstümde fazla da yoktu zaten.

— Cebinde en azından beş dolar bulundurmadan sakın evden çıkayım deme bir daha. Suratını çakıyla delik deşik etmesi işten bile değildi. Boyu ne kadar?

— İki metre.

— Aman Tanrım! On dolar al öyleyse.

Hafta sonunda, kızım Ranana'ya emzik almak için

dışarı tüydüm. Meşhur Time Square yakınlarında traşsız bir adam bir kerecik bir bağışta bulunmam için beni durdurmak isteyince,

— Özür dilerim, kırküçüncü caddede soyuldum, diyerek savdım onu başımdan. İkili vergi anlaşması gibi bir şey; iki tarafta soyulmak yok.

43 No.lu sokağın köşesine kadar yoluma devam ettim. İriyarı zenci görünürlerde yoktu nedense. Biraz hayal kırıklığına uğramıştım. Çünkü on dolar hazırlamıştım onun için. Dolaydaki bütün inleri taradım birer birer, en sonuna onu cinsi sapıkların klübü önünde buldum. Yere bağdaş kurup oturmuş, sırtını duvara dayamıştı. Fıldır fıldır dönüyordu gözleri:

— Hey, white pig, diye seslendi hırıltılı bir sesle, fazla para isterim.

Üzerimde yok şimdi, yarın veririm.

Koşturdu beni. George, sandığım kadar iriyarı değilmiş meğer. Boyu da olsa olsa benimki kadardı. Çenesinin ön kısmında da pek az dişi olduğu gözümden de kaçmadı. Sokağın karşı tarafında bir adam çılgın bir kadının ırzına geçiyor, ve herkes kaçışarak saklanacak bir yer arıyordu. «George'un bana karşı davranması büyük bir şans eseri» diye geçirdim usumdan.

İki gün sonra Truda teyze:

— Efraim, dedi, şimdi gidip o zenciyi bulmalısın hemen. Benim evde görmek istemem onu.

Elli dolar alarak buluşma yerimiz olan 43. caddeye gittim. Bana kimse sataşmadı yolda. Kadın tellâlları bile kolumdan çekmediler bu kez. Herkes George'le arkadaşlık ettiğimi biliyor olmalı. Çıplak kadınların garsonluk ettiği barlardan birinin kapısı önünde beklemekteydi beni.

— Para getirdin mi? diye sordu.

— Getirdim, dedim.

— Hadi sökül öyleyse, dedi.

— Bana bak, bu bir soygun mu yoksa?

— White Pig, bana yirmişbeş dolar lâzım, dedi.

— Ellilik var bende.

Elimden parayı kaptığı gibi gevşek adımlarla keçilerin çiftleşme yeri diye gösterilen afyon klübüne girdi, çok geçmeden çıkıp yirmibeş dolar uzattı. Dürüstlüğü duygulandırmıştı beni. Ona abone olunup olunamıyacağını

sordum. Pek anlamamıştı:

— Ben her gün burdayım, dedi.

Telefon numarasını istedim. Yokmuş. Bunun yerine arka cebinde sakladığı paslı traş bıçağını gösterdi ve ilk kez gülümsedi. Rom ve tütün kokuyordu nefesi. Pek de genç denilemiyecek, ancak bir elli boyunda sevimli ve cüce bir zenciydi.

Truda Teyze, yolculuk günü beni evinin kapısına kadar uğurladı. Yeniden savaşa, bonbardımanlara, tehlikeli yaşama döneceğim diye bütün gece ağlamış, fakat küçük ailemle beraber olmam gerektiğini bildiği için bana hak vermişti.

Şu satırları, şu halde alevler içindeki Tel-Aviv'de yazıyorum. Ne yalan söyleyim, George'un eksikliğini duyuyorum yine de. Ne güzel anlaşmıştık. İki çekimlik afyon arasında o da white pig'ini anımsıyor mu ola. Sanmam. Herkes benim gibi romantik olamaz.

Çeviri: Nesim Eskin

İsveç hikâyesi:

Güneş Tutulması

Yazarı: Selma Langerlöf

Bayırdamlı Stina, Kuştürkülü Lina, Küçükbataklı Kajsa, Göktepeli Maja, Fin-Karanlıklı Beda, bir de yaşlı askerin yerinin orada oturan yeni evli Elin'le daha birkaç kadının tümü, çevrenin ta en uç kesiminde, Storhöjden dağının aşağısında, yabansı, hiçbir çiftlik sahibinin yerleşmeye aldırış bile etmediği bir bölgede yaşıyorlardı.

Birisinin evi kayalık bir arsada, ötekisinin evi bir bataklığın yanıbaşında, bir üçüncüsünün eviyse tırmanması epeyce güç, dik bir tepenin üstündeydi. Ötekilerin evleri, güzel bir rastlantıyla, daha iyi bir yerde kurulmuş iseler de, dağa öylesine yakındı ki, sonbaharın güzel havalarında çekilen güneşi, Meryem Ana Yortusuna dek göremiyeceklerine emin olabilirdiniz.

Kadınlardan herbiri evine yakın küçük bir toprak parçasında binbir güçlükle patates yetiştirirdi. Gel gelelim, dağın yamacında öyle değişik tür toprak vardı ki, buralarda herhangi bir şey yetiştirmek oldukça yorucuydu. Bazı yerlerde tarladaki taşları ayıklamak gerekiyor, toplanan taşlarla da ineklere ahır yapılıyordu. Bazı yerlerdeyse toprağı mezarlar gibi iyice kazıyorlar, bazılarındaysa çuvallarla taşıdıkları toprağı çıplak kayaların üstüne serpiyorlardı. Toprağın verimsiz olmadığı yerlerde, içiçe yetişen devedikenlerini, yabansı otları söküp atmak için sürgit savaşmak zorunda

kalıyorlardı; öyleki, tüm patates bahçesinin sanki onların yetiştirilmesi için hazırlandığını sanırdınız.

Gün boyunca kadınlar evlerinde yalnız başlarındaydılar; çünkü her birinin kocasıyla çocukları vardı ve her sabah kocaları işlerine, çocuklarıysa okula giderlerdi. Yaşlıca kadınların arasında yetişkin oğullarıyla kızları olanlar varsa da, yetişkin çocukları Amerika'ya gitmişlerdi. Bazılarıysa küçük çocuklarıyla birlikteydiler, ama çocuklar her zaman yerlerinde durmadıklarından, onların varlığı ile yokluğu birdi.

Böylesine yalnız olmak bazen onları kahve fincanları başında birlikte olmaya zorluyordu. Bu buluşmalar birlikte olmayı pek özlediklerinden, birbirlerine pek derin bir sevgi duyduklarından değil, başkalarının neler yaptığını öğrenmek merakından, dağın gölgesinde yaşamanın verdiği sıkıntıdan kurtulup, hiç olmazsa ara sıra insanlarla buluşma gereksinmesindendi. Böylelikle içlerini döküyor, Amerika'dan gelen son mektup üstüne konuşuyor, yaradılıştan konuşkan ve şakacı olanlar Tanrı vergisi bu mutlu hünerlerini kullanma fırsatını buluyorlardı.

Bir toplantı düzenlemenin hiçbir güçlüğü yoktu. Herbirinin kahve cezveleriyle fincanları vardı elbette. Sağılacak ineği olmasa bile, herkesin evinde süt de, kaymak da bulunurdu. Kurabiyelerle pastacıkları mandıra arabasını kullanan şoförle kasabadaki belediye fırınından getirtirler, gezici satıcıların sattığı kahve ve şeker hemen hemen her evde bulunurdu. İşte böyle bir kahve toplantısı düzenlemek inanılmıyacak denli kolay bir şeydi.

Ama tüm güçlük toplantıya bir neden yakıştırmaktı.

Bayırdamlı Stina, Kuştürkülü Lina, Küçükbataklı Kajsa, Göktepeli Maja, Fin-Karanlıklı Beda, bir de yaşlı yaşlı askerin yerinin orada oturan yeni evli Elin'in tümü, toplantılarını haftanın iş gördükleri günlerinde düzenlememek konusunda söz birliği etmişlerdi. Bir daha geri dönülemeyecek değerli zamanları boş yere harcamak onlara kötü bir ad bırakabilirdi. Kahve toplantılarını pazar günleri, ya da Kutsal Günlerde düzenlemeye diyecek yoktu. O günlerde evli kadınların kocalarıyla çocukları evde olur, böylece tüm aile hep bir arada görülürdü. Hem öyle günlerde isteyen kiliseye gider, isteyen akrabalarını ziyaret eder, bazılarıysa büyük bir gönül rahatlığıyla gününü evinde geçirmeyi yeğler, öyle ki günün Kutsal Gün olduğu gerçekten anlaşılırdı.

Gel gelelim kadınlardan her biri ellerine geçebilen her fırsatı değerlendirmeye can atardı. Çoğu ad günlerinde bir toplantı düzenlerken, kimisi bebeğinin ilk diş çıkarmasını, ya da ilk adımlarını atmasını büyük olaymış gibi kutsamaya kalkardı. Amerika'dan gönderilen para havalesini alanlar için, bu oldukça yerinde bir fırsat sayılırdı. Komşu kadınları yorgan dikmeye yardım etmek, ya da tavandaki bir örümceği öldürmek için çağıranlar da yok değildi hani.

Her ne olursa olsun, toplantı düzenlemek için bir neden uydurmak işten bile değildi. Kadınlardan biri, günün birinde bu konuda ustalığını göstermişti. Bir toplantı düzenlemek sırası kendisine geldiğinde, uyduracağı nedeni hiç mi hiç bilmiyordu. Kutlayacağı hiçbir şeyi yok sanılıyordu

yoksulun. Adı Beda olduğundan, ad gününü bile kutlayamıyordu, çünkü Almanak'ta Beda adındaki bir azizin günü yoktu. Ailesinden herhangi birisinin ad gününü de kutlayamıyordu, çünkü sevdiceklerinden her biri mezarlıkta dinlenmeye çekilmişlerdi. Oldukça yaşlı olduğundan, altında uyuduğu yorgan da epey eskiceydi. Hayran olduğu bir kediciği vardı yalnızca. Yalan değil, kedisi de kendisiyle birlikte kahve içerdi, ama bir kedi için toplantı düzenleyebilmek oldukça güçtü.

Düşündü, taşındı, almanağını birkaç kez baştan sona karıştırdı. En sonunda sorununu çözecek çareyi bulabileceğini umuyordu.

«Krallık Sarayı»ndan başladı, «Burçlar ve Yorumları»na geçti, «Pazar Yerleri ve 1912 Posta Tarifesi»ni okuduğu halde hiçbir şey bulamadı.

Kitabı yedinci kez okurken, gözleri «Güneş tutulmaları»na takıldı. Okuduğuna göre, o yıl, yani bin dokuz yüz on iki yılının, nisan ayının on yedisinde bir günes tutulması olacaktı. Güneş tutulması tam öğleyin, saat on ikiyi yirmi dakika geçe başlayacak ve saat 14:40 ta sona erecek, güneş yuvarlağının onda dokuzu görünmez olacaktı.

Bunu daha önce de birkaç kez okuduğu halde önemine hiç dikkat etmemişti; ama şimdi, bu olay birdenbire gözünde büyümüştü.

«Günümü buldum artık!» diye haykırdı.

Ne var ki, rahatlığı bir, iki saniye sürdü sürmedi, yine kara düsüncelere daldı; acaba öteki kadınlar bu buluşuna gülerler miydi?

Sonraki günler, almanağını karıştırmaya devam ederken, buluşu yine usunu kurcalamaya başladı. Yok, yok, bundan daha iyi bir fırsat olamazdı. Düşündüğü gibi, bu dünyada Güneş'ten daha

çok sevdiği kimi kimsesi var mıydı hiç? Kulübesinin bulunduğu yerde, güneş ışınları tüm kış boyunca penceresinden içeriye bile giremezdi. İlkbaharda Güneş'in geri döneceği günleriyse saya saya biteremezdi.

Güneş ona her zaman dostça ve cömertçe davranan, onu yeterince göremediği tek şeydi.

Geçmiş yıllarını düşündü, onları ta içinde duydu. Sonsuz bir serinlikteymiş gibi elleri titriyordu. Aynaya bakıp, solgun yüzünü yıkanmış gibi ak-pak görünce, kendisini teneşire uzanmış sandı. Dimdik ve sımsıcak olduğu zamanlar, tepeden aşağı dökülen güneş ışınlarını bir insan olarak duyduğu zamanlardı, canlı cenaze olduğu zamanlar değil.

Düşündü, taşındı, koca bir yıl içinde kutlayacağı günün, dostu Güneş'in karanlıkla savaştığı, utku dolu bir başarıdan sonra yepyeni ve pırıl pırıl geldiği gün olabileceğinde karar kıldı.

Nisanın on yedinci günü pek uzak değildi, bir toplantıya hazırlanmak için bol bol zamanı vardı. Güneşin tutulacağı gün, Stina, Lina, Kajsa, Maja ve öteki kadınlar Fin-Karanlıklı Beda'nın evinde oturmuş, kahvelerini içiyorlardı. İkinci, üçüncü kahvelerini içmişler, tasavvur edilebilecek her şey üstüne gevezelik etmişlerdi. Tek şey, anlayamadıkları tek şey, Beda'nın o gün neyin uğruna bir toplantı düzenlediğiydi.

Güneş tutulmak üzereydi. Ama onların buna aldırış ettikleri yoktu. Bir an, gökyüzü karanlıkça bir griliğe dönüştüğü zaman, tüm doğa kurşundan bir örtünün altına bürünürken, Kıyamet Gününün davullarının, Hüküm Gününün ağlayışlarının sesine benzeyen gürültüyle bir yel esti. İşte

tam o sırada durup, biraz korkar gibi oldular. Ama yine de bir fincan kahve almaktan geri kalmadılar ve duydukları korku gelip geçti.

Güneş tutulması sona erince, gökyüzünde öylesine pırıl pırıl ve mutlu duran Güneş, tüm bir yıl hiç böylesine parlamamış gibi geldi onlara. Tam o sırada, yaşlı Beda pencereye yaklaşarak durdu, ellerini kavuşturdu. Güneş ışınlarıyla aydınlanan doğaya bakarak titrek bir sesle türkü söylemeye başladı:

«Yükseliyor yine parlak güneşin,
Teşekkürler sana, Tanrım!
Umutla, mertlikle, taze güçle,
Söylüyorum bir sevinç türküsü.»

Zayıf ve saydam, yaşlı Beda, pencerenin ışığında durarak türküsünü söylerken, güneş ışınları —sanki ona canını, gücünü, renklerini vermek istercesine— çevresinde oynaşıyordu.

Türküsünü söyleyip bitirince, dönüp konuklarına özür dilermiş gibi baktı.

«Görüyorsunuz,» dedi, «Güneş'ten daha iyi bir dostum yok. Toplantımı güneşin tutulduğu gün yapmak istedim. Bir araya gelip, karanlıktan kurtulduğumuz an onu kutsamayı diledim.»

Konukları Beda'nın niye böyle bir günde toplantı düzenlediğini anlıyorlardı artık. Yürekler burkulmuştu. Hemen Güneş üstüne konuşmaya başladılar. «Zengine de yoksula da eli açıktır güneşin. Bir kış günü pencereden sızıp içeriye girince, ocakta yanan ateşler değin rahatlatır kişiyi. Onun gülümseyen yüzü yaşamı yaşanmaya değer kılar, dertleri, sıkıntıları unutturur.»

Toplantıdan sonra kadınlar evlerine mutlu ve memnun döndüler. Güneş gibi iyi, sadık bir dostları olduğundan öylesine gönlü yüce, öylesine kıvançlıydılar ki...

Çeviri: Yekta Ataman

İtalyan hikâyesi:

Dirilen Adam

Yazarı: Boccaao

Bir zamanlar Toscana'da, hemen bütün manastırlar gibi, ıssız bir köşede yükselen bir manastır vardı, hâlâ da durur. Bu manastırın başrahibi olan keşiş, kadınlara pek düşkün olmasını bir yana bırakırsak, oldukça sakin bir ömür sürüyordu; hem kadın bakımından da öyle tedbirli davranırdı ki çevresindekilerin, dolaplarından haberleri olmaz, ona bir evliya gözüyle bakarlardı. Manastırın yakınlarında Ferondo adında zengin bir köylü yaşardı. Maddî ve ahmak bir adamdı. Keşişle tanıştı. Onun bu kadar saf ve sersem olduğunu gören keşiş onu alaya almak için manastıra kabul ederdi. Adam birkaç gün manastırda görünmeyince, gidip kendisini evinde ziyaret etmeye karar verdi. Ferondo'nun karısı genç ve güzeldi. Keşiş, kadını görür görmez ona vuruldu. Bu dangalağın değerini takdir etmekten hiç şüphesiz âciz olduğu, böyle bir hazineye sahip olması ne yazık! diyordu. Ama yanılıyordu; Ferondo budala olmakla birlikte, karısını gene de çok severdi ve onun üstüne titrerdi; hattâ kendisini o kadar kıskanırdı ki hemen hiç gözden ırak etmezdi. Bu yeni keşfinden keşiş hoşlanmadı, kadına iyiden iyiye göz koymuştu ama baştan çıkaramıyacağından korkuyordu. Bununla beraber ümit kesmedi. Zeki ve kurnaz olduğu için allem etti kallem etti, kıskanç adamı karısını arasıra manastırın güzel bahçesine getirmeye razı etti. Riyakâr adam onlarla birlikte geziyor, her ikisini de daha iyi kandırmak için onlara hep dinden, imandan söz ediyordu. Allah adının ağzından düşmemesi, ruhlarının selâmeti için gösterdiği büyük ilgi yüzünden bu adamı bir ermiş gibi görüyorlardı. Yani rolünü öyle güzel

oynadı ki kadın onu kendisine dinî rehber edinmek için can atmaya başladı. Kocasından izin istedi, o da seve seve razı oldu. Kadın hemen keşişin ayaklarının dibine çöktü, papaz, böyle bir günahkârı ele geçirdiğine pek memnun, maksadına ulaşmak için itiraflarından faydalanmayı düşünüyordu. Büyük günahlar çabuk geçildi; ama aile meseleleri üzerinde daha uzun boylu duruldu. Keşiş kocasıyle iyi geçinip geçinmediğini sordu. Kadın, ne mümkün, dedi, böyle bir adamla necata ermek çok güç. Budadalığından, sersemliğinden neler çektiğimi tasavvur edemezsiniz. Olmayacak şeyler yüzünden durmadan azarlar, çıkışır. Doğru söylüyorum, hiç günahım olmadığı halde, kıskançlığının eşi benzeri yoktur. Hem beni, hem de kendisini dertli eden bu illetten onu kurtarmak için ne yapmam gerektiğini söylerseniz size minnettar olurum. Bana karşı böyle davrandıkça bütün yaptığım sevapların boşa gideceğini sanıyorum, çünkü bu hareketleri beni çileden çıkarıyor.

Bu sözler keşişin kulaklarına ve gönlüne pek hoş geldi. Bu dilber hakkındaki niyetlerine erişmenin artık kolay olacağını tahmin etti. Şüphesiz ki hassas ve güzel bir kadının akıl ve muhakemeden yoksun budala bir kocaya düşmesi pek nahoş bir şeydir, dedi; ama kocanın kaba ve kıskanç olması bundan da beterdir. Derdinizin büyüklüğünü anlıyorum, kızım. Üzüntünüzü azaltmak için size verebileceğim tek öğüt kocanızı o zalim kıskançlık hastalığından kurtarmanızdır. Bunun sizin için kolay bir iş olmadığını kabul ediyorum; ama size yardıma hazırım. Hiç şaşmayan bir çare biliyorum: Size söyliyeceklerimi kimseye açmıyacağınıza bana söz verirseniz bu çareyi tatbik ederim. Kadın «Merak etmeyin, kimseye açmam» cevabını verdi; «söyleme dediğiniz bir şeyi söylemedense hatta ölmeyi bin kere tercih ederim. Hiç çekinmeden söyleyin, neymiş bu çare, anlatın.» Rahip: «Kocanızın iyileşmesini istiyorsanız muhakkak ârafa bir

uğraması gerek.» «Ne diyorsunuz, pederim? İnsan hayattayken ârafa gidebilir mi?» «Hayır, gitmeden önce ölecek, kıskançlığından kurtulacak kadar zaman kaldıktan sonra onu diriltmesi için ikimiz Allaha dua edeceğiz, duanızın kabul edileceğini size temin ederim.» «Fakat onun dirilmesini beklerken ben dul mu kalacağım? Tekrar evlenemez miyim?» «Hayır, evlâdım, başka bir kocaya varmanıza cevaz yoktur; Allah gazaba gelir. Hem nasıl olsa Ferondo öbür dünyadan dönünce öteki kocadan ayrılmak zorunda kalacaksınız, bu yeni evlenmeniz de eski kocanızı eskisinden daha kıskanç bir hale getirmekten geri kalmaz.» «Tek o bu illetten kurtulsun ve ben uzun zaman dul kalmıyayım da bütün dileklerinizi körü körüne yerine getirmeye hazırım, pederim; çünkü itiraf edeyim ki şayet kendisini diriltmeyi başaramazsanız, onun kadar kıskanç da çıkacak olsa başka bir kocaya varmaktan kendimi alamam.» «Hiç merak etmeyin, yavrum, ben işi yoluna koyarım; ama böyle bir hizmete karşılık bana ne mükâfat vereceksiniz?» «Ne isterseniz, eğer elimden gelirse; ama benim gibi bir kadın sizin gibi bir adama ne yapabilir?» Keşiş: «Ben sizin için neler yapabilirsem siz de benim için o kadarını, hattâ daha fazlasını yapabilirsiniz; size rahat ve huzur temin edeceğim, siz de isterseniz bana ayni şeyi yapabilirsiniz; sizi tanıdım tanıyalı ne rahatım kaldı, ne huzurum; derdime deva bulamazsanız canımdan olacağım, siz bana canımı bağışlayabilirsiniz.» «Nedir yapacağım şey? Size şükran borcumu ödemeye can atıyorum. Nedir derdiniz, ona nasıl deva olabilirim?» «Size vurgun olmaktan başka bir derdim yok; sizi sevdiğim gibi beni sevmezseniz, visalinizi benden esirgerseniz, ben ölmüş bir adamım.» Kadın şaşırarak: «Eyvah! Benden neler istiyorsunuz» dedi, «ben size evliya gözüyle bakıyordum. Bir keşişin, bir din adamının, bir günah çıkarıcının günahkârlarından böyle şeyler istemesi doğru mudur?» «Hiç şaşma-

yım, azizem, evliyalığıma zarar gelmiyecektir, çünkü o ruhtadır, benim isteğimse sadece bedenle ilgili bir şey. Bu bedenin ihtiyaçları var, insan itikadını bozmadıktan sonra bu ihtiyaçları tatmin etmesi mubahtır. Pisboğazlık bir günahtır ama yemek yemek değil; günah olan yemeği aklından çıkarmamaktır; insanın başka ihtiyaçları için de hal aynidir. Bir şeye şaşacaksanız güzelliğinizin sadece göksel güzellikleri görmeye alışmış bir adamın üzerinde bıraktığı etkiye şaşın. Ne büyük bir cazibeye sahip olmalısınız ki sizden istediğim lûtfu bana arzu ettirdiniz. Kadınların en güzeli olmakla öğünebilirsiniz, baksanıza evliyalık bile sizden sevgi dilenmekten kendini alamıyor. Din adamı, keşiş veli olmakla beraber gene de bir erkeğim. Bana ilham ettiğiniz aşkı ve ondan beklediğim zevki feda edebilseydim şüphesiz ki Allahın indinde değerim artardı; ama itiraf ederim ki bu fedakârlık elimden gelmiyor, güzelliğiniz ruhumda o kadar derin izler bıraktı. Sizden dilediğim lûtfu benden esirgemeyin. Neden esirgeyesiniz? Gördüğünüz gibi henüz ihtiyar değilim; geçirdiğim hayat ne kadar riyazetle dolu olsa da gene beni iğrenç bir hale koymadı; ama yüz güzelliği bakımından kocanızdan geri kalsam bile sizi seveni sevmeniz, sizi hem bu dünyada hem öbür dünyada mutlu kılmak için imkânsızı yaratmaya çalışan birine acımanız gerekmez mi? Teklifim sizi üzmek şöyle dursun, bundan memnun olmalısınız. Kıskanç Ferondo ârafta bulunduğu sırada ben sizi yalnız bırakmıyacağım, size kocalık edeceğim; kimsenin bundan haberi olmıyacak. Allahın karşınıza çıkardığı bu fırsattan faydalanmaya baksanıza, azizem. Böyle bir nimete kavuşmaya can atacak ne kadınlar bilirim. Akıllı iseniz fırsatı kaçırmazsınız. Hem sizin için yapacaklarımı siz de bana yapmaya razı olursanız size güzel yüzükler, çok değerli mücevherler hediye ederim. Rahat ve huzurunuzu sağlamak için ben size bu derece önemli bir hizmette bulunur-

ken, size hiç bir zararı dokunmayacak bir hizmeti benden esirgeyecek kadar nankörlük edebilir misiniz?»

Kadın, gözlerini yere eğmiş, ne cevap vereceğini bilemiyordu. **Hayır** demeye cesaret edemiyordu, **evet** demek de ona ar ve namusa uygun bir hareket gibi görünmüyordu. Tereddüdünü gören keşiş bunu hayra yordu, direnmesi sarsılmış olduğunu tahmin etti. Onu teşvik etmek ve kararını verdirmek için yalvarma ve ısrarlarını artırdı. Sonunda, sofuluğundan ve evliyalığından çıkardığı sebeplerle istediği şeyin hiç de günah olmadığına onu inandırmayı başardı. Güzel kadın o zaman kendisine biraz utanarak ve sıkılarak, istediği her şeyi yapacağı cevabını verdi; ama Ferondo'yu ârafa gönderdikten sonra olmak şartıyle. Keşiş sevinç içinde; «Yakında orada olacak, dedi. Yalnız yarın veya öbürgün, ne kadar tez olursa o kadar iyi, beni görmeye gönderin onu.» Bunu söylerken de parmağına bir halka geçirerek kadını yolladı.

Keşişin hediyesinden çok memnun kalan, daha başka hediyeler almayı da uman kadıncağız, keşişten söz etmek fırsatını bulmak için, eve dönmeden önce birçok ahbaplarını ziyaret etti. Onlara keşişin evliyalığı hakkında harikulâde şeyler anltatı, adamı öve öve bitiremiyordu. Riyakârlık ve zamparalık edebileceği kimsenin aklından geçmediğinden söylediklerine herkes can ve gönülden inandı.

Ferondo çok geçmeden manastıra gitti. Yüzsüz keşiş onu görür görmez kötü niyetini hemen yerine getirmeye koyuldu. Doğu ülkelerinden büyülü bir toz getirtmisti, bu toz miktarına göre insanları uyutuyordu. **Bu tozu** kendisine veren kimse ona formülünü söylemiş ve birkaç kere denemesini yapmıştı.

Birini öbür dünyaya gönderip bir süre sonra geri getirmek isteyenler bunu emniyetle kullanabilirlerdi. Bu toz o kadar akıllara durgunluk veren bir şeydi ki etkisi devam ettiği sürece insan ölü gibi ka-

lıyordu ama ona hiç bir zararı dokunmuyordu. Sadece onu duyularından yoksun bırakıyordu. Keşiş şaraba bu tozdan kattı ve Ferondo'ya kendisini üç gün uyutacak miktarda verdi. Bu iş olup bittikten sonra, onunla birlikte odasından çıkarak adamın uykusu gelinceye kadar manastırda dolaştı. Birçok keşişlere rasladı, köylü adamcağızın ahmaklığıyle hep birlikte eğlendiler. Bu gezinti çok sürmedi. Toz etkisini göstermeye başladı. Ferondo uyudu ve birdenbire yere yıkıldı. Keşiş beyin kanaması tahmin ettikleri bu kazaya şaşırmış gibi göründü, hastayı bir odaya götürmeleri için emirler verdi. Herkes ona yardıma koşuyordu; birileri yüzüne soğuk su serpiyor, başkaları kendine getirmek için sirke kullanıyorlardı; ama ne yapılsa boştu. Nabzını muayene ettiler, hareket yoktu; adamcağızın öldüğünden artık kimsenin şüphesi kalmadı. Karısıyle akrabalarına haber saldılar, onlar da gelip cenazesinin etrafında ağlaşıp sızlaştılar. Nihayet adamı törenle gömdüler; ama elbiselerini soymadan özel ve geniş bir kabre koymuştular. Yakında kocasını tekrar göreceğini uman karısı, bu umutla pek o kadar üzülmedi ve kocasının akrabalarına bir daha asla evlenmiyeceğini söyliyerek cenazeye götürmüş olduğu küçük oğluyla beraber eve döndü.

Karanlık basar basmaz keşişle birkaç gün önce manastırına almış olduğu sıkı fıkı dostu olan başka bir keşiş, kabre gittiler, adamı tabuttan çıkararak suç işleyen keşişlerin içine tıkıldığı karanlık ve derin bir mahzene getirdiler. Elbiselerini soydular, onu keşiş kılığına soktular, uyanmasını beklerken samanların üstüne yatırdılar.

Ertesi günü, keşiş, başka bir rahiple birlikte dul kadına başsağlığına gitti, onu matem elbiseleri içinde ve kederli bir halde buldu. Olgun ve temkinli sözleriyle kendisini teselli ettikten sonra kadını bir kenara çekti, arkadaşının duymaması için alçak sesle, ona, verdiği sözü hatırlattı. Kocasının ölümüyle ser-

best kalan ve keşişin parmağında hediye ettiği halkadan daha güzel bir yüzüğün parıldadığını gören kadın, sözünde durmaya hazır olduğunu söyledi, ertesi gece buluşmak üzere anlaştılar.

Gerçekten de, hâlâ uyuyan zavallı Ferondo'nun elbiselerini giyerek kadının evine gitti. Onunla yattı ve evliyalık taslamasına rağmen elinden geleni ardına koymadı. Herifin sadece o geceyle kalmadığını tahmin edersiniz. O kadar sık gidip geliyordu ki birçok kimseler bu sırada kendisine rasladılar; ama yalnız geceleri göründüğünden onu gören adamcağızlar dua istemek veya bir kefaretini ödemek üzere bizzat Ferondo'nun mezarından çıktığına hükmediyorlardı; bu da köyde birbirinden gülünç türlü söylentilerin çıkmasına yol açtı. Hattâ dul kadına bile bundan söz ettiler; ama o işin içyüzünü herkesten iyi bildiğinden hiç aldırış etmedi.

Zavallı Ferondo, üç dört gün sonra uyandı. Nerede olduğunu bir türlü kestiremiyordu, o sırada bir rahip elinde bir deste çubukla içeri girdi, ona var kuvvetiyle beş altı sopa indirdi. Adamcağız gözünden yaşlar boşanarak: Ah! neredeyim ben? diye haykırdı. Rahip korkunç bir sesle ona: «Sen âraftasın,» cevabını verdi. «Demek ki öldüm.» «Tabiî.» Bunu öğrenince, adamcağız büsbütün feryadı bastı, karısıyle oğlu için yanıp yapıldı, aklına geleni söyledi. Rahip az sonra tekrar gelerek ona yiyecek ve içecek getirdi. Ferondo: «O da nesi» dedi, «ölüler yemek yer mi?» Din adamı: «Evet,» dedi, «Tanrı emredince yerler. Sana getirdiğim yemek, ardında bıraktığın karının ruhuna dua ettirmek için bu sabah kiliseye gönderdiği yemektir; Tanrı sana burada verilmesini buyurdu.» «Ey can! Kim olursan ol, sevgili karıma benim tarafımdan selâm et. Onu hayattayken o kadar çok severdim ki bütün gece kollarımla sarardım; her tarafını öper, canım çekince başka şeyler de yapardım. Mümkünse benden selâm et ona, İblis efendi, yahut Melek

efendi, hangisi olduğunu bilmiyorum.» Bunları söyledikten sonra, yüreğinde bir eziklik hisseden bizim avanak yiyip içmeye koyuldu. Şarabı kötü buldu da dayanamadı: «Hay Allah müstahakını versin! dedi, vay kaltak vay, neden keşişe duvar dibinde duran fıçıdan göndermedi şarabı?» Kendisine verilen iki lokma yemeği bitirmişti ki rahip gene dayak faslına başladı. «Neden vuruyorsun bana?» «Tanrı öyle buyurdu; günde iki kere sopa yemeni istiyor.» «Peki ama, sebebi ne, allahasen?». «Köyün en namuslu, en faziletli kadını olan karını kıskanmışsın da ondan.»

«Ne çare! Doğru bu; baldan daha tatlıydı o, ama kıskançlığın Tanrı indinde bir günah olduğunu bilmiyordum. İnan olsun, bilseydim, kıskançlık etmezdim.» «Beyhude kendini yorma; bana verilen emirleri yerine getireceğim; yaşarken öğreneydin. Bu ceza hiç değilse sana tekrar yeryüzüne dönersen bir daha kıskançlık etmemeyi öğretir.». «Ölüler yeryüzüne dönerler mi?». «Tanrı buyurursa elbette.»

«Ah! Bir oraya dönebilsem, dünyanın en iyi kocası olmaya ahdettim. Yok, karımı asla paylamıyacağım, ona bir kötülük etmiyeceğim. Sade bana içirdiği berbat şarap için ona iki söz söyliyeceğim, bir de neden kiliseye mum göndermediğini soracağım, o yüzden yemeği karanlıkta yemek zorunda kaldım.». «Göndermeyi ihmal etmedi, ama dua için yaktılar mumları.». «İyi kalbli kadın! Arasıra ona cefa ettiğim için şimdi ne kadar pişmanım! Heyhat! İnsan bir şeyin değerini ancak onu kaybedince öğreniyor. Bir gün olur da evime dönersem bırakacağım, ne isterse yapsın. İyi, eşsiz kadın! Peki ama, kıskançlığımın öcünü almak için bana sopa çeken adam, kimsin sen, söyle bana!». «Ben de senin gibi ölünün biriyim, Sardenya'da doğdum; hizmet ettiğim efendime bir gün kıskançlığı öğecek olduğum için Tanrı beni sana yemek getirmeye, seni günde iki kere döğmeye mahkûm etti, hakkımızda yeni bir karar verilinceye ka-

dar bu böyle sürüp gidecek.» Ferondo devam etti: «Baksana, burada, ikimizden başka kimse yok mu?». «Binlerce insan var; ama sen onları göremezsin, işitemezsin; onlar da seni görüp işitemezler.». «Memleketimizden ne kadar uzaktayız?». «Binlerce fersah uzakta.». «Vay canına! Çok be; herhalde dünyanın dışında olsak gerek, köye bu kadar mesafe olduğuna göre.»

Rahip, adamcağızın ahmaklığına ve sorduğu şeylerin saçmalığına kıs kıs gülmekten kendini alamıyordu. Her gün ona yemek götürüyordu ama döğmekten ve onunla konuşmaktan usanmıştı. Bu zavallı, karanlık zindanda on ay kalmıştı ki kendisini hemen hemen büsbütün unutmuş olan karısı günün birinde gebe kalıverdi. Bunun farkına varır varmaz sık sık kendisini ziyarete gelmekten geri durmayan keşişe haber verdi. Rezaletlerini örtbas etmek için kocayı diriltmenin sırası olduğuna karar verdiler. Bu kaza olmasaydı adamcağız belki de ârafında yıllarca kalacaktı.

Keşiş ertesi gece Ferondo'nun zindanına bizzat gitti ve sesini değiştirerek uzun bir boru ardından ona bağırdı: «Sevin Ferondo, Tanrı yeryüzüne dönmeni buyurdu, ikinci bir oğlun olacak, ona **Benoît** adını verirsin. Bu büyük lûtfu karının sık sık ettiği dualara ve köyünün manastırındaki mübarek keşişe borçlusun.» Tutuklu, sevinç içinde: «Allaha bin şükür!» diye haykırdı. «Demek tatlı, iyi karıcığımı, sevgili, tonton yavrucağımı, kurtuluşumu kendisine borçlu olduğum mübarek ve sofu keşişi göreceğim. Allah hepsinden razı olsun!»

Bu sözler ağzından çıkar çıkmaz uyuyakaldı. Keşiş şarabına ayni tozdan koydurmuştu; ama onu ancak dört beş saat uyutacak kadar koymuşlardı. Keşiş, adamın uykusunu fırsat bilerek, sırdaşı rahiple birlikte ona elbiselerini giydirdi ve kendisini ilk gömüldüğü kabre götürdü.

Sözde ölü uyandığı zaman ortalık iyice ağarmıstı. On aydan beri yoksun kaldığı ışığı bir delikten görüp de o anda gerçekten hayatta olduğunu hissedince deliğe yaklaştı, açmaları için var kuvvetiyle bağırmaya başladı. Kimse cevap vermediği için başıyle, omuzlarıyle mezarı örten taşı oynatmaya gayret etti. Öyle uğraştı ki nihayet pek sıkı tutturulmamış olan kapağı araladı. Tekrar imdat diye bağırdı; sabah duasını etmeye gelen rahipler bu boğuk sesi işitince koştular. Mezara yaklaştılar ve o kadar dehşete düştüler ki kaçmaya başladılra, gidip keşişe mucizeyi haber verdiler. Keşiş o esnada va'zetmekle meşgul görünüyordu. «Korkmayın, evlâtlarım, dedi, haçla okunmuş suyu alın, Tanrı gücünün başardığı işi gidip görelim.» O esnada Ferondo, uğraşa didine vücudu geçecek kadar taşı çevirmeyi ve dışarı çıkmayı başarmıştı. Yüzü sapsarı, hali perişandı, bunca zaman ışıksız yaşamış bir adamın bu halde olması pek tabiiydi.. Keşişi görür görmez ayaklarına kapandı ve ona dedi ki: «Pederim beni ârafın cefasından kurtaran ve hayatımı bana bağışlayan sizin ve karımın dualarınızdır. Size uzun ömürler vermesini ve sizi inayetine garketmesini Tanrıdan diliyorum.» Keşiş o zaman: «Ulu Tanrıya hamdolsun!» dedi. «Kalk, evlâdım, git karını teselli et, öldüğün günden beri iki gözü iki çeşme; git ve Tanrı yolundan ayrılma.». «Ona neler borçlu olduğumu hissediyorum; ona minnettarlığımı göstermek için elimden geleni yapacağıma emin olun. İyi, eşsiz kadın! Hemen onun yanına gidip bana bağlılığının kadrini ne kadar bildiğimi okşayışlarımla kendisine ispat edeceğim. Onu mübarek dualarınıza ve halkın dualarına ısmarlarım.»

Baş keşiş, rahiplerinden daha çok şaşmış göründü; bu mucizenin büyüklüğünü belirtmekten geri durmadı ve **Miserere** duasını okumalarını onlara emretti.

Ferondo evine döndü. Kendisine yolda raslayan-

ların hepsi, bir hortlak görmüş gibi kaçıyorlardı. Karısı bile, önceden haberi olmakla beraber korktu ya da korkmuş göründü. Ama canlı bir insanın bütün işlerini yaptığını, herkesi adıyle çağırdığını gördükten sonra endişeleri geçti, gerçekten dirildiğine inandılar. O zaman kendisini sorguya çektiler, ona bin bir sual sordular; o da onlara öteki dünyadan haberler verdi, akrabalarının ruhlarından sözetti, başına gelen acıklı halleri anlattı, zeki bir adam kesilmiş de onların saflığıyle alay etmek istermiş gibi sözlerine türlü saçmalar da kattı. Dirilmesinden az önce işittiği nidayı da unutmadı. Bunu kendisine büyük bir melâikenin söylemiş olduğunu iddia etti. Hasılı en büyük bir soğukkanlılıkla aklına geleni söyledi, köyün halkı da hepsine can ve gönülden inandı.

Karısı onu büyük bir sevinçle karşıladı. Yedi ay sonra dünyaya bir çocuk getirdi. Sözde dirilmiş adam ona Benoît Ferondo adını verdi ve gerçekten babası olduğunu sandı. Ahret hakkında anlattıkları, uzun zaman ortadan kayboluşu, cenazesine katılmış olan akrabalarıyle keşişlerin tanıklıkları, herşey kendisinin öldükten sonra dirilmiş olduğunu ispata yardım etti: Bu da keşiş babanın evliyalık şöhretinin artmasına az hizmet etmedi. Ferondo ârafta yemiş olduğu sopaları bir daha aklından çıkarmadı, karısıyle, şüphelenmeden ve kıskanmadan iyi geçindi. Kadın da onun hoşgörüsünden ve saflığından faydalanarak kutsal mürşidiyle âşıkdaşlık etmeye devam etti.

Çeviri: Yaşar Nabi

Soroka Kızları

Yazarı: Curzio Malaparte

- Müsaade edin de size Soroka kızlarının hikâyesini anlatayım, Louise, Basarabya'da, Dinyester üzerindeki Soroka'nın kızlarının hikâyesini. Zavallı Yahudi kızlarıydı bunlar, saklanmak için, Alman ellerinden kurtulmak için tarlalara, korulara kaçarlardı. Basarabya'nın Balzi'yle Soroka arasındaki buğday tarlaları Yahudi kızlariyle doluydu, oraya saklanırlardı, Almanlardan. ellerinden korkarlardı çünkü.

Yüzlerinin, korkunç, boğuk seslerinden, mavi gözlerinden, kocaman, hantal ayaklarından korkmazlardı ama ellerinden, ellerinden! Sarı saçlarından, mitralyözlerinden korkmazlardı ama ellerinden, ellerinden! Alman askerleri yolun başında göründü müydü, buğdayların akasya ağaçlarının ardına saklanmış genç Yahudi kızları korkudan titrerlerdi. İçlerinden biri ağlamaya, bağırmaya başlarsa, arkadaşları ellerini ağzına bastırırlardı, ya da samanla doldururlardı ağzını; ama genç kız haykırırdı, çırpınırdı: Alman ellerinden korkardı, o kaygan ve sert Alman ellerini şimdiden elbiselerinin içinde hissederdi, o demir parmakların şimdiden mahrem etine girdiğini hissederdi. Genç kızlar günler ve günlerce ormanlarda yatar gibi, yaldızlı başaklar arasında yatar dururlardı; başakları oynatmamak için pek yavaştan kımıldarlardı; Almanlar, yel esmeden başakların kımıldadıklarını gördüler mi: **Achtung!** Kaçaklar! derlerdi, mitralyözlerini altın rengi başaklar ormanına boşaltırlardı. Yahudi kızları, yaralanan arkadaşlarının bağırmalarına engel olmak isterlerdi, ağızlarına saman doldururlardı, susması için yalvarırlardı, yerde tutmak için dizlerini göğüslerine bastırırlardı, bağırmalarını önlemek için korkudan sertleşmiş parmaklariyle gırtlaklarını sıkarlardı.

On sekiz, yirmi yaşlarında Yahudi kızlarıydı bunlar: en gençleri, en güzelleri. Ötekiler, Basarabya'daki Yahudi mahallelerinin çirkin yahut sakat kızları, evlerde kapalı kalırlar, Alman askerlerinin geçişini görmek için pencerelerinin perdelerini kaldırırlardı, korkudan tirerlerdi. Belki de sadece korkudan değildi titremeleri; bel-

ki de bu biçare kızları, bu kambur, topal, iğri bacaklı, çiçek çopuru, ya da ekzamadan saçları dökülmüş kızları başka birşey titretirdi. Alman askerlerinin geçişini seyretmek için pencerelerinin perdelerini kaldırırken korkudan titrerlerdi. Bir askerin dalgın bakışını görünce, sesini duyunca ürpererek gerilerlerdi. Yine de gülerlerdi, yüzleri kızarırdı, birdenbire terleyiverirlerdi, odalarının alacakaranlığında topallaya topallaya, birbirlerine çarpa çarpa, yolun dönemecinden sonra yine Alman askerlerinin geçişini görmek için yandaki pencereye koşarlardı.

Ama tarlalara, korulara saklanmış genç kızlar, bir motör gürültüsü, bir at kişnemesi, Basarabya'daki Balzi'den, Dinyester üzerinde, Ukrayna tarafından Soroka'ya doğru giden yolda bir tekerlek gıcırtısı duydular mı sapsarı kesilirlerdi. Yabani hayvanlar gibi yaşarlardı, köylülerin sadakasıyla beslenirlerdi yalnız: birkaç dilim ekmek yahut mamaliga, birkaç tuzlu brenza kırıntısı. Bazı günler, gün batarken, Alman askerleri, Yahudi kızı avına çıkarlardı. İyi araştırmak için, bir elin açılmış parmakları gibi yürürlerdi, ikide bir birbirlerine seslenirlerdi: Kurt! Fritz! Karl! Genç, biraz da soğuk bir sesleri vardı, keklikleri, sülünleri, bıldırcınları kaldırdak için fundalıkları araştıran sürek avcılarıydılar sanki.

Tarla kuşları ürkerdi, şaşırırdı, alacakaranlığın tozlu havasında kanatlarını gürültüyle çırpa çırpa uçarlardı, askerler de gözleriyle takibetmek için başlarını kaldırırlardı. Başakların arasına saklanmış kızlar, nefeslerini tutarlar, mitralyözün dipçiğini sıkan Alman ellerine bakarlardı, başaklar arasında bir görünüp bir kaybolan, devedikenleri gibi parlak, açık renk tüylerle örtülü Alman ellerine, bu sert, kaygan Alman ellerine bakarlardı. Sonra avcılar yaklaşırlar, eğilerek yürürlerdi; kuvvetli kuvvetli soluk alışları, biraz boğuk solukları duyulurdu. En sonunda bir kız çığlığı basardı, sonra bir başkası, sonra bir başkası daha...

Bir gün, On birinci Alman ordusunun sağlık servisi, Soroka'da bir askerî genel ev açmaya karar verdi. Ama Soroka'da ihtiyar, mide bulandırıcı kadınlardan başka kadın yoktu. Alman ve Rus bombardımanları şeh-

rin büyük bir kısmını yıkmıştı. Hemen hemen bütün ahali kaçmıştı. Gençler, Dinyeper'e doğru, Rus ordusunun ardından gitmişlerdi: Kala kala halk bahçeninin yanındaki mahalleyle, eski kalenin etrafında, Dinyester'in batı kıyısında kurulmuş, sefil Tatarların, Romenlerin, Bulgarların, Türklerin oturduğu bir yıkık evler ve çamurlar lâbirentinin ortasındaki mahalle kalmıştı. Nehre bakan tepenin üstünden, şehir Dinyester'le ağaçlık bir kıyının ortasına sıkışmış görünür: O sırada evler, yangınlar yüzünden alt üst olmuş ve kararmıştı, halk bahçesinin ötesinde bazıları hâlâ tütüyorlardı. Askerî genel ev, kalenin surları yanında bir evde açıldığı zaman, Dinyester üzerindeki Soroka bu durumdaydı işte: Yolları askerlerle, atlarla, otomobillerle dolu, harabe halinde bir şehir.

Sağlık servisi, şehrin kenarındaki buğday tarlalarında, korularda Yahudi kızları avlamak için devriyeler yolladı. Genel ev, On birinci Ordu Komutanının huzurunda, askerce bir törenle açıldığı zaman, general Von Schobert'i ve erkânını ağlamaktan gözleri kızarmış, benizleri solmuş on kadar kız titreyerek karşıladı. Hepsi de son derece genç görünüyordu; bazıları daha çocuktu. Doğudaki genel evlerin ananevî üniforması olan kırmızı, sarı, yeşil ipekten geniş kollu elbiseler giymemişlerdi, en güzel entarilerini, taşrada oturan iyi burjuva kızlarının basit ve namuslu elbiselerini giymişlerdi, öyle ki imtihana hazırlanmak için bir dostlarının evinde toplanmış üniversiteli kızlar denilebilirdi (bazıları öyleydiler zaten), Korkak, mütevazi, çekingen bir halleri vardı. Genel evin açılışından bir kaç gün önce, yoldan geçerlerken görmüştüm; herbiri koltuğunun altında ya bir bohça, ya meşin bir valiz, ya da ipliğe bağlanmış ufak bir çıkın taşıyordu, yolun ortasında yürüyorlardı. Arkalarından da ellerinde hafif makinelilerle iki SS geliyordu. Hepsinin de tozdan saçları bozalmıştı, eteklerine, yırtık çoraplarına birkaç başak yapışmıştı. İçlerinden biri topallıyordu, bir ayağı çıplaktı, kundurasını elinde tutuyordu.

Bir ay sonra, Soroka'da kaldığım bir akşam, **Sonderführer** Schenk, askerî genel evin Yahudi kızlarını görmeye davet etti beni. Reddettim, Schenk yüzüme alaylı alaylı bakarak gülmeye başladı.

— Orospu değil bunlar, dedi, iyi aile kızları.

— Biliyorum, diye cevap verdim, namuslu orospular olduklarını biliyorum.

— O kadar üzülmeye değmez, dedi Schenk. Yahudi kızları bu kızlar.

— Yahudi kızları olduklarını biliyorum, diye cevap verdim.

— Öyleyse? diye sordu Schenk. Görmeye gidince onları incitmekten mi korkuyorsunuz?

— Sizin anlayamıyacağınız şeyler vardır, Schenk.

— Anlayacak ne var ki?

— Bu zavallı Soroka kızları orospu değil, diye cevap verdim; serbest satmıyorlar kendilerini; orospuluk etmeye zorlanıyorlar. Herkesten saygı görmek haklarıdır. Yüzler kızartıcı bir şekilde kullandığımız harp esirleri bunlar. Kurmay heyeti bu biçarelerin kazancından yüzde kaç alıyor?

— Bu kızların aşkı hiç birşeye mal olmuyor, dedi Schenk; bedava bir hizmet bu.

— Mecburi bir çalışma mı demek istiyorsun?

— Hayır, diye cevap verdi Schenk, bedava bir hizmet. Ne olursa olsun, para vermeye değmez.

— Para vermeye değmez mi? Niçin?

O zaman **Sonderführer** Schenk, on beş gün sonra, hizmetleri bitince, yerlerini yeni bir takıma bırakacaklarını, evlerine yollanacaklarını söyledi.

— Evlerine mi? dedim. Evlerine yollanacaklarından emin misiniz?

Schenk biraz şaşırdı.

— Evet, diye cevap verdi; evlerine yahut hastaneye, bilmiyorum. Kim bilir, belki de toplama kampına?

Bir akşam geç vakit, gece yarısı yaklaşırken, kaleye doğru yürüdüm. Nehre doğru indim, bu sefil mahallenin ufak bir sokağına girdim; evin kapısını çalıp girdim. Tavanın ortasına asılmış bir petrol lâmbasiyle aydınlanan geniş bir odada, duvarlar boyunca konulmuş sedirlere üç kız oturmuştu. Tahta bir merdivenle ikinci kata çıkılıyordu. Yukarıki odalardan kapı gıcırtıları, karanlıklara gömülmüş gibi uzak insan sesleri geliyordu.

Üç kız, başlarını kaldırıp bana baktılar. Catatea Alba'nın şu sarı, kırmızı, yeşil çizgili, çirkin romen ha-

lılariyle kaplı alçak sedirlere daha çok terbiyeli şekilde oturmuşlardı. Biri kitap okuyordu, ben girince bana bakmak için dizlerinin üzerine koydu hemen. Pascin'in fırçasından çıkmış bir genel ev sahnesi derdi insan. Sessiz sessiz bakıyorlardı bana; biri, küçük kız saçları gibi alnının üstüne düşmüş kara, kıvırcık saçlarını parmaklariyle düzeltiyordu. Odanın bir köşesinde, sarı bir şalla örtülü bir masanın üstünde birkaç tane bira ve **zuica** şişesiyle iki sıra halinde dizilmiş ayaklı kadehler vardı.

Saçlarını düzelten kız, uzun bir sessizlikten sonra:

— **Guta Nacht**, dedi.

— **Buna seara**, diye romence cevap verdim.

— **Buna seara**, diye tekrarladı kız, zavallı bir gülümseme taklidi yaptı.

Bu eve ne diye geldiğimi hatırlamıyordum artık; ama Schenk'e haber vermeden gelmiştim, merakla, belirsiz bir merhametle değil de belki şimdi vicdanımın kabul etmediği için gelmiştim.

— Vakit çok geçti, dedim.

— Az sonra kapanacak, dedi kız.

Bu arada, iki arkadaşından biri, pek belli etmeden bana bakarak, odanın köşesindeki yuvarlak masanın üstünde duran gramofona yaklaşmış, kolu çevirmiş, iğneyi plâğın üstüne koymuştu. Bir kadın sesi yükseldi gramofondan, bir tango söylüyordu. Gramofona gittim, iğneyi kaldırdım.

— **Warum?** dedi kız. Kollarını kaldırmış, benimle dans etmeye hazırlanıyordu. Cevabımı beklemeden sırtını çevirdi, gidip sedire oturdu. Kısa boyluydu, biraz şişmandı. Ayağında açık yeşil terlikler vardı. Gittim, yanına oturdum, sedirin üzerine. Kız gözlerini üzerime dikti, yer açmak için eteğini bacağının altına aldı. Gülümsüyordu. Neden bilmem, bu gülümseme sinirime dokundu. Bu sırada merdivenin üstündeki kapının açıldığını, bir kadın sesinin «Suzanne!» diye çağırdığını duydum.

Zayıf ve solgun bir kız iniyordu merdivenden, saçları omuzlarındaydı, elinde yanan bir şamdan tutuyordu. Terlikleri eskiydi, bükülmüş kolunun üstünde bir havlu vardı, eliyle kırmızı geceliğini, kuşağı papas lâtalarınınki gibi belini sıkan bir çeşit bornuzu tutu-

yordu. Merdivenin orta basamağında durdu, varlığım canını sıkıyormuşçasına alnını karıştırarak dikkatle bana baktı. Sonra kızgınlıktan çok şüphe sezilen bir bakışla, gözlerini çevresinde dolaştırdı; hafif bir gürültüyle boşa dönen gramofona baktı, el sürülmemiş kadehleri, yerli yerinde duran şişeleri gözden geçirdi, sertlik, terbiyesizlik okunan, boğukça bir sesle:

— Haydi, yatalım, Suzanne: geç oldu, dedi.

Yeni gelenin Suzanne dediği kız gülmeye başladı, alaylı alaylı baktı arkadaşına:

— Daha şimdiden yoruldun mu, Loublia? dedi. Ne yaptın ki, bu kadar yorulacak?

Loublia cevap vermedi. Bizim sedirin karşısındaki sedire oturdu, esniye esniye üniformama bakmaya başladı.

— Alman değilsin sen, dedi bana. Nesin?

— İtalyan.

— İtalyan mı? Şimdi kızlar nazik bir merakla bakıyorlardı bana. Kitap okuyan kitabını bıraktı, yorgun yorgun, dalgın dalgın bana baktı.

— İtalya güzel memlekettir, dedi Suzanne.

— İğrenç bir memleket olsun isterdim, dedim, hiç birşeye yaramıyor güzel olması.

— İtalya'ya gitmek isterdim, dedi Suzanne Venediğe. Venedik'te yaşamak isterdim.

— Venediğe mi? diye tekrarladı Loublia. Gülmeye başladı.

— Benimle İtalya'ya gelmek istemez miydin? dedi Suzanne. Ben Gondol kayığı görmedim hiç.

— Âşık olmasaydım, dedi Loublia, âşık olmasaydım, hemen gelirdim.

Arkadaşları gülmeye başladılar, biri de:

— Hepimiz âşığız, dedi. Ötekiler garipsi garipsi bana bakarak yeniden gülmeye başladılar.

— Çok sevgilimiz var! dedi. Suzanne, Fransızca, Romen Yahudilerinin yumuşak ağzıyla Fransızca söyledi.

— İtalya'ya gitmemize izin vermezler, dedi Loublia, bir sigara yaktı. Öylesine kıskançtırlar! Yüzüne baktım, uzundu, inceydi, ince dudakları bir küçücük kız ağzıydı ağzı. Bir küçücük kız ağzı. Ama burnu kemikliydi, parlaktı, burun delikleri kırmızıydı. Sigarasını içerken gözlerini zaman zaman tavana dikiyor, zorlama bir ka-

yıtsızlıkla dumanı havaya üflüyordu. Beyaz bakışında hem umutsuz, hem de boyun eğmiş birşey vardı.

Dizlerinin üstünde bir kitapla oturan orospu kalktı, kitabını iki eliyle göğsünün üstünde sıkarak: **nopte buna!** dedi bana.

— **Nepte buna, Domnul Capitan!** diye tekrarladı orospu, çekingen, becerizsizce bir incelikle önümde eğildi. Sonra bize arkasını döndü, merdiveni çıktı.

Loublia ardından bakıyordu.

— Mum ister misin, Zoi? diye sordu.

— Teşekkür ederim, karanlıktan korkmuyorum, dedi Zoi. Geri dönmedi.

— Rüyanda beni görecek misin? diye seslendi Suzanne.

— Elbette! Venedik'te uyuyacağım, dedi Zoi, gözden kayboldu.

Bir zaman sesimizi çıkarmadık. Bir kamyonun uzak homurtusu pencerenin camlarında kırıldı.

Suzanne birden:

— Almanları sever misiniz? diye sordu.

— Neden olmasın? dedim, hafif bir kuşkuyla söyledim. kız da anladı.

— Pek naziktirler, değil mi? dedi.

— Pek nazik olanları vardır.

Suzanne uzun uzun baktı bana, sonra inanılmaz bir kinle:

— Kadınlara çok iyi davranırlar, dedi.

— İnanmayın onun sözüne, dedi Loublia. Aslında çok sever onları.

Suzanne garipsi garipsi yüzüme baktı, gülmeye başladı. Ak ve nemli birşey doğuyordu bakışının dibinden. Gözleri eriyip su oluyor derdi insan.

— Onları sevmesi için bir sebep vardır belki, dedim.

— Elbette, elbette, dedi Suzanne: Onlar benim son aşkımdır!

Gözlerinin yaşlarla dolu olduğunu, yine de gülümsediğini farkettim. Usul usul elini okşadım o zaman, Suzanne başını göğsünün üstüne eğdi, gözyaşları sessiz sessiz yüzüne aktı.

— Niçin ağlıyorsun? dedi Loublia, sesi boğuktu, sigarasını attı. Daha tam iki gün süreceğiz bu güzel ha-

yatı. İki gün az mı geliyor sana? Sesini yükseltti, kollarını imdat istercesine sallayarak başının üstüne kaldırdı. Sonra kinle, iğrenmeyle, acıyla, ürperişle dolu bir sesle bağırdı: İki gün! İki gün var daha, ondan sonra evimize yollayacaklar! Yalnız iki gün var, sen de tutmuş ağlıyorsun, öyle mi? Şimdi mi ağlıyorsun. Buradan gideceğiz.

Yüzükoyun sedirin üzerine atıldı, başını minderlerin arasına soktu, titremeye başladı. Dişleri şiddetle çatırdıyordu; zaman zaman da o ürperişlerle dolu garip sesle tekrarlıyordu: — İki gün! Yalnız iki gün! Eski terliklerinden biri çıplak ayaklarından kaydı, tahta döşemenin üstünde şakladı, beyaz yara yerleriyle lekeli, buruşmuş, kırmızımtırak ayağı göründü. Bir çocuk ayağı gibi küçük. Miller ve millerce yaya yürümüştür, diye düşündüm. Kim bilir nerden geliyordu, yakalanıp ta bu eve zorla sokulmadan önceki kaçışlarında nice memleketlerden geçmişti?

Suzanne susuyordu. Başı göğsünün üstünde, eli ellerimde. Soluk almıyor diyeceği gelirdi insanın. Birden, yüzüme bakmadan, alçak sesle, sordu:

— Bizi evimize yollarlar mı dersiniz?

— Bütün ömrünüzce burada kalmak zorunda bırakmazlar ya sizi.

— Orospular her yirmi günde bir değiştiriliyor, dedi Suzanne. On sekiz gündür de buradayız. İki gün daha geçsin, değiştirecekler. Önceden haber verdiler. Ama gerçekten evimize yollayacaklarına inanıyor musunuz?
— Birşeylerden korktuğunu hissediyordum ama neden olduğunu anlamıyordum. Sonra bana Fransızcayı Chiscinan okulunda öğrendiğini, babasının Balzi'de bir tüccar olduğunu, Loublia'nın bir doktor kız; öteki üç arkadaşının da kendileri gibi üniversiteli olduklarını anlattı. Loublia'nın musiki çalıştığını, bir melek gibi piyano çaldığını, büyük bir sanatkâr olabileceğini anlattı.

— Hele bu evden bir çıksın da, çalışmalarına yeniden başlayabilir, dedim.

— Kim bilir? Bütün çektiklerimizden sonra! Hem sonra nerde bitecek ömrümüz?

Loublia dirseklerinin üzerinde dikilmişti, sıkılmış bir yumruk gibi sıkılmıştı yüzü; bal mumundan gözle-

rı garip garip parlıyordu. Ateşi varmış gibi titriyordu.

— Evet, dedi, büyük bir sanatkâr olacağım elbette! Ceplerinde sigara ararken gülmeye başladı. Kalktı, masanın yanına gitti, bir bira şişesi açtı, üç bardak doldurdu, tahta bir tepsiye koydu, getirdi, bize de ikram etti. Usul usul, sessiz sessiz içiyordu.

— Susadım, dedi doymazca içerek, gözleri kapalı...

Ağır bir sıcak vardı. Açılmış pencereler yaz gecesinin ağır nefesini getiriyordu yalnız. Loublia odanın içinde yalın ayak yürüyordu, bardağı elinde, gözleri yerlerdi. Zayıf bedeni, geniş, pembe elbisesinin içinde salınıyordu. Yalın ayakları, tahta döşemenin üstünde yumuşak ve uzak bir ses çıkarıyordu. Bütün bu zamanda bize bizi görmeden bakmışcasına. çevresinde olanların hiç farkına varmamışçasına bir kelime olsun söylememiş, en küçük bir hayat işareti vermemiş olan öteki kız, bir eli karnının üstünde, öbür eli göğsünde yumruğu sıkılmış, sedirin üstüne devrilip yamalı entarisinin, biçare yamalı entarisinin içinde uyuyakalmıştı. Arada sırada, halk bahçesinin ordan bir silâh sesi geliyordu. Dinyester'in öte tarafından, biraz yukarısındaki Jampol tarafından, ezici gecenin yünlü kıvrımlarında boğulan bir top homurtusu geliyordu. Loublia uyuyan arkadaşının yanında durdu, uzun zaman sessiz sessiz baktı. Sonra Suzanne'a döndü:

— Yatağına götürmeli, yoruldu, dedi.

Suzanne özür dilercesine:

— Bütün gün çalıştık, dedi. Ölümüne yorgunuz. Gündüz askerlerin işini görmek lâzım; sonra, akşam sekizinden on bire kadar da subaylar geliyor. Soluk alacak bir dakikamız yok. İlgisiz bir tavırla, herhangi bir işten bahseder gibi bahsediyordu bunlardan. Hattâ hiç bir iğrenme göstermiyordu. Bir yandan böyle konuşurken, bir yandan da Loublia'nın arkadaşını kaldırmasına yardım etti; beriki, ayaklarını yere koyar koymaz uyandı, bir yeri ağrıyormuşçasına inleyerek, kendinde değilmiş gibi, dostlarının kollarına uzanmış gibi çıktı merdivenden. En sonunda ayak seseri de, iniltileri de kapanan kapının ardında söndüler.

Yalnız kalmıştım. Tavana asılmış petrol lâmbası tütüyordu. Alevi ayarlamak için kalktım ve lâmba du-

varlar boyunca gölgemi, mobilyaların gölgesini, şişelerin, başka eşyaların gölgesini koşturarak sallanmaya devam etti. Bu sırada gitsem iyi ederdim belki de. Sedirin üstüne oturmuş, kapıya bakıyordum. Loublia ile Suzanne dönmeden gitsem daha iyi ederdim. — Sizi bulamam diye korkuyordum, dedi Suzanne arkamda. Sessizce inmişti, şişeleri, bardakları yerleştiriyordu. Sonra gelip sedirin üstüne, yanıma oturdu. Yüzünü pudralamıştı, daha solgun görünüyordu. Soroka'da uzun zaman kalıp kalmıyacağımı sordu.

— Bilmiyorum, diye cevap verdim. İki üç gün, belki. Odessa cephesine gitmek zorundayım. Ama çok geçmeden döneceğim.

— Almanlar Odessa'yı alabileceker mi dersiniz?

— Almanların yaptıkları vız gelir bana, dedim.

— Ben de aynı şeyi söyleyebilmek isterdim! dedi Suzanne.

— Ah, affedin, Suzanne, ben... Ve huzursuzluk dolu bir sessizlikten sonra ilâve ettim: — Almanlar ne yapsa faydasız. Zaferi kazanmak için başka şeyler lâzım.

— Zaferi kim kazanacak, biliyor musunuz? Belki Almanlar, ya da İngilizler, Ruslar kazanacak sanıyorsunuz siz? Zaferi biz kazanacağız: Loublia, Zoi, Marika, ben, ve bizim gibi olan bütün kadınlar. Orospular kazanacak zaferi!

— Susun! dedim.

— Orospular kazanacak! diye tekrarladı Suzanne, nerdeyse bağıracaktı. Sonra sessiz sessiz gülmeye başladı, en sonunda titrek bir sesle, korkak bir küçük kız sesiyle sordu:

— Bizi evimize yollayacaklarına inanıyor musunuz?

— Niçin evinize yollamıyacaklarmış? dedim. Bunun gibi bir başka eve yollamalarından mı korkuyorsunuz?

— Hayır, hayır! Böyle yirmi günlük bir çalışmadan sonra hiç birşeye yaramayız. Onları gördüm, ötekileri. Sözünü kesti, dudaklarının titrediğini farkettim. Bugün kırk üç askere, altı da subaya «hizmet etmek» zorunda kalmıştı. Gülmeye başladı. Bu hayata katlanamazdı artık. Beden yorgunluğunun yanında iğrenmek pek birşey değildi. İğrenme o kadar değil, diye tekrarladı gülümseyerek. Fena koydu bana bu gülümseme;

sanki fazla birşey vardı gülümsemesinde, karanlık bir şey. Ötekilerin, kendisinden önce, Loublia'dan, Zoi'den, Marika'dan önce burada olanların, bu evi terkettikleri zaman yürekler acısı bir durumda olduklarını ilâve etti. Kadın değillerdi sanki artık, paçavralardı. Koltuklarının altında küçük valizleriyle, çıkınlariyle çıktıklarını görmüştü. Hafif makinalılarla silâhlı iki SS, Allah bilir nereye götürmek için bir arabaya bindirmişti.

— Evime dönmek isterdim, dedi Suzanne. Evime dönmek isterdim!

Lâmba yine tütmeye başlamıştı, yağlı bir petro kokusu yayılıyordu odaya. Ellerimin arasında Suzanne'ın elini usul usul sıkıyordum; eli korkmuş bir kuş gibi titriyordu. Kapının eşiğinde gece, hasta bir inek gibi soluyordu, odanın içine bir yaprak hışırtısı, bir nehir mırıltısıyla sıcak soluğu giriyordu.

— Buradan çıkarken gördüm onları, dedi Suzanne titreyerek. Hayalet sanırdı insan.

Uzun zaman kaldık böyle. Sessiz. Odanın yarı karanlığında. Acı bir kederle doluydu içim. Artık kendi sözlerime bile güvenim yoktu. Yanlış ve kötüydüler.

— Allahaısmarladık, Suzanne, dedim alçak sesle.

— Çıkmak istemiyor musunuz? diye cevap verdi Suzanne.

— Vakit çok geçti, dedim, kapıya doğru yöneldim. Allahaısmarladık, Suzanne.

— Güle güle, dedi Suzanne, gülümsedi.

Biçare gülümsemesi eşikte parlıyordu. Gök yıldızlarla doluydu.

— Bu zavallı kızlar hakkında hiç birşey öğrenmediniz mi sonra? diye sordu Louise, uzun bir sessizlikten sonra.

— İki gün sonra götürüldüklerini biliyorum. Almanlar, yirmi günde bir orospuları değiştiriyorlardı. Genel evden çıkanları bir arabaya bindiriyor, nehre doğru indiriyorlardı. Sonra Schenk bana o kadar acımaya değmediğini söyledi. Hiç birşeye yaramıyorlardı artık. Paçavra haline geliyorlardı. Hem de bunlar Yahudiydi.

— Kurşuna dizileceklerini biliyorlar mıydı? diye sordu Louise.

— Biliyorlardı, Ah, biliyorlardı, biliyorlardı! Soroka'da herkes biliyordu.

Çeviri: Tahsin Yücel

İrlanda hikâyeleri:

İtalyan Hava Kuvvetleri'nin Reykjavik'te Püskürtülüşü

Yazarı: Halldor Lainess

İzlanda, ordusu bulunmayan tek ülkedir dünyada. Bu yüzden, üniformasız yaşamaktadır bu yoksul ada ulusu, hem de bu acayip giysilerin tüm rütbe ve işaretlerine aldırış etmeksizin.

Ama üniformalar hiç bilinmiyen bir şey değildir İzlandada. Dinsel Kurtuluş Ordusu, ilk olarak tropmetler ve öteki pirinç nefesli sazları yurt dışından getirterek, ulusa bir de ilk ünoformayı bağışlamıştı. Bir süre sonra, polisler de üniformayı benimsemişler, daha sonraları postacılara da Küba devrimcilerinin üniformalarından verilmişti. En sonunda, ülkenin çok bilgiç geçinen otel yöneticileri de kendilerini gösterince. İzlanda'da bir de **piccolo** kurumu oluşmuş, bu İtalyan rütbesinin işaretleri çok sık bir üniformaya oturtulmuştu. Bu rütbe -ya da gelisi güzel bir rütbe- martılar ve balinalar gibi, oynak ringa balığı nafakası üstüne oldum bittim kumar oynayan bu soğuk ülke milletinden hiç mi hiç saygı görmemişti.

İtalya'daysa durum oldukça değişiktir. O ülkede bir adam üniformasızsa, adamdan sayılmaz. En yüksek rütbeli biri, en acayip tür kumaştan, en inanılmaz renk ve desenli, en tuhaf kılaptan kordelâlı, tüylü, püsküllü, süslü üniforması olan bir adamdır; kuru ve sıcak havalarda da uzun konçlu çizmelerin giyilmesi gerektiğini söylemek

abestir. Kafalı adamlar, incik boncuk ıvır zıvırla süslü gülünç giysilerle, milleti uzak çöllerde savaşmaya iten kör tutku yüzünden, İtalya'nın ulusal servetinin hemen hemen tamamen çarçur edildiğini söylerler. Roma'da, Via Nazionale'de ilk kez gezintiye çıkan bir acemi yabancı, rastladığı ilk kişinin bir **piccolo** olduğunu hemen farkeder. Ne varki, hepsi bu değildir. Çöl-aşıklarıdır bunlar; yani Faşistlerin ta kendisi; tantanalı giysilerine karşın, suratlarındaki o önemli ve vakur görünüşe dikkat etmemek de elde değildir.

Ama, geliniz biz yine İzlanda'ya, üniformaların derin anlamlarını anlamayan, rütbe farklarını önemsemeyip balinaların ve öteki deniz canavarlarının tutkusunu yeğleyen —ki buna Kuzey'in en renkli yaratığı, ringa balığı bile tanıktır— bu garip adanın ulusuna dönelim.

Anlatılacak hikâye, yazın, yunusların Nautholsvik (1) kıyılarına üşüştüğü sıralar geçmiştir. Olup bitenler, Reykjavik'teki Hotel Geysir'e alınan yeni bir yardımcı çocukla ilgilidir. Bu yardımcı çocuğun adı Stefan Jonsson idi. Otelin büfesindeki kız, onun için şöyle delibozuk bir şiir söyleyip duruyordu:

«Stebbi kaldırımda durup, saman çiğniyordu,
Saman çiğnenmeyecekti, çiğnemeseydi samanı Stebbi.
Çiğnedi samanı Saman Stebbi.»

Üniforması ve Italyan **piccolo** rütbesi dışında, o ilkbahar delikanlılığa daha yeni girmiş basbaya-

(1) İzlanda'nın başkenti Reykjavik'in sınırları içinde küçük bir körfez, şimdi bir plâj.

ğı bir çocuktu Stebbi. Yaşına göre boyu da, zekâsı da ortadaydı. İzlanda'da yetişen her şey gibi şirin mi şirindi. Herkesi kendi eşiti sayar, herkese yardım için can atardı. Elinden gelen her şeyi yapmaya çalışır, herkesten de ayni şeyi beklerdi.

Şimdi, bir de cafcaflı üniformaları içindeki İtalyan Faşistlerini görelim. Kendi ülkelerinde büyük bir içtenlikle sevilirler, saygı görürler. Yakışıklı ve gözde kişiler olduklarından, çöldeki çıplak zencileri boğup öldürecek zehirli gaz makinelerini gözleri kapalı işletecek denli kahraman ve yurtseverdirler. Böylece tüm dünya tanık olacaktır onların utkusuna. Kara barbarların kahramanlığa elverişli ülkesine indirilmeden önce, ak barbarlara ne cici giysilere sahip bulunduklarını, ne denli yakışıklı olduklarını göstermek istemişlerdi. Giderek, çölleri yönetmek için böylesi bir ustalığı olan kişilerce, dünyayı dize getirmenin pek doğal olacağını düşünüyorlardı. Bundan ötürü bir gün, atladıkları gibi uçaklarına, topluca inip cicilerini gösterebilecekleri türlü çeşitli ülkeler seçtiler kendilerine. Bu talihli ülkelerden biri de İzlanda'ydı. İtalyan Faşist uçaklarının büyük bir filosu Vatnagardar'a (2) indi. Her uçakta en aşağı gıcır gıcır iki üniforma vardı. Gecelerin en aydınlık olduğu, kırlarda düğün çiçeklerinin açtığı bir zamanda gelmişti konuklar. Uçaklarından dışarıya çıkar çıkmaz, gelişleri onuruna İzlanda'nın boydan boya aydınlatıldığını, her yörenin çiçeklerle donatıldığını Roma'ya bildirdiler. Danimarka'da yaşayan, ama büyük uluslara hayran İzlandalı bir tarihçi, bu telgrafların içeriğini pekiştirmek amacıyla Danimarkaca bir kitap yazdı. Başlarının üze-

rinde uçakların homurtusunu duyar duymaz ada yerlilerinin Büyük Güç'e karşı ne denli iyi davrandıklarını, sevinç ve şaşkınlıktan kendilerinden geçtiklerini, yabancıların tümünün başkentin sokak ve alanlarına dökülüştüklerini, gözler yaşlı birbirlerini öptüklerini belirtti.

Gel gör ki, şan ve ünün utkusu başka. gerçek başkadır.

Gerçek olan şuydu ki, o gün akşama doğru, ana caddede postacılara, ya da otelin yardımcı çocuklarına benzeyen yabancılar kalabalığı arasında doğru dürüst yürümek bir dert olmuştu. Konuk yabancılar pırıl pırıl üniformalarıyla kaldırımda durup, ellerini kollarını savurarak konuşuyorlardı. Bazı serin kanlı yurttaşlar kalabalıktan sıyrılıp, öfkeyle: «Ne arıyor burada Allahın belâsı züppeler?» diyorlardı.

Hepsi bu.

Faşist subaylar kentin otellerine yerleştirilmişti. İşte tam o gün, Hotel Geysir'deki işine yeni başlayan Stebbi, **piccolo** üniformasını sırtına geçirmişti. İtalyan Faşistlerinden küçük bir topluluk da, tıpkı Stebbi'nin üniformasına benzeyen giysileriyle aynı otele inmişlerdi.

Üniforması içinde kasılan Stebbi, otelin giriş kapısında durmuş, eleştiren gözlerle yabancıların üniformalarına bakıyordu. **«Tenete, capitano, maggiore,»** diyordu onlar birbirlerine. Az-buçuk İtalyanca da bilirdi Stebbi.

Otelde gürültü patırdı gırla gidiyordu. Sanki

---

(2) Reykjavik'in kent sınırları içinde, İzlanda havacılığının ilk günlerinde deniz uçaklarının inip kalktığı küçük bir koy.

karşısındaki bir sağırmış gibi, birbirleriyle bağıra çağıra konuşuyorlar, konuşurken de ellerini kollarını sürekli olarak savurup duruyorlardı. Yemek yerken dudaklarını şapırdattıkları, dişlerini emdikleri ve dillerini kesmek ister gibi bıçakları yaladıkları için garsonlar onları özel bir öfkeyle karşıladılar. Bir puro yakacak olsalar hangi ucunu ısırıp deleceklerini bilmiyorlar, genellikle yanlış ucu seçiyorlardı. Çok geçmeden, onların şuradan buradan toplanmış ve Atlantik'in ortasında denize atılacak serseriler topluluğu olduğunu sanmaya başladılar.

Yemek salonundaki uzunca bir masada yiyeceklerdi yemeklerini. Konuşurken çıkardıkları patırtı yanında başkalarının konuşması bir mırıltı kalıyordu. Salona ikişer ikişer girerek, yemek masasında rütbe sırasına göre oturmuşlardı; böylece üniformaların saçmalığı masanın bir ucundan öteki ucuna değin kademe kademe yükseliyordu. Masaya en son gelen Pittigrilli adında kara gözlü, kibar görünüşlü birisiydi; göğsü öylesine ileri fırlamıştı ki, her adımda sanki geriye kaykılacakmış gibi oluyordu. Noel Ağacı olabilmesi için, gelin tellerinden süsler noksandı üstünde. İçeriye girer girmez, yurttaşları rap diye ayağa kalkmışlar, topuklarını vurmuşlar, oturmaları emredilinceye dek dilsiz kesilmişlerdi. Stebbi bunun iyi bir spor olduğunu sandı.

Garsonlar Pittigrilli'yi topluluğa ziyafet çeken birisi kabul ederek, çorbayı masanın ta öteki ucundan vermeye başladılar. Buna uygun olarak, etli yemeği de Pittigrilli'den en uzakta bulunan ilk adama verdiler elbette. Anlaşılması güç bazı nedenlerden ötürü konuklar arasında bir patırdıdır kop-

tu. Garsonlar üçüncü turda da yemek dağıtma sırasını değiştirmeyince, Pittigrilli'yle yanındakiler ayağa kalktılar, başgarsonu çağırıp onunla kısa bir süre en güzel İtalyancayla -bir dakikada dört yüz sözcükten çok- konuştular, hem de elleriyle, ayaklarıyla birlikte.

Başgarson, «Teşekkür ederim,» deyip, saygıyla eğildi.

Derken otelin yönetmeniyle konuşmak istediler. Bu tuhaf gösteri bir süre daha sürüp gitti ve sonra oturup yine yemeklerine döndüler. Sıra daha sonraki yemeğe gelince, öncekilerde olduğu gibi, garsonlar alışkanlıkla Pittigrilli'yi yine en sona bırakarak dağıttılar yemeği. Bunun üzerine Pittigrilli ayağa kalkarak, adamlarına yemek salonunu terketmelerini emretti. Garsonlar olsun, öteki masalarda yemek yiyenler olsun, dumanı tüten sıcak yemeklerinden birerle-kol uzaklaşan topluluğa büyük bir şaşkınlıkla baktılar.

O akşam İtalyan konsolosu otele gelerek, yemek dağıtımında Pittigrilli'ye öncelik tanınmadığı takdirde, konunun Dışişleri Bakanlığının dikkatine arzolunacağını başgarsona bildirdi.

Başgarson, «Teşekkür ederim,» diyerek saygıyla eğildi ve bu konuda garsonlarıyla görüşeceğine söz verdi. Ama garsonlar parayı ödeyecek kişinin Pittigrilli olduğunu sandıklarını, ülkedeki lokantaların geleneğine göre parayı ödeyecek kişiye yemeğin en son verildiğini söylediler.

Konsolos büyük bir çoşkuyla, «Parayı ödeyen Mussolini'dir,» dedi.

Başgarson, «Teşekkür ederim,» diyerek saygıyla eğildi. «Ama yurttaşlarınız geldiğindenberi

İngilizleri otelimizde barındıramıyoruz. Dudaklarını şapırdatarak yemek yiyen kimselerle birlikte olamıyorlarmış.»

Konsolos, «Bu beni ilgilendirmez,» dedi. «Pittigrilli'yi küçümseyen, Mussolini'yi küçümser, unutmayın.»

Başgarson, «Teşekkür ederim,» diyerek bir kez daha saygıyla eğildi.

Konuşma bitmişti.

Ertesi gün, Stebbi öğleyin paydos etmişti. Hava çok güzeldi, otelin giriş kapısı ve kaldırımlar güneş içindeydi. Stebbi kapının önünde duruyordu. Henüz üniformasını çıkarmak istemiyordu, çünkü güneş altın kaplamalı düğmelerinde, klaptanlı kemerinde, bir kâse gibi başında duran ve çenesinin altından bağlanmış altın yaldızlı kepinde pırıl pırıl parıldıyordu. Kendi yaşındaki başka delikanlılar iş tulumları ve golf pantolonlarıyla gelip geçerken, üniforması içinde orada durmak çok hoştu. Bazen genç kızlar da yanından geçmiyor değildi hani.

Otelden iki Amerikalı çıktı. Stebbi'ye merhaba dediler, durup sigaralarını yaktılar ve gitmeden önce Stebbi'ye de bir sigara verdiler.

Hayır, hayır, içeriye girip üstünü başını değiştirmeye, yine olağan, hattâ olağandan da farklı bir kişi olmaya hiç niyeti yoktu. Stebbi'nin, üstelik sigarası da vardı. Bir de sigarasını yakabilseydi süksesi tam olacaktı. Şimdi kim ona «Saman Stebbi» diye lâf atabilirdi? Hayır, güneşin altında on dört yaşında bir delikanlı görünüşüyle, kaldırımda kusursuzluk örneği duruşuyla, sigarası ve üniformasıyla bir tanrı gibiydi o.

Otele doğru bir adam geliyordu yürüyerek,

ayağına çabuk, omuzları geriye doğru çekik. Üstünde tıpkı Stebbi'ninkine benzeyen üniforması, bir elinde sigara, öteki elinde de ince kamış bir deynek vardı. Pittigrilli'ydi bu. Pek doğaldır ki, kendisiyle üniformasını düşündüğünden, Stebbi'ye de, üniformasına da aldırış ettiği yoktu.

«Merhaba Pittigrilli,» dedi Stebbi, Amerikanvâri. Sıkıfıkı dostmuş gibi bir elini Faşist'in omuzuna koydu; ne de olsa aynı üniformayı taşıyorlardı. Caddenin ve tüm evrenin içinde kendilerinin birer büyük adam olduklarını sanıyordu.

«Kibrit?» diyerek, öteki eliyle dudakları arasındaki yanmamış sigarasını gösterdi.

Stefan Jonsson, bir adamın bir anda, hem de öğle güneşinin alnında, dostça bir selâmlaşmadan sonra böyle birdenbire vahşileşeceğini hiç mi hiç düşleyemezdi. Bir saniyenin içinde İtalyan Faşistinin yüzündeki görünüş, dehşet saçan bir soka, felâkete ve korkuya dönüştü, sanki karşısında hançerini çekip kaldıran bir sinsi kaatil varmış gibi. Bir karşılık vermede gecikmedi. Stebbi'nin ağzındaki sigarayı çekip aldı, yere attı, derken elindeki kamış deynekle çocukcağızın yüzüne yüzüne vurmaya başladı.

Stebbi'nin düşünün sonuydu bu.

Baskı ve zorbalığa pek az ulusun İzlandalılar değin efendice katlanabildikleri yaygın bir görüştür. Yüzyıllardır kendilerine yapılan zorbalıkları hoşgörüyle karşılayarak, başkaldırmadan yaşamışlardır.

Başka bir ulusa göre devrim düşüncesi değişiktir. İzlandalılar en fazla acıtan kamçıyı öpmeye her zaman hazırdırlar ve kendilerine en acımasız davrananın en inanılır yardımcıları, en güve-

nilir koruyucuları olduğuna inanırlar.

Ama bu başeğici ada halkının, bazen kendilerine öğretilenleri, efendiliği, boyuneğmeyi ve zorbaya saygıyla eğilmeyi de unuttuğu inanılmaz görünür. Darbenin esinlediği asil ve bencil olmayan nedenleri düşünecek yerde, içgüdüsel olarak karşılıkta bulundukları da olur.

Bugün, ulusun yaşamında başka hiçbir şeyle kıyaslanamayacak denli ender, ama en mutlu saatler yaşanıyordu. General Pittigrilli kamıştan değneğiyle Stefan Jonsson'u döğer döğmez, çocukcağız generalin üstüne atılıp bir güreşçi gibi iyice yakaladı. Bu karşılığa alışık değildi general. Çünkü İtalya'da otellerin yardımcı çocuklarının memleketin üstün kişilerine saldırmaları görülmüş şey değildi. Böylece generalle Stebbi arasında bir itişip kakışmadır başladı. Çok geçmeden caddenin ortasında buldular kendilerini. Her yönden bu eğlenceyi yakından görmek için bir kalabalıktır sökün etti. Stefan Jonsson çöl kahramanına karşı bir üstünlük gösteriyordu.

«Mamma mia,» diye bağıran general boylu boyunca tozlu caddeye uzandı; otelde yardımcılık eden çocuk tutup yere vurmuştu onu.

İşte o zaman, toplanan kalabalık Faşistin güç durumda kaldığını anladı. Birkaç iyi yurttaş yardıma geldiler, generalin ayağa kalkmasına, üstündeki tozların temizlenmesine yardım ettiler. Stebbi'yi uzaklaştırdılar ve ona gözden yitip gitmesini söylediler. İzlandalılar her zaman kavgayı yitirenden yanadırlar; yenik düşene yardım ederler. üstünü başını temizlerler; belki bu tüm yeniklere karşı ta derinden duydukları bir acıma duygusundan ileri gelmektedir.

Ama çöl kahramanı Pittigrilli kendisini yine ayakta bulunca, Stefan Jonsson'dan kurtulup üstüne başına bir çekidüzen verince, öncekinden daha cesur kesildi. Otelin giriş kapısı boşluğunda ellerini ayaklarını oynatarak, parmaklarını açıp kapayarak güldür güldür konuşmaya başlayınca, kapılar, pencereler açıldı, çevresindeki kalabalık gösterdiği hüneri seyre koyuldu. Çoğu kişi Mussolini'nin geldiğini bile sandılar. Ama kuru gürültüye kulak asmayan iki İngiliz, ellerini ceplerine sokup, arka kapıdan sıvıştılar. Stefan Jonsson da ortalıktan toz olmuştu. Bu yüzden kimse Pittigrilli'nin neler dediğini anlamıyordu. Yardımı olur diye soğuk su ve birkaç kutu kibrit de getirmişlerdi ona, ama ikisinin de hiçbir yararı dokunmadı.

O akşam İtalyan konsolosu yine geldi otele. Öncekinden daha ciddiydi bu kez. Mussolini'nin şerefiyle oynanmıştı İzlanda'da. İtalyan Faşizminin kutsal silâhlarının gerekirse birkaç dakika içinde denizle bir edebileceği bu kahrolası ada ülkesinde, **la gloria della patria** ayaklar altında çiğnenmişti. İtalya'da hiç mi hiç tanınmayan, aşağının aşağısı **un piccolo, la grandissima, eternissima patria della gloria** ile oynamıştı. Bu konu yalnızca Dışişleri Bakanlığının dikkatine arz olunmamalı, aynı zamanda öç alınması için son kertesine değin götürülmeli; hattâ gerekirse Danimarka Kralının tacı pahasına olsa bile.(3)

---

(3) İzlanda o sıralar ayrı, özgür bir krallıktı, ama Danimarka'yla bağlantısı vardı. Örneğin, Danimarka Kralı aynı zamanda İzlanda'nın da kralıydı. İzlanda 1944 yılında bir Cumhuriyet olmuştur.

Başgarson, «Teşekkür ederim,» diyerek eğilirken, oteldeki birkaç İngilizin valizleriyle birlikte sıvıştıkları görülüyordu.

İşte o zaman barış konferansı başladı.

Genel Kurmaylık, elbette ki, Danimarka Kralının tacından tahtından olacağı noktasına pek önem vermiyordu, ama olup bitenler yüzünden hükümetin Mussolini'den resmen özür dilemesi istendi. Bazı uzlaştırıcılar Mussolini'nin böyle bir özür dilemeyi yanlış anlayacağını ileri sürdüler. Derken Pittigrilli hiç olmazsa otel yöneticisinin kendisinden özür dilemesini istedi. Uzun araştırmalardan sonra, otel yöneticisinin kentin dışında bir yerlerde çulluk avlamakta olduğu öğrenildi. Gel gelelim, adam kendisinin bu işe bulaştırılmamasını istiyordu; yardımcı çocuğu işe yerleştiren kendisi değil başgarsondu. Stebbi'nin sorumluluğu olsa olsa ona ait olurdu.

O zaman Pittigrilli, yardımcı çocuğun derhal işten çıkarılmasını istedi.

Başgarson, «Teşekkür ederim,» diyerek saygıyla eğildi.

Stebbi, o sırada evinde günün yorgunluğunu çıkartıyordu. Olup bitenlerin özelliğinden hiç haberi yoktu. Bir yabancı burnuna vurmuş, o da karşılık vermiş, ve yabancı dövüşü yitirmişti. Evet, o körolasıca da üniformalıydı, doğru. Ee, n'olmuş yani? Stebbi'nin de bir üniforması vardı. O adam dövüşü yitirse bile, onun kendisine kin besleyeceğini tasavvur edemiyordu. Stebbi'nin kendisi de çok dövüş yitirmişti, ama karşılaştığı kişilere hiç kin beslememişti. İnsanlar döğüşürken birisinin yitirip, ötekisinin kazanması pek doğaldır. Eninde sonunda olacağı buydu. Hayır, önemli hiçbir şey

olmamıştı. Olup bitenleri o akşam unutmuştu bile Stebbi.

Ertesi sabah hava çok güzeldi. Üniformalı Faşistler uçaklarına atladıkları gibi gittiler, ve bir daha İzlanda'ya geri dönmediler. Stefan Jonsson sabahleyin otele çalışmaya geldi, üniformasını giydi, kepini başına geçirdi; otelde her şey alışık olduğu gibiydi. Sanki hiçbir şey olup bitmemişti. Birisi ona dün İtalyan Hava Kuvvetlerinin Reykjavik'te püskürtülmüş olduğunu söylese hiç anlamayacaktı. Ama bildiği bir şey vardı; otelin büfesindeki kızdan, Gunna'dan hiç hoşlanmıyordu. Aptal kız. Altın düğmeleri ve altın yaldızlı kepi olan bir delikanlıyı nasıl pohpohlayacağını bilmiyordu. Ona Saman Stebbi demek fırsatını hiç kaçırmıyor, yanından ne zaman geçecek olsa, «Çiğnedi samandı Saman Stebbi» dizeleri bulunan o deli-bozuk şiiri söylemekten kendisini alamıyordu.

Çeviri: Yekta Ataman

Baba ile Oğul

Yazarı: Gunnar Gunnorson

Her ikisi de köyün dışında bir yerde yaşıyorlardı. İkisinin de adı Snjolfur idi, ama çevrede Baba Snjolfur, Küçük Snjolfur olarak tanınmışlardı. Baba, oğul da birbirlerine genellikle Snjolfur derdi. Onlara güç veren bir alışkanlıktı bu: Aynı adı taşıdıklarından, adlarına hiçbir şey katmaksızın öylece seslenmek biraz daha yakınlaştırıyordu onları birbirine. Baba Snjolfur elliden birkaç yaş büyüktü; Küçük Snjolfur'sa on ikisini henüz yeni bitirmişti.

Her ikisi birbiriyle kaynaşmışlardı sanki: Birisi olmasa, öteki kendisini yitik sanırdı. Küçük Snjolfur'un anımsadığınca bu böyle sürüp gelmişti. Babası da geçmişe baktıkça, köye şöyle bir koşuluk uzaklıktaki çiftliğinde, on üç yıl önce, iyi bir eş olan karısı ve üç yaramaz, ama umut verici çocuğuyla birlikte yaşadığını anımsayabiliyordu.

Derken Baba Snjolfur'un talihi birdenbire döndü, felâket üstüne felâket geldi. Koyunları vebadan mahvoldu, davarı şirpençeden ve başka hastalıktan ölüp gitti. Çocuklarının üçü de boğmaca öksürüğünden peşpeşe öldüler, üçü birden bir mezara yanyana gömüldüler. Borçlarını ödemek için Baba Snjolfur çiftçilikten vazgeçip, toprağını elden çıkardı. Sonra köyün hemen dışında bulunan şimdiki yerini satın aldı. Bir bölmeyle ikiye ayrılmış bir kulübecik ve bir de balık kurutma sundurması yapıverdi. Bunları yapıp bitirdikten sonra, geriye bir tekne satın alacak parası kalmıştı. Varı yoğu bunlardı işte.

Yoksul, güç bir yaşam sürüyordu Snjolfur'la

karısı. Yokluk ve yarını düşünme sıkıntısı hiç çekmediklerinden, her ikisi de çok çalışmak zorundaydılar. Günlerin çoğu gündelik nafakalarını sağlamak için denize açılmakla geçerdi. Dolu bir mideyle yattıkları geceler pek seyrekti. Üstlerine başlarına harcayacak paraları bile yoktu.

Snjolfur'un karısı, gezici balık tecimeni için balık kurutmakla geçirirdi günlerini yaz aylarında. Ama balıkların kurutulduğu iyi günler sayılacak denli azdı ve bu yüzden pek az para geçiyordu ele. Yaşamı Küçük Snjolfur doğuncaya dek sürdü; ölmeden önce yapmak istediği son şey, oğlunun adını koyabilmek idi. O günden sonra baba ile oğul kücük kulübelerinde birlikte yaşamaya başladılar.

Küçük Snjolfur umutsuz bir yoksulluğun başıboş günlerini geçiriyordu. Can sıkıntısı ve ölümle pençeleşmenin onulmaz günlerinde evde tek başına kalmak zorundaydı. Babasıyla birlikte sandala binip denize açılamayacak denli küçüktü, kendisine bakacak başka bir kimse yoktu. Baba Snjolfur, balığa çıkarken, yokluğunda düşüp, başına bir şey gelmesin diye, onu beşiğine sıkı sıkıya bağlıyordu. Sonra her zaman içeride olmuyordu. bir şeyler pişirmesi de gerekiyordu.

Küçük Snjolfur'un parıldayan bir deniz üzerinde geçen güzel, tatlı yaz günleriyle dolu mutlu zamanları da yok değildi. Sandalın dümeninde otururken, babasının pırıl pırıl balıkları çektiğini seyrettiği günleri de anımsıyordu. Ama bu güzel günler bile acıyla içiçeydi; çünkü gökyüzünün ağladığı günlerde Baba Snjolfur tekbaşına kürek çekmek zorunda kalırdı.

Zamanla Küçük Snjolfur yeterince büyüyüp,

boy attı. Hava nasıl olursa olsun, o da babasıyla birlikte balığa çıkmaya başladı. Artık gece, gündüz demeden, bir dakika olsun birbirlerinden ayrılmaksızın, günlerini birlikte geçiriyorlardı. İkisinden biri uykuya dalacak gibi olsa, öteki uyanık olurdu; biri uyumayacaksa, öteki de öldür Allah gözünü kırpmazdı.

Birbirlerine böylesine kaynaşmalarının nedenini çok konuşmalarına bağlayanlar çıkabilir. Ama hiç de öyle değildi durum. Birbirlerini yeterince tanıdıklarından, sessiz dostlukları tamdı, öyleki konuşmaları gereksizdi. Aralarında geçen kırık - dökük birkaç sözcükle günün sona erdiği olurdu; birlikte konuşmaktan çok, birlikte sessiz olmak mutlu ederdi onları. Ne demek istediğini anlatması için, birinin ötekine şöyle bir bakması yeterdi. Aralarındaki konuşmalarda kullanılan birkaç sözcükten oluşan tek tümce, babanın oğula söylediği şu sözlerdi:

— «Başkalarına olan borcunu öde, hiç kimseden ödünç alma ve Tanrıya güven!»

Aslında, baba ile oğul açlıktan ölecek kerteye gelseler bile, ödeyemeyecekleri herhangi bir şeyi başkalarından ödünç almaya yanaşmazlardı. Borca gömülmektense, eski çul-çaput parçalarını birbirine ekler, böylece çıplaklıklarını gizlemeye çalışırlardı.

Komşularından çoğu az - buçuk borç içindeydi. Bazıları gezici balık tecimenine gelişigüzel zamanlarda borçlarının bir bölümünü öder, tamamını bir türlü ödeyemezdi. Ama Küçük Snjolfur kendini bildi bileli, gerek kendisi, gerekse babası hiç kimseye bir kuruş olsun borç yapmış değildi. Doğumundan önce, başkaları gibi babasının da gezi-

ci balık tecimeninin defterinde kayıtlı olduğunu sezinleyen küçük Snjolfur, bu konuyu konuşmaya değmez bulur, sesini hiç çıkarmazdı.

Her ikisi de kışı rahatça geçirebilmek için ne gerekse onu sağlamaya uğraşırlardı; çünkü kötü havalar ve dalgalı deniz balık tutmayı olanaksız kılardı. Kışı geçirmek için yedikleri, ya kurutulmuş, ya da tuzlanmış balıklardı. Yedek balıkları satarak, yaklaşan kışa karşı, hiç olmazsa evde biraz hazır para bulundururlardı. Kış sona ermeden önce, mutfak olarak kullandıkları dolapta pek ender olarak bir şeyler kalırdı. İlkbahar geldiğinde yenilebilecek ne varsa silip süpürürlerdi; öyleki, baba ile oğul açlığın başgöstermekte olduğunu anlarlardı. Hava balığa çıkmaya uygunsa, sandalı denize atar, bazen sandalın dibinde yatan sıska bir balıkla gerisin geri dönerlerdi. Ama bu durum onların kıllarını bile kıpırdatmazdı. Hiç yakınmazlardı; ne denli ağır olursa olsun, sıkıntıya katlanırlardı. Olgunlukla yüzüne baktıkları talihin, bir gün kendilerine gülümseyeceğini umuyorlardı. Başka her şeyde olduğu gibi, bunda da fikir birliğine varmışlardı. Bugün bir şey yememişlerse, yarın, bilemedin öbür gün, Tanrının kısmetlerini göndereceği umudu, onlara her zaman bir huzur veriyordu. Gelen ilkbahar onları solgun, yanakları çökmüş, kötü düşlerden yılgın bulurdu. Geceler boyu uyku tutmazdı her ikisini. Böylesi bir ilkbahar, ötekilerden daha karlı, soğuk, fırtınalı bir ilkbahar günü, kötülük şeytanı yine Baba Snjolfur'un evinin kapısını çaldı.

Sabahın erken saatlerinde bir çığ, kopup gelerek, tepenin burnundaki kulübenin üzerine çöktü ve babayı da, oğulu da içeride kapalı bıraktı.

Açıklanamaz nedenlerle, Küçük Snjolfur kar yığınından çıkacak bir delik bulabildi her nasılsa. Çok geçmeden, tüm gücünü toparlayarak olsa bile, tek koluyla tüneli kazıp babasını dışarıya çıkaramayacağını anladığından, bir koşuda köye gitti ve köy erkeklerini yataklarından kaldırdı. Ama yardıma çok geç kalmışlardı: Karlar içinden geçip ona ulaştıklarında, yaşlı adam soluk alamadığından, havasızlıktan boğulmuştu.

Yakındaki uçurumun orada bulunan bir mağaranın içinde, Baba Snjolfur'u düz bir kaya parçasının üstüne yatırdılar. Derken, onu köye götürecek bir kızak sağladılar. Küçük Snjolfur uzun bir süre babasının yanıbaşında durup, onun kar gibi ak saçlarını okşadı. Bu sırada bir şeyler mırıldanıyordu, ama kimse neler dediğini işitemiyordu. Hiç ağlamadı, acısını hiç belli etmedi. Ellerindeki kar küreklerıyle ona bakan adamlar, babasının ölümüne gözyaşı dökmediğinden, onun tuhaf bir çocuk olduğunda fikir birliğine varıp, dudak büktüler. «Yüreği amma da pekmiş!» dediler, ama hayranlıkla değil. Yorumlanmaya değer bir durumdu bu.

Belki bu yüzden, Küçük Snjolfur'a aldırıs eden çıkmadı. Kurtarıcılarla, yalnızca merak nedeniyle gelenler, çocuğu babasının ölüsü ve boş kızakla başbaşa bırakarak, kahvaltılarını etmeye gittiler. Çığ kulübeyi altına alarak ezmiş, keresteleri parçalamış, yerle bir etmişti. Yerlerinden oynayan direkler kar yığınından dışarıya fırlamış, gereçler, öteberiler şuraya buraya saçılmıştı. Snjolfur onları toparlamaya çalışınca, hepsinin yapışırcasına kara karışmış olduğunu gördü. Sandala ne olduğunu anlamak için deniz kıyısına dek yürü-

dü. Kıyıya varınca, denizin içinde, kar kümelerinin arasında sandalının dağınık parçalarının oynaşmakta olduğunu bumbuz gözlerle gördü. Bakışı öfke doluydu, ama ağzını açıp tek söz etmedi.

Deniz kıyısında pek fazla kalmadı. Mağaraya dönünce, babasının ölüsünün yattığı yerin yanındaki kayaya çöktü. Durumu yürekler acısıydı; parçalanmamış olsaydı, sandalı satar, cenaze töreni giderleri için yeterince parayı elde etmiş olurdu. Babası her zaman bir cenazenin kaldırılması için yeterince paranın bir kıyıda bulundurulması gerektiğini söylerdi. Acundan eli, ayağı çekip, toprağın altına girebilmek bile kaçınılmaz giderleri gerektiriyordu.. Durumlarının pek endişe verici olmadığını söylemişti bir gün. Zamanı gelince her ikisi de rahatlıkla ölebilirlerdi: Kulübe, sandal, gereçler, öteberi ve hiç olmazsa bir karış toprakları vardı. Bunların tümü gerek tabutun, gerekse cenaze töreninin giderlerini karşılamaya yeter de, törene gelenlere bir fincan sıcak kahve sunmaya yetecek para bile artardı. Ama şimdi, olup bitenler kurulan düşleri yıkmış, babasının sözü gerçekleşememiş, ölümüyle birlikte —bir karış toprakları dışında— her şey onunla birlikte yokolup gitmişti. O bir karış toprak da, üzerinde kulübe olmadıktan sonra paraya nasıl çevrilebilirdi? Açlıktan ölür giderdi belki de Küçük Snjolfur. Yoksa deniz kıyısına gidip, o da kendisini denize mi atmalıydı? Hiç olmazsa, böylelikle babasıyla birlikte gömülürlerdi. Ama ne olursa olsun, yine kendisi çekmeliydi bu ağır yükü. Aynı mezara gömülmek utanç verici bir kusur olurdu: Bunun yapacak yürek yoktu onda.

Küçük Snjolfur'un başı, tüm bu kötü düşün-

celerle dopdoluydu. Öyle bir an geldi ki, her şeyleri yüzüstü, olayları oluruna bırakmak istedi. Ama kalacak hicbir yeri olmayan kişi, herşeyi nasıl yüzüstü bırakabilirdi? Geceyi burada, dışarıda geçirmek ayazla başbaşa kalmak demekti.

Çocuk düşündü, taşındı. Derken yıkılan evin direklerini, tahtalarını, öteberiyi mağaraya taşıdı. Uzun, düzgün tahta parçalarını mağaranın ağzına koydu. Babasıyla birlikte dört duvar arasında olmayı ölesiye istiyordu. Geçebilecek bir yer bıraktıktan sonra, mağaranın ağzını iyice kapadı. Aralıkları yelkenbeziyle ve eline geçen elverişli başka şeylerle tıkadı. Derken yaptığı tahta perdenin önüne bir kürekle kar yığdı. Hiç olmazsa mağaranın içinde olmak, dışarıda olmaktan yeğdi. Gerçi sekiz, on gün babası Snjolfur'la birlikte kalması gerekiyordu. Bir tabut yapması, donmuş toprağı kazarak bir mezar hazırlaması kolay değildi. Yapacağı tabut da öyle iyi bir şey olmayacaktı herhalde.

Küçük Snjolfur barınağını yapıp bitirdikten sonra, emekleyerek içeriye girdi, bacaklarını uzatarak babasının yanına uzandı. Yorgundu, nerdeyse uyumak üzereydi. Tam uykuya dalıyordu ki, cenaze töreninin giderlerini nasıl ödeyebileceğini anımsadı. Birdenbire uykusu açıldı. Bu sorun, fazla gürültüye patırdıya getirmeksizin çözümlenmeliydi. Birdenbire bir umut ışığı belirdi. Kaçınılmaz bir şey değildi bu. Cenaze töreninin giderlerini karşılayabildiği gibi, başının çaresine de bakabilirdi böylece. Uyku sersemliğini üstünden atmıştı. Mağaradan çıkıp, köyün yolunu tuttu.

Köydeki dükkânın yönünde, ne sağa, ne sola bakmaksızın, hattâ köylülerinin dost bakışlarına

aldırış etmeksizin yolda dosdoğru yürüdü. «Kaba çocuk! Babası öldüğü zaman ağlamadı bile!» sözleri, iyi yürekli, açık sözlü kişilerin en saygın deyimleriydi.

Küçük Snjolfur gezici balık tecimeninin dükkânına gelince, içeri girip, patronla görüşmek istediğini söyledi. Dükkân işlerine bakan adam onu söyle bir süzdü ve patronun bulunduğu odanın kapısını parmağıyla tıklatmadan yanından ayrılmadı. Kapıyı tecimenin kendisi açtı. Karşısında Küçük Snjolfur'u görüp, onun kendisiyle konuşmak istediğini duyunca, durup, tepeden tırnağa baktıktan sonra onu içeriye buyur etti.

Küçük Snjolfur kasketini kapının önündeki tezgâha bırakıp, içeri girdi.

Tecimen, «Evet, delikanlı?» dedi.

Delikanlının yüreği ağzındaydı. Süzülüp içeriye girince, çekine çekine, sahibi bulunduğu toprak parçası karşılığında tecimenin bir ödeme kolaylığı gösterip gösteremiyeceğini sordu.

«Başkalarınkine kıyasla toprağınız en kötü yerdedir,» dedi tecimen.

Çocuğun görünüşündeki ciddiliğe gülmemek için kendini zor tuttu; onun huyunu, suyunu daha önce de duymuştu.

Derken Küçük Snjolfur doğrudan doğruya konuya girdi. Deniz kıyısındaki yerin kullanma hakkını gelecek yaz için ona terkedecek olsa, eline kaç para geçebilirdi? Ama yalnız gelecek yaz için!

Tecimen, «Peki,» dedi, «yerinizi doğrudan doğruya satın alsam, daha iyi olmaz mı?» Darda olan çocuğun karşısında, memnunluğunu gizlemek için elinden geleni yapıyordu.

Küçük Snjolfur ayak diredi: o böyle bir şey

ıstemiyordu. «Orayı satacak olursam, evsiz kalırım.» dedi.

Tecimen onun orada tek başına yaşayamayacağını, yoksul olduğunu, açık havada barınamayacağını anlatmaya çalıştı.

«Elinden bir şey gelmez, çocuğum,» dedi.

Delikanlı onun açık havada barınamayacağı hakkındaki düşüncesini şiddetle reddetti: rahatça kalabileceği bir barınak hazırlamıştı ya kendisine!

«İlkbahar gelince başka bir kulübe yapacağım. Pek büyük olmasa da olur, yeterince kerestem var. Babam Snjolfur'la sandalımı yitirdiğimi biliyorsunuz sanırım. Sandalın parçalarını bir araya getirip onarma umudu hiç yok. Sandalım olmadığına göre, toprağımızın deniz kıyısındaki yerini gözden çıkarabilirim. Belki böylece bir şeyler yapabilirim. Hiç olmazsa, yaz boyunca orası kiralanacak olursa, sandalların denize atılmasında, yüklerinin boşaltılmasında da çalışabillirim. Bizim yerin ordan denize açılmak daha kolaydır. Bunu ben uydurmuyorum, kime sorsanız söyler. Suyu derin bir deniz kıyısıyla, sığ kıyı arasında çok fark olduğunu söyler dururdu babam.»

Tecimen deniz kıyısının bir yaz boyu kullanma hakkı için ne istediğini sordu çocuktan.

Küçük Snjolfur hüzünlü hüzünlü, «Cenaze töreninin kaça patlayacağını henüz bilmiyorum,» dedi. «Hiç olmazsa babamın cenaze töreni giderlerini karşılayacak para gerekli. Bunu bulursam kendimi talihli sayarım.»

Tecimen, «Öyleyse merak etme» diyerek, tabutun da, cenaze töreni giderlerinin de karşılanacağını söyledi: Küçük Snjolfur artık üzülmemeliydi. Gerçi onu küçümsemiş oluyordu, ama ne yaptığına

aldırış etmeksizin, konuğuna yol göstermek için eli odanın kapısına gitti. Ama çocuk onun ne yaptığını görmeden duruyordu. Yüzünden henüz alışveriş konuşmasını bitirmediği okunuyordu. Yaşına hiç de yaraşmayan, kırmızı, gergin yüzündeki endişeli görünüş dağılmamıştı.

«Mallarınızı götürecek gemiyi ne zaman bekliyorsunuz?»

Tecimen ertesi gün değilse bile, öbür gün beklediğini söyledi. Çocuğun bunu niye sorduğu bir bilmeceydi. Baba ile oğul, işiyle ilgili hiçbir soru sormamışlardı ona o güne dek.

Küçük Snjolfur gözlerini tecimenin yüzünden ayırmıyordu. Sözleri boğazında düğümleniyordu. Ama en sonunda soracağını sordu: Dükkânına bir yardımcı gerekli miydi?

Tecimen yadırgamadı bu soruyu.

Gülümseyerek, «Çalışmaya niyetliysen bunu ıspat etmelisin,» dedi.

Küçük Snjolfur ispata hazır olduğunu, hattâ hemen işe koyulabileceğini belli edercesine, kendisiyle birlikte dışarıya çıkıp, dükkânın köşesine gelmesini söyledi tecimene. Önde çocuk olmak üzere, ikisi birlikte dışarı çıktılar. Büyükçe bir taşın yanında durdular. Çocuk taşı sıkıntısızca yerinden alıp havaya kaldırdı ve fırlattı. Sonra tecimene döndü.

«Bu taşa Zayıflık Taşı deriz. Geçen yaz yanınızda çalışan çocuk yerinden bile kımıldatamamıştı onu doğru dürüst.»

«Peki, senin ondan daha güçlü kuvvetli olduğunu anladığıma göre, bir işte kullanabilirim demektir seni. Gerçi gösterin biraz kaba saba oldu, ama bu, yeter de artar bile.»

Küçük Snjolfur işi sağlama bağlamak için, «Yanınızda çalışırsam yemek de verecek misiniz? Ben de aynı parayı alacak mıyım?» diye sordu.

Tecimen pazarlığı uzatmamak için, «Elbette,» diye yanıtladı.

«İyi öyleyse,» dedi Küçük Snjolfur, «yerimizde kalmam artık.» İçi rahatlamıştı. «Kendisine bakacak, kendisini geçindirebilecek bir kişi fakir değildir: Babam Snjolfur her zaman söylerdi bunu,» diye sözlerini sürdürdü. Gururla şöyle bir doğrulup, elini —babasının sağken yaptığı gibi— tecimene uzattı. «Şimdilik hoşça kalınız. Yine geleceğim; yarın değilse bile, öbür gün.»

Tecimen bir dakika için içeriye girmesini söyleyerek, Küçük Snjolfur'u mutfak kapısından içeriye soktu. Ahçı kadına küçüğe yiyecek bir şeyler, özellikle sıcak bir şey vermesini söyledi.

Küçük Snjolfur yiyecek bir şey kabul edemezdi.

Tecimen şaşkınlıkla, «Acıkmadın mı yoksa?» diye sordu.

Çocuk acıktığını yadsımıyordu. Yemeklerin güzel kokusu yüzünden yutkunuyor, söyleyeceği sözleri ağzında geveliyordu. Ama ayak diredi:

«Ben bir dilenci değilim,» dedi.

Tecimen tedirginleşti, bir beceriksizlik yaptığını anladı. Dikkafalı küçük adama yaklaşıp başını okşadı, ahçı kadına olumlu bir bakış atarken Küçük Snjolfur'u yemek salonuna götürdü.

Yumuşak bir sesle, «Konuklarına bir içki, ya da kahve sunan babanı gözünün önüne getir,» dedi.

Küçük Snjolfur babasının bazen bir konuğu

ağırladığını görürdü.

Tecimen, «İşte şimdi sen de aynı durumdasın,» dedi. «Konuğa bir şey sunmak, konuğun da onu kabul etmesi olağandır. İyi niyetle yapılan bir daveti reddetmek, bir dostluğa son vermek demektir. Sen şimdi burada bir konuksun, ben de sana bir şey ikram ediyorum: Hem sonra biz bir iş görüştük, anlaşmaya vardık. Bu ikramı kabul etmeyecek olursan, işimizin sonu neye varır sonra?»

Çocuk düşündü: Tecimenin söyledikleri doğruydu. Ama şimdi onun başka bir işi vardı. Babası mağarada yalnızdı. Gözlerini odada dolaştırıp, ciddi ciddi, «Borcunu öde, hiç kimseden ödünç alma ve Tanrıva güven,» dedi.

«Bundan daha doğru bir söz olamaz,» diyen tecimen cebinden bir mendil çıkardı. «Tıpkı babası gibi,» diye mırıldanırken, elini Küçük Snjolfur' un omuzuna koyup onu kutsadı.

Çocuk, koskoca bir adamın ağlamakta olduğunu görünce şaşırıverdi.

«Babam hiç ağlamazdı,» dedi. «Küçüklüğümdenberi ben de hiç ağlamadım. Babamın öldüğünü anladığım zaman az kalsın ağlayacaktım. Ama onun ağlamamamı istemiyeceğini düşünüp, kendimi tuttum.»

Aradan bir saniye geçti geçmedi, Küçük Snjolfur'un gözlerinden gözyaşları dökülmeye başladı.

Yoksul ve kimsesiz birisinin, bir an için olsun, bir dostun göğsüne kapanması teselli vericiydi.

Çeviri: Yekta Ataman

Küba hikâyesi:

Öldürücü Tek Düze

Yazarı: Ana Maria Simo

Radyo çaldı da çaldı. «Yalanların, çekici yalanların.» Konserve kutusu gibi ses çıkarıyordu. Bir de annesi anlıyabilseydi bunu. Ne yapacağını bilemezdi hiç bu baş belâsı radyoyu. Hep onarımdaydı. «Yalanların, çekici yalanların.» Yorulmaz mıydı hiç bu şarkıcı? Güldü kız. Saçmalıyorum yine. Plâk işte! Maria Roza sandalyeden indi. Spiker reklâmları okuyordu şimdi. Bu reklâmlar da hiç değişmez diye düşündü. Kendini bildi bileli anımsardı onları. Ayakkabılarının izleriyle kirlenmişti sandalye; bilinçsizce temizledi onu. Masayı da temizlese miydi acaba? Bulaşıkları toplamağa başladı; mutfakta lavaboya yığdı. «Bugün yıkamıyacağım bunları.»

Sert, kırıcı sesin duyulmamasını yabansıdı. Üstüne üstüne gelirdi hep yaşlı anası. «Ceryanda durma kız, soğuk alırsın sonra.» Öylesine karışırdı her şeyine, öylesine ilgilenirdi ki onunla. Yok, hayır, biliyordu; yalnızca ilgi değildi, sürekli korkunç bir gözetlemeydi bu. Bencillikti annesinin yönünden. Bulaşıkları lavaboya yığmayı bitirdi. Radyo susmuştu. Yeniden çalışması için yumruklanması gerekiyordu. Yemek odasına gidip sesini açtı radyonun. Böylesine bağırdığında, spikerin sesi Emilio'nun sesini anımsatıyordu ona. Emilio'yu düşündü birden. Kendini inandırmağa çalıştı: evlenmiş olabilirdik. Hiç de duygulandırmadı bu düşünce onu. Kimseye karşı duygusu kalmamıştı artık. Yaşlılar evde yoktu. Emilio da gelemiyecekti. Böylesi daha iyiydi. Yalnız olacaktı. İçten içe yorgundu. Yorgunluğunu gizleyemezse, zayıf bir ışık vereceğini düşledi, yaşlı ufacık bir kadın gibi. Yenik bir yaşlı kadın. Evi boydan boya aştı, oturma odasına gitti. Pencereden dışarı baktı. Radyo çok bağırıyordu. Fragalar ne der. Bunu düşündüğünü farketti birdenbire. Anımsadı. Hep söylediği buydu anasının Fragalar ne diyecekti? Martineler ne diyecek, Santozlar ne diyecekti? Ne derse desin Fragalar. Boşver Fragalara. Hem Fragalar da kim oluyordu? yeniden yorgun hissetti kendini. Camdan dışarı

baktı. Terasda oturan Fragaları gördü. Her gece böyle otururlar. Spiker de yine öyle. Değişmez yaptığı. Kendisinin de. Pencereden uzaklaştı. Duvarda asılan aynada kendine baktı. Kırıktı ayna. Yenisini koyması gerekiyordu yerine. Yapamıyacağını biliyordu bunu. Tüm diğerleri gibi bu da alışkın olduğu bir anı idi. Bakıp kendine, «Beyaz bir saç vardır başımda, biliyorum» dedi. Aynanın karşısında asılı takvime baktı sonra. Günlerden neydi? Önemli değildi ki bu. Tümü de bir değil miydi günlerin? Güldü... Bugün, dün. Yarın, yarın bir olmayacak. Ne yapacağım şimdi? Boş, yararsız bir soru olduğunu biliyordu bunun. O, Maria Raza Bermudoz, her zaman yaptığını yapacaktı. Orada herkes öyle yapıyordu. Yerel sinemaya gitmeyecekti. O Meksika filmini iki kez görmüştüm zaten. Terasdaki Fragalara katılabileceğini düşündü. Konuşmak, konuşabilirim

Oysa olamıyacağını biliyordu bunun. Fragalarla dedikodu yapabilirdi. Fragalarla, Santozlarla, Perezlerle şakalaşabilirdi. Ancak konuşamazdı. Yalnızca kendilerinden konuşabilirlerdi onlar. Kapanık, boz yaşantılarından. Bunu da öylesine rahatlıkla, öylesine övünerek yaparlardı ki.

Radyoyu anımsadı. Çalıyordu yine. Boşuna elektrik harcıyorum diye düşündü. Kapatacaktı, kapatmadı. Emilio ile evlenseydi nasıl olurdu herşey acaba diye düşündü. Şişman bir ev kadını olurdu, tutucu, törelere ve kocasına bağlı. Kendini daha da yorgun hissederek, saate baktı. Sekiz olmuştu bile. Yarım saate kalmaz Fragalar da, tüm diğerleri de yatakta olurlardı. Komşulardan biri ile sokağa çıkıp vitrinlere bakmayı düşündü. Yok, olmaz.

Hep birdi o vitrinler de. Birbiri üstüne kumaş yığınları, tekdüze kumaş yığınları. Tekdüze hep. Vitrinler, sinema, spiker, kent, kişiler, kendisi. Radyodaki müzik avaz avaz bağırıp duruyordu. Sekiz buçuk. Fragalar içeri giriyorlardı, kapılar kapanıyordu. Pencereleri kapamağa başladı. Açtı sonra. Oturma odasına ışıklarını yaktı. Boşuna elektrik harcamak. Yatak odalarına gidip ışıkları açtı. Boşver elektriğe. Anası elektriğin pahalı olduğunu söyler dururdu. Yemek odasına gitti. Radyoyu kısması gerekirdi, geç olmuştu. Yapmıyacağını biliyordu bunu. Daha da çok açtı sesini radyonun. İstasyon değiştirdi. Yine önceki sesi duydu. «Yalanların, çekici yalanların.» Yine o. Güldü. «Ya-

lanların, çekici yalanların...» Tekdüze, tekdüze, tekdüze. Yenilmişti.

Tekdüze diye mırıldandı. Sandalyeye çıktı. Tekdüze, tekdüze hep. Sandalyeden atladı. İpte sallandı. «Yalanların, çekici yalanların...» Evde tüm ışıklar yanıyordu.

Çeviri: Ayseli Usluata

Macar hikâyeleri:

Akşam Karanlığı

Yazarı: İstvan Tömörkeny

Valdövö'ler yemekten kalkmak üzereydiler. Mevsim kıştı, kışın köylerde, biri sabahın sekizinde, öteki akşam karanlığında olmak üzere yalnız iki övün yemek yenir. O akşam yemek pek lezzetli olduğu için sahanda renkli çiçeklerle süslenmiş tahta kaşıklardan başka bir şey kalmamıştı.

Valdövö'ler üç kişiydiler: İhtiyar Pal, karısı ve büyük oğulları Sandor. Çevrede aynı adı taşıyan kimse yoktu.

Ana sahanı götürmeye çıktı, iki adam odada yalnız kaldılar.

Artık ergin bir adam olan oğul, masada sürahinin yanında kimsenin dokunmamış olduğu şarap testisini babasına uzattı.

İhtiyar içti ve oğluna verdi:

— Al oğul.

Akşam karanlığı basıyor. İki adam, hiç konuşmadan, pencerenin yanındaki rafta asılı çubuklarını alarak dolduruyorlar.

Sandor, cebinden bir kibrit çıkarıyor, masaya sürtüyor ve çubuğunu yakıyor.

İhtiyar da öyle yapıyor, ama iki soluk çekince duruyor:

— Vay anam!

Birdenbire benzi atmıştır. Çubuğunu bırakıyor. Sandor ne olduğunu sorar gibi ona dönüyor.. İhtiyar tek kelime söylemiyor. Yalnız gözleri kederlenmiştir.

Bir an sonra söylüyor:

— Tütünden bir şey anlamıyorum gayri, korkarım saatim yaklaştı, oğul.

— Ağzını hayra aç, baba!

İhtiyar kesip atan bir tavırla ısrar ediyor:

— Öyle, öyle. Biliyorum ben.

Bu Pal Valdövö ne de olsa eski zaman adamıdır; on iki yıl askerlik sonucu tunçlaşmış ve erkek sesli yaşlılardan biri.

O devirlerde birçokları, süreleri bitince bol aylık karşılığında hizmetlerini uzatırlardı. Ama o bunlardan değildi, hattâ böyleleriyle pek alay ederdi.

Oysa komutanı ondan da rica etmişti: «Kal, Valdövö demişti; altı yüz florin alacaksın.»

Ama Pal dinlemek bile istememişti. Altı yüz florin kumarda ya da başka yerlerde pek çabuk harcanırdı. Sonra geriye, bitmek tükenmek bilmeyen hizmet, tüfek patlatma, üstelik cephe kalırdı.

Ordu o sıralarda hep savaş havası içindeydi. Pal da birçok savaşlara girmiş çıkmıştı. İtalyanlar ona, hâlâ hatırasını taşıdığı birkaç mermi bile göndermişlerdi. Bunları bir yana bırakırsanız hiç bir zaman hastalık nedir bilmemişti.

Yaraları yüzünden —halkın deyimiyle— vücudunda ağrılar dolaşırdı. Ama başka bir derdi yoktu ve ölüm asla aklından gecmezdi.

Ölüm düşüncesinin böyle birdenbire aklına gelişinin sebebi artık tütünden lezzet duymamasıydı.

— Bak hele, Sandor, çok şey gördüm geçirdim ama, tütünün ağzıma acılık vermesi ilktir başıma geliyor.

— Sakın hasta olmayasın?

— Değilim, ama olacağım.

Sandor karşılık vermiyor, ihtiyarla başedilmez.

Köylüler arasında, böyle söz dinlemez, yoktan servet yaparak çevresindekileri bir hapishane bekçisi gibi yöneten tipler vardır.

Sert davranmayı bilir, hem de pek iyi bilirler, ama her zaman ölçüyle, düşünceyle iş görürler. Karılarından yeni bir atkı parasını ya da çocuklarından

eğlence yerine gitmek için gerekli olan kuruşu esirgedikleri zaman, birkaç gün için evin üzerine çökecek olan haksızlıktan ilk önce üzülecek yine kendileridir. Ama böyle davranmanın para biriktirmek için şart olduğunu düşünerek teselli bulurlar. Pek iyi görürler ki insanları süs müs sevdasına düşen çiftlikler yavaş yavaş sönerler; doğru yolda yürüdüklerini gördükçe de ilkelerinde daha inatçı olurlar. Bu eski savaşlardan artakalanlar işte böyle adamlardır.

Sandor ağzını açmadığından ihtiyar tekrarladı:

— Demek istiyorum ki, ölüp gidersem mirasım kime kalacak?

— Baba, sen de, nerden çıkardın bu sözü.

— Ya ölürsem?

— O zaman malın anamla bana kalır.

Acavip bir ürperme ihtiyarın vücudunda dolaşıyor. Diyor ki:

— Bırak çubuğunu, görüvorsun ki, dumanını bile götüremiyorum. Ya işte, asıl kötülük...

Ve söyleyeceği sözlerin bu işle ilgili olacağını anlatan bir işaret yapıyor.

— Asıl kötülük de burada ya! Anan benim kadar yaşlı. Onun da bir ayağı çukurda. Söyle bakalım, kadınsız ne edeceksin?

Oğlan susuyor. Sessizlik acayip bir şekilde ağırlaşıyor. Bahçede yıkanan tabakların gürültüsü duyuluyor. Arasıra toprak sobada asma dallarının korları çöküyor.

Ana orada bulunsa elbette ki daha iyi olurdu. Ama değil işte. Sessizliği ilk bozan Sandor oluyor:

— Sekiz yıl önce askerden döndüğüm zaman...

— Viyana'dan döndüğüm bu güz dokuz yıl olacak, hattâ ananla birlikte seni karşılamaya çıkmıştık.

— Haydi dokuz olsun. Döner dönmez evlenmek sözü oldu. Ben hayır demedim. Emerencia Ver'le ev-

lenmek istiyordum. Kim engel oldu?

Sözlerinin ardından gelen ağır sessizlik içinde genç adam soruyu bir daha tekrarlıyor:

— Kim engel oldu?

İhtiyar oturduğu sırada büzülmüş oğlunu inceliyor. Otuz yıl önceki haliyle kendini aynada seyrettiğini sanıyor.

— Evet, ben; engel olan benim, senin gibi bir delikanlı böyle kapıları çalmaz. O gün dediğimi bugün de diyorum: Sen bir çiftlik ağasının oğlusun, sana lâyık olan bir kadın getir eve. Dengini bul.

Açık pencereden, Sandor, cobanın ineklerini yalağa götürüşünü seyrediyor. Hayvanların ayakları donmuş toprak üstünde ses çıkarıyor. Hepsi de yaman hayvanlar... Mirasçı, tek başına bunların ne büyük bir servet olduğunu hesaplıyor.

Ve gözlerini pencereden ayırmadan söyleniyor:

— Ben de ondan başkasını aramadım.

— Öyle, öyle, biliyorum, diyor ihtiyar. Davranışın o zaman için doğruydu. Henüz gençtin. Gençlik biraz delişmendir. Ama şimdi öleceğimi söyledikten sonra ciddî olarak soruyorum sana, kadınsız nasıl edeceksin?

Sandor masaya, babasının karşısına oturmaya geliyor. Söylemek istiyor. Ama kelimeleri bulamıyor. Yardımcı diye şarap destisine sarılıyor. Şimdi cesaret gerek, şaka değil.

— Pekâlâ! Öyleyse, ben de evlenmeye karar verdim. İstediğin gün onu eve getireceğim.

İhtivar Pal, dehşetle oğlunu süzüyor.

— Kimi?

— Kimi olacak... Emerencia'yı.

— Emerencia mı?

— Evet Emerencia.

İhtiyarın elleri ağır masanın kenarını sıkarken tir tir titriyor. Bu oda ne kadar soğuk. Vay canına! Dünya adamakıllı tersine dönmüş demek! Mutlaka

herkes çıldırmış!

Ve bu oğul, Sandor, bu da adamakıllı bir deli...

Dışarıda gece koyulaşıyor. İhtiyar boğuk bir sesle diyor ki:

— Onu şimdi kim kabul eder ki?

— Ben.

— Lekeli bir kızdır o.

— Benim için değil.

— Piçi olan bir kız.

— Onun piçi yoktur.

— Var, diyorum sana: Etekleri dibinden hiç ayrılmayan o sümüklü nedir ya? Ha! Piçkurusunun biri! Hasat zamanı domuzlarına bağlarımı harabettiren o değil miydi? Ama ona bir kırbaç aşketmiştim, hey... Bir görmeliydin! Yüzünden kan fışkırdı.

Bu sefer de oğul içini kavuran adsız bir kudurganlıkla titremeye başlıyor. Bu öyle anlardan biridir ki, artık ne baba, ne oğul vardır, yalnız karşı karşıya iki adam. Öyle anlardan biri ki masanın üstünde bıçak olsa ikisinden biri kavrardı. Ama masa üstünde bıçak yok. Tahta kaşıklarla yemek yemişlerdi.

— Ya! Demek onu kırbaçladın, öyle mi? Çok iyi, hiç durma kırbaçla gene! Hem de istediğin kadar, yüzünden kan fışkırasıya! Bunu yapabilirsin. Hakkındır, çünkü o biricik oğlunun biricik oğludur! Onun yüzünden fışkıran kanın kendi kanın olduğunu nasıl tanımadın?

Bağrışmalara koşan ana, korka korka kapıyı açtı, oğlunun sözlerini dinlemek için eşikte durdu. Onu görmeden oğul bütün şiddetiyle devam ediyor:

— Ya, kırbaçla onu, öldür istersen; elinden geleni ardına koma, torununun zavallı vücuduna doyuncaya kadar işkence et!

İhtiyar Valdövö, şaşkın, tıpkı bir kâbus içindeymiş gibi, isyan eden oğluna bakıyor.. Karanlık odada ışıklar çakıyor... Burada neler oluyor, Tanrım! Hayatta daha neler var ve daha neler olabilir!

Bir torun? Kendi torunu? Ama nasıl? Sandor.. Emer..

İhtiyar, bitkin bir halde, başını eğdi.

— Oğlum... Ah! Oğlum.. diye mırıldandı.

Sandor'un kızgınlığı da yavaş yavaş geçiyor. Daha az sertlikle söylüyor:

— Baba, en iyisi, çocukla anasını buradan uzağa götüreyim. Böylece onu artık döğemezsin.

—Döğmek mi? Kimi döğmek? diye ihtiyar tekrarlıyor.

— Küçük Pal'ı.

— Ne, Pal'ı?.. Demek adı Pal.

— Dedesi gibi. Onları uzaklara götüreceğim. O kadar uzaklara ki kırbacın oraya kadar yetişmesin.

İhtiyar ana eşikte yalvarıyor:

— Sandor, Sandor.

Kibirli, söz dinlemez ihtiyar başını kaldırıyor:

— Nereye gidecekmişsin bakalım? Kimin yanına? Gitmek için parayi nereden bulacaksın?

Hakaret etkisiz kalıyor... Sandor biraz daha doğruluyor. Acı acı cevap veriyor:

—Beni tâ çocukluğumdan beri uşakların en zavallısı gibi çalıştırdın. Elimden bir şey gelmediğini de söyleyemezsin ya! Ama küçüğe dokunayım deme sakın, baba. Kimse ona dokunmasın; yoksa...

Tek kelime ilâve etmiyor ve gitmek için dönüyor. Bu buzlu gecede gidişin bir daha dönmemek üzere olmayacağı ne malûm!

Ama esikte duran ana onu durduruyor:

— Sandor, oğlum, beni bırakıp gitme. Gidersen ölürüm ben.

Kutsal kitapta meleklerin ağladığı ve seslerinin çok güzel olduğu yazılıdır. Bu ne derece doğrudur? Pek bilinmez. Çünkü fanilerin pek azı o sesi işitmişlerdir. Ama yeryüzünde bir ses vardır ki meleklerin sesine benzese gerek: Analarınki.

Oğulun içi titriyor, başı önünde, geçerken duruyor.

İhtiyar Valdövö tahta kanapeden kalkmadan:

— Oğlum... diye mırıldanıyor.

Sandor, yüreği taşkın, içini çekiyor:

— Anam... Anam...

Ana çekingen, yalvarıyor:

— Babana bir şey demeyecen mi?

Gürbüz delikanlı, yüreği parçalanarak, ne yapacağını bilemeden, yaşlı kadının önünde küçülüyor. Şimdi ortalık adamakıllı karanlıktır. Yalnız dışardaki kar, pencereden soluk ışığını gönderiyor.

İhtiyar Valdövö çubuğunu raftan tekrar almak için elini uzatıyor.

— Sandor!

— Ne var, baba!

— Getir bana torunumu.

Çeviri: Muzaffer Reşit

Portekizli Kral Kızı

Yazarı: Tibor Déry

Daha bir saat önce çekilmişti Almanlar Macar ovasındaki B. köyünden. Sıraya dizilmiş büyük evler sessizdi, çıt çıkmıyordu; yaz gününün sıcak ağırlığı çökmüştü üstlerine. Derken birden yeşil boyalı bir kapı açıldı, içerden fırlayan on bir, on iki yaşlarında bir oğlan, havada iki takla atarak, kol-bacak bir yanda küt diye düştü sırtüstü yere. Ağır, haince gıcırdayarak kapandı yeşil kapı.

Oğlanın düşerken çarptığı küçük akasya kendine gelip doğruldu gene, toz-duman da yatışınca, sarışın bir kız çocuk çıktı hendekten, yerde bir kalıp yatan oğlanın yanına geldi, çömeldi başucuna: "Kovuldun mu?" dedi. Oğlan karşılık vermedi. "Tamam! Kovuldun öyleyse," dedi hırsla, başını salladı. Oğlan sol elinin parmaklarını gözden geçirdi, teker teker, sonra homurdandı: "Gördün demek?"

"Nerdeyse ağacı sökecektin be!" dedi kız. Akasya doğrulmuştu ama, yaprakları titreşiyordu daha. "Niye kovdular? Bir şeyler mi arakladın?"

"Kes sesini!" diye homurdandı oğlan gene.

Kız bir süre sustu, önüne baktı, sonra birden elini kaldırdı bir tokat indirdi oğlanın suratına ve kurbağa gibi sıçrayarak yana seğirtti, üç adım sıçradı sıçramadı durdu, döndü, kafasını yana eğip merakla baktı oğlana.. oğlan kımıldamadan yatıyordu daha.

"Yaz deftere! Enayi dümbeleği.. bir daha da karşılık vermeğe kalkarsan alırım ayağımın altına, solucan gibi ezerim seni," dedi. "Daha köylülerle adam gibi konuşmasını beceremez, her evden kovulur, bir de utanmadan karşılık vermeğe kalkar! Yız gelmişsin, bi boka yaramazsın zaten."

Oğlan doğruldu oturdu, uzun kara saçlarındaki tozları silkeledi.. birden ağlamaya başladı: "Anamın ağzından daha bozuk senin ağzın.. gönlümü alacağın yerde, küfrediyorsun," dedi hıçkıra hıçkıra, gözlerinden akan yaşları elinin tersiyle sildi. "Saçmalama," dedi kız. Güçlükle kalktı oğlan, kalçalarını, belini yokladı iki eliyle:

"Bir yerine bir şey oldu mu? diye sormadın bile," dedi. Kız kalkarken -oğlanla aynı boydaydılar- tiksinerek baktı oğlana: "Böbürlenme, dedi, ben bir evin birinci katından atlamıştım da bir şeycikler olmamıştı, bir hafta topalladımdı, o kadar.. bizim yaştakilere bir şey olmaz, hele bir büyü, o zaman iş değişir!"

Bir sarışın baş daha göründü hendekte: "Çıkabilir miyim?" diye sordu. Bu da oğlandı, öteki çocuklardan daha kısa boylu, belki iki yaş kadar da küçüktü. Yüzü gözü kirli değildi bunun, her gün bir kadın eli değiyordu sanki bu yüze. "Getireyim mi eşyaları?" dedi.

Kız hemen ondan yana döndü, çilli zayıf yüzündeki görmüş geçirmiş kara gözleri yumuşadı, sevgiyle doluverdi. Bir solukta küçük oğlanın yanında buldu kendini. "Acıktın mı, Küçüğüm?" diye sordu.

"Daha acıkmadım," dedi Küçük. Kız, eteğinin ucuyla burnunu sildi Küçüğün. "Bırak eşyaları öyleyse.. birkaç eve daha uğrayalım bakalım."

"Ben de gelebilir miyim?"

"Hayır Küçüğüm, daha değil. Bu enayi de zırnık haketmedi bugün." Sonra eğildi, Küçüğün kulağına fısıldadı: "İnan bana, yakalasalar umurumda değil artık, şişirilmiş balonlar gibi alık, kendini beğenmiş bu oğlan. Şuraya bak, oturmuş saçlarını tarıyor enayi!"

Geniş toprak yol akasyaların ortasından almış başını uzayıp gidiyor, tâ ilerde daralıyor, yaz çevrenin parıltıları içinde yok oluyordu. İn-cin top oynuyor yolda.. ne bir taşıt, ne bir hayvan. Çitlerin ardında eşelenen bir tavuk bile yoktu. Yatışmak bilmeyen kalın toz örtülerini akasyaların üstüne seren esintiler bile tembeldi, cansızdı. Sağır ve boğucu bir sıcak kaplamıştı her yanı. İsteksiz isteksiz öteye beriye zıplayan serçelerin gölgeleri kanatlarının altındaydı. "Hans, Küçüğüm," dedi kız biraz sonra. "Gidelim daha iyi.. iş yok buralarda.. Peter!" diye kara, uzun saçlı oğlana seslendi. Peter sırtını küçük akasyaya dayamış, öyle oturuyordu. "Haydi yollanıyoruz.. sırtla eşyaları bakalım."

"Benim sırtım acıyor, eşya meşya taşıyamam.." diye homurdandı Peter. Kız hırsla başını çevirdi: "Pis Faşist n'olacak!" dedi.

"Omuzum kopmuş besbelli.. çok acıyor," dedi oğlan.

"Kafan kopsun! Gelmezsen ben gelirim ha.. ayağımın altına alır, solucan gibi ezerim bilmiş ol!" Tozlu sokaklara fışkıran sular gibi pırıl pırıldı sesi.

Üçü de düzüldü yola. Önde Küçük Hans: sağ omuzundan sarkan asker torbası tepeleme ekmek dolu, her adımda dizlerine çarpıyordu bu torba; sol omuzunda birbirine kınnapla bağlı kocaman bir çift deri terlik vardı; güneşten korunmak için al bir mendil bağlamıştı başına. Küçük Hans'ın ardından Peter yürüyordu, yalpa vura vura; sırtında çok yamalı yeşil bir sırt çantası vardı, boynunda da ince çelik bir tel: geceleri kedi ya da köpekleri boğardı bu telle.. yırtık gömleğinden dirsekleri, pantolonundan da dizleri görünüyordu. İki oğlanı önüne katmış olan kızda da bir arka çantası vardı, upuzun bir tahta kaşığın sapı çıkmıştı torbadan.. dudaklarının arasında bir gelincik, elinde sağa sola salladığı bir sopa! Konuşmadan yürüyorlardı. Yalnız Küçük Hans -var olduklarını duymak için yaşlılarla küçüklerin yaptığı gibi- anlamsız mırıltılar çıkarıyordu dudaklarının arasından.

Tek katlı evlerin damları üstünden bir protestan kilisesinin kiremitlerini gördüler ilk kavşakta. Yol büyükçe bir alandan geçiyordu. "Hans, Küçüğüm, sağa sap!" diye seslendi kız arkadan. Saptıkları sokak da boştu. Belki de bir köpeğin koşarken çıkardığı tozlardı sokakta asılı kalmış olan bu tozlar. Kilisenin önünde tek başına bir sumak ağacı, kendi gölgesiyle oyalanıyor; biraz ilerde, çimenlerin orda, paslanmış, delik-deşik bir tank yan gelmiş yatıyordu. Küçük Hans tanka baktı, tükürdü; Peter durdu uzun uzun inceledi tankı, ama kaldıracak işe yarar bir şey bulamadı.

"Küçüğüm, acıkmadın mı daha?"

"Acıktım," dedi Küçük.

"Kiraz yer misin?"

"Kurtluysa yerim, yoksa istemem," dedi Küçük, kaşlarını çatarak!

Kız koşarak öne geldi, cebinden bir avuç kiraz çıkarıp Küçüğün avucuna sıkıştırdı. Çocuk kuşkuyla bakıyordu kirazlara. "İstemem bunları, kurtlu değil," dedi sonra.

"Kurtsuz olsun, ne çıkar? Hadi ye," dedi kız. Kü-

çük dudaklarını büzdü: "N'âpiyim boş kirazı? Peter'e ver," dedi.

Birden karşılarında bir adam gördüler, toz bulutunun içinden çıkıvermişti sanki. Kısa çizmeli, geniş kara pantollu, mavi pazen gömleğinin üstüne kara yelek giymiş biriydi bu.. kısa kesilmiş sarı bıyıkları vardı. Elinde ak benekli al beze sarılmış bir sepet. Adam Peter'i görünce durdu, bir küfür savurdu. Kız boğuk bir sesle: "Kaç, Hans kaç!" diye seslendi. Küçük Hans arkasına baktı bakmadı, hiç ses çıkarmadan aldı başını fırladı gitti, yok oldu. Peter geç kalmıştı, kaçamadı, yakalandı köylüye, hem de uzun kara saçlarından! Kız yolun öbür yanına sıçramıştı, kaldırıma varınca döndü baktı, sonra bir anda soluğu köylünün yanında aldı: "Bırakın çocuğu!" diye bağırdı. Yere serilmişti Peter; köylü, bir yandan ip gibi döndürüyor oğlanın saçlarını, bir yandan da söyleniyordu: "Yakaladım seni piç kurusu, yakaladım." Civcivlerini koruyan kuluçka gibi zıplıyordu kız köylünün önünde arkasında.. köylü öteki eliyle kızı tutmaya çabaladı, ama ne gezer! Ak benekli al mendile sarılı sepet çoktan tozların içine yuvarlanmıştı.

"Bırakın çocuğu, bırakın diyorum size! Bırakmazsanız avazım çıktığı kadar bağırır, bütün mahalleyi toplarım buraya. Gözü dönmüş kasap n'olacak, bırak çocuğu, bıraksana! Ne istiyorsun yani? Dün akşam verdiğiniz o berbat, sade suya şehriye çorbasını mı ödesin yavrucak? Tanrıdan bulun cezanızı, başka birşeycikler demem.. sizi de asacaklar, bak görürsünüz..." Durmadan söyleniyor, durmadan bağırıyordu kız. Peter'in çantasına daldırdığı elini çıkardı, kızı yakalamak istedi köylü, ama kız bir sıçradı adamın arkasına geçti, gene başladı bağırmaya: "Hitler suratlı n'olacak! Ayıp, ayıp.. bırak çocuğu be!" Bir yandan da elindeki sopayı olanca gücüyle köylünün sırtına indiriyordu. "Üç yetimle ne alıp veremediğiniz var? Utanmıyor musunuz? Biz ekmeğimizi namusumuzla kazanmaya çalışan çocuklarız.. sıskamız çıkmış zaten.. şu senin göbeğine bak! Utan be! Tereyağları indirirsin gövdeye değil mi? Domuz... Domuz n'olacak.. domuz işte.. domuz!"

Peter'in saçını bırakmadan kızı yakalayamazdı köylü. Peter de tersine, hiç kımıldamadan, cansızmış gibi

yatıyordu. Köylü elini şöyle bir arkaya savurdu, ama ne gezer, kız birden yanında belirdi adamın. Köylünün yüzü pancar gibi olmuştu: "Verin çaldıklarınızı!" diye söylendi.

"Pis Kapitalist, n'olacak!" diye bağırdı kız, arkaya sıçradı. Adamın sarı bıyıklarında koca koca ter taneleri parıldıyordu. Kız ikibüklüm eğildi, boynunu ileri uzatarak, insanı çileden çıkaran bir suratla: "Bal kabağı!" diye bağırdı. Sesi tizdi, pırıl pırıldı.. "Bal kabağı.. damızlık ayı.. İnek!"

Burnundan soluyordu köylü, ayaklarının dibindeki Peter'e baktı, saçlarından kaldırıp dikti oğlanı. Kız hemen bastı yaygarayı: "Bırak çocuğu.. anandan emdiğin süt helâl olmaz yoksa, bırak, bırak!" Köylü homurdandı, sonra Peter'in sırt çantasını yakaladı: "Çıkar, ver çaldıklarını," dedi.

Arkalarındaki kiliseden öğle çanları işitildi. Çanın her vuruşunda, damlardan kalkan tozlar güneşin önünde solgun solgun uçuşuyordu -duvağının altındaki gelin gibiydi güneş-. Derken, sokağın öbür ucundan tekerlek sesleri işitildi: iki cılız öküzün çektiği bir araba ağır ağır yaklaşıyordu. Kız bir göz attı arabaya, sonra vurmaya başladı sopasıyla köylünün eline: "Neyi verelim, ha? Ne istiyorsunuz bizden? Dolarları mı? Onları yırttık attık, çoktan.. Polise söylersek yatağınızda dolar bulduğumuzu, boylarsınız kodesi! Analarını babalarını Faşistlerin öldürdüğü bizim gibi yetimleri korur polis amcalar. Daha dün bir komiser amca yanağımı okşadı, bir de sigara verdi bana, ne haber?"

Gene yere sinmiş olan kara saçlı oğlan birden ağlayıp, bağırmaya başladı. Oğlanın ağlaması, kızı çılgına çevirmişti sözde.. fırladı, yakaladı köylünün elini, var gücüyle ısırdı. - Göz açıp kapamadan, karşı kaldırıma fırladı Peter, başladı koşmaya. Canı yanmıştı köylünün, ağzına gelen küfürü savurarak düştü kızın ardına, ama ne yapsa boş.. tıka-basa dolu çantasının altında öyle bir koşuyordu ki kız; şişko, üstelik de topal olan köylü ne yapsa yetişemezdi artık.

Kız koşarken cin gibi yolun iki yanını gözlüyordu. Yüreği korkudan değil, çok hızlı koşmaktan çarpıyordu böylesine. Sarı saçları da kızla birlikte sevinçle koşuyordu.. Ağzı kurumuştu, gözüpekti, elini çantasına

soktu, bir yandan koşuyor bir yandan da kiraz yiyordu! Yaklaşmıştı kentin kapısına, Küçük Hans oradaydı, başındaki al mendil taa uzaktan çarpıyordu göze. "Burdayım Tutyu, burda," diye seslendi Küçük oğlan. Hızını kesmeden arkaya baktı kız, görünürlerde yoktu köylü.

"Kapının içine gel Tutyu. Peter'e bir şey oldu mu?"

"Kurtardım onu," dedi kız soluk soluğa.

"Ne yaptın da kurtardın?"

"Isırdım köylüyü!"

Küçük oğlanın gözleri parladı, çili kızın yüzüne bakıyordu, hayran hayran. "Neresini ısırdın?" dedi ürpererek.

"Gırtlağının tam ortasını," dedi kız. "Yani gırtlağını ısırdım işte."

"Çok kanadı mı?" Küçük oğlan merak kesilmişti. "Ne kadar kanadı? On litre kan aktı mı? İyi ama, niçin ağzında hiç kan yok?"

"Sildim ağzımı, ama içi kırmızıdır daha, bak." Ağzını açtı: Küçük oğlan başını yana eğip baktı, sonra: "Pek kırmızı değil," dedi, hayal kırıklığına uğramıştı.. "Ben bir gün, beni ısıran bir köpeği ısırmıştım da ağzım hep kıl dolmuştu..."

Bir saat sonra pazar yerinde buldular Peter'i. Pazar yerine panayır kurulmuştu. "Enayi dümbeleği, senin yüzünden az kalsın yakayı ele veriyorduk gene," dedi kız.

"Benim yüzümden mi?"

"Yok benim yüzümden? Herif kimi yakalamıştı saçlarından? Beni mi?" Peter, hırsından mosmor oldu: "Ben de şimdi seni yakalarsam saçlarından o zaman görürsün gününü!" Ayağını yere vurdu: "İstemiyorum yardımını, ben bakarım başımın çaresine, ne diye burnunu sokuyorsun benim işime?.. Senin oyuncağın değilim ben."

"Kereste n'olacak!" dedi kız, döndü yürüdü.

Pazarda mal az, insan çoktu. Orta halli kadınlar yanyana oturmuş, hüzünlü kümecikler halinde birtakım ev eşyaları yığmışlardı önlerine. Bu orta halli kadınların arasında, şurda burda, renkli kılıklarıyla köylü kadınlar daha da göze çarpıyordu. Kiraz, tuzsuz peynir, sebze gibi önemsiz mallarla dolu sepetlerinin önünde bek-

leşiyordu bunlar. Yumurta, domuz yağı, kanatlı hayvan gibi aranılan ve az bulunan önemli mallar kalın bezlerde, sepet altlarında, etek altlarında saklanmıştı. Bir horoz ya da bir giysi karşılığında yirmi beş yumurta verilerek yapılırdı burda satış. Bu sakıncasız değiş-tokuşun seyircileri de vardı. Onlar da sıraya dizilmişti. - Sonra ilerde, bir iki gösteri çadırı da kurulmuştu.. bu gösterilere yalnız mal karşılığı değil, parayla da girilebilirdi.

Bizim üç çocuk, büyük bir çadırın önüne gelip durdular. Çadırın önünde tahta dar bir merdiven, bir de bilet satışı yapılan yer vardı. Boydan boya bir yazı kaplamıştı çadırın önünü, kara bez üstüne yazılmış al bir yazı:

"PORTEKİZLİ KIRAL KIZININ KANLI SERÜVENLERİ"

"İşte, buraya girelim," dedi Peter. Küçük Hans sıkı sıkı kızın eline yapıştı.

Portekiz Kıralı basamağa oturmuştu. Altın tacı, omuzlarına uzanan yeşil saçlarının üstündeydi, kaşları da yeşildi. Kıralın yüzünde soylu bir solukluk vardı! Kulaklarındaki gümüş zincir küpelerin ucunda iki kan kırmızısı mercan sallanıyordu.. birkaç "ben" süslüyordu burnunu.

Çok bilmiş bir sesle: "İşte Kıral bu!" dedi kız.

"Ne giymiş o öyle?" dedi küçük Hans. Kız, iyice gözden geçirdi Kıralın üstündekini, sonra: "Bilmiyorum, dedi, bir Kıral giysisi işte! Ablam da buna benzer bir şey giyerdi geceleri erkek konuklar geldiğinde."

Küçük Hans gözünü ayıramıyordu Kıraldan. Çocuklar önde kaldı, arkalarına bir sürü insan birikmişti, herkes meraklıydı, ama kimsenin para verip içeri girmeğe gönlü yoktu; hiç ses çıkarmadan öyle bakıyorlardı.. tozlu yere basan ayakların çıkardığı sesten başka ses yok gibiydi. Taa uzaktan atlıkarıncanın muzikası işitiliyordu yalnızca. Birkaç delikanlının gözünde Portekiz Kıralı giderek büyüyor, önem kazanıyor, pahalı taşlar gibi değerleniyordu!

"Niçin buralara gelmiş? Başa mı geçecek?" Küçük oğlanın bu sorusunu Kıral işitmiş olacak: şimşekli bir bakış gönderdi küçük oğlana.. çocuğun ödü koptu, kıza sokuldu.

"Sanmam, dedi kız, dışarda Kırallık yapamaz. Kırallığını çadırın içinde yapacak besbelli. - Çadırın içinde ölüm de, yaşam da onun bir sözüne bakar.. kimi beğenmezse uçurur kafasını.."

"Bizi de beğenmezse?"

"Elbet, diye fısıldadı kız, bizim de kafamızı uçurabilir, içeri girersek, ama burda yapamaz. Polis bırakmaz burda."

"Girelim içeri n'olur," dedi küçük oğlan, yüzü korkudan bembeyaz olmuştu.

"Biletleri sen mi alacaksın?" dedi Peter kıza.

Bu sırada Portekiz Kıralının arkasına bir cellât gelip durdu. Kankırmızı giysisinin kapkara düğmeleri vardı.. incecik uzun bacakları, kalçaları, tenine yapışık, konçlu al bir fanila donun içindeydi, kunduraları bile al'dı. Ne tuhaftı bu kunduralar? Uçları, Venedik'teki gondolların burunları gibi kalkıktı. Al'lı Cellât, üstünde kan lekeleri olan altın topuzlu, eğri kılıcına dayanmıştı iki eliyle. Pırıl pırıl yanıyordu kılıç güneşte; merakla durmuş bakanlara bilmedikleri bir âlemin güzel, ama korkunç gizlerini anlatmak ister gibiydi bu kılıç.. cellâdın solgun aşağılık yüzünde bile bir ilâhîlik buluyordu çevredekiler. Gördüğü iş gereğince uzun kara sakalı vardı, ne yazık ki şurasına burasına güveler düşmüştü bu sakalın.

"Aman ne korkunç herif," dedi bir kadın. Peter ürperdi, iç çekti, sonra önündeki parmaklığa yapıştı. Arkaya birikmiş olanların boyunları kopacak görsünler diye. "Elindeki ne?" dedi küçük Hans. "Kılıç, dedi kız, kafaları onunla kesiyor işte..."

"Kıral ona bir otomatik tabanca versin, dedi Peter, daha çabuk bitirir işi." Kız omuz silkti: "Pahalı, belki parası yoktur Kıralın.. hem kılıç daha etkili."

"Haklısın," dedi Peter, heyecandan dudaklarını yiyordu.. "Ama benim param olursa bir otomatik tabanca alacağım.. yarım saatte bütün bir köyün hakkından gelirim!"

Derken, başında silindir şapka, gömleğinin kolları dirseklere kadar sıvalı, boynuna, kenarı al bir trampet asmış bir adam çıktı çadırın önüne ve başdöndürücü bir hızla vurmaya başladı trampete.. herkes ondan yana döndü hemen. İlerde gölgelik yerdekiler bile bu yana bak-

tılar. Çadırın önünde bir Rus eri belirdi, kasketini arkaya itti, iyice gözden geçirmeğe başladı oyuncuları.

"Buyursunlar baylar, bayanlar, buyursunlar.. fırsat bu fırsat kaçırmayın girin, gelin, görün!" Çağırıyı yapanın dili çalıyordu biraz, yabancıydı besbelli.. Kıral ve Cellât kadar etki yarattı bu çağırış. Biraz öncesine değin kadın sabahlığını andıran Kıralın mantosu birden değişti, sanki parıldamaya başladı bu çağırışla. "Girin Baylar, Bayanlar, girin!.." diye sesleniyordu silindir şapkanın altındaki adam.. "Buyurun baylar bayanlar, içeri buyurun, güzel Portekizli Kıral kızının kanlı serüvenlerini görün... Gösterimiz tarihe dayanıyor, yalan yok bizde, onaltıncı yüzyılda olup bitenleri göreceksiniz içerde... girin, başlamak üzere oyunumuz... Gerçek sanat yalnız bizde vardır, kaçırmayın bu fırsatı.. oyunumuz belgelere dayanıyor, olayları olduğu gibi yansıtıyoruz, yalanımız yok.. gelin, düşünmeyin.. hadi girin... Portekiz Kıralının kızını oynayan kızımız, tarihteki kıralın kızından çok daha güzel, o zamanki fotoğraflara bakarsanız bunu siz de anlayacaksınız! Kıral rolünde Don Basilio.. dünyanın bu en ünlü sanatçısı, on para almadan, öyle bedavadan oynuyor bizim sahnede.. Baylar Bayanlar! Şu gördüğünüz cellât, oyuncu değildir, gerçekten de cellâtır, Londra'dan getirttik, oradan ayarttık bu cellâdı.. İngiliz Sarayında beşyüzüncü adamın kellesini uçurttuktan sonra bizimle yaptı anlaşmasını. Öylesine bağlı kaldık ki tarihe, gerçeği bile gölgede bıraktık kimi zaman.. işte gerçek sanat da budur... düşünmeyin, girin Baylar Bayanlar, girin görün, kendiniz karar verin... Bugün para da alıyoruz, her gün olmaz böyle şey, yararlanın bundan! Ama Portekiz Kıralının güzel kızı bir yumurtayı da severek kabul eder bilet parası yerine.. Girin Baylar Bayanlar, kaçırmayın fırsatı."

Sözü biter bitmez gene başdöndürücü bir hızla vurmaya başladı trampetine. Çadırın önüne başka bir adam çıktı, o da silindir şapkalıydı. Bu adam da kocaman bakır bir boruyu öttürmeğe başladı, öyle bir öttürüş öttürdü ki, yaşlı bir kadının burnundan kan boşanıverdi ve tozların içinde debeleşen serçeler kaçışıp uçtu. Çekinerek bilet yerine yollandı birkaç kişi.

"Alacak mısın biletleri?" Sesi titriyordu Peter'in.

Küçük Hans'ın yüzü kireç gibiydi, durmadan kızın

elini sıkıyordu.

"Kaçaymış biletler?". "Beş milyon," dedi Peter, üç çocuktan bir onun okuması yazması vardı. Bir an sustular, sonra küçük Hans: "Hiç de pahalı değil," dedi. "Haydi Tutyu kıy paraya, bak bugün epey iş gördük, yalan mı?"

Bilet yeri giderek kalabalıklaşmıştı. Delikanlının biri, büyük büyük paralar sayıyordu gişenin önünde, yüzü çok ciddiydi -köpeklerin yüzü işerken bu kadar ciddidir işte- delikanlının arkasında üç köylü kızı vardı: etekler kolalı, güzel mi güzel. Ama utanan bir durumları vardı kızların. İçlerinden biri gözlerini yere indirdi oğlan paraları sayarken. Kimi bir yumurta, ya da biraz tütün veriyordu para yerine; yaşlı bir kadın, torunuyla kendisi için bir kilo francalayı feda etti sanat uğruna. Kalın sesli biri: "Peki Kıralın kızı nerde? O neden çıkmıyor?" diye sordu. Trampetçi arkaya göz kırptı: "Prenses boşuna göstermez tatlı yüzünü!" dedi. Kıral kahredici bir gülüşle güldü. Tâ uzaktan, toz bulutlarının oralardan parça parça "çiğan müziği" çarpıyordu kulağa.

Üç çocuk, birbirlerine yapışık gibi bilet yerinin önüne geldiler, sözü kız aldı: "Lûtfen bizi parasız bırakın içeri." dedi. Biletleri veren şişman, boyalı sarı saçlı kadın: "Olmaz," dedi. "N'olur efendim, lûtfen.." dedi kız, sesi türkü çağırır gibiydi: "Yetimiz. Bizi her yere sokarlar, her yere.. para istemezler bizden." "Olmaz," dedi şişman kadın. Kız ayaklarının ucuna kalktı: "Kıral da bedava oynuyormuş ya, dedi, bizi de bedavadan sokun içeri, n'olur sanki?" "Olmaz," dedi saçları boyalı kadın. Çocukların hemen arkasında al al yanaklı, kara başörtülü bir köylü kadın duruyordu sırada, çilli yüzü tertemiz yıkanmış bir oğlan çocuğu vardı kucağında. Kadın dayanamadı, bilet veren kadına bir akıl öğretti: "Birini olsun bırakın içeri canım, dedi, o gördüklerini anlatır sonra ötekilere." Gişedeki kadın ses çıkarmadı ama, olmaz der gibi başını salladı. Trampetçi çağırıı söylevine başlamıştı gene. Peter sinir içindeydi, iki eliyle gişenin küçük penceresini tuttu olanca gücüyle sallamaya başladı: "Bırakın beni, gireyim n'olur," diye bağırdı nemli gözlerle.

Bilet almak için sıra bekliyenler homurdanmaya baş-

lamıştı artık. Kız baktı ki, olacak gibi değil, göğsünden büyük, eski bir cüzdan çıkardı, önemle katlanmış paraları sürdü pencerenin önüne. "Yeter mi bu kadar?" dedi. Gişedeki kadının gözleri açıldı: "Bakayım daha ne kadar var elinde?" dedi. "Daha beş dolarım var, başka param da yok," dedi kız. Saçları sarı boyalı kadın uzattı elini: "Ver onları da!" dedi. Bir an duraksadı kız, sonra uzattı beş doları da: "Ama hepimiz gireceğiz, değil mi?" dedi.

İçerisi karanlıktı; yalnız çadırın dilim aralarından bıçak sırtı gibi güneş giriyor, bir iskemlenin ya da bıyıklı, solgun bir adamın yüzünü aydınlatıyordu. Pek ayrılmak istemiyor gibiydi nesneler bu törensel, talaş kokusu sinmiş alaca karanlıktan; insanların hoyratlıklarından bıkmışlardı, yalnızlıklarıyla kalsın istiyorlardı. Perde bile birden açılamadı.. dura dura açılabildi.

Portekiz Kıralı, sahnenin solundaki tahtına kurulmuş, şişman bacaklı ayaklarını pırıltılı bir yastığın üstüne uzatmıştı. Tepeden tırnağa karalar içinde, başında miğferi, belinde şakırdayan kılıcı ile bir soylu kişi göründü sahnenin öte yanından.

Bahçenin ortasında tâ dipte, parıldayan denize değin uzanan bir sıra hurma ağacı, en azından yüz hurma ağacı vardı bu yolda, ama hepsi de ufala ufala çok belirli bir biçimde, birbirinin yanına sıralanmıştı. Denize giden yol öylesine uzundu ki, atla bile gidilse yarım saat çekerdi besbelli! "Vay canına," dedi bir erkek seyirci.. Hurma ağaçlarının altında bir kız dolaşıyor, ağır ağır saraya doğru geliyordu. Parmak gibi, küçücük görünüyordu önceleri kız ,yüzünü seçmek güç değildi, ama: küçücük burnu, ağzı, gözleri, saçları çok belirliydi. Başında yeşil bir taç vardı, yüksük kadar küçücük bir taçtı bu. Göz göre göre büyümeğe başladı, yaklaştıkça büyüdü, büyüdü, derken gülümseyerek kapıdan girdi. "İşte bu Kıralın kızı," diye fısıldadı Tutyu. "Kanlı değil ama?" dedi küçük Hans. Kız başını salladı: "Sonra olacak," dedi.

Seyircilerden çıt çıkmıyordu. Bilmedikleri, tanımadıkları bir denizin özlemi içindeydi hepsi. Dipteki denizin üstünde yelkenliler vardı ve yelkenleri küçücük mendillerin uçları gibi sallanıyordu. Güvertede, mini-minnacık

kibrit çöpündenmiş gibi duran direklerin altına ufacık denizciler yatmış güneşleniyordu. Kıralın kızı, babasının tahtı önüne gelmişti artık; öylesine güzeldi ki, yüreği sıkıştı bizim kızın.

"Bunlar nece konuşuyor? Amerikanca mı?" dedi Peter. Tutyu karşılık vermedi, omuzlarını silkti. Küçük Hans öne eğilmiş, bütün bedeniyle seyrediyordu oyunu. Peter gene! "Nece konuşuyorlar be?" dedi. "Sus, dedi küçük Hans fısıltılı bir sesle, kendinden geçmişti, Portekizce konuşuyorlar işte, anlamıyor musun?"

"Niçin Macarca konuşmuyorlar?"

"O zaman güzel olmazdı da ondan," dedi kız soluk soluğa.

Kıralla o soylu kişi, altın bir tabaktan yemek yiyor, prenses üstüne konuşuyorlardı besbelli. Prenses, buğday rengi güzel giysiler içinde tir tir titriyordu.

"A..a.. şunlara bakın, beyaz domuz sucuğu yiyorlar!" dedi çocukların arkasında oturan biri. Gerçekten de Kıral, uzun bir domuz sucuğunu kalın parmaklarıyla tutup ağzına soktu. Bu tanıdık sucuk, herkesin rahat bir soluk almasını sağladı!

"Değil, dedi küçük Hans, beyaz domuz sucuğu değil yedikleri."

"Ya ne?".

"Muz yiyorlar, muz!"

Kızın hoşuna gitmişti Hans'ın bu buluşu: "Doğru, dedi, muz yiyorlar.. altın tabakta zaten ya muz yenir, ya da kuş!"

"Ne kuşu?"

"Ne bileyim, çaylâk, kartal filân gibi kuşlar canım."

Karalar giymiş şövalye, Kıraldan kızını istedi.. ama prenses kızdı, ayağını yere vurdu -altın terlikleri vardı ayağında- hırsla yana döndü sonra. Şövalye kılıcına vurdu, yumruğunu salladı, gözünü korkuttu Kıralın, sonra küfür etti, bastı gitti. Kıralın kızı tozpembe bir mendille burnunu sildi. Perde kapandı.

Salon karanlıktı gene. Seyirciler tedirgindi, oturdukları yerde durmadan kımıldıyorlardı, ama kimsenin canı konuşmak istemiyordu. İki üç genç çift aralarında fısıldaşıyordu, o kadar. Orta yaşlı köylüler gözlerini kapalı perdeye dikmiş, bön bön bakıyorlardı.

Tutyu yanındaki oğlanları unutmuş gibiydi, kaşlarını çatmış, gözlerini yere dikmişti.. bir düşü izliyordu sanki.. Bu düş başka bir yerde gerçekleşemez miydi? Ne yapıp yapıp bu düşü kendi yaşamına karıştırmak için bir yol arıyordu bizim kız. Yüzü gerilmişti.. büyük kara gözleri, zevkten pırıl pırıl parlıyordu. Oyuncular ne demek istediklerini davranışlarıyla çok güzel anlatabilmişlerdi, söz gereksinmiyordu nasıl olsa.. kızın yüreği küt küt atıyordu heyecandan, sırtındaki tüyler diken diken olmuş, küçücük karnıyla bacakları ter içinde kalmıştı. Perde yeniden açılıp da küçük Hans sevinçten yüksek sesle iç çekince, kendine geldi kız.

İkinci perde de güneşli bir havada başladı. Kıral tahtındaydı gene, ama uyuyordu bu kez.. hem de Macarca uyuyordu, yani herkesin anlıyacağı bir dilden horluyordu. Kıralın kızı gene hurma ağaçlarının altında dolaşıyordu. "Ne güzel bir koku var, ağaçlardan mı ne?" dedi küçük Hans. "Hadi be, dedi Peter, bu koku denizden geliyor, denizden." "Ne biliyorsun?" dedi küçük.

"Ben bir kez vapura binmiştim de.." Küçük Hans inanmadı Peter'e, kızdı da.. kızın kolunu dürttü: "Atıyor gene, dedi, vapura yalnız Yahudiler biner, değil mi Tutyu?"

"Bak, bak," dedi kız.

Tâ ağaçların bittiği yerden, küçücük kara bir gölge düşmüştü yolun üstüne, prenses farkında değildi, ama kara şövalye, ayaklarının ucuna basarak bir hurma ağacının arkasından çıkıverdi. Tamam: kaçıracaktı Kıralın kızını.. uzaktaydı daha, ama yaklaşıyordu. "Dikkat, geliyor, hem de ne hızlı geliyor," diye fısıldadı küçük Hans. Kız, Hans'ın elini tuttu: "Prenses farkında değil, ah yazık!" dedi. Peter ayağa fırladı: "Oh olsun, farkına varmasın!" dedi.

"Neden?" dedi kız.

"Kaçırsın prensesi," dedi uzun kara saçlı oğlan soluk soluğa.. "Kaçırsın prensesi.. oh işte, kaçıracak da."

Tutyu elini karnına bastırdı.. küçük Hans da ayağa kalkmıştı: "Vaktinde girerse saraya, babası kurtarır prensesi," dedi.

"Giremeyecek ama, dedi Peter, oh işte, giremeyecek, giremeyecek! Geliyor kara şövalye, geldi bile.. baksana ne hızlı geliyor!"

Küçük Hans pek üzgündü: "Yazık, dedi, bir türlü görmüyor şövalyeyi, yazık." Kız tutamadı kendini: "Ay!" diye bağırdı, sonra eliyle ağzını kapadı, utanmıştı, ama o da ayağa fırlamıştı.

"Oh, dedi Peter, yakala, yakala.. saçlarından yakala, saçlarından sürükle, ağzını da tıka..." Dişlerinin arasından söyleniyordu Peter, durmadan söyleniyordu. Bütün salonda çıt yoktu oysa, kimse soluk almıyordu sanki. Birden küçük Hans bütün gücüyle bağırdı: "Bay Kıral, bay Kıral, lûtfen uyanın!" Kız telâşlandı, küçüğü kolundan çekip oturttu yanına. "Sakın ha, sakın bağırma, diye fısıldadı kulağına.. Hans, sen beni kurtarır mıydın? Yani biri beni kaçırmak istese, sen beni kurtarırdın, değil mi?" diye sordu.

Birden, öteki yelkenlerin yanında büyücek bir gemi göründü.. bunun yelkenleri al, topları da parıl parıl yanıyordu güneşte. Esintiyle yaklaştı, yaklaştıkça büyüdü, genişledi, derken ölüm kafalı korsan flâması bütün mavi göğü kaplayıverdi! Gemi yanaşır yanaşmaz, karınca boyunda biri sıçradı karaya. "Bu da kim?" dedi küçük Hans. Kız omuzlarını silkti. Macar ovasında korsanlara rastlanmadığı için, kimse ne diyeceğini bilemiyordu daha. "Belki Horthy'dir, dedi küçük Hans, o da her yere gemisiyle giderdi ya!.." Gelen korsanın saçları ve bıyıkları sarıydı, tam Kıralın kızının boyundaydı. Kılıcını öyle bir çekiş çekti ki, seyircilerin kulakları çın çın öttü. İlk hurma ağacının önünde, sarayın hemen orda başladı düello! Bu .arada prensesin kiraz dudakları kara bir bezle bağlanmıştı.. Kıral hiçbir şeyin farkında olmadan horul horul uyuyordu.. odun keser .gibi horlamasına dışardaki kılıçların sesi karışıyordu. "Dayan kara şövalye, dayan!" diye seslendi Peter.

Vuruşanlardan biri atlıyor, öteki kaçıyor, öteki atlıyor beriki kaçıyordu. Çocukların gözleri büyümüş, yüzleri kâğıt gibi olmuştu. Kız durmadan bir şeyler mırıldanıyordu; kendi kendine dua ediyordu: "İsa'cığım, diyordu, kurtar, beni kurtar.. İsa'cığım deş kara şövalyenin karnını deş!.." Kara şövalye kazanırsa işi tamamdı kızcağızın! Küçük Hans değirmen çıkrığı gibi durmadan sesler çıkarıyor, Peter, yumruklarını sıkmış, önünde oturan yaşlı bir köylü kadının sırtında trampet çalıyordu. "Vur kara şövalye, vur, öldür onu!" Peter'in

ağzı köpürecekti nerdeyse. Kız ağlamaya başladı. "Sen ne kötü çocuksun," dedi Peter'e... bakamazdı artık perdeye, gözlerini kapadı. Ama biraz sonra açtı gözlerini: Cellât, kara şövalyeyi yakalamış zincire vurmuş, herkesin önünde kafasını koparıyordu. Kara şövalye, boynu kopmadan elini kaldırmış, zincirlerini şakırdatarak şeytanca gülmüş, gene parmağını sallıyarak gözünü korkutmuştu herkesin. "Şak," dedi küçük Hans, "Şak, kesti kafasını tavuk keser gibi. Niçin kapıyorsun gözlerini Tutyu?" Kız tek gözünü açmış sahneye bakıyordu artık. İyi yürekli Kıral, tahtından seyrediyordu cellâdın yaptığını, bir yandan da taşlarla süslü som altın kupasından gazoz içiyordu. Batan güneş her yanı kan rengine boyamıştı.

"Bak, cellât nasıl sallıyor şövalyenin kafasını.. şak.. attı sepete," dedi küçük Hans.

"Kara şövalye yaşamıyor mu artık?" dedi kız, gözleri kapalı.

"Hayır, dedi küçük oğlan, masanın arkasına düştü, öldü.. yalnız ayaklarını gördük."

Kız rahatlamış gibi iç çekti, sıkı sıkı tuttuğu koltuğun yanlarını bıraktı... Peter ikibüklüm oturuyordu yerinde, gözlerinin feri kaçmış gibiydi. Kız tiksindi Peter'den. Küçük Hans'a döndü: çocuğun solgun yüzü kızarmıştı, gözlerinde yaşlar vardı, burnunun altı da terlemişti.. kız mendilini çıkardı, küçüğün burnunu sildi, sonra öptü çocuğu. Birden güvenle doldu yüreği.

Sarayın taht odasında son sahne oynanıyordu artık: İyi yürekli Kıral, korsanın bütün suçunu bağışladı, elinden tutup kızının yanına götürdü, ikisinin ellerini birleştirdi. Kıralın kızı utangaç utangaç gülümsedi. Akşam esintisi çıkmış, hurma ağaçları esintide sallanıyor, yollara hurmalar dökülüyordu. "Ne oldu, ne yapıyor bu?" kız sormuştu bunu. İki oğlan da anlamadan bakıyordu. Korsan bir adım geri çekilmiş, Kıral kızının önünde yerlere kadar eğildikten sonra, doğrulup başını iki yana sallamıştı. "Niye sallıyor başını?" diye sordu Hans. "İşaret parmağını da sallıyor, neden?"

Peter şaşırmıştı: "İstemiyor kızı.. niye istemiyor ama?" dedi.

"Hastadır belki, dedi küçük, durmadan göğsünü tutuyordu ya." Üçü de ayağa fırlamıştı gene. "Hep de de-

nizi gösteriyor," dedi kız.

"Gemisini gösteriyor," dedi küçük.

"Hayır, dedi Peter, gemisini değil, uzak denizleri gösteriyor.. bak kolunu nasıl açıyor.. şöyle bir de döndürüyor, gördünüz mü?"

"Şimdi de güneşi gösterdi," dedi küçük Hans.

Kızın her yanı karıncalanıyordu. "İstemiyor Kıralın kızını," diye kekeledi, Tutyu'nun gözleri yaşlarla dolmuştu bunu söylerken.. "Niçin istemiyor ama, niçin?"

"Denizi istiyor da ondan, dedi küçük Hans.. bütün gün sabahtan akşama evde oturmak istemiyor... beğenmedi sarayı!"

"Onun için mi durmadan göğsüne vuruyordu?" dedi kız.

"Bu ne demek? dedi Peter anlamamıştı. Bu ne sanki? İki kolunu açıp niye gökyüzüne bakıyor şimdi?"

"Uçacak belki, bak görürsünüz uçacak," dedi küçük Hans.

"Nereye?" dedi Peter.

"Taa uzaklara, Zencilerin Ülkesine," dedi küçük oğlan.

Kız yorulmuştu, oturdu. İnanmıyordu güzel, yakışıklı korsanın uçacağına. Peter içerlemişti, yumruklarını sıktı: "Ne oldu sanki? dedi, ne diye öldürdüler sanki kara şövalyeyi? Ellerine ne geçti onu öldürmekle? Fiyaskoydu işte, fiyasko!"

Sahnedeki sarışın korsan son bir kez elini yüreğine bastırdı, sonra şapkasını sallıyarak kurumlu kurumlu bastı gitti! Nereye mi? Uzak bir ülkeye besbelli. Özgürlük Ülkesine! Kıralın kız durmadan küçücük pembe mendilini salladı. Zincire vurulmuş bir kelebek gibi pır pır etti mendil. Bir saniye sonra yok oldu sarışın, yakışıklı delikanlı. Perde kapandı, oyun bitti.

"İyi be, dedi kalın bir erkek sesi, oğlan harcını verdi Kıralın!"

Ayaklarını sürüye sürüye boşalttılar salonu, ter içindeydi seyirciler. Ama giderek söndü heyecanları, çiğ bir ışıkla toz karşıladı onları açılan çadır kapısında. Kadınlar gözlerini kırpıştırdı, erkekler öksürdü. En sona kalmıştı üç çocuk. Uzun uzun sırt çantalarını yerleştirdiler, ne yapacaklarını bilmeden yeşil kadife perdeye baktılar bir süre.. biraz da çadırın önünde durdular: tozlu

büyük alanın anlamı kalmamıştı, güneş çok sıcak, hava çok soluk, akasya ağaçları düzensiz dikilmiş, karmakarışıktı.. ana dilleri sönük eskimiş geldi. Hiç konuşmadan, yana düzüldüler yola. "Nereye gidiyoruz?" dedi Peter.

"Hele bir çıkalım kentten." dedi kız.

"Tamam, dedi Hans, yolu biliyor musun Tutyu?"

"Dosdoğru gidersin, olur biter," dedi kız.

Yol doğru istasyona gidiyordu. Sabahtan beri güneşi yemiş olan beton, çocukların tabanlarını yakıyordu. "Terlikleri giy," dedi kız küçük Hans'a.

"Tutyu, sen daha önce gitmiş miydin tiyatroya?"

"Hayır küçüğüm, ilk bugün gittim."

"Ben çok gittim," dedi Peter.

"Nerde gittin?" diye sordu Hans.

"Peşte'de, orda her gün giderdim tiyatroya!"

Küçük Hans kıza baktı, göz kırptı, anlaştılar, karşılık vermediler uzun kara saçlı oğlana, ama sonu belli olmuştu Peter'in!

"Kara şövalye ölmedi ki, dedi Peter az sonra, sarışın denizci, Kıralın kızıyla konuşurken iki kez ayaklarını oynattı, gördüm. Ne yani, inanmıyor musun bana?" Kesin bir: "Hayır." çıktı küçük Hans'ın ağzından. Peter pis pis güldü: "Enayi, dedi, ölseydi öteki oyunu nasıl oynarlardı? Başkası mı çıkacaktı yerine? Yalan mı Tutyu?"

Hiç konuşmadan yürüdüler.. yarım saat kadar sonra, çarpılmış, yan yatmış bir haç gördüler yol kavşağında. Haçın ardında paslanmış bir Alman tankı vardı. Kız tankın önüne geldi durdu.

"Konuşmuyor musunuz benimle?" diye sordu Peter.

"Hayır," dedi kız.

"Neden?" dedi uzun saçlı.

Kızın birden gözleri kısıldı, alnı kırıştı: "Ayrılıyoruz burda," dedi.

"Kim kimden ayrılıyor?" dedi Peter.

"Biz senden."

"Ne demek, anlıyamadım?"

"İstemiyoruz seni artık," dedi kız.

Peter başını önüne eğdi, uzun kara saçları bir gözünü örtmüştü, inanmıyordu kızın sözlerine. "Niye istemiyorsunuz beni, neden?"

Kız istifini bozmadan elindeki değneği bir iki salladı, sonra: "Sen de o kara şövalye kadar kötüsün, dedi. Seninle yola çıkalı üç köpek boğazladın. Böylelerini istemiyorum işte."

Peter hırstan sapsarı kesildi: "Ya, dedi, bugün mü farkına vardın bunun? Neden tam bugün farkına vardın dersin?"

"Bilmiyorum, dedi kız, ama bugün karar verdim." Bir süre konuşmadan bakıştılar. Peter'in alt dudağı sarkmış, sinirden morarmıştı, boynundaki çelik tel inip kalkıyordu her solukta.

"Bütün paramızı silip-süpürdük bugün, dedi kız, paylaşacak bir şeyimiz kalmadı.. bas git hadi."

Peter'in yüzü gözü karıştı: "Bana bak, dedi, şaka ediyorsun, değil mi?"

"Hayır," dedi kız. Peter açtı ağzını yumdu gözünü, öylesine küfüre başladı ki, kızardı küçük Hans. Kız hiç ses çıkarmadan duruyordu. Sonra hızı geçti Peter'in, soluk soluğa sustu. "Seni ayağımın altına alıp pataklıyamam artık, dedi kız, artık bizden değilsin de ondan, anladın mı? Haydi uzatma, bas git diyorum sana."

Peter gözden yok oluncaya değin paslanmış tankın önünde durup beklediler. Küçük Hans hiç oralı değildi sanki, kuru bir ekmeği kemiriyordu. Kız çantasından bir tarakla fırça çıkardı. Hans'ın saçlarını taradı, sonra elele tutuşup yürümeğe başladılar.

"Kıralın kızı benden güzel miydi?"

"Elbet.. hem de çok, dedi Hans. Onun koca koca memeleri vardı, senin hiç yok, sonra onun kulağında iki pırlanta asılıydı, tavuk yumurtasından büyük.. yüzünde de bir tek çil yoktu.. kadifeler, ipekler içindeydi."

"Oh, iyi öyleyse," dedi kız, rahatlamıştı. "Demek ben değildim."

Küçük Hans katıla katıla güldü: "Sen mi? Elbet sen değildin be.. senin ayakların kirli, bir baksana? Onunkiler kar gibiydi," dedi.

"Hans, gemideki küçücük denizcileri gördün, değil mi? Hepsi ona kul köle olmuşlardı."

"Çinliler, Ruslar, Fransızlar, Zenciler de vardı gemide.. futbol takımları bile vardı.."

"Gemide mi?" dedi kız.

"Tabiî, dedi Hans, küçücük bir futbol alanı bile

vardı, miniminnacık altın bir topla oynuyorlardı."

Kız sararmış tarlalara baktı, görünürlerde kimsecikler yoktu.. dalgın dalgın sırt çantasını karıştırdı, sonra bir sigara çıkardı, bakır bir çakmakla yaktı, içmeğe başladı. Burnundan dumanları çıkarırken: "Direklerin birine bir altın kuş konmuş ötüyordu, farkettin miydi?"

"Evet, dedi Hans. Santırfor Macardı ama, eminim."

Ağır ağır, sevinçle yürüyorlardı, bir yere yetişecek değillerdi ki! "Kocaman kırmızı bir balık da vardı, durmadan geminin çevresinde yüzüyor, denize düşünce top, alıp gemiye atıyordu."

"Ya, gördüm," dedi kız, derin bir soluk çekti sigarasından. "Acem balığıdır o, adına da Çin-Çin derler..."

Çocukların yemek yerken, ya da su içerken takındıkları ciddî, tutkulu anlam vardı kızın çilli, zayıf yüzünde.. sırt çantası omuzunu acıtıyordu azıcık, bu acıdan başka bir şey duymuyordu bedeninde. Kendine göre biçimlendirmek istiyordu yeryüzünü. Yürüdükleri yolun iki yanında kavak ağaçları vardı, tâ ilerdeki bir buluta uzanıyordu yol.

"Nerde yatacağız bu gece?" diye sordu Hans.

"Gemide!" dedi kız.

"Güzel, dedi Hans. Denizci oluruz biz de! Bir parça ekmek versene Tutyu!"

Çeviri: Adalet Cimcoz

Mısır hikâyesi:
Çocuklarıma Bir Ev

Yazarı: Mahmut Diab

Bu düşünce birden bire aklıma gelmiş olamaz, herzaman bir evim olsa diye düş kurmuşumdur. Düşlerimde bu evin hatları tümüyle belirmemekle beraber onu saran ılık ve erinç bir tabaka arkasında canlanıverir. İşte bu nedenle önüme bir fırsat çıkınca sanki yaşamım ona bağlıymış gibi sarıldım dört elle.

Benim aklımdan bu düşünce çoktandır geçmesine rağmen karım için bir sürpriz olarak bahsetseydim bu kadar heyecanlanmazdı. Kentin doğu kısmındaki bir siteden boş bir arsanın tapusunu verdim bir gün eline.

Çocuklarım, Hala ile Hişam'ın doğum günleriydi o gün. İlki dört ikincisi üç yaşındaydı. Aynı günde değil ama aynı ayda doğdukları için doğum günlerini bir arada kutlardık.

O gün eve gelince karım sordu:

'Bugün çocukların doğum günü olduğunu unuttun mu?'

'Hayır, unutmadım', dedim yavaşça, heyecanımı saklamaya çalışıyordum.

Şakacı bir sesle 'İflas mı ettin yoksa?' dedi.

'Hayır, iflas etmedim.'

'Çocuklar seni bekleyip duruyorlar,' diyip boş ellerimi göstererek, 'üç kuruşluk şeker bile almadan gelmişsin.'

'Onlara yalnız oyuncak veya şeker almaktan bıktım artık.'

Sürprize nasıl daha iyi bir yolla girişeceğimi bilemeyip koltuğumun altından uzun bir zarf çıkardım ve karımın eline tutuşturdum.

'Armağanım bu zarfın içinde işte' dedim. Karım tapuyu çıkardı ve ben göğsüm kabarmış onu seyrederken, kâğıdın üstünde gözlerini gezdirdi. İlk bakışta ne olduğunu anlamayıp güzel yüzünü soru sorar gibi kaldırdı:

'Nedir bu?'

Gülerek, 'Çocuklar için bir ev' dedim.

Hişam arkadan gelip başını bacaklarımın arasına gömdü ve güldü yavaştan. Kucaklayıp öpmeye başladım, sürprizimin karımda yaptığı bu beklenmedik etkinin farkında değildim.

O andan sonra karımda büyük değişiklikler oldu. Birkaç gün önce keşfetmiş olduğu eski bir aşk hikâyemden söz etmiyordu artık. Bilmem gerçekten unutmuş muydu yoksa öyle mi gözükmeye çalışıyordu. Daha müşfik daha neşeli oluvermişti. Yaptıracağımız evin haberini yaymadığı eş dost kalmamıştı. Hatta benimle artık evden başka bir şey konuşmaktan zevk almaz olmuştu.

Ertesi gün dördümüz birden arsaya gittik; karımın deyişiyle 'bir gözden geçirmek için.' Karımla ben arsanın bir köşesinde dururken gözlerimin içi gülüyor; Hala ile Hişam çığlıklar içinde ve yerden toz kümeleri kaldırarak yakınlarda koşuşup duruyorlardı.

Karım evin planını tasarlıyor, farkında olmadan tekrar tekrar aynı şeyleri söylüyordu: 'Tek katlı olacak değil mi? Çocuklar büyüyünce bir kat daha çıkarız ama. Etrafını büyük bir bahçeyle çeviririz. Bahçeli bir evim olsa bayılırım. Bahçeye ben kendim bakarım. Çiçekler ekerim hep. Sevgilim, hangi çiçekleri seversin? Garip değil mi, beş yıldır evliyiz, ne çiçekleri sevdiğini bilmiyorum hâlâ?'

'Yasemini severim' dedim.

'Bahçeyi yaseminlerle doldururuz öyleyse' diye haykırdı, sonra devam etti, 'Kentin sisinden, gürültüsünden uzakta böyle bir evde yaşamak çocukların sağlığı için de çok iyi olur. Dedemin Mansoura'da sessiz bir evi vardı - bir dönümlük bahçesi vardı o evin, düşün bir kere! Çatıda bir çamaşırhane olmalı, bir de hizmetçi odası-.»

'Ne demek hizmetçi odası?' diye sözünü kestim. Hayatımın en değerli yıllarını bir düşü gerçekleştirmeye ayırdım, rica ederim sen de onu bu saçmalığa çevirme!'

'Pekâlâ, pekâlâ - ama bir garaj, evin muhakkak bir garajı olmalı.'

'Ama arabam yokki benim.'

'Bir gün araban da olur elbette, o zaman evin garajı olmazsa nereye koyacaksın?'

Hala'yı çağırıp kardeşini alıp getirmesini söyledi karım, sonra tiz bir kahkaha atıp neşe içinde bir genç kız gibi çocuklarının arkasından koştu.

Arsanın ortasında koşuşan bu üç kişiyi seyrederken aklım ta uzaklara gitti. Ancak karım geri dönüp yanıma gelince kendime geldim. Karım daha önce söylediklerini üzerinde daha işleyerek tekrarlıyordu, bense düşüncelerimın arasında onun söylediklerine kulak vermeden arasıra 'evet,' 'hayır' diyordum.

Uzaklardaki bir eski evi hatırlamıştım. İsmailiye'deydi; zamanı ise yaşıma göre bulabilirim, o zaman sekiz veya dokuz yaşlarındaydım. Tek katlı, ufakça, etrafı küçük fakat güzel bir bahçeyle çevrili bir evimiz vardı. Hizmetçi odası yoktu; hizmetçimiz yoktu zira. Garajı da yoktu evin; babam ömründe özel arabaya binmemişti hiç. Hatırlıyorum bahçemizde bir asma kafesi iki mango ağacı, bir limon ağacı, bir de kocaman bir kümes vardı. Babam bir an için evde durmaz, çapayı yakaladığı gibi bahçeyi deşmeye başlardı. Bahçenin etrafındaki çiti yasemin dalları sarardı. Bu evi ne zaman almıştık veya oraya ne zaman taşınmıştık hatırlamıyorum, annemse bu eve sahip oluşumuzu şaşırtıcı tarihî bir olay olarak sayıyordu. Kendi hayatına ve bütün ailenin hayatına ait olaylar için bu evi belli bir başlangıç noktası olarak seçmişti. Çoğu zaman şöyle dediğini duyardım:

'Bu eve taşındığımızda bilmem kime hamileydim' veya 'bu evi aldığımızda kocamın maaşı şu kadardı' ve hatırladıkça hâlâ güldüğüm buna benzer sözler.

Beşincimiz ve üçüncü erkek çocuk olan kardeşimin doğumundan başka bu devrede olan bir olay hatırlamıyorum. Herhalde öbür olaylar pek önemsiz olduğu için bende hiçbir iz bırakmadı. Ama hatırlıyorum, akşam olunca birkaç komşu babamı görmeye gelir, bahçede toplanır, çeşitli konularda konuşurlardı. Bu sırada biz çocuklar onların çevresinde oynarken ilkbahar rüzgârı ağır ağır eser, havayı baygın bir yasemin kokusu kaplardı. O zamanlar hep bahar olmalıydı çünkü bahçede olmadığımız, yasemin kokusu duymadığımız zamanlar hiç aklımda yer etmemiş.

Sonra bazı olaylar oldu, ama günlük yaşamımızı birden değiştirmedi onlar. Onun için şimdi pek etraflıca hatırlamıyorum bunları, ama yer yer geliyor aklıma, örneğin 'savaş' denen bir sözcüğü duymaya başlamıştım, benim için yeni bir kelimeydi. 'Ekmek' sözcüğünden bile daha sık tekrarlanıyordu evde. Başlangıçta ne demek olduğunu anlamadığım halde mahallemizdeki yaşlılar tarafından da

sık sık kullanılıyordu. Durmadan tekrarlandığı için ezbere öğrendiğim başka sözcükler de vardı - güç ve acayip söz cükler: 'Müttefikler - Mihver - Almanlar - Maginot Hattı' ve daha başkaları, hep bunları kazara duyardım.

Babamla komşular bahçede toplanıp sadece bu konuları konuşurlardı. Karşı iki gruba ayrılırlar, biri İngiltere'nin zaferi kazanmasını ister, öbürü Almanlar kazansın diye dua ederdi. Babam bu ikinci gruptandı, bense Alman zaferi için dua ederdim. Babamın sık sık 'Almanların kazanması İngilizlerin Mısır'dan çıkması demektir' dediğini duyardım, ama kapı komşumuz Hasan Amca, eğer İngilizler Mısır'dan çıkarsa Almanlar gelirler, diye düşünüyordu. Büyükler uzun ve ateşli tartışmalarını bir gece bitirip ertesi gece yeniden başlarlardı. O sıralarda biz çocuklar oyunlarımızda iki gruba ayrılırdık, bir grup 'İngilizler' öbürü 'Almanlar' olurdu. Ben tabii ikinci grubun içinde idim. Ondan sonra çocukça bir savaşa girişirdik, oflaya puflaya bitgin düşünceye dek.

Uyku zamanı gelince yatağa girer, yattığım yerden bir süre bahçedeki büyüklerin seslerini dinlerdim. Konuşanların arasından babamın sesini seçer, daha sonra Almanları gözümün önünde canlandırmaya çalışırdım. Almanları İngilizlerle aynı boyda veya onlara benzer biçimde görmezdim. Düşümde Almanlar hem daha iri, hem de daha ihtişamlıydılar.

Bir gece pasif korunma alârmı öttü. O günlerde bu alârm bile yeni ve heyecanlı bir şeydi. Sokaktaki ve evlerdeki lâmbalar söndü ve gergin bir sessizlikle ağırlaşan karanlık ortalığa hâkim oldu. Kapı önlerinde hayalî şekiller beliriyor, yaseminlerin kokusu önceki gecelerden daha kuvvetle hissediliyordu.

'Alman uçakları!' diye haykırdı babam. Gözlerimi göğe dikmiş dikkatle dinlerken ufkun ucundaki yoğun karanlığı yarıp gittikçe yaklaşan kesik kesik sesler duyuyordum.

Annem dehşete kapılmış 'Şehri bombalarlar mı?' diye soruyordu. Babam, bu konuları iyi bilen bir kimsenin tavrıyla 'Hayır' dedi. 'Hitler bunu yapmaz. Almanlar İngiliz karargâhlarına doğru gidiyorlar.'

İngiliz karargâhları küçük kentin sınırlarına değiyorlardı. Durmadan devam eden korkunç patlamaları hatırlıyorum. Gökte bir uçak alevler içinde yanmaya başladı,

sonra ağır adımlarla geçen gölge gibi şekiller, koşuşan insanlara uçakların kenti yok edeceklerini bildirerek, onlara evlerden çıkmalarını öğütlüyorlardı. Yığınlar halinde hayâli şekiller fırladı sokağa, çarpışarak, koşuşarak ilerliyorlardı. 'Bizim evdeki büyükler de kalkıp bizi sürükliyerek kentin kuzeydoğusundaki çöle doğru dehşet ve korku içinde koşan insanlara katıldılar; başka sığınacak yer yoktu.

O gece manzara Mahşer'de ölülerin toplanmasından da beterdi. Babam böyle demişti o gece için, annem de sonradan onun sözlerini tekrarlardı. İnsanlar deli gibi birbirlerini itiyorlardı, ayakları çıplak, sırtlarında gecelikleri, o yoğun karanlığın içinde birbirlerine bağırıyorlardı. 'Nerdesin Muhsin? Çocuklar nerede? Kapıyı kapadın mı? Cehennem olsun ev! Çabuk ol, Lavahiz! Baba beni bekle!' Her tarafta köpekler uluyor, koşarken bir yandan ağlıyordum - bu yoğun karanlığın içinde çocukların çoğu ağlıyordu.

O karışık gecede kaç kişi o çöle sığındı bilemiyorum ama bildiğim şuki o kara çöl insanlarla dolmuştu ve Hasan Amcanın alayla dediği gibi 'Bir evliyanın yıldönümü ziyafetinde - Şeyh Hitler'in ziyafetinde' toplanmış insanlar gibiydik.

Bu işlerde tecrübeli bir insan haliyle babam 'yardım et de kazalım' dedi anneme. 'Çocuklar siz de kazın! Hasan Efendi şarapnelden korunmak için çukur kaz çocuklarına.'

Büyük bir çukur kazdık ve babam bizi sırt sırta yerleştirdi içine. Bu sırada bombalar kentin içinde gürlüyor, motor sesleri göğü kaplıyor ve âni parlamalar zaman zaman şimşek gibi çakıyordu. Sonra uçaklar üstümüzde dönmeye başladılar.

'Tam tepemizdeler' diye bağırdı babam. Annem yüreği koparılmış gibi bir çığlık atıp kendini üstümüze attı, bizi korumak için. Babam da kapandı onun yanına. Çölün içinde sesler yükselip çevredeki insanlara susun diyordu ve başka sesler onları susturmaya çalışıyordu. Boynumu büküp başımı kaldırdım ve babamın omuzunun üstünden göğe bakarak uçaktaki Almanlardan birini görmeyi umuyordum; böylece kafamda çizdiğim Almanların resmini doğruluyabilecektim. Ama babam başımı bastırıp kuma gömdü.

'İngilizlerle savaşırken bizi niye bombalıyorlar?' diye

fısıltıyla soruyordu annem.

Babam hiç cevap vermedi.

'Biz onların dostu değil miyiz?' diye sordum.

Babam kızgın kızgın bağırdı: 'Her ikisinin de Allah belâsını versin.'

Uçaklar yere öylesine yaklaşmışlardı ki motorlarının sarsıntısını bedenimde hissediyordum. Sonra aniden korkunç ışıklar çölü gün gibi aydınlattı ve arkasından kurşunlar, o geceden iki yıl sonra ilk defa karşılaştığımızda Hasan Amca'nın karısının dediği gibi, 'halkın üzerine sağnak' gibi indi.

Yerden yükselen haykırışlar gökten gelen patlamalarla karışmış ve yılların geçmesine rağmen hâlâ kulaklarımdan silinmeyen bir cehennem görültüsü halini almıştı. Sabah olunca annem artık hıçkırıklarını tutamadı; etrafımızdaki bütün kadınlar aynı haldeydi, babamın onu sakinleştirmeye çalışan çabaları boşunaydı hep.

Nihayet bu katliamın sonu geldi ve uçaklar göklerimizden çekilip gittiler, gökten gelen patlamalar ve öbür sesler kesildi. Şimdi yerden çılgınca sesler yükseliyordu; bu, gecenin karanlığı eriyip günün ilk ışıkları belirinceye dek sürdü.

İçinde olduğumuz çukurdan çıkıp bitgin bir halde annemle babamın arkasından yürüdük, çevremizdeki kan yığınını görmememiz için gözlerimizi kapamamızı emretmişti babam. Eve doğru yürüdük, ama ev yerinde yoktu; ne de Hasan Amca'nın, veya o sokaktaki üçüncü veya dördüncü ev yerindeydi: hepsi moloz yığını haline gelmişti. Bizim evin yığınının üstünde bir kaz şaşkın şaşkın dolaşıyordu; beş yavrusundan hayatta kalan biri arkasında dolanıyordu. Havada hiç yasemin kokusu kalmamıştı.

Babam uykuda gezer gibi durmuş önce harabeye, sonra da bu beklenmedik manzara karşısında dili tutulmuş olan anneme baktı. O günün son ve dehşet verici olayı babamı ağlarken görmek oldu; hayatımda hiç görmediğim bir şeydi bu. Hıçkırıkları arasında annem, 'bir ömürlük emek bir an içinde yok oldu' diye söyleniyordu.

Gözyaşlarını silerken 'Tanrıya şükürler olsun, biz içinde değildik' diye babam mırıldanıyordu. Bir an sessizliğe gömüldük, sonra babam 'köye göçmeliyiz artık' dedi. 'göçmek'; o gün yeni bir sözcük daha öğrendim.

Babam kendini toplayıp, 'Haydi, teyzenlere gidelim,

tekrar işlerimizi yerine koyana kadar, tabii onlarınki de yıkılmadıysa.'

Üzünç içinde yola düzüldük ve büyüdükten sonra arkadaşlarıma bunu anlatırken dediğim gibi 'bir cenaze törenindeymiş gibi' perişan bir halde yürüdük. Evin toprak yığınından ayrılmadan önce babamın yerden çıkıntılı bir tası alıp büyük moloz kümesine fırlattığını gördüm, şöyle diyordu:

'Savaş bitince dönüp yeniden kuracağız evimizi.'

Ve savaş bitti.

Omuzumun dürtülmesiyle düşüncelerimden uyandım, karım, 'Ne oldu sana? Dinlemiyor musun beni? Ne zaman başlıyacağız evi yaptırmoya?' diyordu.

Evimizin yıkıntılarının hayâli hâlâ kafamın içini dolduruyordu.

'Bu korkunç imha yollarını bulan o insanlar neden bunlara karşı evleri koruyacak şeyler bulmayı düşünmezler?' diyordum.

Karımın yüzünde şaşkın bir ifade belirdi. Soru sorar gibi benim yüzüme bakıyordu. Gülümsedim, içimi çekerek ve düşüncelerimi kovmak ister gibi ellerimi sallıyarak ekledim, 'Ziyanı yok, başka bir savaş olacağını sanmıyorum.'

Bu sözümden sonra karımın yüzündeki şaşkınlık ifadesi iyice arttı.

Çeviri: Bedia Turgay Ahmad

Norveç hikâyesi:

Orta Boy Bir Sinek

Yazarı: Knut Flaursau

Onunla dostluğumuz bir gün ben yazı yazarken başladı. Açık duran penceremden uçarak içeriye girmişti. Saçlarımdaki tuvalet ispirtosunun kokusundan sarhoş olmuş olacak ki, tepemde fırıl fırıl dansetmeye koyuldu. Bir, iki kez onu elimle kovalamak istedimse de, bana mısın demedi. O zaman tuttum, kâğıt makasımı elime aldım.

Benim kâğıt makasım hem pipo temizlemek, hem de sobadaki ateşi karıştırmak için kullandığım büyük, güzel bir makastır. Duvara çivi çaktığım bile olur onunla. Hünerli ellerimde ise, müthiş bir silâhtır. Onu birkaç kez sallayınca, sinek kaçıp, uzaklaştı.

Aradan bir süre geçti geçmedi, sinek yine gelip dansa başladı. Ayağa kalkıp masamı kapıya doğru iteledim biraz, sinek yine peşimdeydi. «Görürsün sen,» dedim içimden. Yavaşça gidip, saçlarımdaki tuvalet ispirtosunu yıkadım. Bunun bir yararı dokundu. Sinek ister istemez, gece lâmbasının gölgeliğine kondu, hiç kımıldamadı.

Aradan birkaç saat geçti. Rahat rahat çalıştım, yazımı yazdım. Ara-sıra başımı kaldırıp ona bakıyordum. Artık o, eski önemini yavaş yavaş yitirmeye başlamıştı. Yaklaşıp inceledim onu: gri kanatlı, düzgün, orta boy, basbayağı bir sinekti bu. «Hadi, uç,» dedim. Kımıldamadı. «Uçsan'a,» deyip, elimi salladım. Ürküp uçtu, odayı şöyle bir dolandı, gelip yine gece lâmbasına kondu.

Bizim gerçek dostluğumuz işte o andan sonra doğdu. Onun ısrarlı duruşuna saygı duymaya başladım; ne istiyorsa, istiyordu. Görünüşü duygulandırmıştı beni; başını bir yana çevirip, üzgün üzgün bakıyordu bana. Birbirimize olan duygularımız karşılıklıydı; ben ne yaparsam, hemen karşılığını veriyordu. Eylemlerinde aşırılığa kaçıp edepsizleştiği de oluyordu. Öğleden sonra odadan çıkıp, dışarıya gidecek oldum, tepemde uçup kapıya değin geldi, sanki benim gitmeme engel olmak istiyordu.

Ertesi gün erkenden kalktım. Kahvaltı ettiğim masadan ayrılmıştım; yazı yazmaya başlamak üzereydim. Oda kapısının eşiğinde karşıladı beni. Onu görünce başımı sağa, sola salladım. Vızıldıyarak odada birkaç kez dolandı, gelip koltuğuma kondu. Ondan koltuğa oturmasını istememiştim, ben oturacaktım oraya. «Hadi, git oradan,» dedim Kalkıp birkaç metrelik bir uçuş yaptı, yine koltuğa kondu. Uçup gitmezse, oraya oturacağımı söyledim ve oturdum da. Dost sineğim uçtu uçtu, bu kez kâğıtlarımın üstüne iniverdi. «Git. bakayım,» dedim. Yanıt yok. Üfledim ona doğru; şöyle bir kımıldadı, ama yine de yerinden kalkmadı. «Hayır, olmaz», dedim, «birbirimize karşı saygı duymazsak, yürümez bu iş.» Bana kulak kabarttı, düşündü, taşındı, ama yine olduğu yerde kaldı. Derken, elime kâğıt makasımı aldım. Pencere açıktı, nedendir bilinmez, sinek uçup dışarıya gitti.

Aradan iki saat geçti. Bu süre içinde, sineğin niye kendiliğinden çıkıp gitmesine izin vermedim diye bir pişmanlık duydum. Şimdi neredeydi acaba? Kim bilir başına neler gelmişti? Oturup çalıştım, ama usum kötü önsezilerle doluydu.

Derken sinek dönüverdi. Ayaklarından biri pisti. «Ya çamura, ya da pis bulaşık sularına bastın,» diye azarladım onu. «Utan, utan!» onu yine de onun geri gelişinden mutlu, gidip pencereyi iyice kapadım. «Nasıl yaparsın bunu?» dedim. Başarılı bir iş yaptığını söylemişim gibi, bana utkuyla baktı. Yaptığından utku duyan bir başka sinek görmemiştim hiç. Keyfim yerine gelmişti. Yürekten güldüm. «Hah ha, ne afacan sineksin sen!» dedim. «Gel bakayım, gıdığından biraz okşayayım; seni gidi, seni gidi...»

Akşamüstü yine o eski numarasına başlayıp, bana kapıyı açtırtmadı. Şöyle bir doğrulup, ona söylendim. Benimle arası iyiydi, hoştu, ama akşamları beni eve kapamaya hakkı yoktu. Ona aldırış etmeden evden dışarıya çıkmaya davrandım. Odanın içinde hırsla fır dönüyordu. Dışarıya çıkıp seslendim: «Hadi, şimdi de sen evde tek başına kal. İstediğin yerde oturabilirsin artık. Hoşça kal!»

Daha sonraki günler, sinekçik benim sabrımı iyi bir deneyden geçirdi. Konuklarım varsa, kıskançlaşıyor, benden uzaklaştırmak ister gibi rahatsız ediyordu onları. Bundan başka, ona yaklaşıp ya bir şey yaptırmak, ya da bir şey öğretmek isterken, döşemeden tavana doğru, insanın boynunu kırıcı bir uçuş yapıyor, konduğu tavanda bir süre kalıp beni üzüyordu. «Düşeceksin oradan, in aşağıya!» diye bağırıyordum. Söylediklerim boşa gidince, «Ne halin varsa, gör,» deyip, yine işimin başına dönüyordum. Derken, kısa bir süre sonra, süzülüp aşağıya iniyordu. Hiç rahat durmuyordu: ona aldırış etmeyecek olsam, burnumun dibinden geçip, pat diye önümdeki yazı kâğıdımın üstüne

düşüyordu. Sanki evde hiç kâğıt makasım yokmuş gibi, hemen orada bir aşağı, bir yukarı gidip gelmeye başlıyordu. «İlerisi için onunla iyi geçinmem gerek.» diye düşünüyordum. En tatlı ve uzlaştırıcı sesimle, «Orada üstünü başını mürekkeple kirletme,» diyordum; «Bak, senin iyiliğini düşünüyorum.» Benim sözlerim bir kulağından girip, bir kulağından çıkıyordu. «Sana bu kâğıdın üstünde yürüme demedim mi?» diye yineliyordum. «Orası pistir, ayaklarını pisletirsin sonra.» Ama, ı-ıh, hiç mi hiç korkmuyordu. «Böyle inatçılık olmaz!» diye haykırıyordum. «Bak, gördün mü, şimdi de kâğıdımı lekeledin.» Yo, hayır, onun buna da aldırış ettiği yoktu. «Ne yaparsan yap, canın cehenneme,» diyordum. «Ben de başka bir kâğıt alırım.» Başka bir kâğıdı alır almaz, uçup uzaklaşıyordu.

Günler, haftalar geçti, birbirimize alışmıştık artık. Aynı kâğıt üstünde birlikte çalışıyor, sevinç ve üzüncümüzü birlikte paylaşıyorduk. Saçma merakları sonsuzdu, ama hoş görüyordum onları. Esintiden, hava akımından hoşlanmadığı için, kapıyı, pencereyi kapalı tutuyordum. Bununla birlikte, ara-sıra tavandan, -sanki delip geçecekmiş gibi- pencereye atılır, cama çarpıverirdi. «Dışarıda işin varsa, bu yoldan,» deyip, odanın kapısını açardım. Hayır, oradan dışarıya çıkmak istemezdi. Çıkacak mısın, çıkmıyacak mısın?» diye sorardım. «Bir, iki, üç!» Yanıt vermezdi. Ben de o zaman hırsla kapıyı kapatırdım.

Yaptığımdan er-geç pişmanlık duyardım.

Bir gün yokoluverdi sinekçiğim. Sabahleyin hizmetçi kız içeriye girdiğinde kapıya kapıya ba-

kınıyordu; derken, göz açıp kapayıncaya dek dışarıya fırladı. Benden öç almak istediğini anlamıştım. Bunun üstüne ne yapabileceğimi düşündüm. Sonra kalkıp bahçeye indim ve canı istediğince dışarıda kalabileceğini ona haykırdım. Henüz özlemiyordum onu. Ama elimden başka ne gelebilirdi? Ona bir tuzak kuramazdım ya! Yavaş yavaş özlemeye başlıyordum onu. Evimde dışarıya açılabilen her şeyi, pencereleri, kapıları açtım. Yazı kâğıtlarımı, yel-yağmur dinlemeden pencerelere koydum. Kâğıtlarımın üstünde yürümesine hiç darılmıyacağını belli etmek istedim. Ev sahibi kadına bile sineğimi sordum. Saçlarımı yine kokulu tuvalet ispirtosu ile yıkadım; öyleki, hiç olmazsa benim sevgili dostum, sineklerin ecesi olan benim sineğim, gelip başıma konabilsin - ama hepsi boş.

En sonunda, dün sabah, geri döndü o. Ama yalnız gelmedi; sokakta bulduğu sevgilisiyle birlikteydi. Onu yine görmenin sevinciyle her şeyini affettim, hattâ bir süre sonra sevgilisini bile hoşgördüm. Ama bu kadarı fazla, her şeyin bir hattıhududu var. Her ikisi de gözlerimin önünde, birbirlerini süzmeye başladılar; ellerini, ayaklarını ovuşturdular. Derken, ansızın, sevgilisi olacak o sokak sineği, beni bile utandıracak bir biçimde onun üstüne sıçramaz mı! «Burnumun ta dibinde, herkesin gözü önünde ne yapıyorsunuz öyle?» diye öfkeyle azarladım onları. «Öylesi şey yapmak için henüz çok genç değil misiniz?» Bu sözüm karşısında, benim o eski dost sineğim, başını yukarıya kaldırıp, kıskançlıktan kudurduğumu açık açık belli etti. «Kim? Ben mi kıskancım?» diye soludum. «Kıskançlık kim, ben kim? Bak, dinle!» Ama o yüzünü çevirip, gözlerini gözlerimden çekti. O

sırada ayağa kalktım. «İkinizle birden savaşmıyacağım,» dedim; «Şövalyelik ilkelerine aykırıdır bu. O sefil sevgilini tek başına gönder bana karşı. Onunla teke tek çarpışacağım.» Elimi uzatıp, kâğıt makasımı aldım.

Benimle alay etmeye başlamışlardı. Masanın bir köşesinde durmuş, sarsıla sarsıla gülüyorlar, sanki bana, «Ha ha, bir büyük makasından başka neyin var?» demek istiyorlardı. «Bir büyük makasından başka neyin var? ha!» Öfkeyle, «Makasın büyük bir önemi yok,» diye yanıt verdim. «O sefil erkeğinle, elimde bir çizelge tahtasıyla da savaşırım.» Makası fırlatıp attım. Hâlâ kahkahayla gülüp, mutluluklarını bana göstermek istiyorlardı. «Siz, siz neye başlıyorsunuz yine?» dedim onları tehdit ederek. Ama bana boş verdiler; başlarında kavak yelleri esiyordu sanki. Hiç utanmaksızın birbirlerine yaklaşıp, yeniden sarmaş dolaş olmak üzereydiler. «Bunu yapamazsınız!» diye bağırdım onlara. Ama yaptılar yapacaklarını. Artık sabrım taşmış, öfkem kabarmıştı. Tahta çizelgeyi kaldırıp, ansızın çarptım üstlerine. Bir şeyler çıtırdadı, bir şeyler aktı. İyi ayarlamış olduğum darbem, her ikisini birden ezivermişti.

İşte böyle sona erdi dostluğumuz...

Gri kanatlarıyla o, orta boy, basbayağı bir sinekti. Belirli hiçbir özelliği yoktu. Yaşarken, birkaç hoş saat geçirmişti benimle.

Çeviri: Yekta Ataman

Polonya hikâyesi:

Akşam Yemeği

Yazarı: Tadeursz Borowski

Ortalık tamamen kararıncaya dek sabırla bekledik. Güneş iyiden iyi inmişti tepelerin ardına; yer yer kirli karlarla kaplı yeni sürülmüş yamaçlarla vadilere, süt beyazı akşam sisine batmış ve gittikçe sıklaşan gölgeler yerleşmekteydi. Ama göğün, yüklü yağmur bulutlarına gebe ve aşağılara kadar sarkmış karnı üzerinden, batan güneşin kırmızı ışınları henüz zaman zaman bir yer bulup geçiyordu. Islak ve ekşimsi toprakla kokusunu içine çekmiş olan kuvvetli, ve aynı zamanda da gittikçe yoğunlaşmakta olan rüzgâr, dertop olmuş bulutları önüne katmış kovalıyor, çıplak bir vücuda işleyecek buzdan bir bıçak ağzı gibi, diretiyordu. Her kuvvetli esintiyle yukarı kalkan tek başına bir mukavva parçası, damın üzerinde monoton bir sesle patırdamaktaydı.' Çayırlardan bu yana taze, insanın içine işleyen bir serinlik geliyor, vadide vagonların tekerlekleri raylar üzerinde takırdarken, lokomotifler yakınarak ve patırdı gürültüyle ilerliyordu. Islak bir karanlık indikçe iniyor, açlık yakamıza daha bir kuvvetle yapışıyor, yavaş yavaş şose üzerindeki bütün hareketler ölmeğe yüz tutuyordu. Rüzgâr, ötelerden sürüp getirdiği konuşma kırıntılarını, arabacıların bağırmalarını, küçük arabaların kesik kesik işitilen takırtılarını, bu arabaların koşulduğu ineklerin yol üzerindeki kırık taşları ayaklarıyle ağırdan ağırdan sürüklemelerini gittikçe daha seyrek iletir olmuştu. Asfalt üzerindeki tahta kunduralardan çıkan takırtılar da uzaklaştı sonunda; ve Cumartesi eğlencesi için neşeyle kasabaya giden köylü kızların gülüşmeleri de kesildi .

Daha sonra da karanlık tamamen koyulaştı ve hafiften bir yağmur çiselemeğe başladı. Upuzun direklerinde sallanıp duran mor lâmbalar, köy yolunun kenarlarındaki ağaçların kara, içiçe girmiş dallarına, nöbetçi kulübelerinin parıldayan tabelâlarına, ıslak bir kayış gibi parlayan boşalmış yola boğuk bir ışık atıyordu. Erler bir

şerit halinde yuruyup geçiyor, karanlıkta yokoluyorlardı; sürüyle ayak altında ezilen çakıltaşlarının gittikçe yaklaşan sesi duyuluyordu yalnız.

Tam bu sırada, komutanın şoförü, farlarının ışığını yağmur çisentisinin arasından tek tek barakalar arasındaki yola döktü. Elleri dikenli telle arkalarına bağlanmış, çizgili giysiler içindeki yirmi Rus, kamp kıdemlisi tarafından banyo odasından çıkarılıp duvar dibine götürüldüler: kamp yolunun taşları üzerinde, saatlerdir başları açık kımıldamaksızın durup sessiz sedasız açlık çekmekte olan topluluğun yanına dikildiler. Rusların, eğitim ceketlerine gömülü, üzerine gölgeler düşmüş vücutları, çiğ ışık altında tek bir et yığını haline girmişti. Giysilerin her kırışığı, her kabartı, yahut çizgisi, eskimiş kuduraların patlamış tabanları, kabarıp açılmış taban yamaları, pantolon paçalarında kuruyup kalmış kırmızı kil parçaları, kaba dikiş yerleri, eğitim ceketlerinin gri çizgileri arasından sırıtan beyaz iplikler, pantolonların arkasından sarkan kumaş parçaları, duyulan acıdan bükülmüş, bembeyaz olmuş parmaklar, sıkılmış yumruklar, bükülmüş bileklerde kurumuş kan damlaları, bileklerin gerilmiş sinirleri, bilekleri kesen paslı dikenli telden ötürü mosmor olmuş deri ,dikenli telden ötürü olağandışı garipsi bükülmüş çıplak dirsekler - bütün bunlar, karanlığın içinden fırlamış gibiydi kaskatı kesilmişcesine; Rusların başlarıyla sırtları karanlıkta silinip gitmişti, yalnız daha bir aydınlık olan ve dümdüz tıraş edilmiş enseleri, ceketlerinin yakaları üzerinde parıldamaktaydı. Bu insanların upuzun gölgeleri yolun üzerinde, üstünde kırağı tanelerinin pırıldadığı dikenli tellerdeydi; gölgeler, seyrek, kuru, hışırtılı sazların yetişmiş olduğu tümseğin telleri ardında yokoluyorlardı.

Bu akşam kentten kampa özel olarak gelen kamp komutanı, saçlarına kır düşmüş ve yanık yüzlü bir subay, yorgun, ama dinç adımlarla ışık şeridinin arasından geçip yan tarafta durarak, iki sıra halindeki Rusların birbirlerine aynı açıklıkta bulunduklarını tespit etti. Artık her şey hızlı oluyordu; hoş soğuktan donmağa yüz tutmuş vücutların, on yedi saattır beklenen ve barakalardaki karavanalarda şüphesiz çoktan ılımış olan yarım litre çorbanın özlemini çekip güruldamakta olan midelerin istedi-

önce de hızlı olmuyordu şüphesiz... «Az-buz şeydir sanmayın bunu ha...» diye bağırdı komutanın arkasından öne çıkan gencecik kamp kıdemlisi. Bir eli, kara bir kumaştan ve tıpatıp vücuduna göre dikilmiş, ileri gelenlere özgü ceketinin yakasındaydı; öbür elinde de, ritmik bir hareketle çizmesinin koncuna vurup durduğu bir kamış değnek vardı.

«Gördüğünüz bu adamlar var ya, bunlar suçlu hep... Nedenmiş, nasılmış size anlatacak değilim. Komünisttir bunlar, anlaşıldı mı? Bunların ibret olsun diye cezalandırıldıklarını size söylememi sayın komutan emretti bana, ve komutan ki böyle dedi... Eh işte, çocuklar, size dikkatli olmanızı tavsiye ederim, anlaşıldı mı?»

«Çabuk, çabuk, açelemiz var!» dedi komutan yanındaki kaputu açık duran subaya hafif bir sesle. Kalçasını küçük Skoda arabasının çamurluğuna dayamış, elindeki eldiveni tembel bir hareketle sıyırıyordu.

«Uzun sürmez,» diye cevap verdi kaputunun önü açık duran yüzbaşı. Parmaklarını şakırdatıp kötü kötü gülümsedi.

«Evet, bugün bütün kampa yemek yok gene!» diye bağırdı gencecik kamp kıdemlisi. «Baraka mümessilleri çorbayı mutfağa geri götürecekler, hele bir litresi eksik çıksın, canınıza okurum ha, anlaşıldı mı?»

Kalabalık arasında derin bir inilti dolaştı. Arka sıradakiler yavaş yavaş ilerlemeye koyuldular, yol yürünürken daha bir daralma meydana geldi, içiçe sıkışan, ilerlemeye koyuldular, yol yürünürken daha bir daralma meydana geldi, içiçe sıkışan, ilerlemeye hazırlanan insanların ısıttığı sırtlardan tatlı bir sıcak yayılıyordu.

Komutan eliyle bir işaret verince, arabasının ardından kaz adımıyla SS adamları çıktı, karabinaları; ellerinde, göze batar bir tekdüzelikle Rusların ardına sıralandılar; herbiri kendine düşen Rusun ardına... Bizimle birlikte emir alıp gelmiş olduklarını gösteren bir halleri yoktu; tıkabasa doymak, bayramlık giyinmek, yeni ütüden çıkmış üniformalar, hattâ manikür bile üstesinden gelmiş oldukları şeylerdi; parmaklarını dipçiklere bastırmışlardı, muntazam kesilmiş tırnaklarının altındaki kanın pembe pembe ışıldadığı görülüyordu; anlaşılan, kızlarla eğlenmek üzere kasabaya hazırlık yapmışlardı. Silâhları tıkırtılarla atışa hazırlayıp. dipçikleri kal-

çalarına dayadılar, namluları Rusların yeni tıraş edilmiş enselerine dayadılar.

«Dikkat! Hazrol! Ateş!» dedi komutan sesini yükseltmeksizin. Karabinalar çatırdadı, erler, dağılmış kafalardan sıçrayan parçalar üzerlerine bulaşmasın diye, birer adım gerilediler. Ruslar bir sallandılar, ağır çuvallar gibi kayarak taşların üzerine yığıldılar, taşları kan ve dağılmış beyinle kirlettiler. Karabinaları omuza atan erler, hızlı hızlı nöbetçi kulubesine doğru uzaklaştılar, cesedler geçici olarak dikenli tellerin altına çekildi, komutan adamlarıyle Skoda'ya atladı; araba, arkasından egzos dumanları çıkararak geri geri cümle kapısına doğru kaydı.

Saçlarına kır düşmüş, yanık yüzlü komutan ancak uzaklaşmıştı ki, susup durmuş olan ve durmadan daha bir itilerek yola doğru sürülmüş olan kalabalık, dehşet uyandıran bir homurtuyla yerinden uğradı, kanlı taşların üzerine atılıp, gürültü patırdıyla birbirine girdi ve bütün kamptan çağrılmış olan baraka kıdemlilerinin copları altında, yeniden, çabucak, tek tek barakalara dağıtılıp sokuldu. Ben idam alanının biraz ötesinde durduğum için zamanında atılamamıştım ileri, ama bizi ertesi sabah yeniden işe sürdükleri sırada, benimle birlikte boru taşıyan Estonyalı mahvolmuş bir Yahudi, bütün gün hırsla konuştu durdu, insan beyninin gerçekten leziz olabileceğini, pişirilmeden, öyle olduğu gibi, çiğ çiğ yenebileceğini, söyledi.

Çeviri: Zeynel Selimoğlu

Romen hikâyeleri:

Bataklıkta Bir Gece

Yazarı: Panait İstirati

Dimi dayı ile çoluk çocuğunun hayatı özgürlük perdesi altında bir çeşit kölelikti. Ne kadar didinseler ellerine geçen beş-on parayı toprak sahibiyle devlete ödedikleri bitmek tükenmek bilmez borçlarına güç yetiştirirlerdi. Buğdayın en iyisi, mısırın en hası, ineğin sütü, yumurtalar ve tavuklar hep onlara giderdi. Kulübede oturanlara da sade suya çorba, fasulya ve berbat bir mamaliga kalırdı.

Bu hayat insanları kötü eder. Dimi dayı pazarları kafayı çeker, karısını döverdi, o da korkusundan gidip komşularında saklanırdı. Dayı pek öyle vesile de aramazdı. Ateş yakmakta yavaş yavaş davrandı diye, kıçına tekmeyi vurduğu gibi karısına ocağın küllerini öptürürdü. Bunu görünce anası kızar, kobilitza'yı kavrayarak oğluna bir iki tane adamakıllı yapıştırırdı.

— Ayyaş kerata! Sevdalandınız mı kızın peşinde diliniz bir karıştır, bir kere de ele geçirdiniz mi köpekten aşağı olur!

Sonra biçare günahsızı çağırtmaya Adrian'ı yollardı, kadın dönünce kaynanasına kıçındaki mor lekeleri gösterir :

— Dimi'ciğimin beni böyle döveceği dünyada aklıma gelmezdi! diye hıçkırırdı.

— Ne yaparsın, kızım! Pek iyi biliyordun ki biz «toprağa bağlı» yoksul köylüleriz. Varmasaydın ona! Yoksul yuvada sevda barınmaz. Kulağına küpe olsun, çocukların büyüdüğü zaman bunu unutma.

Altmışında vardı, ama kadıncağız, çocuklarına geçirdiği yoksulluğun acılarını hafifletmek için elin-

den geleni yapardı. Artık ağır tarla işlerini görecek halde olmadığından, her türlü ev hizmetlerini görürdü; mutfak işleri, hayvanların, çocukların bakımı. çamaşır onun üstündeydi. «Sadakaları» için beş-on para da biriktirmek istediğinden, durmak dinlenmek bilmez, eli boş kaldı mı orakçıların peşinden gidip dökülen başakları toplar, koyunların dikenlere takılan yapağılarını devşirir, hendek kenarların da büyüyen hindibaları dererdi. Hasta çocukları oğup nefes etmeye de onu çağırırlardı. Kendini lüzumsuz bir boğaz saydığı için, akşamları sofrada süt, yumurta gibi şeyler bulunacak olursa bunlara hiç el sürmez, biraz çorba, biraz da hani şu uygar kitapların «Domuzlarla tavşanlar için yararlı bir besindir» dedikleri yabani marul salatasiyle nefsini körletirdi.

Haftada iki sefer, nine, kulübeden İbrail pazarına kadar altı kilometrelik yolu aşırı yüklenmiş kobilitza'nın ağırlığı altında ikibüklüm bir halde alırdı, çevresinin bir köşesine düğümlediği otuz metelikle geri dönerdi. Ama bu metelikler mucizeler yaratırdı, çünkü üç-dört yıl biriktirdikten sonra, arabacıların geçit yerinde bir kuyu kazdırdığı, ya da kocaya varan yoksul bir kıza bir yatak takımı, yeni buzağılamış bir inek alarak sevabına hediye ettiği görülürdü.

Bazı da, ama pek seyrek, kadıncağızın parasını gizlediği yeri Dimi dayının keşfettiği olurdu, o zaman ne kuyu kalırdı, ne yatak takımı, ne inek, paralar çarçabuk deve olurdu. Sofu Nedelea bu yüzden altı ay kendine gelemezdi. Oğluna lânet etmemek için bir elini ağzına kapayarak, üzgün ve süzgün bir halde dolaşıp dururdu.

Yedi yaşına kadar bu kulübede büyüyen, sonraları da okul tatillerini geçirmeye oraya gelen kü-

çük yeğen Adrian, Dimi dayının bu kötülüklerin' görüyor, ama gene de onu sevmekten kendini alamıyordu.

Hem, görünüşe bakmayın, dayak yiyen karısından ve parası çalınan anasından tutun da her şenliğe ve düğüne onu çağıran köylülere varıncaya kadar Dimi'yi herkes severdi; çünkü yorulmak bilmez bir işçi, memlekette eşi emsali bulunmayan bir zurnacıydı. Orağı orakçıların başında gelir, zurnası en ih tiyarlara, en somurtkanlara bile hora teptirirdi.

Üstelik hiç gülmeden nükteler savurmasını bilen sert tavrı, hep çatık duran gür kaşlı çingene yüzü, yerinde yerleştirdiği şakalariyle pek sevimliydi.

Adrian onu severdi. Kafadardılar. Arasıra küçük kafadar, karısına kaba davranışı yüzünden bü yüğüne çıkışırdı, ama büyüğü şu cevabı verirdi:

— Dur bakalım, evlen de ondan sonra lâf söyle. Evli olmayan halden anlamaz. Ancak ondan sonra adamın aklı başına gelir, iki, dört, on boğazı doyurmak ne demekmiş anlar, o zaman işte insan unutmak için içer, hıncını almak için de basar tokadı...

Bu cevaplar, Adrian'ı kandıramazdı: ne zaman dayı, yengesini dövecek olsa araya girerdi. Dimi'nin kendisine el kaldırmayacağını pek iyi bilirdi. Adam ablasının oğlunu kendi çocuklarından çok sever, onun her dediğini yapar, hattâ ihtiyacı olmadığı hal de beraber çiş etmeğe gittiği bile olurdu. Küçüğün en büyük sevdası her zaman ve her yerde onun ya nında bulunmaktı, hele bağa zarar veren ardıç kuşlarını vurmak için tüfeğini aldığı, ya da bataklıkta saz kesmek için arabayı koştuğu zamanlar birlikte gitmeye can atardı.

Ah! o Seret çayının ağzındaki geniş bataklıklarda geçirilen geceler hiç unutulur mu?

Dimi dayının saz kesmek için ruhsatnamesi yoktu. Bu ruhsat yılda yirmi ley'e mal olurdu, bu kadar parayı ödemeye gücü yetmiyordu. O yüzden

akşam karanlığında yola çıkar, ertesi sabah şafak sökmeden şehir pazarına varmış olurdu.

Adrian yeni bir sefer çıktığını ikindi vakti yapılan hazırlıklardan sezerdi: Atlara ilâve yemi verilir, dinlenmeye bırakılırdı; sonra yol torbasına kocaman bir mamaliga, birkaç baş soğan ve tuz konurdu. İçmek için de su dolu bir plaska vardı.

Ama saz kesmeye gidileceğinin en yanıltmaz işareti, dayının sırtına bir dilenci elbisesi geçirmesi. alnının burusup yüzünün pek kaygılı bir hal almasıydı. Çünkü bu maceranın nasıl sona ereceği bilinmezdi. Bu, bir hırsızlıktı, toprak sahibinin asla sürmemiş, ekmemiş olduğu bir şeyi çalmaktı; ara sıra sabahleyin pazarda olacak yerde adam kendini boyar'ın avlusunda bulur, atlarla arabaya el konmuş olurdu. Atların bir kişnemesi bataklık korucusu Türk'ün dikkatini çekti mi, tamamdı.

Bir akşam Dimi dayı ile Adrian, komşular görmesin diye geç vakit yola çıkmışlardı. Bataklığa yedi kilometrelik yol vardı. Bir haziran gecesiydi, hava ılık, gök yıldızlıydı. Dayı, arabayı sürüyor, sigarasını tellendiriyor ve susuyordu, onun arkasında Adrian. kulaklarında ıslık çalan rüzgârı dinliyor, ağzını açmıyordu.

Issızlık ülkesine varılınca atlar çözülerek arabaya bağlandı, yulafla dolu torbalar da başlarına geçirildi. Sonra Dimi, elinde bıçağıyla bataklığa daldı. Epey ilerlemek, dize kadar, hattâ bele kadar suya girmek gerekirdi, çünkü kıyılarda hırsızlık pek göze çarpardı, ama dayı güçlü kuvvetli, gözüpek adamdı. En iyi sazlara erişmek ve pazarda dört ley kazanmak için her şeyi göze alırdı.

Giderken alçak sesle Adrian'a tembih etmişti:

— Atlara göz kulak ol, sabırsızlık gösterecek olurlarsa birer avuç yulaf daha at, hele şu sağdaki

deyyus hayvana... Hem uyuyayım deme sakın, soğuk alırsın.

Adrian uyusun ha? Olacak şey miydi bu! Hele dayı sırtını çevirip bir gözden kaybolsun, ondan sonra her şey onundu; atlar, araba, uçsuz bucaksız bataklık. hattâ rüzgâr ve ninenin dediği gibi «sayısız» yıldızlariyle gökyüzü bile onun olurdu.

O gece, sanki başlarına gelecek felâket içine doğmuş gibi, «âmirlik etmek» hevesini hiç duymadı. Arabada ayakta durup dayının yol açmak için araladığı sekiz ayak boyundaki sazların kımıldanışından onun ilerlemesini gözleriyle izledi, sonra rahat durdu. Arada bir bu gece ziyaretinin uykularından uyandırıp ürkütüğü yabanî kaz ve ördekler iri kanatlarını çırparak havalanıyorlradı. Ay ışığında, Adrian, onları büyük bir heyecanla seyrediyordu; içinden onlara: «Beni de alın aranıza» diye sesleneceği geliyordu.

Yelin esintisiyle sazların fısıltısı duygularını öylesine okşardı ki, zaman ve mekândan habersiz kaldığı olurdu. Parmağını kıpırdatmadan böyle saatlerce kalabilirdi, çünkü bu anları, küfürler ve bağrışmalarla dolu hergünkü hayatında bulamıyordu Bir baykuş uğursuz ötüşüyle sessizliği yırtacak oldu mu Adrian, bir uykudan uyandırılmış gibi hoplardı.

Dimi gideli epey olmuştu. Adrian, gözlerini sazların tepelerinden ayırmıyordu. Dönüşte, dayının beraberinde sürükleyeceği demetler yüzünden sazlar daha çok eğilecekti. Bu hareket, pek uzaktan belirir, gitgide daha güclenir, sonunda sağa sola bıçak sallayarak dayı görünürdü. O gece de böyle göründü, ama daha bu ilk seferden yorgun düşmüş. göğsüne kadar ıslanmış, fena halde terlemişti.

Demetlerle bıçağı elinden bırakarak:

— Of! Bu sefer anam ağladı, dedi. Sular yük-

selmiş, kolay toplanacak ne varsa «tırtıklamış'lar», saza kesmek için cehennemin bir ucuna gitmek gerek!...

Oturdu, terini sildi, bir cigara sardı. Sonra kendi kendine konuşuyormuş gibi söylendi:

— Bu gece fazla kesemeyeceğim, olsa olsa üç ley'lik bir arabacık.

Sonra Adrian'a döndü:

— Ee, karnın acıkmadı mı? Gel bir lokma bir şey yiyelim.

Avuçları arasında bir soğan kırdı, tuzladı ve kuzu kızartması makamında yeğenine uzattı. Mamaliga ile birlikte bu soğan pek hoşlarına gitti. Plaskayı elden ele geçirdiler.

— Hayvanlar uslu durdular mı?

Adrian:

— Evet, cevabını verdi, ama sağdaki, yemini yemiyor, durmadan kulaklarını dikiyor.

— Musibet hayvan!

Bağ bıçağını aldı ve ikinci drum'a gitti. Drum diye koltuğunda iki demetle dönülen sefere denir; akşam, pazar dönüşü şöyle derler:

— On, on iki ya da on beş drumuri'lik yükümüz vardı.

Bütün bunlar üç, dört ya da beş ley içindi, hesapsız zahmetler ve felâketler pahasınaydı. O gece de böyle oldu.

Altıncı drum'a gelmişlerdi. Dimi yeniden yola çıkmışken keskin bir kişnemeyle yerinde, kalakaldı, Adrian iliklerine kadar titredi; dayısının öfkesini bilirdi. Dayı, elleri boş, asık bir suratla göründü. Suçlu hayvana, sağdakine iyi bir baba edasiyle çıkıştı:

— Ne o, gene ne var! Başıma işler açmaya niyetin yoktur her halde... Ne eksiğin var?

Hayvana baktı, okşadı, giderken Adrian'a:

— Yanında dur... dedi. Canı sıkılıyor hayvanın... Gözünü ayırma ondan, âleme gülünç olmamak

için daha bir kaç demet getireyim, yola çıkarız...

Ama sazlar arasında daha yeni kaybolmuştu ki, koşarak geri döndü, at yeniden kişnemişti.

— Canına yandığımın hayvanı, kulaklarını yerim senin, demek öyle ha, al bakalım!..

Hayvanın üstüne atılarak karnına güm diye ses veren bir tekme indirdi. Zavallı hayvan can acısından titredi, uysal gözleriyle vurana bakmak için başını çevirdi. Adrian, göbeğine tekmeyi yiyen kendisiymiş gibi titriyordu. Atı dövmemesi için dayısına yalvardı.

Köylü :

— Hayvanları koşalım, dedi, yapacak iş yok, bizi ele verecek; hay Allah kahretsin, gecemiz ziyan oldu!...

Yola koyuldular. Ortalık hâlâ karanlıktı. Daha bataklıktan bile çıkmadan huysuz hayvan arabayı çekmeye yanaşmadı, durup ayak diredi. Burnundan soluyup kulaklarını dikerek yerinde tepinmeye başladı. Dimi de düşünceye daldı.

Adrian sordu :

— Neden böyle yapıyor, dayı?

— Ağırdır da ondan, çocuğum. Her halde civarda bir kısrağın kokusunu almış olacak; yakınımızda kısraklı bir köylü olsa gerek. Ah! bu gece işin sonu kötüye varacak!

Dimi dayı başını açarak üç defa istavroz çıkardı.

— Allah yardımcımız olsun!...

Sonra yan tarafına tükürdü :

— Tu, şeytan, defol uzaklara!...

Arabadan indi, aygırı geminden tuttu, böylece biraz daha yürüdü; ansızın, bahtsız hayvan, efendisinin ellerinde arka arkaya iki defa kişnedi. Adamın saçları başında dimdik oldu, kan beynine sıçradı. Önce yumruklariyle, ayaklariyle, sonra arabadan çıkardığı bir sopayla gelişigüzel vurmaya başladı.

vuruşun kuvvetinden sopa ikiye bölündü.

At deliye döndü, öteki hayvan da ürktü, ikisi birden gelişigüzel koşmaya başladılar. Yoldan çıkıp yoz bir tarlaya girdiler, dayı bir türlü hayvanlara hâkim olamıyordu. Aygır durmadan kişniyor, arabayı bataklığa doğru sürüklüyordu. Dimi onu yola getirmeye çalışıyordu, ama gücü yetmiyordu, elbiseleri paramparça, pantalonunun yarısı koşarken kopup düşmüş, bitkin bir halde neredeyse hayvanların ayakları altında çiğnenecekti.

O zaman korkunç bir şey oldu. Koşarken, Dimi bağ bıçağını aygırın karnına daldırdı ve olduğu yerde durdu. Bıçağın keskin yeri karnını boylu boyunca yardı. Hayvan, bağırsakları boşanarak, yıldırım vurmuşçasına yere yıkıldı.

Adrian bir çığlık attı ve sazların üzerinde kendini kaybetti.

Bir bağrışma işiterek uyandı.

Şafağın ilk ışıklariyle hafifçe aydınlanmış bir halde Dimi dayı ile bataklık korucusu, ayakta, bir kan gölü içinde, yayılmış bağırsakları arasında yatan hayvanın leşi yanında konuşuyorlardı.

Dayı diyordu ki :

— Hadi, Osman, halime acı, beni konağa götürme, görüyorsun ya, derdim zaten bana yeter. N'olursun Osman, bir iyilik et.

Bir omuzda tüfeği, öbür omuzda heybesi, iri yarı Türk, yağız ve kıllı yüzü, zekî kara gözleriyle bu felâket görüntüsü karşısında kollarını kavuşturdu ve güç anlaşılır bir Romenceyle dedi ki:

— İyilik edem... Yok elimde iyilik edem, bre Dimi, boyar verir para, boyar ister iş!...

— Boyar zengindir, ne olur sanki...

— Öyle, boyar zengindir ama Allah görmez.

Sonra karnı deşilmiş hayvana şaşkın gözlerle bakarak köylünün yaralı yüreğine su serpen hükmünü verdi :

— Haydem, gidem, ama dili tutam!

Ve faciaya arkasını dönerek ağır adımlarla uzaklaştı.

Dimi kendisine bunca hizmetleri dokunmuş olan arkadaşını bıraktı, onun yerine arabaya kendini koştu ve saz demetlerini indirdikten sonra köyün yolunu tuttu.

Adrian, en iyi çocukluk dostundan, kanı kaynayan, gözleri ışıl ışıl yanan, dört tekerlekli barakasını küçümseyerek çeken, alımlı çalımlı güzel atından yüreği parçalanarak ayrılıp bir cenaze arabasının pesinden gider gibi Dimi dayının arabasını izlemeve başladığı zaman, doğuda kızıllasan ufkun üzerinde çoban yıldızı pırıl pırıl yanıyordu. Beş-on adım yürürdükten sonra, içinin acısına dayanamayarak, çimenler üstüne uzanmış hayvanın yanına döndü, bir daha açılmamak üzere kapanmış gözlerin üstüne atıldı, onları öptü, öptü, o kadar çok okşamış olduğu burnunu gözyaşlariyle ıslattı.

Sonra, geri geri giderek aşağılık insanın «en soylu fethi» ile arasındaki uzaklığı yavaş yavaş çoğalttı; sonunda o facia yeri gözden kayboldu.

Cenaze arabası şimdi böğürtlenler, çalılar ve fundalarla kaplı bir korudan geçiyordu. Kurbağalar, bülbüller, kara tavuklar, ağustos böcekleri sabah uykusu içinde şarkılarını gevşetmeye başlamışlardı. Ama daha önce, onlar seslerini büsbütün kesmeden, isketeler, bıldırcınlar, sarıasmalar, kesilen konsere yeniden başlar, çeşitli ve sevinçli cıvıltıları, Tanrıya öğüşleriyle doldurdukları sabahın serin ve temiz havasında yıkanır.

Gökte ve yerde hayat yeniden yoluna devam eder, yürekten kopma şarkılarını yükseltir ve herkesi mutlu olmaya çağırırken insanoğlu geçtiği yerlere ölüm saçar, hayvandan daha kötü olurdu.

Dimi dayının yolu, ağabeyisi zengin Angel da-

yının meyhanesi önünden geçiyordu. Dimi bitkin bir halde, bir kadeh atmak için durduğu zaman, Angel çoktan işine başlamış bulunuyordu. Taze yıkanıp arınmış, saçı sakalı özenle taranmış bir halde kollarını sıvamış; dükkânına çeki düzen vermeye çalışıyordu. Dimi dükkâna bir otomat gibi girdi. Gözleri uzağı iyi görmeyen Angel, kardeşine neşeli bir tavırla yaklaştı, ama Dimi'nin uçuk benzini, kanlı elbiselerini görünce irkildi:

— Ne yaptın, sersem?

Adrian, hıçkırarak meyhanecinin boynuna sarıldı:

— Öldürdü... Aygırı... öldürdü, dayı!...

Sıranın üstüne oturan köylü, gözlerini yere dikerek:

— Evet, aygırı öldürdüm, dedi.

Angel çocuğu yere bıraktı, dediklerinin doğru olup olmadığına bakmak için dışarı fırladı; arabanın sağ koşumunu boş ve onun yanında tek başına kalan, mahzun boynunu bükmüş öteki hayvanı gördü.

Sapsarı bir yüz, sessiz bir halde ağır adımlarla döndü, bir kadeh rakı doldurdu ve kardeşiyle birlikte içti. Öteki, olup bitenleri kısaca anlattı ve boğazı kısılarak ekledi:

— İşte böyle... Kısmet bu kadarmış. Böyle güzel bir hayvanı bir daha hiç ele geçiremem. Henüz yedi yaşındaydı.

Sonra kana bulanmış ellerine bakarak:

— Yaban marulu ve polenta ile karın doyurarak onu alabilmiştim. Onu beğenerek almıştım... Lâgar hayvanları sevmem...

Angel, elleri pantalonunun ceplerinde, iri yapısıyla doğruldu:

— Dimi! Bana bak: Sana benim atı veriyorum, hiç de lâgar değildir... Hemen al onu!

Öteki, bitkin bir halde, gözleri hâlâ yere dikili, sıkılmış disleri arasından inledi:

— İstemem atını, senin olsun...

Mert Angel bu cevabı bekliyordu. Hiçbir zaman yardımını kabul etmeyen Dimi, şimdi edecek değildi. Ama gene diretti:

— Hadi, dikkafalılık etme! Benimkini istemezsen, sana başka bir tane alayım.

— Paran senin olsun...

— Peki ne yapacaksın ya? Geçinmek için bir beygire daha ihtiyacın var.

Dimi, bitkin bir halde sönük bir sesle mırıldandı:

— Ne mi yapacağım? Peki, söyliyeyim sana: Tüfeğime domuz kurşunu dolduracağım; arabasının geçtiği tepe eteğindeki hendekte çiftlik sahibini bekleyeceğim, yakından böğrüne iki el boşaltacağım. Anladın mı ne yapacağımı?

— Sonra da zindanı boylayacaksın...

— Sonra da zindanı boylayacağım...

Çeviri: Yaşar Nabi

Leylak Zamanı

Yazarı: Zaharia Stancu

Bastonuma dayanarak, soluya soluya demiryolunun geçtiği tümseğe vardım. Tepeye tırmandım. Sonra da yine bastonuma abana abana, soluk soluğa aşağı indim.

"İflâhın kesilmiş," dedi Cuculet. "Boyunduruğa mı koşuldun?"

"Ya," dedim, "nefesim tükendi. Gerçekten de... bir değil, bir sürü boyunduruk çektim ben!"

"Bense, tarla kuşu gibiyim. Canlı, dipdiri. Ne kadar yürürsem yürüyeyim hiç yorulmam."

"Senin yaşındayken, ben de yorulmak bilmezdim."

"Çok zaman önce miydi bu?"

"Oldukça!"

"Ben senin yaşına gelince, sen yine aramızda olacak mısın?"

"Hayır, Cuculet. O zamana ben çoktan yeryüzünden ayrılmış olurum.."

Çocuk içini çekti. Sonra,

"Üzüldüm," diye fısıldadı.

"Niye üzüldün?"

"Bilmem. Nasıl diyeyim. Acıma gibi bir şey.."

"Bak, ben hiç üzülmüyorum. Ne olacak, ben hayattan payımı aldım. Elimden gelenleri yapmağa çalıştım."

Bahçe kapısında, akrabalarım bana ve kızkardeşime iyi geceler dilediler.

"Yarın yine görüşürüz."

"Yoo! Yarın olmaz!" dedi kızkardeşim. "Görmüyor musun pek iyi değil! Bırakın yarın dinlensin."

"Peki, nasıl istersen..."

Dağıldılar. Herkes kendi evinin yolunu tuttu. Cuculet de uzaklastı. Küçücük. kararlı adımlarla. Kürklü kasketinin arkaya itmiş, sopası koltuğunun altında, yeryüzü kendisininmiş gibi salınıyor. Kimbilir, belki de öyledir!

Köyün üstünde, yükseklerde yıldızlar ışıldıyor.

"Bir şeyler ye de yat," dedi kızkardeşim. "Yolculuk bir hayli sarsmıştır seni."

"Yolculuk mu?.. Yalnızca yolculuk mu?"

Sokak kapısının önündeki balkonda bir kadın duru-

yor. Duvara dayanmış. Hiç kıpırdamadan, taştan bir heykel gibi hareketsiz bekliyor.

Kızkardeşim seslendi:

"Sen misin Filimona?"

"Evet, benim... Geldim ki..."

"Ha! Evet! Ama yarın gelsen daha iyi olur. Dur! Ya da yarın değil, öbür gün, gel. Kardeşim..."

"Bırak kalsın," dedim kızkardeşime. "Madem gelmiş! İçeri al. Nasıl olsa sabah olmadan uyuyamıyacağım. Yıllardır şafak sökene dek, gözlerime uyku girmiyor.."

"Birisi ilendi, uykuların kaçsın diye besbelli."

"Belki de."

"İnan ki, ben değilim. Sana ne ilendim, ne de kötülüğünü istedim."

Bastonumu bir köşeye bıraktım. Şapkamı çıkardım. Paltomu bir yere koydum, yatağın ucuna oturdum. Oda aydınlık, sıcacıktı. Filimona da bir sandalyeye oturdu. Ayağında asker postalları vardı. Kara bir eteklik giymişti. Başıyla omuzlarını örten şal da kapkaraydı. Kızkardeşim ona ters ters bakıyordu. Beni kızdırmaktan çekinmese, kalkıp gitmesini çoktan söylerdi.

Filimona bana dedi ki:

"Eskiden, yıllar öncesi, ortalık bu kadar aydınlık olunca sabaha dek oturup okurdun. Yaz geceleri, dolunay zamanı, ay ışığında okumayı da çok severdin."

"Doğru! Ay ışığında okurdum ya. Gözlerim sağlamdı, o zaman."

"Şimdi değil mi?"

"Değil ya! Artık gözlüksüz okuyamıyorum."

Gümbürdeyerek bir tren geçti. Ev sarsıldı. Camlar bir iki saniye sallandı.

Kızkardeşim,

"Ben gidip yemeği hazırlıyayım," diye kalktı. "Kocam neredeyse gelir."

Filimona ile yalnız kaldık. Gözlerim ayaklarındaki postallara takılmıştı.

"Postallarıma bakıyorsun, değil mi? Bunları kışın giyerim. Küçük oğlumdan, Floricel'den aldım. Biliyorsun, öbür ikisinin cenazesinde bile bulunamadım. Birisi öldürüldü. Rusya'da mı, Tanrı bilir nerede? Öteki de Ma-

caristan'da öldü. Floricel'i, bacakları kesilince eve yolladılar. Daha doğrusu, eve yollamadılar da beni Turnu'ya çağırdılar, hastaneden alıp eve getireyim diye. Öküz arabamla gittim oraya. Arabayı ot doldurmuştum. Hastaneye yaklaşınca, öküzleri salıverdim. Kendim içeri girdim. Hastanenin önünde kocaman bir bahçesi vardı. Akasya ağaçlarının altında da, bir sürü oturulacak sıra. İyileşme devresindeki erler bu sıraların üstüne yayılmıştı. Güneşlenmeğe çıkmış böcekler gibi.

" 'Kimi arıyorsun, anacığım?"

" 'Küçük oğlumu, erdir kendisi."

" 'Adı neydi?"

" 'Floricel Lazu."

" 'A! Şu bizim Lazu! Büyük koğuşta."

" 'Ne tarafta?"

" 'Bir dakika, anacığım. Dur, ben sana yolu göstereyim."

"Yerinden kalktı. Topallıya topallıya önüme düştü. Taa kapıya dek götürdü."

" 'Koğuş burası. İçeri gir. Hemen oğlunu göreceksin."

"Onu buldum. Buldum ama... Yüzü çarşaf gibi bembeyazdı. Upuzun yatıyordu."

" 'Nasılsın, iyi misin?"

" 'İyiyim.'

"Üstüne kalın bir battaniye örtmüşlerdi. Genç bir doktor yaklaştı."

" 'Lazu'nun annesi misin?"

" 'Evet, annesiyim."

" 'Peki hanım, onu eve götürebilirsin. Taş arabasıyla mı geldin yoksa faytonla mı?"

" 'Taş arabasıyla."

" 'Güzel. Haydi git sen öküzlerini koş, biz de oğlunu arabaya kadar getiririz."

"Öküzleri arabaya koştum. Hademelerden biri oğlumu sırtında getirip arabaya yatırdı. Otların üstüne. Başka biri de bir çıkın getirdi. İçinden işte bunlar çıktı.

" 'Postallarımı da çıkına koydun mu, Oprea?" diye sordu oğlum.

" 'Evet, onları da koydum. Bana bıraksan iyi olur-

du. Artık senin için çok gereksiz bunlar."

" 'Anama vereyim demiştim. Kışın karda çamurda yalın ayak dolaşmasın."

"Oğlumu alıp eve getirdim. Hastanede ona kısacık, kayışlı koltuk değnekleri vermişlerdi. Değneklere dayanıp, ortalıkta sürüne sürüne dolaşır, çekirge gibi zıplardı. Mutluydum. Oğlum geri dönmüştü ya!.. Sakat olmuş, ne çıkar!"

Tanrım! Şu insanoğlu ne tuhaf bir yaratık!.. Sakat olmasına karşılık, gençti. Güçlü kuvvetliydi. Mielu'nun dul karısı, gelinimle işi pişirdi, çok kısa bir sürede."

" 'Floricel, oğlum, çok büyük bir günah işliyorsun. O senin öz kardeşinin karısıydı. Sonra çocukları da var. Hem de üç tane."

" 'Neresi günah bunun. Kardeşimse kardeşim. Öldü gitti. Olup biteni nereden duyacak..."

" 'Ama Floricel, bütün köy halkı seni kınıyor. Gülüyorlar sana."

" 'Gülüyorlar mı? Güleceklerine, ağlasınlar."

"Buna karşılık ne yapabilirdim ki... Olan bitene göz yumdum. Daha sonra da kendini içkiye verdi. Evde eline geçirdiği parayı cebine atıp, meyhanenin yolunu tutuyordu. Körkütük sarhoş olana dek içiyor, içiyordu. Sonra da, etrafındakilere sataşıp kavga çıkarıyordu. Jandarmalarla da kavgaya tutuştuğu oluyordu."

" 'At sinekleri!" diye bağırırdı onlara. "Gençsiniz, gücünüz kuvvetiniz yerinde. Neden cepheye gitmiyorsunuz? Gidin Rus topları bacaklarınızı uçursun da görün!"

"Bir akşam eve dönmedi. Biraz bekledim. Sonra aramağa çıktım. Sabahleyin, onu koruluktaki böğürtlenler arasında buldum. Sopayla kafasını paramparça etmişlerdi.

Gelinim, Mielu'nun karısı, evden kaçtı. Sonradan Bükreş'te bir zenginin evine hizmetçi girdiğini duydum. Çocuklarının hepsini bana bırakmıştı. Büyütüp yetiştireyim diye. Büyüttüm, büyüttüm ama binbir güçlükle..."

Kayınım demirci Samnita işten döndü. Benzi sarı, mavi gözleri uçuk, sakalı kesilmiş, kısacık; elleri kocaman, parmakları küt, kalın.

"Hoş geldin, kardeşim."

"Hoş bulduk," dedim.

"Yemeğe gelmiyor musun?" diye sordu kızkardeşim.

"Hayır. Tokum. Ben oturup Filimona ile biraz çene çalayım."

"Filimona ile çene çalmaktan, sigaranın birini söndürüp ötekini yakmaktan acıkacak vaktin kalmıyor ki!.."

"Haklısın. Çok içiyorum. Şu alışkanlığımı bir türlü bırakamadım gitti."

Filimona'ya baktım. O da bana bakıyordu. Elleri bozulmuştu. Nasırlı ve kabaydı. Alnı kırış kırıştı. Avurtları da çökmüştü ama dudakları dolgundu, yine eskisi gibi. Rüzgârdan mosmor kesilmişti onlar da.

"Burası çok sıcak."

Şalını başından çıkardı. Sandalyesinin arkalığına astı. Başına da bir eşarp örtmüştü. Kara bir eşarp.

"Ya, hayli sıcak oldu," dedim.

"Sen de odayı duman doldurdun."

"Gerçekten de dumandan göz gözü görmüyor."

"Bilmem hatırlıyor musun o günleri? Savaş sonrasıydı. Bir haftalığına eve gelmiştin..."

"Evet. Hem de çok iyi."

"İlkbahardı. Leylâklar çiçek açmıştı."

"Şimdi iyice gözümün önüne geldi. Leylâk zamanıydı ya Fili.."

"Gittikten sonra bana hiç yazmadın."

"Doğru, sana hiç yazmadım."

"Bir tek sözcük bile..."

"Evet Fili, tek bir sözcük bile yazmadım."

"Sonra da ben hastalandım. Yoo! Hayır! Sen yazmadın diye değil tabiî. Durumunu çok iyi anlıyorum. Taşlardan kurulu o kentte yazacak zamanın yoktu elbette."

"Gerçekten de yoktu, Fili."

"Hastalığımın ne olduğunu bilmiyorum. Yeryüzüyle tüm bağlarım kesilmiş gibiydi. Çıldırmak üzere olduğumu çok iyi anlıyordum. Bondar'ı hatırladın mı?"

"Hangisi?"

"Bondar, jandarma onbaşısı."

"Şu uzun boylu, soluk benizli adam mı?"

"Ha, ta kendisi... Terhis olmak üzereydi. Pitesti civarındaki bir köyün yerlisiymiş. Benimle evlenmek iste-

diğini söyledi. Beni de köyüne götürmek istiyordu. Gitmeğe karar verdim. Artık buralarda oturmaktan usanmıştım. Hep aynı tarlaları ya da dağları görmekten bıkmıştım. Evlerimizin bile görüntüsü tiksinti veriyordu bana. Ötemi berimi topladım, bir çıkın yaptım. Bir gece, trenle buradan kaçtık. Gece yarısından sonra Pitesti'ye vardık."

"Burada ineceğiz," dedi. "Bu gece otelde kalırız."

" 'Yalnız bana dokunmıyacaksın. Söz mü?"

" 'Elbette. Yarın, eve varır varmaz, hemen evleniriz."

"Beni bir otele götürdü. İstasyonun yanında pis bir yer. Tanrım! Meğer başıma neler gelecekmiş neler... Nelere katlanacakmışım! Ulu Tanrım! O zaman ölüverseydim keşke..."

"Ne çare ki Fili, insan istediği zaman ölemiyor. Hiç kimse vakti gelmeden gidemiyor.."

"Bazıları istedikleri zaman ölebiliyorlar ama. Kendileri son veriyorlar hayatlarına. Üstelik öyle büyük bir güçlüğü de yok bu işin. Boynuna bir ilmik geçiriyorsun, hepsi o kadar. Bu düşünce benim de aklımı kurcalamadı değil ama uygulayamadım bir türlü. Kaldı ki, görüntü de hiç hoş değil. Bir sürü yabancı seni görecek. Hem de, bir çiviye asılmış sallanırken. Dilin dışarı sarkmış..."

"Doğru Fili. Gerçekten de çirkin bir görüntü."

"Ölüm geliyor sonunda. Hem de kendi kendine."

"Geliyor, Fili, herkese..."

Sözlerim üzerinde düşünceye daldı. Yüzü karardı. Sonra fısıltıyla konuşmağa başladı:

"Peki sen, sen neden böyle mutsuzsun? Büyük başarılara ulaştığını duydum. Kendine iyi bir ad yapmışsın. Nen var öyleyse?"

Bir sigara daha yaktım. Bugün kimbilir kaç tane içtim? Sıcak, acı dumanı ciğerlerime doldurdum. Gülmeğe başladım. Hem de kahkahalarla. Kalktım. Ellerim arkamda odada bir aşağı bir yukarı dolaşmağa başladım. Kızkardeşim elinde bir tepsiyle içeri girdi.

"Böyle kahkahalarla gülmene çok sevindim doğrusu. Bu kaçık sana kimbilir ne türlü şeytanlıklardan söz ediyordu."

Filimona da gülümsedi.

"Ona çevremizde dilden dile dolaşan öykülerden bir-

kaçını anlattım," dedi.

"Hımm! Anladım," dedi kızkardeşim.

Sonra,

"Size yiyecek bir şeyler getirdim," dedi. "Bir şişe de şarap. Neşelenin biraz. Yanılmıyorsam, bir zamanlar birbirinize tutkundunuz."

"Saçma," dedi Filimona. "Elâlemin uydurması..."

Kızkardeşim odadan çıktı. Demirci kocası bitişikte onu bekliyordu. Soğuk et, tatlı ev ekmeği yedik. Biraz şarap içtik. Filimona ağzını eliyle sildi.

"Biliyor musun," dedi. "Bu bizim ilk kez başbaşa yemek yiyişimiz."

"Doğru, bak bunu hiç düşünmemiştim. Gerçekten de öyle Fili."

Filimona'nın kadehini doldurdum. Sonra da kendiminkini.

"Sağlığına, Fili. Bol şanslar!"

Kadehimi yere koyduğumu ve şunları söylediğimi farkettim:

"Haydi, Fili, bir daha içelim."

Duvarlar hafif hafif sallanıyormuş gibi geldi. Resimdeki Aziz George, gözlerini bana dikmişti. Kutsal Ana da. Kucağındaki Bebek de...

"Bana neyin var diye sordun değil mi, Fili? İstediğim her şeyi elde edip edemediğimi... Doğrusu, dilediğim her şeye kavuştum. Mutluyum. Mutlu..."

Filimona sert sert sözümü kesti.

"Sanmam. Hiç de mutlu bir kimseye benzemiyorsun."

"Belki de görünüşe aldanıyorsun. Ama inan bana. Gerçekten mutluyum."

"Otelde Bondar, salam sosis, şarap getirtti. Beraber yedik içtik. Bilirsin o zamanlar daha çok toydum."

"Biliyorum, Fili."

"Adamakıllı sarhoş oldu. Sözünde durmadı. Sabahleyin uyanabildim ancak. Yapayalnızdım. Gitmişti. Her şeyimi de alıp götürmüştü. Aşağı inip otel kâtibine sordum:

" 'Benimkini gördünüz mü? Hani dün akşam beraber geldiğim adamı?"

" 'Evet, kızım. Borcunu ödeyip gitti."

" 'Peki, şimdi ben ne olacağım?"

" 'Nerelisin?"

' 'Şeyli..." Başladım hüngür hüngür ağlamağa.

" 'Ağlama," dedi kâtip. "Ağlamakla hiçbir şeyi düzeltemezsin ki."

" 'Şimdi ben ne yapacağım? Nereye gideceğim?"

" 'Düşündüğün şeye bak! Böyle bir şey ilk kez senin başına gelmiyor ya... Nicelerini gördük. Sen de öteki kızların yaptığını yaparsın olur biter. Şimdi, bizim otel sahibine derdini anlatırız. Mr. Fotache, bak, işte geliyor."

"Kabak kafalı, göbekli bir adam merdivenlerden iniyordu. Upuzun sarkık bıyıkları vardı."

" 'Bu kızın nesi var?"

" 'Dün akşam bir adam getirdi onu buraya. Hergele, bu sabah kaçıp gitmiş. Bence... burada kalsa..."

"Mr. Fotache beni şöyle bir süzdü. Dudaklarını büzdü:

" 'Hımm. Hımm!" dedi. "Vücudu fena değil. Oldukça genç. Kılığı da düzgün. İşimize yarar belki."

"Yeniden ağlamağa başladım.

" 'Madam Clara'yı çağır," dedi Mr. Fotache.

"Madam Clara uzun burunlu, sıska, kuru bir yaratıktı."

" 'Baksana, Madam, burada tutmağa değer mi?" diye sordu Domnu Fotache.

" 'İyi mal! Yalnız bir şey var, Domnu Fotache. Kendisiyle hayli uğraşmam gerekecek. Çok ham! Biliyorsun müşterilerimiz de oldukça titiz. Çiftçi Georgel, çiftçi Costachel, hele o müdür eskisi...

" 'Merdivenleri yıkarım," dedim. "Odaları silip süpürür, bahçeyi temizlerim."

" 'Bahçemiz yok ki, bizim," dedi D. Fotache.

"Tanrım! Sana başımdan geçen her şeyi anlatmak zorunda mıyım?"

"Hayır, Fili. Her şeyi anlatman gerekmez."

Duvarların sallantısı durdu. Artık Aziz George da eskisi gibi dik dik bakmıyor, Meryem Ana da. Kucağındaki tombul Bebek de..

"Bir ay sonra, oradan kaçmayı başardım. Bütün gücümü toplayıp eve döndüm."

" 'Herkesin diline düştün," diye çıkışıyordu annem.

"Köyde hep senin lâfın ediliyor. Şimdi artık kim seninle evlenir."

" 'Elbet, bir köşede, iyi yürekli bir hıristiyan kalmıştır."

"Öyle biri çıktı mı bari?"

"Birkaç hafta sonra, kafadan çatlak Onu Lazu evlenme teklif etti. Ben de kabul ettim. Daha evimize varır varmaz bana:

" 'Kız değilsin, herhalde?" dedi.

" 'Öyle," dedim.

" 'Peki neden?"

" 'Sen de çok iyi biliyorsun ya... Bondar..."

" 'Yalnızca o mu yani?"

"Cevap vermedim. Üstüme yürüdü ve beni dövdü. Hem de pestilimi çıkarıncaya dek. Onunla beş yıl oturdum. İşittin mi? Tam beş yıl! Bu beş yıllık sürede üç defa ona katlandım. Üç oğlum oldu. Tanrı Onu, Lazu'yu yanına çağırdı. Sonra da..."

Sustu. Çukura kaçmış iri kara gözlerini bana dikti. Bir parça et aldı. Isırdı. Sonra, ekmeğin kabuğundan dişleriyle kopardı.

"Et güzel olmuş. Ekmek de çok lezzetli. Kardeşin çok güzel ekmek pişiriyor doğrusu."

"Evet," dedim. "Ne var ki, buğday da iyi öğütülmüş. Fırının sıcaklığı da yeterliymiş."

"Öyle ya!" dedi Filimona, "lezzetli ekmek pişirmek için her şeyin yerli yerinde olması gerekir. Ama sen hiç kendinden sözetmedin. Hayatın nasıl geçti, anlatmadın."

"Çok iyi," dedim. "Gerçekten çok iyi. Etraftan duymadın mı?"

"Duymaz olur muyum hiç... İnsanlar her şeyi nereden de öğreniverirler!"

"Ne kadar dinç kaldığımı farketmedin mi?"

"Gözümden kaçmadı. Geleliberi hep sana bakıyorum. Anlaşılan artık baston kullanıyorsun."

"Evet. Arasıra bastonuma dayanarak yürümek zorunda kalıyorum. Özellikle yorulduğum zamanlar."

Kızkardeşim usulca içeri süzüldü.

"Bir şişe şarap daha getirdim. Konuşmanız uzun sürecek anlaşılan."

"Evet," dedim.

"Peki öyleyse, size iyi geceler. Samintha erken yatmamızı istiyor."

"Allah rahatlık versin."

İçtik. Kadehleri peşpeşe yuvarladık.

"Bol şanslar," diyordu Filimona.

Ben de kadehimi kaldırıyordum ve tokuşturuyorduk.

"Sana da Fili."

"Benim şansım mı? Can düşmanıma öylesini dilemem."

Bir tren daha geçti. Camlar yeniden sarsıldı.

"Geceyarısı oldu," dedi Filimona.

Saatime baktım.

"Geceyarısı Fili."

"İlk kez böyle konuşa konuşa geceyarısını ettik."

"Ama yalnız bir kez, Fili."

"Ben gideyim artık. Sen de yatarsın herhalde."

"İlkin seni evine bırakayım..."

"Yoo! Ben yolu biliyorum. Ama istiyorsan..."

Şalını aldı, başına örttü. Omuzlarını sardı.

Bastonuma dayana dayana adım atabiliyordum. Filimona ile birlikte çayırlıkta yürümeğe başladık. Gökyüzü her zamanki gibi karanlık ve yükseklerdeydi. Yıldızlar pırıl pırıldı. Filimona ne düşündüğümü sezmişti.

"Evet," dedi. "Gerçekten de gökyüzü o gökyüzü, yıldızlar o yıldızlar. Her şey tıpkı o zamanki gibi. Düşünsene, bastığımız toprak bile o toprak."

"Gökyüzü yaşlanmaz ki, Fili."

"Toprak da yaşlanmaz, dostum."

Kocaman, yepyeni bir yapının önünden geçtik. Ay pencerelere vurmuştu. Işıl ışıldı camlar.

"Kimin eviydi bu Filimona?" diye sordum. "Hatırlıyamadım birden."

"Ev değil. Okul. Hatırlıyamazsın elbette. Geçen yıl yapıldı."

Kocaman bir bahçeye geldik. Ortasında yine az öncekine benzer bir yapı. Kelle şekeri gibi bir çatı.

"Tracalie'nin evi değil mi bu?" dedim.

"Tracalie! Demek unutmadın!"

"Evet, unutmadım."

"Şimdi Lungu diye biri oturuyor orada. Stanicut'lu.

Tracalie'nin ortanca kızıyla evlendi."

"Peki Tracalie ne oldu?"

"O mu? Kilisenin yanında bir tepe var ya, onun altında."

Bir köpek uyandı. Çitten atladı. Havlamağa başladı. Peşimize takıldı. Bastonumla kovmağa çalıştım.

"Hoşşt! Haydi git," diye bağırdı Filimona.

Köpek onun sesini tanıdı. Sustu. Yerine döndü.

"Geldik," dedi.

"Kapı bu muydu?"

"Evet, yine o kapı."

Ay doğmuş, gökte iyice yükselmişti. Hava gri-mavi renkteydi. Başım zonkluyordu. Yumruklarımı şakaklarıma dayadım. Olanca gücümle bastırdım.

"Fili, leylâklar açmış, galiba!"

"Evet, çiçekteler," dedi. "Dün akşam açmağa başladılar. Ne o? Sen yeni mi farkettin?"

"Evet, şimdi, Fili."

Onu kollarımın arasına aldım. Vücudunu benimkine dayadı. Yüzünü yukarı kaldırdım. Isırdım etli, kuru, acı dudaklarını. Gök dönmeğe başladı. Yıldızlar kımıldadı. Ay kıpırdadı. Toprak ayağımın altından kayar gibi oldu. Filimona kollarımdan kurtuldu. Şöyle fısıldadığını duydum:

"Şaşkın budala! Şimdi neye yarar artık? Ne anlamı var ki!"

"Haklısın, Fili. Hiçbir anlamı kalmadı."

Bahçe kapısı açıldı ve kapandı. Köyde tek başıma aylak aylak dolaşmağa başladım. Köpekler beni tanımıyordu. Bu yüzden havlıyorlar, kimisi de üstüme saldırıyordu. Durdum. Durdum ve bastonumla onları kavaladım.

Çeviri: Gülen Olut

Rus hikâyeleri:

Fayton

Yazarı: Gogol

B... kasabası... süvari alayının gelmesi üzerine çok şenlendi. O zamana kadar, insan orada, sıkıntıdan patlayacak gibi olurdu. Tesadüfen şöyle bir geçip de basık evler arasındaki sokağa ters ters bakan kerpiç evlerine bir göz atacak olsaydınız, üstünüze anlatılmaz bir hüzün çöker, içinize büyük gaflardan yada kumardaki ağır kayıplardan sonra duyulan olumsuz ezintiyle dolardı; sözün kısası insan kendini iyi bulamazdı. Yağmur, evlerin sıvalarını bozmuş, beyaz duvarları alacalı bulacalı bir hale getirmişti. Damların çoğu, bütün güney şehirlerimizde olduğu gibi, sazla örtülydü. Belediye Başkanı (1) manzaranın güzelliği için, epey zaman önce bahçelerdeki ağaç ları kestirmişti. Sokaklarda bir tek canlı varlığa raslamazdı; yalnız zaman zaman bir horoz, üstündeki bir karış tozla yumuşak bir yastık halini almış olan yolun bir yanından öbür yanına geçerdi; biraz yağmur yağsa toz hemen çamura dönerdi; belediye başkanının Fransızlar adını verdiği iri baş hayvanlar gelip sevinçle bu çamura uzanırlar, burunlarını havaya kaldırarak öyle böğürürlerdi ki yoldan geçen gezginlerin atlarını kamçılamaktan başka çareleri kalmazdı. Zaten B... kasabasının sokaklarında bir gezgine ras lamak da oldukça güçtür. Kimi zaman, ama o da çok seyrek, sırtında Nankin kumaşından sarı bir redingot, küçük bir arabada un çuvallarının üzerine kurulmuş, onbir köylüsü olan bir taşra kibarının, peşinden bir tay koşan doru bir kısrağı kırbaçlayarak geçtiği gö-

---

(1) Aslında Gorodniçi: Hükümetçe atanan bir çeşit belediye başkanı.

rülür. İnsan pazar yerinde bile gönlünü eğlendiremez. Terzinin evi pazar yerine cephesini değil köşesini vermiş, aptal aptal bakmaktadır. Karşısında iki pencereli, cephesi taştan bir bina on beş yıldır bitirilmemiş bir halde durur. Sonra, Belediye Başkanının son modaya uygun yaptırdığı kül rengi bir han gelir; o uzak gençlik yıllarında (Belediye Başkanı henüz öğle uykusuna yatmayı ve akşamları uyumadan önce bir bardak firenk üzümü şerbeti içmeyi âdet edinmediği zamanlarda) öbür binalara örnek olsun diye bu hanı yaptırmıştı; geri kalan yapılar saptan samandan ibaretti. Alanın orta yerini birkaç işportacı esnafının dükkânları kaplar; kırmızı başörtülü bir köylü kadını, bir çuval sabun, bir iki kilo acı badem, biraz tüfek saçması, pamuklu kumaşlar, bir de her zaman kapının kenarında halka oynuyla (1) vakit geçiren iki memurdu.

... süvari alayı gelince her şey değişti. Sokaklar daha ışıklı oldu, daha canlı bir hal aldı. Basık evler, arasıra sokaklardan fidan boylu, başı tüylü bir subayın geçtiğini görebiliyordu; bu subaylar, çoğu zaman gidip öteki arkadaşlarını bulurlar; onlarla oturup terfiden, tayinden sözederler; tütün çeşitlerinden konuşurlar; yada, generalden saklı, droşkisine (1) iskambil kâğıdı çekerlerdi; bu droşkiye alayın droşkisi demek doğru olur. O kadar çok elden ele geçmiştir! Bakarsınız bugün bir binbaşının elindedir; yarın bir teğmenin ahırına çekilir; haftasına bakarsınız o binbaşının emirleri aynı arabayı yağlıyor. Çitlerin üzeri asker şapkalarıyla donatılmış gibiydi. Her zaman birkaç kapının iç tarafında kurşini kaput asılı dururdu. Sokak aralarında, bir ayakkabı fırçasının kılları kadar gür, bıyıklı askerlere raslanırdı. Bu bıyıklar, hattâ her yerde görünürdü. Elinde sepetlerle kadınlar pazara

---

(1) Svayka: Birtakım büyük başlı çivileri bazı halkaların içinden atarak geçirme oyunu.

geldi mi, omuz başlarında o saat bir bıyık peyda olurdu. O zamana kadar, olup olacağı iki kişiden ibaret bulunan kasabanın sosyetesini subaylar epey canlandırdılar. Bu iki kişiden biri, bir zangoç karısıyle aynı evde yaşayan yargıç, öteki de Belediye Başkanıydı. Başkan enikonu akıllı adamdı; bir tek kusuru vardı: Sabahtan akşama, akşamdan da sabaha kadar uyuması. Tugay komutanı, karargâhını B... 'ye naklettiği zaman bu sosyete hem kalabalıklaştı, hem cazipleşti. Ekinlerini, tavşanlarını, hanımefendilerinin siparişlerini düşünen, o zamana kadar kimsenin görmediği taşra kibarları, unutmaya başladıkları iskambil oyunlarını subaylarla oynayıp hatırlamak için kasabaya itibar etmeye başladılar. Güzel bir gündü, hangi nedenle olduğunu hatırlayamıyorum, general büyük bir akşam yemeği verdi; ziyafet için dehşetli hazırlık yapıldı; mutfakta işleyen bıçakların şakırtısı ta kenar mahallelerden duyuluyordu. Pazarda ne var ne yoksa hepsi toplandı. O kadar ki, yargıçla zangoç karısı biraz pelte, biraz çavdar çöreğiyle yetinmek zorunda kaldılar. Generalin küçük avlusu her türlü arabalarla tıklım tıklımdı. Dâvetlilerin hepsi erkekti; alayın subayları, civardan gelen bazı çiftlik sahipleri. Bu sonuncular içinde en çok göze çarpan Pitagor Pitagoroviç Çertokutskiydi. B.... ilçesinin en parlak kişizadelerinden olan bu adam, seçimlerde en çok gürültü uyandıranlardandı; generale de bu şatafatlı araba ile geldi. Bir zamanlar suvari alayının gözde parlak subaylarından biriydi; alayının karargâh kurduğu yerlerde baloları, toplantıları kaçırmazdı. Simbirsk eyâletlerinin bütün tombul genç kızlarından bu yolda bilgi edinilebilir. Şu «karışık» dediğimiz olaylar cinsinden bir olay sonunda mesleğinden ayrılmak zorunda kalmamış olsaydı şöhreti şüphesiz öteki eyâletlere de yayılacaktı: birine tokat atmıştı, yoksa birinden

(1) Droşki: Bir çeşit araba.

tokat mı yemişti; pek iyi hatırlayamıyorum; yalnız bildiğim bir şey varsa, alayından çekilmesini rica ettiler. Buna rağmen kendince değerini pek kaybetmedi. Asker biçimi dikilmiş beli yüksek bir elbise giyiyor, bıyık bırakıyor, mahmuz takıyordu; kibarlar kendisinin vaktiyle piyade olduğunu sanmasınlar diye! Piyadelerden hoşlanmaz, onlara birtakım alaylı adlar verirdi. Panayırlardan eksik olmazdı; bu panayırlara bütün Rusya, yani nineler, çocuklar, kızlar, şişman çiftlik sahipleri, insanın düşünde bile göremeyeceği türlü türlü arabalarla gelir, eğlenirlerdi. Bir yerde bir süvari alayının karargâh kurduğunu haber almaz mı, hemen oraya giderdi. Subayların gözlerinin önünde arabadan aşağıya ustaca sıçrar, hepsiyle çabucak ahbap oluverirdi. Son seçimler sırasında, kışızadelere güzel bir ziyafet verdi, kendisini başkan seçerlerse hepsinin işlerini gayet iyi yola koyacağını bildirmişti. Kısacası, taşra deyimiyle, bir kibar hayatı geçiriyordu. Adamakıllı güzel bir kızla evlenmişti; kızın iki yüz can, birkaç bin ruble de çeyizi vardı. Altı güzel beygir, yaldızlı kilitler, ehlileştirilmiş bir maymun, Fransız bir vekilharç yüzünden sermaye derhal kediye yüklendi: iki yüz köylüye gelince: bunlara kendi iki yüzünü de ekledi, hepsini birtakım ticaret işleri yapmak üzere rehine koydu. Tek kelime ile, şanlı şerefli, mükemmel bir çiftlik sahibiydi. Generalin yemeğinde başka taşra kibarları da vardı; ama onlardan sözetmesek de olur. Öbür davetliler hep alayın subaylarıydı, bunlar arasında bir albayla oldukça şişman bir binbaşı vardı. İri yarı şişman bir adam olan general subayların da dediği gibi, iyi bir âmirdi; kalın, otoriter bir sesle konuşurdu. Yemek pek nefisti: en lezzetli balıklar, av etleri, bıldırcınlar, keklikler, kuşkonmazlar, mantarlar; hepsi gösteriyordu ki, dün akşamdan beri ahçıbaşının gözüne bir damla uyku girmemişti; ayrıca, dört er ellerinde satırlar, saçlı yemeklerin, pelteli yemeklerin hazırlanmasında bütün gece

ona yardım etmişlerdi. Şişeler de çeşit çeşitti: uzun boyunlu Bordeauk şişeleri, şişman karınlı Madera şişeleri, harika bir yaz günü ardına kadar açık pencereler, masanın üzerinde buzla dolu tabaklar, oradan buradan dışarı fırlamış frak önlükleri, generalin sesinin hâkim olduğu karşıdan karşıya konuşmalar, şampanya şişeleri, kısacası her şey birbirine uygundu. Yemekten sonra midelerinde boş bir ağırlık duyarak sofradan kalktı; hemen pipolarını, çubuklarını yaktılar, ellerine kahve fincanlarını alarak taraçaya geçtiler.

General, güler yüzlü, zarif tavırla genç yaverine;

— İşte şimdi tam zamanı, dostum! dedi. Sana zahmet, şu kısrağı buraya getiriversene. Siz de düşüncenizi söyleyin baylar —general burada piposundan bir nefes çekti—; daha yeterli derecede bakılamadı. Ne yaparsınız, bu musibet yerde doğru dürüst bir ahır yok ki! Ama ne hayvan... puf, puf... iyi bir hayvandır.

— Çoktan beri mi bu hayvan... puf, puf... zatı dev letlerinizde bulunuyor?

— Puf, puf, puf... puf, hayır, pek çok olmadı. İki yıl önce haradan almıştım.

— Zatı devletleri burada mı terbiye ettiler, yoksa terbiye edilmiş mi aldılar?

— Puf, puf, pu, pu... u... uf; burada, burada.

Bu sözlerin üzerine general bir duman bulutu içinde kayboldu.

Tavladan dışarıya bir asker fırladı; bir nal sesi işitildi; beyaz gömlekli, kapkara bıyıklı, başka bir asker göründü; ürkek bir atı, yularından tutmuş, çekerek getiriyordu. Hayvan sert bir hareket yaptı, başını birden kaldırarak yere çömelmiş olan askeri bıyıkları ile beraber havaya kaldıracaktı. Asker, atı evin önündeki taraçaya doğru çekerek:

— Yavaş! Yavaş! Agrefena İvanovna! dedi.

Kısrağın adı Agrafena İvanovna'ydı. Güzel bir

güneyli kız gibi, hoyrat ve sağlıklıydı; nalları ile taraçanın kenarına vurdu ve birdenbire durdu.

General piposunu bırakarak keyifli keyifli Agrafena İvanovna'yı seyretti. Albay bizzat taraçanın basamaklarından inerek Agrafena İvanovna'yı burnundan yakaladı. Binbaşı geldi, bacağını okşadı. Öteki davetliler, hayran hayran, dillerini şapırdattılar. Çertokutski de indi, arka tarafından hayvana sokuldu. Asker, gemi elinden bırakmadan esas duruşu aldı; davetlilere, yiyecekmiş gibi baktı.

Çertokutski:

— Çok güzel at, dedi. Yürüyüşünün nasıl olduğunu sorabilir miyim zatı devletlerinden?

— Ooo, yürüyüşü fevkalâde!... Yalnız şu aptal sağlık memuru birtakım haplar verdi de iki gündür hayvan durmadan hapşırıp duruyor.

— Çok güzel, çok güzel hayvan! Zatı devletlerinin hayvanlarına uygun bir de arabaları vardır tabiî, değil mi?

— Araba mı? Bu, bir binek hayvanı ama!

— Malûm, malûm. Yani zatı devletlerinin öbür atlarına göre bir arabaları olup olmadığını sormak istemiştim.

— Haaa! Doğrusu, arabadan yana biraz fakirim. Şu yeni çıkan seyahat arabalarından bir tane almak isterdim. Şimdi Petersburg'da olan erkek kardeşime yazdım; ama gönderip göndermeyeceğini henüz bilmiyorum.

Burada albay da söze karıştı:

— Bana kalırsa, efendimiz, Viyana'dan başka yerde güzel araba bulunmuyor.

— Çok doğru, puf, puf, puf...

Çertokutski:

— Evet efendimiz, bende çok güzel bir Viyana arabası var.

— Onunla mı geldiniz?

— Yoo, hayır! Bu, bir şey değil, şuraya buraya

giderken kullanırım, oysa öteki tüy gibi hafiftir; içine bir kuruldunuz mu sanki nineniz sizi beşikte sallıyor sanırsınız.

—Yaa, çok rahat demek?

— Son derece rahat! Ne yastıklar! Ne yaylar!. Seyretmeye doyamazsınız!..

— Mükemmel, mükemmel!

— Aynı zamanda da geniş! Bir benzerini asla görmedim, efendimiz! Ben askerken çekmecelerine on tane rhum şişesi, yirmi paket tütün, altı kat üniforma, çamaşır, iki tane de çok uzun çubuk koyardım, sandığına ise koca bir öküz sığar.

— Mükemmel, mükemmel!

— Dört bin rubleye aldım, efendimiz.

— Bu fiyata göre çok güzel olmalı herhalde. Kendiniz mi ısmarladınız?

— Hayır, efendimiz, iyi bir raslantıyla elime geçti; çocukluk arkadaşlarımdan biri satın almıştı, yaman adamdır. Zatı devletleri kendisiyle ne güzel anlaşırdınız. Onunla kardeş gibi yaşardık, içtiğimiz su ayrı gitmezdi. Arabayı kendisinden bir iskambil oyununda kazandım. Zatı devletleri yarınki öğle yemeğini evimde yemek şerefini bahşederler mi bendelerine? Bu vesile ile kendilerine arabayı da gösterirdim.

— Ne diyeyim bilmem ki... Yalnız olmaz da hani Subay arkadaşlarımla birlikte gelmeme izin verir misiniz?

— Rica ederim, sayın subaylarınızı da özellikle davet ediyorum. Sizleri evimde görmekle şeref duyacağım; efendim. —Albay, binbaşı ve öteki subaylar saygı ile eğilerek kendisine teşekkür ettiler.— Bana kalırsa efendimiz bir şey satın alındı mı en iyisinden alınmalı; aksi halde parayı sokağa atmış olursunuz. Yarın teşrif buyurduğunuz vakit, size çiftliğimde yaptığım bazı yenilikleri gösteririm...

General ona baktı ve gene ağzından bir nefes duman çıkardı. Çertokutski davetinden çok memnundu, içinden türlü türlü salçalar, hamur işleri ısmarlıyor; subaylara neşeli neşeli bakıyordu. Onlar da bakışlarından ve selâma benzeyen hafif beden hareketlerinden anlaşılacağı gibi kendisine, iltifatlarını arttırdılar. Çertokutski serbest bir tavır takındı; sesi derin memnunluğunun belirtisi olarak yumuşadı.

— Zatı devletleri evin hanımıyla de tanışacaklar.

General bıyıklarını okşayarak:

— Çok mutlu olurum, dedi.

Çertokutski ertesi günkü ziyafetin hazırlıklarıyle ilgilenmek için hemen çıkıp evine gitmek istemişti Hattâ şapkasını bile almıştı; ama nasıl oldu bilmiyorum, biraz gecikti. Tam o sırada whist masasına oturmakta epeyce kararsızlık gösterdi; ama subayların ısrarı karşısında, reddederse hareketinin görgü kurallarına aykırı düşeceğini düşündü. Oturur oturmaz önünde bir bardak punç gördü; dalgınlıkla bir hamlede bütün bardağı yuvarladı. İki el oyundan sonra kolunun altında bir bardak punç daha gördü; yeni bir dalgınlıkla, onu da yuvarladı:

— Gerçekten, baylar, artık benim çekilmem gerekli! demeyi de unutmadı. Bununla birlikte yeni başlayan oyuna girdi.

O zamana kadar genel olan konuşma parçalanmaya, küçük, dağınık konuşmalar halini almaya başlamıştı. Oyun oynayanlar oldukça sessizdiler, ama öteki davetliler onların aksine bir kenara çekilmişler, divanların üzerinde gevezelik edip duruyorlardı. Bir köşede, bir yüzbaşı, dişlerinin arasında bir pipo, altında br yastık, can kulağı ile kendisini dinleyen bir kalabalığa oldukça büyük bir kolaylık ve akıcılıkla, başından geçen aşk serüvenlerini anlatıyordu. Elleri iki iri patatese benzeyen son derece tombul bir taş-

ra kibarı, tatlı tatlı bakarak onu dinliyor, arasıra da kısacık kolunu arkasına atarak tabakasını çıkarmaya çalışıyordu. Başka bir köşede süvari bölüğünün talim ve terbiyesi konusunda hararetli bir tartışmaya tutuşmuşlardı. Kız yerine iki defa bacak oynayan Çertokustki, ikide bir konuşmaya da karışıyordu. Sorularının konuşulan şeylerle hiç de ilgisi olmadığı halde oturduğu yerden bağırıyordu: «Hangi yıl?» yada: «Hangi alayda?»

Sonunda, yemekten birkaç dakika önce oyun bitti, oyun üzerine konuşmalar gene de sürüyordu. Oyundan herkesin kafası şişmişe benziyordu. Çertokutski epeyce kazanmıştı; bununla beraber, hiçbir şey almadan kalktı; bir süre mendili olmayan bir adam haliyle bekledi durdu. Sofra hazırlandı. Pek tabiî şaraplar boldu. Çertokutski sağında bir şişe, solunda bir şişe görünce, kendini pek de farkında olmadan, bardağını doldurmak zorunda hissetti.

Sofrada uzun ama biraz da garip konuşmalar başladı. 1812 savaşında bulunmuş olan ihtiyar, bir savaş hikâyesi anlattı; sonra ne hikmettir bilinmez, bir sürahi kapağını alıp pastanın içine batırdı.

Dağılabildikleri zaman, saat, gece yarısından sonra üçü bulmuştu. Arabacılardan bazıları, efendilerinin kollarına girip, onları sepet gibi, arabalarına atmak zorunda kaldılar. Çertokutski, arabasının içinde bütün kişizadeliğine rağmen, öyle bir sallandı, öyle derin derin selâmlar veriyor, komutanın huzurunda başını öyle eğiyor ki, bıyıklarında kalan iki tane dul kadın otunu eve kadar getirdi.

Eve geldiği zaman herkes uyumuştu; arabacı güç belâ oda hizmetçisini bulabildi; oda hizmetçisi efendisini aldı, salondan geçirdi, orada bir hizmetçi kadına teslim etti. Onun yardımıyla Çertokutski, güç belâ yatak odasına girdi, kar gibi beyaz bir gecelik içinde büsbütün güzel görünen genç karısının yanına

uzandı. Kocasının yatağa düşüşü onu uyandırmıştı. Biraz gerindi, kaşlarını çattı, gözlerini üç defa kırpıştırdıktan sonra tamamıyla açtı; yarı kızgın, yarı gülümser bir eda ile baktı; kocasının bu sefer, hiç de okşamak niyetinde olmadığını görünce can sıkıntısı ile tekrar öte yana döndü, taze yanağı kolunun üstünde, hemen uyudu.

Evin genç hanımı, köyde erken denemeyecek bir saatte uyandı. Kocası durmadan horluyordu. Kendisinin aşağı yukarı sabahın dördüne doğru eve geldiğini hatırladı, bunu düşünerek de uyandırmaya kıyamadı. Kocasının Petersburg'tan getirttiği terlikleri giydi, sırtına da bir çağlayan gibi dökülerek vücudunu saran sabahlığı, tuvalet odasına girdi; orada kendisi kadar taze su ile yıkandı, sonra da gelip aynasının önüne yerleşti. Hemen anlamıştı ki bu sabah, hiç de fena değildi. İlk bakışta pek önemli görünmeyen bu hal onu her zamankinden iki saat fazla ayna karşısında durmak zorunda bıraktı. Sonunda kalktı, çok sevimli bir tarzda giyindi. Hava almak üzere bahçeye çıktı. Hava, bütün güzelliğini takınmış gibiydi, ancak güzel bir güney gününde görülebilecek bir hava. Ta tepeye gelmiş olan güneş, yalımlı ışıklar gönderiyor; onun ısısı ile yanan çiçeklerden, üç kez daha baygın bir koku dağılıyor; sık koyu gölgeli ağaçlar altında dolaşmak insana serinlik veriyordu. Evin güzel hanımı vaktin öğle olduğunu, kocasının ise hâlâ uyuduğunu tamamiyle unutmuştu. Bir aralık, bitişik ahırda öğle uykusuna yatmış olan iki arabacı ile bir uşağın horultuları kulağına çalındı. Kendisi büyük yola çıkan gölgeli yola oturmuştu; dalgın ıssız yola bakıyordu. Ansızın uzaklarda beliren bir toz bulutu dikkatini çekti. Bir bakışta biçok arabalar gördü. Önde, iki kişilik hafif bir arabanın çinde, kocaman apoletleri güneşte pırıl pırıl yanan general, onun yanında da albay vardı. İlk arabayı dört kişilik

ikinci bir fayton izliyordu; binbaşı ve generalin yaveri ile daha iki subay bunun içindeydiler. Sonra alayın ünlü arabası geliyordu; bu seferki sahibi şişman binbaşıydı. Arabanın arkasından dört kişilik bir bon-voyage (1) göründü; içinde dört subay oturmuş, beşincisi de ötekilerin dizlerine oturmuştu. Bon voyage'ın arkasında üç tane çok güzel doru kır atın üzerinde ilerleyen üç subay daha farkediliyordu.

Evin sahibi hanım : «Acaba bize mi geliyorlar?» diye düşündü. «Aman, yarabbi! İşte köprüye saptılar!»

Bir çığlık attı, kollarını kaldırdı, tarhların, çiçeklerin arasından, doğru kocasının odasına koştu. O hâlâ mışıl mışıl uyuyordu. Kadın onu kolundan tutup sarsarak:

— Kalk! Kalk! Çabuk, diye bağırdı.

Çertokutski gerinerek, hiç gözlerini açmadan uyku sersemi : «Ha?..» diye mırıldandı.

— Kalk, şekerim, çabuk, çabuk! Misafirler geliyor!

— Misafirler mi? Ne misafiri?.. Bu kelimelerden sonra Çertokutski burnu ile anasının memesini arayan bir buzağının böğürmesine benzer bir ses çıkardı. — Mmm... Uzat bana boynunu, cicim, öpeyim bir defa...

— Şekerim, Allah rızası için, kalk generalle subayları bize geliyorlar. Ah! Aman Yarabbi! Bıyığında da dulkadın otu var.

— General mi? Ne vakit de kalkmış? Peki ama Allah Allah, niçin beni uyandırmadınız? Yemek hazır mı bari?

— Ne yemeği?

— Söylemedim mi?

— Yooo! Sen sabahın dördünde geldin! Sana bir sürü şeyler soracak oldum, hiç birine cevap verme-

(1) Bir çeşit araba.

din. Seni uyandırmaya da kıyamadım, şekerim, gece hiç uyamamıştın...

Bu son sözleri nazlı, cilveli bir eda ile söylemişti.

Çertokutski gözlerini açtı; yıldırımla vurulmuşçasına bir iki dakika hareketsiz kaldı; sonunda, edebi erkânı bir yana bırakıp don gömlekle yataktan fırladı.

— Tuh, olur aptal, olur eşek değilim! diyerek kafasına vurmaya başladı. Onları yemeğe davet ettim. Ne yapmalı şimdi? Uzaktalar mı daha?

— Bilmem... Herhalde şimdi gelirler.

— Sevgilim, sen saklan!... Hey! kimse yok mu? Hey kız, git söyle. Korkma canım! Subaylar gelecek.. Onlara diyeceksin ki «Efendi sabahleyin çıktı, yarına kadar gelmez.» Anlıyor musun? Bütün hizmetçilere tembih et... Çabuk, çabuk, koş!

Bunun üzerine robdöşambrını giydi, en emin yerin olacağını düşünerek saklanmak üzere, arabalığa koştu. Ama arabalığın köşesinde durunca; oradan da beni kolayca görürler, diye düşündü. Birdenbire: «Hah! Burası daha iyi!» dedi. Hemen yanı başında duran faytonun basamağına bastı, kendini arabanın içine attı, kapıyı kapattı; robdöşambrının içinde büzüldü; daha çok emniyette olmak için de faytonun körüğünü ve muşambasını üzerine indirdi.

Bu sırada faytonlar kapıya gelmişlerdir. General, arabasından silkinerek indi; arkasında, şapkasının tüyünü düzelterek albay, şişman binbaşı da kılıcı koltuğunun altında arabasından atladı; sonra Bon voyage'daki zayıf vücutlu teğmenlerle dizlerine oturttukları asteğmen indiler; nihayet at üstünde gelen üç subay da indi. Kapının eşiğinde beliren bir uşak:

— Efendi evde yok, dedi.

— Nasıl, yok mu? Ama herhalde yemeğe gelecektir, değil mi?

— Hayır, gelmemek üzere gitti. Yarın bu saatlerde ancak gelir.

— Hoppala! Bu nasıl olur?

Albay gülerek:

— Amma da iş ha! dedi.

Söze tatsız bir yüzle, tekrar general başladı:

— Peki ama, ne yapacağız şimdi? Mademki bizi kabul edemeyecekti, ne diye dâvet etti o halde?

Genç bir subay:

— Gerçekten, efendimiz, değil, nasıl olur da insan böyle bir iş yapabilir, anlayamıyorum.

General:

— Ha?.. dedi. Küçük rütbeli subaylarla konuşurken hep böyle yapardı, âdetiydi.

— Diyorum ki, efendimiz, bu tarzda hareket edilmez.

— Elbette... Bir engel mi var, haber verirsin, ya da hiç çağırmazsın.

— Eee, efendimiz, dedi albay, bize de dönmekten başka yapacak iş kalmadı.

— Evet... Ama, durun... Faytonu olsun görebiliriz. Herhalde onu da beraber götürmedi ya. Hey, ahbap, baksana buraya!

— Buyursunlar, efendimiz!

— Sen herhalde seyissin, değil mi?

— Evet efendimiz!

— Efendinin şu son zamanlarda aldığı faytonu bize göstersene.

— Lûtfen benimle birlikte arabalığa kadar zahmet ederseniz.

Generalle bütün subayları arabalığa doğru ilerlediler.

— İşte, efendim, yalnız... Bir dakika! Biraz karanlıkta kalıyor. Aydınlığa çıkarayım da öyle görün.

— İyi, iyi, görüyoruz.

Generalle subayları faytonun etrafını dolaştılar; tekerlekleri, yayları iyiden iyiye muayene ettiler.

— Ama ben bunda hiç bir üstünlük göremiyorum, dedi, general; bayağı bir fayton.

Albay bütün bütün körükledi:

— Her şeyi alelâde! Güzel bir tarafı yok.

Söze bir genç subay daha karıştı:

— Bana öyle geliyor ki, efendimiz, dört bin ruble edecek gibi görünmüyor.

— Dört bin ruble mi? Yarısı bile etmez... Yoksa içinin bazı özellikleri mi var... Eeee, ahbap, kaldır bakalım şu muşambayı...

Robdöşambrının içinde acayip bir şekilde, iki büklüm, Çertokutski ortaya çıktı. General, şaşırmış bir halde:

— Aaa! Siz burada mısınız? dedi.

Sonra, faytonun kapısını vurdu; muşambayı tekrar Çertokutski'nin üzerine örttü, subayları ile birlikte çıktı gitti.

Çeviri: Erol Günay

Besleme

Yazarı: Anton Çekov

Gece yarısı. On üç yaşındaki besleme Varka, beşiği sallarken bir yandan da uykulu bir ninni tutturmuş, mırıldanıyordu:

Uyusun da büyüsün, ninnii,
Tıpış tıpış yürüsün, ninnii...

Meryem ana tasvirinin önünde küçük, yeşil bir lâmba yanıyor. Odanın bir başından öteki başına gerili ipte, kurumaları için kundak bezleri, iri, kara pantalonlar asılı. Lâmbanın ışığı, tavanda geniş, yeşil bir yuvarlak çizmiş, kundakların, pantalonların uzun gölgeleri sobanın, beşiğin, Varka'nın üstüne düşmüş... Lâmbanın ışığı titreştiğinde tavandaki yuvarlak ile gölgeler canlanıyor, rüzgârdanmış gibi dalgalanıyorlar. Boğucu bir hava var içerde. Koyu bir lâhana çorbası ve kösele kokusu sarmış her yanı.

Bebek ağlıyor. Bağırmaktan sesi kısıldığı, bitkin düştüğü halde gene de ağlamayı kesmiyor. Yatışacağa da benzemiyor. Varka'nın uykusu var. Göz kapakları kapanıyor, başı ikide bir önüne düşüyor, boynu çok ağrıyor. Ne göz kapaklarını kaldıracak, ne de dudaklarını oynatacak dermanı var. Yüzü kurumuş, odunlaşmış, başı toplu iğne başı kadar küçülmüş gibi geliyor ona.

— Uyusun da büyüsün ninnii, diye mırıldanıyor, tıpış tıpış yürüsün...

Bir cırcır böceği sobanın içinde cırlıyor. Yan odada, duvarın ötesinde bey ve kalfa Afanasiy horluyorlar... Beşik acıklı acıklı gıcırdıyor, Varka mırıltıyla ninni söylüyor... Gecenin sessizliğinde her şey birleşiyor, rahat döşekte yatarken dinlemesi pek tatlı bir ninni oluveriyor. Ama bu müzik insanın sinirini bozmaktan, onu canından bezdirmekten başka bir şeye yaramıyor şimdi. Çünkü Varka'nın üzerine gevşeklik çöktürüyor, uykusunu getiriyor. Oysa uyuya-

maz Varka. Allah saklasın, bir uyusa, bayanla bay canını çıkartıncaya dek döğerler onu sonra.

Lâmba göz kırpıyor sanki. Yeşil yuvarlak ile gölgeler harekete geçiyor, Varka'nın yarı açık, dalgın gözlerinin önünde öteye beriye kayıyor, uykulu beyninde dumanlı düşler yaratıyorlar. Varka, gökyüzünde birbiri ardından koşuşan, bebek gibi ağlaşan kapkara bulutlar görüyor hayalinde. Ve işte güçlü bir rüzgâr çıkıp tümünü dağıtıyor. Varka, cıvık çamurla kaplı geniş bir şose görüyor. Bir dizi yük arabası güçlükle ilerliyor, omuzlarında ağır çuvallarla ikibüklüm insanlar elele tutuşmuş yol almağa çalışıyor, karmakarışık bir sürü gölge ortalıkta dolaşıyor. Soğuk görünüşlü bulutların arasından şosenin iki yanında ormanlar gözüktü. Çuval taşıyan ikibüklüm insanlarla gölgeler birden çamura yatıyor. «Niçin çamurun içinde yatıyorsunuz?» diye soruyor Varka. «Uyuyacağız, uyuyacağız!» diyorlar. berikiler. Ve derin, tatlı bir uykuya dalıyorlar. Bir sürü saksağan ve karga gelip telgraf teline konuyor, küçük çocuk gibi bağrışarak uyuyanları uyandırmağa çalışıyor. Varka,

— Ninni, ninnii... diye mırıldanırken kendini karanlık havasız bir köy evinde görüyor şimdi.

Rahmetli babası Yefim Stepanov yerde kıvranıyor. Varka onu görmüyor ama acıdan tahtaların üzerinde yuvarlanışını, inleyişini işitiyor. Kendi deyişiyle «fıtığı ağrıyor». Acısı öylesine dayanılmaz ki, bir kelime bile söylemiyor, yalnızca derin derin, hırsla soluyor, dişlerini «Tak-tak-tak» diye trampet gibi takırdatıyor.

Biraz önce annesi Pelagey, beylere Yefim'in ölmek üzere olduğunu söylemek için koşarak çıkıp gitmişti. Bu zamana kadar dönmüş olmalıydı. Varka sobanın üstündeki döşeğinde yatıyor. İstiyor ama uyuyamıyor, babasının «tam-tak»larını dinliyor. İşte, bir arabanın tekerlek sesleri duyuldu. Buraya geli-

yor. Bey, şehirden onlara konuk gelen genç doktoru göndermiş. Doktor içeri giriyor. Karanlıkta görünmüyor ama öksürüğü ve kapıyı kapayışı işitiliyor.

— Işığı yakın, diyor.

Yefim cevap veriyor:

— Tak-tak-tak...

Pelagey aceleyle sobanın üstüne atılıp kibritleri koydukları çanak parçasını aramağa koyuluyor. Aradan hayli zaman geçiyor, kibrit hâlâ bulunamadı. Sessizlikte doktor cebinden kendi kibritini çıkarıp yakıyor. Pelagey:

— Bir dakika, efendim, bir dakika, diyor ve koşarak dışarı çıkıyor, biraz sonra elinde yana yana ufacık kalmış bir mum parçasıyla geri geliyor.

Yefim'in yanakları al al, gözleri faltaşı gibi açık, bakışları keskin. Oradakilerin içlerini okuyor sanki. Doktor üzerine eğilerek:

— Neyin var? diyor. Dur bakayım! O!.. Ne zamandan beri buran böyle?

— Ne bileyim ben. Ecel geldi, beyim, ecel... Ömrü tükettik...

— Saçmalama... İyileştiririz seni!..

— Canınız nasıl isterse öyle yapın, anam babam. Candan teşekkür ederim size, ama boşuna yorulacaksınız, bir şeyi değiştiremiyeceksiniz, biliyorum... Ölüm insanın başucuna konduktan sonra insan oğlunun elinden bir şey gelmez.

On beş dakika muayene ediyor doktor Yefim'i. Sonra doğruluyor:

— Benim yapabileceğim bir şey yok... diyor. Hastahaneye gitmen gerek, ancak orada ameliyat edebilirler seni. Zaman kaybetmeden hemen git... Gitmemezlik etme sakın! Vakit hayli geç, şimdi herkes uyuyor ama ziyanı yok, bir pusula veririm sana. Duydun mu?

Pelagey atılıyor yandan:

— Efendim, neyle gitsin istiyorsunuz? Atımız yok ki bizim.

— Olsun, bey'e söylerim, bir araba verir size.

Doktor gidiyor, mum sönüyor ve «tak-tak»lar gene başlıyor... Yarım saat sonra bir arabanın daha yaklaştığı işitiliyor. Bu, bey'in hastahaneye gitmesi için Yefim'e gönderdiği arabadır. Yefim hazırlanıyor ve gidiyor...

Ve işte güzel, ışık dolu bir gün doğuyor. Pelagey evde yok: Hastahaneye, Yefim'in başına gelenleri öğrenmeğe gitti. Bir yerde bir çocuk ağlıyor. Varka, birinin kendi sesiyle ninni söylediğini duyuyor:

— Uyusun da büyüsün, ninnii; tıpış tıpış yürüsün, ninnii...

Kapı açılıyor, Pelagey içeri giriyor. Haç çıkardıktan sonra fısıltıyla,

— Gece, ağrısını dindirmişler, sabah ruhunu teslim etmiş... diyor. Allah rahmet eylesin, nur içinde yatsın... Doktorlar, «geç kaldınız» dediler... Daha önce gitseymiş kurtulurmuş...

Varka koşarak ormana gidiyor, ağlamağa başlıyor. Birisi ensesine aniden öyle bir vuruyor ki, alnı kayın ağacının gövdesine hızla çarpıyor. Gözlerini kaldırıyor, ayakkabıcılık yapan bey'ini karşısında görüyor.

— Ne yapıyorsun, Allahın belâsı? diyor bey. Yavrum ağlıyor, duymuyor musun?

Ve kulağından yakalıyarak hızla sarsıyor Varka'yı. Bey gittikten sonra Varka beşiği sallamağa, ninni mırıldanmağa devam ediyor. Yeşil yuvarlak ile pantalon, kundak bezi gölgeleri göz kırpıyorlar ona ve biraz sonra gene kendilerine bağlıyorlar onu. Cıvık çamur şoseyi gene görüyor. Omuzlarında ağır torbalar taşıyan ikibüklüm insanlar ile gölgeler hâlâ uyuyorlar. Onları seyrederken ölesiye uyumak isti-

yor Varka. Nerdeyse ayakta uyuyacak ama, yanı sıra yürüyen annesi Pelagey habire daha çabuk yürümesi için dürteliyor onu. İşe girmek için şehre gidiyorlar. Varka, karşılaştıkları yolculara yakarıyor:

— Allah rızası için bir sadaka verin! İyi yürekli beylerimiz, küçük bir sadakayı esirgemeyin bizden!

Tanıdık bir ses cevap veriyor ona:

— Çocuğu ver bana!

Varka ayılamıyor, ayni ses bu kez daha kızgın:

— Çocuğu ver bana, diyorum! diye bağırıyor. Uyuyorsun değil mi, geberesice!

Varka şaşkınlıkla yerinden sıçrayıp çevresine bakıyor ve durumu hemen kavrıyor: Ne şose, ne Pelagey, ne de sadaka veren yolcular var. Yalnız, bebeği emzirmeye gelen bayan var. Odanın ortasında ayakta duruyor. Şişko, iri yarı bayan, bebeği emzirip yatıştırmağa çalışırken Varka ayakta duruyor, ona bakıyor. Bayanının işini bitirmesini bekliyor. Dışarda gök yavaş yavaş mavileşiyor, tavandaki yeşil yuvarlak ve gölgeler belli belirsiz soluklaşıyor. Sabah olmak üzere.

Bayan geceleğinin önünü iliklerken,

— Al! diyor. Çok ağlıyor, herhalde nazar değdi.

Varka bebeği alıyor, beşiğine koyuyor ve yeniden sallamağa başlıyor. Yeşil yuvarlakla gölgeler yavaş yavaş kayboluyorlar. Kafasına girip aklını karıştırmıyor artık bir şey. Uyumak istiyor, hem çok istiyor! Uykusunu dağıtmak için başını beşiğin kenarına dayayıp kendisi de beraber sallanıyor ama boşuna, gözkapakları gene kapanıyor, başı dönüyor. Sessizlikte birden, öteki odadan bey'in sesi gürlüyor:

— Varka, sobayı yak!

Artık kalkıp işe girişme zamanının geldiğini anlıyor Varka. Beşiği bırakıp odun almak için odunluğa koşuyor. Varka daha rahattır şimdi. Koşarken,

dolaşırken, oturduğu zamanki gibi başına vurmuyor uyku. Odunu getirip sobayı yakmağa koyuluyor. Odunlaşmış yüzünün yumuşadığını, düşüncelerinin ayndınlığa kavuştuğunu sezinliyor. Bayan,

— Varka, semaveri yak! diye bağırıyor.

Varka henüz çırayı yarmış, ateşlemiş, semaverin altına sokuyor ki, bir ses daha işitiliyor:

— Varka, bey'in çizmelerinin çamurunu temizle!

Döşemeye oturup çizmeleri temizlemeğe koyuluyor. Bir yandan da, başını geniş, derin çizmenin içine sokup biraz kestirse ne iyi olurdu diye geçiriyor içinden... Ve birden çizmeler büyüyor, büyüyor, şişiyor, bütün odayı dolduruyor. Varka'nın elindeki fırça yere düşüyor. Hemen, eşya gözünde büyümesin, oynayıp durmasın diye başını iki yana sallıyor, gözlerini iyice açıyor.

— Varka, dış merdivenleri yıka, müşterilere ayıp oluyor!

Varka merdivenleri yıkıyor, odaları topluyor, öteki sobayı yakıyor, alışverişe koşuyor. Başını kaşıyacak zamanı yok.

Ama şu, mutfakta dikilip patates soymak olmasa... Başını bir şey yere doğru çekiyor sanki, gözlerinin önünde patatesler kararıyor, bıçak elinden kayıyor. Bunlar yetmiyormuş gibi bir de, elbisesinin kolunu dirseğine kadar sıvamış öfkeli bayan, çevresinde dolaşıp bağıra çağıra söylenmiyor mu... Kafasının içinde çan gibi çınlıvor bu ses Varka'nın. Öğleden sonraki çamaşır, dikiş işleri de hayli yorucu. Öyle anlar oluyor ki, her şeye boş vererek şöyle yere uzanıp doyasıya bir uyku çekmek istiyor canı.

Gün akşam oluyor. Dışarda havanın yavaş yavaş kararmasını uykulu gözlerle seyrederken uyuşmuş şakaklarını ovuyor ve sebebini kendisinin de bilmediği bir gülümseme dolaşıyor dudaklarında. Akşamın loşluğu, kapanan gözlerini okşuyor, derin

bir uyku müjdeliyor ona. Gece oturmağa konuklar geliyor. Bayan,

— Varka, semaveri koy! diye sesleniyor.

Semaver de o kadar küçük ki... Konuklar çaya doyuncaya dek beş kere yakmak gerekiyor onu. Çay içildikten sonra Varka tam bir saat kapı dibinde dikilip konuklara bakıyor, buyuru bekliyor.

— Varka, koş iki şişe bira al!

Varka ok gibi fırlayıp, uykusuyla yarışıyormuş gibi olanca gücüyle koşuyor.

— Varka, bir koşu git votka getir bakayım! Varka, şişe açacağı nerede? Varka, balıkları temizle!

Ve işte konuklar da gidiyorlar. Işıklar bir bir sönüyor, bayanla bey yatıyorlar. Son bir buyuru daha duyuluyor:

— Varka, çocuğu salla!

Sobanın içinde cırcır böceği cırlıyor, yeşil yuvarlak tavanda, pantalon ve kundak bezlerinin gölgeleri gene Varka'nın yarı açık gözleri önünde oynaşıyor, titreşiyor, düşüncelerini bulandırıyor.

— Uyusun da büyüsün, ninni, diye mırıldanıyor Varka, tıpış tıpış yürüsün...

Ama bebek susacağa benzemiyor, çatlıyacak gibi ağlıyor. Varka gene çamurlu şoseyi, çuval taşıyan ikibüklüm insanları, Pelagey'i, Yefim'i görüyor. Hepsini tanıyor, anlıyor ama bu yarı uykulu halinde, elini ayağını zincire vuran, soluk almasını engelliyen görünmez kuvveti bir türlü anlıyamıyor. Ondan kurtulmak için çevresine bakıyor, arıyor ama boşuna, bulamıyor. Sonunda bu acılara dayanamıyacağını açıkça görüp bütün gücünü toplıyarak yukarıya, tavanda titreşen yeşil yuvarlağa bakıyor, çocuğun sesini dinliyor ve soluk almasını engelliyen düşmanı buluyor:

Bebeği...

Varka gülümsüyor. Böyle basit bir şeyi şimdiye dek anlıyamamış olmasına şaşıyor. Yeşil yuvar-

lak gölgeler ve cırcır böceği de gülümsüyor, şaşırıyorlar.

Düş, Varka'yı iyice sarıyor. Taburesinden kalkıp içten gülümsüyor, gözlerini kırpmadan odanın içinde dolaşmağa başlıyor. Ellerini ayaklarını zincire vuran bebekten biraz sonra kurtulacağını düşünmek rahatlatıyor onu... Çocuğu öldürdükten sonra uyuyacak, uyuyacak, uyuyacak...

Gülümsiyerek yeşil yuvarlağa işaret parmağını sallıyor, usul usul beşiğe yaklaşıyor, bebeğin üzerine eğiliyor, bunca sıkıntıdan sonra nihayet uyuyabileceğini düşünerek gülümsüyor. Aradan bir dakika geçmeden, derin, çok derin bir uykuya dalıyor...

Çeviri: Ergin Altay

Noel Ağacı ve Düğün

Yazarı: Dostoyevski

Geçenlerde bir düğün gördüm... ama durun; ben size bir Noel Yortusu anlatayım, daha iyi. Düğün güzeldi; çok hoşuma gitti, ama öteki daha güzeldi. Nedendir bilmem, düğün deyince Nole yortusunu hatırlarım. Bunu da şu vesileyle görmüştüm. Tam beş yıl oluyor, yılbaşında bir çocuk balosuna çağrılmıştım. Ev sahibi, ahbabı, ilişkisi, dalaveresi çok olan tanınmış bir iş adamıydı; o çocuk balosunun, ana babaların daha önemli şeyler konuşmak üzere göze batmadan, sanki tesadüfen biraraya gelivermeleri için bir vesileden ibaret olduğu anlaşılıyordu. Ben bu cemiyete yabancıyım; orada konuşulan meraklı şeylerle hiç ilgim olmadığından geceyi serbestçe geçirebilirdim. Orada, galiba çoluğu çocuğu olmayan, aile bayramına benim gibi tesadüfen gelen, herhalde topluluğa yabancı olan biri vardı. Herkesten önce gözüme çarpan o oldu. Uzun boylu, zayıfça, çok ciddi tavırlıydı ve çok iyi giyinmişti. Anlaşılan yortu eğlencesi aile mutluluğu falan onu pek ilgilendirmiyordu; bir köşeye çekilip de kimsenin kendisine bakmadığını tahmin etti mi hemen gülümsemeyi kesiyor, kalın kara kaşlarını çatıyordu. Cemiyette ev sahibinden başka kimseyi tanımıyordu. Canının çok sıkılmasına rağmen sonuna kadar memnun ve neşeli bir konuk rolü oynamak kararında olduğu halinden anlaşılıyordu. Sonradan öğrendim ki başkentte büyük ve önemli bir iş için taşradan gelmiş, ev sahibine bir tavsiye mektubu getirmiş, ev sahibi de ona pek o kadar iltimas etmiyormuş, çocuk balosuna da sırf nezaket gereği çağırmış. Ona bir sigara bile ikram edilmediği gibi, kendisiyle ne iskambil oynayan vardı, ne de konuşan. Belki de ne mal olduğunu halinden kestirmiştiler de ondan... O yüzden bizimki hiç olmasa el-

leriyle bir şeyler yapmış olmak için, bütün gece favorilerini sıvazlamak zorunda kaldı. Hani favorilerine de diyecek yoktu doğrusu. Ama sakalını öyle özenle sıvazlıyordu ki, insanın bakınca mutlaka önce sakal yaratılmış, adam da sırf onu sıvazlamak için sonradan meydana gelmiş, diyeceği geliyordu.

Beş tane küçük ve tombul oğlu olan ev sahibinin aile mutluluğuna, anlattığımız tarzda katılan bu şahıstan başka biri daha hoşuma gidiyordu. Ama beriki büsbütün başka soydandı. Çünkü bu bir şahsiyetti. Adı Yulyan Mastakoviç'ti. Kendisinin burada en gözde konuk olduğu ve ev sahibi favorili adama ne kadar yukarıdan bakıyorsa bu zatın da ev sahibine karşı aynı durumda olduğu anlaşılıyordu. Ev sahibi ile karısı durmadan ona iltifat ediyorlar, içkilerin en iyisinden boyuna ikram ediyorlar ve bütün konukları kendisine birer birer sunuyorlardı. Oysa o kimseye sunulmuyordu. Hattâ ev sahibine «Bu kadar hoş bir akşam geçirdiğim pek seyrektir» dediği zaman sevincinden adamın gözünden yaş geldiğini fark ettim. Nedense bu zat bana korku aşıladı, onun için çocukların eğlencesine hayranlıkla uzun uzun baktıktan sonra tamamiyle boş olan küçük bir salona çekildim ve salonun hemen hemen yarısını kaplayan çiçekliğin altına oturdum.

Çocuklar hoş mu hoştular, dadılarıyla annelerinin bütün uyarmalarına rağmen ne pahasına olursa olsun bir türlü büyüklere benzemek istemiyorlardı. Noel ağacını sonuncu karamelâya varıncaya dek kaşla göz arasında soydular. Oyuncakların yarısını daha hangisinin kime ait olduğunu bile öğrenmeden kırdılar. Tahta tüfeğiyle beni hep vurmak isteyen kara gözlü kıvırcık saçlı bir oğlan özellikle pek sevimliydi. Ama melek gibi sevimli, sakin, hülyalı, soluk benizli, süzgün gözlü, on bir yaşlarında bir kız olan kardeşi daha çok göze çarpıyordu. Öteki çocuklar nedense onun canını sıkmış olacaktılar; onun için be-

nim oturduğum salona çekilerek bebeğiyle oynamaya başladı.

Konuklar büyük bir saygı ile kızın babası olan zengin bir tüccarı gösteriyorlardı; birisi fısıldayarak onun için şimdiden üç yüz bin ruble drahoma ayrıldığını söyledi. Bu habere özellikle ilgi gösterenleri görmek için başımı çevirince gözüme elleri arkada, başı biraz yana doğru eğilmiş bir durumda, ötekilerin dedikodusuna dikkatle kulak kabartan Yulyan Mastakoviç ilişti. Biraz sonra da ev sahibinin çocuklara armağanları dağıtırken gösterdiği buluşa hayran oldum. Daha şimdiden üç yüz bin ruble drahoması olan kız çok değerli bir bebek aldı. Sonra onu, bu mutlu çocukların ebevyenlerinin derece derece küçülen mevkilerine göre değerleri derece derece azalan başka armağanlar izledi. En sonunda on yaşlarında sıskaca, çilli küçük yüzlü, kızılımtrak saçlı bir oğlan geldi, ona da hep tabiatın büyüklüğünden, duygulanma, gözyaşları gibi şeylerden sözeden, hatta içinde resim mesim bile bulunmayan bir cilt hikâye kitabı verdiler. Bu evin dadısının, zavallı bir dul kadının oğluydu. Çok çekingen ve utangaç görünüyordu. Sırtında pamuklu kötü bir hırka vardı. Kitabını aldıktan sonra öbür çocukların çevresinde epeyce dolaştı. Öteki çocuklarla oynamayı çok istiyor, ama cesaret edemiyordu: halinden evdeki mevkiini bütünüyle kavradığı anlaşılıyordu. Ben çocukları seyretmeyi çok severim. Özellikle bağımsız bir hayatın ilk işaretlerini onlarda görmek pek hoş bir şeydir. Kırmızı saçlı oğlanı öteki çocukların güzel oyuncakları, hele kendisinin de bir rol almak istediği bebek tiyatrosu çok çektiği için onun âdeta yaltaklandığını seziyordum. Öteki çocuklara hep gülümsüyor iltifat ediyordu. Mendili şekerle dolu arsız bir oğlana kendi elmasını hediye etti, hatta başka bir veledi sırtında taşımaya bile tenezzül etti; bütün bunlara sırf tiyatrodan uzaklaştırılmaması için katlanıyordu.

Ama birkaç dakika sonra yaramaz bir oğlandan adamakıllı bir dayak yedi. Zavallı çocuk ağlamaya bile cesaret edemiyordu. Tam o sırada dadı olan anası göründü. Ve ona öbür çocukların oyunlarına engel olmamasını söyledi. Çocuk, kızın oturduğu salona gitti. Kız onu yanına oturttu ve iki çocuk büyük bir özenle değerli bebeği giydirmeye başladılar.

Ben yarım saatten beri çiçekliğin altında oturuyordum. Bebekle meşgul olan kırmızı saçlı oğlanla güzel ve daha şimdiden üç yüz rublesi olan kızın konuşmalarını dinleye dinleye âdeta uyuklamaya başlıyordum ki içeriye birden bire Yulyan Mastakoviç girdi. Çocuklar arasında çıkan bir kavga diğer konukların dikkatini çektiği bir sırada hiç sezdirmeden salondan sıvışmıştı. Biraz önce müstakbel gelinlik kızın daha demin tanıştığı babasına, bilmem hangi memurluğun başka bir memurluğa olan üstünlüğünden heyecanla sözettiğinin farkına varmıştım. Şimdi iyice düşünceye dalmış, orada duruyor ve parmaklarıyla bir şeyler hesaplar gibi görünüyordu. «Üç yüz... üç yüz...» diye fısıldadı. «On bir... on iki... on üç... on altıya kadar daha beş yıl ister; haydi diyelim ki yüzde dörtten on iki yapar; beş kere on iki altmış; bu altmışın da... beş yıl sonra hepsi dört yüz olacak... evet, fena değil... ama yüzde dörtten yatırmamıştır, ne tilkidir o, yüzde sekiz, hattâ yüzde on alır. O halde en aşağı beş yüz bin olacak, şüphesiz; küsuru da çeyiz için, hım...»

Hesaplarını bitirdi, burnunu çekti, tam odadan çıkmak isterken kızın farkına vardı ve durdu. Çiçek saksılarının arkasında bulunduğum için beni göremezdi. Çok heyecanlı gibi görünüyordu: kendisini bu kadar etkileyen hesaplarının sonucu muydu, yoksa başka bir şey miydi bilmiyorum, durmadan ellerini oğuşturuyor, yerinde rahat duramıyordu. Hep artan bir sinirlilikle müstakbel gelinlik kıza bir kez daha alıcı bir göz attı. Ona yaklaşmak istiyordu, ama ön-

ce sinsi sinsi çevresine bakındı. Sonra suçluymuş gibi parmaklarının ucuna basa basa çocuğa yaklaştı. Gülümseyerek küçüğü başından öptü. Böyle bir baskın beklemeyen çocuk korkarak bağırdı.

— Ne yapıyorsun burada yavrum? diye fısıldayarak durdu. Bu arada çevresine bakınıyor ve kızın yanaklarını okşuyordu.

— Oynuyoruz.

— Ya, öyle mi? Bununla mı?

Yulyan Mastakoviç yan gözle oğlana bakarak:

— Sen salona gitsen daha iyi olur, canım, dedi.

Oğlan hiç sesini çıkarmadı ve iyice açılmış gözleriyle ona bakakaldı.

Yulyan Mastakoviç bir daha çevresine bakındı ve küçük kıza eğilerek:

— Bir bebeğiniz mi var, yavrum? diye sordu

Kız sıkılarak:

— Evet, bebek, diye cevap verdi ve yüzünü ekşitti.

— Ya! demek bir bebek... Peki, bebeğinizin neden yapıldığını biliyor musunuz, yavrum?

Kız sıkılarak ve hemen duyulmayacak kadar yavaş bir sesle:

— Bilmiyorum... dedi ve başını eğdi.

— Paçavradan, canım!

Yulyan Mastakoviç oğlana sert bir bakışla:

— Sen salona, arkadaşlarının yanına gitsene, oğlum, dedi.

Kız da, oğlan da yüzlerini buruşturarak birbirlerinin ellerini tuttular; ayrılmak istemiyorlardı.

Yulyan Mastakoviç sesini iyice kısarak:

— Size bu bebeği ne için hediye ettiler, biliyor musunuz? diye sordu.

— Bilmiyorum.

— Bütün hafta cici ve terbiyeli durdunuz da ondan.

Heyecanı son derece artmış olan Yulyan Mas-

takoviç çevresine tekrar baktıktan sonra sesini sanki duyurmayacak kadar kısarak titreye titreye sordu:

Ailenizi ziyarete geldiğim zaman beni sevecek misiniz yavrum?

Bu sözleri söylerken sevimli kızı tekrar öpmek istiyordu, ama kızın ağlayacak gibi olduğunu gören kızıl saçlı oğlan, kıza acıdığı için onu elinden tutarak, ağlamaya başladı. Yulyan Mastakoviç bu sefer iyice kızdı.

— Git buradan; diye küçüğe bağırdı, salona git! Arkadaşlarının yanına!

Kız:

— Hayır, istemem, istemem. Asıl siz gitsenize! dedi. Rahat bırakın onu. Bırakın onu.

Neredeyse ağlayacaktı. Kapıda bir tıkırtı işitildi. Yulyan Mastakoviç korktu ve haşmetli gövdesi 'rkildi. Ama kızıl saçlı oğlan ondan daha çok korktu. Kızı orada bırakıp duvarlara sürtünerek yemek odasına sıvıştı. Kendisinden her kuşkuyu gidermek için Yulyan Mastakoviç de yemek odasına geçti. Yüzü bir istakoz gibi kızarmıştı, aynaya göz atarak kendi kendinden utanmışa benziyordu. Belki vakitsiz aceleciliğine, sabırsızlığına kızıyordu. Belki de demin parmaklarıyla yaptığı hesap onu o kadar keyiflendirmişti ki yaşına başına bakmadan arzu ettiği ama ancak en aşağı beş yıl sonra elde edebileceği bir şeyi hemen ele geçirmek isteyen arsız bir çocuk gibi davranmaya karar vermişti. Sayın konuğun arkasından yemek odasına çıkınca garip bir sahneye tanık oldum. Hırsından pancar kesilen Yulyan Mastakoviç kızıl saçlı oğlanı yemek odasından kovmaya çalışıyordu. Oğlan hep geri geri çekiliyor ve korkusundan nereye sürüneceğini bilemiyordu.

— Çık, çık, dışarı! Ne yapıyorsun burada, hınzır velet? Sofradan yemiş çalıyorsun değil mi? Yemiş çalıyorsun değil mi, yemiş çalıyorsun! Çık dışarı, sü-

müklü kerata! Git arkadaşlarının yanına...

Korkusundan ödü kopan çocuk son çareye başvurmaya karar vererek kendini masanın altına dar attı. Bunun üzerine öfkeli takipçi cebinden uzun patiska mendilini çekerek onunla masanın altında can havliyle büzülmüş, sessiz duran oğlanı kamçılayarak çıkarmaya çalıştı. Ha! Şunu da ekleyeyim ki Yulyan Mastakoviç oldukça iri yapılı bir kimseydi: tok kırmızı yanaklı, irice ve şişko gövdeli, yağlı kalçalı, fındık gibi yusyuvarlak bir adam. Terleye terleye, oflaya puflaya kıpkırmızı kesilmişti. Yavaş yavaş hırsından çıldıracaktı; öfkesi, belki de (kimbilir?) kıskançlığı o derece şiddetlenmişti. Ben artık kahkahayı bastım. Yulyan Mastakoviç bana doğru döndü ve mevkiinin bütün yüceliğine rağmen fena halde bozuldu. Tam o sırada karşı taraftaki kapıdan ev sahibi görünmez mi? Çocuk masanın altından sürünerek çıktı ve dizlerini, dirseklerini silkmeye başladı. Yulyan Mastakoviç sanki tam o sırada sümkürecekmiş gibi tuttuğu mendilini hemen burnuna götürdü.

Ev sahibi bizi, üçümüzü, görünce biraz şaşaladı, ama hayatı tanıyan ve onu her zaman ciddi tarafından alan bir adam haliyle konukla yalnız başına konuşabilmek için hemen fırsattan yararlandı.

— İşte bu çocuk, diye kızıl saçlı oğlanı göstererek, demin zatıâlinize yalvarmaya cesaret ettiğim... dedi.

Daha kendisini pek toparlayamayan Yulyan Mastakoviç «Ha!» dedi.

Ev sahibi yalvaran bir sesle devam ediyordu:

— Çocuklarımın dadısının oğlu, annesi yoksul bir kadın, çok namuslu bir memurun karısı; onun için eğer mümkünse, Yulyan Mastakoviç...

Yulyan Mastakoviç: «Hayır, hayır» diye hemen onun sözünü kesti.

— Hayır, affedersiniz, Filip Alekseyeviç, ama hiç mümkün değil. Ben soruşturdum, hiç yer yok, hem olsa da şimdiden on aday bekliyor... çok üzgü-

nüm... çok üzgünüm...
Ev sahibi:
— Yazık, dedi çünkü sakin ve alçak gönüllü bir çocuktur...
Yulyan Mastakoviç ağzını sinirli bir tarzda bükerek:
— Bana kalırsa, yüzsüzün biri, diye cevap verdi ve tekrar çocuğa dönerek:
— Hadi git be,, ne duruyorsun orada? Gitsene arkadaşlarının yanına! dedi.
Galiba artık kendisini tutamadı ve yan gözle bana baktı. Ben de kendimi tutamadım, yüzüne bakarak kahkahayı bastım. Yulyan Mastakoviç hemen dönerek ev sahibine benim anlayacağım kadar gösterişli bir tavırla: «Bu acaip delikanlı kim?» diye sordu. İkisi fısıldaşmaya başladılar ve odadan çıktılar. Ev sahibinin açıklamasını dinlerken Yulyan Mastakoviç'in kuşkulu kuşkulu başını salladığını hâlâ görür gibi oluyordum.

Ben epeyce güldükten sonra salona döndüm. Anne ve babaların ev sahibi ile karısının etrafını çevirdikleri büyük adam orada duruyor, biraz önce tanıştıkları bir bayanla ateşli ateşli konuşuyordu. Bayan, demin salonda, Yulyan Mastakoviç ile arasında olay geçen kızın elinden tutuyordu. Artık sevimli çocuğun güzelliğini, yetenek kibarlık ve terbiyesini coşkun coşkun övüyordu. Açıkça çocuğun annesine yaltaklanıyordu. Anne hoşnutluğundan neredeyse ağlayacakmış gibi onu dinliyordu. Babanın da yüzü gülümsüyordu. Ev sahibi de her taraftan akan neşeye seviniyordu. Buna bütün konuklar da katılıyorlardı; hattâ çocuklar bile konuşmayı bozmamak için oyunlarını bırakmak zorunda kaldılar. Adamın karısının yüzünden saygı ifadesi taşıyordu. Biraz sonra iliklerine kadar duygulanan kızın annesinin, Yulyan Mastakoviç'ten evini ziyaret etmek şerefini kendisinden esirgememesini pek nazik sözler-

le rica ettiğini ve Yulyan Mastakoviç'in bu daveti nasıl gerçek bir sevinçle kabul ettiğini ve bütün konukların nezaket gereği, sağa sola çekilerek hep birlikte tüccarı, eşini, kızını ve özellikle Yulyan Mastakoviç'i övdüklerini işitiyordum.

Yulyan Mastakoviç'e en yakın duran bir tanıdığa oldukça yüksek sesle: «Bu bay evli midir?» diye sordum.

Yulyan Mastakoviç bana süzücü ve kızgın bir göz attı.

Dostum: «Hayır» diye karşılık verdi. Ve kasten yaptığım patavatsızlıktan fena halde bozuldu.

Geçenlerde, ... kilisenin yanından geçiyordum. Kilise kapısının önündeki büyük kalabalık dikkatimi çekti. Herkes bir düğünden sözediyordu. Hava bulanıktı ve tam o sırada biraz yağmur da yağmaya başladığından kalabalıkla birlikte kiliseye sokuldum. Burada damadı gördüm. Küçük, tombalak ve oldukça cüsseli, süslü püslü bir adam. Telâşlı telâşlı sağa sola koşarak son tedbirleri alıyordu. Biraz sonra: «Gelin geldi» diye fısıldaşmaya başladılar. Öne doğru sokulunca gençliğin tüm cazibeleriyle bezenmiş harika bir güzel gördüm. Ama güzel kız solgun ve üzgündü. Dalgın dalgın çevresine bakınıyordu. Hattâ bana öyle geliyordu ki ağlamaktan gözleri kızarmıştı. Yüz çizgilerinin Yunanî keskinliği güzelliğine ciddilik, haşmet gibi bir şeyler katıyordu. Ama bu ciddilik, haşmet ve hüznün arasından gençliğinin bütün tazeliği parlıyordu. Bütün varlığı, bir şey söylemeden acınma diler gibi görünen ve tanımı mümkün olmayan safça, yumuşakça, çocukça, bir şey ifade ediyordu.

Dediklerine bakılırsa on altısında ya var ya yokmuş. Damada dikkatle bir daha baktım. Ve beş yıldan beri görmediğim Yulyan Mastakoviç olduğunu anladım. Sonra gene geline baktım... Allahım; kiliseden hemen çıkmaya çalışıyordum. Halk arasında

gelinin çok zengin olduğu, nakit olarak beş yüz bin rublesi ve değeri bilmem ne kadar olan çeyizi bulunduğu söyleniyordu.

Sokağa çıkarken kendi kendime: «Demek ki hesap doğru çıktı» dedim.

Çeviri: Erol Günay

İlya İzakoviç İle Margarita Prokofiyevna Bozkırda

Yazarı: İzak Babel

Gerşkoviç, Emniyet Müdürü'nün odasından büyük bir sıkıntıyla çıktı. Orel'den ilk trenle ayrılması söylenmişti, yoksa kendileri göndereceklerdi. Orel'den ayrılmak demek, işinin artık sona ermesi demekti.

Elinde çantasıyla, karanlık bir sokağa saptı; ağır ağır yürüyordu. Köşede uzun boylu bir kadınla karşılaştı.

— Gelsene, şekerim.

Gerşkoviç başını kaldırdı; kadına bakarken gözlükleri parıldıyordu. Bir an düşündükten sonra cevap verdi:

— Peki.

Kadın koluna girdi onun. Köşeyi döndüler.

— Nereye gidiyoruz? Otele mi?

— Bütün gece kalacağım, dedi Gerşkoviç, senin evine gidelim.

— Üç rubleye patlar bu, babalık.

— İki, dedi Gerşkoviç.

İki buçuk rubleye anlaşıp yürüdüler.

Orospunun odası küçük ama temizdi; yırtık perdeleri, bir de pembe abajuru vardı.

İçeri girdiler. Kadın mantosunu çıkardı, blûzunun düğmelerini çözdü... göz kırptı.

Gerşkoviç, suratını ekşitti:

— Ne aptalca şey!

— Aksiliğin üstünde, babalık.

Gerşkoviç'in dizine oturdu kadın.

— En aşağı yüz kilosun, dedi Gerşkoviç.

— Seksen.

Gerşkoviç'in şakaklarındaki kır saçları uzun uzun öptü.

Gerşkoviç suratını ekşitti yine.

— Yorgunum. Uyumak istiyorum.

Kadın ayağa kalktı. Yüzü asılmıştı.

— Yahudi misin?

— Hayır.

Kadın:

— Babalık, dedi ağır ağır, on rubleye patlar bu iş.

Gerşkoviç kalkıp kapıya yürüdü.

— Beş, dedi kadın.

Gerşkoviç döndü.

Ceketini çıkarıp asacak bir yer ararken, yorgun bir sesle:

— Yap yatağı, dedi. Adın ne senin?

— Margarita.

— Çarşafları değiştir, Margarita.

— Doğru, dedi Gerşkoviç. Her yer iyidir, insan varsa tabiî.

Margarita, dirseğinin üstünde doğrularak:

— Ne aptalsın, dedi. İnsanlar kötüdür.

— Hayır, dedi Gerşkoviç. İnsanlar iyidir. Kötü olduklarına inandırılmışlardır sadece, böyle düşünmeye alışmışlardır.

Margarita bir an düşündü, gülümsedi.

Gerşkoviç'i dikkatle süzerek:

— Komik bir yapın var, dedi.

— Dön arkanı, giyineceğim.

Kahvaltıda çay içip kurabiye yediler.

Gerşkoviç, Margarita'ya ekmeğe nasıl tereyeğı sürülüp üstüne nasıl sosis konulacağını gösterdi.

— Yap bir kere... Ben artık gideyim.

Çıkarken:

— Al üç ruble, dedi Gerşkoviç. İnan sözüme, adam bir kopeği bile zor kazanıyor.

Margarita gülümsedi:

— Pinti moruk. Üç olsun bakalım. Bu gece de geliyor musun?

— Evet.

Akşam olunca yiyecek birşeyler getirdi Gerşkoviç: Balık, bir şişe bira, sosis, elma. Margarita koyu renk bir elbise giymişti. Yemek yerken konuştular.

Yatak geniş, şilte yumuşacıktı. Ağır ağır soyundu Gerşkoviç, beyaz çoraplarını çıkardı, terleyen ellerini bacaklarında dolaştırdı. kapıyı kilitleyip anahtarı yastığın altına koydu, sonra uzandı. Margarita, esneyerek, hiç acele etmeden, elbisesini çıkardı, omuzuna bir göz atıp bir sivilceyi patlattı, saçlarını çözmeye koyuldu sonra.

— Senin adın ne, babalık?

— Eli, İlya İzakoviç.

— Tüccar mısın?

Gerşkoviç, belli belirsiz bir sesle:

— Bir işim var işte, dedi.

Margarita ışığı söndürüp yatağa uzandı.

— İyi besiye çekmişsin kendini, dedi Gerşkoviç.

Biraz sonra uyudular. Ertesi sabah parlak gün ışığı doldu odaya. Gerşkoviç uyandı, giyinip pencereye gitti.

— Bizim orada nereye baksan deniz görürsün, burada ise nereye baksan ova görüyorsun, dedi. Güzel bir şey.

— Nerelisin? diye sordu Margarita.

— Odessa'lıyım. Güzel yerdir. Şehirlerin en güzeli...

Hafifçe gülümsedi.

Margarita:

— Bakıyorum, her yeri seviyorsun, dedi.

— Ağırlığı olan bir kadınsınız, hanımefendi. Lüten oturunuz.

Gerşkoviç gülümsedi. Gözleri küçülmüştü, ışıl ışıldı. Gözlükleri parlıyordu.

Ertesi gün Orel'den ayrıldı Gerşkoviç. İstasyonda, trenin kalkmasına birkaç dakika kala, dolaşırken Margarita'nın elinde ufak bir paketle hızlı hızlı geldiğini gördü. Pakette börek vardı, kâğıt yağ içinde kalmıştı.

Al al olmuştu Margarita'nın yüzü, kederliydi. Hızlı yürümekten, göğsü bir kalkıp bir iniyordu.

— Yolluk getirdim sana, dedi, pek bir şey değil ama...

— Teşekkür ederim, dedi Gerşkoviç. Böreği aldı, düşünceli düşünceli kaşlarını kaldırdı bir an, sırtını kamburlaştırdı.

Üçüncü çan çaldı. Tokalaştılar.

— Hoşça kal, Margarita Prokofiyevna.

— Güle güle, İlya İzakoviç.

Gerşkoviç, kompartımanına girdi. Tren kalktı.

— Ayda elli rubleden azıyla dünyada geçinemiyor insan, dedi Margarita. Bu meslekte elbiseye pek para gitmiyor ama sabah, ak-

şam da çorbayla karnını doyuramazsınki ki...
On beş ruble de kira veriyorum.

Gerşkoviç, balığı eşit parçalara bölmeye çalışarak, düşünceli düşünceli:

— Odessa'da on rubleyi verdin mi en güzel odayı tutarsın Moldavanka'da.

— Sonra birsürü takılan oluyor. Kafayı çeken sarkıntılık ediyor...

— Kader, dedi Gerşkoviç.

Sonra ailesini, bozulan işlerini, askerdeki oğlunu anlattı.

Margarita, başı masaya dayalı, dikkatli, sessiz, düşünceli, dinledi.

Yemekten sonra, Gerşkoviç ceketini çıkarıp kuru bir bez parçasıyla gözlüğünü sildi. Küçük masanın başına oturdu, abajuru biraz çekip iş mektupları yazdı. Margarita da saçlarını yıkadı.

Gerşkoviç, kaşlarını kaldırmış, ağır ağır, dikkatle yazıyor, arada bir durup düşünüyor, kalemi mürekkebe batırdıktan sonra silkeleyip uçtaki fazla mürekkebi akıtıyordu.

Yazmayı bitirdikten sonra, Margarita'yı bir dosyanın üstüne oturttu.

Çeviri: Ülkü Tamer

Bozkırda

Yazarı: Meksim Gorki

Perekop'dan berbat durumda ayrılmıştık, kurtlar gibi açtık, dünyadan tiksiniyorduk. Tam on iki saat, birşeyler çalmak, ya da birşeyler kazanmak için, kafamızı çalıştırmış, bütün gücümüzü harcamıştık; ama ne bir şey çalabilmiş, ne de birşey kazanabilmiştik; ilerlemeye karar vermiştik biz de. Nereye? Sadece ileriye.

Birlikte varmıştık bu karara; uzun zamandır geldiğimiz bu hayat yolunda biraz daha ilerlemeye her bakımdan hazırdık; sessizce kararlaştırmıştık bunu; kararımız, seslerimizde değil, aç gözlerimizin öfkeli ışıltısında yansıdı.

Üç kişiydik. Bir süredir tanıyorduk birbirimizi; ilkin, Dinyeper kıyılarında, Herson'daki bir genelevde karşılaşmıştık. Birimiz, bir demiryolu taburunda askerlik etmiş, sonra Polonya'da, Vistül üzerindeki demiryollarında işçi olarak çalışmıştık; kızıl saçlı, güçlü kuvvetli bir adamdı; Almanca biliyor, cezaevi hayatını ayrıntılarına kadar anlatabiliyordu.

Bizim gibi adamlar, iyi - kötü bir sebep yüzünden, geçmişlerini konuşmaktan pek hoşlanmazlar; onun için, kim ne derse inanıyorduk, daha doğrusu pek inanmıyor da, inanır görünüyorduk.

İnce, kuşkucu dudakları olan, ufak - tefek yoldaşımız, eskiden Moskova Üniversitesi'nde öğrenci olduğunu söyleyince, asker de, ben de inandık. Aslına bakılırsa ister öğrenci, ister

hırsız, ister ispiyon olsun, farketmezdi; önemli olan, tanıştığımızda onun da bizim gibi biri olmasıydı; aç olmasıydı yani, polisin özel dikkatini çekmesiydi, köylülerce kuşkulu biri olarak görülmesiydi, avlanan aç bir hayvanın içgüdüsüyle herkesten nefret etmesi, herkesten alınacak dünya çapında bir öcün hayalini kurmasıydı. Sözün kısası, tabiatın kıralları ve hayatın hükümdarları arasındaki yeriyle, yaşayışıyla bizden biriydi.

Talihsizlik en ilgisiz insanları bile bağlar birbirine; hepimiz kendimizi talihsiz bulmakta haklı olduğumuza inanıyorduk.

Üçüncü kişi, bendim. Çocukluğumdan beri bırakmadığım alçak gönüllülüğüm yüzünden, iyi yanlarımdan söz etmeyeceğim; saflık edip kötü yanlarımı da anlatmayacağım. Kişiliğimi belirtmek için şu kadar ipucu yeter: Kendimi başkalarından üstün görmüşümdür hep, hâlâ da görürüm.

Evet, Perekop'u geride bırakıp ilerledik. O gün amacımız, bozkırdaki çobanlardan biriyle karşılaşmaktı; insan her zaman bir parça ekmek isteyebilir çobanlardan; çobanlar, yersiz yurtsuzlara ekmek vermemezlik etmezler.

Askerin yanında yürüyordum, öğrenci arkamızdan geliyordu. Omuzuna eskiden ceket olan bir şey atmıştı; başında, sivri uçlu, geniş siperlikli bir kasketin kalıntısı vardı; çeşitli yamalarla kaplı gri bir pantolon sarıyordu ince bacaklarını; ceketinden yırttığı ince bir parça kumaşı sicim gibi kullanarak, yol-

da bulduğu bir çizmenin tabanlarını bağlamıştı ayaklarına, onlara sandal diyordu. Toz kaldırarak, küçücük yeşil gözleri ışıl ışıl, sessizce yürüyordu. Askerin sırtında pamuklu, kırmızı bir gömlek vardı, kendi deyimiyle, Herson'da «bileğinin gücüyle koparıp almış» tı onu; gömleğin üstüne kalın, yün bir yelek giyiyordu; rengi belirsiz bir asker kasketini, ordu kurallarına uygun olarak, «sağ kaşının üstüne düşürmüş» tü; kalın kumaştan yapılma bol pantolonu bacaklarında sallanıp duruyordu; ayakları çıplaktı.

Ben de yalınayaktım.

Yürüdük. Dört yanımızda uçsuz bucaksız bozkır uzanıyordu; üstünde bulutsuz yaz göğünün masmavi kubbesi, koca bir tabak gibiydi... yuvarlak, kara. Tozlu, gri yol dümdüz uzanıyordu ortasından, ayaklarımızı yakıyordu. Orada burada anızlı mısır tarlaları vardı, garip bir biçimle askerin traşsız yüzünü andırıyorlardı.

Asker, yürürken, kalın sesiyle şarkı söylüyordu:

— Senin kutsal gününe şükürler olsun...

Askerdeyken tabur kilisesinde koroda bulunmuş, ilâhiler ve kilise müziği konusunda geniş bir bilgisi vardı, ne zaman sussak bu bilgiyi yalan yanlış kullanmaya kalkardı.

İlerimizde, ufukta, mordan soluk pembeye kadar çeşitli yumuşak renklerde incecik çizgiler yükseliyordu.

Öğrenci, boğuk bir sesle:

— Herhalde Kırım dağlarıdır bunlar, dedi.

— Dağlar mı? diye bağırdı asker. Sen de amma acelecisin, dostum! Ne dağı, bulut bunlar... Bulut. Hem de ne bulut! Muhallebi gibi.

Keşke muhallebiden olsaydı bulut; bu benzetme, günlerimizin canına okuyan açlığımızı kabarttı.

Asker, tükürerek:

— Allah belâsını versin! diye sövdü. Bir tek kişi bile yok ortalıkta. Kimse yok... Elden ne gelir, ayıların kışın yaptığı gibi avuçlarını emeceksin.

Öğrenci fırsatı kaçırmadı:

— Kaç kere söyledim size, kalabalık yerlere gidelim dedim, dinletemedim.

— Dinletememiş! dedi asker. Sen okumuş adamsın, söylersin elbet. De bakalım, nereler kalabalık? Şeytan bilir!

Öğrenci bir şey demedi, dudaklarını ısırdı. Güneş battı, ufuktaki bulutlar binlerce renge, anlatılmaz renklere büründüler. Toprak ve tuz kokusu vardı ortalıkta, bu kuru, bu lezzetli koku, iştahımızı daha da kabarttı. Bir acı kemiriyordu midelerimizi, garip, tatsız bir duyguydu bu; kaslarımızın özü, sanki ağır ağır sızıp gidiyordu gövdelerimizden; kuruyor, canlılığımızı kaybediyorduk. Ağızlarımızı, boğazlarımızı, yakan, kavuran bir duygu doldurmuştu; beyinlerimizin içi karmakarışıktı; küçücük, kara benekler uçuşuyordu gözlerimizin önünde; bu benekler birleşip sıcacık, buğulu et parçaları oluyordu bazen, bazen fırancala yığınları oluyordu; «geçmişin

bu havaletlerini, dilsiz havaletlerini» kendi kokularıyla hatırlıyorduk hep, midelerimize saplanan bıçaklar bükülmeye başlıyordu.

Yine de, koyun var mı diye dört yanımıza dikkatle bakarak, Ermeni pazarına yemiş götüren bir Tatar kağnısının gıcırtılarını duyar mıyız diye kulak kabartarak, yürüyorduk.

Ama bozkır ıssızdı, çıt bile çıkmıyordu ortalıkta.

Bir akşam önce, üçümüz, iki kilo çavdar ekmeğiyle beş kavun yemiş, sonra da kırk verst yürümüştük (aldığımızdan çok daha fazlasını vermiştik yani), sonra da Perekop'un pazar yerinde uykuya dalmıştık, açlığımız uyandırmıştı bizi.

Hakkını vermek gerekiyor, öğrenci uyumamamızı söylemişti bize, geceleyin çalışmamızı istemişti... Kibar toplumlarda özel malların yağmasına dair tasarılar anlatılmadığı için, ben de bu konuda bir şey söylemeyeceğim. Amacım âdil olmaktı benim, şiddet kullanmak çıkarlarıma uymaz. Biliyorum, şu yüce uygarlık dönemimizde insanlar gittikçe yufka yürekli oluyorlar; biri, boğmak üzere komşusunun boğazına sarıldı mı, bu işi en uygun yerde, en nazik biçimde yapmaya çalışıyor. Boğazımın geçirdiği deney, bu gelişmeyi farketmeme sebep oldu; artık, bu dünyada her şeyin geliştiğini, ilerlediğini bilmenin tatlı duygusu içindeyim. Bu gelişme, özellikle cezaevlerinin, meyhanelerin, genelevlerin artşından belli oluyor...

Salyalarımızı yutup midelerimizdeki acı-

yı çene çalarak yatıştırmaya çalışıyorduk, yürüyorduk, tenha, sessiz bozkırda yürüyorduk, günbatımının kızıl parıltısına doğru yürüyorduk, belli belirsiz bir umutla doluydu içimiz. Önümüzde, yumuşak bulutlara gömülüyordu güneş, ışıkları ressam elinden çıkmış gibiydi; her yanımızda bozkırdan göğe yükselen mavi karanlık, o düşman ufku daraltıyordu.

Asker, bir dal parçası alarak:

— Ateş yakmak için birşeyler toplayın, kardeşler, dedi. Geceyi bozkırda geçireceğiz, kırağı var. Ne bulursanız toplayın, tezek, dal...

Yolun iki yanına yayılıp kuru otlar toplamaya koyulduk, yanabilecek ne varsa topluyorduk. Ne zaman yere eğilmemiz gerekse, kara, verimli toprağa kapanıp onu yemek, yemek, doyuncaya kadar yemek, sonra da üstüne yatıp uyumak istiyorduk. İnsan yemek yedikten, o ılık, kocaman lokmanın boğazdan yemek borusuna, oradan da aç mideye, birşeyler sindirmek için çırpınıp duran, alev alev yanan mideye usulca inişini duyduktan sonra uyanmasa bile olurdu.

Asker:

— Bir kök filân bulsaydık bari, diye içini çekti. Bazı kökler yenebilir...

Ama sürülmüş kara toprakta kök yoktu. Güney gecesi çabucak çöktü ortalığa; yıldızlar lâcivert gökte parlamaya başlayıp da karanlıklar çevremizi sararak bozkırın sonsuz düzlüğünü giderdiğinde, güneşin son ışıkları yeni yeni kaybolmaktaydı.

— Kardeş, diye fısıldadı öğrenci, solumuzda bir adam var, yatıyor.

Asker, kuşkuyla:

— Bir adam mı? diye sordu. Ne işi var orada, niye yatsın?

— Git de sor, dedi öğrenci. Böyle bozkırda sereserpe yattığına göre belki bir parça ekmeği vardır.

Asker, öğrencinin gösterdiği yana baktıktan sonra yere tükürdü.

— Hadi, bir bakalım, dedi.

Yolun solunda, elli adım kadar ötemizde kara bir toprak yığını üstünde yatan adamı sadece öğrencinin yeşil, keskin gözleri görebilirdi. Sürülmüş topraklar üstünde, hızlı hızlı yürüdük adama doğru; yiyecek birşeyler bulma umudu, açlığımızı daha da arttırmıştı. Epeyce yaklaştık, ama adam kımıldamıyordu.

Asker, kafasından geçen kara düşünceleri dile getirdi:

— Belki de adam filân değildir.

Kuşkularımız o anda siliniverdi. Yerdeki karartı kıpırdandı, ayağa fırladı sonra, basbayağı bir adamdı bu, canlı bir adam, elini bize doğru uzatmıştı.

Boğuk, titrek bir sesle:

— Kımıldamayın, yoksa vururum! dedi.

Sessizliği bir tıkırtı bozdu.

Adamın buyruğu üzerine durduk, birkaç saniye hiç konuşmadık, bu güzel karşılama heyecanlandırmıştı bizi.

— Vay canına! Haydutmuş meğer! diye mırıldandı asker.

Öğrenci, düşünceli düşünceli:

— Tabancayla yolculuk ettiğine göre,

pulsuz değildir, dedi.

— Merhaba! diye bağırdı asker.

Anlaşılan birşeyler tasarlamıştı.

Adam kıpırdamadı, konuşmadı da.

— Merhaba! Sana bir zararımız dokunmaz... Azıcık ekmek ver... kardeş, Allahaşkına! Allah kahretsin seni!

Son cümleyi fısıltıyla söylemişti.

Adam konuşmuyordu.

Asker, öfkeyle, umutsuzlukla titreyerek:

— Duymadın mı? diye sordu. Azıcık ekmek ver. Yanına gelmeyiz. Sen atarsın.

— Peki, dedi adam.

«Sevgili kardeşlerim» deseydi, bu kelimelere kutsal, temiz bir duygu katsaydı, biz de duygulanacak, daha insanlaşacaktık; kuru bir «Peki» den ne çıkardı?

Asker, yumuşak bir sesle:

— Korkma bizden, dedi.

Gülümsüyordu; ama en aşağı yirmi adım ötemizdeydi adam, askerin gülümseyişini göremiyordu.

— Hır çıkaranlardan değiliz biz. Rusya'dan Kuban'a gidiyoruz. Paramızı kaybettik, yiyeceğimiz tükendi. İki gündür ağzımıza lokma koymadık.

Adam, kolunu sallayarak:

— Alın, dedi.

Kara bir şey uçtu havada, yanımıza, sürülmüş toprağa düştü. Öğrenci yere kapandı hemen.

— Alın, biraz daha var. Hepsi bu kadar. Başka yok.

Öğrenci, adamın attıklarını topladı, kara ekmek parçalarıydı bunlar, bayat ekmek, iki kilo kadar ediyordu hepsi, toprağa bulanmışlardı. Toprağa bulandıklarına hiç mi hiç aldırış etmedik; ekmeğin bayat oluşuna ise sevindik, daha az nemlidir kara ekmek, taze ekmekten daha doyurucudur.

Asker, parçaları paylaştırdı:

— Al... Bu da senin... Eşit olmadı; seninkinden bir parça daha alacağım, bilgin, onunki az oldu.

Öğrenci, ses çıkarmadan, ekmeğinden üç - beş gramın koparılmasına boyun eğdi. İlk lokmayı ağzıma atıp çiğnemeye başladım. Taş olsa çiğneyecektim, çenelerimin azgınlığını zor dizginleyebiliyordum. Midemdeki ağrı yavaş yavaş dinmeye başladı, bunu farketmek çok hoşuma gitti. Ekmeğin o ılık o, anlatılmazcasına güzel tadı, lokma lokma sindi mideme; lokmalar sanki kan oldu hemen, beynime ulaştı. Midem doldukça yüreğimi bir sevinç, yumuşatan, canlandıran bir sevinç kaplıyordu; uykuda gibiydim. Bu berbat günlerin açlığını da, kendilerini benimki gibi duygulara bırakmış olan yoldaşlarımı da unutuverdim. Ama son kırıntıları avucumun içiyle ağzıma attıktan sonra, korkunç bir açlık duymaya başladım.

Asker, yere oturmuştu; midesini uğuşturarak:

— Şu serseride biraz daha ekmek vardır, et bile vardır, diye homurdandı.

— Mutlaka vardır. Et kokuyordu ekmek. Mutlaka daha ekmek vardır, dedi öğrenci.

Ah, şu tabanca olmasaydı...

— Köpek! dedi asker.

Yanyana oturmuş, tabancalı adamın bulunduğu yöne doğru bakıyorduk. Adam tetikteydi.

Gece, karanlık güçlerini çevremize saldı. Koyu bir sessizlik içindeydi bozkır; birbirimizin soluk alışını bile duyuyorduk. Arada bir, bir hayvanın hüzünlü sesi geliyordu kulaklarımıza. Yıldızlar, gökyüzünün canlı çiçekleri, tepemizde ışıldıyorlardı... Açtık.

Övünerek söyleyeyim ki, o garip gecede yoldaşlarımdan ne daha iyi, ne de daha kötü durumdaydım. Adamın yanına gitmemizi ben söyledim. Bir zararımız dokunmazdı ona, yemeğini yerdik, o kadar. Ateş mi ederdi, varsın olsun. Üç kişiydik, vurulsa vurulsa birimiz vurulurdu, kimse vurulmazdı belki de, belki de hafif bir yara alırdı.

Asker, ayağa fırlayarak:

— Gelin, dedi.

İleri fırladık, öğrenci arkamızdan geliyordu.

— Yoldaş! diye seslendi asker.

Boğuk bir homurtu, tetiğin sesi, parıltı, tabancanın patlayışı...

Sevinçle:

— Karavana! diye bağırdı asker.

Adamın yanına vardı.

— Şimdi görürsün gününü, iblis!

Öğrenci, adamın cüzdanına saldırdı. «İblis», kendini elleriyle korumaya çalışarak, sırtüstü düştü yere, inlemeye başladı.

Asker, şaşkınlıkla:

— Vay canına! diye haykırdı.

Adamı tekmelemek üzere ayağını kadırmıştı.

— Herif kendini vurmuş galiba. Hey! Kendini mi vurdun?

Öğrenci, heyecan içinde:

— Et var, çörek var, ekmek var, bir sürü, dedi.

— Geber, Allah belânı versin... dedi asker. Hadi, kardeşler, yiyelim!

Adamın elinden tabancayı aldım. İnlemiyordu artık, uzanmış, sessizce yatıyordu. Bir kurşun daha vardı topluda.

Yemeğe koyulduk yine, sessizce yiyorduk. Adam da sessizce yatıyordu, kolu bile kımıldamıyordu. Ona aldırdığımız yoktu.

Titrek, boğuk bir sesle:

— Sahiden bir parça ekmek için mi yaptınız bunu, kardeşler? diye sordu ansızın.

Hepimiz irkildik. Öğrenci, yere eğilerek öksürmeye başladı.

Asker, ağzı dolu, sövüp sayıyordu.

— İtoğlu it! Geberesice herif! Derini mi yüzeceğiz sandındı? Ne işe yarar derin? Salak serseri! Eline tabancayı almış, sağa, sola ateş ediyor, iblis!

Bu arada yemek yediğinden, sövüp saymaları pek duyulmuyordu.

Öğrenci:

— Yiyelim yemeğimizi de sen görürsün, diye söylendi.

O anda gecenin sessizliği, inleyişle karışık bir hıçkırmayla bozuldu, kortuk.

— Kardeşler... nerden bilirim? Korktuğum için ateş ettim... Smolensk'e gidiyorum... Tanrım! Ateş bastı yine... Güneş batınca hep ateş basar. Zavallının biriyim ben... Memleketi de bu ateş yüzünden terkettim zaten... Marangozluk ediyordum... Mesleğim marangozluk... Memlekette bir karımla iki kızım var; dört yıldır görmedim onları... Kardeşler... ne varsa yiyin.

— Sen söylemesen de yiyoruz, dedi öğrenci.

— Tanrım, nerden bilirim sizin iyi kalpli, namuslu insanlar olduğunuzu?... Yoksa ateş eder miydim? Ama geceleyin bozkırda karşıma çıkınca korktum... Suç bende mi?

Konuşurken ağlıyor, daha doğrusu, titrek, korkulu, ulumaya benzer bir ses çıkarıyordu.

Asker, alayla:

— Kişniyor, dedi.

Öğrenci fikir yürüttü:

— Belki para da vardır üstünde.

Asker gözlerini yarı kapayarak ona baktı, güldü.

— Olmaz olur mu hiç?... Hadi, ateş yakıp uyuyalım.

— O ne olacak peki? diye sordu öğrenci.

— Allah belâsını versin. Onu da kızartıp yiyecek değiliz ya?

Öğrenci, sivri kafasını salladı:

— Doğrusu haketti bunu.

Topladığımız çalı çırpıyı getirmeye gittik,

marangozun sesini duyduğumuz zaman yere bırakmıştık onları. Hepsini getirip yaktık. Durgun gecede usul usul yanmaya, oturduğumuz yeri aydınlatmaya başladılar. Uykumuz gelmişti, ama hâlâ yemek yiyebilirdik.

— Kardeşler! diye seslendi marangoz.

Üç adım kadar ötemizde yatıyordu, ama fısıltısını bile duyabiliyorduk.

— Ne var? diye sordu asker.

— Gelebilir miyim... ateşin yanına? Ölüyorum... Kemiklerim sızlıyor... Ah, memlekete varamayacağım.

— Yanaş bakalım, dedi öğrenci.

Ellerinden ya da bacaklarından birini kaybetmekten korkuyormuş gibi, sürünerek ağır ağır ateşe yaklaştı marangoz. Uzun boylu bir adamdı, bir deri bir kemikti. Elbiseleri üstünden sarkıyordu, büyük, tedirgin gözlerinden okunabiliyordu çektiği acı. Çökmüş yüzü de acılıydı; ateş ışığında bile sapsarıydı, toprak gibiydi, ölüydü. Tir tir titriyordu; acıdık. Uzun, ince kollarını ateşe uzatarak, kemikli parmaklarını uğuşturdu; eklemleri ağır ağır, cılız hareketlerle oynuyordu. Olan olmuştu artık, karşımızadki manzaraya can dayanmazdı.

Asker, kederli bir sesle:

— Madem bu durumdasın, niye yolculuk edersin? Üstelik yayan gidiyorsun... dedi.

— Bana dediler ki... dediler ki... sakın gemiyle gitme dediler... Kırım'dan git dediler... havası daha iyiymiş... öyle dediler... Ben de, kardeşler... Dayanamıyorum artık... Ölüyorum! Bir başıma öleceğim bozkırda...

Kuşlar yiyecek beni, kimse tanımayacak... Karım... kızlarım, beni bekliyorlar... Mektup yazdım... Kemiklerim bozkır yağmurunda yıkanacak... Tanrım, Tanrım!

Yaralı bir kurt gibi uluyordu.

Asker, öfkeyle ayağa fırlayarak:

— Allah belâm versin! diye bağırdı. Uluyup durma artık! Rahat bırak bizi! Gebereceksen geber! O kadar şamata etme! Kime ne geberip gidersen?

Öğrenci:

— Bir tekme at kafasına, olsun bitsin, dedi.

— Hadi uyuyalım, dedim. Sana gelince, ateşin yanında kalmak istiyorsan kes ulumayı.

Öfkeyle:

— Duydun mu? dedi asker Ne derse onu yap. Bize bir parça ekmek atıp ateş ettin diye sana acıyacak, sana bakacak mıyız sandın? Cehenneme kadar yolun var! Bizim yerimizde başkası olsaydı... Ohooo!

Asker sustu, yere uzandı. Öğrenci zaten yatıyordu, ben de yattım. Korku içindeydi marangoz, büzülüp kalmıştı, ateşe biraz daha yaklaşıp sessizce alevlere dikti gözünü. Sağında yatıyordum, dişlerinin takırtısını duyuyordum. Öğrenci, soluna uzanmış, uykuya dalmıştı bile. Asker, ellerini başının altında kavuşturmuş, sırtüstü yatıyor, gökyüzünü seyrediyordu.

— Ne gece be! Amma da çok yıldız var! Alev alev.

Bir süre sonra bana döndü:

— Şu göğe bak! Gök değil, battaniye sanki. Bu serserilikten hoşlanıyorum, dostum... Üşüyoruz, açlık çekiyoruz ama tepende kimse yok hiç olmazsa... Kimse tepene binmiyor... Kendi kendinin efendisisin... Ne haltedersen et, kimse karışmıyor... Şu açlık kötü bir adam yaptı beni... ama sırtüstü yatmış, gökyüzünü seyrediyorum işte... Yıldızlar göz kırpıyor bana. «Boş ver, Lakatin, dolaş dünyayı, öğren, kimseyi takma,» diyorlar sanki... Ya!... İnsanın içi ferahlıyor! Nasılsın bakalım, marangoz başı? Bana kızma, korkacak bir şey de yok... Ekmeğini yedik yemesine, ama ne çıkar bundan? Senin ekmeğin vardı, bizim ekmeğimiz yoktu, biz de tuttuk seninkini yedik... Sen de haydut gibi ateş ettin bize. Tepem attı. Yere düşmeseydin gösterirdim ben sana gününü. Ekmeğe gelince, yarın Perekop'a varacaksın, orada alırsın... Biliyorum, paran var... Ne zamandan beri ateş basıyor seni?

Uzun süre askerin uykulu sesiyle marangozun korkulu inleyişini dinledim. Karanlık, kapkara gece yeryüzüne indi, indi; tertemiz, nemli havayla doldu ciğerlerim. Ateş, çevremizi aydınlatıyor, ısıtıyordu. Gözlerim kapandı; uyku, ferahlığı, arınmayı getirdi.

— Kalk! Çabuk! Hadi, gidelim!

Korkuyla ayağa fırladım; asker koluma yapışmıştı.

— Hadi, yürü!

Yüzü kederliydi, tedirgindi. Çevreme baktım. Güneş doğuyordu; pembe ışıkları, marangozun durgun, mavi yüzüne vurmuştu. Ağ-

zı açıktı marangozun; gözleri yuvalarından fırlamıştı, cam gibiydi bakışları, dehşet içindeydi. Elbisesi, göğsünün üstüne gelen yerde yırtılmıştı; garip bir yatışı vardı.

— Gördün mü göreceğini? Hadi, diyorum, yürü.

Asker, kolumu dürtükledi.

Sabah serinliğiyle ürpererek:

— Ölmüş mü? diye sordum.

— Ölmüş ya. Ben seni boğsaydım sen de ölürdün. Ölmez miydin? dedi asker.

— Yoksa... öğrenci mi? diye bağırdım.

— Kim olabilir? Sen, ben yapmadık ya bu işi? Bilgin bilgin... Al sana bilgin!... Herifi temizlemiş, sonra da yoldaşlarını yüzüstü bırakıp tüymüş. Ah, dün bilecektim ki bunu... öldürürdüm o öğrenci olacak hergeleyi. Bir vuruşta yere sererdim. Şöyle kafasına bir yumruk! Dünyadan bir namussuz eksilirdi. Yaptığı şu işe bak. Hadi, uzaklaşalım buradan. Bozkırdan tüymeli. Anladın mı? Marangozu bugün bulurlar. Herifin öldürülüp soyulduğu apaçık ortada. Bizim gibileri ararlar. Nereden geldik?... Geceyi nerede geçirdik?... Yakalarlar bizi... Üstümüzde bir şey yok ama olsun... Tabancası da bende! Yandık!

— At öyleyse, dedim.

— Niye atacakmışım? dedi. İyi para eder... Belki de yakalanmayız... Yok yok, niye atayım? Üç ruble eder. Bir de kurşun var içinde. Kimbilir kaç para çaldı hayvan oğlu hayvan?

— Marangozun kızları ne olacak? dedim.

— Kızları mı? Ne kızları? Haa, şunlar...

Ne olacak, büyüyecekler; bize ne, bizimle evlenecek değiller ya... Hadi, kardeş, çabuk... Nereye gidelim?

— Bilmem. Farketmez.

— Ben de bilmiyorum. Farketmez. Sağa gidelim. Deniz sağımızda kaldı galiba.

Döndüm. Uzaklarda, kara bir tepe yükseliyordu, güneşin doğduğu yerde.

Asker, kederli kederli konuştu:

— Canlanacak diye mi bekliyorsun? Korkma, yakalanmayız. Şu bizim bilgin de ne kurnazmış ya. İyi becermış. Al sana yoldaş! Yaktı bizi. İnsanlar kötü oluyor gittikçe. Her geçen yıl daha kötü oluyorlar.

Sabahın parlak ışığıyla aydınlanan tenha, sessiz bozkır ufukta gökyüzüyle birleşerek önümüzde açılıyordu. Tatlı, güzel bir ışıkla aydınlanmaktaydı; mavi kubbeli bu uçsuz bucaksız toprakta kötülüklere yer yok gibiydi şimdi.

Yoldaşım, bir sigara sararak:

— Acıktım, kardeş, dedi.

— Ne yiyeceğiz? Nerede yiyeceğiz?

— Mesele.

Hastanede, yanımdaki yatakta yatan adam sözlerini bitirdi:

— Hepsi bu kadar. Askerle iyi arkadaş olduk. Karadeniz'e kadar birlikte yürüdük. İyi bir adamdı, çok şey görmüştü, tam bir serseri. Büyük saygı besliyordum ona. Anadolu'ya kadar gittik, sonra birbirimizi kaybettik.

— Marangozu hatırlıyor musun? diye sordum.

— Anlattım ya, o kadar.

— Başka?

Güldü:

— Nesini hatırlayayım? Ona acımak da gelmiyor içimden, suç bende değil ki... Benim bu hale gelmemde senin ne kadar suçun varsa, marangozun o hale gelmesinde de benim o kadar suçum var... Kimse suçlu değil, hepimiz biriz çünkü... hayvanız.

Çeviri: Ülkü Tamer

Bostan Bekçisi

Yazarı: Mihail Şolohov

Baba, atamanın yanından geldiğinde neşeliydi, besbelli bir şey adamakıllı sevindirmişti onu. Kirpi gibi kaşlarının altına bir gülümseyiş çakılmıştı, dudaklarında kahkaha izleri vardı; uzun zamandır babasını böyle görmemişti Mitka. Cepheden döndü döneli sertti, duygusuzdu; Mitka'yı, on dört yaşındaki oğlunu, gece demez gündüz demez döverdi; düşünceli düşünceli kızıl sakalını sıvazlar dururdu hep. Ama bugün, bulutların arasından görünen güneş gibiydi; Mitka önüne çıktığı zaman, oğlunu tuttuğu gibi şakayla, keyifle merdivenlerden itti, sonra da bastı kahkahayı:

— Hadi ordan salak! Doğru bahçeye koş, fırla bakalım, anneni yemeğe çağır.

Yemekte bütün aile toplanmıştı; baba ikonaların altında oturuyordu, anne ocağın yanına, sıranın en ucuna sıkışmıştı, Mitka da ağabeyi Fiyodor'un yanındaydı. Yemeğin sonuna doğru, çorbayı bitirdiklerinde, baba sıvazlayarak ortadan ikiye ayırdı sakalını, mavimsi dudaklarını büzerek yine gülümsedi:

— Hepiniz beni kutlayın bakalım: bugün bu bölgenin komutanı yaptılar beni.

Bir an durakladıktan sonra ekledi:

— Alman savaşında aldığım madalyalar boşa gitmemiş demek, komutanlar eski rütbemi de, yiğitliğimi de unutmamışlar.

Kandan kıpkırmızı kesilmişti yüzü, pırıl pırıl parlıyordu; gözlerini Fiyodor'a çevirdi:

— Ne öyle başını öne eğmiş oturuyorsun, serseri! Babanın sevinci senin keyfini mi kaçırdı yoksa? Ha? Ayağını denk al, Fiyodka! Köylülerle nasıl içli dışlı olduğunu görmüyor muyum sanıyorsun? Senin gibi bir uyuz itin yüzünden ataman gözlerimin içine baktı baktı da, «Anisim Piyotroviç,» dedi bana, «Biz Kazakların şerefini korumak senin elinde; ama değerli oğlun Fiyodor bolşeviklerle gezip tozuyor. Yazık, daha gencecik, yirmisinde, başına bir belâ açabilir...» Söyle, orospu çocuğu, köylülerle konuşuyor musun?

— Konuşuyorum.

Mitka'nın kalbi titredi; babası, Fiyodor'a tokadı yapıştıracak sandı. Ama Anisim Piyotroviç yumruklarını sıkarak masanın başından eğildi, kükredi:

— Kızıl Ordu piçleri sizi... Bilior muydun ki, yarın bütün arkadaşlarını tevkif edeceğiz... O terzi Yegorka ile demirci Gromov var ya, onlar da kurşuna dizilecekler! Bunu da biliyor muydun?

Mitka, ağabeyinin bembeyaz kesildiğini gördü; ama cesaretle şöyle cevap verdi Fiyodor:

— Bilmiyordum, şimdi biliyorum.

Ne annesi Fiyodor'un önüne geçebildi, ne de Mitka'nın bağırmasına vakit kaldı, babası tuttuğu gibi kocaman bakır sürahiyi fırlattı oğlunun kafasına. Sürahinin kırık sapı, tam gözünün üstüne çarptı Fiyodor'un. İncecik bir çizgi halinde kan akmaya başladı. Tek kelime bile söylemeden içine kan dolmuş gözünü eliyle kapadı Fiyodor. Annesi inleyerek

kollarının arasına aldı oğlunun başını; Anisim Piyotroviç, tekmeyle sırayı devirdi, kapıyı çarparak evden çıktı gitti.

Anne bütün ikindiyi mutfakta geçirdi o gün. Kilerden biraz çiroz, biraz da peksimet çıkarıp bir torbaya koydu. Sonra pencerenin yanına oturup Fiyodor'un çamaşırlarını yamamaya başladı. Annesinin önünden geçerken Mitka onun başını çamaşır yığınına dayamış, kaskatı oturduğuu, ama omuzlarının usul usul titrediğini gördü.

Babaları, karanlık bastıktan sonra döndü eve; yemek yemedi. Soyunma gereğini bile duymadan yatağa uzandı. Döşeme tahtalarını gıcırdatmamaya çalışarak, ayaklarının ucuna basa basa kilere gitti Fiyodor, bir eyerle bir dizgin aldı, avluya çıktı.

— Mitka, buraya gel.

Buzağıları gütmekte olan Mitka, elinden değneğini attığı gibi ağabeyinin yanına koştu. İçinde öyle bir duygu vardı ki, Fiyodor Don'un karşı kıyısına, göğün ateş parıltılarıyla aydınlandığı, sessizliği top seslerinin bozduğu korulara gidecek, gidip bolşeviklere katılacak. Fiyodor, gözlerini kardeşinin gözlerinden kaçırarak sordu:

— Biliyor musun Mitka... ahır kilitli mi?

— Kilitli... Niye sordun?

— Lâzım da...

Bir süre hiç konuşmadı Fiyodor, dişlerinin arasından bir ıslık tutturdu. Sonra ansızın, fısıltıyla:

— Ahırın anahtarı, dedi, babamın yastığının altında... başının altında... gidip getir-

sene bana anahtarı... atlayıp ata gideceğim...

— Nereye gideceksin?

— Kızıl Muhafızlara katılacağım. Daha küçüksün sen, büyüyünce kim haklı kim haksız anlarsın... Toprak için, yoksullar için çarpışacağım, ortalıkta ne zengin ne de yoksul kalsın diye... Herkes eşit olsun diye.

Fiyodor, avuçları arasında tuttuğu başını bıraktı Mitka'nın, sertçe sordu:

— Anahtarı alacak mısın?

Hemen cevabı yapıştırdı Mitka:

— Alacağım.

Sırtını Fiyodor'a dönüp ardına bile bakmadan eve girdi.

Misafir odası yarı karanlıktı; tavana yayılmış sinekler vızıldayıp duruyorlardı. Eşikte kunduralarını çıkardı Mitka, gıcırdamasın diye kapıyı tokmağından sıkıca tutarak usul usul açtı, çıplak ayaklarıyla yatağın yanına yaklaştı.

Babası, başını pencereye vermiş, bir eli cebinde, uzanmış yatıyordu; öteki eli yatağın yanından sarkmıştı, tütünden sapsarı kesilmiş kocaman parmaklarından biri yere değiyordu. Soluğunu tutarak babasının yanına vardı Mitka, bir süre horlamasına kulak verdi onun. Ağır, durgun bir sessizlik... Anisim Piyotroviç'in kızıl sakalında ekmek kırıntılarıyla yumurta kabukları vardı, açık ağzından, korkunç, keskin bir alkol kokusu geliyordu, boğazının derinliklerinde bir yere de bir öksürük takılıp takılıp kurtuluyordu.

Mitka elini yastığa uzattı, yüreği gümbür gümbür atıyordu.

Kan toplanmıştı beynine; kulaklarının içinde bir zil vardı sanki, durmamacasına çalıyordu. Önce bir parmağını, sonra bir başka parmağını yastığın altına soktu; anahtar destesinin soğuk demiri değdi eline. Desteyi usul usul çekti çıkardı. Ansızın babası uyandı, Mitka'yı yakasından yakaladı:

— Şimdi de hırsızlığa mı başladın, itoğlu it? Şuracıkta geberteyim mi seni?

— Baba! Babacığım, ahırın anahtarını almaya geldim... Seni uyandırmak istemedim...

Babası, şişmiş, kanlanmış gözleriyle ters ters baktı Mitka'ya:

— Niye istiyorsun anahtarı?

— Atlar huysuzlanıyor da...

— Daha önce niye söylemedin bunu?

Anisim Piyotroviç, anahtar destesini yere fırlattıktan sonra duvara döndü, horlamaya başladı.

Mitka kuş gibi fırladı avluya; Fiyodor sundurmanın saçağı altına sığınmış, onu bekliyordu. Kardeşinin uzattığı anahtarı aldı.

— Hangi atla gideceksin? dedi Mitka.

— Küçük kısrakla.

Mitka ardına takıldı ağabeyinin, içini çekti, fısıltıyla sordu:

— Fiyodya, ya babam beni döverse?

Cevap vermedi Fiyodor. Kısrağı sessizce ahırdan çıkardı, eyerledi; ayağını üzengiye takarken uzun süre oyalandı. Ancak avlunun kapısından geçerken, eyerin üstünden eğilerek fısıltıyla cevap verdi kardeşine:

— Dayanacaksın Mitka. Hep öyle yok-

sulluk içinde kalacak değiliz ya. Ama babamıza, Anisim Piyotroviç'e şunları söyle: sana olsun, anneme olsun tek parmağını kaldırırsa korkunç bir öç alırım ondan.

Kapıdan çıktı; besbelli, uzun bir yolculuk vardı önünde. Mitka, çitin üstüne oturup ağabeyinin uzaklaşmasına baktı. Tuzlu yaşlarla örtülmüştü gözleri, boğazına da yumruk gibi bir hıçkırık tıkanmıştı.

2

Babası ağzını şapırdata şapırdata horluyordu, uyumuyordu da boğuluyordu sanki. Ertesi sabah, her zamankinden daha erken kalktı Mitka, katıra atladığı gibi Don kıyısına gitti; hem sulayacaktı hayvancağızı, hem de yıkayacaktı. Yoldaki kireçlerle kurumuş çamurlar katırın ayakları altında ezilip parçalanıyor, toz gibi dağılıyordu; bir hendeği geçip su kıyısına vardı, hayvanın semerini çıkardı sırtından, kendisi de elbiselerini fırlatıp attı; derisi sisli şafağın tazeliğiyle ürperdi. Karşı kıyıdan, uzaktan, çok uzaklardan gelen ulumaya kulak verdi bir süre, sonra koştu, koştu, ırmağa atladı. Balıklama girdi suya, insanın tüylerini diken diken eden sabah serinliğiyle titredi, gülümsedi, «Fiyodor bolşeviklerin yanına varmıştır şimdi, Kızıl Muhafızlara katılmıştır,» diye düşündü.

Düşünceleri eve, babasına kaydı birden; neşesi, rüzgârda kıvılcım nasıl sönerse öyle sönüverdi. Katıra atladı yine, gözlerinde anlamsız bir bakışla eve yollandı.

Yolda giderken düşünüyordu:

«Ben de kaçıp bolşeviklere katılsam... Fiyodor, onların haklı olduğunu söylüyordu. Fiyodor'un yanına gitmeli. Ama babam derimi yüzer, ağzımı burnumu kan içinde bırakır.»

Basamakların oraya gelince katırın semerini çıkardı, parmaklarının ucuna basa basa eve girdi. Babası, misafir odasından bağırdı:

— Kısrağı niye götürmedin yıkamaya?

Mitka, ocağın yanında kaskatı durmakta olan annesine bir göz attı; yüreği kıpır kıpır etmeye başladı.

— Kısrak ahırda yok.

— Nerede öyleyse?

— Bilmem.

Misafir odasından bir hışırtı geldi, babası çizmelerini giyiyordu. İhtiyar, uykudan şişmiş gözleri parlayarak, mutfağı geçip kilere vardı.

Koridordan:

— Eyer nerede? diye gürledi.

Eskiden, çocukluğunda yaptığı gibi annesine sokuldu Mitka, onun koluna yapıştı. Babası, elinde bir kayışla mutfağa döndü.

— Kime verdin anahtarı?

Annesi, Mitka'nın önüne geçti.

— Allahaşkına dokunma ona, Anisim Piyotroviç; vurma... İnsan kendi oğluna acımaz mı?

— Yıkıl, orospu. Yıkıl dedim, duymadın mı?

Karısını itti; yere fırlatıp tekmelemeye başladı Mitka'yı, boğazından gelen boğuk inil-

tiler kesilinceye kadar olanca gücüyle, uzun uzun tekmeledi.

3

Top ateşleri gittikçe yaklaşıyordu. Mitka, her sabah sürüvü otlağa götürdükten sonra tarla yolundaki eski yel değirmeninin altında otururdu. Değirmenin çatısı ıslık çalardı hep, tahtalar birbirine vurur, kanatları gıcırdardı; bütün bu sıkıntılı, ürkek sesleri, tepelerin ötesinde biryerlerden gelen «bum» sesi örterdi.

Komşu köyün ardındaki top ateşlerinin derin sesi ağır ağır kesildi, şafaktan önce ortalığı saran o ince, o mavi sise bürünmüş korularda dağılıp gitti. Her sabah dikenli tel, kurşun, barut yüklü arabalar geçiyordu köyden; geçip Don'a doğru gidiyorlardı.

Dönüşlerinde de, yaralanmış ya da tifüs olmuş kazakları getiriyorlardı, muhtarlığın önündeki alana bırakıyorlardı hepsini. Meraklı civcivler, izmaritleri, lekeli sargı bezlerini, kanlı pamukları telâşla didikliyor, yaralıların iniltilerine, ağlamalarına, bağıra bağıra küfretmelerine kulak veriyorlardı.

Mitka, babasına hiç görünmemeye çalışıyordu.

Kahvaltıdan sonra oltasını alır, Don'a giderdi; kıyıda oturup köprüyü geçen süvarilere, gümbürdeye gümbürdeye ilerleyen iki tekerlekli arabalara, kırağıdan sırılsıklam olmuş otları yararak yürüyen piyadelere bakardı. Taa akşamüstü dönerdi eve. Bir akşam,

köye kızıl tutsaklar getirildi. Birbirlerine sokulmuş, önlerine bakarak, yalınayak yürüyorlardı; sırtlarında kaba kumaştan yapılmış, yırtık pırtık kaputlar vardı. Kazak kadınları sokağa fırladılar hemen, koşup sarı yüzlerine, tozlu yüzlerine tükürdüler tutsakların, ağızlarına ne geldiyse söylediler, sövdüler; tutsakları getirenlerle Kazaklar bağıra bağıra gülüyorlardı. Mitka, tutsakların kaldırdıkları tozu yuta yuta arkalarından gitti askerlerin; yüreği büzülüvermişti sanki, merak içindeydi, durup durup titriyordu. Tutsakların halka halka morarmış gözlerine baktı; sakalsız olanlar arasında gezdirdi bakışlarını, bu boz kaputlu adamlar arasında birini, ağabeyi Fiyodor'u arıyordu.

Tutsakları alanda, bir zamanlar içinde tahıl depo edilen silonun önünde durdurdular. Mitka, babasının muhtarlığın sundurmasına çıktığını gördü; sol eliyle kılıcının kabzasını tutuyordu Anisim Piyotroviç.

— Çıkarın şapkalarınızı! diye gürledi.

Kızıl Muhafızlar ağır ağır şapkalarını çıkardılar, saçları darmadağındı hepsinin, başlarını önlerine eğdiler; zaman zaman fısıltıyla birşeyler konuşuyorlardı aralarında. O bildik, korkunç ses yine duyuldu:

— Çift sıra olun. Hadi, oyalanmayın, kızıl köpekler sizi!

Tutsaklar bu buyruğa da boyun eğdiler, çıplak ayaklar kıpırdadı. Yorgun yüzlerin solmuş çizgisi muhtarlığın basamaklarına kadar uzandı.

— Sağdan say!

Kısık sesler. Başların alışkın, çabuk dönüşü. Ama boğazına bir şey takıldı Mitka'nın, kendilerine düşman gibi davranılan bu adamlara acıdı, içini yakan bir sancıyla, soluğunu kesen bir bulantıyla acıdı. Hayatında ilk kere, iç rahatlığıyla gülümsediği için, kirpi gibi kızıl sakalı için, derin bir nefret duydu babasına.

— Doğru barakaya... tez olun... yürüyün, hadi!

Tutsaklar birer birer kapının esneyen aralığından geçtiler. En sondaki tutsak, kısa boylu bir adamdı, sendeliyordu, kana bulanmış bir paçavra sarmıştı kafasına. Mitka'nın babası, kılıcının kınıyla başına vurdu adamcağızın; tutsak, sallana sallana beş adım kadar koştu, sonra dayanamadı, sert toprağa yüzükoyun yığıldı. Bir kahkaha koptu alanda, keyifli ulumalar duyuldu, gözler kırış kırış oldu neşeyle, kadınlar da, ağızları tükürük dolu, hırıldaya hırıldaya güldüler. Kısa, boğuk bir çığlık attı Mitka, ansızın buz kesilmiş ellerini yüzüne kapadı; iteleyerek kalabalığı yardı, bir sokağa çıkıp koşmaya başladı.

4

Annesi ocağın başında yemek pişiriyordu. Mitka yanına sokuldu onun, yüzüne bile bakmadan mırıldandı:

— Anne, hamur işi birşeyler yapsana. Yap da barakadaki adamlara... tutsaklara götüreyim.

Annesinin gözleri yaşardı birden.

— Götür oğlum, götür; Fiyodka da belki onlar gibi acı çekiyordur. Tutsakların bile anneleri var, herhalde zavallıcıkların yastıkları da benim yastığım biri her gece sırılsıklam oluyordur.

— Ya babam duyarsa?

— Tanrı korusun! Mitka, yavrum, karanlık basınca götürürsün. Kapıda Kazaklar bekliyorsa, onlara bırakırsın yiyecekleri, tutsaklara vermelerini söylersin.

Mitka'nın sabırsızlığına bana mısın demedi güneş, o gün inadına ağır ağır battı. Çocukcağız, karanlık basıncaya kadar bir şey yapmamaya zorladı kendini, sonra alana gitti, dikenli tellerin arasından kertenkele gibi geçerek kapıya vardı; yiyecek çıkınını bir eliyle göğsüne bastırıyordu.

— Kim var orada? Dur, yoksa ateş ederim.

— Benim... tutsaklara biraz yiyecek getirdim.

— Sen kimsin? Dipçiği kafana yemeden gel buraya. Gecenin karanlığında şeytan mı yolladı seni? Yiyecek getirmek için bula bula bu vakti mi buldun? Gündüz getirseydin ya!

— Dur bir dakika, Prohoriç; komutanın oğlu değil mi bu?

— Sen Anisim Piyotroviç'in oğlu musun?

— Evet...

— Kim yolladı yiyecekleri? Baban mı?

— Yok canım. Ben kendim getirdim.

Kazakların ikisi de yanına yaklaştılar Mitka'nın; ihtiyar olanı, sakallısı, kulağından

tuttu onu.

— Tutsaklara yiyecek götürmeyi kimden öğrendin? Bu heriflerin can düşmanımız olduğunu bilmiyor musun? Ya buraya geldiğini babana söylersem? Ha, ne der sana?

— Boş ver Prohoriç. Ne çıkar iki lokma yiyecekten? Al çıkını; tutsaklara veririz.

— Ya Anisim Piyotroviç bunu öğrenirse? Sen bekârsın; ne çoluğun çocuğun var, ne de bir bağın... ama ben evliyim. Adamı cepheye sürerler bu yüzden; hiç acımaz, canını çıkarırlar namussuzum.

— Hadi oradan korkak herif sen de. Hey, nereye gidiyorsun evlât? Bırak bana yiyecekleri, biz tutsaklara veririz, gözün arkada kalmasın.

Mitka genç nöbetçiye çıkını uzattı; Kazak eğilerek birşeyler fısıldadı:

— Ben Çarşamba ve Cuma günleri buradayım. O zaman getirirsin...

Mitka, hiç sektirmeden, Çarşamba ve Cuma akşamları alana gitmeye başladı. Dikenli tellere takılmaktan korkuyordu, sürünerek çitin altından geçiyordu artık, yiyecek çıkınını nöbetçiye uzattıktan sonra dört gözle çevresini kollayarak, iki büklüm, eve dönüyordu.

5

Gece, benekli, altın tentesini açar açmaz Kızıl Muhafızların bazıları barakadan çıkarılıyordu her gün, küçük topluluklar halinde bozkıra, sisli korulara götürülüyorlardı. Rüzgâr, takırtılı yaylım ateş seslerini ya da tek

tek tüfek atışlarının yankılarını köye getiriyordu. Götürülen tutsakların sayısı yirmiyi geçerse, arkalarına gıcırdayan tekerlekleriyle, makineli tüfek taşıyan bir araba takılırdı. Kazaklar arabanın geniş sıralarında kestirirlerdi hep, sürücünün dudakları arasında da hep bir sigara dururdu. Arabayı kendini hiç zora koşmadan kullanırdı sürücü; atlar da öyleydiler, birinin adımları ötekinin adımlarına uymazdı, gönülsüzce çekerlerdi yüklerini; üstü örtülmemiş makineli tüfek cansız cansız parlardı. Yarım saat sonra koruların birinden kuru takırtısı gelirdi makinelinin; sürücü, ağızlarından burunlarından köpük saçan atları kırbaçlayarak arabayı getirirdi; Kazaklar sarsıla sarsıla dönerlerdi köye; atlar, ışıkları yanmış üç penceresiyle uykulu sokağa bakan karargâhın önünde duruyordu.

Bir Çarşamba akşamı, babası Mitka'yı azarladı:

— Ne diye buralarda dolaşıp duruyorsun? Katırı götür de biraz gezdir. Yalnız dikkat et, ekinlere girmesin. Eğer birinin tarlasına girecek olursa, hiç dinlemem, gebertirim seni.

Mitka katırı hazırladı; o arada, bir yolunu bulup annesine:

— Yiyecekleri sen götür anne, diye fısıldayabildi. Nöbetçiye verirsin.

Mitka, başka köy çocuklarını da aldı yanına, atamanın tarlalarının ötesindeki kıraç topraklara çıktı. Ertesi sabah şafaktan biraz önce döndü köye. Avlunun tahta kapısını açtı, katırın semerini çıkardı, şişkin karnını ok-

şadı, sonra da eve girdi. Mutfağı geçerken yerde ve duvarlarda kan gördü. Köşede, ocağın yanında kan lekeleri içinde beyaz bir şey duruyordu. Misafir odasına daldı Mitka. Annesi yerde yatıyordu, kandan sırılsıklam olmuştu saçları; yüzü şişmişti, mordu. Mitka'yı görünce yine inlemeye başladı, titriyordu, ama konuşamıyordu. Mavimsi dili, şişmiş dudakları arasında geldi gitti, geldi gitti; gözlerinde çılgın, anlamsız bir gülüş vardı; parçalanmış ağzından gül rengi, köpüklü salyalar aktı.

— Mi... mi... tya... tya... tya...

Arkasından boş, iniltili bir gülüş.

Mitka diz çöküp annesinin ellerini öptü; kadının gözlerini kara kanlar doldurmuştu. Onun başını kucakladı Mitka, parmaklarına kan ve beyaz kaygan köpükler bulaştı... Yerde babasının tabancası duruyordu; onun kabzasında da kan vardı.

Birdenbire kendini dışarda buldu. Çite takılıp düştü; yan bahçeden komşunun kendisine şöyle bağırdığını duydu:

— Hey! Hiç durma, kaç git buradan oğul, git de nereye gidersen git. Baban, annenin tutsaklara yiyecek götürdüğünü öğrendi; onu öldürdü, seni de öldüreceğine yemin etti.

6

Mitka, köy dışındaki bir bostana bekçilik etmeye başladığından beri bir ay geçmişti. Bir dağın tepesindeki kulübede oturuyordu. Don'-

ıın süt beyazı çizgisini, dağın eteklerinde donakalmış köyü, kahverengi tümsekleriyle mezarlığı görebiliyordu kulübeden. Bostan bekçisi olmak istediğini söylediği zaman, Kazaklar birbirlerine girmişlerdi.

— Anisim'in oğlu bu. Onun gibilerden fayda yok bize. Kardeşi kızıllarla birlikte çarpışıyor; orospu anası da tutsaklara yiyecek taşırmış. Bunu bostana bekçi alacağımıza yılanlara sokturalım.

— Ama para istemiyor ki, dostlar. Bu işi parasız yapacakmış. Canınız istemezse, bir dilim ekmek bile vermezsiniz, kendiliğinden ölür gider.

— Vermeyiz, gebersin.

Atamanın sözlerine uydular. Bostana bekçi aldılar Mitka'yı. Zaten ne para istiyordu, ne de bir lokma yiyecek; bütün yaz boyunca da bostanı koruyacaktı üstelik. Beleş kâr diye buna denirdi işte...

Sarı kavunlar, benekli, çizgili karpuzlar, güneşin altında büyüyor, olgunlaşıyordu. Mitka, ağır ağır bostanda dolaşıyor, bağırarak, teneke çalarak kargaları kaçırıyordu. Her sabah, kulübesinden çıkıyor, duvarın yanındaki kurumuş çalılığın dibine uzanıyor, buğulu gözlerini Don'un karşı kıyısına çevirip top seslerini dinliyordu.

Araba tekerleklerinin açtığı yol, bir yılanın kuyruğu gibi tırmanıyordu tepeye, bağların, kireçli toprakların, ağaçların arasından geçiyordu. Yaz gelince o yoldan saman taşırdı Kazaklar, şimdi de dere yataklarında kurşuna dizmek için Kızıl Muhafızları götürüyorlardı.

Mitka her gece kalın söğüt duvarlarının ötesinden, bahçelerin ötesinden gelen bağırmalarla, tüfek sesleriyle uyanıyordu. Ateş kesildikten sonra köpekler ulumaya başlıyorlardı; sonra ayak sesleri duyuluyordu yolda, gümbürdeyerek bir top arabası geçiyordu bazen, sigara uçları karanlıkta ateş böcekleri gibi parıldıyor, Mitka'nın kulaklarına fısıltılar, mırıldanmalar geliyordu. Bir gün, yol boyunca yürüdü Mitka, yamaçta kurumuş kan lekeleri gördü; aşağıda, taşların orada, çıplak bir ayak duruyordu, tabanı kurumuş, buruş buruş olmuştu; fundalıklar arasında dolasan bozkır rüzgârı cesetlerin kokusunu taşıyordu her yere. O günden sonra oraya bir daha gitmedi.

Bir gün, her zamankinden daha kalabalık bir topluluk göründü yolda; köyden geliyorlardı. İki yanda Kazaklar yürüyordu, sırtlarına gelişigüzel boz kaputlarını atmış Kızıl Muhafızlar vardı aralarında. Güneş, Don'un parıltılı beyazlığına ağır ağır yatıyordu o akşam, beklemek, gündüz yapılmayan şeyleri görmek istiyordu sanki. Bahçelerde, ağaçlarda kargalar göründü. Bostanların üstünü örümcek ağlarından yapılma bir sessizlik örttü. Mitka, kulübesinin yanına dikilip, taa kavşağı dönünceye kadar askerleri izledi gözleriyle. Sonra bir çığlık duydu ansızın, bir ateş sesi daha...

Kulübeden tepeye fırladı, Kızıl Muhafızların yoldan aşağı koşmakta olduklarını gördü. Kazaklar yere diz çökmüşler, arkalarından ateş ediyorlardı. İki Kazak da, kılıçlarını

sallayarak tutsakları kovalıyordu.

Ateş sesleri, donmuş sessizliği bir çıngırak gibi bozdu: tik-tak; tik-tak; ta-ta-tak.

Tutsaklardan biri tökezlendi, ellerinin üstüne düştü; ayağa kalkıp koşmaya başladı yine... Arkasındaki Kazak gittikçe yaklaştı, yaklaştı, yaklaştı...

Tamam... Havada bir yarım çember çizdi kılıç, sonra tutsağın kafasına indi... Yattığı yerde askeri paramparça etti Kazak.

Mitka'nın gözleri karardı, ağzı bir bulantı tadıyla doldu.

7

Geceleyin üç atlı geldi kulübeye.

— Hey, bekçi! Bir dakika dışarı gel.

Mitka dışarı çıktı.

— Bu akşam, kaputlu üç asker gördün mü buralarda?

— Görmedim.

— Bize yalan söylemeye kalkma. Yalan söylersen pişman ederiz seni.

— Görmedim... Bilmiyorum...

— Boşuna vakit kaybetmeyelim.

Fundalıktan geçip Filinov ormanına varalım. Ormanı sarar, o yılanları orada yakalarız.

— Hadi bakalım Bagaçev, yürü.

Mitka bütün gece uyuyamadı. Doğudan gök gürültüleri geliyordu, hava kurşunî bulutlarla kaplanmıştı, şimşekler çakıyordu boyuna. Sonra yağmur yağmaya başladı.

Şafaktan hemen önce, kulübenin dışında birinin kıvranıp inildediğini duydu.

Kıpırdamamaya çalışarak kulak verdi. Korkudan kaskatı kesilmişti gövdesi. Bir hışırtı, uzun bir inilti daha.

— Kim var orada?

— Allah aşkına dışarı gel.

Titreyen bacakları birbirine dolana dolana dışarı çıktı Mitka. Kulübenin arka duvarının dibinde bir adamın yatmakta olduğunu gördü.

— Kimsin sen?

— Beni ele verme... sonra öldürürler... dün kurşuna diziliyordum, kurtuldum... Kazaklar beni arıyorlar... bacağımdan vurdular..

Mitka konuşmak istedi, ama boğazına bir şey tıkanmıştı; diz çöküp paramparça postallar içindeki ayaklarına sarıldı yaralının.

— Fiyodya. Ağabeyciğim... Canım...

Bir yığın kurumuş ayçiçeği sapı kesti hemen; sapları kulübeye taşıdı, Fiyodor'u onların üstüne yatırdı. Ağabeyinin üstünü de başka saplarla, çalılarla örttü; bostana çıktı.

Bütün sabah yeşil, kıvırcık filizleri didiklemek isteyen kargaları kovaladı; içi içine sığmıyordu, kulübeye dönmek, ağabeyinin sevgili gözlerine bakmak, başından geçen acı ve tatlı olayları kerelerce dinlemek istiyordu. Ne yapacaklarını kararlaştırmışlardı bile: karanlık basar basmaz Fiyodor'un yaralı bacağını sımsıkı saracaklar, sonra da bildikleri orman yollarından Don'a inip yüze yüze karşıya geçecekler, toprak için, yoksullar için Kazaklarla çarpışanların aralarına, haklıların

safına katılacaklardı. Sabah boyunca Kazaklar girip çıktı köye, iki kere kulübenin yanına gelip su istediler. Akşam yaklaşırken, parıldayan, beyaz, kumlu tepeden sekiz atlının inmekte olduğunu gördü Mitka; atlılar atları kendi hallerine bırakmışlardı, nasıl olsa yolu biliyordu hayvanlar. Mitka kulübenin önünde oturuyordu, hiç başını çevirmeden yavaşça Fiyodor'a seslendi:

— Aman kıpırdama, Fiyodor. Bostanın oradan bir atlı geliyor kulübeye.

Çalı yığınlarının altından Fiyodor'un sesi duyuldu:

— Ötekiler bekliyor mu, yoksa gittiler mi?

— Gidiyorlar. Yamaçta kaybolmak üzereler. Kıpırdama sakın.

Kazak, üzengilere basmış, kamçısını sallaya sallaya yaklaşıyordu; at, terden sırılsıklam kesilmişti.

Mitka'nın beti benzi attı birdenbire.

— Fiyodor, diye fısıldadı, bu gelen, babam.

Babasının kızıl sakalı kan-ter içinde kalmıştı; gün yanığı yüzü mosmordu. Atını kulübenin yanında durdurdu, inip Mitka'ya yaklaştı.

— Söyle, Fiyodor nerede?

Kan çanağına dönmüş gözlerini Mitka'nın beyaz yüzüne dikti. Sırtındaki mavi Kazak üniforması ter ve naftalin kokuyordu.

— Geceyi burada mı geçirdi?

— Hayır.

— Öyleyse bu kulübenin yanındaki kan kimin kanı?

Yere eğildi; yağlı, kıpkırmızı boynu, yakasından kat kat taşıyordu.

— Gir kulübeye.

Babası önde, asık suratıyla Mitka arkada, içeri girdiler.

— Ayağını denk al, itoğlu it... Eğer Fiyodya'yı saklıyorsan ikinizi de kıyım kıyım doğrarım.

— Fiyodya burada değil... Nerede olduğunu da bilmiyorum...

— O köşedeki çalıların altında ne var?

— Benim uyuduğum yer orası.

— Anlarız bakalım.

Köşeye gidip yere çömeldi, kurumuş çalıları, ayçiçeği saplarını çekmeye başladı.

Mitka, babasının arkasında duruyordu. Mavi üniforması gövdesine sımsıkı yapışmıştı Anisim Piyotroviç'in.

Biraz sonra gürledi:

— Haa! Bu da ne?

Kahverengi saplar arasından Fiyodor'un çıplak ayağı çıkmıştı. Sağ elini tabancasının kabzasına attı Anisim Piyotroviç. Mitka fırlayıp duvara dayalı baltayı kaptı, ansızın içinde kabaran bulantıyla inleyerek, olanca gücüyle babasının ensesine indirdi.

Titremekte olan gövdeyi çalılarla örtüp kulübeden çıktılar. Rüzgârın devirdiği ağaçlar arasından, dikenler, fundalar arasından sürüne sürüne geçtiler. Köyden sekiz kilometre kadar ilerde Don'un birdenbire kıvrılıp boz tepelere aktığı yerde suya atladılar. Irmağın

ortasndaki bir adacığa doğru yüzmeye başladılar; gecenin büsbütün soğuttuğu su, hızla götürüyordu onları. Fiyodor, inleyerek Mitka'nın omuzlarına tutundu.

Varacakları yere vardılar sonunda; uzun süre ıslak kumların üstünde yattılar.

— Eh, artık kalkıp gidelim, Fiyodya. Gerisi kolay sayılır.

Irmağa girdiler. Don, yüzlerini, boyunlarını yeniden sardı; Fiyodya ile Mitka'nın dinlenmiş kolları suyu daha bir güvenle yarıyordu artık.

Ayakları toprağa bastı. İlerdeki orman, gecenin karanlığına gömülmüştü. Koşar adım yürümeye başladılar.

Hava aydınlanmak üzereydi; yakınlarda bir yerde bir top gürledi. Doğuda, kırmızı saçaklarını usulca uzatarak, şafak söktü.

Çeviri: Ülkü Tamer

Duba

Yazarı: Mihail Zoşçenko

Sabah olunca, gemimizin çevresinde düşman uçakları dönmeye başladı. İlk altı bomba denize düştü. Yedinci bomba geminin kıçını buldu, her yer alevlere büründü.

Bunun üzerine bütün yolcular kendilerini denize atmaya başladılar.

Ben de yüzme bilmediğim halde kendimi denize atarken kimbilir ne düşünüyordum. Ama ben de atladım işte, atlar atlamaz da dibi boyladım.

Kimya, ya da fizik kurallarına göre nasıldır bilmem, ama yüzme bilmediğim halde, suyun yüzüne çıktım.

Suyun yüzüne çıkar çıkmaz da dubaya benzer bir şeye tutundum; duba da ne dubaydı ya, boynuzları bile vardı.

Dubaya sımsıkı sarılıp bırakmadım. Pek sevindim, iyi ki yaşıyordum, iyi ki böyle sığ yerleri belirtmek için oraya buraya dubalar koymuşlardı.

Dubaya tutunmuş dururken bir de baktım ki, yüze yüze biri geliyor yanıma. O da benim gibi sivil. Tertemiz giyinmiş, sırtında kumlu bir ceket, bacaklarında hiç de kısa olmayan bir pantolon. Elimi sallayarak yanıma çağırdım onu, gelip dubaya tutundu.

Dubaya tutunup öylece durduk. Konuşmadık. Konuşacak ne var ki?

Nerede çalıştığını sordum, cevap vermedi. Su tükürdü biraz, titredi. Ben de suyun içinde böyle bir soru sormanın yersizliğini an-

ladım; o da benim gibi gemide mi çalışıyor, yoksa yolcu mu diye merak ediyordum ama merakım içimde kaldı.

Hiç konuşmadan dubaya tutunup öylece durduk. Bir saat kadar hiç konuşmadık. Üç saat geçti, yine konuşmadık.

Sonunda, bizim ahbap:

— Bir motor geliyor, dedi.

Bir de baktık ki, bir cankurtaran motoru, denizdeki yolcuları toplaya toplaya geliyor.

Bizim ahbapla ben, motordakilerin dikkatini çekelim diye bağırarak elimizi sallamaya başladık. Ama nedense görmediler bizi. Yanımıza yaklaşmadılar.

Ben de ne yapayım, ceketimle, gömleğimi çıkararak başladım sallamaya.

Bir yandan gömleğimi sallıyor, bir yandan da:

— Buraya... Buraya gelin. N'olursunuz, bir iyilik edin de bizi kurtarın, diye bağırıyordum.

Ama motor yaklaşmadı.

Son gücümle gömleği sallayarak:

— Bakın, ne haldeyiz... Göz göre göre ölüyoruz... Bizi kurtarın, diye bağırdım.

Sonunda, biri başını uzattı motordan, megafonla bağırmaya başladı:

— Hey, salak oğlu salaklar, o tutunduğunuz şeye mayın derler!

Mayın sözünü duyar duymaz, bizim ahbap hemen suya daldı. Bir de baktım ki, yüze yüze motora gidiyor.

Ben de bırakıverdim kendimi. Bırakır bırakmaz da suyun dibini boyladım.

Artık bırakır mıyım, sımsıkı yapıştım dubaya.

Motordan megafonla bağırmaya devam ettiler:

— Hey, salak oğlu salak, mayına dokunma.

— Dostlar, ne yapayım, bu mayın benim elim, kolum. O olmasa boğulurum. Acıyın biraz. Gelin buraya, beni kurtarın ,bana bu iyiliği edin.

Hâlâ megafonla bağırıyorlar:

— Gelemeyiz, aptal herif, mayını patlatırız. Sen gel, salak oğlu salak. Yoksa şimdi çeker gideriz.

İyi be, yüzme bilmeden nasıl yüzeceğiz? Öyle sıkı yapıştım ki dubaya, koparıp almak isteseler alamazlar.

— Dostlar, diye bağırdım. Değerli denizciler! Burada saygıdeğer bir insanın hayatı söz konusu. Kurtarın beni.

Motordakilerden biri bir halat fırlattı bunun üzerine. Bu arada, hem megafonla, hem de megafonsuz bağırıp duruyorlar:

— Kıpırdanıp durma, geberirsin! Mayın patlar!

Herifler bağıra bağıra sinirimi daha da bozuyorlar. Tutunduğum şeyin mayın olduğunu bilmesem daha iyiydi, hiç değilse bu kadar heyecanlanmazdım. Şimdi tir tir titriyordum tabiî, korkuyorum. Mayından korkuyorum; mayın olmasa daha da korkardım.

Sonunda halatı yakaladım. Yakalayıp belime bağladım.

— Çekin hadi, diye bağırdım. Lânet olsun size, ne uluyup duruyorsunuz!

Çekmeye başladılar. Halatın da faydası yok. İstemediğim halde, halatla birlikte suyun dibini boyluyorum.

Ellerim dibe değdi. Bir de baktım ki, yukarı çıkıyorum. Çekiyorlar.

Suyun yüzüne çektiler beni. Dünyanın küfürünü savurdular, ama cevap verecek gücüm yok. Megafonsuz bağırıyorlar artık:

— Senin yüzünden buralarda oyalandık. Geberesice herif! Kalkmış, savaşta mayına tutunuyorsun... Yüzme de bilmiyorsun üstelik... Ah, bir patlasaydı şu mayın, görürdün gününü... Millet de kurtulurdu senden.

Ses çıkarmıyorum tabiî. Cevap vermiyorum. Beni kurtaranlara ne diyeyim? Üstelik ne savaştan, ne de böyle teknik inceliklerden anlarım; karşımdaki duba mı, başka bir şey mi, aklım ermez.

Beni motora çektiler. Uzanmış yatıyorum. Çevremi sardılar.

Bakıyorum, bizim ahbap da burada. O da küfrediyor bana, bağırıp duruyor. Niye mayının yanına çağırmışım onu?

— Kafasız hergele, diyor. Bu yüzden, seni suyun altında üç yıldan beş yıla kadar ağır hapis cezasına çarptırmalı.

Ona da cevap vermedim, süngüm düşmüştü çünkü: Gömleğim sırtımda yoktu. Evet, ceketim var, gömleğim yok.

Kaptana:

— Şöyle biraz dolaş da gömleğime bakalım, diyecektim.

Ama kaptanın suratını görünce bundan vazgeçtim.

Herhalde mayının üstünde bıraktım gömleğimi. Eğer öyleyse, gitti gider.

Kurtarıldıktan sonra kendi kendime söz verdim: Artık savaş sanatını inceleyecektim. İnsan böyle konularda başkaları kadar bilgili olmalı.

Çeviri: Ülkü Tamer

Tunus hikâyesi:

Mavi Gömlek

Yazarı: El-Habib Şobail

Çıkıp gitti, iş aramaya. Saçları kara. Gökyüzünde kurşuni bulutlar. Yitik güneş. Uykulu köy. Hızlandı. Gün ağarıyor. Açık kapı. Eşikte anası.

Güz geldi yavaş yavaş. Ağaçlarda bakır ve altın. Yolda çamur; usulca akan dereler yol kıyısında. Ufukta kızıllık, onun kızıllığında çocuğun utancı. Ana ağladı, baba üzgün. Yitti yüzleri bulanık gözyaşlarının ardında, küçük ayaklar büyük umutlara koşarak, ana ve köy geri çekilerek, anılar eski duvarların görüntüsüyle uçup giderek. Sıcak düşleriyle açılan yollar. Sırtında yağmur. Canevinde özgürlük, ayaklarında çamur. Çamur ve özgürlük elele, birbirine karışırak, uyum kurarak ve yolda yürüyen çocuğu severek.

Küçük ayakları büyük potinlerin içinde vıcık vıcık. Potinler yoldaki taşları tekmeliyor. Yol uzuyor.

Yol uzuyor, sessiz köyü gürültülü kentten ve uykusuz bir ananın öfkesinden. Açık kapı kapandı ve ana şimdi bir şamdanı yakıyor. Bulutlar küçük köylü çocuğun yüzünü karartıyor: Yağmur olanca gücüyle yağıyor. Ayağı ağırlaşıyor çamurla. Ayağındaki çamurdan yabanıl görüntüler ve düşünceler yürüyor kafasına.

Çamur? Nedir çamur? Su ve toz mu? Gökten yağan yağmur suları düşüyor toprağa, toza bulanıp çamur oluyor, ayağa yapışıyor, zincire vuruyor ayağı. Ya özgürlük? Özgürlüğün anlamı ne? Suda büyüyor mu özgürlük? Toprağın susuzluğunu gideren su yeşile dönüp büyüyor, pişiyor ve anaların elinde besin oluyor yaşamı sürdüren. Yaşam özgürlüğü saygıyla selamlıyor, ve özgürlük, o canevimdeki tutsak, canlanıyor. Sesimin olanca gücüyle bağıracağım: 'çamur, ekmek ve su isteyen bir çocuk iş arıyor, ona vereceğiniz iş var mı?'

Anasını, doğduğu köyü ve bir somun ekmeği seven bir çocuk iş arıyor, ona vereceğiniz iş var mı?

Çalışmak isteyen bir çocuk iş arıyor. Çalışmak isteyen bir çocuğa vereceğiniz iş var mı?

Böylece yürüdü çocuk, düşünceleriyle arkadaşlık ederek, düşünceleri uzun yolu kısaltıncaya ve kent aklarla bezenmiş bir gelin gibi, görününceye kadar.

Bir kalabalık kent. Güneş ışıyor alabildiğine. Güzel geometrik biçimler. Kent, gösteriyor kendini örtülerini atarak. Karnı aç. Partallaşmış, sırılsıklam giysilerine bakan gözler. Önü açık gömleği kaburgaları çıplak göğsüyle karmakarışık düşlerini göstererek. Çocuk gelmişti işte, kente göstermek için kendini. Yürüdü kentin kaldırımlarından, arkasında büyük potinlerinin izini bırakarak, gözlerini gözalıcı renklere, değişen biçimlere kaldırarak. Canlıydı sokaklar. Göğün mavisi ikiye bölündü, duvarlar dümdüz oldu, eğik oluşlarına karşın ağaçlar dikilip sıra oldular.

Ağaçlardan biri dikkatini çekti. Dallarından birine dokundu eliyle. Güzel, baharlı koku. Onbeş yaşın düşlerlyle yüklü. Dal gibi ince çocuk, kara saçlar, beyaz gömlek, düşlü bakışlar, kuraklığın elinde uykuya varmış bir köy ve arkada bırakılmış bir ana.

Beyazı soyulmuş, kenarları yıpranmış gömleğiyle, gelen geçenlerin gülümsemelerini ve gökyüzünün maviliğini yansıtan bir aynanın önünde durdu. Kara saçları gözlerinin üstüne düştü ve köylü çocuk öne doğru eğildi, camın arkasındakini görmek için, cama dayadığı burnu yamyassı oldu. Ve ansızın, mavi bir gömlek gördü, büyülenmiş gibi, kımıldamadan kaldı öylece.

Parlak aydınlık. Camda yansıyan, delip geçen bakışlar. Yeni giysiler. Yeni düşler ve bir mavi gömlek. Büyülenmişti. Işıldadı gözleri. Elleri titredi, bütün düğmelerini ilikledi, yeni sıcaklığı, mutluluğu duyarak. Sonra gölgesini sürüyerek uzaklaştı oradan, gömleği ilk gördüğü anki gibi masmavi bırakarak, ve iş aramaya gitti. Gitti, titreyen dudaklarındaki gülümseme kalıntılarıyla, sırtında eski gömleğin lime lime olmuşluğuyla, düş kırıntıları ve yüreğindeki özgürlüğün solup yiten yanılsamasıyla. Gömlekten uzaklaşıyordu çocuk, kalabalıkta kendine yol açarak, gölgesi gölgelere karışıncaya kadar. Kent yutmuştu onu, bir daha gören olmadı.

Kalabalık bir kent, ışıyan bir güneş ve bardaktan boşanırcasına yağan yağmur. Güz bitti, kış geldi, köyde ve kentte. Sonra pencereler açıldı, çiçekler tomurcuk-

landı ve ana kulübeyi basan suları boşalttı.

Ve genç köylü çocuk bir kezul daha görüldü, sırtında mavi gömleği, pırıl pırıl ayakkabıları, saçları herzamanki gibi kara, yüzü aydınlık ve dudaklarında büyük bir gülümseme. Daha önce ürkek ürkek yürüdüğü kaldırımda bu kez sert adımlarının sesi yankılandı, ve ağaçlar, eğriliklerine karşın, bu kez yeni gömleğe hayranlıkla bakabilmek için yeniden sıralandılar.

Ağaçlardan biri dikkatini çekti çocuğun ve yeni düşünceler belirdi kafasında. Ağaç eski günleri ansımıyordu, çamur da hiçbirşey söylemedi. Yabanıl olan neydi peki? Ağaç dilsizdi. Bir ağaçtı sadece. Çamur da öyle. Çamurun özgürlükle hiçbir ilgisi yoktu. Yolları ayrılmıştı, biri ötekini kirletmesin diye. Bu düşünceler belirdi kafasında. Köylü başını kaldırdı ve dikkatle, garip bir şey görüyormuşcasına ağaca ve daha önce bir süre durup beklediği yere baktı. Kocaman potinin izini, onun yanıbaşında da bir başka büyük potinin izini, ve bir başka genç köylüyü gördü. Kafasından bir türlü çıkmayan görüntüler ve eski sözcükler duyuldu yeniden. Yürüdü çocuk, sessizlikte, kardeş mavi bir gömlek isteyen bir çocuğa bir iş verebilir misiniz?, sözlerini dinleyerek.

Çeviri: Hilmi Yavuz

Yunan Hikâyesi

Ege'nin Mesajı

Yazarı: İlias Venesiz

Adadaki o büyük dağın bulunduğu yer, kurak ve ağaçsızdır; sadece çalı yetişir. İri iri kayaların adeta ekili olduğu o yerde, çoğu kez kopan taşlar, büyük uğultuyla denize doğru yuvarlanırlar. Sessizlik o uğultuyu alır, sindirir ve herşey durgunluğa dönüşür. Yalnız belirgin ve yeni, gecenin gelmesidir.

Orada, ağaçsız kısımda bir kulübede bir kadın ve bir çocuk yaşar. Kadın gündüzleri, denize yakın olan aşağıdaki tarlalarda çalışır. Çocuk kör doğmuştu. Çok küçükken yanına alıp, öyle giderdi işine. Onu bir ağacın dibine dayar, oynaması için de ne bulursa kordu önüne: Küçük taşlar, supya balığı kemikleri, sahilden topladığı halın parçaları... O, toprağı kazar, zaman zaman da işini bırakarak, ne yapıyor diye bir koşu bakardı. Çocuk bütün insanların ayak sesleri içerisinden, annesininkini tanır, gelişini duyar ve sevinç çığlıkları atardı. Görme olanağı olanların bilmediği bir şeyi de öğrenmişti: Yığınlarla sesi ayırdedebilmeyi! Uzun saatler ağacın altında bekleme zorunluğundan çoğu kez, taşlarla oynamaktan yorulduğunda ağaca dayanır, hareketsiz kalırdı. Üzerinde bir cırcır böceği öter, bir kuş aceleyle geçer, aşağıdan da denizin kırılan dalgaları duyulurdu. Büyüdükçe içinde yavaş yavaş gelişen türlü şüpheleri, sâkin dünyasını dolduran sesleri izah edemiyordu.

Bir gün annesine, toprağın büyüklüğünü, üzerinde yaşayan insanların ne kadar olduğunu sormuştu.

Yeryüzünü ve kalabalığı ne biçim anlatacağını bilemiyordu.

«Buradan hareket edeceğiz oğlum» diyordu. «Gece gündüz, geceler ve gündüzler yürüyeceğiz. Durmamacasına hep yürüyeceğiz... Yeryüzü o kadar büyüktür!»

Çocuk soruyordu:

«Ya insanlar?»

Elinden tutup denize yakın büyük ovadaki sallanan başaklara götürdü. İçine attı onu ve küçük parmaklarını

tek tek başaklarda gezdirdi.

«Bu başakların sonu yok!» diyordu ona. «Toprak gibi... her başak bir insan! İnsanlar o kadar çoktur.»

Sonra annesi işine giderdi gene. O zaman çocuk, yalnızlığı içinde ve dumanlı beyninde, anlamakta olduğu sayısız seslerden, sayısız şekilleri kavramaya çalışırdı.

Yaz geceleri kulübelerinin dışında, bir süre oturma alışkanlığı edinmişlerdi ana oğul. Üstlerinde yıldızlar titreşir, sessizlikte böceklerin gıcırtıları duyulurdu. Çocuk, gecenin ve yıldızların ne olduklarını sorardı. O da bilmiyordu ve elinde bir ölçü de yoktu. Çevrenin, herşeyin kara olduğunu sadece yüksekte, sonsuz derinlikte binlerce gözün aşağıya, dinlenmekte olan yeryüzüne baktığını söylerdi ona.

Çocuk bir şey anlayamıyordu. Renkler, yıldızlar ve büyük deniz, anlayışı dışındaydılar.

«Anne» diyordu, «görebilseydim onları...»

Annesinin gözleri dolar, kendini elevermemek için konuşmaz, gözyaşları pınarlarında kururdu.

Küçüklüğünden tapınmayı öğrenmişti ona. Her akşam haçını yapar, denizde boğulmuş babası ve insanlar için dua eder, Allahtan ışığını vermesi dileğinde bulunurdu.

Bir gün sormuştu annesine:

«Bütün insanlar için mi anne?»

«Hepsi için oğlum» cevabını ıvermişti. «Çünkü hepsi bizim gibi işkence ve azap çekiyor.»

«Hepsi, hepsi mi anne?» diye karşılık veriyordu. O zaman da annesi:

«Hayır, hepsi değil oğlum» diyordu. Gerçeği sonunadek saklayamazdı ondan. «İşkence edenleri de var...»

O zamandan beri duasını değiştirmişti: Annesi, babası, olmayan ışığı, işkence çeken insanlar için...

Egenin yüksek görünüşlü büyük dağının ıssız kesiminde kurulmuş kulübede günler, böyle geçiyordu.

Ada için lânetli bir yıl gelmişti. Mevsiminde bir damla yağmur düşmemişti; köylerde yağmur duaları yapılmış, fakat kara bulut gökyüzünü örtmemişti. Bahar geldiğinde tarlalarda ekinler, otlaklarda otlar bitmemişti. O günden beri insanlara ve canlılara büyük felâket çökmüş, hayvanlar toplu halde, ölür olmuştu. Geceleri oralarda

ta ilerlere kadar, yabanî aç hayvanların ulumaları yankılanıyordu. Canı yanmış küçük çocuklar misali sonu gelmeyen ıstırap, bütün ovayı dolduruyor, sönmek üzere uçsuz bucaksız denize yuvarlanıyordu. Feryatlara dayanamayan bir çoban bir gece, derin bir kuyuda intihar etmişti. Sürülerini Trakya ovalarına sandallarla göndermeye başlamışlardı. Fakat bir süre sonra onda biri geri geliyordu; zira orada daha fazlasına yer yoktu; bekçiler Trakya sahillerini tutmuşlar, sandalların boşaltılmasını engelliyorlardı.

O zaman sıkıntıya düşen pek çok köylü, toprağı bırakarak şehre inmeye başladı: İş bulup, yiyebilmek için adanın büyük kentine... Yol yaya olarak dört gün sürüyordu. Ekmek bulmaya giden aile kervanlarıyle dolmuştu ortalık. Geceleri açık yerlerde konaklıyor, ateşler yakıyorlardı. Bahtlarına, geride kalan yurtlarına ağlıyorlardı.

«Ne olacağız?» diyen kadınlar, talihlerine küsüyorlardı.

Ve en yaşlıları, bu tür bir başka gazap hatırlamadıklarını söylüyorlardı.

Anneyle kör oğlu, bu kervanlardan biriyle yola çıktı.

Büyük şehre vardıklarında, bir hana yerleştiler. Bir kısmı yollarda, fabrikalarda ve limanda iş bulmuşlardı. Bir kısmı ise, iş bulmakta geç kalmıştı. İlk günlerde anne ve kör çocuğu, etrafın yardımıyle geçindiler, takl yolda taş kırma işini bulanadek.

Güç işti. Kentin dışındaki taş kırdıkları yola vaktinde varabilmek için, gün ağarırken yola çıkıyorlardı. Büyük taşlar, sağlı sollu yolun iki yanına sıralanmıştı. Başlangıçta çekiç iyi vurmuyordu. Parmaklara da geldiği oluyordu. Güneş vücudu yakar, baş uğultular içerisindedir; parmaktan akan az kan, çabuk kurur. Böyle santim santim, damla damla akan ter, kırılan taştan uzun bir çizgi gibi aralanır, uzaklaşır... İnsanlar, gezginler paytonla geçer, gider. Temiz yürekli, merhametli insanlar da geçer. Taş kırmakta olan kadınları görünce: «Ne kadar günah!..» diyerek paytonlarında şöyle bir toparlanıp, sessizce geçerler. Yolun uzun çizgisinde herşey geçip, gidiyordu; kalan, taşla yoğrulan zayıf kalplerdi.

Handa çeşit çeşit insan vardı: Ermeniler, Museviler, Hıristiyanlar, kadınlar, çocuklar... Kör çocuk, annesi ak-

şam dönünceye kadar, avlunun ortasında beklemek zorundaydı. Çünkü yol uzundu, peşisıra gidemezdi.

Bir gün handa kalmak üzere, bir kumpanya gelmişti. Kafesin birinde bir kartal, bir diğerinde terbiye edilmiş yılanlar ve belden aşağısı maymun gibi kıllı bir de kadın vardı yanlarında. İyice yerleştiler oraya. Şehirde bugün burada, yarın şurada gösterilerde bulunuyorlardı. İşleri iyiydi.

Akşamları, handa kalanların hemen hepsi, yatma saatine kadar avluda toplanırlar, sıkıntılarını anlatırlardı. Yılanların sahipleri, gezip dünyayı gördüklerinden uzak yerlere, büyük denizlere ait hikâyeler anlatırlardı.

Onlardan biri, çocuğun annesine bir gün:

«Çocuğu yanıma vermez misin?» dedi. «Böyle bulunmadığın bir gün, kaybolacak! Yılanlarla oynamasını öğreteceğim ona. Yemeğini yedirip, ilgilenirim de... akşamları getiririm. İster misin?»

Kabul etmedi. Fakat bir akşam iş dönüşü, çocuğu avluda bulamadı. Kapıya çıkmış, kaybolmuştu!

Gece ararken onu, çılgın gibi koşuşuyordu yollarda.

Sabahleyin bulup getirdiler... bir kapıda uyuyakalmıştı.

O zaman çocuğu yılanlarla beraber olan adamlara gündüzleri vermeyi, kabul etti.

Yılanları boynuna, kollarına sarmaya, parmağıyle ağızlarına vurup, dillerini çıkarttırmayı öğrettiler ona.

Başlangıçta annesine, tenine sürünen bu şeyin soğuk olduğunu söylüyordu. Korkuyordu. Fakat yavaş yavaş bu konuşmayı da kesti. Annesi onu severken, günün birinde gene kaybolmasındansa, bunun iyi olduğunu söyledi. O da öyle diyordu, böylesi daha iyiydi...

Hergün çevresinde, yılanları seyretmeye gelen insanların gürültüsünü dinliyordu: Yüksek sesler, ince ve zayıf sesler... görmeye gelen çocukların sesi. Kör konuşmuyor, ağlamıyordu. Öğrenmişti artık, rahatlıkla hareket ediyordu: Boynuna dolanmış yılanın ağzına küçük parmağıyle vuruyor, dilini çıkartıyordu! O zaman çocuklar dehşet çığlığı basıyor, kör çocuk da parmağıyle yaptığı gösteriyi durduruyordu. Yeni bir gurup gelip, yılanın dilini tekrar çıkartıncaya kadar!..

Tekrar tekrar, aralıksız olarak yaptığı bu parmak hareketleri tik halini almış, hayatına girmişti. Ve bir gece annesinin kollarına, yılanların sarılmaları gibi dayanmış, uyuyordu. Annesi, çıplak koluna aralıklı aralıklı vuran parmaklarını hissetti...

Anladı ve uyuyan çocuğun başı üstünde, uzun uzun ağladı.

Çeviri: Ahmet Yorulmaz

Yugoslav hikâyeleri:

Muharrem

Yazarı: Miodrag Bulatoviç

Şimdi belleğini yokla, dedi tozlardan kalkarak Muharrem kendi kendisine, haydi iyice yokla belleğini bakalım. Bir horozun vardı senin, insanlar aldı senden bunu, onlarda da kalmadı, uçtu gökyüzüne doğru. Ivanka adında bir sevgilin de vardı senin. Hatırlarsın değil mi? Nerde ise nişanlanacaktın onunla. Ama dostların kaçırdı onu senden. Efendin de vardı hani, iyi yürekliydi. Kalb krizi geçirdi senin yüzünden bilirsin. Onların canına sen okudun, umutlarını sen kırdın İvanka'nın da haysiyetini ayaklar altına aldın kardeş, ama sonunda acısını sen çektin. Ayyaşlara çatmayı severdin, oysa kendin rakıdan başını kaldırmazdın, seni ayık gören olmadı. Gene de hiçbir şey olmayacaktı, evet, o zavallıyla ellerini kirletmeseydin hiçbir şey olmayacaktı. Altettin kardeş, insanların karşısına çıkmadan utanıyorsun şimdi. Günahın büyüktür. Allah yardımcın olsun. Gerçi bütün bunlar gelip geçti, unutuldu her şey ama günahı senin boynunda. Ölünceye kadar taşıyacaksın içinde bunu, istesen de kurtulamazsın.

Yerinden kalkmak istedi, ama kalkamadı.

Bugün seni iyice çiğnediler, daha doğrusu pestilini çıkardılar, dedi, sonra da yaralarına hafifçe dokundu. İyi ettiler, kendin hak ettin bunu, sana öyle lâzım. İşte şimdi yerinden kalkamıyorsun. Vallahi iyi ettiler kardeş. Ha şöyle öksür öksür, günlerce yerinden kalkamıyacaksın. Öksürmekten canın çıkacak. Yatakta gebereceksin. Hakettin bunu kardeş. Hangi şeytan evden çıkmanı zorladı, çıktın, üstelik horozu da yanına aldın. Almayacaktın. Horozu yanına almasavdın. hicbir şey olmayacaktı. Nasıl olsa bir yerden para alacak, İliya amcaya borcunu ödeyecektin. Ama sen nuh dersin, peygamber demezsin. İhtiyar nasıl olsa bekleyecekti, günler çuvala batmamış, sonra o merhametlidir, halden anlar. Ama şeytan senin içinde, işte bak şimdi ne hale geldin.

Topallıya topallıya yürümeye çalıştı, yürürken, büyük bir günah işlediğini hemen anladı.

Yürüyerek geldi kavşağa. Buradan dört yana gidebilirdi. Geriye dönse karşısına kent çıkacak, sola doğru yürüse nehre varacak, sağa doğru gitse bozkır ovalarla, çıplak dağlarla karşılaşacak. Kentin tam tersindeki yolu seçti, başladı yürümeye. Bu yol onu, düğünün yapıldığı yere götürecek. İnsanlarla karşılaşacak burada. Onunla alay eden insanlarla. Kolları açık karşılayacaklarını, ona saygı göstereceklerini umuyordu. Oysa özür dileyecek onlardan, derdini anlatacak onlara. Gerekirse günah işlemiş elini vücudundan ayıracak, onlara günah işlemesinin nedenlerini bir bir anlatacak. İsterlerse yaksınlar onu, isterlerse sıcak su döksünler başına, isterlerse diri diri gömsünler toprağa, istedikleri gibi yapsınlar, ne çıkar? Kendisini temize çıkarmak istiyordu, en büyük isteği buydu şimdi. Yerlere diz çökecek, onlardan özür dileyecek, terkedilmesini yalvaracak onlardan. Sonra bir yolunu bulup, ihtiyarın yanına yanaşacak. Onun damarlı elini öpecek, sonra bu eli bağrına götürecek, bir ara yüreği üstünde bırakacak. Kimseye söylemediklerini ona söyleyecek. İvanka'ya karşı yüce sevgisini, ona karşı sonsuz bağlılığını, onu kendisinden fazla sevdiğini anlatacak. İvanka'nın uğruna her şeyi yapmaya hazır olduğunu bildirecek. Oysa ihtiyar, onun bu sırrını kimseye açmayacak. Ona kol kanat verecek. Muharrem tekrar uçmaya başlayacak. Elleri titriyen ihtiyara güç verecek. İhtiyar eski haline gelir diye kendisinde olan her şeyi vermeye hazır olduğunu söyleyecek. Ihtiyarın tekrar yürüyebilmesini, bağırabilmesini, emir verebilmesini yürekten dileyecek. Ama onların aralarındaki bu sözleşmeden kimse bir şey bilmeyecek. Onlar iki vücut bir ruh olacaklar. İhtiyarı soyup soğana çevirmek isteyen bütün köy hırsızlarına, çapulculara, yankesicilere karşı gelecek, garekirse onlarla dövüşecek, kan dökecek. Her şeyi eski haline getirecek. Öyle ki ihtiyarın yeni kuvvetine herkes şaşacak, gene ondan herkes korkmaya, ona saygı göstermeye başlayacak. Ölümden üstün geldiğini anlayan herkes şaşıp kalacak buna.

Büyük bir koltuğa gömülen, herkes tarafından terkedilen yaşlı İliya, birdenbire damarlarında taze bir kanın dolaşmaya başladığını anladı. Sevindi, gözleri açıldı, yüzü gözü güldü. Karşıdaki tozlu yoldan Muharrem'in topallıya topalıya ona doğru gelmekte olduğunu gördü. Muharrem kalabalığa yaklaşınca:

— İyi yürekli dostlarım, kardeşlerim benim, diye bağırmaya başladı. İnsanlar... siz benim biricik kardeşlerimsiniz...

İhtiyar Muharrem'in koşmak istediğini ama tam o anda düşüp yerlerde tekerlendiğini gördü. Üzüldü, çok üzüldü. Muharrem'in tekrar ayağa kalktığını görünce sevindi. Çok sevindi. Nedir ki Muharrem'i nerde ise öksürük boğacaktı. Birdenbire sağ elini yüreğine bastırdı, ağlamaya, hüngür hüngür ağlamaya başladı. Ağlayarak:

— İyi yürekli dostlarım, biricik kardeşlerim benim, dedi. N'olur beni yanınıza alın, merhamet edin bana. Evet, ben günahkârım, ama n'olur...

Biraz daha yürüdü. Sendeleyerek. Vücudunu ileriye attı, öyle durdu. Ortalığı çınlatan bir çığlık kopardı:

— İnsanlar, evet ben günahkârım, dedi. Evet, ben onun ırzına dokundum, onu ellerimle kirlettim... Biliyorum, günah işledim, biliyorum günahım büyüktür, dünyada belki bir benzeri bulunmaz. Ama size yalvarırım, n'olur beni yanınıza alın. Yanınıza alın, sonra isterseniz yüzüme tükürün, isterseniz öldürün beni. İsterseniz üstüme gaz dökün, sonra çatır çatır yakın beni. Ama bir daha beni yanınıza alın... Böyle bir hayattan tiksindim. Artık yaşamak istemiyorum. N'olur beni bu hayattan, bu dertlerden kurtarın. Yalvarırım, yerden göğe yalvarırım. Beni kurtarın...

Ağzından dökülen kanlar Muharrem'e vız geldi. Buna aldırmadı bile. Az sonra, kanlar boynuna doğru sızmaya başladı. Bu halinden korkmuyordu. Onun korktuğu çok başkaydı. Ya insanlar onu kabul etmezlerse, ya onun suçunu affetmezlerse. Oysa bunu asla aklından geçirmemişti, böyle bir şeyi düşünde bile görmemişti. Tekrar var gücüyle bağırmaya başladı.

Bağırırken kendinden geçti, ancak son bir kez fısıldayarak:

— Biricik kardeşlerim, insanlar, n'olur beni terketmeyin, yalnız bırakmayın beni n'olur, diyebildi.

Çeviri: Necati Zekeriya

Varlık Yayınları

ANLATI DİZİSİ

29 **Yüzbaşının Kızı :** Puşkin
30 **İş İşten Geçti :** J. P. Sartre
32 **Öteki :** Dostoyevski
33 **Kalkın Nazım'a Gidelim :** Fahri Erdinç

★ **1500 lira**

2 **Beyaz Güvercin :** Hüseyin Akyüz
3 **Dostun Ölümü :** Ahmet Çakır
5 **Lunapark :** Oktay Akbal
18 **Yaman Göç :** Bekir Yıldız
19 **Bozkır Gelini :** Bekir Yıldız
21 **Bir Yufka Yürekli :** Dostoyevski
25 **Kaçakçı Şahan :** Bekir Yıldız
26 **İhtiyar Balıkçı :** Ernest Hemingway
27 **İnci :** John Steinbeck
34 **Patika :** Cemil Kavukçu

ŞİİR DİZİSİ

★ **4000 lira**

3 **Varlık Şiirleri Antolojisi :**
Haz.: Ülkü Tamer

★ **3500 lira**

12 **Bütün Şiirler I :** Federico Garcia Lorca

★ **3000 lira**

5 **Şiirler :** Yannis Ritsos

★ **2000 lira**

8 **Şiirler :** Mayakôvski
14 **Halk Şiiri Antolojisi :** E. Cem Güney

★ **1200 lira**

4 **Araya Giren Görüntüler :** Kemal Özer
6 **Dörtlükler :** Ataol Behramoğlu
7 **Gül Sevgili Yurdum :** Ali Püsküllüoğlu
9 **Sesler ve Küller :** Behçet Aysan

10 **Gecede Söylenen Türküler :** Bedrettin Aykın
11 **Ve Yürüdük Gecenin Ateşleri İçinden :** Hüseyin Ferhad
13 **Bir Afişin Önünde :** Salih Bolat
15 **İyi Bir Yurttaş Aranıyor :** Ataol Behramoğlu
16 **Sınır ve Sonsuz :** Salih Bolat
17 **Yirmi Aşk Şiiri:** Pablo Neruda

BİLGİ DİZİSİ

★ **5000 lira**

13 **Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü :** Behçet Necatigil
20 **Yönetmenler Filmler Ülkeler 2 :** Atilla Dorsay

★ **4000 lira**

17 **Yılmaz Güney Kitabı :** Atilla Dorsay

★ **3500 lira**

4 **Yazı ve Yazınsal Türler :** Emin Özdemir
5 **Tiyatro Tarihi :** Memet Fuat
9 **Edebiyat Terimleri Sözlüğü :** S. Akalın
11 **Sinemayı Sanat Yapanlar :** Atilla Dorsay
16 **Müzik Tarihi :** İlhan Mimaroğlu
18 **Dinler Tarihi :** F. Challaye

★ **3000 lira**

3 **Mitologya :** Edith Hamilton
8 **Estetik Yazıları :** Aziz Çalışlar

★ **2500 lira**

10 **Politikaya Giriş :** Maurice Duverger
19 **Edebiyatta Kıbrıslı Türk Kimliği**